

İÇİNDEKİLER

1999 Yılı Programının Uygulanması, Koordinasyonu ve İzlenmesine Dair Karar

BİRİNCİ BÖLÜM

I. GENEL DURUM DEĞERLENDİRMESİ, 1999 YILI PROGRAMININ TEMEL AMAÇLARI VE MAKROEKONOMİK HEDEFLERİ	1
1. GENEL DURUM DEĞERLENDİRMESİ	1
A. EKONOMİK GELİŞMELER	1
B. SOSYAL GELİŞMELER	6
2. 1999 YILI PROGRAMININ TEMEL AMAÇLARI VE MAKROEKONOMİK HEDEFLERİ	11
A. TEMEL AMAÇLAR	11
B. MAKROEKONOMİK HEDEFLER	13
II. DÜNYADA EKONOMİK VE SOSYAL GELİŞMELER	16
1. EKONOMİK GELİŞMELER	16
A. DÜNYA EKONOMİSİNDE GELİŞMELER	16
B. AVRUPA BİRLİĞİ EKONOMİLERİNDE GELİŞMELER	21
2. SOSYAL GELİŞMELER	23
A. DÜNYADA SOSYAL GELİŞMELER	23
B. AVRUPA BİRLİĞİNDE SOSYAL GELİŞMELER	25

İKİNCİ BÖLÜM

TEMEL YAPISAL DEĞİŞİM PROJELERİ

I. İNSAN KAYNAKLARININ GELİŞTİRİLMESİ	26
1. EĞİTİM REFORMU	26
a) Mevcut Durum	26
b) Amaçlar	32
c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler	36

2. NÜFUS VE AİLE PLANLAMASI	37
a) Mevcut Durum	37
b) Amaçlar	41
c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler	42
3. SAĞLIK REFORMU	42
a) Mevcut Durum	42
b) Amaçlar	45
c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler	47
4. İSTİHDAMIN VE İŞGÜCÜ PİYASASINDA ETKİNLİĞİN ARTIRILMASI PROJESİ	48
a) Mevcut Durum	48
b) Amaçlar	54
c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler	55
II. TARIM, SANAYİLEŞME VE DÜNYA İLE BÜTÜNLEŞME	56
5. TARIMSAL POLİTİKALAR İLE İLGİLİ YAPISAL DEĞİŞİM PROJESİ	56
a) Mevcut Durum	56
b) Amaçlar	60
c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler	62
6. SANAYİLEŞME YAKLAŞIMI	63
A. MADENCİLİK	63
a) Mevcut Durum	63
b) Amaçlar	64
c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler	64
B. İMALAT SANAYİİ	65
a) Mevcut Durum	65
b) Amaçlar	71
c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler	72
7. BİLİM VE TEKNOLOJİDE ATILIM PROJESİ	73
a) Mevcut Durum	73
b) Amaçlar	74
c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler	74
8. DIŞA AÇILMA VE DÜNYAYA ENTEGRASYON (AVRUPA BİRLİĞİ'NE UYUM) PROJESİ	75
A. AVRUPA BİRLİĞİ İLE İLİŞKİLER	75
a) Mevcut Durum	75
b) Amaçlar	81
c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler	81

B. TÜRK CUMHURİYETLERİ İLE İLİŞKİLER	83
a) Mevcut Durum	83
b) Amaçlar	92
C. TÜRKİYE-İSLAM ÜLKELERİ İLİŞKİLERİ	92
a) Mevcut Durum	92
b) Amaçlar	93
D. EKONOMİK İŞBİRLİĞİ TEŞKİLATI (EKİT-ECO)	93
a) Mevcut Durum	93
b) Amaçlar	94
E. KARADENİZ EKONOMİK İŞBİRLİĞİ (KEİ)	94
a) Mevcut Durum	94
b) Amaçlar	95
F. VERİLEN DIŞ YARDIMLAR	95
a) Mevcut Durum	95
b) Amaçlar	95
9. DEVLETİN DÜZENLEYİCİ VE GÖZETİCİ FONKSİYONLARINI GELİŞTİRME PROJESİ	95
A. REKABET HUKUKU VE POLİTİKALARI	95
a) Mevcut Durum	95
b) Amaçlar	97
c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler	98
B. FİKRİ VE SİNÂİ HAKLAR	98
a) Mevcut Durum	98
b) Amaçlar	101
c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler	102
C. TÜKETİCİNİN KORUNMASI	102
a) Mevcut Durum	102
b) Amaçlar	103
c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler	103
D. BİLGİ SAĞLAMA VE KULLANMA	103
a) Mevcut Durum	103
b) Amaçlar	104
c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler	105
10. FİNANS REFORMU, MALİ PİYASALARDA ETKİNLİĞİN ARTIRILMASI, DÜNYA İLE ENTEGRASYON VE MÜLKİYETİN TABANA YAYILMASI	105
a) Mevcut Durum	105

b) Amaçlar	109
c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler	109
III. EKONOMİDE ETKİNLİĞİN ARTIRILMASINA YÖNELİK YAPISAL DEĞİŞİM PROJELERİ	110
11. VERGİ İLE İLGİLİ YAPISAL DÜZENLEMELER	110
a) Mevcut Durum	110
b) Amaçlar	112
c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler	112
12. SOSYAL GÜVENLİK REFORMU	113
a) Mevcut Durum	113
b) Amaçlar	117
c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler	118
13. KAMU HİZMETLERİNDE ETKİNLİĞİN ARTIRILMASI PROJESİ VE KAMU KESİMİNDE ÜCRET ADALETİNİN SAĞLANMASI	118
A. GENEL	118
a) Mevcut Durum	118
b) Amaçlar	120
c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler	120
B. ADALET VE GÜVENLİK HİZMETLERİ	121
a) Mevcut Durum	121
b) Amaçlar	123
c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler	124
14. MAHALLİ İDARELERİN GÜÇLENDİRİLMESİ REFORMU	125
a) Mevcut Durum	125
b) Amaçlar	126
c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler	127
15. ALTYAPI HİZMETLERİNDE YAPISAL DEĞİŞİM PROJESİ	127
A. GENEL	127
a) Mevcut Durum	127
b) Amaçlar	128
c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler	128
B. ENERJİ	128
a) Mevcut Durum	128
b) Amaçlar	135
c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler	136
C. ULAŞTIRMA	136
a) Mevcut Durum	136

b) Amaçlar	140
c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler	142
D. HABERLEŞME	142
a) Mevcut Durum	142
b) Amaçlar	144
c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler	145
E. KENTSEL ALTYAPI	145
a) Mevcut Durum	145
b) Amaçlar	146
F. KIRSAL ALTYAPI	146
a) Mevcut Durum	146
b) Amaçlar	148
c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler	149
G. TURİZM	150
a) Mevcut Durum	150
b) Amaçlar	151
c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler	151
16. ÖZELLEŞTİRME	152
a) Mevcut Durum	152
b) Amaçlar	153
c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler	154
17. DEVLET İŞLETMECİLİĞİNDE YAPISAL DEĞİŞİM PROJESİ	154
a) Mevcut Durum	154
b) Amaçlar	155
c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler	155
IV. BÖLGESEL DENGELERİN SAĞLANMASI	155
18. BÖLGESEL GELİŞME VE FİZİKİ PLANLAMA	155
a) Mevcut Durum	155
b) Amaçlar	160
c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler	162
19. METROPOLLERLE İLGİLİ DÜZENLEMELER	164
a) Mevcut Durum	164
b) Amaçlar	165
c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler	166
V. ÇEVRENİN KORUNMASI VE GELİŞTİRİLMESİ	166
20. ÇEVRE İLE İLGİLİ KURUMSAL DÜZENLEMELER	166

a) Mevcut Durum	166
b) Amaçlar	167
c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler	168

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

I. MAKROEKONOMİK GELİŞMELER VE PROJEKSİYONLAR	169
1. GSMH BÜYÜMESİ VE ÜRETİM	169
2. EKONOMİNİN GENEL DENGESİ	171
3. SERMAYE BİRİKİMİ	177
A. SERMAYE BİRİKİMİNİN KAYNAKLARI	177
B. YATIRIMLARIN SEKTÖREL DAĞILIMI	177
C. KAMU YATIRIMLARI UYGULAMASI	182
D. TEŞVİK UYGULAMALARI	184
a) Yatırım Teşvikleri	184
b) Döviz Kazandırıcı Faaliyetlerin Teşviki	185
4. ÖDEMELER DENGESİ	186
A. DIŞ TİCARET DENGESİ	188
a) İthalattaki Gelişmeler	189
b) İhracattaki Gelişmeler	191
B. GÖRÜNMEYEN İŞLEMLER	192
C. SERMAYE HAREKETLERİ	194
D. YABANCI SERMAYE	195
E. SERBEST BÖLGELER	197
5. KAMU FİNANSMAN DENGESİ	198
A. KAMU GELİRLERİ	198
B. KAMU HARCAMALARI	198
a) Yatırım Harcamaları	198
b) Tüketim Harcamaları	200
C. KAMU KESİMİ BORÇLANMA GEREĞİ	200
D. KONSOLİDE BÜTÇE	205
E. KAMU İKTİSADİ TEŞEBBÜSLERİ	211
F. SOSYAL GÜVENLİK KURULUŞLARI	219
G. FONLAR	221
H. MAHALLİ İDARELER	223
6. MALİ PİYASALARDA GELİŞMELER	224
7. FİYATLAR VE TARIM ÜRÜNLERİ DESTEKLEME FİYAT VE ALIMLARI	235
A. FİYATLAR	235
B. TARIM ÜRÜNLERİ DESTEKLEME FİYAT VE ALIMLARI	239

II. MAKROEKONOMİK POLİTİKALAR VE TEDBİRLER	242
EK: HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEMELER	246

TABLolar

TABLO: I.1- Temel Ekonomik Büyüklükler	15
TABLO: I.2- Dünya Ekonomisinde Temel Göstergeler	20
TABLO: I.3- Bazı Avrupa Birliği Ülkelerine İlişkin Temel Ekonomik Göstergeler	22
TABLO: II.1- Eğitim Kademelerinde Öğrenci Sayıları ve Okullaşma Oranları	32
TABLO: II.2- Demografik Göstergelerdeki Gelişmeler	40
TABLO: II.3- Kuruluşlara Göre Hastane ve Yatak Sayıları	45
TABLO: II.4- Sağlık Personelinin Sayısal Gelişimi	45
TABLO: II.5- İşgücü Maliyetlerindeki Gelişmeler	53
TABLO: II.6- Net Elegeçen Ücretlerdeki Gelişmeler	53
TABLO: II.7- Yurtiçi İşgücü Piyasasında Gelişmeler	54
TABLO: II.9- T. Halk Bankası Kredilerindeki Gelişmeler	70
TABLO: II.10- Hizmete Açılan Küçük Sanayi Siteleri	70
TABLO: II.11- Türkiye-AT Dış Ticareti	80
TABLO: II.12- Türkiye-EFTA Dış Ticareti	80
TABLO: II.13- Türkiye ve Türk Cumhuriyetlerinin Seçilmiş Bazı Ekonomik ve Sosyal Göstergeleri	85
TABLO: II.14- Türkiye'de Öğrenim Gören Türk Cumhuriyetleri ve Toplulukları Öğrencileri (1997-1998)	88
TABLO: II.15- Türk Cumhuriyetleri İle Ticaretimiz	90
TABLO: II.16- Türk Cumhuriyetleri İle Ticaretin Diğer Ülke Grupları Ticaretiyle Karşılaştırılması	91
TABLO: II.17- Rekabet Kurumu Tarafından Yürütülen İşlemler	97
TABLO: II.18- Türkiye'de Sınai Haklar İle İlgili Başvurular	101
TABLO: II.19- Emekli Aylıklarındaki Gelişmeler	115
TABLO: II.20- Sosyal Sigorta Programlarının Kapsadığı Nüfus	116
TABLO: II.21- Genel Bütçe Vergi Gelirlerinden Mahalli İdarelere Ayrılan Paylar	126
TABLO: II.22- Genel Bütçe Vergi Gelirlerinden Büyükşehir Belediyelerine ve Diğer Belediyelere Dağıtılan Paylar	126
TABLO: II.23- Enerji Üretim ve Tüketiminde Gelişmeler	131
TABLO: II.24- Birincil Enerji Tüketimi ve Kaynaklarının Oranları	132
TABLO: II.25- Elektrik Enerjisinde Yakıt Cinslerine Göre Kurulu Güç, Üretim Kapasitesi ve Kapasite Kullanımı	133
TABLO: II.26- Elektrik Enerjisi Üretiminin Enerji Kaynaklarına Göre Dağılımı	133
TABLO: II.27- Elektrik Enerjisi Tüketiminin Kullanıcı Gruplarına Göre Dağılımı	134
TABLO: II.28- Ulaştırma Sektörü Yolcu Taşımalarında Gelişmeler	139
TABLO: II.29- Ulaştırma Sektörü Yük Taşımalarında Gelişmeler	139
TABLO: II.30- Haberleşme Hizmet Kapasitelerindeki Gelişmeler	144

TABLO: II.31- Toprak ve Su Kaynakları Faaliyetlerinde Gelişmeler	148
TABLO: II.32- Turizm Sektöründeki Gelişmeler	151
TABLO: II.33- Özelleştirme Gelirleri	153
TABLO: II.34- Hizmete Açılan Organize Sanayi Bölgeleri	159
TABLO: II.35- İnşaat Ruhsatı ve Yapı Kullanma İzni Alan Konut Sayıları	160
TABLO: III.1- Katma Değer Artış Hızları	171
TABLO: III.2- Sektörlerin GSYİH İçindeki Payları	171
TABLO: III.3- Fert Başına GSMH	173
TABLO: III.4- Ekonominin Genel Dengesi (Cari Fiyatlarla, Milyar TL)	174
TABLO: III.5- Ekonominin Genel Dengesi (1994 Fiyatlarıyla, Milyar TL)	175
TABLO: III.6- Kaynaklar-Harcamalar Dengesi	176
TABLO: III.7- Kamu Sabit Sermaye Yatırımları (1997)	178
TABLO: III.8- Kamu Sabit Sermaye Yatırımları (1998)	179
TABLO: III.9- Kamu Sabit Sermaye Yatırımları (1999)	180
TABLO: III.10- Sabit Sermaye Yatırımlarının Sektörel Dağılımı (Cari Fiyatlarla, Milyar TL)	181
TABLO: III.11- Sabit Sermaye Yatırımlarının Sektörel Dağılımı (Cari Fiyatlarla, Yüzde Dağılımı)	182
TABLO: III.12- 1998 Yılı Yatırım Programında Yer Alan Projelerin Başlama Yıllarına Göre Dağılımı	183
TABLO: III.13- 1999 Yılı Yatırım Programında Yer Alan Projelerin Bitiş Yıllarına Göre Dağılımı	184
TABLO: III.14- Yatırım Teşvik Belgelerinin Sektörel Dağılımı	184
TABLO: III.15- Yatırım Teşvik Belgelerinin Mahiyetlerine Göre Dağılımı	185
TABLO: III.16- Döviz Tahsisleri ve Alınan Taahhüdler	186
TABLO: III.17- Dış Ticaret Dengesini Etkileyen Faktörlerdeki Gelişmeler	187
TABLO: III.18- İthalatın Mal Grupları İtibariyle Dağılımı	190
TABLO: III.19- İhracatın Sektörel Dağılımı	191
TABLO: III.20- Ödemeler Dengesi	193
TABLO: III.21- Yıllar İtibariyle İzin Verilen Yabancı Sermaye Miktarlarının Sektörel Dağılımı ve Fiili Girişler	195
TABLO: III.22- Türkiye'de Faaliyette Bulunan Yabancı Sermayeli Kuruluşların Ülkelere Göre Dağılımı	196
TABLO: II.23- Türkiye'de Faaliyette Bulunan Yabancı Sermayeli Kuruluşların Sektörel Dağılımı	197
TABLO: III.24- Kamu Kesimi Toplam Gelir ve Harcamaları	199
TABLO: III.25- Kamu Kesimi Borçlanma Gereği ve Finansmanı	201
TABLO: III.26- 1997 Yılı Kamu Kesimi Genel Dengesi	202
TABLO: III.27- 1998 Yılı Kamu Kesimi Genel Dengesi	203
TABLO: III.28- 1999 Yılı Kamu Kesimi Genel Dengesi	204

TABLO: III.29- Konsolide Bütçe Gerçekleşmeleri	209
TABLO: III.30- Konsolide Bütçe Temel Göstergeleri	210
TABLO: III.31- İç Borç Stokundaki Gelişmeler	211
TABLO: III.32- İşletmecî KİT Kaynak ve Ödemelerinin Yüzde Dağılımı	213
TABLO: III.33- İşletmecî KİT Finansman Dengesi	214
TABLO: III.34- İşletmecî KİT Özet Finansal Göstergeleri	215
TABLO: III.35- İşletmecî KİT'lerin Personel Giderleri ve Üretim Değeri	216
TABLO: III.36- İşletmecî KİT'ler Hakkında Özet Bilgiler	217
TABLO: III.37- Özelleştirme Kapsamındaki İşletmecî KİT Finansman Dengesi	218
TABLO: III.38- Sosyal Güvenlik Kuruluşları Gelir-Gider Dengesi	221
TABLO: III.39- Fon Gelir ve Giderleri	223
TABLO: III.40- Mahalli İdareler Gelir ve Harcamaları	224
TABLO: III.41- T.C. Merkez Bankası Vaziyeti	229
TABLO: III.42- Başlıca Parasal Büyüklükler	230
TABLO: III.43- T.C. Merkez Bankası Net Döviz Pozisyonu	231
TABLO: III.44- Mali Varlıklar	232
TABLO: III.45- Menkul Kıymetler Borsalarında Çeşitli Göstergeler	233
TABLO: III.46- Bankacılık Sisteminin Mali Yapısı	234
TABLO: III.47- Faiz Oranları	235
TABLO: III.48- Ekim Ayı İtibariyle Fiyat Endekslerindeki Gelişmeler (1994=100)	237
TABLO: III.49- Toptan Eşya ve Tüketici Fiyat Endekslerindeki Gelişmeler	238
TABLO: III.50- Fiyat Artışlarını Etkileyen Faktörlere İlişkin Gelişmeler	239
TABLO: III.51- Bazı Tarımsal Ürünlerin Başlangıç Alım Fiyatları	240
TABLO: III.52- Tarımsal Ürünlerin Destekleme Fiyatlarında Gelişmeler	241
TABLO: III.53- Destekleme Alım Miktarları ve Üreticilere Yapılan Ödemeler	242

GRAFİKLER

GRAFİK: 1- GSMH ve Sektörel Büyüme Hızları (Sabit Üretici Fiyatları)	170
GRAFİK: 2- GSMH Büyümesine Katkıları	171
GRAFİK: 3- 1998 Yılı Kamu Yatırım Proje Tutarının Dağılımı (Yüzde)	183
GRAFİK: 4- Cari İşlemler Dengesi	189
GRAFİK: 5- Kamu Kesimi Borçlanma Gereği/GSMH	200
GRAFİK: 6- Konsolide Bütçe Harcamaları/GSMH	208
GRAFİK: 7- Konsolide Bütçe Vergi Gelirleri/GSMH	208
GRAFİK: 8- Konsolide Bütçe Dengesi/GSMH	211
GRAFİK: 9- İşletmecî KİT Borçlanma Gereği/GSMH	213
GRAFİK: 10- Merkez Bankası Net İç ve Dış Varlıkları	225
GRAFİK: 11- Reel Parasal Büyüklüklerde Gelişmeler	226

GRAFİK: 12- Faiz Oranlarında Gelişmeler	227
GRAFİK: 13- DİE Toptan Eşya ve Tüketici Fiyatları	236

Bakanlar Kurulu Kararı**Karar Sayısı: 98/11844**

Yüksek Planlama Kurulu'nun, 13.10.1998 tarihli ve 98/86 sayılı Raporu ile Bakanlar Kurulu'na sunulan ekli "1999 Yılı Programı" ile "1999 Yılı Programının Uygulanması, Koordinasyonu ve İzlenmesine Dair Karar"ın kabulü; 540 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin 28 inci maddesine göre, Bakanlar Kurulu'nca 13.10.1998 tarihinde kararlaştırılmıştır.

1999 YILI PROGRAMININ UYGULANMASI, KOORDİNASYONU VE İZLENMESİNE DAİR KARAR**I. UYGULAMA****Genel İlkeler**

Madde 1- Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı 1999 Yılı Programında yer alan ekonomik ve sosyal hedeflere ulaşmak amacıyla; makro politikaların, sektör programlarının ve yatırımların koordineli bir şekilde yürütülmesi esastır.

1999 Yılı Programı ve eklerinde yer almış bulunan yatırımların, hukuki ve kurumsal düzenlemelerin, sektör programlarının, ekonomik ve sosyal politikaların ve bunlarla ilgili tedbirlerin uygulanması, koordinasyonu ve izlenmesi, görevli bakanlık ve kuruluşların her kademesince programda belirtilen ilkelere uygun olarak hazırlanacak çalışma programına göre yürütülür.

Madde 2- Programın uygulanmasında, yatırımların, bütçeler ile programlarda değişiklik ve aktarma yapılmayacak şekilde gerçekleştirilmesi ve sektörlerarası dengelerin bozulmaması temel ilkedir.

1999 Yılı Yatırım Programında yer almayan herhangi bir proje için harcama yapılamaz. Proje ödenekleri yatırım ile ilgili olmayan amaçlar için kullanılamaz. Proje ödenekleri arasında bu Kararda belirtilen esaslar dışında aktarma yapılamaz.

Madde 3- Yıllık Programda yer alan finansman ihtiyacının kuruluşlara, finansman programlarında belirtilen miktarlarda ve zamanında intikali için gerekli tedbirler Hazine Müsteşarlığı ve kamu yatırım programına finansman sağlayan fon idarelerince alınır.

Madde 4- Eğitim, gençlik, spor ve sağlık hizmetleri vergisinin ihdası hakkındaki 3418 sayılı Kanun ile sağlanan ek kaynaktan eğitim ve sağlık sektörlerine ayrılan pay, eğitim ve sağlık altyapısı ve donanımının iyileştirilmesi amacıyla öncelikle yatırım harcamalarında kullanılır. Yatırımlara ayrılan kaynağın Yatırım Programında yer alan projelerle ilişkilendirilerek kullanılması esastır.

3418 sayılı Kanun gelirleri ile 4306 sayılı Kanun gelirlerinden finanse edilen projelerde ihtiyaç duyulacak yıl içi revizyonlar, bu Kararın 8 inci maddesindeki limitlere bakılmaksızın Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığınca sonuçlandırılır.

Madde 5- Aşınan, eskiyen veya hasar gören tesislerin korunması amacıyla üretim kapasitesi veya özellikleri değişmeden, bir yıl içinde tamamlanması sözkonusu olan idame ve yenileme yatırımları için verilen ödenekler yeni sabit sermaye yatırımları ile rehabilitasyon ve modernizasyon yatırımlarında kullanılamaz. Bu ödenekler tahsis yapılan mevcut tesislerin idamesi için kullanılır.

Ödeneği Toplu Olarak Verilmiş Projeler ve Toplulaştırılmış Projeler

Madde 6- 1999 Yılı Programında yer alan ödeneği toplu olarak verilmiş projeler ile toplulaştırılmış projelerde aşağıdaki hükümlere uyulur.

a) Ödeneği toplu olarak verilmiş yıllık projelerden;

- Makina-Teçhizat,
- Büyük Onarım,
- İdame-Yenileme,
- Tamamlama

projelerinin detay programları, kuruluşun bağlı veya ilgili olduğu Bakanın, üniversitelerde Rektörün onayıyla tespit edilir. Detay programlara ait bilgiler; genel ve katma bütçeli kuruluşlar ile döner sermayeli kuruluşlar tarafından Sayıştay Başkanlığı, Maliye Bakanlığı ve Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığına, kamu iktisadi teşebbüsleri ile bağlı ortaklıkları tarafından Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı ve Hazine Müsteşarlığına Yatırım Programının Resmi Gazetede yayımlanmasını müteakip 30 gün içinde bildirilir.

Ana proje grubunun karakteristik, süre, maliyet ve ödeneği değiştirilmemek kaydıyla detay programlarında;

- Yer değişikliği dahil mevcuda ilave ve çıkarmalar,
- Ödenek aktarmaları,
- Süre, karakteristik ve maliyet revizyonları kuruluşun bağlı veya ilgili olduğu Bakanın, üniversitelerde Rektörün onayıyla yapılır. Yapılan değişiklikler ilgileri itibariyle yukarıda belirtilen kuruluşlara bildirilir.

Ana proje grubunun karakteristik, süre, maliyet ve ödeneğini değiştirecek mahiyette detay programı değişiklikleri bu Kararın ilgili maddelerindeki hükümler istikametinde sonuçlandırılır.

b) Alt harcama kalemleri itibariyle Yatırım Programında tadat edilmeyen toplulaştırılmış projelerin alt harcama kalemleri Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığının olumlu görüşü alınarak kuruluşun bağlı veya ilgili olduğu Bakanın, üniversitelerde Rektörün onayı ile tespit edilir. Bu bilgiler; genel ve katma bütçeli kuruluşlar ile döner sermayeli kuruluşlar tarafından Sayıştay Başkanlığı, Maliye Bakanlığı ve Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığına, kamu iktisadi teşebbüsleri ile bağlı ortaklıkları tarafından Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı ve Hazine Müsteşarlığına Yatırım Programının Resmi Gazetede yayımlanmasını müteakip 30 gün içinde bildirilir.

Ana proje grubunun yer, süre, karakteristik, maliyet ve ödeneği değiştirilmemek kaydıyla alt harcama kalemlerinde;

- Maliyet değişiklikleri,
- Süre ve karakteristik değişiklikleri,

-Ödenek aktarmaları Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığına bilgi vermek kaydıyla kuruluşun bağlı veya ilgili olduğu Bakanın, üniversitelerde Rektörün onayıyla yapılır. Yapılan değişiklikler ilgileri itibarıyla yukarıda belirtilen diğer kuruluşlara bildirilir.

Ana proje grubunun yer, süre, karakteristik, maliyet ve ödeneğini değiştirecek mahiyette alt harcama kalemi değişiklikleri ile mevcuda ilave ve çıkarmalar bu Kararın ilgili maddelerindeki hükümler istikametinde sonuçlandırılır.

c) Yatırım programında ödeneği toplu olarak verilen ve alt harcama kalemleri itibarıyla tadat edilen projelerin alt harcama kalemlerinde yapılacak her türlü değişiklik bu Kararın ilgili maddelerindeki hükümler istikametinde sonuçlandırılır. Bu işlemler sonucunda ana proje grubunda meydana gelebilecek revizyon ihtiyacı bu Kararın 8 inci maddesindeki limitlere bakılmaksızın Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığına sonuçlandırılır.

Yıl İçinde Programa Proje Alınması ve Programdan Proje Çıkartılması

Madde 7- Yıl içinde programa proje alınması veya programdan proje çıkartılması hususunda aşağıdaki hükümlere uyulur.

a) 1999 Yılı Programına alınacak yeni projeler ile 1999 Yılı Programından çıkartılacak projelere ait taleplerden, maliyeti 10.500 milyar TL.ye kadar olanlar Yüksek Planlama Kurulunca, maliyeti bunun üzerinde olanlar ise Bakanlar Kurulunca karara bağlanır.

b) 1998 Yılı Programında yer alıp biteceği düşüncesiyle 1999 Yılı Programına dahil edilmemiş olan projelerden 750 milyar TL.ye kadar harcama ile yılı içinde tamamlanacak olanların programa alınmasına yönelik talepler Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığına, bu miktarın üzerinde ödenek ihtiyacı gösteren projeler ile tamamlanması bir yıldan fazla sürecek projelerin programa ithali Yüksek Planlama Kurulunca karara bağlanır.

c) Geçmiş yıl yatırım programlarında yer aldığı halde tasfiye edilmiş ve müteahhit nam ve hesabına ihale edilecek işler, bu maddedeki limitlere bakılmaksızın Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığına programa alınır.

d) Mahalli idareler dışında kalan kamu kurum ve kuruluşlarının yıl içinde ortaya çıkan ve geciktirilmeden yapılması zaruri olan işleri ile büyük onarım mahiyetindeki işlerden yılı içerisinde bitirilecek olup ve maliyeti 375 milyar TL.ye kadar olanlar için harcama yapılması hususu, konunun proje bazında programa ithali yoluyla Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığına karara bağlanır.

Bu maddede belirtilen usullerle programa ithal edilen projelerin finansmanı, öncelikle kuruluşun programında yer alan diğer projelerin ödeneklerinden bu Kararda belirtilen esaslara göre yapılacak aktarmalarla sağlanır.

Proje Parametrelerinde Yıl İçinde Yapılacak Değişiklikler

Madde 8- 1999 Yılı Programında yer alan projelerin yer, süre, karakteristik, proje maliyeti ve ödeneğinde yıl içinde yapılacak değişikliklerde aşağıdaki hükümlere uyulur.

a) Yer değişiklikleri;

-Aynı il sınırları içinde, maliyeti 750 milyar TL.ye kadar olan projelerde Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığınca,

-Maliyeti 750 milyar TL.ye kadar olmakla beraber proje yerini il bazında değiştiren talepler ile maliyeti 750 milyar TL.nin üzerinde ve 10.500 milyar TL.ye kadar olan projelerde Yüksek Planlama Kurulunca,

-Maliyeti 10.500 milyar TL.nin üzerinde olan projelerde Yüksek Planlama Kurulu görüşü alındıktan sonra Bakanlar Kurulunca,

karara bağlanır.

b) Karakteristik ve süre değişiklikleri;

-Maliyeti 15.000 milyar TL.ye kadar olan projelerde Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığınca,

-Maliyeti bunun üzerinde olan projelerde Yüksek Planlama Kurulunca,

karara bağlanır.

c) Maliyet değişiklikleri;

-Maliyeti 15.000 milyar TL.ye kadar olan projelerde ve maliyeti 15.000 milyar TL.den fazla olmakla beraber ödenek değişikliği sebebiyle maliyet değişikliği yapılması gereken projelerdeki maliyet değişiklikleri Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığınca,

-Maliyeti 15.000 milyar TL.den fazla olan veya maliyet revizyonunu müteakip 15.000 milyar TL.nin üzerine çıkan projelerdeki maliyet değişiklikleri Yüksek Planlama Kurulunca,

karara bağlanır.

Ancak;

-Yer ve karakteristiğinde değişiklik yapılmaksızın maliyeti 1.125 milyar TL.ye kadar olan projelerdeki yüzde 50'ye kadar maliyet değişiklikleri Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığına bilgi vermek kaydıyla kuruluşun bağlı veya ilgili olduğu Bakanın, üniversitelerde Rektörün onayıyla yapılır.

-Bu Kararın 6 ncı maddesinde belirtilen ödeneği toplu olarak verilmiş projelerin alt harcama kalemlerinde yapılacak maliyet değişiklikleri sebebiyle ihtiyaç duyulan ana proje maliyet değişiklikleri bu Karardaki limitlere bakılmaksızın Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığınca sonuçlandırılır.

d) Ödenek değişiklikleri;

-Proje ödeneğinde yıl içinde aktarma ve/veya ek ödenek tahsis suretiyle toplam 2.250 milyar TL.ye kadar ödenek değişiklikleri Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığınca, bunun üzerindeki değişiklikler Yüksek Planlama Kurulunca karara bağlanır. Ancak, 2.250 milyar TL. ödenek değişikliği tavanı içerisinde bütçe kaynaklarından Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığınca proje bazında yapılacak ek ödenek tahsisleri toplamı 525 milyar TL.yi geçemez. Bütçe kaynaklarından yıl içinde proje bazında toplam 525 milyar TL.yi aşan ek ödenek tahsisleri Yüksek Planlama Kurulunca karara bağlanır.

-Yer ve karakteristiğinde değişiklik yapılmaksızın maliyeti 1.125 milyar TL'ye kadar olan projeler arasında yapılacak 225 milyar TL'ye kadar ödenek aktarmaları, Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığına bilgi vermek kaydıyla kuruluşun bağlı veya ilgili olduğu Bakanın, üniversitelerde Rektörün onayıyla yapılır.

e) Genel ve katma bütçeli kuruluşların yatırım ödenekleri ile ilgili olarak Bütçe Kanununun bölümleri (Program), kesim (Alt Program), madde (Faaliyet ve Proje) ve harcama kalemleri arasında bu maddenin (d) fıkrasında belirtilen limitler içerisinde kalınmak şartıyla, proje bütünlüğünü değiştirecek nitelikte ödenek aktarması yapılmasında Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığının olumlu görüşü alınır ve konu Maliye Bakanlığınca sonuçlandırılır.

Bu Kararın 6 ncı maddesi ve 8/d maddesi uyarınca genel ve katma bütçeli kuruluşlar tarafından Bakan, üniversitelerde Rektör onayıyla yapılacak ödenek değişiklikleri sebebiyle Bütçe Kanununun bölümleri (Program), kesim (Alt Program), madde (Faaliyet ve Proje) ve harcama kalemleri arasında da ödenek aktarmasını gerektiren işlemlerin sonuçlandırılması için Maliye Bakanlığınca başvurulur.

1999 Mali Yılı Bütçesine ek veya olağanüstü ödenek temin edilmesiyle ilgili kanun tasarılarının Maliye Bakanlığınca hazırlanmasından önce Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığının olumlu görüşü alınır. Yatırımlarla ilgili değişiklik talepleri proje ödenekleri ile ilişkisi kurulmadan Maliye Bakanlığınca sonuçlandırılmaz.

f) Yatırımları Bayındırlık ve İskan Bakanlığınca yürütülen genel ve katma bütçeli kuruluşların Programda yer alan projelerine ait süre, maliyet ve karakteristiklerinde yapılacak değişiklikler ile ödenek aktarması ve sari ihale talepleri, proje sahibi kuruluşun olumlu görüşü de eklenerek Bayındırlık ve İskan Bakanlığınca Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığına gönderilir.

g) Kuruluşlar, inşaat projelerinin proje maliyetlerini tatbikat projelerini esas alarak belirleyeceklerdir. Sari ihale safhasında; bu proje maliyetlerinde yıllık fiyat artışlarının üzerinde bir artış olduğunda, Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığına iletilecek sari ihale taleplerine söz konusu artışın detaylı teknik gerekçeleri eklenecektir. Kuruluşlar, keşif özeti icmal tablosunu da sari ihale talepleriyle birlikte Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığına göndereceklerdir.

h) Dış proje kredisi kullanımı sebebiyle hasıl olan cari yıl kur farklarından doğan maliyet ve ödenek revizyonları, bu maddede belirtilen limitlere bakılmaksızın Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığınca karara bağlanır. Devam etmekte olan yatırımlara ait geçmiş yıl kur farkları cari yılın program ödeneğine dahil edilmemekle birlikte toplam proje maliyeti ve geçmiş yıl harcamalarına dahil edilir. Dış proje kredisi kullanılmadığı halde ithalat sebebiyle hasıl olan kur farklarından doğan revizyonlarda ise bu madde hükümlerindeki limitlere uyulur.

i) Önceki yıl içerisinde kullanılmayan ve 1999 yılına devir eden dış proje kredisi ödeneklerinin Yatırım Programı ile ilişkilendirilmesinde ihtiyaç duyulacak revizyon, bu Kararın 8 inci maddesindeki limitlere bakılmaksızın Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığınca sonuçlandırılır.

j) Fonlardan kısmen veya tamamen finanse edilecek kamu yatırım projelerinde, fonlardan yapılan tahsisatın revize edilmesi gereken durumlarda revizyon kararı alınmadan önce bu değişikliğin Yatırım Programı ile ilişkisi kurulur.

Bütçe dışı kaynaklardan ilave finansman sağlanması halinde, bu değişikliğin Yatırım Programı ile proje bazında ilişkisi kurulur.

Projelerde yıl içinde özelleştirme gelirleri nedeniyle hasıl olabilecek revizyon ihtiyacı bu Kararın ilgili hükümlerine göre sonuçlandırılır.

k) Kamu iktisadi teşebbüsleri ve bağlı ortaklıklarının yatırım ve finansman programlarının revize edilmesi halinde, proje bazındaki revizyonlar bu maddedeki limitlere göre Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığınca veya Yüksek Planlama Kurulunca karara bağlanır.

Tamamı Kullanılmayan Dış Krediler

Madde 9- Genel ve katma bütçeli kuruluşlar, kamu iktisadi teşebbüsleri ve bağlı ortaklıkları ile döner sermayeli kuruluşlar ve mahalli idarelere açılan dış kredilerin tamamının kullanılamaması durumunda bu kredilerin, ihtiyacı olan kuruluşlara tahsisi Hazine Müsteşarlığınca sonuçlandırılmadan önce Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığının uygun görüşü alınır.

Mahalli İdareler Yatırımları

Madde 10- Mahalli idarelerin (İl Özel İdareleri ve Belediyeler) yatırımlarında aşağıdaki hükümler uygulanır.

a) Mahalli İdarelere ait yatırım projelerinden dış kredi kullanımını gerektirenler, makro politikalar, sektör programları ve yatırım öncelikleri dikkate alınarak bu Karardaki esaslara göre Yatırım Programına alınır. Dış kredi yükümlülükleri ilgili mahalli idare tarafından yerine getirilir.

b) 3030 sayılı Büyük Şehir Belediyelerinin Yönetimi Hakkında Kanun gereği, büyük şehirlerde altyapı koordinasyon merkezleri ile ilgili kamu kuruluşlarının ortaklaşa hazırlayacakları altyapı taslak programları, ilgili kuruluşların bütçe tekliflerinde yer alması kaydıyla ve koordinasyonun sağlanması amacıyla, büyük şehir belediyeleri tarafından toplu olarak Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığına gönderilir.

Mahalli İdarelere Yapılacak Yardımlar Ödeneği

Madde 11- Bu Karara ekli listede yer alan Kalkınmada Öncelikli Yörelerdeki tarım, imalat sanayii, turizm ve diğer kamu hizmetleri (belediye hizmetleri-sosyal altyapı) kapsamına giren projelerin desteklenmesi amacıyla, il özel idareleri ve belediyelerin, müstakilen yapacakları yatırımların ve/veya mahalli teşebbüslerle yapacakları ortaklıkların, Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı bütçesinde yer alan "Mahalli İdarelere Yapılacak Yardımlar" ödeneğinden yararlanabilmesi için ilgili yönetmelikte belirtilen türdeki yatırımlar kapsamında yer alması gerekir. Ödeneğin tahsisi, harcanması ve denetimine dair esaslar söz konusu yönetmelik hükümlerine tabidir.

Kalkınmada Öncelikli Yörelere ile ilgili değişiklikler Yüksek Planlama Kurulunca karara bağlanır.

Yeni Teşkilat Kurulması

Madde 12- Kamu kuruluşları yeni bir teşkilatlanmaya giderken Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planında ve 1999 Yılı Programında yer alan ilkeler, politikalar, hukuki ve

kurumsal düzenlemelere uyarlar, bu tür düzenlemelerde Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığının uygun görüşünü alırlar.

Kamu kuruluşları, işletmeye alacakları tesisler için ihtiyaç duydukları personeli, ilgili bakanlığın olumlu görüşü alınmak suretiyle yatırım süresi içinde istihdam edebilirler.

Kanun Tasarılarına İlişkin Görüşlerin Alınması

Madde 13- Bakanlıklar ekonomik, sosyal ve kültürel politikalar ve tedbirlerle ilgili kanun tasarılarını Bakanlar Kuruluna sunmadan önce görüş alınmak üzere ilgili bakanlıklar ve Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığına gönderirler.

Taşıt Alımı

Madde 14- Genel ve katma bütçeli idareler ile bunlara bağlı döner sermayeli kuruluşlar, kefalet sandıkları, hizmetlerini genel veya katma bütçelerin transfer tertiplerinden aldıkları ödeneklerle yürüten kuruluşlar, kamu iktisadi teşebbüsleri ve bunların bağlı ortaklıkları, kamu bankaları, kuruluş şekli ne olursa olsun bütün fon idareleri ve fonları kullanan kuruluşlar 1999 Yılı Yatırım Programında yer alanlar dışında binek veya station wagon tipi taşıt alımı yapmayacaklardır.

Finansal Kiralama

Madde 15- Tüm kamu kurum ve kuruluşlarınca finansal kiralama yoluyla gerçekleştirilecek yatırımlara 1999 Yılı Yatırım Programında yer verilir. Finansal kiralamaya konu olan yatırımın toplam proje tutarı, kiralamanın başlayacağı 1999 Yılı Yatırım Programında yıl ödeneği olarak yer alır. Müteakip yıl yatırım programlarında proje ile ilgili herhangi bir ödenek tahsisi yapılmaz. Projenin 1999 Yılı Yatırım Programı ile ilişkilendirilmesinde ihtiyaç duyulan revizyonlar, bu Kararın ilgili hükümleri istikametinde sonuçlandırılır.

Yıllık Yatırım Programı Teklifleri

Madde 16- Kamu kuruluşları, Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı ve 1999 Yılı Programında belirtilen hedefleri, politikaları, öncelikleri, çevresel etkileri ve varsa sektör ana planlarını esas alarak proje düzeyinde beş yıllık yatırım programları hazırlarlar ve 15 Temmuz 1999 tarihine kadar Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığına gönderirler. Bu programların ilk yılı kuruluşların yıllık yatırım programı tekliflerini teşkil eder. Yatırım proje teklifleri, projenin fizibilite etüdü ile birlikte gönderilir.

Yatırım programlarının hazırlanmasına ve teklif edilecek projelerin fizibilite raporlarına dair usul ve esaslar Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığınca belirlenir.

Uluslararası Teknik Yardım Faaliyetlerinin Yürütülmesi ve Koordinasyonu Ödeneği

Madde 17- Uluslararası Teknik Yardım Faaliyetlerinin yürütülmesi ve koordinasyonu için Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı bütçesine konulan ödenek, 1 Ağustos 1990 tarih ve 90/755 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ve bu Karara dayanan 19 Aralık 1995 tarihli Yönetmelik esaslarına uygun olarak harcanır.

II. KOORDİNASYON**İşbirliği ve Koordinasyon**

Madde 18- Merkezi düzeydeki koordinasyon hizmetleri ile bölge ve il düzeyindeki koordinasyon hizmetlerinde 1999 Yılı Programında yer alan hedef, ilke ve politikalar esas alınır.

Kuruluşların aralarında işbirliği ve koordinasyonu gerçekleştiremedikleri veya program uygulamalarında etkinliği artırma açısından gerekli görülen hallerde koordinasyon Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığınca sağlanır.

Temel Sektörlere Ait Ana Planlar

Madde 19- Ekonomik ve sosyal yapının tutarlı bir şekilde gelişmesini yönlendirmek için temel sektörler için ana planlar ile bunlara dayalı uygulama plan ve projelerinin ilgili kamu kuruluşlarınca yapımı, Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığının koordinasyonu ve işbirliği ile sağlanır.

Çeşitli Kuruluşlarca Birlikte Yürütülmesi Gereken Projeler

Madde 20- 1999 Yılı Programının gerçekleşmesi yönünden önemli olan ve/veya çeşitli kuruluşlarca birlikte yürütülmesi gereken projelerin merkezi hükümet ve bölge kademesindeki koordinasyonu Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığınca yürütülür.

Bu projeler için hazırlanacak uygulama programında ilgili kuruluşların görevleri, işbirliği esasları ve iş programları gösterilir.

Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı, gerektiğinde, projenin yürütülmesinde ağırlığı bulunan merkez veya bölge kuruluşlarından birine koordinasyon görevi verebilir. Bu kuruluş verilen görevin yerine getirilmesinde Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığına karşı sorumludur.

Yatırımların Valilikçe Koordinasyonu

Madde 21- Genel ve katma bütçeli kuruluşlar doğrudan bölge veya ildeki birimleri vasıtasıyla;

-1999 Yılı Yatırım Programına ekli cetvellerde yer alan projeleri ve bu projeler için hazırlayacakları çalışma programlarını,

-Her bir proje için mahalline gönderilen ödenek miktarlarını, hizmetin ilgili bulunduğu valiliğe zamanında bildirirler.

Valiler; illeri dahilinde yer alan projelere dair ödeneklerin zamanında ve amacına uygun olarak kullanılması ve uygulamanın izlenmesi maksadıyla gerekli hallerde kuruluşlar arasında yardımlaşma ve koordinasyonu sağlarlar.

Valiler; yatırımların uygulama durumlarını, etkinliğin artırılmasına ve karşılaşılan güçlüklerin giderilmesine yönelik görüşleri ile birlikte, yıllık raporlar halinde ilgili bakanlığa ve Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığına bildirirler.

Bölge ve İl Koordinasyon Kurulları

Madde 22- Bölge ve il koordinasyon kurulları; 1999 Yılı Programında yer alan ilke, politika ve tedbirler çerçevesinde kamu kuruluşlarının il ölçeğinde yürütülen projelerinin Program ilkelerine uygun şekilde ve belirtilen süre içinde gerçekleştirilmesi, üretim tesislerinin tam kapasitede verimli bir şekilde işletilebilmesi için gerekli koordinasyon ve işbirliğinin sağlanması ve Program uygulamasının il düzeyinde takibinde valilere yardımcı olurlar. Bu amaçla il koordinasyon kurulları Şubat, Nisan, Ağustos ve Kasım aylarında toplanır. Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı, il koordinasyon kurulları toplantılarına gerektiğinde katılarak koordinasyon sağlanmasına yardımcı olur.

III. İZLEME

Madde 23- Kamu iktisadi teşebbüsleri ve bağlı ortaklıklarının, fon idarelerinin, kamu bankalarının, Emekli Sandığı, Sosyal Sigortalar Kurumu ve Bağ - Kur'un, büyük şehir belediyeleri ile nüfusu 50 bin ve daha fazla olan belediyelerin, nüfusu 50 bin'in altında kalmakla birlikte Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığınca tespit edilecek diğer belediyelerin, büyük şehir belediyeleri su ve kanalizasyon idareleri ile gaz ve otobüs işletmelerinin, il özel idareleri ve İller Bankasının, Türkiye Radyo-Televizyon Kurumunun, Yüksek Öğrenim Kredi ve Yurtlar Kurumu Genel Müdürlüğünün, Atatürk Orman Çiftliği Müdürlüğünün, Milli Piyango İdaresi Genel Müdürlüğünün, Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı ve döner sermayeli kuruluşların Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığınca belirlenen kabullere ve formlara uygun olarak hazırlayacakları 1998 yılı gerçekleşme, 1999 yılı birinci gerçekleşme tahmini konsolide yatırım ve finansman tabloları 15 Mayıs 1999 tarihine kadar, 1999 yılı ikinci gerçekleşme tahmini, 2000 yılı program konsolide yatırım ve finansman tabloları ise 15 Temmuz 1999 tarihine kadar, Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığına gönderilir.

Fon idarelerince doğrudan veya özelleştirme kapsamına alınan kamu kuruluşları aracılığı ile yapılacak yatırımlara dair teklifler, fonun yönetiminden sorumlu bakanlıklar veya fon idareleri tarafından en geç 15 Temmuz 1999 tarihine kadar Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığına gönderilir.

Özelleştirme kapsamındaki kuruluşlar Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığınca belirlenen kabullere ve formlara uygun olarak hazırlayacakları konsolide yatırım ve finansman tablolarını Özelleştirme İdaresi Başkanlığının uygun görüşünü de ekleyerek en geç 15 Eylül 1999 tarihine kadar Maliye Bakanlığı, Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı ve Hazine Müsteşarlığına gönderirler.

Hazine Müsteşarlığı, ileride gelir ortaklığı senedi uygulamasına dahil edilecek altyapı tesislerine Kamu Ortaklığı Fonundan temin edilecek finansman miktarlarını proje bazında en geç 15 Eylül 1999 tarihine kadar Maliye Bakanlığı ve Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığına gönderir.

Kamu İktisadi Teşebbüsleri ve Bağı Ortaklıkları İştirakleri

Madde 24- Kamu iktisadi teşebbüsleri ve bağlı ortaklıkları; Yüksek Planlama Kurulunca alınan genel prensip kararı çerçevesinde, mevcut iştiraklerindeki sermaye değişiklikleri ve yeni iştirakleri hakkında Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı ile Hazine Müsteşarlığına bilgi verirler.

İzleme Raporları

Madde 25- Kuruluşların yatırım ve işletme faaliyetleri ile hukuki ve kurumsal düzenlemelere ait tedbirler ve bilgiler, belirli zamanlarda verilecek raporlarla takip edilir.

a) Yatırım Uygulama Raporu: Yatırımcı kamu kuruluşlarının (projeleri programda yer alan belediye ve il özel idareleri dahil) yatırım projeleri kuruluş, sektör ve proje bazında yatırım uygulama raporları ile izlenir. Yatırım uygulama raporlarında her yatırım projesinin, uygulama yılı başından dönem sonuna kadar ve dönem içinde harcama ve gerçekleşme durumları ve bunların finansman ayrıntısı (genel bütçe, fon, döner sermaye ve/veya dış krediden -nakit ve makina teçhizat olarak-hangilerinin kullanıldığı) belirtilir. Ayrıca Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planında öngörülen fiziki hedeflere ilişkin olarak, dönemler itibarıyla bu hedeflerin gerçekleşme bilgileri bu raporlarda yer alır.

Ödeneği toplu olarak verilmiş ve/veya ödenekleri toplulaştırılmış projelerin alt detayları ile ilgili bilgilere, geliştirilmiş formlara uygun olarak Yatırım Uygulama Raporunda yer verilir.

Ödeneği toplu olarak verilmiş, ödenekleri toplulaştırılmış veya çeşitli illerdeki yatırımları kapsadığı için 1999 Yılı Yatırım Programında yeri "muhtelif" olarak belirtilen projelerin yatırım harcamaları il bazında izlemeye tabi tutulur ve yatırımcı kamu kuruluşları bu bilgilere yatırım uygulama raporlarında yer verirler.

Yatırım Uygulama Raporları:

- 1 Ocak - 31 Mart
- 1 Nisan - 30 Haziran
- 1 Temmuz - 30 Eylül
- 1 Ekim - 31 Aralık

dönemlerini kapsayacak şekilde hazırlanarak dönem sonlarını takip eden en geç 15 gün, 1 Ekim-31 Aralık dönem raporları ise en geç 30 gün içinde Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığına gönderilir.

b) Önemli Projeler Raporu: Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığınca seçimi yapılacak önemli projelere ait izleme raporları, yatırımcı kuruluşlarca (a) bendinde belirtilen dönemler itibarıyla dönem sonunu izleyen 30 gün içinde Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığına gönderilir.

c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler İzleme Raporu: 1999 Yılı Programında yer alan hukuki ve kurumsal düzenlemelere ait tedbirler ve bilgiler bütün kuruluşlarca yılda dört defa üç aylık dönemler itibarıyla dönem sonunu izleyen 15 gün içinde Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığına gönderilir.

d) Dış Kredi İzleme Raporu: Yatırım projelerinde dış kredi kaynakları kullanan kuruluşlar ve mahalli idareler, kredi kullanım durumlarını, belirlenen formlara uygun olarak hazırlayarak, (a) bendinde belirtilen dönemler itibarıyla dönem sonunu izleyen 30 gün içinde Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı ve Hazine Müsteşarlığına gönderirler. Genel ve katma bütçeli kuruluşlar ile mahalli idareler bu formları ayrıca Maliye Bakanlığına da gönderirler.

e) KİT Veri Toplama Raporu: Kamu iktisadi teşebbüsleri ve bağlı ortaklıkları, Veri Toplama Projesi (VTP) çerçevesinde hazırlayacakları tabloları üç ayda bir ilgili bakanlığa, Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığına ve Hazine Müsteşarlığına dönem sonunu takip eden bir ay içinde gönderirler.

f) İşletme Gerçekleşme Raporu: Kamu ve özel kesim işletmelerinin mal ve hizmet üretim gerçekleştirmeleri ile kapasite kullanımları aylık raporlarla izlenir. Kamu kuruluşlarının satış, dış ticaret, stok ve istihdam durumları da bu raporlarda belirtilir. Kuruluşlar, Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığınca hazırlanacak örneklere uygun olarak düzenleyecekleri raporları en geç ilgili olduğu ay sonunu takip eden 15 gün içinde söz konusu Müsteşarlığa gönderirler.

g) Destekleme Alımları ile ilgili Raporlar: Kooperatif birlikleri ile kamu iktisadi teşebbüsleri ve bağlı ortaklıkları destekleme alımlarıyla ilgili bilgileri, T.C. Merkez Bankası ve T.C. Ziraat Bankası destekleme kredisi kullanımlarıyla ilgili bilgileri formlara uygun

olarak her ay Sanayi ve Ticaret Bakanlığına, Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı ve Hazine Müsteşarlığına gönderirler.

h) Fon ve Hesaplar ile ilgili Raporlar: Tüm kamu kuruluşları sorumlu oldukları fonlarla, kamu bankaları sorumlu oldukları hesaplarla ve T.C. Merkez Bankası da bünyesinde açılmış veya açılacak fon hesaplarıyla ilgili bilgileri, Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığınca hazırlanan formlara uygun olarak ve aylık bazda, her ayı takip eden 15 gün içerisinde Maliye Bakanlığına, Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığına ve Hazine Müsteşarlığına gönderirler.

i) Fiyat İzleme Raporu: Kamu iktisadi teşebbüsleri ve bağlı ortaklıkları, ürettikleri mal ve hizmetlerin fiyatları ve ana girdi maliyetleri ile gelir ve giderlerinde meydana gelen değişiklikleri, 15 gün içinde Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı ile Hazine Müsteşarlığına bildirirler.

Madde 26- Hazine Müsteşarlığı yatırım teşviki ve yabancı sermaye, Dış Ticaret Müsteşarlığı ise ihracat teşviki ve serbest bölgeler ile ilgili bilgileri hazırlanan formlara uygun olarak ve aylık bazda her ayı takip eden onbeş gün içinde Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığına iletirler.

Madde 27- Mahalli idarelerin bütçe ve kesin hesap durumlarını belirleyen bilgiler İçişleri Bakanlığı ve Devlet İstatistik Enstitüsü kanalıyla 15 Temmuz 1999 tarihine kadar Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığına gönderilir.

Madde 28- Başbakanlık Yüksek Denetleme Kurulu, ilgili kuruluşların Yıllık Program Kararnameleri çerçevesindeki program uygulamalarını da denetimi içine alır. Başbakanlığa gönderilen denetleme raporlarının bir nüshası Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığına da gönderilir.

Dış Yardımlarla İlgili Faaliyetlerin Koordinasyonu ve İzlenmesi

Madde 29- Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı bütün kamu kurum ve kuruluşlarının teknik işbirliği çerçevesinde diğer ülkelere sağladığı yardımlarla ilgili faaliyetlerinin koordinasyonunu sağlar.

Bütün kamu kurum ve kuruluşlarının diğer ülkelere sağladığı yardımlarla ilgili faaliyetlerin izlenmesi Devlet İstatistik Enstitüsü Başkanlığı tarafından yürütülür. Bu amaçla bütün kamu kurum ve kuruluşları diğer ülkelere sağladığı yardımları, Devlet İstatistik Enstitüsü Başkanlığı tarafından hazırlanan formata uygun olarak üçer aylık dönemler halinde Devlet İstatistik Enstitüsü Başkanlığı'na bildirir.

Kesin Hesap Farklarının Kapatılmasından Doğan Ödenek İhtiyaçları

Madde 30- Daha önceki yıllarda bitirilmiş projelerin kesin hesap farklarının kapatılması neticesinde ortaya çıkan ödenek ihtiyaçları;

-Genel ve katma bütçeli kuruluşların transferler tertibinde yer alan "Yatırım Giderleri Geçen Yıllar Borçları" faaliyetinden karşılanır.

-Diğer kuruluşlarda ise yatırım ödenekleri ile ilgilendirilmeden işletme bütçelerinden karşılanır ve bu harcamalar ödemenin yapıldığı yıl içinde proje maliyetine ilave edilir.

Yapılan bu işlemler sonucunda Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığına bilgi verilir.

Proje Revizyon Talepleri

Madde 31- Kuruluşların proje revizyon talepleri, 15 Aralık 1999 tarihine kadar Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığına gönderilir. Bu talepler yıl sonuna kadar sonuçlandırılır.

Yürürlük

Madde 32- Bu Karar 1/1/1999 tarihinde yürürlüğe girer.

KALKINMADA ÖNCELİKLİ YÖRELER LİSTESİ**BİRİNCİ DERECEDE ÖNCELİKLİ YÖRELER**

1. Adıyaman	26. Kars
2. Ağrı	27. Kastamonu
3. Aksaray	28. Kırıkkale
4. Amasya	29. Kırşehir
5. Ardahan	30. Kilis
6. Artvin	31. Malatya
7. Bartın	32. Mardin
8. Batman	33. Muş
9. Bayburt	34. Nevşehir
10. Bingöl	35. Niğde
11. Bitlis	36. Ordu
12. Çanakkale	37. Osmaniye
(Bozcaada ve Gökçeada İlçeleri)	38. Rize
13. Çankırı	39. Samsun
14. Çorum	40. Siirt
15. Diyarbakır	41. Sinop
16. Elazığ	42. Sivas
17. Erzincan	43. Şanlıurfa
18. Erzurum	44. Şırnak
19. Giresun	45. Tokat
20. Gümüşhane	46. Trabzon
21. Hakkari	47. Tunceli
22. Iğdır	48. Van
23. Kahramanmaraş	49. Yozgat
24. Karabük	50. Zonguldak
25. Karaman	

1999 Yılı Programı

**17 Ekim 1998 Gün ve 23496 Sayılı Resmi Gazete'de
Yayımlanan 13 Ekim 1998 gün ve 98/11844 Sayılı
"1999 Yılı Programının Uygulanması, Koordinasyonu
ve İzlenmesine Dair" Bakanlar Kurulu Kararı Ekidir**

BİRİNCİ BÖLÜM

I. GENEL DURUM DEĞERLENDİRMESİ, 1999 YILI PROGRAMININ TEMEL AMAÇLARI VE MAKROEKONOMİK HEDEFLERİ

1. GENEL DURUM DEĞERLENDİRMESİ

A. EKONOMİK GELİŞMELER

1998 Yılı Programı üç yıllık bir dönemi kapsayan İstikrar Programının birinci yıl programı olarak hazırlanmıştır. Program kapsamında, enflasyonda kalıcı bir düşüşü sağlamak temel hedef olarak alınmıştır. Bu çerçevede, Konsolide Bütçe faiz dışı fazlasının artırılması; kamu kesimi maaş ve ücretleri ile tarımsal destekleme fiyatlarının belirlenmesinde hedeflenen enflasyonun dikkate alınması; para politikasının enflasyondaki düşmeyi destekleyici bir biçimde ve koordineli olarak uygulanması; kamu finansmanını daha da güçlendirecek yapısal reformların gerçekleştirilmesi ve iç borçlanma ihtiyacını düşürmek ve ekonomide etkinliği artırmak amacıyla özelleştirmenin hızlandırılması, temel politikalar olarak belirlenmiştir.

1998 yılı başında bütçe, borçlanma ve para programları üçer aylık dönemler itibarıyla açıklanarak uygulamaya konulmuştur. Yılın ilk yarısında programda öngörülen hedeflere ulaşılmıştır. Bu olumlu gelişmenin etkisiyle Haziran ayı sonunda IMF ile "İzleme Anlaşması" yapılarak yılın ikinci yarısına ve 1999 yılına ilişkin hedefler iç ve dış

kamuoyuna duyurulmuştur. Ancak, Temmuz ayı ortasından itibaren Rusya Federasyonu'nda olumsuz ekonomik gelişmelerin ortaya çıkması ve Ağustos ayında Rusya'nın devalüasyon ve moratoryum ilan etmesi, global krizin derinleşmesine neden olmuştur. Bu gelişme yurt içinde tüm finansal piyasaları olumsuz yönde etkilemiştir. Yabancı yatırımcıların gerek borsa gerek iç borçlanma piyasalarından çekilmeleri faiz oranlarını yükseltmiş, hisse senedi fiyatlarının hızla düşmesine neden olmuştur. Bu durum yılın ilk yarısında gözlenen bekleyişlerdeki olumlu gelişmeyi yavaşlatmakla birlikte yıl başından itibaren uygulanan ekonomik program, global krizin Türk ekonomisine "bulaşma" etkisini dengelemekte önemli katkı sağlamıştır.

1998 yılı Programı çerçevesinde uygulanan maliye, gelir ve para politikalarının etkisiyle iç talep yılın ikinci çeyreğinden itibaren yavaşlamaya başlamıştır.

1997 yılında başlayan Asya Krizinin reel ekonomiye etkileri 1998'de ortaya çıkmaya başlamış ve dünya ticaretindeki artış hızı gerileme sürecine girmiş, başta hammadde fiyatları olmak üzere uluslararası fiyatlarda düşmeler gözlenmiştir.

Böyle bir ortamda Türkiye'nin ihracat artış hızında da bir yavaşlama ortaya çıkmıştır. Ancak bir yandan uluslararası hammadde fiyatlarındaki düşme, diğer yandan uygulanan program çerçevesindeki iç talepteki yavaşlama ithalat artışının da sınırlı kalmasına yol açarak dış ticaret dengesinde bir bozulmayı önlemiştir.

Yılın ikinci yarısında ortaya çıkan Rusya Krizi ile birlikte uluslararası sermaye yükselen piyasa ekonomilerinden ayırım yapmadan süratle çıkmaya başlamıştır.

Yılın ilk yarısında cari işlemler dengesinde her hangi bir bozulma olmayışı yılın ikinci yarısında derinleşen uluslararası krizin sermaye hareketleri ile ilgili etkilerine karşı ekonominin direncini artırırken, büyüme hızı da potansiyel büyüme hızı civarında tutulabilmektedir.

Program çerçevesinde 1998 yılında vergi gelirlerinde sağlanan yüksek oranlı artış ve faiz dışı harcamaların GSMH'ya oranının hedeflenen seviyelerde tutulması sonucunda faiz dışı bütçe fazlasında bir önceki yıla göre GSMH'nın yüzde 4,5'i oranında bir iyileşme sağlanmıştır.

Diğer yandan, 1998 yılı Programı ve bununla uyumlu üçer aylık programların uygulanmaya başlaması ile belirsizlik ortamının azaltılması, gelir politikasının enflasyon hedefi ile uyumlu bir çerçevede yürütülmesi ve uluslararası girdi fiyatlarındaki elverişli gelişmeler 1998 yılında fiyat artış hızlarının önemli ölçüde yavaşlamasına katkıda bulunmuştur.

1998 yılının ilk çeyreğinde yüzde 9,0 olan GSMH artış hızı, yılın ikinci çeyreğinde yüzde 4,0 olmuştur. Böylece, yılın ilk yarısında GSMH büyümesi yüzde 6,3 olarak gerçekleşmiştir. Yılın ilk yarısında, sektörler itibarıyla büyüme hızları tarımda yüzde 1,1, sanayide yüzde 5,2, hizmetler sektöründe ise yüzde 5,7 seviyesinde gerçekleşmiştir.

Aylık sanayi üretim endeksi verilerine göre, bir önceki yıla göre üretim artış hızı Temmuz ayında yüzde 1,2'ye yavaşlamış, Ağustos ayında ise negatif 0,1 olmuştur. Kapasite kullanım oranlarının yılın üçüncü çeyreğinde de azalma eğilimini koruması ve üretim bekleyişlerine ilişkin göstergeler sanayi üretimindeki yavaşlamanın yılın ikinci yarısında da devam ettiğini göstermektedir.

Diğer yandan, yılın ilk yarısında önemli ölçüde artan dış alem faktör gelirlerinin, işçi geliri ve müteşebbis gelirlerinde beklenen yavaşlamaya bağlı olarak yılın ikinci yarısında

gerilemesi beklenmektedir. Bu çerçevede, 1998 yılının ilk yarısında yüzde 6,3 olan GSMH artış hızının, yılın ikinci yarısında yüzde 3,2 civarında gerçekleşeceği tahmin edilmektedir. Böylece, GSMH büyüme hızının 1998 yılının tamamı için yüzde 4,5 olarak gerçekleşmesi beklenmektedir. Sektörler itibariyle büyüme hızlarının, tarım sektöründe yüzde 4,5, sanayi sektöründe yüzde 4,1, hizmetler sektöründe ise yüzde 4,6 oranında gerçekleşeceği tahmin edilmektedir.

Harcama yöntemi ile hesaplanan GSYİH sonuçlarına göre, 1998 yılının ilk çeyreğinde yüzde 8,0 oranında artan özel tüketim, ikinci çeyrekte yüzde 0,3 oranında azalmıştır. 1998 yılının tamamında özel tüketim artış hızının yüzde 3,1 olması beklenmektedir. Kamu tüketimi ise yılın ilk yarısında yüzde 9,6 oranında artış kaydetmiştir. Kamu tüketimindeki artışta, yılın ilk yarısında yüzde 28,1 oranında artan diğer cari harcamalar etkili olmuştur. 1998 yılının tamamında kamu tüketimindeki artışın yüzde 9,7 oranında gerçekleşeceği tahmin edilmektedir.

1998 yılının ilk üç aylık döneminde yüzde 8,1 oranında artan toplam sabit sermaye yatırımları, ikinci üç aylık dönemde yüzde 2,3 oranında azalmıştır. Bu gelişmede, kamu sabit sermaye yatırımlarındaki düşüş ve özel kesim inşaat yatırımlarındaki gerilemeye ilave olarak özel makina ve teçhizat yatırımlarının da yılın ikinci çeyreğinde azalması belirleyici olmuştur.

1997 yılında yüzde 11,4 oranında artış gösteren özel sabit sermaye yatırımlarında, 1998 yılında yüzde 1,9 oranında artış beklenmektedir. Özel kesim yatırımlarında gözlenen bu yavaşlama özellikle eğitim, enerji, imalat sanayi ve konut yatırımlarındaki düşüşten kaynaklanmaktadır. Özel kesimin, sağlık, turizm, madencilik ve ulaştırma sektörlerine yönelik yatırımlarında ise artış beklenmektedir.

Sabit fiyatlarla, 1997 yılında yüzde 26,3 oranında artan kamu sabit sermaye yatırımlarının, 1998 yılında reel olarak yüzde 7,8 oranında artacağı tahmin edilmektedir. 1998 yılında kamu sabit sermaye yatırımları içinde enerji, konut, imalat sanayi ve ulaştırma sektörlerinin payında artış beklenmektedir. Kamu ve özel sabit sermaye yatırımlarına ilişkin bu tahminler altında 1997 yılında yüzde 14,5 olan toplam sabit sermaye yatırımlarının artış hızının, 1998 yılında yüzde 3,3'e gerilemesi beklenmektedir.

1997 yılında yüzde 9,4 olan toplam nihai yurtiçi talep artış hızının, 1998 yılında tüketim ve yatırımlarda beklenen bu gelişmeler sonucunda yüzde 3,8 oranına gerileyeceği tahmin edilmektedir. 1997 yılı ve 1998 yılının ilk çeyreğinde stoklara yapılan ilavelerde gözlenen gerileme eğilimi, yılın ikinci çeyreğinde yurtiçi talepteki hızlı yavaşlamaya bağlı olarak tersine dönmüş ve stoklara yapılan ilavelerde önemli bir artış gözlenmiştir. 1998 yılının tamamında stok değişiminin GSMH büyümesine katkısının pozitif 1,0 puan olması beklenmektedir. Bu gelişmeler sonucunda 1997 yılında yüzde 8,7 olan toplam yurtiçi talep artışının 1998 yılında yüzde 4,8'e yavaşlayacağı tahmin edilmektedir.

1998 yılında Asya krizinin derinleşerek devam etmesi ve Rusya Federasyonu'nda ortaya çıkan krizin de etkisiyle ihracat artış hızının yavaşladığı, ithalat artış hızının da iç talepteki daralma ve petrol fiyatlarındaki düşüşe bağlı olarak gerilediği gözlenmektedir. Diğer yandan, ihracat fiyatlarında gözlenen yüksek oranlı düşüş de nominal ihracat artışının sınırlı kalmasında etkili olmuştur.

1998 yılının Ocak-Ağustos döneminde ihracat bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 1,4 oranında artarak 17,0 milyar dolar, toplam ithalat ise yüzde 1,7 oranında artarak 31,1 milyar dolar olmuştur. Yılın ilk yarısında dış ticaret açığındaki artış, işçi ve diğer görünmeyen gelirlerdeki hızlı yükselme ile telafi edilmiş ve cari işlemler açığı 1998

yılının ilk yarısında (bavul ticareti dahil), geçen yılın aynı dönemine göre, yüzde 34,7 oranında azalarak 1,5 milyar dolar seviyesinde gerçekleşmiştir.

1998 yılının tamamında ihracatın yüzde 4,8 oranında artarak 27,5 milyar dolar, ithalatın ise yüzde 1,9 oranında artarak 49,5 milyar dolara ulaşması beklenmektedir. Bu gelişmeler sonucunda, 1997 yılında 22,3 milyar dolar olan dış ticaret açığının, 1998 yılında 22,0 milyar dolar olacağı tahmin edilmektedir. Dış ticaret açığının yaklaşık olarak bir önceki yıl seviyesinde kalması beklenmekle birlikte, 1998 yılında özellikle dış borç faiz ödemelerindeki artış nedeniyle cari işlemler açığının 1997 yılına göre yaklaşık olarak 500 milyon dolar artarak 5,2 milyar dolar seviyesine ulaşacağı tahmin edilmektedir. Bavul ticaretine ilişkin düzeltme dikkate alındığında, 1998 yılında dış ticaret açığı 17,0 milyar dolara, cari işlemler açığı ise 3,5 milyar dolara düşmektedir.

1997 yılı sonunda 18,4 milyar dolar olan Merkez Bankası uluslararası rezervleri 1998 yılının Nisan- Haziran döneminde hızlı bir artış göstermiş ancak daha sonra azalma eğilimine girerek 19 Ekim 1998 itibarıyla 22,0 milyar dolar düzeyinde gerçekleşmiştir.

1998 yılının Ocak-Eylül döneminde Konsolide Bütçe gelirleri yüzde 124,0 oranında artarak 8,251 trilyon lira, giderleri ise yüzde 140,0 oranında artarak 11,284 trilyon lira olmuştur. Bunun sonucunda 1998 yılının ilk dokuz ayında Konsolide Bütçe açığı 3,033 trilyon lira olarak gerçekleşmiştir. Bir önceki yılın aynı döneminde Konsolide Bütçe açığı 1,019 trilyon lira idi. 1997 yılının Ocak-Eylül döneminde 375 trilyon lira olan faiz dışı bütçe fazlası, 1998 yılının aynı döneminde 2,158 trilyon lira olarak gerçekleşmiştir.

1998 yılında bir önceki yıla göre, Konsolide Bütçe gelirlerinin yüzde 104,1 oranında artarak 11,736 trilyon liraya, giderlerinin ise yüzde 94,0 oranında artarak 15,500 trilyon liraya ulaşması beklenmektedir. Böylece 1998 yılında Konsolide Bütçe açığının 3,764 trilyon lira olarak gerçekleşmesi öngörülmektedir. 1997 yılında Konsolide Bütçe açığı 2,241 trilyon lira idi. 1997 yılında 37 trilyon lira olan faiz dışı bütçe fazlasının, 1998 yılında 2,426 trilyon liraya yükselmesi beklenmektedir.

Bu gelişmeler sonucunda, 1997 yılında yüzde 7,6 olarak gerçekleşen Konsolide Bütçe açığının GSMH'ya oranının, 1998 yılında yüzde 7,1'e gerilemesi beklenmektedir. Bu gerilemede, personel ve özellikle faiz ödemelerindeki artışların, faiz dışı harcamalardaki azalma ve Konsolide Bütçe gelirlerindeki artışla karşılanması etkili olmuştur. Faiz dışı bütçe fazlasının GSMH'ya oranının ise 1997 yılındaki yüzde 0,1 seviyesinden 1998 yılında yüzde 4,6'ya yükselmesi beklenmektedir.

Toplam kamu gelirlerinin GSMH'ya oranının, 1998 yılında bir önceki yıl seviyesini 1,2 puan aşarak yüzde 25,5 olarak gerçekleşmesi beklenmektedir. Vergi ve özelleştirme gelirlerinin GSMH içindeki payında artış beklenirken, faktör ve vergi dışı normal gelirlerin payının 1997 yılı seviyesinde kalacağı, sosyal fonlardaki bozulmanın ise devam edeceği tahmin edilmektedir.

1997 yılında yüzde 30,9 olan toplam kamu harcamalarının GSMH'ya oranının, 1998 yılında yüzde 34,2'ye yükseleceği tahmin edilmektedir. Bu artış, bütçe faiz ödemelerinin GSMH içindeki payının, 1997 yılına göre 4 puan artarak yüzde 11,7'ye ulaşmasından kaynaklanmaktadır. Faiz dışı toplam kamu harcamalarının payında ise 0,6 puanlık azalış söz konusudur.

Bütçe açığının programlananın altında kalmasına rağmen, özellikle tarımsal destekleme faaliyetlerinden kaynaklanan KİT açıklarındaki artış, toplam kamu kesimi borçlanma gereğindeki iyileşmeyi sınırlandırmıştır. Nitekim, 1997 yılında GSMH'nın yüzde

0,6'sı oranında gerçekleşen İşletmeci KİT'lerin finansman açığının, 1998 yılında GSMH'nın yüzde 1,3'üne yükselmesi beklenmektedir.

Bu gelişmeler altında 1997 yılında yüzde 7,6 olarak gerçekleşen kamu kesimi borçlanma gereğinin GSMH'ya oranının, 1998 yılında yüzde 8,7'ye yükseleceği tahmin edilmektedir. Konsolide Bütçe faiz ödemeleri hariç tutulduğunda, 1997 yılında GSMH'nın yüzde 0,1'i oranında olan kamu kesimi finansman dengesi fazlasının, 1998 yılında GSMH'nın yüzde 3,0'üne yükselmesi beklenmektedir.

1998 yılında, vergi idaresi merkez ve vergi dairelerini kapsayan teknolojik alt yapının geliştirilmesi, vergi idaresinin yeniden yapılandırılması çalışmaları ile birlikte, vergi yasalarının günün şartlarına uyumu konusunda da önemli adımlar atılmış, vergi tabanının genişletilmesi, kayıtdışı ekonominin daraltılması, vergi yasalarının basit ve anlaşılır hale getirilmesi, vergi adaletinin geliştirilmesi yönünde 4369 sayılı Kanun ile kapsamlı vergi düzenlemeleri yapılmıştır. Bu kapsamda, gelirin tanımı genişletilerek her türlü kazanç ve irat vergi kapsamına alınmış; Gelir, Kurumlar, Veraset ve İntikal, Emlak Vergisi oranlarında ve harçlarda önemli indirimler yapılmış; götürü vergileme ve hayat standardı uygulaması kaldırılmış; menkul sermaye iratlarının ve sermaye kazançlarının vergilendirilmesinde köklü değişikliklere gidilmiştir.

1998 yılının ilk yarısında Merkez Bankası, Hazinesin finansman ihtiyacını gözönüne alarak para programını üçer aylık iki dönem halinde tespit etmiş ve para programını yükümlülük kalemlerinden Rezerv Para'yı hedef alarak uygulayacağını kamuoyuna duyurmuştur. Bu çerçevede Merkez Bankası, ilk üç aylık dönemde Rezerv Paranın yüzde 18-20, ikinci üç aylık dönemde ise yüzde 14-16 oranında artmasını öngörmüştür. Böylece yılın ilk altı ayının sonunda Rezerv Paranın kümülatif yüzde 34-39 aralığında artması hedef alınmıştır. Merkez Bankası her iki üç ayda da hedeflediği oranların altında Rezerv Para değişimini sağlamayı başarmış, ilk altı aylık dönemin sonunda kümülatif artış yüzde 33,0 oranında gerçekleşmiştir.

Merkez Bankası, Haziran ayı sonunda Hazine'nin altı aylık finansman programını ilan etmesi ile birlikte altı aylık para programını oluşturmuş ve IMF ile yapılan "Yakın İzleme Anlaşması" çerçevesinde para programında Rezerv Paranın yerine, Net İç Varlıklar kalemini yeniden tanımlayarak yılın ikinci yarısı için hedef değişken olarak ilan etmiştir.

Merkez Bankası, bu hedef doğrultusunda yıl sonu için Net İç Varlıkları'nın -1.514 trilyon TL olarak gerçekleşmesini öngörmüştür. Haziran ayı sonunda -1.778 trilyon TL olan Merkez Bankası Net İç Varlıkları Rusya Federasyonu'nda ortaya çıkan krizin etkisiyle Eylül ayında, Haziran ayı sonuna göre 1.873 trilyon TL artarak 94,9 trilyon TL'ye ulaşmıştır.

1998 yılı Eylül ayı itibarıyla bir önceki yıl sonuna göre rezerv para ve emisyon hacminde sırasıyla yüzde 64,2 ve 65,5 oranında artış gözlenmiştir. Ocak-Eylül döneminde Merkez Bankası net dış varlıkları artış hızı yüzde 63,8 olurken, net iç varlıklar yüzde 90,2 oranında gerilemiştir. 1998 yılı Eylül ayında, bir önceki yıl sonuna göre, M2 yüzde 101,0, M2Y ise yüzde 101,6 oranında artmıştır.

1998 yılı Eylül ayında net kredi hacmi, bir önceki yılın sonuna göre yüzde 59,5 oranında artarak 11,3 katrilyon TL'ye yükselmiştir. Böylece, 1997 yılı sonunda yüzde 65,8 olan net kredi hacminin toplam mevduata (DTH+TL Mevduat) oranı 1998 yılı Eylül ayı itibarıyla yüzde 69,3'e yükselmiştir.

Hazine, 1998 yılı içinde aylık olarak iç borçlanma programını kamuoyuna açıklamış ve yılın ilk yarısında program uygulaması başarılı olmuştur. Ancak finansal krizin etkisiyle, yılın ikinci yarısında program uygulamasında zaman zaman sapmalar görülmüştür.

İç borçlanma vadesi 1997 yılının Ocak-Eylül döneminde 380 gün iken, 1998 yılının aynı döneminde 232 gün olarak gerçekleşmiştir. Aynı dönemler itibarıyla, yıllık bileşik bazda devlet iç borçlanma senetleri faiz oranı (stopaj hariç) ise yüzde 104,7'den yüzde 106,4'e çıkmıştır.

1998 yılı Ocak ayında yüzde 120,0 olan iç borçlanma faiz oranı, Şubat ayında yüzde 126,2'ye yükseldikten sonra sürekli olarak gerilemiş ve Temmuz ayında yüzde 77,7 seviyesine düşmüştür. Ancak, Asya ülkelerinde yaşanan krizin devam etmesinin yanı sıra Rusya Federasyonu'nda ortaya çıkan mali krizin de etkisiyle Hazine iç borçlanma faiz oranları, Eylül ayında yüzde 135,8'e yükselmiştir.

1998 yılı Programı ve bununla uyumlu üçer aylık programların başarıyla uygulanması ve uluslararası girdi fiyatlarındaki elverişli gelişmelerin de etkisiyle, 1998 yılında fiyat artış hızlarında belirgin bir yavaşlama gözlenmiştir. Nitekim, 1998 yılında Ocak ayı hariç olmak üzere diğer aylarda fiyat artış hızları bir önceki yıldaki seviyelerinin gerisinde kalmıştır. Böylece, Ocak-Ekim dönemi itibarıyla toptan eşya fiyatları artış hızı, 1997 yılında yüzde 71,6 iken, 1998 yılında yüzde 45,6 olarak gerçekleşmiştir. Aynı dönemler itibarıyla fiyat artış hızı özel kesimde yüzde 69,7'den yüzde 50,2'ye, kamu kesiminde ise yüzde 78,0'dan yüzde 30,7'ye gerilemiştir. Ocak-Ekim döneminde özel imalat sanayii fiyat artış hızı da geçen yılın aynı dönemine göre 23,0 puan azalarak yüzde 45,0 olarak gerçekleşmiştir.

Bu gelişmeler sonucunda, 1997 yılının Aralık ayında yüzde 91,0 olan TEFE 12 aylık artış hızı, 1998 yılının Ekim ayında yüzde 62,0'a gerilemiştir. Aynı dönemler itibarıyla fiyat artış hızı, özel imalat sanayiinde de 24,3 puan azalarak yüzde 60,0 olmuştur. 1998 yılı sonu itibarıyla, TEFE 12 aylık artış hızının yüzde 58,0'a gerilemesi beklenmektedir. 1997 yılında yüzde 81,8 olan TEFE yıllık ortalama artış hızının, 1998 yılında yüzde 72,4 seviyesine gerileyeceği tahmin edilmektedir.

Ocak-Ekim dönemi itibarıyla tüketici fiyatları artış hızı, 1997 yılında yüzde 77,6 iken 1998 yılında yüzde 57,6'ya gerilemiştir. 1997 yılının Aralık ayında yüzde 99,1 olan tüketici fiyatları 12 aylık artış hızı, 1998 yılının Ekim ayında yüzde 76,6; yüzde 85,7 olan yıllık ortalama artış hızı ise yüzde 89,6 seviyesinde gerçekleşmiştir.

B. SOSYAL GELİŞMELER

1998 yılının üçüncü çeyreğinin sonunda ekonomi alanında olduğu gibi sosyal alandaki gelişmeler de dünyanın önemli bir bölümünü sarsan krizin etkilerinin Türkiye'de sınırlı kalmış olduğunu göstermektedir. Krizin dünyada daha ileri boyutlara varması kaçınılmaz olarak Türkiye'deki sosyal durumu, başta istihdam ve yoksulluk alanında olmak üzere, olumsuz yönde ve önemli ölçüde etkileyecek, bugünkü boyutlarında kalması durumunda ise bu düzeyde bir etkidenden korunulabilecektir.

Bu çerçevede gerek dünyadaki gerekse Türkiye'deki gelişmeler hem olumlu hem de olumsuz yöndeki etkiler bakımından ekonomik ve sosyal politikaların iççeliğinin yeterince dikkate alınması gereğini belirgin bir şekilde ortaya koymaktadır.

30 Kasım 1997'de yapılan Genel Nüfus Tespiti'nde 62,9 milyon olarak saptanan nüfusun 1998 yılı ortasında 63,5 milyon olduğu, nüfus artış hızının da yüzde 1,5'un altına düşmeye başladığı tahmin edilmektedir. Böylece kentleşme ve eğitim düzeyindeki artış gibi faktörlerin etkisiyle nüfus artış hızında ortaya çıkmaya başlamış olan azalma belirginleşmektedir.

DİE Hanehalkı İşgücü Anketi (HİA) sonuçlarına göre işgücü Nisan 1998'de bir önceki yılın ortalamasına oranla yüzde 1,3 artarak 22,2 milyona ulaşmıştır.

HİA sonuçlarına göre istihdam yüzde 1,2 oranında artarak Nisan 1998'de 20,7 milyona yükselmiştir. Tarım ve hizmetler sektöründe istihdam edilenlerin sayısında yaklaşık 100'er bin, sanayide de 50 bin kişilik bir artış gözükmemektedir. Tarım sektörünün toplam istihdam içindeki payı bu sektördeki üretim artışına rağmen yüzde 41,9 düzeyinde kalmıştır. Türkiye'nin gelişmişlik düzeyindeki bir ülke için çok yüksek olan bu tarımsal istihdam oranı tarımdaki ciddi düzeyde düşük verimlilik olgusunun sürdüğünü de göstermektedir.

1998'in ilk üç çeyreğini kapsayan dönem içinde deri sektöründe özellikle Rusya'daki büyük güçlüklerin etkisiyle istihdam üzerinde önemli baskılar oluşmuştur. Tekstil sektöründe dünyadaki olumsuz ekonomik koşulların da etkisiyle derideki kadar olmayan ama yaygınlaşabilecek bir istihdam baskısı ortaya çıkmaktadır. Otomotiv ve genel olarak metal sektöründe istihdam üzerinde bu şekilde genel bir baskı oluşmamış, ekonomik nedenli işten çıkarmalar mevzi kalmıştır.

1997 yılı ortalaması yüzde 6,4 olan açık işsizlik oranı Nisan 1998'de aynı düzeyde kalmış, Türkiye koşullarında açık işsizlik kadar önemli bir gösterge oluşturan eksik istihdam da yüzde 5,6'dan yüzde 6,1'e yükselmiştir. Böylece açık işsizlik artı eksik istihdam nedeniyle atıl işgücü oranı yüzde 12,5 olmuştur. Aynı dönemde kentlerde açık işsizlik yüzde 9,9'a, toplam atıl işgücü oranı da 16,8'e yükselmiştir. Kentlerde eğitilmiş gençlerde işsizlik oranı yüksek düzeyde kalmaya devam ederek yüzde 30,2'yi, kentlerde kadınların işsizlik oranı da yüzde 15 düzeyini bulmaktadır.

Vergi alanında ve Olağanüstü Hal Bölgesi ile Kalkınmada Öncelikli Yörelereki yatırımlar konusunda istihdamı teşvik edici nitelikte yasal düzenlemeler gerçekleştirilmiştir.

Zorunlu temel eğitim süresinin sekiz yıla çıkarılmasından sonra Ocak 1998'de de asgari çalışma yaşı ile ilgili 138 sayılı ILO sözleşmesi TBMM'de kabul edilmiştir.

Zorla çalıştırma ile ilgili 29 sayılı ILO sözleşmesi de 1998'de TBMM tarafından onaylanmıştır. Genelde çalışma hayatı mevzuatının geliştirilmesine ilişkin çalışmalar ILO normlarına ek olarak AB'ne uyum koşullarını da gözetmektedir.

Teknolojik gelişme ve küreselleşme süreçleri ile bağlantılı olarak ortaya çıkan standart dışı çalışma biçimlerinin sosyal hakların özüne dokunmadan yasal düzenlemeye kavuşturulmasına yönelik çalışmalar Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'nca sürdürülmektedir.

Memur maaşları, 1998 yılının ilk yarısı için yüzde 30 oranında artırılmış; aynı dönemde, öğretmen maaşlarına yüzde 18 oranında ek iyileştirme, emniyet mensuplarının fazla mesai ve özel hizmet tazminatlarına ise değişen oranlarda ek artış getirilmiştir. Memur maaşlarına 1 Temmuz-30 Eylül 1998 dönemi için yüzde 20, 1 Ekim-31 Aralık 1998 tarihleri arasındaki dönem için de yüzde 10 oranında zam yapılmıştır.

Kamu kesimi toplu iş sözleşmelerinde 1997 yılının ikinci yarısında başlatılan ücretlerin aylık eşel-mobil sistemine göre artırılması uygulaması 1998 yılında da devam etmiştir. 1998 yılında kamu kesiminde ortalama net ele geçen ücretlerde yüzde 83,9 oranında nominal artış sağlanacağı tahmin edilmektedir.

1998 yılında özel kesimde ise, toplu sözleşme kapsamındaki işçilerin ortalama net ele geçen ücretlerinde yüzde 102,3 oranında nominal artış olacağı tahmin edilmektedir.

1999 Yılı Programı

Birinci Bölüm

1 Ağustos 1998-31 Aralık 1998 tarihleri arasında geçerli olmak üzere, asgari ücret 16 yaşından büyükler için yüzde 35,0 oranında artırılarak 47.839.500 TL'ye, 16 yaşından küçükler için ise yüzde 35,9 oranında artırılarak 40.664.250 TL'ye yükseltilmiştir.

1998'de toplam işgücünün yüzde 77'si, kentsel işgücünde yüzde 64'ü hala lise öğreniminin altında bir eğitim düzeyine sahiptir. Bu durum gerek istihdamın ve rekabet gücünün artırılması gerekse VII. Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda öngörülen insan kaynaklarına dayalı yeniden yapılandırma hedefi açısından en kritik dar boğazlardan birini oluşturmaktadır.

Bu darboğazın aşılması doğrultusunda temel bir aşama oluşturan ve 1997/98 öğretim yılında uygulamaya konulan Sekiz Yıllık Kesintisiz Zorunlu Temel Eğitim Kanunu'nun hedeflenen düzeylerde gerçekleşmesi yönünde büyük çabalar harcanmıştır. Buna rağmen 1998 yılında hedeflenen düzeylerin yaklaşık 2/3'sine ulaşarak 22.000 ilköğretim dersliğinin tamamlanmış ve böylece 660.000 öğrencilik ek kapasitenin hizmete alınmış olacağı tahmin edilmektedir. Genel ortaöğretim kademesinde ise 85 genel lisenin tamamlanmasıyla 40.800 öğrencilik ek kapasite yaratılmış olacağı tahmin edilmektedir.

1997-1998 öğretim yılında okullaşma oranları; 5-6 yaş grubundaki okulöncesi eğitimde yüzde 9,4'e, sekiz yıllık ilköğretimde yüzde 87,3'e, genel ve mesleki ve teknik liseleri kapsayan ortaöğretimde yüzde 56,5'e, yükseköğretimde ise yüzde 15,8'i örgün öğretimde olmak üzere toplam yüzde 25,3'e ulaşmıştır.

Sekiz yıllık ilköğretim programlarında bazı değişiklikler yapılarak, özellikle daha iyi bir yabancı dil eğitiminin verilebilmesi amacıyla ilköğretimin dördüncü sınıfından itibaren yabancı dil eğitimi uygulaması başlatılmıştır.

1990 yılında başlatılan ve Dünya Bankası tarafından finanse edilen Milli Eğitimi Geliştirme Projesi 1998 yılında tamamlanamadığı için altı ay uzatılmıştır.

İlköğretimden başlamak üzere eğitimin her kademesinde bilgisayarlı eğitime geçilmesi, her okula internet erişiminin sağlanması ve müfredat programlarının yazılım programı olarak üretilmesi amacıyla başlatılmış olan Eğitim Teknolojisini Yükseltme projesinin ikinci aşamasında öngörülen her eve bilgisayar ve internet erişimi ile hanede interaktif eğitim modeline geçilmesi çalışmaları da devam etmektedir. Ancak bu alandaki fiziksel altyapı, donanım, insangücü ve organizasyon ihtiyaçlarının öngörülen şekilde sağlanması büyük önem taşımaktadır.

Sekiz Yıllık Kesintisiz Zorunlu Temel Eğitim çalışmaları kapsamında gerçekleştirilmesi planlanan "Temel Eğitim Projesine" Dünya Bankası'na sağlanan kredinin 300 milyon dolarlık ilk bölümü kullanılmaya başlanmıştır.

Mesleki ve teknik liselerde sağlanan sayısal gelişmelere rağmen, bu okullara öğrenci talebinin yoğun olması, kaynak yetersizliği, mevcut kaynakların etkin kullanılamaması ve özel kesim ile işbirliğinin yeterince kurulamaması gibi nedenlerle eğitimin bu kademesinde Plan hedeflerinin gerisinde kalınmıştır. Bu çerçevede; mevcut kapasiteden azami fayda sağlamak amacıyla, mesleki ve teknik eğitim kurumları ile çıraklık eğitim merkezlerinde başlatılan Tam Gün Tam Yıl Eğitim Projesi uygulamasına devam edilmiş ve 1997-1998 öğretim yılında 184 okulda 42.000 öğrencilik ilave kapasite yaratılmıştır.

1997-1998 öğretim yılında yaygın eğitim ile kamu ve özel kesim eğitim merkezlerinde yaklaşık 1,3 milyon kişiye genel, kültürel, mesleki, çıraklık ve hizmetiçi eğitim imkanı sağlanmıştır.

1997-1998 öğretim döneminde üniversite sayısı 19'u vakıf üniversitesi olmak üzere 72'ye, fakülte sayısı 535'e, yüksekokul sayısı 192'ye, meslek yüksekokulu sayısı 487'ye, enstitü sayısı da 251'e ulaşmıştır.

Yükseköğretimde toplam öğretim elemanı sayısı, 1996-1997'de 52.907'den 1997-1998'de 55.444'e yükselmiştir. Öğretim elemanlarının sayı ve nitelik yönünden geliştirilmesi ihtiyacı önemini korumaktadır.

Özellikle 3837 sayılı Kanun ile 1992 yılında kurulan Üniversiteler ve Yüksek Teknoloji Enstitüleri başta olmak üzere üniversitelerimizin fiziki altyapı ve öğretim elemanı ihtiyacı devam etmektedir.

Etkili bir yönlendirme sisteminin kurulamayışı ve önceki yıllardan üniversiteye giremeyen öğrenciler nedeniyle üniversite önünde yığılmalar 1997-1998 öğretim yılında da devam etmiştir.

Yükseköğretime girişte sınav sistemi yeniden düzenlenmiş ve Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Sisteminde değişiklik yapılmıştır. Yeni sistemde İkinci Basamak Sınavı (Öğrenci Yerleştirme Sistemi) kaldırılmıştır.

Yeni bilgi teknolojileri ile gelen fırsatlardan, gerek kurum ve kuruluşların gerekse bireylerin yararlanmalarını sağlamak amacıyla Ulaştırma Bakanlığı'nın koordinatörlüğünde yürütülen Ulusal Enformasyon Altyapısı Ana Planı çalışmalarının 1998 yılı sonuna kadar tamamlanması öngörülmektedir.

Ulusal Enformasyon Altyapısı Ana Planı'yla ortaya konulacak politikaların hayata geçirilmesi, uygulama sonuçlarının değerlendirilmesi ve gerekli koordinasyonun sağlanması amacıyla Bilim ve Teknoloji Yüksek Kurulu (BTYK) tarafından Ulusal Bilgi Teknolojileri Konseyi kurulması kararlaştırılmış, ancak ilgili kurum ve özel sektör kuruluşları bu konuda üzerinde anlaşmaya varılan bir yapılanma modeli ortaya koyamamıştır.

Kamu bilgisayar ağları konusunda yapılan faaliyetlerin değerlendirilmesi, koordinasyonu, izlenmesi ve finansmanı konusunda karşılaşılan darboğazların aşılması amacıyla Başbakanlık Kamu-Net Üst Kurulu kurulmuştur.

BTYK kararı çerçevesinde oluşturulan Elektronik Ticaret Koordinasyon Kurulu, elektronik ticaret için gerekli teknik ve idari altyapının kurulmasını sağlamak, hukuki yapıyı oluşturmak, elektronik ticareti özendirecek önlemleri almak ve ulusal politika ve uygulamaların uluslararası politikalarla uyumunu sağlamak konularında çalışmalar yaparak sonuçlarını BTYK'na sunmuştur.

AR-GE faaliyetleri için kamu kesimi tarafından 1998 yılında üniversitelere ve kamu kurumlarına 9.3 trilyon TL ödenek ayrılmıştır. Özel sektörün AR-GE faaliyetlerine sağlanan destekler kapsamında ise 1998 yılı sonuna kadar Türkiye Teknoloji Geliştirme Vakfı tarafından 22 milyon dolar, Dış Ticaret Müsteşarlığı tarafından da 6.7 trilyon TL sağlanması beklenmektedir.

Teknolojik gelişmeyi uluslararası rekabetin gerektirdiği düzeylere yükseltme hedefi gözönüne alındığında hem kamu kesiminde hem de özel sektörde bu alanlardaki faaliyet düzeyini çok daha yukarılara çekmek gerektiği ortaya çıkmaktadır.

1998 yılı sonu itibarıyla; doğuşta hayatta kalma ümidinin 68,8 yıla yükseleceği, bebek ölüm hızının binde 37,9'a gerileyeceği, 820 kişiye 1 hekim, 390 kişiye 1 hasta yatağı düşeceği tahmin edilmektedir.

Sosyal kalkınmanın ve insan kaynaklarının geliştirilmesinin temel bileşenlerinden biri olan sağlık alanında sağlanan bu gelişmelere rağmen, gelişmişlik kriteri olarak değerlendirilen söz konusu göstergelerde istenilen düzeye ulaşılamamıştır.

Sağlık hizmetlerinin, etkili, verimli bir şekilde herkese ve her yere ulaştırılmasını ve ihtiyaç ve beklentilere uygun olarak sunulmasını sağlamak amacıyla başlatılan sağlık sisteminin yeniden yapılandırılması çalışmalarına 1998 yılında da devam edilmiştir.

Sağlık Reformu kapsamındaki "Sağlık Finansman Kurumu Kuruluş ve İşleyiş Kanun Tasarısı Taslağı" yıl içinde "Kişisel Sağlık Sigortası Sistemi ve Sağlık Sigortası İdaresi Başkanlığı Kuruluş ve İşleyiş Kanun Tasarısı Taslağı" adıyla yeniden hazırlanarak Bakanlar Kurulunda imzaya açılmıştır.

1998 yılında, hasta, sağlık personeli ve hastane arasındaki ilişkileri düzenleyen "Hasta Hakları Yönetmeliği" çıkarılmıştır.

Sağlık Reformu çalışmaları kapsamında yer alan "Hastane ve Sağlık İşletmeleri Temel Kanunu Tasarısı Taslağı" ile "Birinci Basamak Sağlık Hizmetleri ve Aile Hekimliği Kanunu Tasarısı Taslağı"nın bir an önce yasalaşması ihtiyacı devam etmektedir.

Sağlık altyapısı ve sağlık insangücünde önemli gelişmeler sağlanmış olmasına rağmen, bunların yurt sathına dengesiz dağılımı devam etmektedir.

Koruyucu sağlık hizmetleri alanında sağlanan olumlu gelişmelere rağmen, bu hizmetlerin temel sağlık hizmet birimlerine entegre edilerek yaygın, sürekli ve etkili verilebilmesi amacıyla gerekli düzenlemenin yapılmasına olan ihtiyaç önemini korumaktadır.

Sağlık hizmetleri açısından sigorta kapsamındaki nüfusun oranı 1997 yılı sonu itibarıyla yüzde 74,6 olmuştur. Eylül 1998 tarihi itibarıyla Yeşil Kart verilmek suretiyle 7.261.963 kişi yataklı tedavi hizmetleri açısından güvenceye kavuşturulmuştur. Ancak, Yeşil Kart uygulamasının sağlam finansman kaynağına dayandırılmamış olması nedeniyle ortaya çıkan aksaklıklar devam etmektedir.

Özel sektör sağlık yatırımlarının teşvikine devam edilmiş, bu kapsamda 1753 yatak hizmete alınmıştır. Ancak, özel sektörün daha çok poliklinik, laboratuvar ve teşhis merkezi ağırlıklı hizmet vermekte olduğu görülmektedir. Toplam yatakların yüzde 5,9'u özel kesime aittir.

Sosyal sigorta programları tarafından kapsanan nüfus 1997 yılında toplam nüfusun yüzde 85,3'üne ulaşmış olmakla birlikte özellikle dünyadaki ekonomik güçlüklerin yeni boyutlar kazanması ihtimali de dikkate alınarak sosyal koruma ve sosyal güvenlik sistemlerinin güçlendirilmesi ihtiyacı sürmektedir. Bu çerçevede giderek AB normlarına uyum sürecinin gözönünde bulundurulması önem taşımaktadır.

Sosyal güvenlik kurumlarının içinde bulundukları mali darboğazı gidermek amacıyla sürdürülmekte olan çalışmalar sonuçlandırılmadığından finansman açıklarını kapatmak amacıyla bütçeden yapılan transferler artarak devam etmiştir. Toplam transferlerin GSMH'ya oranının 1998 yılında yüzde 2,7 olarak gerçekleşeceği tahmin edilmektedir.

Sosyal sigorta kuruluşlarının mali denetiminin yapılması, emeklilik ve sağlık sigorta programlarının ayrılması, idari ve mali yönetimin değerlendirilmesi, tek kimlik numarası sistemine geçilmesi ve sosyal güvenlik reformu uygulama planı hazırlanması yönündeki çalışmalara esas teşkil etmek üzere başlatılan "Hesapların Denetlenmesi ve Mali Yönetim Projesi" devam etmektedir.

Başka bir sosyal güvenlik kurumuna tabi olup, ek sigorta haklarından yararlanmak isteyenler ile herhangi bir sosyal güvenlik kurumuna tabi olmayan kişileri kapsayan hayat sigorta branşında 1996 yılında 5 milyon olan poliçe sayısı 1997 yılında 5.8 milyona yükselmiştir. Diğer taraftan hayat sigortaları yönetmeliğinin yürürlüğe girmesinin yarattığı olumlu etkiye rağmen bu sigorta branşına ilişkin güçlüklerin önemli bir bölümü sürmektedir.

Sosyal politikaların etkinliğinin artırılması bakımından da önem taşıyan kamu yönetimi reformlarının hazırlanması alanında 1998'de sağlanan gelişmelerden biri Mahalli İdarelerin güçlendirilmesi reformu kapsamındaki Kanun Tasarısı'nın TBMM'ne sunulması olmuştur.

Bölgelerarası dengesizliklerin azaltılması açısından en çok önem taşıyan faktörlerden birini GAP çerçevesinde ekonomik faaliyetlerdeki artış eğilimi oluşturmaktadır.

1997 yılı nüfus tespiti sonuçlarına göre kentleşme hızında bir yavaşlama gözlenmekte ve 1998'de bu oranın yüzde 3,6 düzeyine yaklaştığı tahmin edilmektedir. Bununla birlikte özellikle göç alan kentlerde kent altyapılarının geliştirilmesi sorunu sürmektedir.

Ülkedeki toplam konut ihtiyacının 1998'de 513 bin olacağı, yapı kullanma izni olan konut sayısının da bu rakamın yaklaşık yarısı düzeyinde kalacağı tahmin edilmektedir.

1998'de 2 organize sanayi bölgesi ve 3 küçük sanayi sitesi tamamlanacaktır.

Sürdürülebilir kalkınma yaklaşımı ile etkin bir çevre yönetimi sağlamak üzere DPT Müsteşarlığı koordinasyonunda Çevre Bakanlığı'nın teknik desteği ile yürütülen Ulusal Çevre Stratejisi ve Eylem Planı hazırlama çalışmaları tamamlanarak plana nihai şekli verilmiştir.

Çevre Referans Laboratuvarı, donanım ve insangücü bakımından eksiklikleri olmakla birlikte, 1998 yılında Çevre Bakanlığı bünyesinde hizmete girmiştir.

Kuraklık ve çölleşme ile mücadele için BM Sözleşmesi 1998 yılı içinde onaylanmıştır.

2. 1999 YILI PROGRAMININ TEMEL AMAÇLARI VE MAKROEKONOMİK HEDEFLERİ

A. TEMEL AMAÇLAR

1999 yılı programı, ekonomide yapısal uyumun ve istikrarın sağlanmasına yönelik olarak uygulanmakta olan ve Türkiye'nin uzun vadeli stratejileri ile de uyumlu üç yıllık orta vadeli programın ikinci dilimini oluşturmaktadır. Programın temel amacı, üç yıllık dönem sonunda tek haneli enflasyon oranına ulaşma hedefi doğrultusunda, 1998 yılında fiyat artışlarında sağlanan yavaşlamayı kalıcı hale getirmek, faiz dışı kamu kesimi finansman dengesindeki iyileşme eğilimini sürdürmek ve dış dengenin sağlıklı ve sürdürülebilir bir yapıda gelişmesini sağlamaktır.

1998 yılı Programı ile uyumlu olarak hazırlanan üçer aylık bütçe, borçlanma ve para programları, iç ve dış piyasalarda makroekonomik politikalara olan güveni yeniden tesis etmiş, ekonomide belirsizliği azaltarak istikrarlı bir sürece girilmesine katkıda bulunmuştur. Bu durum, Türkiye ekonomisinin global krizin etkilerini dengeleyebilmesine de önemli katkı sağlamıştır. Üçer aylık programların açıklanması ve gelişmeler hakkında iç ve dış kamuoyunun sürekli bilgilendirilmesine 1999 yılında da devam edilecektir.

Uluslararası koşullar dikkate alındığında, 1999 yılında ödemeler dengesinin sağlıklı ve sürdürülebilir bir yapıda gelişmesi önem taşımaktadır. Bu kapsamda, iç talebin kontrolü yanında bütçe ödeneklerinin tahsisinde Eximbank'ın kaynaklarının güçlendirilmesine ve ihracatın desteklenmesine yönelik harcamalara öncelik verilmiştir. Kur politikasının ihracatta rekabet gücümüzü koruyacak bir çerçevede sürdürülmesine 1999 yılında da devam edilecektir.

Global krizin sona ermesi ve uluslararası piyasalarda rasyonel olmayan ortamın ortadan kalkması ile uluslararası sermaye öncelikle temel dengeleri sağlam olan ve yapısal reformları gerçekleştirmiş olan ekonomilere yönelecektir. Bu çerçevede, sosyal güvenlik ve finans kesimine ilişkin düzenlemeler başta olmak üzere yapısal reformlar konusunda sağlanacak gelişmeler büyük önem taşımaktadır.

Son yıllarda sosyal güvenlik kuruluşlarının finansman dengesi ciddi bir biçimde bozulmuş ve bu kuruluşların bütçe üzerindeki yükleri hızla artmıştır. Emeklilik yaşı, prime esas ücret tavanı, prim ödeme gün sayısı ve prim tahsilat oranlarının artırılması ve mevcut kaynakların daha etkin kullanımıyla sosyal güvenlik sisteminin gelir imkanları iyileştirilecek ve bütçe üzerindeki yükü azaltılacaktır. Bu düzenlemelerin toplumun ilgili kesimleri arasında uzlaşma sağlanarak gerçekleştirilmesine önem verilecektir. Sosyal güvenlik sisteminin daha rasyonel bir yapıya kavuşturulması amacıyla, sosyal sigorta kurumları ve sigorta kolları itibarıyla norm ve standart birliği sağlanacak, kurumların idari ve mali özerkliği tesis edilecek, özel sağlık ve özel emeklilik sigortası teşvik edilecektir.

Tarımsal destekleme fiyatları öngörülen enflasyon oranı ile uyumlu olarak dünya fiyatları ve kuruluşların finansman durumları dikkate alınarak belirlenecektir. Fiyat müdahaleleri ve girdi sübvansiyonları azaltılarak üreticiye doğrudan gelir desteği sağlayan sistemlerin yaygınlaştırılması, ürün borsalarının geliştirilmesi ve birliklerin serbest piyasa koşulları çerçevesinde faaliyet göstermeleri sağlanacaktır. Tarımsal destekleme politikalarının temel hedefi, üreticilerin arz fazlası olan ürünler yerine iç ve dış talebi olan ürünlere yönelmelerini özendirmek ve bu suretle üretici gelirlerini sürekli bir şekilde artırmaktır.

Finans sisteminde rekabet ortamının geliştirilmesine ve kaynak dağılımını olumsuz yönde etkileyen kamu bankalarının özelleştirilmesine hız verilecektir. Finans sektöründe riskleri en aza indirmek ve sistemin sağlıklı temellere oturmasını sağlamak için denetim sisteminin etkinliği artırılacaktır. Finansal araçların geliştirilmesi, mülkiyetin tabana yayılması ve finansal tasarrufların artırılması yönündeki politikalar iktisadi konjonktür dikkate alınarak uygulanacak, finansal yenilenme ve derinleşme artırılacaktır.

Bankacılık ve sigortacılık başta olmak üzere, finans sektöründe öncelikli yasal düzenlemeler yapılacaktır. Bu sektörlerin yapıları ve denetim mekanizmaları yeniden düzenlenerek, sermaye yapıları güçlendirilecek, şeffaf ve daha rekabetçi bir ortam içinde çalışmaları temin edilecektir. Bu çerçevede, Bankalar Kanunu, sistemi denetleyen kamu otoritesinin siyasi baskıdan bağımsız ve tamamen özerk karar alma mekanizmasına uygun olarak ve Avrupa Birliği mevzuatı ile uluslararası standartlar dikkate alınarak yeniden düzenlenecek ve bu amaçla gerekli kurumsal yapı oluşturulacaktır.

Yedinci Plan döneminde vergi alanında benimsenen temel amaç, Avrupa Birliği vergi politikası ve vergi yapısını dikkate alarak tüm ekonomik faaliyetleri kapsayan, üretim faktörleri üzerindeki vergi yükünü azaltan bir sistem oluşturmaktır. Öncelikle vergi idaresi ve denetiminin daha etkin hale getirilmesi ve idarenin güçlendirilmesi, bu sistemi oluşturmak için temel araç olarak benimsenirken, vergilemede yatay ve dikey adaletin ve açıklığın sağlanması temel ilke olarak kabul edilmiştir.

Bu temel amaçlar çerçevesinde, vergi numarası kullanma zorunluluğunun yaygınlaştırılmasını sağlayacak gerekli altyapı çalışmaları tamamlanarak uygulama başlatılacaktır. Bu şekilde elde edilen bilgilerin denetim bilgi bankasında toplanması sağlanacaktır. "Bilgisayarlı Denetim ve Vergi Dairelerinin Tam Otomasyonu" projelerine hız kazandırılacaktır. Vergi istihbarat merkezinin daha etkin ve fonksiyonel hale getirilmesi için yeniden yapılandırılmasına, toplanan bilgilerin organize edilerek yönetim ve denetim amaçlı kullanılmasına yönelik çalışmalara devam edilecektir.

Vergi idaresinin etkinlik ve verimliliğinin artırılması amacıyla "Kamu Mali Yönetim Projesi" kapsamındaki "Gelir İdaresinin Yeniden Yapılandırılması ve Modernizasyonu Projesi" çalışmalarına devam edilecektir. Taşra teşkilatında bilgi işlem, istihbarat ve denetim hizmetlerinin daha etkin bir şekilde sürdürülmesi amacıyla kurulan Gelirler Bölge Müdürlüklerine süratle işlerlik kazandırılacaktır. Halen değişik adlar altında vergi, pay ve fon şeklinde yapılan kesintiler, Özel Tüketim Vergisi (ÖTV) adı altında birleştirilerek vergi sisteminde etkinlik artırılacaktır.

Katma Değer Vergisi (KDV) uygulamasının basitleştirilerek vergi kaçırma eğiliminin azaltılması amacıyla, KDV oran sayısının azaltılmasına yönelik çalışmalar yapılacaktır.

İstihdam üzerinde yük oluşturan vergi benzeri kesintilerin azaltılmasına yönelik düzenlemeler sürdürülecektir. Bu çerçevede, Çalışanları Tasarrufa Teşvik Hesabı kesintilerinin kaldırılması ve hesabın tasfiye edilmesi yönündeki çalışmalara devam edilecektir.

Özelleştirme programının temel amacı, dünya piyasalarına entegre olma, AB'ye tam üyelik hedefi ve gümrük birliğine uyum sürecinde, ekonomide verimliliğin ve maliyet yapısının rekabet edebilir seviyelere getirilmesi ve serbest piyasa koşullarının sağlanmasıdır. Böylece, bir yandan sermayenin tabana yayılması ve teknolojik yenilenme sağlanırken, diğer yandan da kamu açıklarını azaltmak, kamunun mali piyasalar üzerindeki baskısını hafifletmek ve kamu borç stokunu düşürmek mümkün olabilecektir.

Özelleştirme programının uygulanmasında, rekabet ortamında faaliyet gösteren, nihai mal ve hizmet üreten, büyük ve acil yatırım gerektirmeyen, zarar eden ve güvenlik bakımından stratejik niteliği olmayan kuruluşlara öncelik verilecektir. Kısa sürede özelleştirilmesi mümkün olmayan kuruluşlar kapsamdan çıkarılarak orta vadede özelleştirmeye hazırlanacaktır.

B. MAKROEKONOMİK HEDEFLER

1997 yılının ikinci yarısında Asya krizi ile başlayan, 1998 yılının ikinci yarısında Rusya Federasyonunun krize girmesi ile daha da derinleşen global kriz uluslararası piyasalarda güven ortamını bozmakta, ticaret hacmi ve dış finansman imkanlarında daralmaya yol açmaktadır. Bu gelişmeler "Yükselen Piyasalar" kategorisine giren ülkeler başta olmak üzere tüm gelişmekte olan ülkeleri önemli ölçüde etkilemektedir. Türkiye'de 1998 yılının başından itibaren uygulanmakta olan orta vadeli istikrar ve uyum programı, kamu finansman dengesinde önemli bir iyileşme sağlamış, yurtiçi talep artışını yavaşlatmış ve böylece küresel krizin olumsuz etkilerinin en aza indirilmesine katkı sağlamıştır.

Uluslararası koşullar dikkate alındığında dış dengenin sağlıklı ve sürdürülebilir bir yapıda gelişmesini sağlamak bakımından kamu finansmanındaki iyileşme ve yurtiçi talepte başlamış olan yavaşlama eğiliminin 1999 yılında da sürdürülmesi önem taşımaktadır. Bu çerçevede, 1999 yılında mali uyum politikalarına devam edilmesi ve faiz dışı bütçe fazlasının GSMH'nın yüzde 4,3'ü civarında gerçekleşmesi hedeflenmektedir. Diğer yandan gelir politikasının hedeflenen enflasyon ile uyumlu olarak belirlenmesine 1999 yılında da devam edilecektir.

Makroekonomik politikalara ilişkin bu hedefler çerçevesinde ekonomide 1998 yılında başlayan yavaşlama eğiliminin 1999 yılında da devam etmesi ve GSMH büyüme hızının yüzde 3,0 olması öngörülmektedir. Büyüme hızının tarım sektöründe yüzde 1,0, sanayi sektöründe yüzde 3,2, hizmetler sektöründe ise yüzde 3,5 olması beklenmektedir.

1999 yılında Toptan Eşya Fiyatları Endeksi 12 aylık artış hızının yüzde 35,0, yıllık ortalama artış hızının ise yüzde 44,4 seviyesinde gerçekleşmesi öngörülmektedir. 1999 yılında, maaş-ücret, tarımsal destekleme fiyatları ve döviz kurlarının enflasyon hedefi ile uyumlu bir çerçevede gelişmesi ve faiz dışı kamu kesimi borçlanma gereğinde öngörülen iyileşmenin sürdürülmesi fiyat artış hızının yavaşlamasına katkıda bulunacaktır.

1998 yılında yüzde 22,1 olarak tahmin edilen bütçe gelirlerinin GSMH'ya oranının 1999 yılında yüzde 23,0'a çıkması programlanmıştır. 1998 yılında yüzde 29,3 olması beklenen bütçe harcamalarının GSMH içindeki payının, 1999 yılında yüzde 30,0'a yükselmesi öngörülmektedir. Bu artışta personel giderleri ve diğer cari giderlerdeki artışlar önemli rol oynamaktadır. Bu gelişmelere bağlı olarak, bütçe açığının GSMH içindeki payı 1998'deki yüzde 7,1'lik seviyesinden 1999'da yüzde 7,0'a gerilemektedir. Faiz dışı bütçe fazlası ise yüzde 4,6'dan yüzde 4,3'e gerilemektedir.

Toplam kamu gelirlerinin GSMH'ya oranının 1999 yılında bir önceki yıl seviyesinde kalarak yüzde 25,5 olması öngörülmüştür. 1999 yılında vergi ve vergi dışı normal gelirlerdeki artışa karşın, faktör gelirleri ile sosyal fonlarda bozulma beklenmektedir.

1998 yılında yüzde 34,2 olarak gerçekleşeceği tahmin edilen kamu kesimi harcamalarının GSMH içindeki payının, 1999 yılında 0,5 puan azalarak yüzde 33,7 olması öngörülmektedir. 1999 yılında cari harcamalarda artış, yatırım harcamalarında ise gerileme söz konusu olmaktadır. Transfer harcamaları ve Konsolide Bütçe faiz ödemelerinin GSMH içindeki payında 1999 yılında önemli miktarda bir değişiklik beklenmemektedir. Faiz dışı kamu harcamalarının GSMH içindeki payının da bir önceki yıl seviyesini koruyacağı öngörülmektedir.

Kamu kesimi gelir ve harcamalarında öngörülen bu gelişmeler sonucunda, 1999 yılında kamu kesimi borçlanma gereğinin GSMH'ya oranının yüzde 8,3, faiz dışı kamu kesimi fazlasının ise 1998 yılı seviyesinde kalarak yüzde 3,0 olması hedef alınmıştır.

1999 yılında, kamu sabit sermaye yatırımlarının yüzde 1,6, özel sabit sermaye yatırımlarının yüzde 2,3, böylece toplam sabit sermaye yatırımlarının yüzde 2,1 oranında artması öngörülmüştür.

1999 yılında kamu yatırım tahsislerinde ekonomik ve sosyal altyapının geliştirilmesi hedefi doğrultusunda ulaştırma, enerji, eğitim ve diğer kamu hizmetlerine ağırlık verilmiştir.

1999 yılında uluslararası krizin yaygınlaşmasına bağlı olarak Türkiye'nin ihracat pazarlarındaki yavaşlamanın devam etmesi beklenmektedir. Nitekim, OECD tahminlerine göre 1997 yılında yüzde 8,8 olan ihracat pazarlarımızdaki büyüme hızının, 1998 yılında yüzde 5,8, 1999 yılında ise yüzde 4,6 olması beklenmektedir. Diğer yandan, 1998 yılında önemli ölçüde gerileyen dolar cinsinden ihracat ve ithalat fiyatlarının, 1999 yılında bir miktar yükseleceği tahmin edilmektedir. Bu çerçevede, 1999 yılında ihracatın yüzde 9,0 oranında artışla 30 milyar dolara, ithalatın ise yüzde 7,0 oranında artışla 53 milyar dolara ulaşması beklenmektedir.

1999 yılında, turizm gelirlerinin yüzde 11,8 oranında artarak 8,5 milyar dolara ulaşacağı, işçi gelirlerinin ise yüzde 3,4 oranında artarak 4,6 milyar dolar seviyesinde gerçekleşeceği tahmin edilmektedir.

1999 Yılı Programı

Birinci Bölüm

TABLO: I.1- Temel Ekonomik Büyüklükler

	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998 (1)	1999 (2)
BÜYÜME (Yüzde Değişme)										
Tarım	6,8	-0,9	4,3	-1,3	-0,7	2,0	4,4	-2,3	4,5	1,0
Sanayi	8,6	2,7	5,9	8,2	-5,7	12,1	7,1	10,4	4,1	3,2
Hizmetler	10,3	0,6	6,5	10,7	-6,6	6,3	7,6	8,6	4,6	3,5
GSYİH	9,3	0,9	6,0	8,0	-5,5	7,2	7,0	7,5	4,5	3,1
GSMH	9,4	0,3	6,4	8,1	-6,1	8,0	7,1	8,3	4,5	3,0
DIŞ TİCARET (Milyon Dolar)										
İhracat (FOB)	12 959	13 593	14 715	15 345	18 106	21 636	23 225	26 245	27 500	30 000
İthalat (CIF) (Altın Hariç)	22 302	21 047	22 871	29 428	23 270	35 709	43 627	48 585	49 500	53 000
Dış Ticaret Açığı (Bavul Ticareti Hariç)	-9 343	-7 454	-8 156	-14 083	-5 164	-14 073	-20 402	-22 340	-22 000	-23 000
Dış Ticaret Açığı (Bavul Ticareti Dahil)							-11 560	-16 491	-17 000	-17 500
Turizm Gelirleri	3 225	2 654	3 639	3 959	4 321	4 957	5 650	7 002	7 600	8 500
Cari İşlemler Dengesi (Bavul Ticareti Hariç)	-2 625	250	-974	-6 433	2 631	-2 339	-5 380	-4 668	-5 210	-5 470
Cari İşlemler Dengesi (Bavul Ticareti Dahil)							-2 437	-2 679	-3 510	-3 600
FİYAT VE DÖVİZ KURU										
GSMH Deflatörü (Yüzde Değişme)	57,6	59,2	63,5	67,4	107,3	87,2	78,0	81,2	72,5	44,4
TEFE Yıllık Ortalama (Yüzde Değişme)	52,3	55,3	62,1	58,4	120,7	86,0	75,9	81,8	72,4	44,4
TEFE Yıl Sonu (Yüzde Değişme)	48,6	59,2	61,4	60,3	149,6	65,6	84,9	91,0	58,0	35,0
Kur Sepeti (TL/ 1 Dolar+1.5 DM) (Yıllık Ort.)	5 039	7 937	13 498	20 940	57 453	93 625	161 883	282 055	482 100	714 000
KONSOLİDE BÜTÇE GELİRLERİ (Trilyon TL)										
- Vergi Gelirleri	55	97	174	351	745	1 394	2 702	5 750	11 736	18 130
- Vergi Gelirleri	45	79	142	264	588	1 084	2 244	4 745	9 350	14 535
KONSOLİDE BÜTÇE GİDERLERİ (Trilyon TL)										
- Personel	67	130	222	485	897	1 711	3 940	7 991	15 500	23 650
- Diğer Cari	28	55	104	186	295	503	974	2 073	3 870	6 070
- Yatırım	7	11	20	35	73	142	309	706	1 340	2 360
- Transfer	7	11	19	37	50	92	238	590	960	1 410
- Faiz Ödemeleri	25	53	78	227	478	975	2 419	4 621	9 330	13 810
- Faiz Ödemeleri	14	24	40	116	298	576	1 497	2 278	6 190	8 890
KONSOLİDE BÜTÇE AÇIĞI (Trilyon TL)										
- Faiz Dışı Denge (+ Fazla)	-12	-34	-47	-134	-152	-317	-1 238	-2 241	-3 764	-5 520
- Bütçe Açığı / GSMH (Yüzde)	2	-9	-7	-17	146	259	259	37	2 426	3 370
- Bütçe Açığı / GSMH (Yüzde)	-3,0	-5,3	-4,3	-6,7	-3,9	-4,0	-8,3	-7,6	-7,1	-7,0
- Faiz Dışı Denge / GSMH (Yüzde)	0,5	-1,5	-0,6	-0,9	3,8	3,3	1,7	0,1	4,6	4,3
KAMU KESİMİ BORÇLANMA GEREĞİ (GSMH'ya Oranlar, %)										
TOPLAM KAMU	7,4	10,2	10,6	12,0	7,9	5,2	8,8	7,6	8,7	8,3
Konsolide Bütçe	3,0	5,3	4,3	6,7	3,9	4,0	8,3	7,6	7,1	7,0
KİT	3,8	3,1	3,3	2,4	1,4	-0,2	-0,5	-0,3	1,3	0,8
-İşletmeciler KİT	4,0	3,3	3,8	2,8	1,2	-0,6	-0,4	0,6	1,3	0,8
Mahalli İdareler	0,0	0,3	0,8	0,7	0,4	0,2	0,2	0,3	0,3	0,3
Döner Sermayeli Kuruluşlar	-0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	-0,0	-0,0	-0,0	-0,0
Sosyal Güvenlik Kuruluşları	-0,3	0,1	0,2	0,6	0,6	0,6	0,2	0,0	0,0	0,3
Fonlar	0,6	0,9	1,3	0,9	0,9	0,6	0,1	-0,1	0,1	-0,1
Özelleştirme Kapsamındaki Kuruluşlar	0,2	0,4	0,7	0,7	0,7	-0,1	0,5	0,1	-0,1	0,0

(1) Gerçekleşme Tahmini.

(2) Program.

Bu gelişmeler sonucunda, bavlul ticareti hariç tutulduğunda, cari işlemler açığının 5,5 milyar dolara ulaşacağı tahmin edilmektedir. Bavlul ticareti dahil edildiğinde ise cari işlemler açığı 3,6 milyar dolara gerilemektedir.

1999 yılında 9,3 milyar doları anapara, 5,6 milyar doları faiz ödemeleri olmak üzere toplam 14,9 milyar dolar tutarında dış borç servisi gerçekleştirilecektir. Buna karşılık, 11,0 milyar doları orta ve uzun vadeli, 1,7 milyar doları portföy yatırımı, 2,2 milyar doları ise kısa vadeli olmak üzere, toplam 14,9 milyar dolar dış kredi kullanımı öngörülmüştür.

Cari işlemler hesabı ve sermaye hareketlerindeki gelişmeler sonucunda, resmi rezervlerde 3,0 milyar dolar, bankacılık kesimi rezervlerinde ise 600 milyon dolar olmak üzere toplam uluslararası rezervlerde 3,6 milyar dolar tutarında artış öngörülmektedir.

II. DÜNYADA EKONOMİK VE SOSYAL GELİŞMELER

1. EKONOMİK GELİŞMELER

A. DÜNYA EKONOMİSİNDE GELİŞMELER

Asya'nın gelişmekte olan birçok ülkesinde ve Japonya'daki ekonomik bunalımın derinleşmesi ve 1998'in ikinci yarısından itibaren Rusya'da başgösteren finansal kriz nedeniyle küresel ekonomide durum belirgin ölçüde kötüleşmiştir. Rusya'nın tek taraflı borç ertelemesinin ve Malezya'nın sermaye hareketleri üzerinde uygulamaya başladığı denetimlerin olumsuz yansımalarıyla birlikte mevcut krizin etkileri gelişmekte olan ülke ekonomilerinin çoğuna ve dünya borsalarına ulaşmış durumdadır. En önemli sorun, bu tür şoklar karşısında finans piyasalarının panik psikolojisi ile hareket etmesi ve zayıf ve güçlü göstergelere sahip ülke ayrımı yapamamasıdır. Bu nedenle gelişmekte olan ülkelere, özellikle Latin Amerika ülkelerine yönelik fon akışında belirgin bir daralma gözlenmektedir. Bu ülkelerde azalan sermaye girişine bağlı olarak ekonomik büyümenin yavaşlaması, ticaret açıklarının önemli ölçüde azalmasını sağlayacak, ancak bu olgu Asya'daki kriz ülkelerinin sürmekte olan ithalat daralmaları ile birlikte, özellikle ABD, AB ve gelişmekte olan birçok ülkenin karşılamak zorunda kalacağı bir talep daralması yaratacaktır.

Asya'daki kriz ülkeleri şiddetli bir ekonomik daralma yaşamakta, işsizlik, eksik istihdam ve yoksulluk hızla artmaktadır. Yükselen gıda fiyatları ve azalan sosyal harcamalar sosyal koşulları giderek ağırlaştırmaktadır. Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı (OECD)'nin tahminlerine göre Endonezya'da 1998'de gayri safi yurtiçi hasıla yüzde 18,0, Kore ve Tayland'da ise yüzde 7,0 dolayında azalacaktır. Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı (UNCTAD), yeni sanayileşen Asya ülkelerinde 1997 yılında sağlanan yüzde 6,0 oranındaki büyümeye karşılık, 1998 yılında yüzde 2,9 oranında daralma ve 1999 yılında ise yüzde 0,7 oranında gelişme öngörmektedir.

Rusya'nın ruble'yi devalüe etmesi ve tek taraflı borç ertelemesi, yatırımcıların yükselen piyasalara olan güvenini sarsmış, buna bağlı olarak bu ülkelerin risk faktörleri yükselmiştir. Gelişmekte olan ülkelerin borçlanma maliyetlerinin yüksek seviyelerini bir süre daha koruyacağı ve uluslararası finansman sağlama olanaklarının önemli ölçüde kısıtlanacağı tahmin edilmektedir. Gelişmekte olan ülkelere özel sermaye akımlarının 1998'de büyük oranda azalış göstererek 1990'dan buyana en düşük seviyesinde gerçekleşmesi ve 1999'da da bu eğilimini sürdürmesi beklenmektedir. Panik eğiliminin sürmesi halinde gelişmekte olan birçok ekonomiden büyük miktarlarda net sermaye çıkışı yaşanması ciddi bir risk oluşturmaktadır.

Gelişmiş ülkelerde ise yatırımcıların daha güvenli alanlara yönelmeleri kamu kağıtlarının uzun dönemli faiz oranlarında düşüslere neden olmuş, menkul kıymet

fiyatları ise Rusya krizinin yarattığı kötümserlik ve daha güvenli yatırımlara yönelik nedenleriyle gerilemiştir. Bu ülkelerde menkul kıymet fiyatlarındaki düşüşlerin sürmesi ise zor durumdaki Asya krizi ülkeleri ile diğer gelişmekte olan ülke borsalarının durumlarını daha da ağırlaştırabilecektir.

Küresel kriz nedeniyle birçok ülkede halen sürmekte olan uyum süreci gelişmiş ülkelerde ticaret dengelerini değişik yönlerde etkilemiştir. ABD'nin ticaret açığı Asya krizine bağlı olarak önemli ölçüde artarken, Euro bölgesi ticaret fazlası vermiş, ekonomik daralma ve yen'in zayıf durumu nedenleriyle Japonya'nın ticaret fazlası daha da büyümüştür. Bu dengesizliklerin uzun dönemde sürdürülebilmesi mümkün görünmemektedir. Bu nedenle ABD, Euro bölgesi ve Japonya'da ulusal politikaların gelecek yıllarda ticaret dengesizliklerinin aşamalı olarak azaltılmasını sağlayacak şekilde uygulanmaları ve böylece döviz kurlarında dengesizlik yaratılmasının önlenmesi gerekmektedir.

Dünya ekonomisinin kısa vadeli geleceği büyük belirsizlik arzetymekte ve çeşitli uluslararası kuruluşlar farklı tahminler yapmaktadırlar. Uluslararası Para Fonu (IMF), önemli reformların uygulanmasına başlanmış olması nedeniyle Asya'nın kriz ülkelerinde 1998'in son aylarında ve 1999'da güven bunalımının sona ereceğini ileri sürmektedir. Bu yaklaşımda temel varsayımlar, Japonya'nın gerekli reformları gerçekleştirerek güvenli bir yatırım ortamını yeniden sağlaması ve bunalımdan çıkması ve gelişmekte olan ekonomilerde risk faktörünün azalarak bu ülkelere yönelik sermaye akımlarının yeniden güçlenmesidir. Euro bölgesinde ekonominin canlılığını sürdüreceği, ABD'de ise yedi yıllık sürekli büyümeden sonra ekonominin durgunluğa girmeden yavaşlayacağı tahmin edilmektedir. Bu iyimser senaryoya göre dünya ekonomisi 1999 yılı içinde aşamalı olarak bunalımdan çıkacaktır. 1997 yılında yüzde 4,1 oranında büyüyen dünya hasılasının 1998'de yüzde 2,0, 1999'da ise yüzde 2,5 oranlarında artış göstereceği tahmin edilmektedir.

IMF'nin kötümser senaryosuna göre, uluslararası sermaye piyasalarında ortaya çıkabilecek gelişmeler özellikle, uluslararası yatırımcıların ve bankaların gelişmekte olan ülke piyasalarından kaçışının uzaması, finansal güçlüklerin yaygınlaşması, uluslararası ödemelerde doğabilecek güçlükler, bunların ticarete yaratabileceği aksaklıklar ve menkul kıymet fiyatlarının daha da düşmesi dünya genelinde tüketimde ve yatırımda daralmalara yol açabilecektir.

UNCTAD'a göre Asya krizinin küresel etkileri uluslararası ticaretin ve sermaye akımlarının izleyecekleri trende bağlı olacaktır. Krizin halen devam etmekte olması nedeniyle kesin bir değerlendirme henüz mümkün olmamakla birlikte, krizin deflasyonist etkilerinin başlangıçta umulandan çok daha derin olacağı kesindir. Ayrıca 1995 Meksika krizinden farklı olarak Asya krizinin aşırı tüketimden değil, aşırı yatırımdan kaynaklanmış olması da bunalımdan çıkış sürecinin çok daha uzun sürmesine neden olacaktır.

İhracat öncülüğünde ekonomik canlanma gerçekleştirmeye çalışan Asya ülkeleri için belirsizlikler sürmektedir. Krizden en çok etkilenen Asya ekonomilerinde, döviz kurlarındaki büyük düşüşler, atıl üretim kapasitesinin varlığı ve geçmişteki yüksek performans gibi faktörlerin ihracatın sürükleyeceği bir ekonomik canlanmanın gerçekleşmesi sürecindeki olumlu etkileri; yükselen ithal maliyetleri, yoğun likidite krizi ve kredi daralması gibi olumsuz unsurlar tarafından sınırlanabilecektir.

G.Doğu Asya ülkelerinin dünya ticaretindeki payının yüksek olması nedeniyle krizin küresel ekonomideki etkileri de ticaret kanalları aracılığıyla yayılmaktadır. Asya krizi mal ve petrol fiyatlarında önemli gerilemelere yol açmıştır. Metal ve tarımsal hammaddelerin ihracatlarında büyük yer tuttuğu gelişmekte olan ülkelerin çoğunluğunun ihracat gelirlerinde önemli kayıplar beklenmektedir. Petrol ihracatçıların kayıpları daha da büyük olabilecektir. Buna karşılık, belli başlı gelişmiş ülkelerin düşen mal fiyatlarından

sağladıkları yararlar G.Doğu Asya'ya ihracatlarının daralmasından doğan kayıplarından daha fazla olmuştur. Ancak kriz ülkelerinin dış ticaret dengelerindeki gelişmelerin uzun dönemdeki etkileri oldukça farklı olabilecektir.

G.Doğu Asya ülkelerinde yaşanan büyük çaplı devalüasyonların etkisi öncelikle ithalatta büyük daralmalar şeklinde görülmüştür; ihracatın devalüasyona tepkisi henüz tam olarak ortaya çıkmamıştır. Ayrıca kriz halen devam ettiğinden dünya ekonomisi üzerindeki etkileri bütünüyle belirginleşmemiştir.

Küresel kriz gelişmiş ülkelere oranla gelişmekte olan ülkeleri daha ciddi boyutlarda etkilemektedir. Birçok gelişmekte olan ülke, krizin etkilerinden korunmak ve piyasalarda güvenin sürmesini sağlayarak sermaye kaçışlarını önlemek amacıyla daraltıcı para ve maliye politikaları uygulamakta, bu ise iç talep üzerinde baskı yaratarak gelişme olanaklarının daha da kısıtlanmasına yol açmaktadır.

G. Doğu Asya ülkelerinin krizden çıkma çabaları, dolar'ın güçlenmesi ve düşen mal fiyatları ABD'de enflasyonun gerilemesine katkıda bulunurken, aynı faktörler bu ülkenin bazı ihraç pazarlarında alım gücünün gerilemesine ve dolayısıyla ABD'nin dış ticaret açığının büyümesine yol açmaktadır. Dış ticaret açığının yükselmesine karşın potansiyelin üzerinde gerçekleşen büyüme sonucunda ABD'de işsizlik oranı yüzde 4,5'e düşmüş ve ücret artışları üzerinde baskı oluşmuştur. Bu gelişmelere rağmen enflasyonda çok sınırlı bir artışın gerçekleştiği ABD ekonomisinin 1998 yılında yüzde 3,5 oranında büyümesi beklenmektedir. Dış talepteki zayıflamanın sürmesi ve iç talebin son dönemde menkul kıymet fiyatlarındaki yaşanan düşüş sonucu canlılığını kaybetmesi gibi nedenlerle 1999 yılında ABD ekonomisinin potansiyel civarında, yüzde 2,0 düzeyinde büyüyeceği tahmin edilmektedir.

Japon ekonomisinin durgunluğu aşamamasında, başta bankacılık olmak üzere finansal kesimde sorunların yoğunlaşması, Asya krizi ve ekonomideki genel güven bunalımı etkili olmuştur. 1998 yılında açıklanan vergi ve harcamalar paketi, kredileri artırıcı tedbirler ve bankacılık sistemini yeniden yapılandırıcı politikalara karşın ekonominin 1998 yılında yüzde 2,5 oranında daralması, 1999 yılında ise ancak yüzde 0,5 oranında büyümesi beklenmektedir.

Latin Amerika'da petrol fiyatlarındaki gerileme, finansal piyasalardaki baskılar, faiz hadlerindeki yükselme ve G.Doğu Asya ülkelerine yapılan ihracattaki azalma ekonomik büyümeyi olumsuz etkilemiştir. Artmakta olan cari açıkların finansmanında özel sermaye girişlerine fazla bağımlı olmaları, Latin Amerika ülkelerinin Asya krizinin etkilerine daha açık olduklarını göstermektedir. Krizden en çok etkilenen Latin Amerika ülkesi Brezilya'da ciddi boyutlara ulaşan bütçe ve cari işlemler açıkları ile kısa vadeli kamu borçlarındaki artışa bağlı olarak finans piyasalarındaki baskılar yoğunluğunu sürdürmektedir. 1997'de gerçekleşen yüzde 5,1 oranındaki güçlü büyümeye karşın enflasyonda önemli düşüşler görülen Latin Amerika'da 1998'de Asya krizine bağlı olarak büyümenin yavaşlaması beklenmektedir. Latin Amerika'da 1998'de yüzde 2,8, 1999'da ise yüzde 2,7 oranlarında hasıla artışı gerçekleşeceği tahmin edilmektedir.

Kuzey Afrika ülkeleri 1998'de tarımsal üretim artışı ve Avrupa ekonomilerindeki canlanmadan olumlu yönde etkilenmişlerdir. Afrika ülkelerinin uluslararası sermaye piyasalarından yararlanma olanaklarının kısıtlı oluşu, küresel krizin kıtadaki etkilerinin de sınırlı kalmasına neden olmuş, kriz Afrika'ya esas olarak mal fiyatlarındaki gerilemeler ve ticaret aracılığıyla yansımıştır. Bazı Afrika ülkeleri, düşen mal fiyatları nedeniyle ihracat gelirlerinde oluşacak kayıplara karşın, gerileyen petrol fiyatlarına bağlı olarak ithalat giderlerinin azalacak olması nedeniyle kazanç sağlayacaklardır. Ancak, bir bütün olarak

kıta petrol ve mal fiyatlarındaki gerilemelerden zarar görmektedir. Asya krizinin dolaysız ve dolaylı etkileri, özellikle petrol ve birincil mal fiyatları üzerindeki baskının kalkması olasılığının düşük olması ve El-Nino'nun yolaçtığı tahribatlar nedeniyle Afrika genelinde 1998'de de yüksek bir ekonomik performans beklenmemektedir. 1997'de yüzde 3,2 oranında büyüme gerçekleştiren Afrika ekonomisinin, 1998'de yüzde 3,7 ve 1999'da yüzde 4,7 oranlarında gelişme sağlayacağı tahmin edilmektedir.

Rusya ve Ukrayna'da Mayıs ayından itibaren piyasalarda gözlenen finansal baskı Ağustos'ta Rusya'da krize dönüşmüştür. Rusya krizi, uluslararası finans piyasalarında da etkisini göstermiş, ancak mali yapısı güçlü ülkelerde etkilenme nispeten daha az olmuştur. Aşırı sermaye girişine maruz kalan, bütçe açıklarını kapatmak amacıyla kısa vadeli portföy yatırımlarını kullanan Rusya'da ekonomik istikrarsızlık ve özellikle mali sektördeki yapısal zayıflıklar ülkenin en ciddi sorunlarını oluşturmaktadır. 1997 yılı dışında 1991'den sonra sürekli gerileyen Rusya ekonomisinin 1998 ve 1999'da yüzde 6,0 dolayında daralma göstermesi beklenmektedir; böylece 1999 yılı gelir düzeyi reel olarak 1990 yılının yarısı seviyesine gerilemiş olacaktır.

Uygulanmakta olan ekonomik reformların başarısı ve giderek güçlenen ekonomik yapının, beklenenin üzerinde artış gösteren Batı Avrupa'nın ithalat talebinden yararlanmalarına olanak sağlamasına bağlı olarak geçiş ekonomisi ülkeleri 1997'de 1989'dan buyana en iyi ekonomik performansı gerçekleştirmişlerdir.

G.Doğu Asya ülkeleri ile ticari ilişkilerinin yoğun olmaması nedeniyle Asya krizinden doğrudan etkilenmeyen Orta ve Doğu Avrupa ülkelerinde Rusya krizinin olumsuz etkileri ise sınırlı ölçülerde kalmıştır. Buna karşılık, Rusya'daki finansal kaostan daha fazla etkilenen Kafkas ve Orta Asya ekonomilerinin 1998'de ve 1999'da yüzde 4,0 dolayında gerileme göstermeleri beklenmektedir.

Küresel krizin sona erdirilmesi için IMF, ABD ve AB'nin daha gevşek para politikaları uygulamalarını ve Japonya'nın bir an önce bunalımdan çıkmasını zorunlu görmektedir. Ayrıca, bunalım karşısında tüm ülkelerin korunma amaçlı döviz kuru ve ticari politika uygulamalarına veya uzun vadedeki gelişme olanaklarını sınırlayacak piyasa kısıtlamalarına başvurmamaları gereğini vurgulamaktadır. Küresel bunalımın sona erdirilmesinde kriz ülkelerinin yapmaları zorunlu olan ekonomik ve finansal reformlar kadar, ABD ve Euro bölgesi ülkelerinin de daha gevşek para politikaları uygulayarak dünya finans piyasalarında güven ortamının geri gelmesine katkıda bulunmaları önem taşımaktadır.

UNCTAD'a göre, krizin küresel ekonomiyi derin bir çöküşe sürüklemekten sona erdirilmesi için özellikle ticaret fazlası veren Japonya ve AB'nin dünya talebine katkılarını artırmaları ve G.Doğu Asya'da deflasyonist politika uygulamalarına son verilmesi gerekmektedir. Asya krizinin beklenenden daha ciddi boyutlara ulaşmasındaki en önemli faktörlerden biri, hem boyutları hem de bölgesindeki ticari ve mali bağlantıları ve yen'in işlevi açılarından bölge için büyük önem taşıyan Japonya'da ekonomik güçlüklerin daha da yoğunlaşmasıdır. Dolayısıyla Japon ekonomisinin bunalımdan çıkması Asya'nın diğer ülkelerinin de krizle mücadelelerinde büyük önem taşımaktadır. UNCTAD'ın görüşüne göre, Japonya'nın krizdeki Asya ülkelerine uzun vadeli kredi şeklinde finansman sağlaması, iç piyasanın canlandırılması amacıyla uygulanacak bir tedbirler paketinden daha etkili olabilecektir.Çünkü kriz ülkelerine sağlanacak finansman, bu ülkelerin Japonya'dan ithalatlarının artması yoluyla yeniden Japonya'ya dönecektir.

1999 Yılı Programı**Birinci Bölüm**

Yaşanmakta olan küresel kriz dünya ekonomisi otoritelerini benzer bunalımların daha seyrek ve daha ılımlı yaşanması için uluslararası finansal sistemin yapısını güçlendirme amacına yönelik önlemler geliştirmeye yöneltmiştir.

UNCTAD sermaye hareketlerini stabilize edebilecek global mekanizmaların mevcut olmaması ve gelişmekte olan ülkelerde ekonominin genelinde ve özellikle finansal sektörde reformların gerçekleştirilmesinin oldukça uzun süre gerektirmesi nedeniyle sermaye akımlarının dikkatle seçilecek yöntemlerle denetlenmelerini, bazı gelişmekte olan ülkeler açısından zorunlu görmektedir.

TABLO: 1.2. Dünya Ekonomisinde Temel Göstergeler

	(Yüzde Değişme)			
	1996	1997	1998(1)	1999(1)
DÜNYA HASILASI (2)	4,2	4,1	2,0	2,5
Gelişmiş Ülkeler	3,0	3,1	2,0	1,9
ABD	3,4	3,9	3,5	2,0
Japonya	3,9	0,8	-2,5	0,5
Avrupa Birliği	1,7	2,7	2,9	2,5
Almanya	1,3	2,2	2,6	2,5
Gelişmekte Olan Ülkeler	6,6	5,8	2,3	3,6
Afrika	5,8	3,2	3,7	4,7
Asya	8,2	6,6	1,8	3,9
Latin Amerika	3,5	5,1	2,8	2,7
Orta Doğu ve Avrupa	4,7	4,7	2,3	2,7
Geçiş Dönemi Ülkeleri	-1,0	2,0	-0,2	-0,2
Orta ve Doğu Avrupa	1,6	2,8	3,4	3,6
DÜNYA TİC. HACMİ (Mal ve Hizmet İthalatı)	6,8	9,7	3,7	4,6
TÜKETİCİ FİYATLARI				
Gelişmiş Ülkeler	2,4	2,1	1,7	1,7
Avrupa Birliği	2,5	1,9	1,7	1,8
Gelişmekte Olan Ülkeler	14,1	9,1	10,3	8,3
Geçiş Dönemi Ülkeleri	41,4	27,9	29,5	34,6
İŞSİZLİK ORANI (yüzde)				
Gelişmiş Ülkeler	7,3	7,1	7,0	6,9
ABD	5,4	4,9	4,5	4,8
Avrupa Birliği	11,3	11,0	10,3	10,0
LİBOR (Dolar, Altı Aylık, Yüzde)	5,6	5,8	5,7	5,9

Kaynak: World Economic Outlook, IMF, September 1998.

(1) Tahmin.

(2) 1997 yılı dünya hasılası 29502 milyar ABD dolarıdır.

IMF'nin belirlediği başlıca tedbirler aşağıdadır:

-1997'de Asya'da başlayan ve giderek yayılan küresel kriz, gelişmekte olan ülkelerde, ekonomik reformlar, özellikle de mali sektördeki reformlar tamamlanmadan finansal liberalizasyona gidilmesinin sakıncalarını gündeme getirmiştir. Bu nedenle ekonomik ve finansal reformlar öncelik kazanmıştır. Finansal piyasaların bütünleşmesi ülkelere önemli yararlar sağlamakla birlikte küreselleşme sürecinin risklerinin de değerlendirilmesi gerekmektedir. Doğru makroekonomik politikalar ve finansal istikrarın sağlanması sermaye hesabı liberalizasyonunun başarısı için zorunludur. Makroekonomik istikrarın, etkin bir denetim sistemi ile donatılmış güçlü finans ve bankacılık sektörleri ile desteklenmesi krizlere karşı en önemli güvencedir. Özellikle kısa vadeli sermaye akımlarındaki istikrarsızlığın zayıf finans sistemlerinin varlığı durumunda yarattığı sakıncalar, son krizde çok açık bir şekilde ortaya çıkmıştır.

-IMF, uluslararası para sisteminin sahip olduğu araçların uluslararası sermaye akımlarının çok büyük boyutlara ulaşması olgusuna paralel olarak artırılması gerektiği görüşünden hareketle, finansal globalizasyon sürecinin daha sağlıklı gelişmesini sağlayacak bir sistemin geliştirilmesi hususuna büyük önem vermektedir.

-Ülkelerin ekonomik politika ve uygulamalarının daha etkin denetimi amacıyla IMF, ülkelere rehberlik edecek veri standartları geliştirmiştir. Hem kamu hem de özel kesim için şeffaflığın sağlanması gerekmektedir. Bu arada IMF'nin de reforma tabi tutulması ve daha şeffaf çalışması ilke olarak benimsenmiştir.

-Yolsuzluklara karşı etkin mücadele yöntemleri geliştirilmektedir.

-Krizlerin önlenmesinde ve ortaya çıkan krizlere karşı mücadelede özel sektörün katılımının sağlanması gerekmektedir.

-Sermaye hareketlerine kısıtlamalar getirmek ülkelerin uluslararası sermaye piyasalarından yararlanma olanaklarını azaltabilir. Bu nedenle ancak çok zor durumlarda ve IMF ile görüşülerek bu yola gidilmelidir.

B. AVRUPA BİRLİĞİ EKONOMİLERİNDE GELİŞMELER

Ekonomik ve Parasal Birliğin (EPB) kurulması, sadece Avrupa için değil, dünya ekonomisi yönünden de önemli bir gelişmedir. Taşıdığı bazı belirsizliklere ve geçiş aşamasındaki güçlüklerle rağmen, EPB'nin gerçekleşmesi, Bretton Woods'dan sonra uluslararası para sisteminde meydana gelen en büyük değişiklik olacaktır. Bu oluşumun hem Avrupa Birliği içinde, hem de uluslararası alanda etkileri olacaktır. Birlik içi etkileri bakımından, EPB'nin gerçekleşmesi, özellikle para politikaları açısından ulusal egemenlik haklarını kısıtlayacak ayrıca üye ülkelerin para ve maliye politikalarını belirleme ve uygulama alanlarını daraltacaktır. Ekonomik açıdan, EPB'nin; mali yapıların güçlendirilerek kamu dengesinin gözetilmesi ve tek bir merkez bankasının denetiminde fiyat istikrarının korunması halinde, ekonomik istikrarın yerleşmesine katkı yapması beklenmektedir. Bu durumda, genel olarak, reel faiz oranları aşağıya çekilecek ve bütünleşen sermaye piyasaları derinleşme olanağına kavuşacaktır.

AB Komisyonu ve Avrupa Para Enstitüsü'nün 25 Mart 1998 tarihinde yayımladıkları bir raporda Danimarka, İngiltere, İsveç ve Yunanistan dışındaki 11 AB üyesi ülkenin Maastricht Antlaşmasında yer alan "makroekonomik yaklaşım kriterleri" açısından Ekonomik ve Parasal Birliğin son aşamasına hazır oldukları ifade edilmiştir. Bu konuda nihai siyasi kararı vermek üzere 2 Mayıs 1998 tarihinde toplanan AB Ekonomi ve Maliye Bakanları Konseyi de bu raporu onaylayarak, "EURO'ya geçiş sürecini başlatmıştır.

Haziran 1998'de faaliyete geçen Avrupa Merkez Bankası, Birliğin Ortak Para Politikasının uygulanmasında tek sorumlu kurum niteliği kazanmıştır. Kendi istekleriyle şimdilik tek para sistemine katılmayan İngiltere, Danimarka ve İsveç ile 2001 yılında bu sisteme katılmayı amaçlayan Yunanistan dışında kalan 11 Birlik Üyesi aynı zamanda kurucu ülkeler olarak kurumsal ve hukuki düzenlemelerini 2002 yılına kadar tamamlayacaklardır. Milli paralarının yerini alacak olan EURO'ya geçişleriyle de, üçüncü ve son süreç tamamlanmış olacaktır. 1 Ocak 1999 tarihinde EURO ile, -Maastricht Antlaşmasındaki "makroekonomik yaklaşım kriterleri"ne uyum sağlayarak- Ekonomik ve Parasal Birliğin nihai aşamasına katılacak olan üye ülkelerin para birimleri arasındaki kurlar sabitleştirilecek, EURO bu ülkelerin para birimi olarak benimsenecek, ancak 1 Temmuz 2002 tarihine kadar ulusal para birimleri de EURO'nun yanısıra "yasal para" (legal tender) olma niteliklerini sürdüreceklidir.

1999 Yılı Programı**Birinci Bölüm**

Euro bölgesinde tüketim ve yatırım talebinin güçlenmesiyle birlikte ekonomik canlanma 1997 başlarında ivme kazanmıştır. Asya krizinin ihracat üzerindeki olumsuz etkisi, ticaret hadlerindeki düzelme, uzun dönem faiz oranlarının gerilemesi ve Asya dışındaki pazarlarda gerçekleşen güçlü büyümelerle giderilmiştir. Enflasyonun yüzde 1,7 düzeyinde kaldığı bölge ekonomileri 1997 yılında yüzde 2,5 oranında büyüme sağlamışlardır. Euro bölgesinde 1998'de yüzde 3,0 ve 1999'de yüzde 2,8 oranlarında büyüme gerçekleşeceği tahmin edilmektedir. Bu gelişmede ekonomide güçlü bir güven ortamı, faiz oranlarındaki son düşüşler, Maastricht kriterlerinin sağlanabilmesi yönünde 1997'de gösterilen çabalardan sonra genişleyici maliye politikalarının uygulanması etkili olmuştur. Ancak gene de büyüme rakamlarının global ekonomik krizin Euro bölgesi üzerindeki -sınırlı da olsa- etkilerini gözönüne alarak aşağı çekildiğinin de dikkate alınması gerekmektedir.

TABLO: I.3- Bazı Avrupa Birliği Ülkelerine İlişkin Temel Ekonomik Göstergeler

	1993	1994	1995	1996	1997	1998(1)	1999(1)
BÜYÜME (Yüzde Değişme)							
Avrupa Birliği	-0,5	2,9	2,4	1,7	2,7	2,9	2,5
Euro Bölgesi	-1,0	2,7	2,2	1,6	2,5	3,0	2,8
Almanya	-1,2	2,7	1,2	1,3	2,2	2,6	2,5
Fransa	-1,3	2,8	2,1	1,6	2,3	3,1	2,8
İtalya	-1,2	2,2	2,9	0,7	1,5	2,1	2,5
İngiltere	2,1	4,3	2,7	2,2	3,4	2,3	1,2
İspanya	-1,2	2,2	2,7	2,3	3,4	3,5	3,3
İŞSİZLİK (Yüzde)							
Avrupa Birliği	11,1	11,6	11,2	11,3	11,0	10,3	10,0
Euro Bölgesi	11,4	12,3	12,0	12,4	12,5	11,8	11,3
Almanya	8,8	9,6	9,4	10,4	11,5	10,9	10,6
Fransa	11,6	12,3	11,6	12,4	12,5	11,8	11,2
İtalya	10,2	11,3	12,0	12,1	12,3	12,1	11,8
İngiltere	10,3	9,3	8,0	7,3	5,5	4,8	4,9
İspanya	22,2	23,7	22,7	22,2	20,8	19,6	18,4
TÜKETİCİ FİYATLARI (% Değişme)							
Avrupa Birliği	3,8	3,0	2,9	2,5	1,9	1,7	1,8
Euro Bölgesi	3,8	3,0	2,9	2,4	1,7	1,4	1,6
Almanya	4,4	2,7	1,8	1,5	1,8	1,0	1,4
Fransa	2,1	1,7	1,8	2,0	1,2	1,1	1,3
İtalya	4,6	4,1	5,2	3,9	1,7	1,8	1,7
İngiltere	3,0	2,4	2,8	2,9	2,8	2,8	2,8
İspanya	4,6	4,7	4,7	3,6	2,0	2,1	2,4
BÜTÇE DENGESİ/GSYİH (Yüzde)							
Avrupa Birliği	-6,4	-5,8	-5,3	-4,3	-2,4	-2,0	-1,8
Almanya	-3,2	-2,4	-3,3	-3,4	-2,6	-2,3	-2,4
Fransa	-5,7	-5,6	-5,0	-4,0	-3,0	-3,0	2,6
İtalya	-10,0	-9,6	-7,7	-6,7	-2,7	-2,6	-2,5
İngiltere	-7,9	-6,9	-5,6	-4,7	-1,9	-0,8	-0,4
İspanya	-6,8	-6,3	-6,5	-4,7	-2,6	-2,2	-1,8
KAMU BORÇ STOKU/GSYİH (Yüzde)							
Avrupa Birliği	71,6	72,9	77,0	78,2	77,2	76,1	75,0
Almanya	51,9	51,5	62,2	64,9	65,0	64,5	64,2
Fransa	52,7	56,1	60,1	63,0	64,6	65,7	66,4
İtalya	118,9	125,1	124,2	123,7	121,7	118,5	116,1
İngiltere	56,6	54,2	59,7	61,2	60,3	59,1	57,5
İspanya	65,8	68,1	71,0	74,8	73,5	72,7	71,7

Kaynak: -World Economic Outlook, IMF, September 1998.

-OECD Economic Outlook, OECD, June 1998.

(1) Tahmin.

Euro bölgesinin üç büyük ülkesi Almanya, Fransa ve İtalya'da ekonomik canlanma başlangıç aşamalarındadır. Mevcut göstergeler 1998'de yatırım ve tüketimdeki artışlar sonucu Fransa ve Almanya'da büyüme hızlanırken, enflasyonun yüzde 1,0 dolayında kalacağını ortaya koymaktadır. Özellikle pound'un değer kazanmasına bağlı olarak ihracatın yavaşlaması ve geçmişte uygulanan sıkı para ve maliye politikalarının etkisiyle iç talepteki artışın sınırlanması gibi nedenlerle İngiltere'de ekonomi, birkaç yıllık aralıksız büyümeden sonra 1997'nin sonlarından itibaren yavaşlama sürecine girmiştir. İngiltere'de ulusal hasılanın 1998'de yüzde 2,3, 1999'da ise yüzde 1,2 dolayında artış göstermesi beklenmektedir.

1 Ocak 1999'da Euro'nun yürürlüğe girmesiyle başlayacak olan tek para birimi uygulamasının Euro bölgesinde talebi belli ölçüde uyarması beklenmektedir. Bu tarihte para birliğinin üçüncü aşamasına girecek olan 11 ülke tek bir faiz oranı uygulayacaklar ve Euro uluslararası ticarete ödeme aracı niteliğini kazanmış olacaktır. Uzun dönemli faiz oranları arasındaki uyum hemen hemen sağlanmış olmakla birlikte, İtalya ve İspanya gibi ülkelerde kısa dönemli faiz oranlarında önemli indirimler yapılması gerekmektedir. Ayrıca işgücü piyasalarında reformların yeterli düzeyde gerçekleştirilememesi Euro bölgesi ve Avrupa Birliği genelinde en önemli sorun olan işsizliğin yüksek düzeylerde seyretmesine neden olmaktadır.

2. SOSYAL GELİŞMELER

A. DÜNYADA SOSYAL GELİŞMELER

1997 yılında Güneydoğu Asya'da ortaya çıkan ekonomik krizin 1998'de bölgede büyüüp yaygınlaşması, başta Kore olmak üzere çevre ülkeleri de kapsayan derin bir sosyal krize yol açmıştır. Bu ülkelerde uzun bir süredir sağlanmış olan sosyal gelişmenin önemli bir bölümünde ciddi gerilemeler olmuştur. Doğu ve Güneydoğu Asya ülkelerinde işsizlik hızla artmıştır. Kore'de yaklaşık dört kat artmış olan işsizlik yüzde 7'yi aşmaktadır; Endonezya'da iki kat artmış olup, yüzde 10'a, Tayland'da yaklaşık dört kat artmış olup, yüzde 6'ya yaklaşmaktadır. Yoksulluk da belirgin şekilde artmakta ve yaygınlaşmaktadır. Endonezya'da yoksulluk sınırının altındakilerin sayısı yaklaşık iki kat artmış olup, 40 milyonu aşmaktadır.

Güneydoğu Asya ülkelerinde ekonomik krizin sosyal gelişmeyi derinden sarsmasının önemli nedenlerinden biri bu ülkelerde sosyal koruma sistemlerinin genelde son derece zayıf olmasıdır. Kore'de geliştirilmeye başlayan işsizlik sigortası sistemi de çok yeni olup ilk aşamada yetersiz kalmıştır. Bu durum söz konusu ülkelerde krizin toplumsal yapıda ve işgücünün nitelik düzeyi üzerinde kalıcı olumsuz sonuçlara yol açması tehlikesini getirmektedir. Ayrıca varlıkların değerlerinin hızla ve büyük ölçüde düşmesi krizin etkilerinin ücretliler dışındaki belirli kesimlerde de yoğun bir şekilde hissedilmesine neden olmaktadır.

Krizin bölge dışındaki faktörlere bağlı önemli yönleri de bulunmakla birlikte Güneydoğu ve Doğu Asya'da sosyal alanda bu kadar derinleşebilmesinin demokrasi, katılımcılık, şeffaflık ve sosyal dayanışma yapıları alanlarındaki yetersizliklerle de ilişkili olduğu ortaya çıkmıştır.

Rusya Federasyonu'ndaki ekonomik kriz koşulları da sosyal alana önemli ölçüde yansımaktadır.

Japonya'da 1998'in ikinci yarısında ekonomik kriz koşullarının belirmesi işsizliği yüzde 3,3'ten bu ülke için yüksek bir düzey sayılan yüzde 4'ün üzerine çıkarmaktadır.

Japonya'nın sosyal koruma sistemlerinin güçlülüğü sosyal alandaki olumsuz etkileri sınırlamakta ancak ekonomik yükler getirmektedir.

Diğer OECD ülkelerinde 1998'in üçüncü çeyreği itibarıyla bu tür kriz koşulları bulunmaması nedeniyle bu dönem içinde sosyal alanda belirli olumlu gelişmeler kaydedilmiştir. 1993'de yüzde 7,3 olan OECD ortalama işsizlik oranı 1998'in ilk çeyreğinin sonunda yüzde 7,1'e gerilemiştir.

ABD'de düşük enflasyonlu büyüme koşullarında işsizlik oranı 4,7'ye düşmüştür.

OECD çerçevesinde sosyal politikalar genelinde ve sosyal yardımla ilgili önlem ve uygulamalarda istihdamı teşvik etmeye ağırlık verilmesi eğilimi belirginleşmektedir. ABD ve İngiltere'de bu doğrultuda uygulamalar yaygınlaşmaktadır.

1998'de OECD ülkelerinin büyük bir bölümünde sosyal güvenlik sistemleri açıklarının sınırlandırılması çabaları sürmüştür. Bu alanda en başarılı olan ülkelerden biri Fransa olmuştur.

Genelde emeklilik sigortası sistemlerinde devlet tarafından düzenlenen temel bölüme ek olarak devlet ya da özel sektör tarafından yürütülecek bir ikinci ayağın bulunmasını sağlayan düzenlemelere yönelik belirginleşmektedir.

Sağlık alanında tıptaki gelişmelerin etkisiyle artan maliyetler, OECD ülkelerinin çoğunda ek yükler getirmektedir. Örneğin, Almanya ve Fransa'da bu alanda sosyal tarafların da katılımıyla yeni düzenlemelere gidilmektedir.

OECD ülkelerinde kadınların işgücüne katılma oranlarındaki artış 1998 yılında da sürmüştür. Bununla birlikte işgücü piyasasında ve genelde cinsiyet ayrımcılığı ile mücadele gereği devam etmektedir.

BM'in 1998 İnsani Gelişme Raporu'na göre büyük bölümü Güney Asya ve Afrika'da olmak üzere dünyada 1 milyar kişinin temel tüketim ihtiyaçlarını karşılayamadığı tahmin edilirken, BM İnsani Gelişme Endeksi temelinde olmakla birlikte gelişmiş ülkelerin koşullarını da dikkate alan hesaplamalara göre sanayileşmiş ülkelerin nüfuslarının yüzde 7 ile 17 arasındaki bir bölümü yoksul durumdadır.

1998 yılının sosyal politikalarla ilgili olan ve uluslararası ekonomik ve politik ilişkiler açısından da önem taşıyan gelişmelerinden biri, 86 ıncı ILO Konferansı'nda dört ana alanda yedi ILO sözleşmesinin "temel insan hakları sözleşmeleri" olarak Konferans bildirisinde karar altına alınmış olmasıdır. Bu alanlar ve sözleşmeler şunlardır:

- a) Örgütlenme özgürlüğü ve toplu pazarlık hakkına ilişkin 87 ve 98 sayılı ILO Sözleşmeleri,
- b) Zorunlu çalıştırmanın önlenmesine ilişkin 29 ve 105 sayılı ILO Sözleşmeleri,
- c) Çocuk işgücü çalıştırmanın yasaklanmasına ilişkin 138 sayılı ILO Sözleşmesi,
- d) Fırsat, muamele ve ücret eşitliğinin sağlanması ile istihdamda ve meslekte ayrımcılığın önlenmesine ilişkin 100 ve 111 sayılı ILO Sözleşmeleri.

Tümü Türkiye tarafından onaylanmış olan bu Sözleşmeler, ILO Konferansı'nda alınan karar uyarınca, insan hakları kapsamında değerlendirilecektir.

1998 yılında çevre ile ilgili önemli gelişmelerden biri Avrupa Ekonomi Komisyonu çerçevesinde Avrupa ve Asya ülkelerinin bir bölümünün çevre ile ilgili önlemlere halkın katılımını öngören sözleşmeyi imzalamış olmasıdır.

1998 yılı içinde BM çerçevesinde sosyal kalkınma alanındaki faaliyetler yoğunlaştırılmıştır. Türkiye'nin de üyeliğine seçildiği Sosyal Kalkınma Komisyonu'nun çalışmaları, 1998'de Kopenhag'da toplanan Sosyal Kalkınma Zirvesi'nde öngörülen önlemlerin Asya'da başlayan kriz dikkate alınarak bir an önce hayata geçirilmesinin ve geliştirilmesinin önemini ortaya koymuştur. BM Genel Kurulu 2000 yılında Sosyal Kalkınma konusunda özel bir oturum yapacaktır.

Kriz daha da yaygınlaşarak yeni boyutlara vardığı takdirde OECD ülkelerinde sosyal alanda da ciddi sorunlar ortaya çıkması kaçınılmazdır. Gerek krizle ilgili olarak gerekse genelde dünyada ortaya çıkan gelişmeler ekonomik ve sosyal politikaların içiçeliğinin sistemli bir şekilde sağlanması ve daha ileri bir uluslararası işbirliği gereğini ortaya koymaktadır.

Dünya Bankası'nın 1998 Dünya Kalkınma Raporu'nda bilginin ekonomideki rolünü vurgulayan bulgular da bu ihtiyacı doğrulamaktadır.

B. AVRUPA BİRLİĞİNDE SOSYAL GELİŞMELER

2 Ekim 1997 yılında imzalanan, ancak henüz yürürlüğe girmemiş olan Amsterdam Antlaşması ile, Avrupa Topluluğu Antlaşmasına "İstihdam" başlıklı bir bölüm eklenmiş, ayrıca Maastricht Antlaşmasına ekli Sosyal Politikaya ilişkin Protokol uyarınca imzalanmış Sosyal Politikaya ilişkin Anlaşma hükümleri, daha önce bu Anlaşmanın dışında kalan Birleşik Krallık'ın da muvafakatiyle Avrupa Topluluğu Antlaşmasına entegre edilmiştir. Böylelikle, çalışma koşulları, işçilere danışılması ve onların bilgilendirilmesi, iş piyasasından dışlanmış kişilerin bu piyasaya entegre edilmesi gibi konularda, eskiden yalnızca 14 üye ülke arasında geçerli olan nitelikli çoğunlukla karar alma esası tüm üye ülkeler için geçerli hale gelmiştir. Bununla birlikte, ücret, grev ve lokavt konularının tamamen üye devletlerin yetkisinde olması ve sosyal güvenlik, işten çıkarma ve işçilerin temsili gibi konuların Avrupa Birliği Konseyinde oybirliğini gerektirmesi Birliğin faaliyetlerinin etkisini azaltmaktadır.

Avrupa Birliğinde sosyal korumaya ilişkin harcamaların gayrisafi yurtiçi hasılaya oranı 1993 yılında yüzde 28,9, 1994 yılında yüzde 28,6 iken 1995 yılında yüzde 28,4'e düşmüştür. Bu düşüşte, gayrisafi yurtiçi hasıladaki artış ve sosyal koruma alanındaki harcamaları kısıtlamaya yönelik yapısal reformlar rol oynamıştır.

Avrupa Birliğinde işsizlik oranı yüksek düzeyde kalmaya devam etmektedir. 1997 yılında yüzde 10,7 olan işsizlik oranının 1998 yılında yüzde 10,0 olarak gerçekleşeceği tahmin edilmektedir. Avrupa Para Birliğine katılan 11 üye ülke için ise, söz konusu oran 1997 yılında yüzde 11,9 iken, 1998 yılında yüzde 11,0 olması öngörülmektedir.

Amsterdam Antlaşmasında yer alan yeni "İstihdam" bölümü, istihdam konusunu ortak bir mesele haline getirmiştir. 20-21 Kasım 1997 tarihinde Lüksemburg'da istihdam konusunda olağanüstü toplanan üye devlet hükümet ve devlet başkanlarının belirlediği doğrultuda, 1998 yılı için istihdama ilişkin ilkelerin belirlendiği bir İlke Kararı 15 Aralık 1997 tarihinde Avrupa Birliği Konseyi tarafından kabul edilmiştir. Anılan ilkelere dayanarak, üye devletler istihdam konusunda 1998 yılı için "Ulusal Eylem Programları"nı sunmuşlardır.

Bir diğer gelişme olarak, 1995-1997 yıllarını kapsayan Orta Vadeli Sosyal Eylem Programının yerini, Komisyon tarafından 29 Nisan 1998 tarihinde sunulan, 1998-2000 yıllarını kapsayan yeni bir Sosyal Eylem Programı almıştır. Söz konusu Program kilit eylem alanlarını üç başlık altında toplamıştır.

"İşler, nitelikler ve hareketlilik" başlığı altında, yeni iş alanları yaratma ve işsizliği önleme ile işçilerin serbest dolaşımını teşvik etme konularına yer verilmiştir.

"Değişen çalışma dünyası" başlığı altında ise, iş organizasyonunun modernleştirilmesi ve değişen koşullara uyum sağlama kapasitesinin artırılması; endüstriyel değişimi öngörebilme; bilgi toplumunun sunduğu fırsatları değerlendirme ve sağlıklı ve güvenli bir çalışma ortamı sağlama gibi konular yer almaktadır.

Nihayet, "Kapsayıcı bir topluma ulaşma" adını taşıyan üçüncü başlık altında, sosyal korumanın modernleştirilmesi ve iyileştirilmesi; sosyal kapsayıcılığın (sosyal dışlamanın karşısı olarak kullanılmaktadır) artırılması; eşitliği sağlama ve ayrımcılıkla mücadele etme ve sağlıklı bir toplumu teşvik etme konuları yer almıştır.

Kuşkusuz, eylem programında yer alan bu amaçların gerçekleştirilmesi, Avrupa Birliği Konseyi anılan konularda bağlayıcı mevzuat çıkarabildiği ölçüde mümkün olacaktır.

İKİNCİ BÖLÜM

TEMEL YAPISAL DEĞİŞİM PROJELERİ

I. İNSAN KAYNAKLARININ GELİŞTİRİLMESİ

1. EĞİTİM REFORMU

a) Mevcut Durum

Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nın en öncelikli projesi olan Eğitim Reformunun hayata geçirilmesinde önemli bir basamak teşkil eden 4306 sayılı Sekiz Yıllık Kesintisiz Zorunlu Temel Eğitim Kanunu 1997-98 öğretim yılında uygulamaya konulmuştur. Bu çerçevede, 1998 yılı Yatırım Programı'nda ilköğretim yatırımlarına 300 trilyon TL ödenek tahsis edilerek bir önceki yıla göre bütçe ödeneklerinde 15 kat artış sağlanmıştır. Yatırım ödeneklerinde öngörülen artışın yanında, coğrafi ve iklim şartları nedeniyle belli bölgelerimizde uygulanmakta olan taşınmalı eğitim ödeneklerinde de önemli artışlar sağlanmış ve ekonomik durumları müsait olmayan öğrencilere kitap, defter, kırtasiye, çanta ve yiyecek yardımını kapsayan sosyal yardım projesi uygulamaya konulmuştur.

Ancak, 1998 yılı için öngörülen önemli ödenek artışlarına rağmen 1997 yılında yasalaşan 4306 sayılı Kanunda yer alan maktu değerlerin 1998 yılında artırılamaması sebebiyle programlanan nakit akışı gerçekleştirilememiş ve buna bağlı olarak amaçlanan fiziki hedeflerin gerisinde kalınmıştır.

Bu istikamette, 1998 yılı için programlanan 30.000 ilköğretim dersliği ve 900.000 öğrencilik ilave kapasite yerine 22.000 ilköğretim dersliğinin (1.375 okul) tamamlanabileceği ve bu suretle 660.000 öğrencilik ilave kapasitenin hizmete alınabileceği beklenmektedir. Genel ortaöğretim kademesinde ise, 85 adet genel lisenin tamamlanarak bu kademedeki 40.800 öğrencilik ilave kapasite yaratılacağı tahmin edilmektedir.

1999 Yılı Programı

İkinci Bölüm

1997-1998 öğretim yılında okullaşma oranları; 5-6 yaş grubundaki okulöncesi eğitimde yüzde 9,4, sekiz yıllık ilköğretimde yüzde 87,3, genel ve mesleki ve teknik liseleri kapsayan ortaöğretimde yüzde 56,5, yükseköğretimde ise yüzde 15,8'i örgün öğretimde olmak üzere toplam yüzde 25,3'e ulaşmıştır.

Sekiz yıllık ilköğretim programlarında bazı değişiklikler yapılarak, özellikle daha iyi bir yabancı dil eğitiminin verilebilmesi amacıyla ilköğretimin dördüncü sınıfından itibaren yabancı dil eğitimi uygulaması başlatılmıştır.

Özel eğitime ilişkin esasları düzenleyen 573 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamede yer alan özürü çocukların örgün eğitim içinde kaynaştırma yoluyla eğitilmeleri; özel eğitimi gerektiren çocuklar için zorunlu okul öncesi eğitim verilmesi, ilköğretimde kaynaştırma, erken çocukluk dönemindeki özel eğitim hizmetleri için ailenin bilgilendirilmesi ve desteklenmesi, genel ve mesleki ve teknik ortaöğretim okullarında, yaygın eğitimde becerilerini geliştirmek, işe ve mesleğe hazırlama gibi hususlar ile ilgili yönetmelik çalışmaları henüz tamamlanamamıştır.

Özel eğitim içinde yer alan üstün zekalı çocukların yeteneklerine uygun bir ortamda yetiştirilmelerini sağlamak amacıyla başlatılan pilot proje uygulaması devam etmektedir.

Özelleştirme gelirlerinden yatırımlara tahsis edilen ödeneğin tahakkukundaki gecikmeler sebebiyle, önemli ölçüde özelleştirme ödeneğine bağlanmış mesleki ve teknik eğitim yatırımlarında hedef alınan gerçekleşmeye ulaşamamıştır.

Mesleki ve teknik eğitimde, çeşitli branşlarda toplam 131 mesleki ve teknik lisenin 1998 yılı sonunda tamamlanarak toplam 60.000 öğrencilik ilave kapasitenin hizmete alınacağı tahmin edilmektedir.

4359 sayılı Kanun ile; öğretmenler ve yüksek öğretim elemanlarının ek ders ücretlerinde iyileştirmeler sağlanmış, öğretmen ve ilköğretim müfettişlerinin ek göstergeleri yükseltilmiştir. Ayrıca, bu yasa kapsamında; okullarda norm kadroların tespit edilerek uygulanması, özürü bağlı yer değiştirmelerde özür ve hizmet gereklerinin birlikte karşılanması esası getirilmiştir. Diğer taraftan, öğretmenlerin eğitim dönemi ortasında emekli olmalarını önleyen hükümlere söz konusu yasada yer verilmiştir. Bu Kanun ile ilgili yönetmelik çalışmaları sürdürölmektedir.

İlköğretimde öğretmen ihtiyacının karşılanması amacıyla 1997-1998 öğretim yılı sonunda 30.284 yeni öğretmen ataması yoluna gidilmiştir.

1990 yılında başlatılan ve Dünya Bankası tarafından finanse edilen Milli Eğitimi Geliştirme Projesi 1998 yılında tamamlanamadığı için termini altı ay uzatılmıştır.

İlköğretimden başlamak üzere eğitimin her kademesinde bilgisayarlı eğitime geçilmesi, her okula internet erişiminin sağlanması ve müfredat programlarının yazılım programı olarak üretilmesi amacıyla Eğitim Teknolojisini Yükseltme projesi başlatılmıştır. Bu projenin ikinci fazında eğitim sistemimizi 21. yüzyıla taşıyacak her eve bilgisayar ve internet erişimi ile hanede interaktif eğitim modeline geçilmesi çalışmaları devam etmektedir.

Sekiz Yıllık Kesintisiz Zorunlu Temel Eğitim çalışmaları kapsamında gerçekleştirilmesi planlanan "Temel Eğitim Projesine" Dünya Bankasınca sağlanan kredinin ilk fazı olan 300 milyon ABD Dolarına işlerlik kazandırılmıştır.

Mesleki ve teknik liselerde sağlanan sayısal gelişmelere rağmen, bu okullara öğrenci talebinin yoğun olması, kaynak yetersizliği, mevcut kaynakların etkin kullanılamaması ve

özel kesim ile işbirliğinin yeterince kurulamaması gibi nedenlerle eğitimin bu kademesinde Plan hedeflerinin gerisinde kalmıştır. Bu çerçevede; mevcut kapasiteden azami fayda sağlamak amacıyla, mesleki ve teknik eğitim kurumları ile çıraklık eğitim merkezlerinde başlatılan Tam Gün Tam Yıl Eğitim Projesi uygulamasına devam edilmiş ve 1997-1998 öğretim yılında 184 okulda 42.000 öğrencilik ilave kapasite yaratılmıştır.

Çıraklık, mesleki ve teknik eğitimin yeniden yapılandırılması amacıyla 1999 yılında yapılacak olan 16. Milli Eğitim Şurası düzenleme çalışmaları başlatılmıştır.

İş piyasasının ihtiyaç duyduğu nitelik ve türde mesleki eğitim programlarının geliştirilmesi ve çeşitlendirilmesi ihtiyacı devam etmektedir. Başta çok programlı liseler olmak üzere mesleki ve teknik liseler, çıraklık eğitim merkezleri ve halk eğitim merkezleri belirli bir plan ve programa bağlı olmaksızın amacı dışında uygun olmayan ortamlarda açılmakta, bu durum kaynak israfına yol açmaktadır.

1997-1998 öğretim yılında yaygın eğitim ile kamu ve özel kesim eğitim merkezlerinde yaklaşık 1,3 milyon kişiye genel, kültürel, mesleki, çıraklık ve hizmetçi eğitim imkanı sağlanmıştır.

Örgün mesleki eğitime göre maliyeti daha düşük olan çıraklık eğitiminde yeterli gelişme sağlanamamıştır. Bu eğitimin dışında kalan ve herhangi bir eğitim kademesine devam etmeyen çocuklar sosyal ve ekonomik yönden uygun olmayan ortamlarda çalışmakta, bu durum ruh ve beden sağlıklarını olumsuz yönde etkilediği gibi, insan kaynağımızın da verimsiz kullanımına neden olmaktadır.

Örgün ve yaygın mesleki ve teknik eğitimin işgücü piyasası ile işbirliği içinde yürütülmesi, okulda sadece temel bilgi ve becerilere ağırlık verilerek uygulamanın işyerlerine kaydırılması eğitimin niteliği açısından büyük önem taşımaktadır.

1994 yılında Dünya Bankası'ndan sağlanan 100 milyon ABD Doları kredi ile başlatılan Özelleştirme Uygulaması Teknik Yardım ve Güvenlik Ağı Projesi çerçevesindeki İşgücü Uyum Projesi çalışmaları tamamlanmıştır. Proje ile özelleştirme kapsamındaki kuruluşlarda işsiz kalanlara yönelik 32 proje uygulanmış, 921 kişi bu kapsamda eğitilmiştir.

1994 yılında başlatılan Dünya Bankası kredili İstihdam ve Eğitim Projesi çerçevesinde kapsama alınan 250 meslekten 156'sının standardı belirlenmiş, 73.544 kişiye istihdam garantili kurslar verilmiş, merkezde ulusal, illerde yerel çalışma konseyleri kurulmuş, kadın istihdamının geliştirilmesine yönelik 16 adet araştırma tamamlanmış ve bu amaca yönelik bir dökümantasyon merkezi oluşturulmuştur. Ayrıca, proje amaçlarından biri olan sınav ve sertifikasyon sisteminin kurulması ile ilgili çalışmalara devam edilmiş, 44 meslekte sınav soru bankaları kurulmuştur.

Ülkemizde çevre temizliği, trafik düzeni, sağlık eğitimi, uyuşturucu madde kullanımı ve diğer sosyal ve kültürel konulardaki bilinç eksikliği toplumsal düzeni olumsuz yönde etkilemektedir. Bu durum örgün ve yaygın eğitimde konu ile ilgili programların yetersizliğinden kaynaklanmaktadır.

1997-1998 öğretim döneminde üniversite sayısı 19'u vakıf üniversitesi olmak üzere 72'ye, fakülte sayısı 535'e, yüksekokul sayısı 192'ye, meslek yüksekokulu sayısı 487'ye, enstitü sayısı da 251'e ulaşmıştır.

Yükseköğretimde toplam öğretim elemanı sayısı, 1996-1997'de 52.907'den 1997-1998'de 55.444'e yükselmiştir. Öğretim elemanlarının sayı ve nitelik yönünden geliştirilmesi ihtiyacı önemini korumaktadır.

Özellikle 3837 sayılı Kanun ile 1992 yılında kurulan Üniversiteler ve Yüksek Teknoloji Enstitüleri başta olmak üzere üniversitelerimizin fiziki altyapı ve öğretim elemanı ihtiyacı devam etmektedir.

Yükseköğretimde rekabetçi bir yapı kurulamamış, üniversite içinde olduğu kadar üniversiteler arasında da rekabet ortamı oluşturulamamıştır.

Ortaöğretimde etkili bir yönlendirme sisteminin kurulamayışı ve önceki yıllardan üniversiteye giremeyen öğrenciler nedeniyle üniversite önünde yığılmalar 1997-1998 öğretim yılında da devam etmiştir.

Yükseköğretime girişte sınav sistemi yeniden düzenlenmiş ve Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Sisteminde değişiklik yapılmıştır. Yeni sistemde İkinci Basamak Sınavı (Öğrenci Yerleştirme Sistemi) kaldırılmıştır.

Meslek yüksekokulları ile ilgili yapılanmanın daha esnek bir şekilde ele alınarak işgücü piyasası ile ilişkilerinin geliştirilmesi önem taşımaktadır.

Yükseköğretim gençliğinin barınma ihtiyacının karşılanmasına yönelik olarak yurt yatak kapasitesi, 160.421'i Yüksek Öğrenim Kredi ve Yurtlar Kurumu'na (YURT-KUR) ve 24.919'u üniversitelere ait olmak üzere toplam 185.340'a ulaşmıştır.

Yükseköğretimde, 1998 yılında tamamlanacak tesislerle 13.328 öğrencilik ilave kapasitenin örgün eğitim ağırlıklı olarak hizmete alınması beklenmektedir. Ayrıca, YURT-KUR'a ait 21 adet yurt inşaatının bitirilerek ilave 24.750 öğrenciye barınma imkanının sağlanması öngörülmektedir.

1997-1998 öğretim yılında 171.810 öğrenci öğrenim kredisi için başvurmuş, 129.402 öğrenciye kredi tahsis öngörülmüş, belgelerini süresi içinde tamamlayan 90.227 öğrenci kredilendirilmiştir. Bu öğretim yılında öğrenim kredisi ödemesi yapılan toplam öğrenci sayısı 200.868'e ulaşmış ve öğrenim kredisi miktarı 6 milyon TL'ye yükseltilmiştir. Yüksek lisans öğrencilerine verilen öğrenim kredisi miktarı 12 milyon TL'ye, doktora öğrencilerine verilen miktar ise 18 Milyon TL'ye çıkartılmıştır. 30.07.1998 tarihi itibarıyla ise bu miktarlar sırasıyla 10 milyon TL, 20 Milyon TL ve 30 Milyon TL olarak belirlenmiştir.

Yurtlarda barınan öğrencilerin akşam yemeklerine yapılan katkı miktarı 1997 yılında 25 Bin TL iken, 1998 yılından itibaren 50 Bin TL'ye, Devletin koruması altındaki öğrencilere yapılan yardım ise 170 Bin TL'den 350 Bin TL'ye çıkartılmıştır.

1997-1998 eğitim-öğretim yılında 142.203 öğrenci harç kredisi için müracaatta bulunmuş, bunların 128.331'ine tahsis öngörülmüş, senet ve belgelerini tamamlayan 92.903 öğrenci kredilendirilmiştir. 1996-1997 öğretim yılında harç kredisi ödenen 212.276 öğrenci sayısı, bu öğretim yılında toplam 263.903 öğrenciye yükselmiştir.

Bedenen ve ruhen sağlıklı bir toplumun yetiştirilmesi için spor tesislerinin ülke genelinde dengeli dağılımının sağlanması, tesis sayılarının artırılması, spor alanlarındaki eğitim, sağlık, bilim ve teknolojik yeniliklerin takibi ve uygulanması çalışmalarına devam edilmiştir.

3289 sayılı Kanun'da belirtilmesine rağmen, spor alanları ve tesisi yapımı konusunda mahalli idareler ile "spor alanı ve tesisi yapma" zorunluluğu bulunan kuruluşlar arasında koordinasyon eksikliği devam etmektedir.

Uluslararası spor standartlarına uygun, ekonomik ve kullanım kapasitesi yüksek, çok amaçlı spor tesislerinin yapımı konusunda tip projeler geliştirilmesine yönelik çalışmaların desteklenmesi gereği devam etmektedir.

1998 yılında 19 adet spor salonu, 5 adet stad ve tribün, 1 adet futbol sahası, 1 adet güreş eğitim merkezi, 1 adet kayakevi ve teleski tesisi ve 1 adet il hizmet binası inşaatının tamamlanarak hizmete alınması beklenmektedir. Ayrıca, 4 adet stadyum ışıklandırması tamamlanmıştır. Spor alanlarının artırılması çalışmalarına devam edilmiş ancak, tesislerin yaygınlaştırılması ve sayılarının artırılması konularındaki program hedeflerine ulaşamamıştır.

Ülkemizde, 211'i inşaa halinde olmak üzere toplam 7.972 spor tesisi bulunmakta ve 6.097 adet spor kulübü bünyesinde 153.255 faal lisanslı sporcu spor yapmaktadır.

Nüfusun ve işgücünün eğitim durumundaki gelişmelerin hızlandırılması yönünde büyük önem taşıyan sekiz yıllık zorunlu ilköğretim uygulamasının etkileri 1998-1999 öğretim yılından itibaren ortaya çıkmaktadır.

Sekiz yıllık zorunlu ilköğretime geçilmesi ve bununla birlikte ilköğretim programlarında yapılan değişiklikler öğretmen ihtiyacında genel olarak artışlara yol açmıştır. Yabancı dil ve rehberlik gibi branşlarda öğretmen ihtiyacı daha yoğun olarak hissedilmektedir.

Eğitim Fakültelerinin program ve kapasitelerinde yapılan düzenlemelere rağmen, zorunlu ilköğretim için gerekli öğretmen ihtiyacının mevcut arz kaynaklarından karşılanması mümkün olmamakta, Eğitim Fakülteleri dışından da ilköğretime öğretmen alınması zorunluluğu oluşmaktadır.

Eğitim Fakültelerinin program ve kapasitelerindeki gelişmelerin devam ettirilerek öğretmen ihtiyacının yeterli düzeyde karşılanmasına ve Eğitim Fakültelerinde eğitim uzmanı yetiştirilmesine olan ihtiyaç devam etmektedir.

Üniversitelerin lisans ve lisansüstü öğrenim programları dışında çalışanlara veya iş piyasasına yeni girecek olanlara yönelik olarak düzenledikleri kurs programları giderek önem kazanmaktadır. İnternet aracılığıyla düzenlenen kurs programları da üniversitemiz tarafından kullanıcılara sunulmaya başlamıştır.

Sağlık personeli sayısında artışlar görülmesine rağmen bazı bölgelerde ihtiyaç yeterli olarak karşılanamamaktadır.

Kalkınmanın, çağdaşlaşmanın ve dışa açılmanın esasını oluşturan milli kültürün korunması, geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması önemini korumaktadır.

Kültür alanında nitelikli insangücü, finansman ve ilgili kuruluşlar arasındaki koordinasyon yetersizlikleri devam etmektedir.

Dünya ülkeleri ile ikili ilişkilerimizde kültür boyutunun önemle ele alınması, kültür değişim programları hazırlanması ve bu çerçevede AB ve Türk Cumhuriyetlerine öncelik verilmesi önem taşımaktadır. Özellikle Türk Cumhuriyetleri ve toplulukları ile kültürün her alanında çok sıkı bir işbirliğine gidilmesi ihtiyacı artarak devam etmektedir.

Okuma zevk ve alışkanlığının sağlanmasında büyük rolü olan kütüphanelerin yaygınlaştırılması, hizmet niteliğinin yükseltilmesi, gerekli donanım malzemelerinin temini, kütüphanelerarası bilgi ağının kurulması, özürü vatandaşlara verilen hizmetlerin iyileştirilmesi ve gezici kütüphane sayısının artırılması önem arz etmektedir.

Zengin tarihi kökleri bulunan kültür hazinelerimizin gereğince değerlendirilmesine yönelik çalışmalar yapılması, milletimizin sanat ve kültürdeki çağdaş yaratıcılığının geliştirilmesi ihtiyacı devam etmektedir.

Çeşitli ülkelerdeki soydaşlarımızın öz kültürlerini ve ana dillerini yaşatıp geliştirilebilmelerini sağlayacak ortamın hazırlanması gerekmektedir. Bunun için milletlerarası anlaşmaların veya bulundukları ülke yasalarının sağladığı bütün haklardan ve hürriyetlerden yararlanabilmeleri amacıyla gerekli çalışma ve teşebbüslerde bulunulması önemini korumaktadır.

Genç nüfus grubunu oluşturan 15-24 yaş grubu toplam nüfusunun, 1998 yılında 12.949 bin, ülke nüfusu içerisindeki payının ise yüzde 20,4 olması beklenmektedir. Bu nüfus grubunun yüzde 48,9'unu genç kadın nüfusu, yüzde 51,1'ini ise genç erkek nüfus grubu oluşturmaktadır.

Devlet İstatistik Enstitüsü'nün tahminlerine göre, Nisan 1998 itibarıyla ülkemizde 22.178 bin olan toplam sivil işgücünün yüzde 21,7'sini genç yaş grubu ve gençlerin de yüzde 64'ünü erkekler, yüzde 36'sını ise kadın nüfus oluşturmaktadır. Geçmiş yıllarla karşılaştırıldığında, genç nüfusun istihdamında sürekli bir gerilemenin görüldüğü ve bu gerilemenin daha çok kadınlarda olduğu gözlenmektedir.

Dünyada ve özellikle bölgemizde önemli toplumsal sorunlardan biri haline gelmiş olan ve kalkınmış ülkelerde çok ciddi boyutlara ulaşan Madde Bağımlılığı ülkemizde de giderek ciddi bir sorun alanı haline gelmiştir. Özellikle büyük şehirlerde ortaya çıkan bu sorun, sadece gençleri değil, toplumumuzun her kesimini tehdit eder boyutlara ulaşmıştır.

Gençlerin serbest zamanlarının değerlendirilmesi, birbirleriyle tanışma ve kaynaşmaları ve dinlenmelerini sağlamak amacıyla, 1998 yılında 97 Gençlik Merkezi 76 il ve 21 ilçede faaliyet göstermiş ve bu merkezlerdeki 52.000 genç faaliyetlere katılmıştır. Ayrıca, yaz aylarında gençlere tatil imkanı sunabilmek amacıyla Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü'nce açılan 4 merkez 16 il bölgesel gençlik kampları aracılığı ile de 1998 yılında 12-24 yaş grubunda yer alan 15.500 gence hizmet götürülmüştür. Ulusal ve uluslararası sosyal ve kültürel faaliyetlere de devam edilmiştir.

Serbest zamanların, boşa harcanması yerine, meslek edindirme, bilgiye ulaşma ve kullanma, kişilik gelişimi için üretken bir biçimde değerlendirilmesinde kitlelerin özellikle gençlerin eğitilmesi ihtiyacı sürmektedir.

Serbest zamanları değerlendirme faaliyetleri sivil toplum kuruluşları ve özellikle vakıf, merkezi ve mahalli idarelerin çabalarıyla sürdürülmektedir. Kamu kuruluşlarında çalışan personelin serbest zamanlarını değerlendirmeleri için olanakların artırılması ihtiyacı devam etmektedir.

Metropolitan alanlarda gecekondu kesiminin ve sokak çocuklarının zamanlarının meslek edindirici ve üretken bir biçimde değerlendirmelerinde sivil toplum kuruluşlarının ve mahalli idarelerin çabalarının özendirilmesi gereği vardır. Metropolitan alanlarda serbest zamanları değerlendirmeye yönelik çok amaçlı tesislerin uydu kentlerde yaygınlaştırılması, tatillerde okulların imkanlarının serbest zamanların değerlendirmesi faaliyetleri için tahsis edilmesi gerekmektedir.

Milli Eğitim, Tarım ve Köyşleri, Turizm Bakanlıkları, Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü, Kızılay ve mahalli idarelerin gençlere sunduğu serbest zamanları değerlendirmeye yönelik faaliyetlerle ilgili olarak kaynak ve zaman israfını önleyici organizasyon çalışmaları yapılması ve eğitici insangücü açığının kapatılması ihtiyacı sürmektedir.

1999 Yılı Programı**İkinci Bölüm**

Ülkemizin yurtiçi ve yurtdışı tanıtımıyla uğraşan kamu ve özel kurum ve kuruluşları arasında etkin bir koordinasyonu sağlamak, tanıtım faaliyetleri alanında ortaya çıkan sorunları tespit etmek ve çözüm önerileri geliştirmek amacıyla Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı tarafından ülke genelinde yapılan anket uygulamasının değerlendirme çalışmaları devam etmektedir.

Tanıtım faaliyetlerinin kamu kuruluşları dışında özel kuruluş, vakıf ve dernekler tarafından da yürütülmesi ihtiyacı önemini artırmıştır.

TABLO: II.1-Eğitim Kademelerinde Öğrenci Sayıları ve Okullaşma Oranları

	1997-1998		1998-1999	
	Öğrenci Sayısı	Okullaşma Oranı (%)	Öğrenci Sayısı	Okullaşma Oranı (%)
Okul Öncesi Eğitim	229 000	8,8 (1)	240 885 (3)	9,4 (1)
Sekiz Yıllık Temel Eğitim	9 011 654 (2)	84,3	9 102 074 (3)	87,3 (2)
Ortaöğretim	2 138 298 (2)	52,7	2 263 396 (3)	56,5
Genel Liseler	1 158 095 (2)	28,5	1 313 892 (3)	32,8
Mesleki ve Tek. Lise.	980 203 (2)	24,2	949 504 (3)	23,7
Yükseköğretim	1 213 165	23,2	1 322 345	25,3
Örgün	749 970	14,3	825 095	15,8
Açıköğretim	463 195	8,9	497 250	9,5
Yaygın Eğitim	1 906 003 (4)	-	1 336 406 (4)	-

Kaynak: MEB, YÖK, DPT, Sağlık Bakanlığı, Turizm Bakanlığı, Diyanet İşleri Başkanlığı ve İİBK.

(1) 5-6 yaş grubu alınmıştır.

(2) DİE kesinleşmiş rakamlarıdır.

(3) MEB geçici rakamlarıdır.

(4) Kursiyer sayısıdır.

b) Amaçlar

Eğitim sistemi öğrencileri ilgi, istidat ve yetenekleri ölçüsünde mesleğe, hayata ve bir üst kuruma yönlendiren, yatay ve dikey geçişleri esas alan esnek bir yapıya kavuşturulacaktır. Eğitim programları, öğretim yöntem ve teknikleri, eğitim araç ve gereçleri dünyadaki teknolojik gelişmeler de dikkate alınarak kalkınma amaçlarımıza katkı sağlayacak bir biçimde düzenlenecektir. Eğitim ve öğretim programlarında; yeniliklere açık, kolay anlaşılan, pratik, ezbere dayanmayan, öğrenciyi araştırma ve buluşlara sevk eden bir yapı, amaç ve ilke olarak benimsenecektir.

Öğretmen ve öğretim elemanları hakkındaki 4359 sayılı Kanun ile ilgili yönetmeliklerin yayımlanarak uygulamaya konulması halinde öğretmenlerin yurt dışında dengeli dağılımının sağlanacağı ve bu suretle öğretmen açığının azalabileceği tahmin edilmektedir.

1998-1999 öğretim yılında okullaşma oranlarının; 5-6 yaş grubundaki okulöncesi eğitimde yüzde 10,6 ilköğretimde yüzde 95,4, genel ve mesleki-teknik liseleri kapsayan ortaöğretimde yüzde 57,7, yükseköğretimde ise, yüzde 17'si örgün öğretimde olmak üzere yüzde 27,1 olarak gerçekleşeceği tahmin edilmektedir.

1999 yılında 1.596 (25.000 derslik) adet ilköğretim okulu, 80 adet genel lise inşaatlarının tamamlanarak hizmete alınması, bu suretle ilköğretimde 750.000 öğrencilik, genel lisede ise 43.200 öğrencilik ilave kapasite yaratılacağı tahmin edilmektedir.

Mesleki ve teknik eğitimde, çeşitli branşlarda toplam 100 adet mesleki ve teknik lisenin hizmete alınarak 75.000 öğrencilik ilave kapasite yaratılması hedeflenmektedir.

Kalkınmada öncelikli yörelerde altyapı durumu müsait olan ilköğretim okullarına derslik ilavesiyle minimum maliyetli okulöncesi eğitim projeleri uygulamaya konulacaktır.

Sekiz yıla çıkarılan zorunlu temel eğitim için gerekli altyapı çalışmaları 2000 yılına kadar tamamlanacaktır.

Zorunlu eğitim çağı dışında kalan ilkokul mezunlarından Sekiz Yıllık İlköğretimi tamamlamak isteyenlere bulundukları yerde "Açık İlköğretim" yoluyla bu imkan sağlanacaktır.

Zorunlu eğitim çağındaki özel eğitime ihtiyaç duyan çocuklara eğitim imkanı sağlanacaktır.

Zorunlu eğitim dışında kalan ortaöğretim kademesinde, hizmetten yararlananların hizmetin finansmanına katılımları sağlanacaktır. Fırsat eşitliği açısından ödeme gücü olmayan öğrencilerin hizmetten yararlanabilmesini sağlamak üzere, özel kesimin de katkısıyla, dar gelirli aile çocukları kredi ve burs sistemiyle desteklenecektir.

Son yıllarda Anadolu liselerinin hızla çoğalması, bu okulların kalitesinin giderek düşmesine neden olmaktadır. Bu sebeple yeni Anadolu liseleri açmak yerine mevcut liselerin kalitelerinin iyileştirilmesi çalışmalarına hız verilecektir.

Toplum psikolojisini olumsuz yönde etkileyen ve suça teşvik eden unsurları ortadan kaldırmak için yazılı ve görüntülü yayın organlarında eğitim programları yapılacaktır.

Okulöncesi çocuklara ve ilköğretim öğrencilerine trafik bilgisi vermek ve kurallara uyma alışkanlığı kazandırmak amacıyla mahalli idarelerce Gezici Çocuk Trafik Eğitim Parkları kurulması çalışmalarına hız verilecektir.

Eğitimde teknoloji kullanımı yaygınlaştırılacak ve bu konudaki çalışmalar desteklenecektir. Milli Eğitimi Geliştirme ve Sekiz Yıllık Kesintisiz Zorunlu Temel Eğitim Projeleri kapsamında 1998-2000 yılları arasında toplam 13.700 okula bilgisayar laboratuvarı kurulması ve bu laboratuvarların internete bağlanması hedef alınmıştır.

Sekiz Yıllık Kesintisiz Zorunlu Temel eğitime geçiş ve eğitimde kalitenin artırılmasına büyük ölçüde çözüm getirecek "Temel Eğitim Projesi" kapsamında nüfusu hızla artan 10 ilde 114 yeni ilköğretim okulu yapılacak ve modern teknolojiye göre bu okulların donanımı temin edilecektir. Kırsal kesimde ise projenin ilk fazında yer alan 40 il'de 5.000 ek derslik, 1.250 ek tesis (işlik, laboratuvar, çok amaçlı salon vb.) yapımı ve donanımı gerçekleştirilecektir. Pilot olarak seçilen 2.451 okula bilgisayar laboratuvarı kurulacaktır.

Ortaöğretimde okuyan öğrencilerin üniversite yerleştirme sınavlarına uyum sağlayabilmesi ve eğitimde fırsat eşitliği açısından, üniversite sınav sistemine paralel bir sınav tekniğinin uygulanması için lise müfredat programlarında gerekli düzenlemelerin yapılması konusunda çalışmalar başlatılacaktır.

Öğretmenlik mesleği cazip bir meslek haline getirilmeye çalışılacak, öğretmen yetiştirme düzeni lisans sonrası eğitim akademileri tarafından mesleki eğitim verilerek suretiyle yeniden yapılandırılacaktır. Eğitim fakültesi mezunlarının öğretmen açıklarını karşılayamaması durumu dikkate alınarak, öğretmen ihtiyacının teminine yönelik çalışmalar program döneminde başlatılacaktır.

Yükseköğretime geçişte yığılmaları önlemek üzere ortaöğretim yeniden yapılandırılacaktır. Öğretim programları yükseköğretime, mesleki ve teknik eğitime ve

hayata yönlendirilecek biçimde yeniden düzenlenecek, bu bağlamda ülkemizin ihtiyaç duyduğu ara insangücünü yetiştirmek için istihdama yönelik meslek kazandırıcı ve mesleki gelişmeyi sağlayıcı çıraklık ve mesleki teknik eğitime öncelik ve ağırlık verilecektir. Bu eğitimi alan gençlerimiz kendi işlerini kurmaları için özendirilecek ve kendilerine işyeri kurma kredisi sağlanacaktır.

Çıraklık, mesleki ve teknik eğitim sistemi; iş hayatının, yörenin ve ülkemizin ara kademe insangücü ihtiyacını karşılayacak nitelikte yeniden yapılandırılacaktır. Yeniden yapılanmada çıraklık, mesleki ve teknik eğitimden sorumlu idari ve teknik birimlerin merkez ve taşra teşkilatının yetki ve sorumluluklarının hizmeti etkin yürütebilecek şekilde düzenlenmesine özen gösterilecektir.

Eğitim sisteminde, okul çeşitliliğinden vazgeçilerek program çeşitliliği esas alınacak ve programlar arasında yatay ve dikey geçişler esnek bir yapıya kavuşturulacaktır. Meslek standartlarını tespit çalışmaları doğrultusunda her kademelerin ünvan, yetki ve sorumlulukları belirlenerek sınav, program geliştirme ve belgelendirme çalışmaları başlatılacaktır.

Okul-işyeri işbirliğinin en yüksek seviyede gerçekleşmesi amacıyla, okul yönetimlerinin ve özel kesimin bu eğitimin her aşamasında söz sahibi olabilmesi için gerekli hukuki ve kurumsal düzenleme çalışmaları tamamlanacaktır.

Yeniden yapılanma süreci tamamlanincaya kadar çıraklık ve meslek okullarını yaygınlaştırmak amacıyla ayrı tür merkez ve okul açmaktan kaçınılarak öncelikle mevcut imkanlardan yararlanılacak, ihtiyaç halinde çok programlı liseler açılacaktır. Okullarda sanayi tipi makina ve teçhizatla donatılmış atölye uygulamasından vazgeçilerek, uygulamalı eğitimin işyerlerine kaydırılması sağlanacak, işyerlerinde yeterli beceri eğitimi alamayan öğrencilere ise, merkezi yerlerde kurulacak işletmelerüstü eğitim merkezleri ile telafi eğitimi verilecektir.

Yaygın eğitim, insanlarımızın ve özellikle kadınlarımızın meslek edinmeleri ve el becerilerini geliştirerek üretime yönelmeleri için yeniden düzenlenecektir.

Yükseköğretim sistemi yeniden düzenlenecek ve YÖK sadece koordinasyonun sağlanmasından sorumlu yapıya kavuşturulacaktır. Yükseköğretim merkeziyetçi ve bürokratik yapıdan kurtarılacak, üniversite ve fakülte yönetim kurullarının yetkileri artırılacak, kaynak yaratma ve harcama konusunda hareket serbestliğinin getirilmesi ve üniversite sanayi ilişkilerinin en üst düzeye çıkarılması sağlanacaktır.

Ekonominin ihtiyaç duyduğu ara insangücünün yetiştirilmesi amacıyla 2 yıllık Meslek Yüksek Okullarının geliştirilmesine ağırlık verilecektir.

Özel sektörün yükseköğretim kurumu açması ve vakıfların özel üniversite kurmaları teşvik edilecek; eğitim, teknik yöntem ve teknolojilerinin geliştirilmesinde, eğitim araç ve gereçlerinin üretiminde bu kesimin daha fazla rol alması özendirilecek ve desteklenecektir.

Spor tesisi yapımı ve faaliyetlerinin yaygınlaştırılması politikaları çerçevesinde, 1999 yılında 13 adet spor salonu, 6 adet stad ve tribün inşaatı, 1 adet gençlik merkezi, 2 adet güreş eğitim merkezi, 2 adet sporcu kamp eğitim merkezi, 3 adet kayakevi ve teleski tesisi, 6 adet futbol sahası, 2 adet il hizmet binası, 3 adet stadyum ışıklandırması ve 9 adet açık spor tesisinin tamamlanması hedef alınmıştır.

Dünyanın ve Türkiye'nin gelişen ve değişen şartları dikkate alınarak, yeni bir spor politikası oluşturularak gençlik ve spor hizmetlerinde çağın yakalanması ve 2000'li yılların gençliğinin yetiştirilmesine ve onların sporla ilgili ihtiyaçlarının azami ölçüde karşılanmasına ağırlık verilecektir.

Spor alanındaki yeniliklerin takibi ve uygulanmasının yanısıra, spor akademileri yoluyla bilimsel çalışmalar yapılarak, eksikliği çekilen spor dallarında spor elemanlarının eğitimine ve teknik eleman sağlanmasına önem verilecektir.

Eğitim, sağlık, bilim-araştırma, çevre ve turizm alanlarında eleman yetiştirilmesine öncelik verilecektir.

Milli kültür faaliyetlerinin demokratik bir anlayış ve milli bütünlük ilkesi çerçevesinde gerçekleştirilmesi sağlanacaktır.

Millîtimizin sosyal ve kültürel hayatında önemli rolü olan edebiyat, musiki, resim, folklor, sinema, tiyatro, opera ve balenin geliştirilmesi yönünde çalışmalar yapılacaktır; kültür merkezlerinin sayı ve nitelik olarak geliştirilmesine ve yaygınlaştırılmasına önem verilecektir.

Türk sanat geleneğinin korunması, geliştirilmesi ve sanat kurumlarımızın özleştirilmesi kültür politikamızın temel unsuru olacaktır.

Yurtdışındaki eserlerimiz de dahil olmak üzere, tarihi ve kültürel varlıklarımızın tespiti, korunması ve tanıtılması için her türlü imkandan yararlanılacaktır.

Türkçenin, her alanda güzel ve doğru kullanımının sağlanmasına yönelik çalışmalara ağırlık ve öncelik verilecektir.

Sorumluluk duygusu gelişmiş, yeni fikirlere açık, kültürel değerlerimizi benimsemiş, araştırmacı, eleştirel yaklaşım ve demokratik tavırlar gösterebilen bir gençlik yetiştirilmesi temel amaçtır.

Gençlik kesiminin sorunlarının tespitine yönelik araştırma çalışmaları ve bunların desteklenmesi sürdürülecektir.

Gençlerin eğitim, sağlık, çalışma hayatı, sosyal güvenlik, istihdam ve serbest zaman değerlendirme konularındaki sorunlarının çözüme kavuşturulması yönünde gerekli tedbirler alınacaktır.

Gençleri zararlı alışkanlıklardan (uyuşturucu, alkol ve sigara kullanımı) koruyucu ve caydırıcı tedbirlerin alınması ile suça itilme ortamları yaratan unsurları yok edici çalışmalar için kuruluşlararası işbirliği geliştirilerek, bu konuda faaliyet planları hazırlama ve araştırma çalışmaları hızlandırılacaktır; özellikle madde bağımlılığı ve AIDS ve benzeri hastalıklar konusunda gençleri ve çevrelerini bilgilendirme çalışmalarına devam edilecektir.

Mahalli idareler, gençlere yönelik kültür, sanat, spor, folklor ve okuma ve araştırma alışkanlığı kazandırıcı faaliyetleri düzenleyici ve teşvik edici programlar hazırlayacaklardır.

Gençlik Merkezlerinin yurt genelinde yaygınlaştırılması çalışmaları, özel sektör ve mahalli idarelerin de bu alana yatırım yapması teşvik edilerek sürdürülecek, bu merkezlerde uzman personel istihdam edilecektir.

Yurtdışında yaşayan Türk gençlerinin Devlete ve milli kültüre bağlılığını korumak ve geliştirmek, Türkiye Cumhuriyeti ile olan ilişkilerini kuvvetlendirmek, milli menfaatlerimize aykırı faaliyetlerden uzaklaştırmak amacıyla, yurt içindeki gençlerimizle kaynaştırıcı ve bütünleştirici çeşitli sosyal ve kültürel faaliyetlere önem verilecektir.

Serbest zamanların değerlendirilmesini, kentsel ve kırsal alanlarda toplumun tüm kesimlerini kapsar bir biçimde yaşamın bir parçası haline getirmek temel amaçtır.

Serbest zamanları değerlendirme amacıyla kitlelerin bilgilendirilmesi ve eğitilmesine önem verilecektir.

Tanıtım alanındaki faaliyetlerin etkin bir koordinasyon ve verimlilik içerisinde yapılmasını sağlamak ve bu alanda faaliyet gösteren vakıf, dernek ve özel kuruluşları çeşitli yönlerden desteklemek için gerekli tedbirler alınacaktır.

c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler

Milli Eğitim Bakanlığı Teşkilat Kanunu'nda, merkez teşkilatında hizmet esasına dayalı bir yapılanmaya gidilmesi ve Bakanlık taşra teşkilatlarına yetki ve sorumluluk devredilmesi amacıyla değişiklik yapılacaktır.

Özel Öğretim Kurumları Kanunu; özel öğretim kurumlarına arsa tahsisi, vergi muafiyeti, vergi iadesinin eğitimdeki tüm kademelerdeki öğrencileri kapsaması, cari harcamaların bir kısmının (su, elektrik ve doğalgaz ücretlerinde tenzilatlı tarife uygulanması gibi) sübvansede edilmesi, düşük faizli yatırım ve işletme kredisi verilmesi gibi teşviklerle desteklenmesi amacıyla yeniden düzenlenecektir.

Değişik kurum ve kuruluşlarca farklı mevzuatlarla yürütölen okulöncesi eğitim hizmetlerinde, eğitim programı, personel ve denetimde birlik ve sistem bütönlüğü sağlamak için gerekli düzenlemeler yapılacaktır.

Sekiz yıllık zorunlu temel eğitim dışındaki ortaöğretim kademesinde öğrencilerin ödeme gücü seviyelerine göre eğitim harcamalarına katılımını sağlamak için yasal düzenlemeler yapılacaktır.

4359 sayılı Kanun gereğı; özüre bağılı yer değıştirmeler ve okulların norm kadrolarının tespiti, branşlar bazında öğretmenlerin okul ve kurumlara dağıtımına ilişkin yönetmelikler 1999 yılı içinde çıkarılarak uygulamaya konulacaktır.

Çıraklık, mesleki ve teknik eğitimin iş hayatının beklentilerine cevap verebilmesi ve uygulamada aksayan hususların giderilmesi amacıyla 3308 sayılı Kanun'da gerekli düzenlemeler yapılacaktır.

Meslek Standartları Kurumu oluşturulması istikametinde kurumsal düzenleme çalışmaları tamamlanacaktır.

Yükseköğretimin merkezietçi ve bürokratik yapıdan kurtarılması, üniversite ve fakölte yönetim kurullarının yetkilerinin artırılması, eğitim faköltelerinin güçlendirilmesi, kaynak yaratma ve harcama konusunda hareket serbestliğinin getirilmesi ve üniversite sanayi ilişkilerinin geliştirilmesi amacıyla gerekli düzenlemeler yapılacaktır.

Üniversitelerin kurulması aşamasında Fen Faköltesi veya Edebiyat Faköltesi ya da Fen-Edebiyat Faköltesi kurulması zorunluluğunun kaldırılması hususunda gerekli mevzuat düzenlemeleri yapılacaktır.

Vakıf dışı kuruluşların da özel üniversiteler kurması için Anayasa değişikliği dahil gerekli mevzuat düzenlemeleri için çalışmalar yapılacaktır.

Spor alanında Avrupa Birliği ülkeleri ile entegrasyonu sağlayacak yeni bir teşkilatlanmayı gerçekleştirmek amacıyla, Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanunda değişiklik ve federasyonlarla ilgili mevzuat düzenlemelerinin yapılması çalışmaları hızlandırılacaktır.

Sivil mimari örnekleri ile sit alanlarındaki gayrimenkullerin korunmasında, hak sahiplerinin ihtiyaç ve menfaatlerini de dikkate alan mevzuat değişikliği çalışmaları yapılacaktır.

Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nda yayıncılığın gelişmesi ve telif haklarının desteklenmesini sağlayacak değişiklik çalışmaları sürdürülecektir.

Vakıf mevzuatı ile ilgili olarak sürdürülmekte olan yeniden düzenleme çalışmaları sonuçlandırılacaktır.

Serbest zamanların değerlendirilmesi alanında insangücü ihtiyacının karşılanması amacıyla üniversitelerde rekreasyon anabilim dalı açma çalışmaları başlatılacaktır.

2. NÜFUS VE AİLE PLANLAMASI

a) Mevcut Durum

Nüfusun yaş ve cinsiyet yapısına dayalı olarak daimi ikametgaha göre dağılımının tespiti ve seçmen kütüklerinin güncelleştirilmesi amacıyla 30 Kasım 1997 tarihinde Devlet İstatistik Enstitüsü tarafından Genel Nüfus Tespiti yapılmıştır. Tespit sonuçlarına göre "de facto"(tespit anında bulunulan yere göre) nüfus 62 milyon 866 bin, "de jure"(daimi ikamet edilen yere göre) nüfus ise 62 milyon 810 bin kişi olarak belirlenmiştir. 1990-97 döneminde nüfus artış hızı ise yüzde 1,5 olarak beklenenden daha düşük bir oranda gerçekleşmiştir.

1997 Genel Nüfus Tespiti sonuçlarına dayalı olarak yapılan geçici projeksiyonlara göre 1999 yılı ortasında nüfusumuzun 64,4 milyona ulaşacağı tahmin edilmektedir.

İçişleri Bakanlığı Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü tarafından yürütülen MERNİS projesi kapsamında 921 ilçenin bilgisayar ve yan donanımları büyük oranda tamamlanmıştır. İlçe programları ile üç bin nüfus idaresi personelinin bilgisayar kullanıcı eğitimi periyodik olarak devam etmektedir. Bilgisayara nakledilen kütük verilerinin güncelleştirilmesi işleminin 1999 yılı Haziran ayına kadar bitirilmesi planlanmıştır. Kurulmakta olan sistemin pilot uygulaması 1999 yılının ilk aylarında 8 ilçede yapılacak, olumlu sonuç alındığı takdirde tüm ilçeler ulusal ağa bağlanacaktır.

Bu çalışmalara paralel olarak yeniden oluşturulan T.C.kimlik numaraları, tüm kişi kayıtlarına merkez bilgisayar sisteminden girilerek verilecektir. Böylelikle MERNİS'ten bilgi talep eden kamu kurum ve kuruluşlarına bilgi aktarma için gerekli bağlantılar kurulabilecektir.

2000 yılında Devlet İstatistik Enstitüsü tarafından gerçekleştirilecek olan ondüncü Nüfus Sayımı hazırlık çalışmalarına başlanmıştır. Aynı yılda dünyanın pek çok yerinde nüfus sayımının yapılacak olması nedeniyle ülkemizdeki bu çalışmalar ayrı bir önem taşımaktadır. Sayımda temel alınan adres çerçevesinin sağlıklı olarak oluşturulması için belediyelerin hazırladığı binalar cetvelinin güncel olarak takibi gerekmektedir. Bu

konudaki aksaklıkların giderilmesi için DİE ile belediyeler arasında işbirliğinin etkin bir şekilde yürütülmesinde ve mevcut mevzuatın yeniden gözden geçirilmesinde yarar görülmektedir.

Nüfusla ilgili analizlerin sağlıklı yapılabilmesi ve götürülen hizmetlerin etkin olabilmesi, nüfusumuzun yurt içinde ve yurtdışında dağılımının doğru olarak tespitine bağlıdır. Ülkemiz son yıllarda yoğun dış göç hareketlerine sahne olmaktadır. Devlet İstatistik Enstitüsü'nde göç istatistiklerine yönelik yapılanmayı gerçekleştirmek amacıyla Uluslararası Göç Alanında Veri Analizi ve Araştırma Kapasitesinin Geliştirilmesi konulu bir proje uygulanmaktadır.

Nüfusun idari bölünüşe göre dağılımı nüfus tespiti sonuçlarına göre incelendiğinde il ve ilçe merkezlerindeki nüfusun, 1990-97 döneminde yıllık ortalama yüzde 2,83 artarak, toplam nüfus içerisindeki payının yüzde 65'e ulaştığı ortaya çıkmıştır. Aynı dönemde bucak ve köylerin nüfusu yıllık yüzde 0,66 oranında azalmıştır.

Nüfusun bölgelere göre dağılımının son onbeş yılda gösterdiği eğilim incelendiğinde Marmara ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinin toplam nüfus içindeki paylarının arttığı, Ege ve Akdeniz Bölgelerinde önemli bir değişme olmadığı, İç Anadolu, Karadeniz ve Doğu Anadolu Bölgelerinin ise toplam nüfus içindeki payların azaldığı görülmektedir.

Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü'nün her beş yılda bir yaptığı Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırmasının yedincisi Sağlık Bakanlığı Ana Çocuk Sağlığı ve Aile Planlaması Genel Müdürlüğü ile işbirliği içinde 1998 yılında uygulanmıştır. 10.000 hanelik bir örneklemin temel alındığı bu çalışma ile Türkiye'de doğurganlık, çocuk ölümlülüğü, aile planlaması bilgi ve kullanımı, aile ve çocuk sağlığına ilişkin göstergelerin yanı sıra, üreme sağlığı, AIDS ve cinsel yolla bulaşan hastalıklar konusunda bilgi toplanmaktadır. Bu araştırma ile temel göstergelerin ulusal düzeyde olduğu kadar, bölge ve yerleşim yeri düzeyinde kabul edilebilir bir güven aralığında tahmin edilmesi mümkün olacaktır. Araştırma sonuçları ile ilgili ön bilgilerin Ocak 1999'da, kesin sonuçların Ağustos 1999'da açıklanması planlanmıştır.

Nüfus ve Kalkınma Konferansı ve VII. Beş Yıllık Kalkınma Planı'nın nüfusa ilişkin hedef ve politikalarını dikkate alan Kadın Sağlığı ve Aile Planlaması Ulusal Strateji Planı ve Ulusal Faaliyet Planı, Sağlık Bakanlığı koordinatörlüğünde hazırlanmıştır. Kadın sağlığı ve aile planlaması ulusal stratejileri ve eylem planı, gençler ve erkekler dahil tüm risk gruplarını içine alan ve cinsel yolla bulaşan hastalıkları da kapsayan üreme sağlığı kavramı çerçevesinde gözden geçirilmiştir.

Gebelerin yüzde 37'sinin doğum öncesi sağlık bakımı hizmeti almaması, doğumların yüzde 24'ünün sağlıklı olmayan koşullarda ve yüzde 40'ının sağlık kuruluşları dışında yapılması anne ve yenidoğan ölümlerinde etkili olmaktadır. Anne ve bebek ölümlerinin azaltılması amacıyla doğum öncesi bakım, sağlıklı doğum, doğum sonrası bakım ve yenidoğan bakımı hizmetlerinin tüm risk gruplarına ulaştırılması, toplumun bu hizmetlere olan talebinin artırılması ve hizmet kalitesinin iyileştirilmesi önemini korumaktadır.

Ana çocuk sağlığı ve aile planlaması hizmetlerinin etkinliğinin ve niteliğinin artırılması için, özellikle kırsal kesimin sağlık altyapısı ihtiyacının karşılanması, sağlık personeli açığının ve hareketliliğinin giderilmesi, sağlık personelinin bilgi ve beceri eksikliklerinin tamamlanması, eğitilmiş sağlık personeli kanalıyla halkın bilgilendirilmesi gerekmektedir.

Son yıllarda gebeliği önleyici malzemenin ülke kaynakları ile temini ihtiyacı artmış bulunmaktadır. Bu ihtiyacın, Kadın Sağlığı ve Aile Planlaması Ulusal Stratejisi ile belirlenen hedefler dikkate alınarak karşılanması gerekmektedir.

Ülkemizde aile yapısının her boyutu ile tartışıldığı III. Aile Şurası, 1998 yılında yapılmış, Şura çalışmalarına konu ile ilgili kurum ve kuruluş temsilcileri ile akademisyenler katılmışlardır. Şura kararlarının daha geniş boyutta tartışılarak, bunlara uygun politika ve tedbirlerin geliştirilmesi önem taşımaktadır.

Ailelere yönelik olarak koruyucu-önleyici, eğitici-geliştirici işlevleri olan Toplum Merkezlerinin sayısı Eylül 1998 tarihi itibarıyla 19'a ulaşmıştır. Toplum Merkezlerinin yeterli sayıda nitelikli uzman personelle desteklenerek daha etkin hizmet verebilir hale getirilmesi, kentlerin dezavantajlı kesimini oluşturan gecekondu semtleri ve azgelişmiş yöreler başta olmak üzere sayılarının artırılması gerekmektedir.

Ailelerin sorunlarının ve ihtiyaçlarının incelenmesini amaçlayan araştırma projeleri ve aileleri çeşitli konularda eğitmeyi amaçlayan görüntülü yayın çalışmaları TRT ile işbirliği halinde sürdürülmüştür.

Uyuşturucu kullanımı ile mücadele, takip ve yönlendirme konusundaki çalışmalar kadın ve aileden sorumlu Devlet Bakanı'nın başkanlığında ve Aile Araştırma Kurumu'nun koordinasyonunda sürdürülmektedir.

Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı ile Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü'nün teşkilat ve görevleri hakkında kanun tasarıları TBMM'ye sunulmuş bulunmaktadır.

Kadın erkek eşitsizliğinin ortadan kaldırılması, kadınların kalkınma sürecine tam katılabilmeleri ve eşit statüde bireyler olarak, politika dahil toplumsal yaşamın her alanına aktif olarak katılmaları amacı doğrultusunda, eğitim, sağlık, istihdam ve çalışma hayatı göstergelerinin iyileştirilmesi için gereken kurumsal ve yasal çalışmalara duyulan ihtiyaç önemini korumaktadır.

1997 Yılı Nüfus Tespiti sonuçlarına göre, 0-15 yaş grubu çocuk nüfusun toplam nüfus içindeki payının yüzde 31,2 olduğu tespit edilmiş olup, bu payın 1998 yılında yüzde 30,7'ye ve 1999 yılında yüzde 30,2'ye düşeceği tahmin edilmektedir.

Ülkemizde doğumdan sonraki ilk bir ay içinde (neonatal) meydana gelen bebek ölümleri (yüzde 29,2), bunu takip eden 11 aylık dönemdeki (postneonatal) bebek ölümlerinden (yüzde 23,4) daha yüksek düzeydedir. Özellikle neonatal dönemdeki bebek ölümlerinin azaltılması amacıyla, doğumöncesi bakım hizmetlerinin geliştirilmesi, yüksek riskli gebeliklerin izlenmesi, her doğum için uygun sağlık koşullarının sağlanması, doğum sırasında, erken yenidoğum döneminde ve sonrasında uygun bakım hizmetlerinin geliştirilmesi gerekmektedir. Bu amaçla, Perinatal ve Neonatal Ölümünün Önlenmesi Projesi iki ilimizde pilot proje olarak uygulamaya konulmuştur.

Zatürre ve ishali hastalıklar, bebek ve çocuk ölümlerinin başta gelen nedenleri olma özelliğini devam ettirmektedir. Bunlara karşı Akut Solunum Yolu Enfeksiyonlarının ve İshali Hastalıkların Kontrolü Programları ülke genelinde sürdürülmektedir. Bebek ve çocuk ölümlerinin diğer önemli bir bölümü aşılama ile önlenabilir nitelikteki hastalıklardan kaynaklanmaktadır. Son yıllarda düşüş eğilimi gösteren aşılama oranlarının artırılması amacıyla aşı kampanyalarının başlatılması ve halkın bu konudaki duyarlılığının artırılması önemini korumaktadır.

Temel eğitim çağındaki, özellikle kırsal kesimde yaşayan kız çocuklarının aile bütçesine katkı amaçlı çalıştırılması sebebiyle temel eğitime devam edememesi, belirli özür gruplarındaki çocuklara özel eğitim hizmetinin sunulamaması, temel eğitimden ayrılmak zorunda kalmış çocukların tekrar eğitim sürecine döndürülebilmesi ve bu

1999 Yılı Programı**İkinci Bölüm**

çocuklara bir meslek kazandırılmaması, temel eğitim çağındaki çocuklarımızın önemli sorunları arasında yer almaktadır.

Suça itilen çocukların sayısını ve işlenen suçların niteliğini belirlemek amacıyla ulusal bir veri tabanı oluşturulması çalışmaları, 1997 yılından itibaren başlatılmıştır. 1997 yılında yapılan çalışmanın yayımlanan sonuçları, çocuk suçluluğunun genellikle kent merkezlerinde yaygın olduğunu ve hırsızlık ve yaralamanın önde gelen suç türleri arasında yer aldığını göstermektedir. Suç işlemiş, suça maruz kalmış, kimsesiz, terk edilmiş çocuklardan polise intikal etmiş olanlarla ilgili yasal işlemler devam ederken, bu çocuklarla uzman personelin ilgilenmesini öngören protokolün hazırlık çalışmaları Emniyet Genel Müdürlüğü ve Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu tarafından sürdürülmektedir. Benzer bir protokolün jandarmaya intikal eden çocuklar için de hazırlanması gerekmektedir. Emniyet Genel Müdürlüğü'ne bağlı Küçükleri Koruma Şubelerinde çocuklara yönelik daha iyi koruyucu hizmetin verilebilmesi amacıyla bu birimlerin reorganizasyonu çalışmaları ve personelin hizmetiçi eğitim faaliyetleri sürdürülmektedir.

Çocukların her türlü kötü niyetli kişi, uyuşturucu satışı ve trafik gibi tehditlere karşı korunması ve suça yönelmelerinin engellenmesi amacıyla verilen hizmetlerde bir sistem bütünlüğünün ve başarının sağlanabilmesi için ilgili güvenlik birimlerinin reorganizasyonu büyük önem arz etmektedir.

TABLO: II.2- Demografik Göstergelerdeki Gelişmeler

(Yıl Ortası)

Demografik Göstergeler	Birim	1997	1998	1999
Toplam Nüfus (Yıl Sonu)	Bin Kişi	62 983	63 921	64 851
Toplam Nüfus (Yıl Ortası)	Bin Kişi	62 510	63 451	64 385
Yıllık Nüfus Artış Hızı (1)	Yüzde	1,51	1,48	1,45
Kaba Doğum Hızı	Binde	21,4	21,1	20,8
Kaba Ölüm Hızı	Binde	6,3	6,3	6,3
Toplam Doğurganlık Hızı	Çocuk Sayısı	2,42	2,38	2,35
Bebek Ölüm Hızı	Binde	39,5	37,9	36,3
Yıllık Doğum Sayısı	Bin Kişi	1 340	1 339	1 338
Yıllık Ölüm Sayısı	Bin Kişi	395	402	408
Doğuşta Hayatta Kalma Ümidi				
Toplam	Yıl	68,6	68,8	69,0
Erkek	Yıl	66,3	66,5	66,8
Kadın	Yıl	70,9	71,2	71,4
Nüfusun Üç Ana Yaş Grubu İtibariyle Dağılımı				
0-14 Yaş Grubu	Yüzde	31,2	30,7	30,2
15-64 Yaş Grubu	Yüzde	63,8	64,2	64,6
65+ Yaş Grubu	Yüzde	5,0	5,1	5,2
Nüfusun Eğitimle İlgili Yaş Grupları İtibariyle Dağılımı				
4-6 Yaş Grubu	Yüzde	6,1	6,0	6,0
7-11 Yaş Grubu	Yüzde	10,4	10,1	10,0
12-14 Yaş Grubu	Yüzde	6,4	6,2	6,1
15-17 Yaş Grubu	Yüzde	6,4	6,3	6,2
18-21 Yaş Grubu	Yüzde	8,3	8,3	8,2

Kaynak: DİE, Geçici Tahminler.

(1) Göçleri kapsamamaktadır.

Suça yönelen çocukların eğitimi, rehabilitasyonu ve topluma yeniden kazandırılması açısından çocuk mahkemelerinin sayısının artırılması, bu mahkemelerin 2253 Sayılı Kanun'da öngörüldüğü şekliyle yeterli altyapı ve kadro ile desteklenmesi, çocuk mahkemelerinde verilen kararların temyiz incelemelerinin yapılması için Yargıtay bünyesinde bir ihtisas dairesinin kurulması önem taşımaktadır.

Tutuklu çocukların yetişkin tutuklu ve hükümlülerden ayrı kurumlarda barındırılması, eğitimi ve rehabilitasyonu programı çerçevesinde İstanbul Bakırköy Çocuk Tutukevi ve Ankara Elmadağ Çocuk Tutukevi'nin hizmete sunulmasıyla, iki büyük ilde cezaevlerinde bulunan çocukların bakım şartlarında önemli iyileşmeler sağlamıştır. Programın çocuk suçluluğunun yaygın olduğu diğer illerde de, merkeze en yakın cezaevinin çocuk tutukevi haline getirilerek sürdürülmesi planlanmaktadır.

Çocukların çalışma koşullarını düzenleyen kapsamlı bir yasa tasarısı hazırlanıncaya kadar, İş Kanunu'nda çalışan çocuklar lehine yasal düzenleme hazırlıkları yürütülmektedir. İstihdama kabulde asgari yaşla ilgili 138 sayılı ILO sözleşmesi 23 Ocak 1998 tarihinde TBMM'ce onaylanmıştır.

Ailelerin çocuklarındaki özürü erken tanımlarına imkan verecek, aileleri özürün nedenleri konusunda aydınlatacak, özürü kabullenmelerine yardımcı olacak, özürü çocukların bakımı ve eğitimi konularında ailelere yol gösterecek eğitim ve danışmanlık hizmetlerinin geliştirilmesi, bu alanlarla ilgili gönüllü girişimlerin desteklenmesi gerekmektedir.

b) Amaçlar

Nüfus ve aile planlaması konularında verilerin güncel ve nitelikli olarak toplanabilmesi, kapsamlarının yeterli olması ve kullanıcılara süratli biçimde ulaştırılabilmesi için gerekli organizasyonlar geliştirilecektir.

Demografik göstergelerdeki olumlu gelişmelerin 1999 yılında devam ederek nüfus artış hızının yüzde 1,45, toplam doğurganlık hızının 2,35 çocuk, bebek ölüm hızının binde 36,3, doğuşta kalma ümidinin ise 69 yıl olacağı tahmin edilmektedir.

Kadın Sağlığı ve Aile Planlaması Ulusal Stratejileri ve Faaliyet Planı ile öngörülen aktivitelerin hayata geçirilmesi ve uygulamaların amaçlar dikkate alınarak izlenmesi gerekmektedir. Aile planlaması hizmetlerinin üreme sağlığı yaklaşımı ile ele alınması ve bu kapsamda üreme çağının her dönemindeki erkek ve kadınların üreme sağlığının korunması ve iyileştirilmesi temel amaçlardır.

Ana ölümleri, gebeliğe bağlı hastalık ve kadınlarda önlenabilir diğer hastalıkların görülme sıklığının düşürülmesine yönelik olarak risk yaklaşımının sağlık personeli tarafından bilinmesini ve uygulanmasını sağlamak gerekmektedir. Birinci basamak sağlık birimlerinden başlayarak üreme çağının her dönemini içine alacak şekilde kadın ve erkeklere yönelik olarak AIDS ve diğer cinsel yolla bulaşan hastalıkların, üreme organları hastalıklarının, demir ve diğer mikro besin öğeleri eksikliğinin belirlenmesine yönelik erken tanı, uygun tedavi ve korunma yollarına ait uygulamaların ülke düzeyinde yaygınlaştırılması, sağlık personelinin bu konularda eğitimi ve halkın bilgilendirilmesi sağlanacaktır.

Ana çocuk sağlığı ve aile planlaması hizmetlerine talebin artırılması, hizmetlerden yararlanamayan gruplara ve bölgelere öncelik verilmesi, hizmette sürekliliğin sağlanması ve kalitenin artırılması, sağlık personelinin eğitimi ve eğitilmiş personelin eğitildiği alanda istihdamına önem verilecektir.

Ülkemizde yaşanan hızlı değişim ve gelişim süreci içinde, ailelerin karşılaştıkları sorun ve ihtiyaçların belirlenmesi, izlenmesi ve bunlara dayalı olarak gerekli politika ve tedbirlerin geliştirilmesi temel amaçtır.

Kadının statüsünün yükseltilmesini teminen tüm alanlarda, kadınların eğitim seviyesi yükseltilecek, iş yaşamına katılımları artırılabilecek, mevzuattaki eşitsizlikler giderilecek ve karar alma mekanizmalarına katılımları sağlanacaktır.

Çocuk sağlığı göstergelerinin iyileştirilmesi ve bu göstergelerdeki yerleşim yeri ve bölgelere özel farklılıkların giderilmesi amacıyla, Sağlık Bakanlığı tarafından uygulanan programlar sürdürülecek, bu programların izleme ve değerlendirmeleri düzenli olarak yapılacak ve başarılı programlar ülke geneline yaygınlaştırılacaktır.

c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler

Kamu yönetiminde gereksinim duyulan kayıt sisteminin güvenilir ve çok amaçlı bilgi üretebilmesi amacıyla, İçişleri Bakanlığı Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü'nün yeniden yapılandırılmasına yönelik hazırlık çalışmaları başlatılacaktır.

Nüfus ve aile planlaması hizmetlerini yürüten kuruluşlar arasında eşgüdümün sağlanması, hizmet açığı olan yörelere ve konulara ağırlık verilerek hizmetin yönlendirilmesi ve gerekli denetimin yapılabilmesi amacıyla bir üst kurulun oluşturulmasına yönelik çalışmalara başlanacaktır.

Göç yolu ile gelenler ve iltica edenlerin demografik, ekonomik ve sosyal niteliklerinin tespiti ve götürülecek hizmetlerin koordinasyonu ile ilgili çalışmalar yapılacaktır.

1003 sayılı Binaların Numaralanması ve Sokaklara İsim Verilmesi Hakkında Kanun'a dayalı numaralama yönetmeliği gereğince, Belediyeler tarafından yeniden oluşturulan numaralama cetvelleri, güncelleştirilerek meydana gelen değişiklikler düzenli olarak Devlet İstatistik Enstitüsü'ne bildirilecektir. Numaralamaya ilişkin mevzuatın yeniden gözden geçirilerek, uygulamayı kolaylaştırıcı yönde düzenlenmesi, adres bileşeninde yer alan her bileşen için tek ve değişmeyen kod geliştirilmesi ve tüm kurumlarca aynı bileşenlerin kullanılması sağlanacaktır.

1475 Sayılı İş Kanunu'nun 5. Maddesi uyarınca kapsam dışı bırakılan 3 kişiye kadar işçi çalıştıran 507 Sayılı Kanun kapsamındaki işyerlerinin, İş Kanunu kapsamına alınması da dahil olmak üzere, 1475 Sayılı Kanun'da çalışan çocuklar lehine yapılacak yasal düzenleme hazırlık çalışmaları tamamlanacaktır.

Suç işlemiş, suça maruz kalmış, kimsesiz, terk edilmiş çocuklardan polise intikal etmiş olanlarla ilgili yasal işlemler devam ederken bu çocuklarla uzman personelin ilgilenmesini öngören protokolün Emniyet Genel Müdürlüğü ile Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu tarafından sürdürülen hazırlık çalışmaları tamamlanacak, benzer bir protokolün jandarmaya intikal eden çocuklar için de hazırlanması için çalışmalar başlatılacaktır.

Tutuklu çocukların tamamının, yetişkin tutuklu ve hükümlülerin bulunduğu kurumlardan ayrı kurumlarda bakımı, eğitimi ve rehabilitasyonu sağlanacaktır.

Özel ilgi ve eğitime ihtiyacı olan çocukların ve ailelerinin ihtiyaçlarına cevap verebilecek eğitim, rehabilitasyon ve danışmanlık hizmetlerinin karşılanması sağlanacaktır.

3. SAĞLIK REFORMU

a) Mevcut Durum

Sağlık hizmetlerinin, etkili, verimli bir şekilde herkese ve her yere ulaştırılmasını ve halkın ihtiyaç ve beklentilerine uygun olarak sunulmasını sağlamak amacıyla başlatılan sağlık sisteminin yeniden yapılandırılması çalışmalarına 1998 yılında da devam edilmiştir.

Sağlık Reformu kapsamındaki "Sağlık Finansman Kurumu Kuruluş ve İşleyiş Kanun Tasarısı Taslağı" yıl içinde "Kişisel Sağlık Sigortası Sistemi ve Sağlık Sigortası İdaresi

Başkanlığı Kuruluş ve İşleyiş Kanun Tasarısı Taslağı" adıyla yeniden hazırlanarak TBMM'ne sunulmuştur.

1998 yılında, hasta, sağlık personeli ve hastane arasındaki ilişkileri düzenleyen "Hasta Hakları Yönetmeliği" çıkarılmıştır.

Sağlık Reformu çalışmaları kapsamında yer alan "Hastane ve Sağlık İşletmeleri Temel Kanunu Tasarısı Taslağı" ile "Temel Sağlık Hizmetlerinin Tedavi Hizmetlerine Entegrasyonu Kanunu Tasarısı Taslağı"nın bir an önce yasalaşması ihtiyacı devam etmektedir.

1998 yılı sonu itibarıyla; 0-1 yaş bebek ölüm hızının binde 37,9'a gerileyeceği, doğuştan hayatta kalma ümidinin 68,8 yıla yükseleceği, 820 kişiye 1 hekim, 390 kişiye 1 hasta yatağı düşeceği tahmin edilmektedir. Sağlanan bu gelişmelere rağmen, gelişmişlik kriteri olarak değerlendirilen söz konusu göstergelerde istenilen düzeye ulaşamamıştır.

Sağlık ocakları; yer seçiminde uygun kriterlerin kullanılmamış olması, mevcutlarının da insangücü ve donanım ihtiyaçlarının tam karşılanamamış olması nedeniyle verimsiz çalışmaya devam etmektedir. Ayrıca, şehir nüfusuna hizmet edecek sağlık hizmet modeli henüz kurulamamıştır.

Birinci ve ikinci basamak sağlık hizmetleri arasında organik bağ kurulamadığından hasta sevk zinciri etkili çalışmamaktadır. Bu durum büyük illerdeki hastanelerin yükünün artmasına sebep olmaktadır. Sağlık ocaklarının dar bölgede çok yönlü hizmet vermesi anlayışıyla yeniden yapılandırılmasına, kentsel yerleşim birimlerinde entegre hizmet sunmak amacıyla temel sağlık hizmet modelinin gerçekleştirilmesine olan ihtiyaç devam etmektedir.

Sağlık altyapısı ve sağlık insangücünde önemli gelişmeler sağlanmış olmasına rağmen, sağlık altyapısı ve insangücünün yurt sathına dengesiz dağılımı devam etmektedir. 1998 yılı sonu itibarıyla hastane sayısının 1.167'ye, sağlık ocağı sayısının 5.347'ye, sağlık evi sayısının 12.368'e ulaşacağı tahmin edilmektedir.

Üniversite hastanelerinde genel sağlık hizmeti verilmesi yerine araştırma, eğitim ve referans niteliğinde hizmetlerin verilmesi için öngörülen düzenlemeler henüz yapılamamıştır.

Sağlık Bakanlığı Bilgi İşlem Merkezi temel sağlık istatistikleri modülünü 80 ilimizle bağlantılı olarak işletmeye başlamış, bu proje kapsamında 6700 sağlık personeli eğitilmiştir. Bütün illeri ve sağlık kuruluşlarını içine alan sağlık bilgi sisteminin kurulmasına olan ihtiyaç devam etmektedir.

Hizmetlerin daha verimli ve etkili verilmesi amacıyla hastanelerin modern ve profesyonel yönetim anlayışıyla yönetilmelerine, hizmetlerde kalitenin artırılmasına, döner sermaye işletme mevzuatının günün şartlarına göre yeniden düzenlenmesine olan ihtiyaç önemini korumaktadır.

Temel sağlık hizmetlerini güçlendirmeye yönelik Dünya Bankası kredi desteğindeki Temel Sağlık Hizmetleri Projesi'nde 1998 yılında bir ilerleme kaydedilememiştir. I.Sağlık Projesi'nin 1998 yılında tamamlanması beklenmektedir. Ancak, II. Sağlık Projesi'nde fiziki gerçekleşme oranının yüzde 20'lerde kalacağı tahmin edilmektedir.

Sağlık Bakanlığı'nca "Sağlıkta Öncelikler Programı" kapsamında "Sağlık Ocaklarının Güçlendirilmesi", "Karayolları Acil Sağlık Hizmet Ağının Kurulması", "Kanser Erken Teşhis ve Tedavi Merkezlerinin Yaygınlaştırılması" ve "Fizik Tedavi ve Rehabilitasyon

Merkezlerinin Yaygınlaştırılması" projelerinin uygulanmasına devam edilmiş, bu kapsamda 1458 sağlık ocağı ve 2895 sağlık evinin malzeme ve personel ihtiyaçları karşılanmış, 162 sağlık ocağı ile 217 sağlık evi hizmet binası inşaatları tamamlanmıştır. Personel açığı bulunan illerdeki sağlık hizmet birimlerine 2045 pratisyen, 6806 hekim dışı sağlık personelinin atamaları ile 5020 adet kadroya açıktan atama yapılmıştır. 35641 kadro için Bakanlar Kurulu Kararı çıkarılmıştır. Ancak, personel açığının giderilmesine yönelik sağlık insangücü planlamasına olan ihtiyaç devam etmektedir.

Yıl içinde kurulan 33 merkezle birlikte acil yardım merkezlerinin sayısı 63'e ulaşmış, trafik kazalarının yoğun olarak görüldüğü yerlerde 102 ilk yardım istasyonu kurulmuş, hastane acil servisleri, fiziki ve tıbbi donanım bakımlarından yeniden düzenlenmiş, 390 donanımlı ambulans hizmete sokulmuş, "Acil Yardım Yönetmeliği" çıkarılmıştır. Ancak, ülke sathında acil ve ilk yardım hizmetlerinin bir disiplin dahilinde yaygınlaştırılması, bir komuta merkezinin kurulması ve hukuki altyapısının oluşturulması ihtiyacı devam etmektedir.

Fizik tedavi ve rehabilitasyon merkezlerinin sayısı 12'ye, kanser erken tanı ve tedavi merkezlerinin sayısı ise 16'ya ulaşmıştır. 5 hastane kapsamında alkol ve madde bağımlıları tedavi merkezi (AMATEM) kurulmuş, 15 yeni verem savaş dispanseri, 5 aile planlaması merkezi, 5 doğum ve çocuk bakımevi, 440 yatak kapasiteli 19 hastane hizmete açılmış, hastane bünyelerinde yanık ve tedavi, organ nakli, hemodializ, koroner yoğun bakım, ağız ve diş sağlığı merkezlerinin kurulması çalışmalarına hız verilmiştir. Ancak, toplumun ihtiyaç duyduğu sağlık hizmet birimlerinin sayı, hizmet kapasitesi ve kalite bakımlarından tespitine yönelik epidemiyolojik araştırmaların yapılmasına olan ihtiyaç devam etmektedir.

Yıl içinde "4. Ulusal Aşı Günleri" projesi kapsamında 1. ve 2. turlarda yüzde 93'lük aşılama oranlarına ulaşılmıştır. Ayrıca, "0" yaş grubu nüfusunun hepatite karşı aşılama çalışmalarına başlanmıştır.

Koruyucu sağlık hizmetleri alanında sağlanan olumlu gelişmelere rağmen, bu hizmetlerin temel sağlık hizmet birimlerine entegre edilerek yaygın, sürekli ve etkili verilebilmesi amacıyla gerekli düzenlemenin yapılmasına olan ihtiyaç önemini korumaktadır.

Sağlık hizmetleri açısından sigorta kapsamındaki nüfusun oranı 1997 yılı sonu itibarıyla yüzde 74,6 olmuştur. Eylül 1998 tarihi itibarıyla Yeşil Kart verilmek suretiyle 7.261.963 kişi yataklı tedavi hizmetleri açısından güvenceye kavuşturulmuştur. Ancak, Yeşil Kart uygulamasının sağlam finansman kaynağına dayandırılmaması nedeniyle ortaya çıkan aksaklıklar devam etmektedir.

Sağlık insangücü ve sağlık altyapısının yurt düzeyine dengesiz dağılımı varlığını sürdürmekte, özellikle belli bölgelerde uzman hekim ile yardımcı sağlık personeli açığı önemini korumaktadır. Hasta yataklarının yüzde 36'sı, hekimlerin ise yüzde 42'si üç büyük kentimizde bulunmaktadır. Ülke genelinde yatak kullanım oranı yüzde 58'dir. Özellikle ilçe hastanelerinde yatak kullanım oranı yüzde 25'in altında kalırken, il merkezlerine ve büyük illere gereksiz hasta akını devam etmektedir. Sağlık altyapısı ve personelinin yetersiz olduğu illere ve sağlık hizmet birimlerine personel gönderilmesi için özendirici tedbirlerin alınması ihtiyacı devam etmektedir.

Hemşirelik yüksekokulları binalarının bazı üniversiteler tarafından amacı dışında kullanılması nedeniyle, 1997-1998 öğretim yılında hemşire ve ebe kontenjanlarında önemli düşüşler görülmektedir.

1999 Yılı Programı**İkinci Bölüm**

Özel sektör sağlık yatırımlarının teşvikine devam edilmiş, bu kapsamda 1753 yatak hizmete alınmıştır. Ancak, özel sektörün daha çok poliklinik, laboratuvar ve teşhis merkezi ağırlıklı hizmet vermekte olduğu görülmektedir. Toplam yatakların yüzde 5,9'u özel kesime aittir.

1998 yılında; 63 hastane, 162 sağlık ocağı, 217 sağlık evi, 6 halk sağlığı laboratuvarı, 2 ana ve çocuk sağlığı merkezi, 2 doğum ve çocuk bakımevi, 2 verem savaş dispanseri, 4 çocuk yetiştirme yurdu, 2 huzurevi inşaatının tamamlanacağı ve mevcut kapasiteye 4621 hasta yatağının ilave edileceği tahmin edilmektedir.

TABLO: II.3- Kuruluşlara Göre Hastane ve Yatak Sayıları

(Adet)

Kuruluşlar	1997		1998 (1)	
	Hastane Sayısı	Yatak Sayısı	Hastane Sayısı	Yatak Sayısı
Sağlık Bakanlığı	692	79 902	721	81 422
Milli Savunma Bakanlığı	42	15 900	42	15 900
SSK Genel Md.	115	25 609	115	26 177
K.İ.T.	10	2 217	10	2 217
Diğer Bakanlıklar	2	680	2	680
Tıp Fakülteleri	36	23 058	39	23 753
Belediyeler	6	1 218	7	1 273
Yabancılar	5	609	5	609
Azınlıklar	5	934	5	934
Dernekler	15	1 263	16	1 293
Özel	176	7 901	205	9 654
TOPLAM	1 104	159 291	1 167	163 912

Kaynak: Sağlık Bakanlığı, DPT.

(1) Geçici.

TABLO: II.4- Sağlık Personelinin Sayısal Gelişimi

Sağlık Personeli	1996	1997	1998 (1)
Hekim Sayısı	70 000	73 350	77 550
Bir Hekime Düşen Nüfus	903	876	820
Diş Hekimi Sayısı	14 200	15 365	16 215
Bir Diş Hekimine Düşen Nüfus	4 452	4 182	3 942
Eczacı Sayısı	18 560	19 265	20 105
Bir Eczacıya Düşen Nüfus	3 406	3 335	3 179
Hemşire Sayısı	71 400	75 011	83 011
Bir Hemşireye Düşen Nüfus	885	856	770
Ebe Sayısı	45 000	48 900	52 800
Bir Ebeye Düşen Nüfus	1 405	1 314	1 211
Sağ.Mem.ve Sağ.Tek.Sayısı	45 400	46 475	47 151
Bir Sağ.Mem.ve Sağ.Tek.Düş.Nüfus	1 392	1 382	1 356

Kaynak: Sağlık Bakanlığı, DPT

(1) Geçici

b) Amaçlar

Dünya Sağlık Teşkilatı'nın öngördüğü "Herkes İçin Sağlık" hedefleri ülkemiz açısından bir değerlendirmeye tabi tutularak güncelleştirilecektir. Bu amaçla bir ulusal sağlık dokümanı hazırlanacaktır.

Koruyucu sağlık hizmetlerinin daha etkili ve verimli sunulabilmesi amacıyla temel sağlık hizmetleriyle entegrasyonunu öngören bir çalışma başlatılacak, bu hizmetlerin güçlendirilmesine devam edilecektir.

Birinci basamak sağlık hizmet birimlerinin güçlendirilmesine bir program dahilinde devam edilecek, Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi illerinden başlayarak bu birimlerin insangücü ve malzeme ihtiyaçlarının karşılanması çalışmaları sürdürülecektir.

Sağlık sevk zincirinin yeniden düzenlenmesi ve hastanelere olan aşırı talebin birinci basamak sağlık hizmet birimleri kademesinde önlenmesi amacıyla sağlık sevk zinciri sağlık ocağı basamağından itibaren organize edilecektir. 1999 yılında pilot illerde kişisel sağlık sigortası uygulaması başlatılacaktır.

Bazı sağlık ocaklarının bulunduğu yörenin şartlarına göre kamu sağlığı merkezleri haline dönüştürülmesi için bir çalışma başlatılacaktır. Kentlerde ise, birinci basamak sağlık hizmet birimleri güçlendirilerek hastane önlerindeki yığılmalar tedricen azaltılacaktır. Kentlerin ihtiyacı olan tipte birinci basamak hizmet birimlerinin kurulması amacıyla hizmet dubikasyonunu da ortadan kaldıracak nitelikte bir hizmet modeli geliştirilecektir.

Hastanelerin yüksek kapasiteyle ve daha kaliteli hizmet verebilmeleri için modernizasyon çalışmalarına devam edilecek, vardiya sistemine geçilerek kesintisiz hizmet vermeleri sağlanacaktır.

Hastanelerin sağlık işletmelerine dönüştürülerek idari ve mali açıdan özerkliğe kavuşturulmaları ve çağdaş işletmecilik anlayışıyla hizmet vermeleri temin edilecektir.

Üniversite hastanelerinin genel hastanecilik anlayışıyla hizmet vermelerini önlemek ve asli görevleri olan araştırma, eğitim ve referans hizmetlerine ağırlık vermelerini sağlamak amacıyla gerekli hukuki ve idari düzenlemeler yapılacaktır.

Halk sağlığını tehdit eden menenjit, hepatit gibi hastalıklara karşı zorunlu aşı uygulaması ile ilgili etüd çalışması tamamlanacaktır. Aşılama programı risk gruplarından başlayarak ve rutin hale getirilerek devam ettirilecektir.

Halk sağlığının korunması amacıyla Hıfzıssıhha Merkezi Başkanlığı bünyesinde ve denetiminde bakteriyel aşı üretim kapasitesinin artırılması, viral aşı üretiminin başlatılması için gerekli altyapının kurulması ve geliştirilmesine devam edilecek, Başkanlığın fiziki altyapı, personel ve donanım ihtiyaçları öncelikle karşılanacaktır.

Sağlık sorunlarının nedenlerinin tespitine, önlenmesine ve kontrol altına alınmasına yönelik çalışmalara devam edilecek, bu alanda başlatılan araştırmalar tamamlanacaktır.

1999 yılında; 71 hastane, 150 sağlık ocağı, 220 sağlık evi, 3 dispanser, 2 halk sağlığı laboratuvarı, 2 huzurevi, 4 yetiştirme ve çocuk bakım yurdu, 45 diğer sağlık hizmet binasının tamamlanması programlanmıştır. Bu şekilde mevcut kapasiteye 4.700 yatak ilave edilmiş olacaktır.

Sağlık Bakanlığı'na bağlı Bilgi İşlem Daire Başkanlığı bünyesinde oluşturulan sağlık bilgi sisteminin tüm illere ve sağlık kuruluşlarına yaygınlaştırılması, sağlık veri tabanı oluşturulması ve hizmet kademeleri arasında bilgi akışının sağlanması amacıyla etüd çalışması yapılacaktır.

Yaşlılığa bağlı hastalıklar ile yatalak hastalar için yeni bakım ve tedavi merkezlerinin açılması, geriatri, organ nakli, yanık ve rehabilitasyon merkezlerinin kapasitelerinin artırılmasına devam edilecektir.

1999 yılı sonunda hekim sayısının 81.750'ye, dişhekimisi sayısının 17.065'e, eczacı sayısının 20.945'e, hemşire sayısının 88.011'e, ebe sayısının 56.800'e, sağlık memuru ve

teknisyeni sayısının ise 47.827'ye ulaşacağı tahmin edilmektedir. Sağlık insangücü planlamasının yapılması için gerekli çalışmalar başlatılacaktır.

1999 yılında doğuşta hayatta kalma ümidinin 69 yıla yükseleceği, 0-1 yaş arası bebek ölüm hızının binde 36,3'e gerileyeceği tahmin edilmektedir.

Sağlık hizmetlerinde finansman kaynaklarının çeşitlendirilmesi, maliyet, harcama ve fiyatlandırma konularının belli bir esasa dayandırılması amacıyla çalışmalar başlatılacaktır.

Özellikle üniversitelerden başlayarak tüm hastanelerin döner sermaye işletme gelirlerinin tahakkuku ve kullanımı esaslarını belirleyen mevzuat günün ihtiyaçlarına göre yeniden düzenlenecektir. Bu çerçevede gelirlerin önemli bir kısmının yatırım harcamalarına ayrılması sağlanacaktır.

Özellikle üniversite hastanelerinde araştırma, eğitim ve referans hizmetlerinin aksatılmadan yürütülmesi için yarı zamanlı personel istihdamı uygulamasından vazgeçilerek personele dışarıda veya hastanede tamgün çalışma statüsü getirilmesi için gerekli düzenlemeler yapılacaktır.

Sağlık yüksekokulu binalarının amacı dışında kullanımı önlenerek, hemşirelikte branşlaşmaya gidilecek, diğer branşlarda sağlık meslek lisesi eğitimine devam edilecektir.

Dünya Bankası desteğindeki "Temel Sağlık Hizmetleri Pilot Projesi" ile, "II. Sağlık Projesi"nin uygulanmasına 23 ilde devam edilecektir. 1998'de tamamlanacak olan "I. Sağlık Projesi"nin uygulama ve değerlendirme raporu hazırlanacaktır.

Özel sektöre ait sağlık yatırımlarının teşvikine devam edilecektir.

Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesinde sağlık hizmet birimlerinin altyapı, personel ve donanım ihtiyaçlarının karşılanmasına öncelik verilecektir.

Ülke çapında ilk yardım ve acil sağlık hizmetleri ağının kurulması için ilgili kuruluşların işbirliğiyle bir hizmet modeli geliştirilecektir.

Fiziki altyapı, makina ve teçhizat, personel, ilaç kullanımının tespiti amacıyla bir etüd çalışması yapılacak, atıl kapasitenin ve mevcut kaynakların etkili ve verimli kullanımı amacıyla programlar geliştirilecektir.

c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler

Kamu sağlığının korunması, sağlık personeli eğitim ve istihdamı, hizmet sunumu ve mesleklerle ilgili hususların düzenlenmesini öngören yasal düzenlemeler yapılacaktır.

Kırsal ve kentsel kesimde birinci basamak sağlık hizmetleri ile koruyucu sağlık hizmetleri sunumunda etkililiği, yaygınlığı ve sürekliliği sağlayacak bir model geliştirilecek ve bu çerçevede ihtiyaç duyulan kurumsal düzenlemeler yapılacaktır.

İkinci ve üçüncü basamak tedavi hizmeti sunumunda kaliteyi, verimliliği, idari etkililiği ve tüketici tatminini sağlamak için hastanelerin idari ve mali özerkliği olan sağlık işletmelerine dönüştürülmesine ilişkin hukuki düzenleme çalışmaları tamamlanacaktır.

Sağlık hizmetleri açısından sosyal güvencesi olmayan kesimin sigortalanmasını, uzun vadede sağlık sigortası uygulamalarında norm ve standart birliğinin sağlanmasını ve prim ödeme gücü olmayanlar için kamusal sübvansiyonu öngören yasal düzenlemeler yapılacaktır.

Sağlık Bakanlığı'nın, sağlık alanını düzenleyen, denetleyen ve koruyucu sağlık hizmetleri sunan bir yapıya kavuşturulması amacıyla merkez ve taşra teşkilatı yeniden yapılandırılacak ve bu çerçevede gerekli kurumsal düzenlemeler tamamlanacaktır.

Refik Saydam Hıfzıssıhha Merkezi Başkanlığı'nın milli bir araştırma kurumu haline getirilmesi amacıyla merkez ve taşra teşkilatı yeniden yapılandırılacak ve bu çerçevede kurumsal düzenleme çalışmaları tamamlanacaktır.

"Ebelik ve Ebeler Birliği," "Hemşirelik ve Hemşireler Birliği" ile ilgili yasal düzenlemeler yapılacaktır.

Özel hastanelerle ilgili yasal ve idari boşlukların giderilmesi amacıyla mevzuat düzenlenmesi yapılacaktır.

4. İSTİHDAMIN VE İŞGÜCÜ PİYASASINDA ETKİNLİĞİN ARTIRILMASI PROJESİ

a) Mevcut Durum

DİE Hanehalkı İşgücü Anketleri(HİA)'nin sonuçlarına göre, işgücü 1998 yılı Nisan ayında bir önceki yılın ortalamasına göre yaklaşık yüzde 1,3 artarak 22.2 milyona, istihdam ise yüzde 1.2 oranında artarak 20.7 milyona yükselmiştir. İşsizlik oranı yüzde 6.4 olarak 1997 yılındaki düzeyini korumuş, eksik istihdam ise yüzde 5,6'dan yüzde 6,1 düzeyine çıkmıştır. Böylece işsizlik artı eksik istihdam nedeniyle atıl işgücü oranı yüzde 12,5 olmuştur.

Kentsel işgücü ve istihdamda da Nisan 1998'de bir önceki yılın ortalamasına göre artış meydana gelmiştir. Kentsel işgücü yüzde 2,4, kentsel istihdam ise yüzde 1,9 civarında artmıştır.

Kentteki işsizlik oranı 1997 yılında yüzde 9,4 iken, Nisan 1998'de yüzde 9,9'a yükselmiştir. Eksik istihdam oranı ise yüzde 6,3'den yüzde 6,9'a çıkmıştır. Böylece kentte işsizlik ve eksik istihdam nedeniyle atıl işgücü oranı yüzde 15,7 den 16,8'e yükselmiştir. Kentlerde eğitilmiş gençler arasındaki işsizlik önemini korumaya devam etmiştir. Nisan 1998 HİA'ne göre eğitilmiş gençler arasındaki işsizlik oranı yüzde 30,2 olarak gerçekleşmiştir.

1998 yılının ilk dokuz ayını kapsayan dönem içinde tekstil sektöründe ve Rusya'daki krizin etkisiyle deri sektöründe işten çıkarmalar yükselme eğilimine girmiştir. Otomotiv ve genel olarak metal sektöründe istihdam üzerinde bu boyutlarda bir baskı oluşmamış, ekonomik nedenli işten çıkarmalar mevzi kalmıştır.

Kırsal kesimdeki işsizlik oranı 1997 yılında yüzde 3,6 iken 1998 Nisan ayında yüzde 3,2'ye düşmüştür. Eksik istihdam ise yüzde 5,1'den 5,2'ye yükselmiştir. Böylece kırsal kesimdeki atıl işgücü oranı yüzde 8,4 olarak gerçekleşmiştir.

Toplam istihdam içinde yüzde 41.9 ile tarımsal istihdam ağırlığını korumaktadır. Gelişmiş ülkelerde tarımın istihdam içindeki payının yüzde 5 civarında olduğu dikkate alındığında, bu oranın Türkiye için ne kadar yüksek olduğu görülmektedir. Verimliliğin çok düşük olduğu tarım sektöründe geniş bir işgücünün barındırılması işgücü piyasasının etkinliğinin sınırlandırılmasına yol açmaktadır. İstihdamda sanayinin payı yüzde 17.2, hizmetler sektörünün payı ise yüzde 40.9 düzeyinde kalmıştır. Diğer taraftan DİE'nin büyük imalat sanayiinde çalışanlar endeksi 1998'in ilk altı ayında bir önceki yılın aynı dönemine göre özel sektörde yüzde 4,2 oranında artmış, kamu sektöründe yüzde 4,8 oranında azalmıştır. Hizmetler sektöründeki artış da görece olarak sınırlı kalmıştır.

Toplam işgücünde ücretlilerin payı yüzde 43,2 olup, düşük bir düzeyde kalmaya devam etmektedir. Kentsel işgücünde bu oran yüzde 69'u bulmaktadır. Tarım kesiminde ücretli çalışma çok düşük düzeylerde olup, çalışanların yüzde 56'sı ücretsiz aile işçisi durumundadır. Ücretsiz aile işçilerinin yaklaşık yüzde 72.8'i ise kadınlardan oluşmaktadır.

Dünyada yaygınlaşma eğilimi göstermekte olan ekonomik krizin Türkiye ekonomisi üzerindeki etkileri 1998'in üçüncü üç aylık döneminin sonuna kadar özellikle reel ekonomide genelde sınırlı kalmıştır. Dünyada krizin daha da büyümesi ve özellikle ABD ve AB ekonomilerini de kapsamı durumunda Türkiye'de de istihdamı azaltacak, işsizliği artıracak etkilerde bulunması kaçınılmaz olacaktır. Krizin bu tür boyutlara varmaması durumunda ise Türkiye üzerindeki etkilerinin ve istihdam üzerindeki baskısının alınan önlemlerle sınırlı tutulabileceği beklenmektedir.

İşgücüne katılma oranının ülke ortalaması yüzde 50,7 olduğu halde, bu oran erkeklerde yüzde 74,1, kadınlarda yüzde 27,7 olarak gerçekleşmiştir. Kent-Kır ayrımında ise daha farklı bir durum ortaya çıkmaktadır. Kentlerde işgücüne katılma oranı erkeklerde yüzde 69,8, kadınlarda yüzde 15,9 olarak gerçekleşmiş iken, kırsal kesimde bu oran erkeklerde yüzde 80, kadınlarda ise yüzde 43,4 olmuştur. Kadınların işgücüne katılma oranı kentlere göre kırsal alanda daha fazladır. Bu durum daha çok kırsal kesimde ücretsiz aile işçisi olarak aile bütçesine katkı sağlayan kadınların, kente göç ettiklerinde ev kadını olarak kendi evi dışında bir işte çalışamamasından kaynaklanmaktadır. Ayrıca kadınların belirli bir mesleki niteliğe sahip olmamaları da bunda etkin rol oynamaktadır.

İşgücünün yüzde 77,4 gibi büyük bir kısmı ortaokul ve ilkokuldan mezun olan veya herhangi bir okuldan mezun olmayan ile okuma yazma bilmeyen kişilerden oluşmaktadır. Bu durum üretim ve verimliliğin artmasında, işgücünün niteliğinin yükseltilmesi gereğini ortaya koymaktadır.

İİBK'nun verilerine göre Ağustos 1998 itibarıyla Kurum'a kayıtlı işsiz sayısı 490.441'dir. İİBK'na kayıtlı işsiz sayısı DİE HİA'nda belirlenen sayının yaklaşık üçte birine tekabül etmektedir. 1998'in ilk sekiz ayında Kurum'a 277.134 kişi başvurmuş, 140.652 kişi Kurum aracılığıyla işe yerleştirilmiştir. Bugünkü yapısıyla İİBK'nun faaliyetleri işgücünün ancak küçük bir bölümünü kapsamaktadır. İİBK'nun daha kapsamlı ve etkili bir şekilde faaliyet göstermesi için gerçekleştirilmesi gereken kurumsal yeniden yapılanmaya duyulan ihtiyaç artmaktadır. Bu doğrultuda hazırlanan ve özel istihdam bürolarının faaliyetlerine de belirli koşullar çerçevesinde imkan veren İş-Kur Kanun Tasarısı Başbakanlığa sunulmuştur.

21.1.1998 tarihinde çıkan 4325 sayılı "Olağanüstü Hal Bölgesinde ve Kalkınmada Öncelikli Yörelere İstihdam Sağlanması ve Yatırımların Teşvik Edilmesi ile 193 sayılı Gelir Vergisi Kanunu'nda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun" ile en az 10 kişi çalıştıran işyerleri için istihdamı teşvik edici bir dizi tedbir alınmıştır. Bu çerçevede belirtilen yörelerde gelir ve kurumlar vergisi muafiyeti, sigorta primlerinin işveren payının devletçe ödenmesi, çalıştırılan işçilerin gelir ve damga vergilerinin ertelenmesi, vergi, resim ve harç istisnası, kalkınmada öncelikli yörelerde hazineye ait arazilerin yatırımcılara bedelsiz olarak tahsis edilmesi hükümleri getirilmiştir. 4369 sayılı Vergi Reformu Kanunu ile de, benzeri teşvikler, işyerinde çalışmakta olan işçi sayısına ilişkin bir kısıt olmaksızın ancak 1998 yılının son beş ayında işe alınan işçilerden sendika üyesi olanlarla sınırlandırılmış biçimde, Türkiye genelinde uygulanır hale getirilmiştir. İstihdamın teşvikine yönelik olarak özürsüz ve eski hükümlü istihdamını artırıcı değişiklikler de 4382 sayılı Kanun ile 1998 yılı içinde yürürlüğe sokulmuştur.

Aktif işgücü politikalarının etkin bir şekilde yürütülebilmesi amacıyla 1993 yılında başlatılan İstihdam ve Eğitim Projesinin uygulanmasına devam edilmiştir. Bu proje ile,

özel istihdam kurumlarına imkan vermek suretiyle istihdam hizmetlerinin etkinliğinin artırılması, işsizler ile beceri düzeyi düşük işçilerin üretken istihdamda çalışmalarının teşvik edilmesi, meslek standartları sınav ve belgelendirme sisteminin kurulması ve kullanıcıların işgücü piyasası hakkında en iyi şekilde bilgilendirilmesi suretiyle işgücü piyasası kararlarının oluşturulmasında etkinliğin artırılması amaçlanmıştır.

İstihdam ve Eğitim Projesi çerçevesinde İİBK'nın merkez ve taşra teşkilatlarında kullanılmak üzere bilgisayar ve yeni yazılım programları alınmış ve kurumun etkin bir şekilde hizmet vermesi yolunda çalışmalar yapılmıştır. İşsizlere ve iş arayanlara daha iyi hizmet verebilmek için İİBK'da mesleki danışmanlık sistemi kurulmaktadır. Proje çerçevesinde 1998 yılının ilk sekiz ayında 6.646 kişiye istihdam garantili, 1.364 kişiye kendi işlerini kurmaları ve 325 özürliye beceri kazandırma olmak üzere toplam 8.335 kişiye meslek kazandırmak için kurslar düzenlenmiştir.

İşgücüne nitelik kazandırmada önemli bir işlevi olan meslek standartlarını geliştirme konusundaki çalışmalar ileri safhaya ulaşmıştır. İstihdam ve Eğitim Projesi çerçevesinde bugüne kadar 142 mesleğin standardı belirlenmiş olup, 114 mesleğin standardının belirlenmesi çalışmaları devam etmektedir. Sınav ve belgelendirmeye esas teşkil etmek üzere standardı tamamlanan mesleklerde soru bankası oluşturulma çalışmaları sürdürülmektedir. Meslek standardı oluşturulan 54 meslekte soru bankası hazırlanmıştır.

Meslek Standartları, Sınav ve Belgelendirme Kurumu Kanun Tasarısı hazırlanarak Başbakanlığa sunulmuştur.

Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında Kanun Tasarısı Taslağı ile ilgili çalışmalar devam etmektedir.

İşgücünün niteliğinin artırılması amacıyla örgün ve yaygın mesleki ve teknik eğitime, eğitim ile işgücü piyasası ilişkilerinin geliştirilmesine, eğitim ve istihdam kuruluşlarının yeniden yapılandırılmasına uygulamalı mesleki teknik eğitimde sosyal tarafların daha fazla katılımlarının sağlanmasına ve sorumluluk almalarına olan ihtiyaç devam etmektedir.

İşgücü Uyum Projesi çerçevesinde İİBK, KOSGEB ve TOBB tarafından istihdam ve danışmanlık hizmetleri, beceri kazandırma kursları, toplum yararına çalışma kursları, kendi işini kuracaklara danışmanlık ve yerel inisiyatiflerin harekete geçirilmesi amacıyla uygulanan İşgücü Uyum Projesi 1998 yılı haziran sonunda tamamlanmıştır. Proje çerçevesinde yapılan işler Özelleştirme İdaresi Başkanlığı koordinatörlüğünde yürütülecektir.

Gümrük Birliği'nin imalat sanayi üzerindeki etkilerini araştırmak için DPT ve DİE'nin işbirliğiyle İstanbul ve Kocaeli illerinde yapılan araştırma sonuçları; Gümrük Birliği'nin bu kesimdeki nitelikli eleman ihtiyacını artırdığını, işsizliği olumsuz yönde etkilemediğini ortaya koymaktadır.

Çalışma hayatı mevzuatının, AB'ne uyum şartlarını da dikkate alarak ILO normlarına uygun şekilde geliştirilmesine yönelik çalışmalar, yeni uluslararası sözleşme onaylama çalışmaları ile 1996 yılında yapılan Anayasa değişikliğinin ve onaylanmış ILO Sözleşmeleri'nin çalışma mevzuatına yansıtılması çalışmaları biçiminde sürdürülmektedir. Bu çerçevede, TBMM'nce onaylanmış bulunan 138 sayılı "İstihdama Kabulde Asgari Yaşa İlişkin ILO Sözleşmesi" ile 29 sayılı "Cebri Çalıştırma hakkında ILO Sözleşmesi" 1998 yılında yürürlüğe girmiştir. 159 sayılı "Özürliülerin Mesleki Rehabilitasyonu ve İstihdamına İlişkin ILO Sözleşmesi"nin onaylanmasına dair Kanun Tasarısı TBMM Genel Kurul gündemindedir. 97 sayılı "İstihdam Amacıyla Göç", 143 sayılı "Göçmen İşçiler" ve 147 sayılı "Ticari Gemilerde Uyulması Gereken Asgari Normlar hakkında ILO Sözleşmesi'nin

onaylanabilirlik çalışmaları başlatılmış; böylece, 173 sayılı "İşverenlerin Ödeme Güçlüğü Halinde İşçi Alacaklarının Korunması" hakkında ILO Sözleşmesi ile birlikte, onaylanabilirlik çalışması devam eden ILO Sözleşmesi sayısı dörde yükselmiştir. "Kamu Görevlileri Sendikaları Kanunu Tasarısı" hazırlıkları tamamlanmış ve TBMM'ne sunulurken Genel Kurul'da kısmen görüşülmüş; "İş Güvencesi Kanun Tasarısı Taslağı", "Mesleki Sağlık ve Güvenlik Kanun Tasarısı Taslağı", "Büyük Endüstriyel Kazaların Önlenmesi Tüzük Tasarısı Taslağı" ile "İşçi ve İşveren Sendika ve Konfederasyonlarının Denetleme Kurullarınca Denetlenmesine İlişkin Tüzük Tasarısı Taslağı" hazırlıkları devam ettirilmiştir; Türk Silahlı Kuvvetleri mensuplarının dernek ve kulüplere üye olabilmelerine imkan tanıyan mevzuat düzenlemesi ise yürürlüğe girmiştir. Ancak, sendikal hak ve özgürlükler ve iş güvencesini geliştirmeye yönelik 87, 151 ve 158 sayılı ILO Sözleşmeleri'nin iç hukuka yansıtılması gereği önemini korumaktadır.

Ücretliler içinde kayıt dışı kesimde çalışmanın yaygınlığı, endüstriyel ilişkileri ve işletmeleri olumsuz yönde etkilemeye devam etmektedir. Vergi kimlik numarası kullanımının yaygınlaştırılmasını öngören ve kayıt dışı çalışmayı önleyici tedbirleri de içeren 4358 sayılı Kanun yıl içinde yürürlüğe girmiştir. Kayıt dışı çalışmayı azaltmayı ve istihdamı artırmayı amaçlayan yasal düzenlemeler de, Olağanüstü Hal Bölgesi ile Kalkınmada Öncelikli Yörelere için 4325 sayılı Kanun'la, Türkiye geneli için 4369 sayılı vergi reformuna ilişkin Kanun'la uygulamaya sokulmuştur.

4369 sayılı vergi reformuna ilişkin Kanun'la işçilik maliyetlerinin ve çalışanların vergi yüklerinin azaltılması ile net ücretlerin artırılması doğrultusunda önemli gelişmeler sağlanmıştır. Gelir vergisi matrahına esas dilimler ve bu dilimlere uygulanacak vergi oranlarını yeniden düzenleyen bu Kanun, 1998 yılının ikinci yarısı için bir geçiş dönemi uygulanmasını da öngörmüştür. Kanun'la, ücretlileri yakından ilgilendiren ve 750 milyon TL olan gelir vergisine esas ilk dilimdeki matrah tutarı 1.7.1998'den itibaren 1 milyar TL'ye yükseltilmiş, bu dilimin yüzde 25 olan vergi oranı da yüzde 20'ye indirilmiştir. 1.1.1999 tarihinden itibaren gelir vergisinin ilk dilimine esas matrah 2 milyar TL'ye yükseltilirken, ilk dilime uygulanan vergi oranı da yüzde 15 olarak belirlenmiştir.

Ücretliler arasındaki gelir dengesizliklerini giderecek düzenlemeler, ücretlerin istihdamı geliştirme, büyüme ve yeni çalışma biçimleri dikkate alınarak iş, liyakat, verim, kıdem ve kariyerin karşılığı olarak belirlenmesine yönelik çalışmalar ile iş analiz ve değerlendirme sisteminin yaygınlaştırılıp geliştirilmesi önemini korumaktadır. 1998/16 sayılı Başbakanlık Genelgesi ile oluşturulan Norm Kadro Komisyonu, kamu kurum ve kuruluşlarının norm kadrolarının tespitinde uyulacak esas ve usulleri belirlemeye yönelik çalışmalarına Eylül 1998'de başlamıştır. "Memurlar Kanunu Tasarısı" ve "Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Mali ve Sosyal Hak ve Yardımlarına İlişkin Kanun Tasarısı" hazırlanmış ve Bakanlar kuruluna sunulmuştur. Bakanlar kurulunun direktifleri doğrultusunda söz konusu taslağın eksikliklerinin giderilmesi yönünde çalışmalar sürdürülmektedir.

Mevsimlik ve geçici işçilerin sosyal güvenlik hakları ile çalışma sürelerinin düzenlenmesi ihtiyaç olmasına rağmen, bu ihtiyaca cevap vermeye yönelik çalışmalar 1998 yılında da sonuçlandırılmamıştır. Kamu kesiminde geçici işçi statüsünde çalışanlardan yaklaşık 12.000'ine sınavla Milli Eğitim Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı ve Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü'nde açık bulunan hizmetli kadrolarına geçiş imkanı veren Kanun 1998 yılı içinde çıkarılmış ve Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nün geçici işçilerine öncelik verilerek uygulanmıştır.

Küreselleşmenin zorunlu hale getirdiği ürün ve işgücü piyasalarında esnekleşme, işlerin özelliklerinde olduğu gibi çalışma zamanları ve statülerinde de önemli değişiklikler yaratmaktadır. Standart dışı çalışma biçimlerinin, sosyal hakların özüne dokunmadan

yasal düzenlemeye kavuşturulması önemini korumaktadır. İş Kanunu'nun bu yönde geliştirilmesini sağlayacak olan hazırlık çalışmaları Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'nca sürdürülmektedir.

854 sayılı Deniz İş Kanunu'nun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun Tasarısı ile ilgili çalışmalar tamamlanmış ve Tasarı TBMM'ne sevk edilmiştir

Tarım ve orman işçilerini yasal güvenceye kavuşturacak ayrı bir Tarım İş Yasası'nın hazırlıklarında 1998 yılında önemli bir ilerleme sağlanamamıştır. Bu ihtiyacı kısmen karşılayan "1475 sayılı İş Kanunu'nun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi, Bazı Maddelerinin Yürürlükten Kaldırılması Hakkında Kanun Tasarısı Taslağı" ile ilgili çalışmalar Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'nca sürdürülmektedir.

Asgari Ücret Yönetmeliği'nde yapılacak değişikliklerle ilgili değerlendirme çalışmaları devam etmektedir.

Memur maaşları, 1998 yılının ilk yarısı için yüzde 30 oranında artırılmış; aynı dönemde, öğretmen maaşlarına yüzde 18 oranında ek iyileştirme, emniyet mensuplarının fazla mesai ve özel hizmet tazminatlarına ise değişen oranlarda ek artış getirilmiştir. Memur maaşlarına 1 Temmuz-30 Eylül 1998 dönemi için yüzde 20, 1 Ekim-31 Aralık 1998 tarihleri arasındaki dönem için de yüzde 10 oranında zam yapılmıştır. Yapılan artış ve düzenlemeler neticesinde 1998 yılında, ortalama net memur maaşının nominal olarak yüzde 82,2 oranında artacağı, tüketici fiyatları endeksindeki 12 aylık ortalama artışlar esas alındığında reel olarak ise yüzde 0,7 oranında düşeceği tahmin edilmektedir.

Kamu kesimi toplu iş sözleşmelerinde 1997 yılının ikinci yarısında başlatılan ücretlerin aylık eşel-mobil sistemine göre artırılması uygulaması 1998 yılında da devam etmiştir. 1998 yılında ortalama net ele geçen işçi ücretlerinin nominal olarak yüzde 83,9, tüketici fiyatları endeksindeki 12 aylık ortalama artışlar esas alındığında reel olarak da yüzde 0,2 oranında artacağı tahmin edilmektedir. 1999 yılı, kamu kesiminde toplu iş sözleşmelerinin yeniden bağlanacağı bir yıl olacaktır.

1998 yılında özel kesimde ise, toplu sözleşme kapsamındaki işçilerin ortalama net ele geçen ücretlerinde yüzde 102,3 oranında nominal, tüketici fiyatları endeksindeki 12 aylık ortalama artışlar esas alındığında yüzde 10,3 oranında da reel artış olacağı tahmin edilmektedir.

1 Ağustos 1998-31 Aralık 1998 tarihleri arasında geçerli olmak üzere asgari ücret 16 yaşından büyükler için yüzde 35,0 oranında artırılarak 47.839.500 TL'ye, 16 yaşından küçükler için ise yüzde 35,9 oranında artırılarak 40.664.250 TL'ye yükseltilmiştir. Asgari Ücret Tespit Komisyonları, 1.1.1999 tarihinden itibaren geçerli olacak yeni asgari ücretleri belirlemek üzere 8 Ekim 1998 tarihinde çalışmalarına başlamıştır.

Ülke dışındaki yurtttaşlarımızın sayısı 1998 yılı ortası itibariyle 3.455.402 olup bunların 978.578'ini çalışanlar oluşturmaktadır.

İş ve İşçi Bulma Kurumu'nun verilerine göre 1997 yılında yurtdışına işgücü göçü 33.321 kişi ile sınırlı kalmış, Ocak-Haziran 1998 döneminde ise bu sayı 15.000 olarak kaydedilmiştir.

1997 yılında nitelikli işgücü gönderiminin belirleyici olduğu çalışma amaçlı işgücü akımında toplam yüzde 51'lik bir oranla Rusya Federasyonu ve Bağımsız Devletler Topluluğu ilk sırada yer almakta olup bu trend 1998'de de devam etmektedir.

1999 Yılı Programı**İkinci Bölüm**

Ülke dışındaki yurttaşlarımızın bulundukları ülkelerle yapılan ikili sosyal güvenlik sözleşmelerinin günün koşullarına uyarlanması çalışmalarına devam edilmektedir. Sözleşme yapılamayan ülkelerle sosyal güvenlik anlaşmalarının gerçekleştirilmesine ilişkin çalışmalarda Bağımsız Devletler Topluluğu Ülkeleri yoğunluk kazanmıştır.

TABLO: II.5- İşgücü Maliyetlerindeki Gelişmeler (1)

	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998 (2)
	Reel İşgücü Maliyeti Endeksi (1989=100)								
- İşçi (3)									
. Kamu	130	203	223	251	223	172	136	178	178
. Özel	123	192	203	214	154	132	140	145	159
- Memur	129	143	161	170	118	114	132	153	158
- Asgari Ücret (4)	119	145	167	186	136	133	163	185	176
	Reel Yüzde Değişme								
- İşçi (3)									
. Kamu	30,0	56,3	9,6	12,8	-11,2	-22,7	-20,9	30,1	0,2
. Özel	23,3	55,5	6,0	5,3	-28,0	-14,4	6,0	3,4	10,0
- Memur	29,3	10,9	12,3	5,5	-30,6	-2,9	14,9	16,3	3,1
- Asgari Ücret (4)	19,2	21,9	14,9	11,2	-26,6	-2,8	22,9	13,4	-4,6

Kaynak: Kamu İşveren Sendikaları, TİSK, Maliye Bakanlığı, DİE, DPT.

(1) Reel hesaplamalarda DİE Toptan Eşya Fiyatları Endeksi (1987=100) kullanılmıştır.

(2) Tahmin. 1998 yılında TEFE'deki yıllık ortalama artışın yüzde 72,4 olacağı tahmin edilmiştir.

(3) Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu ve Kamu İşveren Sendikaları verilerinden hesaplanmıştır. Söz konusu Konfederasyon ve Sendikaların verilerini esas alan bu yeni seri ile 7.Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda yer alan seri farklılık arz etmektedir.

(4) 16 ve üstü yaş için sanayi ve hizmetler kesimi yıllık ortalama asgari ücretidir.

TABLO: II.6- Net Ele Geçen Ücretlerdeki Gelişmeler (1)

	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998 (2)
	Reel Net Ele Geçen Ücret Endeksi (1989=100)								
-İşçi (3)									
. Kamu	118	170	180	195	195	161	121	144	145
. Özel	116	160	169	172	141	129	132	128	141
-Memur	115	123	140	143	112	107	115	134	133
-Asgari Ücret (4)	114	129	140	148	125	116	138	151	141
	Reel Yüzde Değişme								
-İşçi (3)									
. Kamu	18,4	43,6	6,0	8,0	0,0	-17,1	-25,0	19,2	0,2
. Özel	16,3	37,1	6,0	1,7	-18,2	-8,3	1,9	-3,0	10,3
-Memur	15,0	7,2	13,8	2,1	-21,9	-4,7	7,6	16,5	-0,7
-Asgari Ücret (4)	13,8	13,0	9,1	5,8	-16,0	-6,6	18,5	9,7	-6,8

Kaynak : Kamu İşveren Sendikaları, TİSK, Maliye Bakanlığı, DİE, DPT.

(1) Reel hesaplamalarda DİE Kentsel Yerler Tüketici Fiyatları Endeksi (1987=100) kullanılmıştır.

(2) Tahmin. 1998 yılında TÜFE'deki yıllık ortalama artışın yüzde 83,5 olacağı tahmin edilmiştir.

(3) Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu ve Kamu İşveren Sendikaları verilerinden hesaplanmıştır. Söz konusu Konfederasyon ve Sendikaların verilerini esas alan bu yeni seri ile 7.Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda yer alan seri farklılık arz etmektedir.

(4) 16 ve üstü yaş için sanayi ve hizmetler kesimi yıllık ortalama asgari ücretidir.

TABLO: II.7- Yurtiçi İşgücü Piyasasında Gelişmeler

(15 + Yaş) Bin Kişi

	1994	1995	1996	1997	1998(1)	1999 (2)
Sivil İşgücü	21 403	21 907	22 236	21 899	22 178	22 778
Sivil İstihdam	19 664	20 394	20 894	20 505	20 749	21 232
Tarım	8 806	9 538	9 379	8 584	8 684	8 776
Sanayi	3 223	3 111	3 327	3 529	3 577	3 621
Hizmetler	7 635	7 745	8 188	8 392	8 488	8 835
İşsiz	1 739	1 513	1 342	1 394	1 429	1 546
İşsizlik Oranı (yüzde)	8,1	6,9	6,0	6,4	6,4	6,8
Eksik İstihdam	1 756	1 474	1 401	1 237	1 342	1 600
Eksik İstih.Oranı (yüzde)	8,2	6,7	6,3	5,6	6,1	7,0
İşsizlik+Eksik İstihdam Nedeniyle Atıl İşgücü Oranı (yüzde)	16,3	13,6	12,3	12,0	12,5	13,8

Kaynak: DİE, DPT.

(1) Nisan 1998 Hanehalkı İşgücü Anketi Geçici Sonuçları

(2) Tahmin

TABLO: II-8- Kentsel İşgücü Piyasasında Gelişmeler

(15 + Yaş) Bin Kişi

	1994	1995	1996	1997	1998 (1)
Sivil İşgücü	9 882	9 942	10 151	10 496	10 753
Sivil İstihdam	8 714	8 927	9 216	9 513	9 691
Tarım	468	413	513	457	509
Sanayi	2 513	2 479	2 582	2 779	2 833
Hizmetler	5 733	6 035	6 121	6 277	6 349
İşsiz	1 168	1 015	935	983	1 062
İşsizlik Oranı (yüzde)	11,8	10,2	9,2	9,4	9,9
Eksik İstihdam	844	724	623	660	744
Eksik İstih.Oranı (yüzde)	8,5	7,3	6,1	6,3	6,9
İşsizlik+Eksik İstihdam Nedeniyle Atıl İşgücü Oranı (yüzde)	20,3	17,5	15,3	15,7	16,8

Kaynak: DİE, DPT.

(1) Nisan 1998 Hanehalkı İşgücü Anketi Geçici Sonuçları

b) Amaçlar

Gelişme sürecinde tarımın toplam istihdam içerisindeki payının kaçınılmaz olarak azalmasıyla birlikte ortaya çıkacak yeni işgücü fazlası açısından da büyük önem taşıyan üretken istihdam artışında istikrarlı ve teknoloji ağırlıklı ekonomik büyüme belirleyici rol oynayacaktır.

Aktif işgücü piyasası politikalarının etkin bir şekilde uygulanmasına devam edilecektir. Bu çerçevede İİBK'nın yeniden yapılandırılmasını sağlayacak olan İŞ-KUR Yasa Tasarısının süratle kanunlaştırılması sağlanacaktır. Genel olarak işsizliği ve özel olarak da gençler, kadınlar, özürllüler arasındaki işsizliği önleyici tedbirler alınacaktır. İşsizlik riski ile karşılaşabilecek beceri düzeyi ve ücret seviyesi oldukça düşük kişilerin işsiz kalmalarını önleyici, niteliklerini artırmayı hedefleyen önlemler hayata geçirilecektir.

İstihdamın artırılması ve işsizliğin azaltılması bakımından küçük ve orta boy işletmelerin kapasitelerinden azami ölçüde yararlanılacaktır. Daha fazla üretim ve istihdam oluşturulması için yerel ekonomik potansiyeller harekete geçirilecektir. Bu

amaçla küçük ve orta boy işletmeler ile bireysel girişimlere yönelik proje, finansman, organizasyon ve teknoloji alanındaki destekler artırılacaktır. KOSGEB'in bu alandaki işlevleri güçlendirilecektir.

İşgücü arzı ile talebinin belli bir noktada buluşmasında önemli bir yeri olan meslek standartları, sınav ve belgelendirmenin bir sistem haline getirilmesi ve bu sisteme süreklilik kazandırılması yönündeki çalışmalara hız verilecektir.

1999 yılında işgücünün 22.778 bin, istihdamın 21.232 bin ve işsizlik oranının yüzde 6,8 olacağı tahmin edilmektedir. Eksik istihdamın yüzde 7,0, açık işsizlik ve eksik istihdam nedeniyle atıl durumdaki toplam işgücünün de yüzde 13,8 düzeyinde olması beklenmektedir.

Devlet işçi ve işveren kesimlerinin sürekli diyalogu sağlanacak, çalışma barışı korunarak, çalışma hayatı mevzuatı AB ülkelerine uyum ve ILO normları doğrultusunda yenilenecektir.

İstihdamın geliştirilmesine yönelik olarak, standart dışı çalışma biçimlerine imkan tanıyacak düzenlemeler yapılacak, ücret belirleme yöntemlerinin objektif hale getirilmesine çalışılacaktır.

Yurtdışında çalışan vatandaşlarımızın haklarının korunması için her türlü çaba harcanacak, sosyal güvenliklerinin sağlanması, korunması ve gözetilmesine yönelik çalışmalara ağırlık verilecektir.

Yurtdışındaki vatandaşlarımızın son yıllardaki sorunlarının başında gelen ayrımcı uygulamalardan ve yabancı düşmanlığından olumsuz etkilenmelerinin önlenmesi için bulundukları ülkelerde hangi haklara sahip oldukları konusunda bilgilendirilmeleri, değişen istihdam yapısı içinde işsiz kalmamalarını sağlayacak ve uyumlarını teşvik edecek projelerin artırılması sağlanacaktır.

Yurtdışında bulunan ve sayıları önemli boyutlara ulaşan Türk girişimcilerinin Türk ekonomisini de destekleyen bir biçimde birikimlerinin değerlendirilmesi için gerekli düzenlemeler yapılacaktır.

c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler

İİBK, çağdaş istihdam hizmetlerini yerine getirecek şekilde yeniden yapılandırılacaktır. İşe yerleştirme hizmetlerinde liberalleşme sağlanacak ve bu çerçevede Özel İstihdam Büroları kurularak faaliyette bulunmalarına imkan tanınacaktır. İŞ-KUR Yasa Tasarısı TBMM'ne sunulacaktır.

Meslek Standartları, Sınav ve Belgelendirme Kurumu Kanun Tasarısı TBMM'ne sunulacaktır.

Türkiye'deki yabancı uyrukluların istihdamı ile ilgili mevzuatın günün koşullarına göre yeniden düzenlenmesi, ilgili hükümlerdeki dağınıklıkların giderilmesi çalışmalarına devam edilecektir.

Türkiye'deki yabancı kaçak işçilerin tespiti için bir araştırma yapılacaktır.

İstihdam artışının teşvik edilmesi ve kayıt dışı istihdamın kayıt altına alınabilmesi amacıyla istihdam vergisi niteliğine dönüşen ücretler üzerindeki fon vb. kesintiler kaldırılacak; ücretlerden alınan vergilerde indirimler yapılacaktır.

Standart dışı çalışma biçimlerinin yasal düzenlemeye kavuşturulmasına yönelik olarak yapılacak düzenlemenin boyutlarını ve ilkelerini belirleyen çalışmalar sürdürülecektir.

Onaylanan ILO sözleşmelerinin ve Anayasa değişikliğinin çalışma mevzuatına yansıtılmasını sağlayacak değişikliklere ilişkin çalışmalar devam ettirilecektir.

İşçi sağlığı ve iş güvenliği mevzuatının teknolojik gelişmeleri izleyebilmesi ve mevcut sistemin esnekliğe kavuşturulması için yapılması gereken değişiklik çalışmaları sürdürülecektir.

Tarım kesiminde ücretli çalışanları kapsayacak Tarım İş Kanunu Tasarısı'nın hazırlık çalışmaları sonuçlandırılacaktır.

Mevsimlik geçici işçilerin sosyal güvenlik haklarının ve çalışma sürelerinin düzenlenmesine yönelik çalışmalar sürdürülecektir.

Asgari ücret tespit yöntemlerini yeniden belirlemeye yönelik mevzuat düzenlemeleri sonuçlandırılacaktır.

Yurtdışında bulunan yurttaşlarımızın oylarını bulundukları ülkelerde kullanabilmeleri için gerekli yasal düzenlemeler yapılacaktır.

TRT-INT'ın yurtdışında yaşayan vatandaşlarımızın beklentilerine yönelik özel programlar yapabilmesi ve yayınların Avustralya'da da izlenebilmesi için gerekli düzenlemeler yapılacaktır.

II. TARIM, SANAYİLEŞME VE DÜNYA İLE BÜTÜNLEŞME

5. TARIMSAL POLİTİKALAR İLE İLGİLİ YAPISAL DEĞİŞİM PROJESİ

a) Mevcut Durum

1998 yılında, tarım sektörü üretiminin bir önceki yıla göre yüzde 4,5 artması beklenmektedir. Bu artış özellikle hububat ve meyvelerdeki üretim artışından kaynaklanmaktadır.

1998 yılında kimyasal gübre kullanımının 5,3 milyon ton, mücadele ilaçları kullanımının 43.000 ton olacağı, traktör parkının ise 925 bin adede yükseleceği tahmin edilmektedir.

Bitkisel ürünlerde yüksek ve iyi vasıflı tohumların geliştirilmesini hedef alan Tohumluk Programı çerçevesinde 1997 yılı sonu itibarıyla, 168.000 ton buğday, 20.000 ton arpa, 6.327 ton hibrit mısır, 188 ton çeltik, 1.689 ton hibrit ayçiçeği, 2.521 ton sebze, 821 ton soya, 2.400 ton yem bitkileri, 35.000 ton patates tohumluk dağıtımı yapılmıştır. 1998 yılında talepler çerçevesinde yaklaşık olarak 226.000 ton buğday, 26.000 ton arpa tohumu üretilmiş ve dağıtıma hazır hale getirilmiştir.

Ülkemizde arazi kullanım planları bulunmamaktadır. Tarım arazilerinin tarım dışı kullanımının artışı ve erozyon gibi nedenlerle tarım alanları azalmakta, arazi mülkiyetindeki dağılımın bozukluğu sonucunda küçük işletmeler giderek artmaktadır. 1991 yılı itibarıyla işletme sayısı 4.092.000 adet olup, bu işletmelerin yüzde 99'u 50 hektarın altında bulunmaktadır.

Ülkemizde tarımsal politikalar, destekleme alımları (fiyat müdahaleleri), girdi destekleri, zirai kredi faiz sübvansiyonları, doğal afet ödemeleri, süt teşvik primi ödemeleri, destekleme primleri ve ekim alanlarının sınırlandırılması olarak uygulanmakta ve araştırma, eğitim yayım ve denetim gibi kamu hizmetleri, tarımsal altyapı yatırımları, yatırım teşvikleri, ihracat iadesi ödemeleri ve ithalat korumaları gibi araçlar ile sürdürülmektedir. Mevcut politikaların en önemlilerinden biri olan destekleme alımları, üretimin pazar sinyallerine uygun olarak gelişmesini engelleyici, üretici gelirlerinde istikrarsızlık yaratıcı, gelir dağılımını bozucu etkiler yaratmakta ve bazı ürünlerde iç ve dış pazarlarda değerlendirilmesi güçlük arzeden stok birikimlerine yol açmaktadır. Sürdürülen tarım politikaları, sağlanan desteklerin üreticiye yeteri kadar yansımaması nedeniyle sosyal amaçların gerçekleştirilememesi yanında kamu kaynaklarına önemli ölçüde yük getirmesi bakımından da olumsuz etkilere sahiptir. Tarım politikalarında gerekli reformların yapılabilmesi ve mevcut tarımsal üretim potansiyelinden optimum düzeyde yararlanılabilecek bir yapıya ulaşılabilmesi için ilgili kuruluşların katılımları ile "Türkiye Tarımında Sürdürülebilir Üretim, İhracat ve Verimlilik: Kısa, Orta ve Uzun Dönem Stratejileri" raporu hazırlanmıştır.

Tarım sektöründe üretici örgütlerinin üretici kesimin temsil edilmesinde, üreticilere hizmet verilmesinde, ürünlerin pazarlanmasında daha etkin rol oynamalarını sağlamak üzere 1997 yılında hazırlanmış olan "Tarım Satış Kooperatif Birlikleri" ve "Üretici Birlikleri" yasa tasarıları TBMM'ne sunulamamıştır.

1997 yılında ilgili kuruluşların katılımları ile "Tarımsal Destekleme Kurulu" oluşturulduğu halde tarım politikalarının oluşturulmasında önemli bir koordinasyon görevi üstlenmesi beklenen "Tarımda Yeniden Yapılanma Kurulu"nın kurulması, önemini korumaktadır.

"Ürün Borsalarının Geliştirilmesi" projesi için Dünya Bankası kaynaklarından 4 milyon ABD doları tutarında kredi sağlanmıştır. 1998 yılı sonunda başlayarak 2001 yılında tamamlanacak bu proje ile hububat ve pamuk ile ilgili borsalar olan Adana, Edirne, İzmir, Konya, Polatlı, Şanlıurfa ve Eskişehir Ticaret Borsalarının modern ürün borsaları haline getirilmesi amaçlanmaktadır. Söz konusu proje kapsamında adı geçen borsalarda ticari işlemlerin yapıldığı alanlar ve depolama alanlarının uygun hale getirilmeleri, laboratuvar ve haberleşme sistemlerinin kurulması sağlanacaktır. Ayrıca, Japon hibe kaynaklarından yararlanılarak, pamuk ve hububat standartlarının borsacılık işlemlerine uygun hale getirilmesi, makbuz senedi kullanımı ve bilgi işlem ağı kurulması konularında eğitim ve teknik yardım yapılacaktır.

Ürün borsalarının geliştirilmesi ve bu borsalarda vadeli işlemlerin yapılabilmesi için 1997 yılında "5590 Sayılı Kanuna bir Madde Eklenmesine Dair 4233 Sayılı Kanun" çıkarılmıştır. Ancak daha sonra Vadeli İşlemler Borsalarının Anonim Şirket olarak kurulmaları uygun görüldüğünden, Sermaye Piyasası Kanununda ve 4233 Sayılı Kanunda bu yönde değişiklik yapılması hususu gündemdedir.

Doğal tehlikelerin önemli bir etkiye sahip olduğu tarım sektöründe, çiftçilerin prim ödeme güçlerinin yetersiz olması ve tarım sigortası uygulamalarında varolan güçlükler nedeniyle, tarımsal ürün sigortaları istenen düzeyde gelişmemiştir.

Tarım sektöründe çiftçi, orta kademe teknik eleman ve üniversite düzeylerinde eğitim, araştırma ve yayım hizmetleri yeterli düzeyde bulunmamaktadır.

Tarımsal faaliyetleri gerçekleştiren kurumların havza bazında koordineli çalışmaları, kaynakların rasyonel kullanımını engellemektedir.

Tarım sektöründe Avrupa Topluluğu ile ilişkilerimizle ilgili olarak, Katma Protokol hükümlerine göre öngörülen 22 yıllık süre içinde Topluluk Ortak Tarım politikasına uyum sağlanamamış, 1/95 sayılı Türkiye-AT Ortaklık Konseyi Kararında ve AB Komisyonu tarafından hazırlanan Türkiye için Avrupa Stratejisi adlı belgede de yükümlülüklerimiz yinelenmiştir. Bu konuda mevzuat ve Topluluk Ortak Tarım Politikasına uyum çalışmaları sürdürülmekte ve AB'nin teknik ve mali desteğinin sağlanması önem arz etmektedir. Katma Protokol ve Ortaklık Konseyi Kararları çerçevesinde tarım ürünleri ticaretinde karşılıklı taviz verilmesi konusunda Toplulukla yapılan ve 1997 yılında tamamlanan görüşmeler sonucunda Topluluğa tanınan tercihli rejim, 9 Ocak 1998 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanmıştır. Aynı karar Topluluk tarafından da 25 Şubat 1998 tarihinde AT Resmi gazetesinde yayımlanmış, ve 1/ 98 sayılı Ortaklık Konseyi Kararı ile sonuca bağlanmış bulunmaktadır. Ancak ülkemiz tarafından canlı hayvan et ve süt ürünleri ithalatının serbest bırakılmaması sonucunda 13 Temmuz 1998 tarihinde Topluluk tarafından Türkiye kaynaklı domates salçası, karpuz ve fındık ithalatına tanınmış olan tavizler askıya alınmıştır. 1998 yılında, Avrupa Birliği Ülkelerine ihraç edilen su ürünlerinin üretim alanları ve bu ürünlerin işlendiği tesislerin denetimlerinin yetersiz olduğu belirtilerek AB Komisyonu tarafından taze balık ve çift çenekli yumuşakçaların ithalatı geçici olarak durdurulmuştur. Tarım ve Köyşleri Bakanlığı tarafından yapılan kontroller sonucunda, işletme numarası sahibi firma sayısı 142'den 32'ye düşürülmüş olup bu alandaki çalışmalar sürdürülmektedir.

1996/1 sayılı Bakanlıklararası Tütün Kurulu Kararıyla,1996 yılı ülke tütün üretim kontenjanı 235 bin ton olarak belirlenmiştir.Ancak üretim 220.365 ton olarak gerçekleşmiştir. 1997 yılı ürünü için ülke tütün kotasının belirlenmemesi sonucunda üretim yaklaşık 296 bin ton civarında olmuştur.

1998 yılında Bakanlıklararası Tütün Kurulu Kararı ile tütün üretimine yeniden sınırlama getirilmiş ve 1998 yılı için kontenjan 235 bin ton olarak belirlenmiştir.

1994, 1995 ve 1996 ürünleri için getirilen tedbirler sonucunda, destekleme alımı yapılan tütün stokları önemli ölçüde azalma göstermiştir. Ancak 1997 yılında mevcut talebin çok üstünde üretim gerçekleşmesi, yıllardır ekonomiye büyük yük olan tütün stoklarının yeniden artmasına neden olmuştur.

93/4988 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı uyarınca, tütün üretim kotası dışında kalan ekilmeyen alan için ödenen tazminat miktarı 1994 yılı ürünü için 2.079 milyar TL, 1995 yılı için 4.500 milyar TL ve 1996 yılı için ise 6.500 milyar TL olmuştur

Ülkemizdeki hayvan sayısı, tarımı ileri pekçok ülkeninkinden fazla olmasına rağmen, birim hayvan başına elde edilen verim düşüktür. Hayvancılığı ileri ülkelerde ortalama sığır karkas ağırlığı 250 kg dolayında iken, Ülkemizde 160-170 kg'dır. Sığır başına süt verimi bu ülkelerde ortalama 5.000-6.000 kg/laktasyon iken, Ülkemizde 1.400-1.500 kg/laktasyondur.

1997 yılı hayvancılık istatistiklerine göre genel hayvan popülasyonu içerisinde düşük verimli yerli ırk hayvanlar, sığır mevcudunun yüzde 42,7'sini, koyun mevcudunun yüzde 97,1'ini oluşturmaktadır.

Hayvanların ıslahı maksadıyla, sun'î tohumlama faaliyetine devam edilmektedir. 1997 yılında 1 milyon baş sığır sun'î tohumlama metoduyla tohumlanmıştır. 1998 yılında bu sayının 1 milyon 150 bin baş olması beklenmektedir.

1987-1997 döneminde belli bir program dahilinde toplam olarak 342 bin baş üstün verimli süt sığırı ithal edilerek üreticilere dağıtılmıştır.

1995 yılında yurtiçinde kasaplık ve besi sığırı teminindeki sıkıntıyı hafifletmek amacıyla ithalattan alınan fonun düşürülmesi sonucunda ithalat 350 bin baş olmuş, 1996 sonu itibarıyla oldukça azalarak 119 bin baş olarak gerçekleşmiştir. 1997 yılında ise canlı hayvan ithalatının durdurulması nedeniyle kasaplık sığır ithalatı yapılmamıştır. 1998 yılında da sürdürülen bu uygulamanın, yüksek ithalat korumalarının da etkisiyle beyan dışı canlı hayvan ithalatını özendirici etkide bulunduğu konusunda endişeler gündemdedir.

Bugüne kadar mer'aların kötü, bilinçsizce aşırı bir şekilde otlatılmaları, bunların büyük bölümünün tarla arazisi haline çevirilmeleri gibi nedenlerle mera alanları giderek azalmış ve vasıfları bozulmuştur. 25 Şubat 1998 tarihinde kabul edilen 4342 sayılı yeni "Mer'a Kanunu" ile bu konulara orta ve uzun vadede çözümler getirilebilecektir. Bunun yanında yonca, korunga, fiğ, burçak, hayvan pancarı, mısır ve soya fasulyesi gibi yem bitkilerinin üretimlerinin artırılması önemini korumaktadır. Yapılan hesaplama göre ülkemizde toplam tarım yapılan arazinin ancak yüzde 3-3,5'u yem bitkileri tarımına ayrılmaktadır.

Hayvan hastalık ve zararlıları etkilerini sürdürmektedir.

Teknik bilgi yetersizliği, hayvan bakımı, beslemesi, hayvan barınakları, kontrol ve pazarlama imkanlarının istenilen şekilde iyileştirilememesi; girdi fiyatlarıyla ürün fiyatları arasında denge kurulamaması; yetiştirici birlikleri, kooperatifleri ve derneklerinin ülke genelinde yaygınlaşmamış olması hayvancılık sektörünün diğer temel sorunlarını oluşturmaktadır.

Ülkemizde, iyi vasıflı ormanların kapladığı alan, yeni amenajman verilerine göre, yüzde 12 gibi çok düşük bir seviyede bulunmakta ve kişi başına 0.16 hektar gibi bir alan düşmektedir. Bu değer dünya genelinde 0.60 hektar düzeyindedir. 1997 sonu itibarıyla, yüzde 71' inde kadastro işleri tamamlanan ormanların yüzde 17.5'i doğal, kültürel ve estetik değerleri koruma amacıyla muhafazaya alınmıştır. Bilim bakımından önemli, nadir veya tehlikeye maruz ekosistemler ile bitki türlerinin etkin korunmasını amaçlayan biyolojik çeşitliliği koruma alanları ise, toplam ülke alanının yalnızca yüzde 0.9' nu oluşturmaktadır. Bu oran, Avrupa'da yüzde 4.9, dünya genelinde ise yüzde 3.8 dolaylarındadır.

17800 yerleşim yerinde 8.2 milyon orman köylüsünün çeşitli şekillerde sosyo-ekonomik ihtiyaçlarını karşılayan orman ekosisteminden, son yıllarda ortalama 7.6 milyon m3 endüstriyel odun üretimi gerçekleştirilmektedir.

Sürdürülebilir ormancılık ve kalkınma ilkeleri doğrultusunda, 1997 yılında, 32 bin hektar ağaçlandırma, 26 bin hektar erozyon kontrolü ve 6 bin hektar enerji ormanı tesisi gerçekleştirilmiştir. 1998 yılında, bu faaliyetlerin sırasıyla 35 bin, 36 bin ve 5 bin hektar olarak sonuçlanması beklenmektedir. Ayrıca 1997 yılında, 3 bin hektarlık mer'a ıslahı, 224 hektarlık yeşil kuşak çalışması yapılmış olup, özel sektörce yapılan ağaçlandırmalar ise 5596 hektar olarak sonuçlanmıştır.

Bu gelişmelere karşın, 1997 yılında, 6172 hektar orman alanı yangınlarla kaybedilmiş ve 5843 hektarlık alan da çeşitli yasalarla orman rejimi dışına çıkarılmıştır.

8.333 km kıyı uzunluğu olan ülkemizde, 25 milyon hektar kullanılabılır deniz alanı, 1118 adet içsu kaynağı rezervuarı bulunmaktadır.GAP çerçevesinde devreye giren iç sular, ülkemizin coğrafi konumu ve uygun ekolojik özellikleri bakımından su ürünleri

sektörü için varolan potansiyelini artırmıştır. Bu potansiyele sahip olmamıza rağmen aşırı avlanma, kirlenme ve ekolojik değişimler sonucunda son yıllarda avcılıkla elde edilen su ürünleri üretiminde azalmalar olmuştur.

Su ürünleri üretimini etkileyen kirlenmenin önlenmesi için Karadeniz Ülkeleri arasında imzalanan Karadeniz Stratejik Eylem Planı çerçevesinde Ulusal Eylem Planı hazırlıkları devam etmektedir. Ayrıca, Karadeniz’de balıkçılığın geliştirilmesi ve kaynakların korunması amacıyla Karadeniz Ülkeleri arasında 1997 yılında paraf edilen “Karadeniz’de Balıkçılığın ve Canlı Kaynakların Korunması Anlaşması” imzalanma aşamasındadır. Bu anlaşmalara göre her iki Komisyonun da merkezi Türkiye’de olacaktır.

1997 yılında su ürünleri üretimini artırıcı kaynakların sürdürülebilir bir şekilde kullanılması ve yetiştiriciliğin geliştirilmesi amacı ile Türk-Japon (JICA) teknik işbirliği kapsamında başlatılan ve beş yıl sürecek olan “Karadeniz’de Balık Yetiştiriciliğinin Geliştirilmesi” projesi kapsamında 1998 yılında Trabzon’da kalkan balığı yetiştiriciliğine başlanmıştır. Aynı proje kapsamında hazırlanacak lagünlerin ıslahı projelerinin, özel sektör kanalıyla etkin bir şekilde uygulanmasına devam edilecektir.

Su ürünleri sektöründe; kamuda etkin, yönlendirici, kaynakları yönetici, geliştirici ve koordinasyonu sağlayıcı bir yapının bulunmaması, araştırma ve geliştirme faaliyetlerindeki eksiklik, üreticilerin teşkilatlanmamış oluşu, soğutulmuş ve donmuş ürünlerin pazarlama sisteminin yetersizliği önemli sorunlardır.

DLH İnşaatı Genel Müdürlüğü tarafından gerçekleştirilen balıkçı barınaklarının işletmeci kuruluşlara rayiç bedeli karşılığı devrini sağlamak üzere yasal düzenleme çalışmalarına başlanmış olup bu konuda hazırlanan taslak ilgili kuruluşların görüşüne sunulmuştur.

İnşaatı tamamlanan balıkçı barınakları sayısı 1997 yılında 134’e ulaşmıştır.1998 yılında bu rakamın 140’a yükselmesi beklenmektedir.

b) Amaçlar

Tarım sektöründe temel amaç; artan nüfusun dengeli ve yeterli beslenmesinin sağlanması, ihracatta mukayeseli üstünlüğe sahip olduğumuz ürünlere ağırlık vererek verimliliğin ve üretimin artırılması, üretici gelirlerinde istikrar sağlanması ve kamu kaynaklarının daha rasyonel kullanılmasıdır.

Bu çerçevede gıda güvenlik ve güvenilirliğinin sağlanması, tarımsal üretimde kalite ve verimliliğin artması, çok taraflı dünya ticaret sistemine uyum sağlanması ve doğal kaynakların korunmasını esas alan çevreyle uyumlu tarımsal alt yapının oluşturulması ile sürdürülebilir bir tarımsal kalkınma sağlanması göz önüne alınacaktır.

Ağırlıklı olarak fiyat müdahaleleri ve girdi destekleri şeklinde uygulanan tarımsal destekleme politikalarının, Dünya Ticaret Örgütü kuralları ve Topluluk Ortak Tarım Politikasına uyum çalışmaları çerçevesinde yeniden gözden geçirilerek, sektörde kamunun ağırlığının azaltılması ve Topluluk üyesi ülkelere kıyasla önemli farklılıklar gösteren yapısal konulara ağırlık verilmesi ön plana alınacaktır. Bu çerçevede özellikle ürün borsaları, tarım ürünleri sigorta sistemi ve stok yönetimi gibi risk yönetimi araçlarının etkin şekilde uygulamaya konması sağlanacaktır.

Üretimde verimliliğin ve kalitenin artırılması için araştırma, eğitim, yayım hizmetlerinin geliştirilmesi ve etkinleştirilmesi faaliyetlerine 1999 yılında da devam edilecektir. Bu çerçevede Tarımsal Araştırma ve Kırsal Kalkınma Projeleri uygulamaları ve

araştırma-yayım-çiftçi ağı ile yeni teknolojilerin etkin bir şekilde çiftçilere götürülmesine devam edilecektir.

AT'da bulunan "FADN" benzeri bir "Tarım İşletmesi Muhasebe Veri Tabanı" oluşturmak üzere D.İ.E. tarafından 1998 yılında bir proje başlatılmıştır. 1999 yılında projeye hız verilecektir.

GAP Bölgesinde proje ile 1998 yılı sonuna kadar sulama yatırımı tamamlanan toplam 202 bin hektarlık alanda karşılaştırmalı üstünlüğe sahip olduğumuz ürünlere ağırlık verilecek, ayrıca GAP Yöresi Eğitim ve Yayım Projesi çalışmaları hızlandırılacaktır.

1999 yılında üretimin artırılması amacı ile hayvancılığa özel önem verilmesine devam edilecektir.

Yüksek verimli kültür ırkı hayvanlar öncelikle ülke içinden, gerektiğinde ise ithalat yoluyla karşılanarak genel hayvan popülasyonu içerisindeki payı artırılacak, ayrıca sun'î tohumlama yolu ile yapılan melezleme çalışmalarının etkinliği sağlanacaktır. 1999 yılında 1.250 bin baş sığırın sun'î tohumlama metoduyla tohumlanacağı tahmin edilmektedir.

Ülke içinde damızlık hayvan üretimini geliştirmek için damızlık nüve işletmelerinin kurulmaları teşvik edilecektir.

Hayvan ıslahı çalışmalarına önem verilecek, hayvan ve bitki hastalık ve zararlılarıyla mücadele edilerek gerekli destekleme tedbirleri uygulanacak, bu alanlara özel sektörün katılımı sağlanacaktır.

Karma yem sanayi üretiminde haksız rekabete yol açan kalite yetersizliğini önlemek üzere "Yem Sanayicileri Birliği" nin kalite denetimi faaliyetleri içinde yer alması sağlanacaktır.

Hayvancılık istatistiklerinin ve üretim katsayılarının toplanması ve yayımlanması gözden geçirilerek güvenilir bir veri tabanının oluşturulmasına çalışılacaktır.

Ormanlık Sektörü faaliyetlerinin, 1997 yılında Antalya'da yapılan 11. Dünya Ormanlık Kongresine konu olan "21. Yüzyıla Doğru Sürdürülebilir Kalkınma İçin Ormanlık" teması paralelinde, ekosistemin çevresel, sosyal ve ekonomik boyutları dikkate alınarak, "Sürdürülebilir Orman Yönetimi" ilke ve prensiplerine göre yönlendirilmesi temel amaç olacaktır.

Bu çerçevede, çalışmalarda katılımcılığın artırılması; eğitim ve yayım hizmetlerinin etkinleştirilmesi; muhafaza orman alanları ile biyolojik çeşitliliği koruma sahalarının artırılması; akılcı orman işletmeciliği ile sağlıklı ve yangınlara daha az hassas yeni ormanlar kurma çalışmalarının geliştirilmesi ve çevre kirlenmesinin önlenmesi ile ekoturizmi geliştirici orman peyzajı kriterlerinin uygulanması önem taşımaktadır.

Kadastro çalışmalarına, yangına hassas yöreler ile ağaçlandırma çalışmalarının yoğun olduğu alanlarda öncelik verilmesi; özel orman kurma ve yasalar gereği bazı alanların orman rejimi dışına çıkarılma işlemlerinde de, devlet ormanlarının ekosistem bütünlüğü ile kamu haklarının korunmasına özen gösterilmesi beklenmektedir.

Orman yangınları ile mücadelenin daha da etkinleştirilmesi için, idari ve teknik altyapının geliştirilmesi; orman bakım çalışmalarına, sosyal gerçekler dikkate alınarak, planlanmadan uygulamaya kadar her türlü önceliğin verilmesi; 12-20 metre olarak uygulanmakta olan yangın emniyet şeritleri tesisinin, orman gerçekleri ve sosyal şartlara

bağlı olarak 12-80 metre genişliğinde çıplak ve yeşil şerit olacak şekilde yeniden değerlendirilmesi ve Orman Bakanlığının teknik ve yardımcı personel açısından desteklenmesi zorunlu görülmektedir.

Ayrıca, ormanların korunmasını amacıyla bir çok ülkede ticarete uygulamaya konan "yeşil sertifika" yönteminin ülkemizde de tatbikatına başlanması ve iş emniyetini sağlayıcı ergonomik uygulamalara daha fazla ağırlık verilmesi önem arz etmektedir.

Büyük bir üretim potansiyeline sahip olan ülkemizde, su ürünleri kaynaklarımızın gerçek durumlarının belirlenmesi, korunması, geliştirilmesi, ekonomik ve etkin bir şekilde kullanılması, su kirliliğinin önlenmesi, su ürünlerine zarar veren çevre faktörleri ile hastalık etkenlerinin araştırılması, yeni avlanma yöntemleri ile üretimin artırılması hedeflenmektedir. Mevcut deniz alanlarının ve iç su kaynaklarımızın en rasyonel şekilde kullanılması, artan nüfusumuzun protein ihtiyacının karşılanması, yeni istihdam imkanlarının yaratılması ve ihracatımızın desteklenmesi açısından büyük katkılar sağlayacaktır.

1998 yılında kültür balıkçılığının geliştirilmesi, kıyı ötesinde denizlerde iyi donanımlı kafes işletmelerinin kurulması, bu işletmelerin ihtiyacı olan yem ve yavru giderlerinin desteklenmesi konularında destek sağlamak amacıyla "Balık Yetiştiriciliğinin Geliştirilmesi Hakkında" bir Bakanlar Kurulu Karar Taslağı hazırlanmış olup 1999 yılında işlerlik kazanması beklenmektedir.

GAP çerçevesinde devreye girecek içsularda ve barajlarda balıkçılığın geliştirilmesi için balıklandırma ve eğitim çalışmaları yapılacaktır.

1999 yılında tarım sektörü katma değer artışının sabit fiyatlarla yüzde 1 olması beklenmektedir.

Tarımsal destekleme için diğer transferler hariç 1998 yılında bütçeden 265 trilyon TL kaynak ayrılması öngörülmüştür.

c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler

Tarım Satış Kooperatifi Birliklerinin ortaklarına daha iyi hizmet verebilecek ve kooperatifçilik hizmetlerini daha etkin bir şekilde yerine getirebilecek özerk bir yapıya kavuşturulması, kooperatifçilik ve işletmecilik faaliyetlerinin birbirinden ayrılması için Tarım Satış Kooperatifleri ve Birliklerine ilişkin 3186 sayılı ve 2834 sayılı kanunlarda yapılması öngörülen değişiklikler tamamlanacaktır.

Ürün Borsalarında vadeli işlemler yapılabilmesi için 5590 Sayılı Kanuna 4233 sayılı Kanunla eklenen Ek 11. Maddede ve Sermaye Piyasası Kanununda gerekli değişiklikler tamamlanacaktır.

Tarım sektörünün yapısal sorunlarının çözüme kavuşturulması ve belirlenen tarım politikası amaçlarına ulaşılabilmesine yönelik olarak, bu sektörde politikaları belirleyen ve faaliyetleri yönlendiren ilgili kamu ve özel sektör kuruluşları temsilcilerinden oluşan "Tarımda Yeniden Yapılanma Kurulu" oluşturulacaktır.

1177 sayılı Tütün Tekeli Kanunu, 1196 sayılı Tütün Tarım Satış Kooperatifleri ve Bölge Birlikleriyle Türkiye Tütün ve Satış Kooperatifleri Genel Birliği Kanunu ve 196 sayılı Ekici Tütün Satış Piyasalarının Desteklenmesine Dair Kanunlar günün şartlarına uygun hale getirilecektir.

Üreticilerin ilgi alanına giren ürünlerin üretimi ve pazarlanması konularında üreticilere hizmet verilebilmesi ve yapısal uyum çerçevesinde önerilen gelişmelerin sağlanabilmesi için gerekli altyapıyı oluşturacak Üretici Birlikleri kurulacaktır.

Türkiye Ziraat Odalarının görevlerini etkin bir şekilde yerine getirebilmesine ortam yaratmak amacıyla 6964 sayılı Ziraat Odaları ve Ziraat Odaları Birliği Yasası'nda değişiklik yapılacaktır.

Tarım ve Köyşleri Bakanlığı'nın, Yapısal Uyum Projesi kapsamında kendisine verilmiş olan görevlerle yem ve gıda denetimleri ile ilgili görevlerini daha etkin bir şekilde yerine getirmesi amacıyla yeniden düzenlenmesi için bir yasa taslağı hazırlanacaktır.

Şeker Kanunu'nun, ihtiyaca cevap vermeyen maddeleri güncelleştirilerek, özel kesimin şeker sanayiinde etkin faaliyet göstermesi sağlanacaktır.

Tarımsal Ürün Sigortaları Kanunu taslağının hazırlanmasına yönelik çalışmalar tamamlanacaktır.

6. SANAYİLEŞME YAKLAŞIMI

A. MADENCİLİK

a) Mevcut Durum

Son yıllarda madencilik sektöründe görülen en önemli gelişme, ihracatın tekrar artış sürecine girmesi olmuştur. 1989 sonrası dönemde sürekli gerileyerek, 1993 yılında 233 milyon dolar seviyesine kadar düşen sektör ihracatı, 1997 yılında bir önceki yıla göre yüzde 9,3 artarak 404 milyon dolar olarak gerçekleşmiştir. Dünya fiyatlarında bir miktar düşüş gözlenmesine karşın 1998 yılı ihracatının bir önceki yıl seviyesini koruyacağı tahmin edilmektedir.

Madencilik sektörü ithalatı içinde, ham petrol ve doğal gaz en önemli ürünler olmaya devam etmektedir. 1997 yılında ham petrol ithalatı bir önceki yıla göre yüzde 2,4 artarak 23.324 bin ton olarak gerçekleşirken, doğal gaz ithalatı yüzde 22,9 artarak 9,9 milyar m3 düzeyine yükselmiştir.

Dünya ham petrol fiyatlarındaki düşüş nedeniyle, 1997 yılında ortalama 18,5 dolar/varil olan ham petrol ithal fiyatı 1998 yılı Haziran ayı itibarıyla 11,1 dolar/varil seviyelerine gerilemiştir. Petrol piyasalarında yaşanan bu gelişmelerin etkisiyle, 1997 yılında 3,2 milyar dolar olan ülkemiz ham petrol ithalatının 1998 yılında 2,3 milyar dolar seviyelerinde gerçekleşmesi beklenmektedir. 1998 yıl sonu itibarıyla miktar olarak, ham petrol ithalatının 23.900 bin ton, doğal gaz ithalatının ise 11,8 milyar m3 düzeyinde gerçekleşeceği tahmin edilmektedir.

Doğal gazda arz kaynaklarının çeşitlendirilmesi politikası doğrultusunda, Marmara Ereğlisi'nde inşa edilen terminalin hizmete alınmasıyla, 1994 yılında Cezayir'den LNG ithalatına başlanmıştır. 1994 yılında 377 milyon m3 doğal gaz eşdeğeri olarak gerçekleşen LNG ithalatı, 1997 yılında 3,3 milyar m3 olarak gerçekleşmiştir. 1998 yılında da LNG ithalatına devam edilmektedir.

1997 yılında, doğal gaz tüketiminin yüzde 52'si elektrik üretiminde, yüzde 25'i konutlarda ve yüzde 23'ü ise sanayide gerçekleştirilmiştir. 1998 yılında, konutlarda tüketimin payı artarken, sanayide kullanılan payın gerilediği gözlenmektedir.

Ham petrole, 3.500 bin ton civarında seyreden yurtiçi üretimindeki durgunluğa karşılık, son yıllarda yurtdışında petrol arama ve üretimine yönelik girişimlerden olumlu sonuçlar alınmış olup çalışmalar sürdürülmektedir.

MTA Genel Müdürlüğünün Bakanlık onayı ile yurtdışında arama ve araştırma yapabilmesine ilişkin olarak 2804 sayılı MTA Kuruluş Yasasında gerekli düzenlemeler yapılmıştır. Ayrıca, MTA Genel Müdürlüğü bünyesinde oluşturulan "Sondaj Karot Bilgi Bankası" proje çalışmaları yıl içinde tamamlanarak, 1999 yılında inşaat yapımına geçilecektir.

Tekel Genel Müdürlüğü tarafından hiç işletilmemiş veya işletilmesinden vazgeçilmiş kaya ve kaynak tuzlarının mahalli ihtiyaçların karşılanması amacıyla Bakanlar Kurulu Kararı ile gerçek veya tüzel kişilerce işletilebilmesine olanak sağlamak üzere 3078 sayılı Tuz Kanununda gerekli düzenleme yıl içinde yapılmıştır. Aynı yasal düzenleme ile Bakanlar Kurulu'ndan izin alınmak ve süresi 40 yılı geçmemek kaydı ile Tekel İdaresi'nin her türlü tuzların işletilmesi görevini gerekirse yabancıların da dahil olacağı, bağlı ortaklıklar veya iştirakler oluşturmak suretiyle yerine getirebilmesine olanak sağlanmıştır.

Alternatif enerji kaynaklarının en önemlilerinden olan jeotermal enerji, talebin güvenli, ucuz ve çevre yönünden en az sorun yaratacak tarzda karşılanabilmesi bakımından önem arz etmektedir. Özellikle konutların ısıtılmasında uygun niteliklere sahip olan ülke jeotermal kaynaklarının, bu amaçla değerlendirilmesi yönünde çalışmalar devam etmektedir.

b) Amaçlar

Yeraltı kaynaklarının yüksek katma değer sağlayacak şekilde ekonomiye kazandırılması, sanayinin hammadde ve enerji ihtiyacının güvenli ve ekonomik olarak karşılanması madencilik sektöründe temel amacı oluşturmaktadır. Bu nedenle, yurtiçi ve yurtdışında petrol arama faaliyetleri sürdürülecek, sektörde verimli işletmeciliğin geliştirilmesine yönelik imkanlar sağlanacaktır.

Enerji talebinin karşılanmasında, ithalat zorunluluğu bulunmakla birlikte, yurtiçi kaynakların toplam içindeki payının korunması arz güvenliği açısından büyük önem taşımaktadır. Bu çerçevede, üretimin ekonomik olarak yapılabilmesi linyit kaynaklarının değerlendirilmesi yönündeki çalışmalara devam edilecektir.

Doğal gazda tüketim artışına paralel olarak, arz kaynaklarının çeşitlendirilmesi yönündeki çabalar sürdürülmektedir.

Sektörde faaliyet gösteren kamu iktisadi teşebbüslerinden özelleştirilmesi öngörülenlerin özelleştirilmeleri, diğerlerinde ise verimsiz birimlerin tasfiyesi konusundaki çalışmalara 1999 yılında da devam edilecektir.

c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler

Madencilik alanında mevzuat birliğinin sağlanması, yetki çatışmalarının önlenmesi ve madenciliğimizin daha etkin bir yasal düzene kavuşturulabilmesi amacıyla, 3213 sayılı Maden Kanunu'nun, Tuz Kanunu ve Taş Ocakçılığı Nizamnamesi ile düzenlenen hususları da kapsayacak şekilde yeniden ele alınmasına yönelik olarak başlatılan çalışmalara devam edilecektir.

Jeotermal enerji alanındaki yasal boşluğun doldurulması amacıyla hazırlanan Jeotermal Enerji Kaynakları Yasa Tasarısı'na son şeklinin verilmesi çalışmaları sürdürülecektir.

2804 sayılı MTA Kuruluş Yasası'nın değiştirilmesine yönelik Yasa Tasarısı çalışmalarına devam edilecektir.

MTA Genel Müdürlüğü bünyesinde oluşturulan "Sondaj Karot Bilgi Bankası"na ilgili kuruluşlardan düzenli bilgi akışının sağlanmasına yönelik yasal düzenleme gerekliliğinin ve kurumsal düzenleme imkanlarının araştırılmasına devam edilecektir.

B. İMALAT SANAYİİ

a) Mevcut Durum

Son yıllarda imalat sanayiinde gözlenen hızlı büyüme eğilimi 1998 yılının ilk çeyreğinde de devam etmiştir. Yılın ikinci çeyreğinden itibaren yurtiçi ve yurtdışı talepte ortaya çıkan daralmayla birlikte ekonomideki büyüme eğiliminin yavaşladığı ve imalat sanayii üretiminin de bundan etkilendiği gözlenmektedir. Nitekim, 1996 yılında yüzde 7,7, 1997 yılında yüzde 12,3 artan imalat sanayii üretimi, 1998 yılının ilk çeyreğinde de yüzde 9,9 artmış ancak, ikinci çeyrekte artış oranı, özel imalat sanayii üretim artış hızının yüzde 2,7'de kalmasının etkisiyle gerileyerek, yüzde 2,8 olmuştur. Özel imalat sanayi üretimindeki bu yavaşlamada gıda ve basım sanayilerindeki üretim azalışı ile dokuma ve kimya sanayilerindeki durgunluk etkili olmuştur.

Üç aylık imalat sanayi eğilim anketi sonuçlarına göre, imalat sanayii kapasite kullanım oranı 1998 yılının ilk çeyreğinde yüzde 77,5, ikinci çeyreğinde ise yüzde 76,5 olmuştur. Böylece, 1997 yılının ilk yarısında yüzde 78,2 olan imalat sanayii kapasite kullanım oranı, 1,2 puan azalarak 1998 yılının ilk yarısında yüzde 77,0 olarak gerçekleşmiştir. Bu dönemde kapasite kullanım oranı kamu kesiminde yüzde 77,1, özel kesimde ise yüzde 76,9 olmuştur.

1997 yılında yüzde 10,4 artan sanayi katma değerine paralel olarak imalat sanayii katma değeri de yüzde 11,4 artmıştır. Büyüme eğilimini 1998 yılının ilk çeyreğinde de sürdüren imalat sanayii katma değeri bu dönemde yüzde 8,4 artarken, yılın ikinci çeyreğinde iç talebin daralması sonucunda bazı sektörlerde ortaya çıkan durgunluk nedeniyle yüzde 2,0 artmıştır. Böylece, 1997 yılının ilk yarısında yüzde 11,2 artan imalat sanayii katma değeri 1998 yılının aynı döneminde yüzde 5,0 artmıştır. Toplam sanayi katma değerinin 1998 yılında yüzde 4,1 oranında artması beklenmektedir.

1996 yılında AT ile gümrük birliği gerçekleşmiş, buna paralel olarak Avrupa Kömür Çelik Topluluğu (AKÇT) ile bir serbest ticaret anlaşması imzalanmış ve bazı demir-çelik ürünleri dışındaki sanayi ürünlerinin nominal koruma oranlarının sıfıra düşürülmesi kabul edilmiştir. Gümrük vergileri 3 yıllık bir geçiş dönemi için tedricen azaltılan demir-çelik ürünlerinde 1999 yılından itibaren nominal koruma oranlarının sıfırlanmasıyla AB çıkışlı sanayi ürünlerinin ithalinde alınan vergiler tamamen kaldırılmış olacaktır.

AB, 1971 yılından itibaren sanayi ürünlerini kapsamak üzere, Türkiye'ye karşı ithalat kısıtlamalarını ve ithalde alınan vergileri önemli ölçüde kaldırmıştır. 1996 yılında yürürlüğe giren gümrük birliği ile Topluluğa yönelik ihracatımızda önemli payı olan tekstil ürünlerine uygulanan kotaların da kaldırılması sağlanmış ancak, gümrük birliği sonrasında AB'ye yönelik ihracatımızın toplam ihracat içerisindeki payında bir artış gözlenmemiştir. 1993-95 döneminde çoğunluğunu sanayi ürünlerinin oluşturduğu AB'ye yönelik ihracatın genel ihracatımız içerisindeki payı yüzde 49,0 iken 1996-97 döneminde bu pay yüzde 48,1 olarak gerçekleşmiştir. AB'nin ithalatta uyguladığı vergilerin daha önce düşürülmüş olması yanında, AB'de uygulamaya konulan sıkı para ve maliye politikaları sonucu ortaya çıkan talep daralması ile ABD dolarının Avrupa para birimleri karşısında değer kazanması

bu gelişmede etkili olmuştur. Gümrük birliği ile AB kaynaklı malların Türkiye'ye girişi kolaylaştığından, Topluluk kaynaklı ithalatın genel ithalat içerisindeki payının 1993-95 ve 1996-97 dönemleri karşılaştırıldığında, yüzde 45,3'den yüzde 52,0'ye çıktığı görülmektedir.

Bazı Asya ülkeleri 1997 yılı ortasından itibaren ciddi bir mali kriz ile karşı karşıya kalmıştır. Tayland'da Temmuz ayında başlayan kriz kısa sürede Endonezya, Malezya ve Filipinler'e sıçramış, Kasım ayında Güney Kore'nin krize girmesiyle daha da genişlemiştir. Krizin etkileri, bu ülkelerin para birimlerinin önemli oranda değer kaybetmesi, menkul kıymetler piyasalarının çökmesi, yurtiçi faiz oranlarının yükselmesi, uluslararası sermayenin bu ülkelere hızla çıkması, banka ve şirket kapanmaları ile iç talebin olumsuz yönde etkilenmesi şeklinde gözlenmiştir.

Krize giren Asya ülkelerine yapılan sanayi ürünleri ihracatının toplam ihracatımız içindeki payının düşük olması ve yoğunluğunu demir-çelik ürünlerinin oluşturması nedeniyle, bu bölgedeki ekonomik daralmanın sanayi ürünleri ihracatımız üzerindeki etkisi sınırlı kalırken, krizden etkilenen ülkelerin aldıkları tedbirler ve OECD ülkelerinin büyüme hızında beklenen yavaşlama, sanayi ürünleri ihracatımızı orta vadede olumsuz yönde etkileyebilecektir.

Asya ülkelerinin yerel para birimlerinin değer kaybetmesi sonucunda kazandıkları rekabet avantajı, bu ülkelerin ihraç ettiği bazı sanayi ürünlerinin fiyatının düşmesini sağlamıştır. Bu gelişme, ara malı üreten petrokimya ve sentetik elyaf sanayilerini olumsuz bir biçimde ve önemli ölçüde etkilemiştir.

1997 yılının ortalarında çıkan Asya krizine 1998 yılının bahar aylarında başlayan ve giderek yoğunlaşan Rusya krizinin de eklenmesi, sanayi ürünleri ihracatımızı etkileyen diğer bir olumsuz gelişmedir. Rusya Federasyonu'na yapılan ihracatımızın dağılımına bakıldığında en çok satılan ürünlerin; tekstil ve hazır giyim, ayakkabı, gıda ve kimya sanayi ürünleri, elektrikli makinalar ve karayolu taşıtları olduğu görülmektedir. Rusya'ya yapılan resmi tekstil ve konfeksiyon ticaretinin gerilemesi yanında önemli boyutlarda olan bavul ve sınır ticareti de azalmıştır.

İhracata dönük olması nedeniyle dünyadaki gelişmelerden en çok etkilenen sektörlerden biri tekstil ve konfeksiyon sanayii olmuştur. 1995 yılından başlayarak tekstil ve konfeksiyon sanayiinde yoğun yatırımlar yapılması sonucunda bu sektörde teknolojinin büyük ölçüde yenilenmesi ve kapasitenin artması ile rekabet gücü olumlu yönde etkilenmiştir. 1996 yılında ülkemiz dünyada tekstil ve konfeksiyon sanayiine en fazla yatırım yapan ülkeler arasında ilk sıralarda yer almıştır. Yapılan bu yoğun yatırımlara karşın iç ve dış talebin aynı oranda artmamasının etkisi ile sektörde kapasite kullanım oranı ve kar marjları düşmüştür. Bunun sonucunda yatırım ve işletme sermayesi ihtiyaçlarını kısa vadeli finansman kaynakları ile karşılayan firmalar mali sorunlarla karşılaşmış ve üretimlerini azaltma yoluna gitmişlerdir. 1997 yılında da artış gösteren yatırım eğilimi 1998 yılından itibaren yavaşlamıştır.

Krize giren ve yerel para birimlerinin değer kaybetmesi sonucunda rekabet avantajı kazanan ülkelere gerçekleştiren ithalat, gelişmiş ülkelere yapılan daha pahalı ithalatı ikame ettiği ölçüde ülkemiz açısından olumlu sonuçlar doğuracaktır. Diğer taraftan, imalat sanayiinin krizin etkilerinden korunması açısından, sanayi ürünleri ithalatında görülebilecek büyük ölçekli artışların yakından izlenmesi önem arz etmektedir.

1997 yılında ortaya çıkan Asya krizinin sanayi ürünleri ihracatı üzerindeki etkileri aynı yıl içinde belirgin bir şekilde hissedilmemiştir. Sanayi ürünleri ihracatındaki artış 1997 yılında da devam etmiş ve imalat sanayii ürünleri ihracatı 1997 yılında yüzde 13,3 artarak 24,8 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir. Böylece imalat sanayii ürünleri

İhracatının toplam ihracat içerisindeki payı yüzde 94,5 olarak gerçekleşmiştir. İmalat sanayii ürünleri ihracatı 1998 yılının ilk 5 aylık döneminde bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 4,1 artarak 10,1 milyar dolar olmuştur. Global krizin, ihracat artış hızının yavaşlamasında etkili olduğu gözlenmektedir.

1980 sonrası dönemde uygulanan teşvik politikaları sonucunda ihracatımızın ürün kompozisyonu sanayi ürünleri lehine değişirken, gıda, dokuma-giyim ve demir-çelik ürünlerinin ihracatımızda giderek önemli paya sahip olduğu ve sanayi ürünleri ihracatının büyük ölçüde bu sektörlerle bağımlı hale geldiği görülmektedir.

İmalat sanayi ithalatı 1997 yılında yüzde 13,9 artarak 42,1 milyar dolara ulaşmıştır. 1997 yılında imalat sanayii ithalatının toplam ithalat içerisindeki payı yüzde 86,4 olmuştur. İmalat sanayii ürünleri ithalatı 1998 yılının ilk 5 aylık döneminde bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 8,6 artarak 16,8 milyar dolar olmuştur.

AT ile gerçekleştirilen gümrük birliği kapsamında üçüncü ülkelerle yapılan serbest ticaret anlaşmalarından (STA) İsrail, Romanya, Litvanya ve Macaristan Anlaşmaları yürürlüğe girmiştir. Estonya, Çek ve Slovak Cumhuriyetleri, Letonya, Slovenya ve Bulgaristan ile yapılan anlaşmalar imzalanmış, ancak yürürlüğe girmeleri için onay işlemleri devam etmektedir. Polonya ile sürdürülen müzakerelerin son aşamasına gelinmiş, Makedonya, Tunus, Fas, Mısır, Filistin ve Malta ile müzakerelerin başlatılması için temas ve hazırlıklar sürdürülmektedir.

Türkiye ile üçüncü ülkeler arasında yürürlüğe girmiş ve önümüzdeki aylarda yürürlüğe girecek olan serbest ticaret anlaşmalarıyla, bu ülkeler ile olan ticaret hacminin artması beklenmektedir.

Yürürlükteki "Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Karar" ile, mal ve hizmet üretimine, araştırma-geliştirme, teknopark, çevre korumaya yönelik, Bilim Teknoloji Yüksek Kurulu'na belirlenen öncelikli teknolojik yatırımlarla, küçük ve orta boy işletmelere destek sağlanmasına yönelik düzenlemeler yapılarak, mevzuatımızın uluslararası yükümlülüklerimize uyumlu hale getirilmesi amaçlanmıştır. 1998 yılında, 4325 sayılı "Olağanüstü Hal Bölgesinde ve Kalkınmada Öncelikli Yörelere İstihdam Yaratılması ve Yatırımların Teşvik Edilmesi ile 193 sayılı Gelir Vergisi Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun" ile OHAL bölgesinde ve Kalkınmada Öncelikli Yörelere yapılacak yatırımlara vergi, istihdam teşvikleri ve kamuya ait arsa ve arazilerinin bedelsiz olarak tahsis imkanı getirilmiştir. Ayrıca 98/1 sayılı "Olağanüstü Hal Bölgesinde Uygulanacak Enerji Teşviği Hakkında Tebliğ" ile OHAL bölgesindeki Van, Diyarbakır, Siirt, Tunceli, Şırnak ve Hakkari illerinde yapılacak yatırımlarda yatırıma başlangıç tarihinden işletmeye geçiş tarihine kadar geçen süre zarfında tüketilen elektrik enerjisinin yüzde 50'sinin Hazinece karşılanması sağlanmıştır.

1998 yılında 4369 sayılı Vergi Kanunu ile 250 milyon ABD Doları karşılığı Türk Lirasını aşan sınai yatırımlarda yatırım indirimi oranının yüzde 200'e kadar artırılmasına imkan sağlanmıştır.

İmalat sanayiinde, 1997 yılında sabit yatırım tutarı cari fiyatlarla 2.034 trilyon TL olan 3.180 adet yatırım teşvik belgesi düzenlenmiştir. 1997 ve 1998 yıllarının ilk yarısında düzenlenen yatırım teşvik belgeleri karşılaştırıldığında; 1997 yılının ilk yarısında sabit yatırım tutarı 842 trilyon TL olan 1.454 adet belgeye karşılık 1998 yılının aynı döneminde sabit yatırım tutarı 1.103 trilyon TL'ye ulaşan 1.323 adet yatırım teşvik belgesinin düzenlendiği ve yatırım eğiliminde belirgin bir yavaşlama olduğu gözlenmiştir.

Dünya ile bütünleşme politikalarına uygun olarak desteklenen yabancı sermayenin ülkemize girişindeki artış eğilimi devam etmektedir. Yerli firmaların teknolojisini ve rekabet gücünü olumlu yönde etkileyen bu gelişme, firmaların AB ve dünya pazarlarına açılmalarını kolaylaştıracaktır. İmalat sanayiinde 1997 yılında 868 milyon dolar tutarında 442 adet yabancı sermaye izni verilmiştir. 1997 yılının ilk 9 ayında 640 milyon dolar tutarında 286 adet yabancı sermaye izni verilmişken, 1998 yılının aynı döneminde 776 milyon dolar tutarında 341 adet yabancı sermaye izni verilmiştir.

Kamu finansman açıklarının yurtiçi faiz oranları üzerindeki baskısının devam etmesi nedeniyle oluşan yüksek finansman maliyetleri ve özel kesim yatırılabilir fonlarının para piyasalarına yönelmesi, imalat sanayiindeki yatırımları olumsuz yönde etkilemektedir. İmalat sanayiinde özel kesim sabit sermaye yatırımları 1997 yılında yüzde 0,9 artarken, kamu kesimi yatırımları yüzde 20,2 azalmıştır. 1998 yılında kamu kesimindeki sabit sermaye yatırımlarının yüzde 28,1 artması, özel kesimde yüzde 4,5 azalması ve böylece imalat sanayiindeki sabit sermaye yatırımlarının yüzde 3,4 oranında azalması beklenmektedir.

Savunma araç ve gereçlerinin yurtiçinden temini amacıyla başlatılan çalışmalar kapsamında "Türk Savunma Sanayii Politikası ve Stratejisi Esasları" hakkındaki Bakanlar Kurulu Kararı yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Savunma araç ve gereçlerinin yurt içinden temin oranının artırılması amacıyla, yerli ve yabancı özel sektörün savunma araç ve gereçlerinin üretimi sürecine katılması konusunda bilgilendirilmesi çalışmaları sürdürülmektedir. Bu amaçla başlatılan savunma sanayii koordinasyon toplantıları yanında, yerel sanayi odaklarındaki üretim olanaklarının harekete geçirilmesine yönelik çalışmalar başlatılmıştır.

Türkiye Petrol Rafinerileri A.Ş.'nin mali sorunlarının çözülmesine katkıda bulunmak ve özelleştirme öncesi gerekli düzenlemelerin yapılmasını sağlamak üzere hazırlanan "Otomatik Fiyatlandırma Modeli"ne uygun bir fiyatlandırma mekanizması oluşturularak, 1 Temmuz 1998 tarihinde yürürlüğe girmiş olan 98/10745 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile petrol ürünleri fiyatlarının serbestçe belirlenebilmesine imkan sağlanmıştır.

1998 yılında Para-Kredi ve Koordinasyon Kurulu'nca çıkarılan "Patent, Faydalı Model Belgesi ve Endüstriyel Tasarım Tescili Harcamalarının Desteklenmesine İlişkin Tebliğ" ile; ihracat potansiyeli bulunan, teknoloji yoğun yeniliklerin, yeni ürünlerin ve yöntemlerin geliştirilmesinin desteklenmesi amacıyla, Türkiye'de yerleşik gerçek kişiler tarafından yapılan çalışmalar neticesinde, patent, faydalı model belgesi veya endüstriyel tasarım tescili ile sonuçlanan bir buluş veya tasarımın ortaya çıkması durumunda, buluşa patent veya faydalı model belgesi, endüstriyel tasarıma da endüstriyel tasarım tescili alınması sırasında yapılan harcamaların bir kısmının desteklenmesi sağlanmıştır.

1998 yılında esnaf ve sanatkar siciline kayıtlı küçük işletmelerin sayısı 3 milyon'a ulaşmıştır.

KOSGEB'in 31 ilde kurulu 43 hizmet merkezinde 3.087 firmaya 12.406 adet laboratuvar hizmeti, 1.748 firmaya danışmanlık hizmeti ve 334 eğitim programında 6.191 kişiye eğitim hizmeti verilmiştir. Ayrıca 574 firmaya 31.5 milyar TL. tutarında yurtiçi ve yurtdışı fuar desteği sağlanmıştır.

1998 yılı eylül ayı itibarıyla KOBİ'lere çeşitli faaliyetleri için toplam 2.2 trilyon TL. destek sağlanmıştır. Yıl sonuna kadar bu desteğin 2.5 trilyon TL.'ye ulaşması beklenmektedir.

Küçük sanayi sitesi uygulamaları 1965 yılında başlatılmış ve 1997 yılı sonuna kadar hizmete sunulan toplam 291 adet küçük sanayi sitesinde 421.000 kişiye sağlıklı ve modern şartlarda çalışma imkanı temin edilmiştir.

1998 yılı Yatırım Programında; 34.632 işyeri kapasiteli 193 adet devam eden ve 7.064 işyeri kapasiteli 35 adet yeni olmak üzere toplam 41.696 işyeri kapasiteli 228 adet küçük sanayi sitesi projesi yer almaktadır.

1998 yılı sonuna kadar 19 adet küçük sanayi sitesinin tamamlanarak hizmete alınması ve bu suretle toplam 21.282 kişilik istihdam imkanı yaratılması beklenmektedir.

Gümrük Birliği sürecinde rekabet gücünü çekebilecek KOBİ'lere destek amacıyla çıkarılan 98/10669 sayılı Küçük ve Orta Boy İşletmelerin Yatırımlarında Devlet Yardımları Hakkındaki Karar kapsamında 1998 yılının ilk 9 ayında 2.550 firmaya 16.5 trilyon TL. devlet yardımı sağlanmıştır.Yıl sonuna kadar 3.000 firmaya 20 trilyon TL. devlet yardımının sağlanacağı tahmin edilmektedir.

Alman GTZ Kuruluşu işbirliğiyle kurulan ve KOBİ'lerin Halk Bankası'ndan kullandığı kredilere teminat veren Kredi Garanti Fonu'ndan yılın ilk 8 ayında 89 firmanın yaklaşık 750 milyar TL. tutarındaki kredi teminat talebi karşılanmıştır.

1998 yılında Halk Bankası'na esnaf, sanatkar ve küçük sanayiciye kullandırılan ticari kredinin 165 trilyon TL.'ye, ihtisas kredilerinin 525 trilyon TL.'ye ulaşması beklenmektedir.

Özelleştirme yoluyla kamunun imalat sanayiindeki rolünün azaltılması ve özel kesim yatırımlarının ve dolayısıyla istihdam imkanlarının artmasına yönelik politikaların uygulanmasıyla, rekabetçi pazar yapısının geliştirilmesine imkan sağlanmaya devam edilmiştir. Özelleştirme çalışmaları kapsamında; 1998 yılında Kurtalan Çimento San. A.Ş., Sivas Demir Çelik İşletmeleri A.Ş., Konya Krom Manyezit Tuğla Sanayii T.A.Ş., Yarımca Porselen Sanayii T.A.Ş. ve Mannesman-Sümerbank Boru Endüstrisi T.A.Ş.'nin blok satış yoluyla, Süt Endüstrisi Kurumu, Sümer Holding ve Orman Ürünleri San. A.Ş.'ye ait bazı işletmelerin tesis ve varlık satışı yoluyla özelleştirme işlemleri tamamlanmıştır. Bunun yanı sıra, Karadeniz Bakır İşletmeleri A.Ş., Türkiye Elektronik San.T.A.Ş., Petrokimya Holding A.Ş., Türkiye Petrol Rafinerileri A.Ş., Petrol Ofisi A.Ş., Ereğli Demir ve Çelik Fabrikaları A.Ş. ile 1998 yılında özelleştirme kapsam ve programına alınan T.Gübre Sanayii A.Ş., Seka-T.Selüloz ve Kağıt Fabrikaları, İstanbul Gübre San.A.Ş., Asil Çelik San.T.A.Ş., Etimesgut Ağaç San.T.A.Ş., T.Zirai Donatım A.Ş., Tümosan-Türk Motor San.T.A.Ş., Taksan-Takım Tezgahları San.T.A.Ş., İskenderun Demir ve Çelik A.Ş.'nin özelleştirme çalışmaları devam etmektedir. Ayrıca, T.Şeker Fabrikaları A.Ş.'nin ve Tekel'e ait sigara fabrikalarının özelleştirme kapsamına ve programına alınmasına yönelik çalışmalar sürdürülmektedir.

Makroekonomik istikrarın sağlanamaması ve buna bağlı olarak yüksek enflasyondan kaynaklanan sorunlar, sanayinin rekabet gücünü ve gelişmesini olumsuz yönde etkilemeye devam etmektedir. Ayrıca, ölçek sorunları, pazarlama organizasyonunda yeterli gelişmenin sağlanamaması, teknolojik gelişmelerin yeterince izlenememesi, teknoloji üreten bir düzeye ulaşamaması, bazı girdi fiyatlarının ve finansman giderlerinin yüksek olması sanayinin başlıca yapısal sorunlardır.

Elektrik enerjisi maliyetine yansıtılan TRT payı uygulaması ve ücretler üzerinden alınan zorunlu tasarruf gibi kesintiler enerji ve işgücü maliyetini artırarak, sanayinin rekabet gücünü olumsuz yönde etkilemektedir.

Yüksek finansman gereği ve ticari riskler, yeni teknolojilerin sanayide uygulanmasında önemli bir engel olmaya devam etmektedir. Bunun sonucunda, yeni teknolojilerin yerine yaygın olarak kullanılan teknolojiler benimsenmekte ve yeni teknolojilerle kazanılabilecek fırsatlar değerlendirilememektedir.

1999 Yılı Programı

İkinci Bölüm

AR-GE faaliyetlerine yeterli kaynak ayıramadığından sanayi, teknoloji üreten bir yapıya kavuşturulamamış ve sanayinin rekabet gücüne bu yönde önemli bir katkı sağlanamamıştır.

Kalite altyapısındaki; akreditasyon sistemi, AB sınıai mevzuatının getirdiği temel güvenlik standartlarına uygunluk işaretlemesi ve izlenebilir ölçü sisteminin oluşturulmasına ilişkin eksikliklerin tamamlanmasına yönelik çalışmalar sürdürülmektedir. Bu kapsamda, akreditasyon kurumunun oluşturulmasıyla ilgili kanun tasarısı TBMM gündemindedir. Yasal metroloji kapsamında olan ölçü ve tartı aletlerinin kalibrasyonu ve izlenebilirliği sisteminin iyileştirilmesi için, Alman teknik yardım projesi kapsamında sağlanan finansman ve uzmanlık desteği ile üç ilde laboratuvar iyileştirme çalışmaları tamamlanmıştır. Bu çalışmalara ek olarak üç ilde daha laboratuvarların iyileştirilmesi için ek finansman ve uzmanlık desteği sağlanarak söz konusu projenin süresi uzatılmıştır.

Türk standartlarının AT ve ISO standartları ile uyumlu hale getirilmesi gereği önemini korumaktadır. Bu kapsamda AT ve ISO standartlarının Türkçe'leştirilmesi ve mevcut Türk Standartlarının revize edilmesi çalışmaları ile AT'nin standardizasyon, ölçme, kalite, akreditasyon, test ve belgelendirme konularındaki mevzuatının, mevzuatımıza dahil edilmesi amacıyla "Ürünler İlişkin Teknik Mevzuatın Hazırlanması ve Uygulanmasına Dair Kanun Tasarısı'nın hazırlanması çalışmaları sürdürülmektedir.

1995 yılında yürürlüğe giren "Gıdaların Üretimi, Tüketimi ve Denetlenmesine Dair 560 sayılı KHK" ile Tarım ve Köyşleri Bakanlığına verilen görevlerin etkili bir biçimde yerine getirilebilmesi için 1996 yılında "Gıda Denetim Hizmetlerinin Geliştirilmesi" projesi başlatılmıştır. Söz konusu projenin bazı bölümlerinin finansmanı için AT(MEDA) programı kapsamında sağlanması onaylanan 10,1 milyon ECU'lük hibe henüz verilmemiş ve projenin ilgili bölümleri başlatılamamıştır.

TABLO: II.9- T. Halk Bankası Kredilerindeki Gelişmeler

(Cari Fiyatlarla, Milyar TL)

Yıllar	Krediler			GSMH	GSMH İçinde Payı (%)
	İhtisas	Ticari	Toplam		
1992	5 354	5 074	10 428	1 104 000	0,94
1993	8 815	10 840	19 655	1 997 000	0,98
1994	17 327	10 005	27 332	3 888 000	0,70
1995	47 500	41 500	89 000	7 855 000	1,13
1996	123 500	48 500	172 000	14 978 000	1,15
1997	278 000	124 000	402 000	29 393 000	1,37
1998(1)	525 000	165 000	690 000	52 985 000	1,30

Kaynak: Türkiye Halk Bankası

(1) Tahmini

TABLO: II.10- Hizmete Açılan Küçük Sanayi Siteleri

Yıllar	Küçük Sanayi Siteleri (Adet)	İşyeri (Adet)	İstihdam Kapasitesi (Kişi)
1993	8	916	5 496
1994	11	2 751	16 506
1995	11	1 686	10 116
1996	16	5 421	32 526
1997	2	975	5 850
1998 (1)	19	3 547	21 282

Kaynak: Sanayi ve Ticaret Bakanlığı

(1) Tahmin

b) Amaçlar

Dünya piyasaları ile bütünleşme ve AB'ye uyum çerçevesinde dışa açık, katma değeri ve rekabet gücü yüksek ve ihracata dönük, küçük-büyük sanayi bütünleşmesinin sağlandığı, ülkemizin jeo-stratejik konumu, doğal kaynakları ve genç nüfus yapısı gibi avantajlarının teknolojik gelişmelerle uyumlu bir şekilde kullanıldığı, teknolojiyi sadece kullanan değil, üreten ve süratle ekonomik faydaya dönüştüren bir sanayi yapısının özel kesim ağırlıklı olarak oluşturulması amaçlanmaktadır.

Sanayi katma değerinin 1999 yılında yüzde 3,2 oranında artması beklenmektedir.

Makroekonomik istikrarın sağlanmasının yanında, dışa açık ve ürün çeşitlendirmesine dayalı sanayileşme stratejisi sürdürülecek ve buna uygun alanlara yatırım yapılmasına, sanayinin ihtiyaç duyduğu kalifiye işgücünün sağlanmasına ve Ar-Ge faaliyetleri ile ürün ve teknoloji geliştirilmesine yönelik çalışmaların desteklenmesine devam edilecektir.

Dünyada giderek etkinliğini artıran ekonomik krizin etkilerini azaltmak ve sanayinin rekabet gücünü geliştirerek sanayi ürünleri ihracatını artırmak üzere, halihazırda ihracatımızda önemli paya sahip olan sektörlerde modernizasyon ve katma değeri yüksek yeni ürünlere yönelik yatırımlara devam edilirken, dünya ticaretindeki payı giderek artan başka sektörlerdeki yatırımların da artması beklenmektedir.

Sanayide yeni teknolojilerin kullanılmasını desteklemek amacıyla, yeni teknolojileri ilk kullananları korumaya ve riskini azaltmaya yönelik finansman olanaklarının geliştirilmesi çalışmalarına devam edilecektir.

Sanayide, AR-GE ve teknolojik gelişme öncelikli olmak üzere çevre koruma, küçük ve orta boy işletmeleri destekleme, bölgelerarası gelişmişlik farkının azaltılmasına katkıda bulunma ve gümrük birliğinin gerektirdiği yapısal uyumu sağlama konuları desteklenecektir.

Savunma sanayiinde; dışa bağımlılığın azaltılması amacıyla yerli ve yabancı özel kesime açık, rekabet gücüne ve ihracat potansiyeline sahip, yeni teknolojileri kullanabilen ve teknoloji üretebilen bir yapı oluşturulmasına yönelik çalışmalar desteklenecektir. Bu kapsamda yerli ve yabancı özel sektörün savunma araç ve gereçlerinin üretimi sürecine katılması konusunda bilgilendirilmesi çalışmaları sürdürülecektir.

Sanayinin rekabet gücünün artırılması için ileri imalat tekniklerinin uygulanması, çevreye duyarlı teknolojilerin kullanılması, bilgi teknolojisi, biyoteknoloji ve ileri malzemelerle ilgili alanlarda teknoloji geliştirilmesi ve ticarete konu edilmesine yönelik faaliyetler desteklenecektir.

Türkiye ile Avrupa Kömür Çelik Topluluğu (AKÇT) arasında 1996 yılında yürürlüğe giren anlaşma uyarınca, çoğunluğunu uzun demir-çelik ürünlerinin oluşturduğu AB menşeli malların ithalatında uygulanan gümrük vergileri 1999 yılı başında kaldırılacaktır.

Gümrük birliğinin gerektirdiği yapısal uyumu sağlamaya yönelik yatırımlar, Topluluğun mali olanaklarından ve teknik yardımından azami ölçüde yararlanılarak desteklenecektir.

Sanayide rekabet gücünün artırılması ve rekabet edebilir mal ve hizmet üretimi ile ürünlerimizin AB pazarında serbest dolaşımını kolaylaştırmak için akreditasyon sistemi, AB sınai mevzuatının getirdiği temel güvenlik standartlarına uygunluk işaretlemesi ve izlenebilir ölçü sisteminin oluşturulması konusundaki teknik altyapı eksikliklerinin

tamamlanmasına yönelik çalışmalar sürdürülecektir. Bu kapsamda, akreditasyon kurumunun 1999 yılı içinde yasal olarak kurulması beklenmektedir.

AT ile ticaretimizdeki teknik engellerin kaldırılması amacına yönelik olarak başlatılan, Türk Standartlarının, Yeni Yaklaşım Direktifleri kapsamındaki standartlar başta olmak üzere, AT standartlarıyla uyumlu hale getirilmesi çalışmaları sürdürülecek ve AT'nin standardizasyon, ölçme, kalite, akreditasyon, test ve belgelendirme konularındaki mevzuatının, mevzuatımıza dahil edilmesi amacıyla "Ürünlere İlişkin Teknik Mevzuatın Hazırlanması ve Uygulanmasına Dair Kanun Tasarısı"nın hazırlanması çalışmaları tamamlanacaktır.

AT ile gümrük birliği kapsamında ortak ticaret politikalarına uyum sürecinde yeni pazarların açılmasını sağlayarak sanayi ürünleri ihracatının artmasında etkili olması beklenen serbest ticaret anlaşmalarıyla ilgili çalışmalara devam edilecektir. Ayrıca, ikili müzakereler sonucu imza aşamasına gelmiş olan Polonya Anlaşmasının da tamamlanmasıyla, Türkiye, 1/95 sayılı Ortaklık Konseyi Kararı çerçevesinde "Pan Avrupa Menşe Kümülasyonuna" dahil olma hakkını elde etmiş olacaktır.

Sanayinin rekabet gücünün artırılması ve girdilerin daha düşük fiyatlardan sağlanabilmesi açısından, üçüncü ülkelerden yapılan girdi ithalatında, AT ile gümrük birliği kapsamında OGT üzerinden alınan gümrük vergilerinin daha düşük seviyelere çekilebilmesini sağlayan "Askıya Alma Rejimi"nin ülkemiz mevzuatına adapte edilmesine yönelik çalışmalar sürdürülecektir.

Ekonomik ve sosyal yapının istikrar unsuru olan KOBİ'lerin, devlet yardımları yanında bilgiye erişimin ve sermaye temininin kolaylaştırılması ve bürokrasinin azaltılması yoluyla desteklenmesine devam edilecektir.

KOBİ'lerin kullandıkları kredilerin toplam krediler içerisindeki payını artırıcı çalışmalar yapılacaktır.

Küçük sanayi sitesi inşaatlarında sanayi gelişme potansiyeli olan bölgelere ağırlık verilecektir. 1999 yılında tamamlanacak 9 adet küçük sanayi sitesinde 7.752 kişiye ilave istihdam imkanı sağlanacaktır.

KOBİ'lerle ilgili mevzuatın OECD standartlarına uyulanması için ön çalışmalar yapılacaktır.

c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler

Akreditasyon kurumunun eksikliği, laboratuvarlarla, ürün, hizmet, sistem ve personel belgelendirmesi yapan kuruluşlarca verilen belgelerin uluslararası geçerliliği konusunda tereddütlere neden olabilmektedir. Bu nedenle akreditasyon kurumunun, akreditasyona tabi faaliyetlerden bağımsız bir yapıda oluşturulması için hazırlanan tasarının yasalaşması gerekmektedir.

AT'nin standardizasyon, ölçme, kalite, akreditasyon, test ve belgelendirme konularındaki mevzuatının, mevzuatımıza dahil edilmesi amacıyla "Ürünlere İlişkin Teknik Mevzuatın Hazırlanması ve Uygulanmasına Dair Kanun Tasarısı"nın hazırlanması çalışmaları tamamlanacaktır.

1995 yılında çıkarılan "Gıdaların Üretimi, Tüketimi ve Denetlenmesine Dair 560 sayılı KHK"nın yasalaşması gerekmektedir.

KOBİ'lere yeni ve ucuz finansal kaynaklar sağlamak amacıyla KOBİ'lerin sermaye piyasasında menkul kıymet ihraç edebilmelerini sağlayacak mevzuat düzenleme çalışmaları yapılacaktır.

Büyük sanayi ve yan sanayi ilişkilerinin sağlıklı gelişmesini ve işlemlerini sağlayacak mevzuat düzenlemesi çalışmaları başlatılacaktır.

7. BİLİM VE TEKNOLOJİDE ATILIM PROJESİ

a) Mevcut Durum

Sanayinin rekabet gücünün yükseltilmesini teminen mikroelektronik, telekomünikasyon, temiz enerji teknolojileri, yeni malzeme teknolojileri, biyoteknoloji gibi jenerik teknolojilere erişme ve mevcut teknolojilerin fonksiyonel kapasitelerinin artırılması çalışmaları sürdürülmüştür. Bu süreçte eğitim ve öğretim sistemi ile teknolojinin entegre olarak ele alınması çalışmaları ve ileri teknoloji transferi ve adaptasyonu faaliyetlerine devam edilmiştir. Uçak tasarım ve dizaynı ile uzay araştırmalarına Türkiye'nin girmesini sağlayacak uydu ve uydu yer istasyonları AR-GE faaliyetleri sürdürülmüştür.

Kamu araştırma kurumlarının, üniversitelerin ve sanayinin AR-GE faaliyetlerine kamunun desteği devam etmektedir. Bu çerçevede, 1998 yılı için kamu kurumlarına ve üniversitelere 9.300 milyar TL ödenek ayrılmıştır. 1998 yılı sonu itibarıyla firmalara, Türkiye Teknoloji Geliştirme Vakfı (TTGV) tarafından 22 milyon Dolar ve Dış Ticaret Müsteşarlığı tarafından "İhracata Yönelik Devlet Yardımları" kapsamında 6.720 milyar TL destek yapılması beklenmektedir.

Kamu-Üniversite-Sanayi işbirliğini geliştirici çalışmalara ve bu işbirliğini kullanarak kamu ve üniversitelerdeki bilgi birikiminin ekonomik ve toplumsal faydaya dönüştürülmesini sağlayan teknopark, yenilik merkezleri ve AR-GE merkezlerinin faaliyetlerine ve geliştirilmelerine devam edilmiştir.

Üniversitelerin ve araştırma-geliştirme kurumlarının, uluslararası ve ulusal düzeyde, bilgi kaynaklarına elektronik ortamda erişebilmelerini, üniversitelerin uzaktan hizmet vermelerini mümkün kılacak ULAKBİM projesinin tam kapasitede hizmete sokulması çalışmaları sürdürülmektedir.

Bilim ve Teknoloji Yüksek Kurulu'nun 25 Ağustos 1997 tarihinde yaptığı üçüncü toplantısında alınan kararlarla ilgili çalışmalar sürdürülmüştür. Özellikle "Teknoloji Geliştirme Bölgeleri Yasasının Çıkarılması", "Beyin Gücü Kaynaklarının Yönetimine İlişkin Mevzuat Düzenlemeleri", "Türkiye Akreditasyon Konseyi Yasasının Çıkarılması", "AR-GE'ye Devlet Yardımı Kararı ile İlgili Yeni Düzenlemeler", "Üniversite-Sanayi Ortak Araştırma Merkezleri Kurulması", "Ulusal Uzay ve Havacılık Konseyi'nin Kurulması", "Sanayi Sektöründe Teknoloji Geliştirme Projesi II", "Patent, Faydalı Model Belgesi ve Endüstriyel Tasarım Tescili Harcamalarının Desteklenmesi" kararları ile ilgili faaliyetlerde önemli gelişmeler kaydedilmiştir. "Ulusal Uzay ve Havacılık Konseyi'nin Kurulması" ile ilgili kanun tasarısı ilgili Bakanlıkça 28 Nisan 1998 tarihinde Hükümete sunulmak üzere Başbakanlık'a sevk edilmiştir. "Patent, Faydalı Model Belgesi ve Endüstriyel Tasarım Tescili Harcamalarının Desteklenmesi" kararına ilişkin tebliğ Para-Kredi ve Koordinasyon Kurulu'nun 98/3 kararı ile 27 Şubat 1998 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

Bilim ve Teknoloji Yüksek Kurulu'nun dördüncü toplantısı 2 Haziran 1998 tarihinde yapılmıştır. Bu toplantıda 25 Ağustos 1997 tarihli toplantı kararlarına ilişkin uygulama sonuçları gözden geçirilmiş ve "Off-Set Anlaşmalarından Ülkenin Teknoloji Yeteneğini Yükseltme Yönünde Azami Yararın Sağlanması", "Büyük Bilimde (Megabilim) İzlenecek

Ulusal Bir Politika Belirlenmesi" ve "Ulusal İnovasyon Sisteminin Kurulması İçin Gerekli Ödeneklerin Tahsisi" ile ilgili üç yeni karar alınmıştır.

İkili teknik yardım anlaşmaları çerçevesinde F.Almanya, Japonya, İsrail, Hollanda, İtalya'dan, çok taraflı işbirliği ile Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı, UNFPA, UNICEF, ILO, UNIDO, FAO, UNESCO gibi Birleşmiş Milletler kuruluşlarından sağlanan teknik yardımlar insan kaynaklarımızın niteliğinin artırılması, mevcut kuruluşlarımızın günün şartlarına uyum sağlaması ve ihtiyaç duyulan yeni kurumların oluşturulması amacıyla kullanılmıştır.

b) Amaçlar

Bilim ve teknoloji yeteneğinin yükseltilmesi için AR-GE faaliyetlerinin desteklenmesi sürdürülecektir.

Kamu-Üniversite-Sanayi işbirliği geliştirilecektir.

Çok taraflı ve ikili teknik işbirliğinin etkinliğini artırmak amacı ile ülke kaynak ve önceliklerinin dengeli bir biçimde dağıtım ve kullanılması DPT tarafından belirlenecektir.

İleri teknoloji için gerekli teknik eleman yetiştirilmesine yönelik eğitim programlarına öncelik verilecek, diğer ülkelerdeki projelerde ve uluslararası kuruluşlarda daha fazla sayıda Türk uzmanın çalıştırılması özendirilecektir.

Teknik yardımlardan ve uluslararası faaliyetlerden en iyi şekilde yararlanmak için kurumların planlama, koordinasyon, takip ve değerlendirme çalışmalarına hız verilecektir.

c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler

Risk Sermayesi Kanun Tasarısı Taslağı hazırlık çalışmaları tamamlanacaktır.

Hazırlanarak Başbakanlık'a sunulan ve bazı kurum/kuruluşların görüşü alınmak üzere geri çekilen Teknoloji Geliştirme Bölgeleri Yasası Taslağı ile ilgili çalışmalar tamamlanacaktır.

Araştırmacı Şirketler Mevzuatının hazırlanması çalışmaları tamamlanacaktır.

Türkiye Akreditasyon Konseyi Yasa Tasarısı TBMM Genel Kurul Gündemine alınmıştır. Bu çerçevede yasalaşması beklenen "Metroloji Enstitüsü Kanunu Tasarısı Taslağı" ile ilgili çalışmalar Türkiye Akreditasyon Konseyi Yasa Tasarısının kabul edilmesinden sonra başlatılacaktır.

Araştırmacı personel açığının kapatılması ve araştırmacılığın teşvik edilmesi amacı doğrultusunda mevzuat düzenleme çalışmaları tamamlanacaktır.

Üniversite-Sanayi işbirliği mevzuatının çıkarılması amacına yönelik olarak 2547 sayılı Kanun'da yapılacak değişiklikleri kapsayacak şekilde hazırlanan ve ilgili kurum ve kuruluşların görüşüne sunulan Kanun Tasarısı Taslağı ile ilgili çalışmalar tamamlanacaktır.

Bilgi ağlarının kullanımı ve yaygınlaştırılmasını sağlayacak mevzuat düzenleme çalışmaları tamamlanacaktır.

8. DIŞA AÇILMA VE DÜNYAYA ENTEGRASYON (AVRUPA BİRLİĞİ'NE UYUM) PROJESİ**A. AVRUPA BİRLİĞİ İLE İLİŞKİLER****a) Mevcut Durum**

Ankara Anlaşmasının temel oluşturduğu Türkiye ile AB (Avrupa Birliği) arasındaki ortaklık ilişkisinde 6 Mart 1995 tarih ve 1/95 sayılı OKK (Ortaklık Konseyi Kararı) ile yeni bir döneme girilmiş bulunmaktadır. Anılan Kararın, 1 Ocak 1996 tarihinden yürürlüğe girmesi ile birlikte Türkiye ile AT (Avrupa Topluluğu) arasında sanayi ürünlerini konu alan bir gümrük birliği oluşturulmuş bulunmaktadır. Söz konusu Kararda, Türkiye-AT ortaklık ilişkisinin son dönemi olan sanayi ürünlerinde gümrük birliğinin işleyişine ilişkin teknik ve hukuki düzenlemeler yer almaktadır.

Bu çerçevede, gümrük birliğinin etkili ve sağlıklı işleyişinin sağlanması amacıyla, Türkiye'nin yükümlülükleri doğrultusunda çeşitli alanlardaki faaliyetler sürdürülmüştür.

Diğer taraftan, AB'ne tam üyelik perspektifi içerisinde, gerek gümrük birliğinin gerçekleştirilmiş olması, gerek AB'nin yeni bir genişleme sürecine girmiş bulunması neticesinde, Türkiye'nin AB'ne katılımına yönelik girişimler yoğunlaştırılmıştır.

Hollanda'nın Apeldoorn kentinde, 15-16 Mart 1997 tarihlerinde AB Dışişleri Bakanlarının katılımıyla gerçekleştirilen toplantıda Türkiye'nin tam üyeliğe ehil bulunduğu teyid edilerek, adaylık konusunda Türkiye'ye de diğer aday ülkelerle aynı kriterlerin uygulanacağı belirtilmiştir. 16-17 Haziran 1997 tarihlerinde Amsterdam'da gerçekleştirilen AB Zirvesinde ise, hiçbir aday ülkenin ismi zikredilmemiş ve Zirveyi izleyen 27 Haziran tarihli bilgilendirme toplantısına Türkiye de diğer aday ülkelerle birlikte katılmıştır. Amsterdam Zirvesinin ardından, Avrupa Komisyonu, 16 Temmuz 1997 tarihinde, AB'nin genişleme süreci politikalarına ilişkin "Gündem 2000" isimli raporu yayınlamış ve 10 Merkezi ve Doğu Avrupa Ülkesi (MDAÜ) ile Güney Kıbrıs Rum Yönetimi (GKRY)'nin genişleme süreci kapsamına alındığı ifade edilmiştir. Yine bu çerçevede, Komisyon tarafından Polonya, Macaristan, Çek Cumhuriyeti, Slovenya ve Estonya ile tam üyelik müzakerelerinin açılması önerilmiştir.

Türkiye, "Gündem 2000" raporunda genişleme sürecine dahil edilen ülkeler arasında yer almadığı, AB Komisyonunun "Gündem 2000" ile aynı zamanda açıkladığı, Türkiye ile ilişkilerin güçlendirilmesine ilişkin "Bildirim" kapsamında değerlendirilmiştir. Söz konusu "Bildirim"de, Türkiye-AB ilişkilerinin gümrük birliğinin ötesine geçecek şekilde geliştirilmesi önerilmektedir. Böylece, Türkiye'nin tam üyeliğe ehil olduğu ve aday ülkelerle aynı standart ve objektif kriterler temelinde değerlendirileceği yolunda 29 Haziran 1997 tarihli Ortaklık Konseyi toplantısında verilen taahhütlerin Komisyonca dikkate alınmadığı ortaya çıkmış bulunmaktadır.

Nitekim, 12-13 Aralık 1997 tarihleri arasında Lüksemburg'da toplanan AB Devlet ve Hükümet Başkanları Zirvesinde, Türkiye'nin beklentilerinin büyük bir kısmı gerçekleşmemiştir. Her ne kadar, Türkiye'nin tam üyelik adaylığı hedefinden bahisle, katılma öncesi strateji olarak nitelendirilebilecek bir işbirliği programının geliştirileceği ifade edilmiş ve ülkemiz Avrupa Konferansına davet edilmiş ise de, gerek Türkiye'nin diğer on bir aday ülke ile birlikte değerlendirilmeyerek AB tarafından ayrımcı bir yaklaşımın benimsenmesi, gerek bahse konu Konferansın genişleme süreci ile bağlantısının kesilerek, Türkiye açısından öngörülen kapsam ve nitelikten uzaklaşmış olması nedeniyle, Türkiye bu Konferansa katılmayacağını açıklamış ve katılmamıştır.

Anılan Zirve ertesinde taraflar arasındaki siyasi ilişkilerde bir tikanıklığın baş gösterdiği gözlemlenmektedir. Nitekim, bu gelişmeler sonucunda Türk Hükümeti, 14 Aralık 1997 tarihli bildirisinde, bir yandan Kıbrıs, Türk-Yunan ilişkileri ve insan hakları başlıkları altında ve esasen AB tarafından ortaya konmuş bulunan siyasi konuları karşılıklı ilişkilerimizde gündem dışı tutma diğer taraftan da, bu durumun AB ile ilişkilerimizin ekonomik ve ticari boyutlarına zarar vermemesini sağlama kararı aldığını ifade etmiştir.

12 Mart 1998 tarihli Avrupa Konferansının hemen öncesinde AB Komisyonu tarafından 3 Mart 1998 tarihinde "Türkiye için Avrupa Stratejisi" başlıklı bir belge yayınlanmıştır. Anılan belgede yer alan hususlar, her ne kadar özü itibarıyla, geçtiğimiz yılın Temmuz ayında yayınlanan "Bildirim" in ötesine çok geçmemekte ise de; yine de, Türkiye'nin her alanda AB'ye yakınlaştırılması suretiyle tam üyeliğe hazırlanmasının öneminin vurgulanmış olmasını, taraflar arasındaki ilişkiler bağlamında olumlu bir gelişme olarak nitelendirmek mümkün gözükmektedir. Söz konusu belgenin Türkiye tarafından yetersiz bulunmasının ardından, Türkiye, 22 Temmuz 1998 tarihinde, Türkiye-AB ilişkilerinin geliştirilmesine dair görüş, talep ve önerilerini içeren mukabil bir "Strateji Belgesini" AB tarafına iletmıştır.

Strateji Metninde, Ortaklık Anlaşmasının nihai amacının, Türkiye'nin Avrupa Birliğine üyeliği olduğu belirtilerek, ortaklık ilişkilerindeki gelişmelerin ancak bu hedef yönünde gerçekleşmesi halinde bir değer taşıyabileceği, bu gerçekleşmenin ise, AB'nin yükümlülüğü olan mali işbirliğinin sağlıklı biçimde işlemesine, Ortaklık Konseyinin etkili ve düzenli çalışmasına ve Türkiye'nin, gümrük birliğiyle doğrudan ilgili konularda Avrupa Birliğince alınan kararlar üzerinde etkili olabilmelerini sağlayacak mekanizmaların sağlıklı işlemesine bağlı olduğu özellikle vurgulanmıştır.

Strateji Metninde, ayrıca, Türkiye-AB ilişkilerinin gelişmesi bakımından öncelikle ele alınması gereken hususlar da yapıcı bir anlayışla Topluluk tarafına iletilmiştir.

Cardiff'de, 15-16 Haziran 1998 tarihlerinde gerçekleştirilen AB Zirvesinin ardından yayımlanan Başkanlık Sonuçları belgesinin Türkiye ile ilgili kısımları, anılan belgenin "Genişleme" başlığı altında yer almıştır.

AB'nin en kapsamlı genişleme perspektifinin belirlendiği ve önümüzdeki dönemde AB'ye katılacak ülkelerin tespit edilerek, bu ülkelere ilişkin katılım stratejilerinin geliştirildiği Lüksemburg Zirvesinin Türkiye'ye ilişkin kısımları ile mukayese edildiğinden, Cardiff Zirvesi sonuçlarının Türkiye'nin konumunda nispi bir ilerleme sağladığı söylenebilir.

Cardiff Zirvesinde, Türkiye'nin, diğer adayların dahil olduğu rapor sistemine, dolayısıyla da, katılım sürecine bir bakıma dahil edilmesi, Avrupa Birliğinin, Lüksemburg'da aldığı kararı düzeltme yönünde olumlu bulunmuştur. Ancak, Türkiye'nin adaylığının, Lüksemburg Zirvesinde, Türkiye için özel olarak öngörölmüş bulunan bazı siyasi şartlara bağlanmış olması hususunda herhangi bir değişiklik yapılmaması nedeniyle, Cardiff Zirvesi sonuçları da Türkiye'de büyük bir memnuniyet uyandırmamıştır.

Cardiff Zirvesinde alınan karara uygun olarak, Avrupa Komisyonu, Türkiye'nin Kopenhag kriterleri bakımından performansını inceleyen ilk raporunu, 4 Kasım 1998 tarihinde yayınlamıştır. Böylece, Türkiye'nin, diğer aday ülkelerle birlikte, katılım süreci çerçevesinde, üyelik şartları açısından gelişimi, Avrupa Komisyonu tarafından düzenli inceleme altına alınmış bulunmaktadır. Nitekim, diğer aday ülkeler hakkındaki düzenli raporlar da aynı tarihte yayınlanmıştır. Bu raporun önemi, Aralık 1998'de toplanacak olan AB Zirvesinde, Türkiye hakkında yapılacak değerlendirmeye esas teşkil edecek olmasıdır. Rapor, 1997 yılının Temmuz ayında, Komisyon tarafından yayınlanmış bulunan Gündem

2000 çerçevesinde, diğer aday ülkeler arasında yer verilmeyen Türkiye hakkında, Avrupa Komisyonunun hazırladığı katılım sürecine ilişkin ilk değerlendirme raporudur. Bu rapordan sonra, Viyana Zirvesinin Türkiye hakkında yapacağı değerlendirme daha da önem kazanmış bulunmaktadır.

Öte yandan, Türkiye-AB ilişkilerinin diğer boyutu olan gümrük birliği çerçevesindeki faaliyetler de sürdürülmektedir. Bu bağlamda 6 Mart 1995 tarihli ve 1/95 sayılı Ortaklık Konseyi Kararı (OKK) yanında, yine aynı tarihli, Türkiye ile Topluluk arasında ortaklık ilişkisinin güçlendirilmesine ilişkin İlke Kararı ve Türkiye ile mali işbirliğinin yeniden başlamasına ilişkin Topluluk Bildirisi önem taşımaktadır.

Türkiye, 1.1.1996 tarihi itibarıyla, Topluluğa karşı, 12 ve 22 yıllık listelerde yer alan ürünlerde, gümrük vergilerini kaldırmış ve üçüncü ülkelere karşı, bazı ürünler dışında Topluluk Ortak Gümrük Tarifesi'ni uygulamaya başlamıştır. Ayrıca, Topluluğun dış ticaret politikasına uyum amacıyla, ithalatta korunma, gözetim ve kota uygulamalarına, dahilde ve hariçte işleme rejimine, haksız ticari uygulamalara, tekstil ürünleri ithalatına ilişkin çeşitli düzenlemeler yapılmıştır. Türk dış ticaret politikası ile Topluluğun ortak ticaret politikası arasında uygulama paralelliği sağlanması amacıyla tekstil ticareti ile ilgili olarak pek çok ülke ile ikili anlaşmalar imzalanmıştır. Aynı amaçla kurumsal alanda da İthalatta Haksız Rekabeti Değerlendirme Kurulu, İthalatta Gözetim ve Korunma Önlemlerini Değerlendirme Kurulu, Türkiye'nin Ticari Haklarını Değerlendirme Kurulu ve Tekstil Ürünleri İthalatında Gözetim ve Korunma Önlemlerini Değerlendirme Kurulu kurulmuştur.

Gümrük birliğinin aksamadan işlenmesini sağlamak amacıyla 1615 sayılı Gümrük Kanununda değişiklik yapan 564 sayılı KHK çıkarılmıştır. Ancak, bu düzenlemenin yetersiz kalması nedeniyle, Topluluğun Gümrük Kodunu ve uygulama tüzüğünü esas alan yeni bir Gümrük Kanunu Tasarısı hazırlanmıştır. Anılan Tasarı halen TBBM Genel Kurul gündeminde bulunmaktadır. Ayrıca Türk Gümrük İdaresi'ni teşkilat ve altyapı itibarıyla Topluluk sistemiyle uyumlu hale getirmek amacıyla Gümrük Müsteşarlığı Teşkilat Kanunu Tasarısı hazırlama çalışmaları sürdürülmektedir.

Madencilik Fonuna maden ithalatı ve ihracatından yapılan kesintilerin kaldırılması amacıyla "Maden Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı" TBMM'ye sunulmuştur. Tasarı yasalasınca kadar soruna çözüm bulunması amacıyla, "Maden Kanununun Uygulanmasına Dair Yönetmelikte Değişiklik Yapılması Hakkında Yönetmelik" ile, ithalattan alınan Madencilik Fonu sıfıra indirilmiştir.

Topluluk ile Türkiye arasında, gümrük alanında uygulanacak rejimi belirleyen "Köprü Mevzuatı"nın Türk gümrüklerinde uygulanmasını teminen gerekli düzenleme yapılmıştır. Ayrıca, Köprü Mevzuatı'nın A.TR. Dolaşım Belgelerinin uygulanmasına ilişkin hükümlerini belirleyen A.TR. Dolaşım Belgeleri Yönetmeliği 1.7.1996 tarihinden geçerli olmak üzere 24.8.1996 tarih ve 22737 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

6326 sayılı Petrol Kanununun 112'nci maddesinin 5'inci fıkrasına göre üçüncü ülkelerden muaf ithal edilen ham petrole rafineri çıkışında Gümrük Tarife Cetvelinde yer alan ortak gümrük tarifeleri uygulanmakta, bu ise rafinelerin rekabet gücünü olumsuz yönde etkilemektedir. Bu nedenle, Petrol Kanununun, söz konusu olumsuzlukları ortadan kaldıracak şekilde değiştirilmesine yönelik çalışmalar sürdürülmektedir.

İhracı izne bağlı mallar ile yasak mallar listesini de kapsayacak şekilde, ihracatta uygulanan ortak kurallarla ilgili ve Topluluk mevzuatına özü itibarıyla benzer mevzuat 1995 yılı sonu itibarıyla uygulamaya konmuştur.

Öte yandan Türkiye, 1/95 sayılı Karar kapsamında, 1996 yılından itibaren 5 yıllık bir süre içerisinde AT'nin üçüncü ülkelere karşı uygulamakta olduğu tercihli rejimleri üstlenmek durumundadır. Bu çerçevede, İsrail, Macaristan, Romanya, Litvanya, Estonya, Çek ve Slovak Cumhuriyetleri, Letonya, Slovenya ve Bulgaristan ile Serbest Ticaret Anlaşmaları (STA) imzalanmıştır. Bu Anlaşmalardan, İsrail, Romanya, Litvanya, Macaristan, Estonya, Çek ve Slovak Cumhuriyetleri ile yapılmış olanlar yürürlüğe konmuştur. Polonya, ve Makedonya ile teknik görüşmeler devam etmektedir. Fas, Tunus, Mısır, Filistin ve Malta'ya da anlaşma taslak metinleri tevdi edilmiş bulunmaktadır. EFTA ülkeleri ile ticari ilişkiler ise, 1992 yılında yürürlüğe giren Türkiye-EFTA Serbest Ticaret Anlaşması ve EFTA üyesi ülkelerle ikili bazda tarım ürünleri ticaretini düzenleyen anlaşmalar çerçevesinde sürdürülmektedir.

Diğer taraftan, Türkiye'nin 1.1.1999 tarihinde, "Pan-Avrupa Menşe Kümülasyonu Sistemine" dahil olması ile serbest ticaret anlaşmalarının getirdiği tercihli ticaret imkanı genişletilmiş olacaktır.

3577 sayılı İthalatta Haksız Rekabetin Önlenmesi Hakkında Kanunda 1/95 sayılı Kararda öngörülen AT mevzuatı ile uyum sağlanabilmesi amacıyla gerekli değişikliklerin yapılması için bir Tasarı hazırlanmış ve TBMM'ne sevk edilmiştir.

Türkiye ile Topluluk arasında karşılıklı tarım taviz görüşmeleri Nisan 1997 tarihinde tamamlanmıştır. Domates salçası ile ilgili rejim 1997 yılı itibarıyla yürürlüğe girmiştir.

İşlenmiş tarım ürünlerindeki sanayi paylarının tedricen kaldırılması doğrultusunda, Türkiye 1/95 sayılı Kararda öngörülen takvim ve oranlara uygun olarak ürün bazında bu alandaki yükümlülüklerini yerine getirmektedir.

Yürürlükteki mevzuatımızın Dünya Ticaret Örgütü ve gümrük birliğinden kaynaklanan yükümlülüklerimiz büyük ölçüde kapsamında, teşvik mevzuatımız Topluluk ile uyumlu hale getirilmiştir. Bu konudaki çalışmalar önümüzdeki yılda da sürecektir.

Fikri ve sınai mülkiyet hakları alanında, Türkiye, 1/95 sayılı OKK'dan kaynaklanan yükümlülüklerini yerine getirmek amacıyla, bir çok uluslararası sözleşmeye katılım sağlamış ve bir dizi hukuki düzenleme gerçekleştirmiştir. Endüstriyel Tasarımların Uluslararası Tesciline İlişkin Lahey Sözleşmesine Türkiye'nin katılımının sağlanması konusunda ise, söz konusu sözleşmenin tadil edilmesi için başlatılan çalışmaların sonuçlanması beklenmektedir. Ancak, fikri haklar alanında, 1/95 sayılı OKK'dan kaynaklanan yükümlülüklerin tam anlamıyla yerine getirilebilmesi için 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu ve 3257 sayılı Sinema, Video ve Müzik Eserleri Kanununda yapılması gerekli değişiklikler ve düzenlemeler henüz gerçekleştirilememiştir. Bunun yanı sıra, sınai haklarla ilgili olarak çıkacak ihtilaflara bakmak amacıyla, ilgili mevzuatta kurulması öngörülen ihtisas mahkemeleri kurulamadığından, bu konuda geçici olarak Asliye Ticaret, Asliye Hukuk ve Asliye Ceza Mahkemeleri görev yapmaya devam etmiştir.

Tüketicinin korunması alanında, tüketicinin sağlık ve güvenliğinin ve ekonomik çıkarlarının korunması konusunda, AT'de kabul edilen esaslara uyum sağlanabilmesi için, 4077 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanunda bazı değişikliklerin ve yeni düzenlemelerin yapılması amacıyla, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı ve Sağlık Bakanlığı bünyesinde başlatılan çalışmalar sürdürülmektedir. Ayrıca 4077 sayılı Kanun uyarınca kurulması öngörülen tüketici mahkemeleri henüz kurulamadığı için, bu alanda geçici olarak Asliye Ticaret ve Asliye Hukuk Mahkemeleri görev yapmaya devam etmektedir.

Özel Tüketim Vergisi Kanun Tasarısı TBMM'nin Plan ve Bütçe Komisyonu gündeminde.

1/95 sayılı OKK'nın ticarete teknik engellerin kaldırılması konusundaki 8/2. maddesinde hükme bağlanan listenin hazırlanabilmesi için, AT Komisyonu yetkilileri ile yürütülen çalışmalar sonucu, Ortaklık Konseyi, 21.5.1997 tarihli ve 2/97 sayılı Karar ile, Türkiye'nin 5 yıl içinde uygulamaya koyması gereken düzenlemeleri ve bunların şartlarını tespit etmiştir. Öte yandan, 29.4.1997 tarih ve 97/9196 sayılı, "Türk Ürünlerinin İhracatının Artırılmasına Yönelik Teknik Mevzuatı Hazırlayacak Kurumların Belirlenmesine İlişkin Bakanlar Kurulu Kararı" yürürlüğe konmuştur. Aynı yönde olmak üzere, Türkiye Akreditasyon Konseyi Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun Tasarısı TBMM'ye sevk edilmiştir. Ayrıca "Ürünlerle İlişkin Teknik Mevzuatın Hazırlanması ve Uygulanmasına Dair Kanun Tasarısı" hazırlanmıştır.

Kamu ihaleleri alanında, 2886 sayılı Devlet İhale Kanununda AT mevzuatına uygun değişikliklerin yapılması amacıyla geçmiş yıllarda yapılan çalışmaları sonuçlandırmak üzere yeni bir Kanun Tasarısı hazırlama çalışmaları henüz tamamlanamamıştır.

Türkiye Cumhuriyeti ile Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu (AKÇT) arasında 1.8.1996 tarihinde yürürlüğe giren "Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğunu Kuran Antlaşmanın Yetki Alanına Giren Ürünlerin Ticareti ile İlgili Anlaşma" uyarınca, Türkiye'nin, anlaşmaya konu teşkil eden ürünlerden tahsil edilen gümrük vergilerinin tedricen 3 yılda kaldırılmasına ilişkin yükümlülüğü çerçevesinde, 1998 yılına ilişkin indirimler gerçekleştirilmiştir.

Rekabet Hukuku alanında 4054 sayılı Rekabetin Korunması Hakkında Kanunda kurulması öngörülen Rekabet Kurulunun üyeleri, Şubat 1997'de Bakanlar Kurulu tarafından atanmış ve 5 Mart 1997 tarihi itibarıyla Kurul görevine resmen başlamış bulunmaktadır. Kurul, gerek Kanunun, gerek gümrük birliğinin rekabet kurallarının öngördüğü mevzuat uyumlaştırmasını sağlamak ve Kanuna işlerlik kazandırmak amacıyla çeşitli konularda tebliğler yayımlamıştır.

Türkiye'nin OKK'nın 41'nci maddesi mucibince üstlenmiş bulunduğu, kamu teşebbüsleri ve teşebbüslere tanınan özel veya inhisari hakların tabi olduğu kuralların, Topluluk mevzuatı ile uyumlu hale getirilmesi yükümlülüğünün gereğini yerine getirmek açısından henüz sistematik bir çalışma başlatılamamıştır. Ancak, 1/95 sayılı OKK'nın 42'nci maddesi çerçevesinde 1942 tarih ve 4250 sayılı İspirto ve İspirtolu İçkiler İnhisarı Kanununda, TEKEL İdaresinin, alkollü içkilerin dağıtımı ve ithali üzerindeki inhisarını kaldırmayı amaçlayan düzenlemeler içeren bir kanun tasarısı hazırlanmış ve TBMM'ye sevk edilmiştir.

İşçilerin serbest dolaşımı konusunda, Topluluk üyesi ülkelerde bulunan Türk işçilerine Anlaşmalardan ve Ortaklık Konseyi Kararlarından doğan haklarını üye ülkelerde kullanabilmeleri için hukuksal alanda gerekli destek hizmetlerinin verilmesine devam edilmektedir.

Gümrük birliğinin Türk ekonomisi üzerindeki etkilerini izlemek amacıyla DPT Müsteşarlığı ile DİE Başkanlığının ortaklaşa yürütmekte olduğu araştırma projesi kapsamında, öncelikle İstanbul ve Kocaeli illerinde olmak üzere bir anket çalışması yapılmış olup; anket değerlendirme çalışmaları sonucu ışığında, projenin Türkiye genelinde uygulanması hedeflenmektedir.

Türkiye ile Topluluk arasında mali işbirliğinin yeniden başlatılmasına ilişkin 6 Mart 1995 tarihli Topluluk Bildirisi çerçevesinde ilk olarak Yenileştirilmiş Akdeniz Programı (YAP) kaynağından 339,5 Milyon ECU'lük kredinin Türkiye'ye tahsis sağlanmıştır (1996).

1999 Yılı Programı

Birinci Bölüm

TABLO: II.11- Türkiye-AT Dış Ticareti

	1996			1997			1997 (**)		1998 (*)		
	Değer (milyon \$)	Yüzde Pay	Yüzde Artış	Değer (milyon \$)	Yüzde Pay	Yüzde Artış	Değer (milyon \$)	Yüzde Pay	Değer (milyon \$)	Yüzde Pay	Yüzde Artış
Türkiye'nin Toplam İhracatı	23 224,5	100,0	7,3	26 244,7	100,0	13,0	16 715,4	100,0	16 950,6	100,0	1,4
AT'ye İhracat	11 548,6	49,7	4,3	12 237,0	46,6	6,0	7 796,4	46,6	8 231,8	48,6	5,6
Türkiye'nin Toplam İthalatı	43 626,6	100,0	22,2	48 585,1	100,0	11,4	30 532,8	100,0	31 063,5	100,0	1,7
AT'den İthalat	23 138,1	53,0	37,2	24 837,3	51,1	7,3	15 565,5	51,0	15 984,9	51,5	2,7
Türkiye'nin Top. Dış Ticaret Açığı	-20 402,1	100,0	45,0	-22 340,4	100,0	9,5	-13 817,4	100,0	-14 112,9	100,0	2,1
Türkiye'nin AT ile Dış Ticaret Açığı	-11 589,5	56,8	100,2	-12 600,3	56,4	8,7	-7 769,1	56,2	-7 753,1	54,9	-0,2
İhracatın İthalatı Karşılama Oranı (%)		53,2			54,0			54,7		54,6	
AT'ye İhracatın AT'den İthalatı Karşılama Oranı		49,9			49,3			50,1		51,5	

Kaynak: DPT, DİE

(*) Ocak-Ağustos

TABLO: II.12- Türkiye-EFTA Dış Ticareti

	1996			1997			1997 (**)		1998 (*)		
	Değer (milyon \$)	Yüzde Pay	Yüzde Artış	Değer (milyon \$)	Yüzde Pay	Yüzde Artış	Değer (milyon \$)	Yüzde Pay	Değer (milyon \$)	Yüzde Pay	Yüzde Artış
Türkiye'nin Toplam İhracatı	23 224,5	100,0	7,3	26 244,7	100,0	13,0	16 715,4	100,0	16 950,6	100,0	1,4
EFTA'ya İhracat	335,9	1,4	14,3	406,8	1,6	21,1	262,2	1,6	220,1	1,3	-16,1
Türkiye'nin Toplam İthalatı	43 626,6	100,0	22,2	48 585,1	100,0	11,4	30 532,8	100,0	31 063,5	100,0	1,7
EFTA'dan İthalat	1 112,1	2,5	24,7	1 280,1	2,6	15,1	791,8	2,6	836,0	2,7	5,6
Türkiye'nin Toplam Dış Ticaret Açığı	-20 402,1	100,0	45,0	-22 340,4	100,0	9,5	-13 817,4	100,0	-14 112,9	100,0	2,1
Türkiye'nin EFTA ile Dış Ticaret Açığı	-776,2	3,8	29,8	-873,3	3,9	12,5	-529,6	3,8	-615,9	4,4	16,3
İhracatın İthalatı Karşılama Oranı (%)		53,2			54,0			54,7		54,6	
EFTA'ya İhracatın EFTA'dan İthalatı Karşılama Oranı		30,2			31,8			33,1		26,3	

Kaynak: DPT, DİE

(*) Ocak-Ağustos

Öte yandan, yine AB'ye üye olmayan Akdeniz ülkelerinin yararlandırılmasına yönelik olarak uygulamaya konan MEDA programı çerçevesinde, 1996 yılı hesabından 5 projeye 33 milyon ECU ve 1997 yılı hesabından 35 projeye 70.2 milyon ECU'lük hibe kaynak tahsisatı sağlanmıştır. Halen Türkiye'nin MEDA'dan sağlayacağı toplam 375 milyon ECU'lük tutarın bakiyesinin kullanımı için çalışmalar sürdürülmektedir.

Diğer yandan, MEDA'ya paralel olarak yine AB'ye üye olmayan Akdeniz ülkelerinin yararlandırılmasına yönelik olarak geliştirilmiş olan EUROMED çerçevesinde Türkiye'ye sağlanan 200 milyon ECU'luk Avrupa Yatırım Bankası kredisinin 150 milyon ECU'lük bölümünün kullanımı için sunulan, belediyelere ait dört adet kanalizasyon projesinden Adana Kanalizasyon Projesinin 45 Milyon ECU'lük tahsisatı ile bu fonun geri kalan 50 milyon ECU'lük bölümünün KOBİ'lere tahsisatı tamamlanmıştır.

Yukarıda sayılan unsurlardan anlaşılacağı gibi halen Türkiye ile Topluluk arasındaki mali işbirliği, Türkiye'nin bir Akdenizli ülke olması sebebiyle dahil edildiği fonlardan ve gümrük birliği ile doğrudan irtibatlandırılmamış şekilde, birtakım güçlükler içinde sürdürülmektedir.

Türkiye'nin AB ile ilişkilerinin güçlendirilmesi amacıyla gerçekleştirilmekte olan çalışmalara hız ve etki kazandırma yolunda 55. Hükümet bünyesinde, 1997/56 sayılı Başbakanlık Genelgesi ile, AB ile İlişkilerle Görevli Devlet Bakanı görevlendirilmiş olup; Bakan'ın başkanlığında Koordinasyon Kurulu ve Danışma Kurulu çalışmaları yürütülmektedir. Bu çalışmalar, Türk Strateji Metninin hazırlanmasında ve Türkiye'de yürütülmekte olan uyum çalışmalarının koordine edilmesinde etkili olmuştur.

b) Amaçlar

Türkiye, başta sanayi ürünlerinde gümrük birliğinin daha sağlıklı işlemesine yönelik tedbirler olmak üzere, AB ile ilişkilerinin güçlendirilmesi amacıyla yönelik olarak, her türlü tedbiri alma çabasını sürdürmektedir. Öte yandan, Türkiye'nin AB ile ilişkilerini güçlendirme yönünde aldığı tedbirlerin büyük bir kısmı, ülkemizin, dışa açılma ve dünyaya entegrasyon süreci açısından da ilerleme kaydetmesini sağlamaktadır. Nitekim, özellikle malların serbest dolaşımı açısından Türkiye'nin geçmiş yıllarda gerçekleştirdiği yasal ve idari düzenlemeler ve bu bağlamda aldığı tedbirlerin önemli bir kısmı DTÖ Anlaşması çerçevesinde Türkiye'nin üstlenmiş bulunduğu yükümlülükler ile yakın ilgi içerisinde bulunmaktadır.

c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler

Ortaklık Konseyinin 1/95 sayılı Kararı uyarınca çeşitli ülkelerle yürütülmekte olan Serbest Ticaret Anlaşmaları görüşmelerinin tamamlanması ve diğer bazı ülkelerle de görüşmelerin başlatılması sağlanacaktır.

Gümrük mevzuatının AT mevzuatına uyumu için gerekli düzenlemelerin tamamlanması yanında, gümrük idarelerinin modernizasyonu ve otomasyonu çalışmalarına hız verilecektir. Bu kapsamda, Gümrük Kanunu ve Gümrük Müsteşarlığı Teşkilat Kanunu'nun yasalaşması için çaba gösterilecektir.

İşlenmiş tarım ürünlerindeki sanayi payının sıfırlanması amacıyla yönelik düzenlemeler tamamlanacaktır.

Sınai mevzuat alanında AT sistemine uyum sağlanması yönündeki mevzuat değişiklikleri ile ilgili çalışmalar hızlandırılacaktır.

Fikri mülkiyet hakları alanında, 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu ve 3257 sayılı Sinema, Video ve Müzik Eserleri Kanununda, 1/95 sayılı OKK'dan kaynaklanan yükümlülüklerimize uygun olarak, gerekli değişikliklerin sonuçlandırılmasına çalışılacaktır. Sınai mülkiyet hakları alanında ise Marka Kanunları Harmonizasyonu Antlaşmasına, Avrupa Patent Sözleşmesine ve Bitki Türlerinin Korunması Hakkında UPOV Sözleşmesine Türkiye'nin taraf olması sağlanacaktır. Ayrıca, entegre devrelerin topografyalarının, biyoteknolojik buluşların ve bitki türlerinin korunması amacıyla, AT mevzuatına uygun hukuki düzenlemeler gerçekleştirilecek know-how ve ticari sırların korunmasına ilişkin düzenlemelerin AB üyesi devletlerin kabul ettiği esaslara göre gözden geçirilmesi sağlanacaktır. Fikri ve sınai mülkiyet hakları alanında çıkacak ihtilaflara bakmak üzere ihtisas mahkemelerinin kurulması konusunda gerekli çalışmalar sürdürülecektir.

Kamu ihaleleri alanında, özellikle rekabetin ve şeffaflığın tam olarak sağlanabilmesi amacıyla, 2886 sayılı Devlet İhale Kanununda gerekli değişikliklerin yapılması çalışmaları tamamlanacaktır.

Vergilendirme alanında öncelikle 1/95 sayılı OKK'nın 50'nci maddesi çerçevesinde dolaylı vergilere ilişkin düzenlemelerin tamamlanmasına çalışılacaktır.

Tüketicinin korunması alanında, tüketicinin sağlık ve güvenliğinin ve ekonomik çıkarlarının korunması konusunda, AT'de kabul edilen esaslara uygun kurumsal değişiklikler ve düzenlemeler gerçekleştirilecektir.

Rekabetin korunmasını amaçlayan mevzuatın etkili biçimde uygulanması temin edilecektir. Bu amaçla, öncelikle, 4054 sayılı Kanunun uygulayıcısı olan Rekabet Kurumunun etkili çalışmasını sağlayıcı tedbirlere öncelik verilecektir. AT'nin, blok muafiyet tüzüklerine paralel düzenlemelerin uygulamaya konulmasına devam edilecektir.

Kamu teşebbüsleri ve kendilerine özel veya inhisari haklar tanınan özel teşebbüslerle ilgili olarak Topluluk mevzuat ve içtihadında yer alan ilkeler doğrultusundaki mevzuat değişiklikleri tamamlanacaktır.

Türkiye'nin, OKK'nın 42'nci maddesi mucibince üstlenmiş bulunduğu, ticari nitelikli tüm devlet tekellerinin, Türk vatandaşları ile AB üyesi devlet vatandaşları arasında, malların üretimi ve pazarlanması koşullarında ayrımcılık yapılmamasını temin edecek biçimde yeniden düzenlenmesi yükümlülüğünün yerine getirilmesine yönelik çalışmalar tamamlanacaktır.

Devlet yardımlarına ilişkin Türk mevzuatı, Topluluğun bu konudaki mevzuatına uygun hale getirilirken, OKK'da Türkiye için öngörülen özel imkanlardan yararlanmak üzere, Türkiye'nin az gelişmiş yörelerinin kalkınmasını sağlayacak ve gümrük birliğinin gerektirdiği yapısal uyumu kolaylaştıracak devlet yardımları tespit edilecektir. Bunun için Topluluğun bölgesel kalkınmışlık kriterlerine uyum amacıyla başlatılan çalışmalar tamamlanarak, yardımlar bu bazda uygulanacaktır. AT'nin hassas sektörleri sayılan tekstil, konfeksiyon, sentetik elyaf, otomotiv, demir-çelik, gemi inşa gibi alanlardaki teşvik mevzuatına da uyum yapılacaktır.

Çevre ve ulaştırma sektöründe Türk mevzuatının AT mevzuatına uyum çalışmalarına hız verilecektir.

Bilim ve teknoloji alanında 1998 yılında Topluluk Çerçeve Programlarından uygulamaya girecek olan "Beşinci Çerçeve Programı"na (1998-2002) Türkiye'nin etkin katılımının sağlanması amacıyla gerekli girişimlerde bulunulacaktır.

Hizmetlerin serbest dolaşımının tedricen gerçekleştirilmesi amacına yönelik düzenlemelerin gözden geçirilmesi ile ilgili çalışmalar hızlandırılacaktır.

AB ile bütünleşme sürecinde izlenecek temel strateji doğrultusunda, politikaların oluşturulması ve hizmetlerin etkin biçimde yürütülmesi ve Topluluk ile ilişkilerin geliştirilmesi amacıyla, çeşitli kurumlar arasında bilgi akımını ve etkili işbirliğini sağlamaya yönelik koordinasyonun gerçekleşmesi için gerekli kurumsal düzenlemeler tamamlanacaktır.

Gerek küreselleşme ve AB ile entegrasyon yönünde politikaların oluşturulması ve uygulanmasında, gerek yeniden düzenlenecek kurumsal yapının işleyişinde kalifiye insan gücü ve özellikle ekonomi, dış politika ve hukuk alanlarında sorunlara, uluslararası ilişkilerin gerektirdiği açılardan yaklaşabilen uzman personel yetiştirilebilmesini teminen yüksek öğretim programlarında uluslararası konulara ağırlık verilecek biçimde gerçekleştirilmesi gerekli değişikliklere yönelik çalışmalara hız verilecektir.

B. TÜRK CUMHURİYETLERİ İLE İLİŞKİLER

a) Mevcut Durum

Türk Cumhuriyetleri ve Toplulukları ile ilişkilerimiz dış politika hedeflerimiz doğrultusunda, orta ve uzun vadeli milli menfaatlerimize ve bölgenin menfaatlerine uygun şekilde 1998 yılında da sürdürülmüştür.

Türk Cumhuriyetleri'nin 1996'da ilk kez pozitif büyüme gösteren ekonomik performansları 1997'de de sürmüş, Türkmenistan dışındaki dört Cumhuriyet yüzde 1,3 ile yüzde 5,1 arasında değişen oranlarda büyümüştür.

Söz konusu Cumhuriyetler Rusya krizinden etkilenen ülkeler arasında olup krizin etkisi Rusya ile ticari ilişkilerine orantılı olarak değişmektedir. 1998 yılında düşüş gösteren petrol, doğalgaz, metal ve pamuk fiyatları da Türk Cumhuriyetleri'nin ekonomilerini olumsuz yönde etkilemektedir. Özbekistan, Kırgız Cumhuriyeti ve Kazakistan tarafından 1994 yılında kurulan ve Mart 1998'de Tacikistan'ın katılımı ile üye sayısı dörde çıkan ittifak, Temmuz 1998'de yapılan bir toplantı ile Orta Asya Ekonomik Topluluğu adını almıştır. Topluluk Orta Asya İşbirliği ve Kalkınma Bankası'nı kurmayı kararlaştırmıştır. İpek Yolu Birinci Konferansı 32 ülkenin katılımı ile Eylül 1998'de Bakü'de yapılmıştır. 1.730 km uzunlukta ve yılda 45 milyon ton ham petrol taşıyacak Bakü-Ceyhan Boru Hattı Projesi'nin fizibilitesi 1998 Ağustos ayında tamamlanmıştır.

Azerbaycan'da IMF ile yapılan anlaşmalar sonrasında yapısal uyum programı başlatılmış, dolar paritesi dengelenmiş ve ayda yüzde 50'lere varan enflasyon, yıl bazında tek haneli rakamlara, kamu açığı da 1997'de GSYİH'nin yüzde 1'ine indirilmiştir. 1997'de yüzde 5 olarak gerçekleşen reel GSYİH artışının 1998 yılında yüzde 7 olması beklenmekte, 1999 yılında yüzde 9 olması hedeflenmektedir. 1998 yılında yüzde 3,7'lik bir Tüketici Fiyat Endeksi ile Azerbaycan, Türk Cumhuriyetleri arasında en düşük enflasyon oranını gerçekleştirmiştir. Petrol fiyatlarının düşüklüğü ve petrol sektörüne yapılan yatırımlar dış ticaret dengesini olumsuz yönde etkilemektedir. 1997'de Azerbaycan'a 1,12 milyar dolarlık yabancı sermaye akışı gerçekleşmiştir. Ancak, 1998 yılında Standard & Poors Azerbaycan'ın kredi notunu düşürmüştür. ABD Kongresi, 1992'den beri Ermenistan'a uyguladığı ambargo nedeniyle Azerbaycan'da ABD firmalarının yatırımlarını yasaklayan kararını kaldırmıştır.

Kazakistan ekonomisi Rusya krizinin yanısıra, dünya petrol ve metal fiyatlarının düşmesinden olumsuz etkilenmiştir. 1997 yılında doğrudan yabancı yatırımlar 1,3 milyar

dolar olarak gerçekleşirken, Yabancı sermaye yatırımları içinde Türkiye'nin payı yüzde 5,8 ile ABD, Güney Kore ve İngiltere'den sonra 4. sırada yer almaktadır. Ekim 1998'de Standard & Poors Kazakistan'ın kredi notunu düşürmüştür.

Kazakistan, IMF gözetiminde uyguladığı 3 yıllık Genişletilmiş Fon İmkanı (Extended Fund Facility) Programı çerçevesinde enflasyon hedefini tutturmuş ancak mali açığı tutturmada zorlanmıştır. IMF vergi gelirlerinin artırılması ve devalüasyon önermiştir. Bu tavsiyelerin bir sonucu olarak Kazakistan yılda 4 milyar dolar olarak tahmin olunan bavlul ticaretine Eylül 1998'de yüzde 20 KDV uygulaması getirmiştir. 1998'de GSYİH'nın yüzde 3 büyüme hedefi Rusya'da yaşanan kriz ve petrol fiyatlarındaki düşüş nedeniyle yüzde 1,5'e revize edilmiştir. Petrol ve Doğalgaz üretiminde önemli bir faktör olan Hazar Denizi'nin statüsü konusunda İran ile aralarında 1921 ve 1940 yıllarında yapılmış olan anlaşmaların geçerliliğini savunan Rusya, Temmuz 1998'de bu tutumundan vazgeçerek Kazakistan ile bir anlaşma yapmış ve Hazar Denizi'nin kuzeyini bu ülke ile paylaşmayı kabul etmiştir. Azerbaycan bu çözümü onaylarken İran ve Türkmenistan itirazda bulunmuştur.

29 Ekim 1998 tarihinde Türkiye, Azerbaycan, Gürcistan, Kazakistan ve Özbekistan Cumhurbaşkanları ile ABD Enerji Bakanı (gözlemci) tarafından imzalanan "Ankara Deklarasyonu" Hazar Denizi hidrokarbon kaynaklarının dünya pazarlarına ulaştırılması için Hazar-Akdeniz (Bakü-Tiflis-Ceyhan) hattının "Ana Petrol Boru Hattı" olarak gerçekleştirilmesini öngörmektedir. Aynı tarihte Türkmen gazını dünya pazarlarına taşıyacak bir boru hattı projesinin gerçekleştirilmesini öngören bir anlaşma Türkiye ve Türkmenistan Cumhurbaşkanlarıca imzalanmıştır.

Kırgız Cumhuriyeti, Türk Cumhuriyetleri arasında en yüksek GSMH artışı gerçekleştirmiş (yüzde 10,4), böylece Asya Kalkınma Bankası'nca 1997 yılında Asya'da GSYİH'si en hızlı büyüyen ülke ilan edilmiştir. 1998'in ilk altı ayında Kırgız GSYİH'si yüzde 5,0 büyümüştür. Kırgız Cumhuriyeti Dünya Ticaret Örgütü'ne (DTÖ) üye olmuştur. Bunun sonucunda Kırgız malları DTÖ'nün diğer üyelerinde yüzde 50 gümrük indirimine kavuşmuştur.

Türkmenistan'da, GSYİH'nın yüzde 50-65'ini, ihracatın yüzde 75'ini oluşturan doğalgaz, ekonomide önemli bir yere sahiptir. Bağımsızlığı sonrasında Türkmen gazına olan talebin azalması sonucu üretim ve ihracat düşmüş, 1994'de Rusya'nın Türkmen gazını Avrupa pazarlarına taşımayı reddetmesi üzerine daha da gerilemiştir. Mart 1997'de en önemli pazar Ukrayna'nın satın aldığı gazın ödemelerini aksatması üzerine gaz ihracatı durdurulmuş ve gaz üretimi Sovyet dönemindeki seviyesinin 1/5'ine gerileyerek 17,3 milyar m³/yıl olarak gerçekleşmiştir. Pamuk ve elektrik enerjisi üretiminde meydana gelen gerilemeler de etkin olunca GSYİH 1993-97 döneminde yıllık ortalama yüzde 13,2, 1997 yılında ise yüzde 25,9'luk bir düşüş göstermiştir.

Özbekistan petrol üretiminde kendi kendine yeterli duruma gelmiştir. Ürettiği doğal gazın yaklaşık yüzde 13'ünü ihraç etmektedir. Ana ihraç malı olan pamuğun dünya fiyatlarındaki düşüşlerden olumsuz yönde etkilenmesi, Özbek ekonomisini de olumsuz yönde etkilemiştir. 1997'de, 1993'den beri ilk kez pamuk üretiminde artış sağlanmış, yaklaşık 1 milyon ton pamuk ipliği ihraç edilerek 1,6 milyar dolarlık gelir elde edilmiştir. Altın ve diğer metallerin üretimlerinde de 1997 yılında ilk kez artış gözlenmiştir. IMF tahminlerine göre 1997'de reel olarak yüzde 2,4 artan GSYİH'nın 1998'de yüzde 1,8'lik bir büyüme göstermesi beklenmektedir.

TABLO: II.13- Türkiye ve Türk Cumhuriyetleri'nin Seçilmiş Bazı Ekonomik ve Sosyal Göstergeleri

	Türkiye	Azer- baycan	Kazakis- tan	Kırgız Cumh.	Türk- menistan	Özbe- kistan
Nüfus (milyon) ¹⁹⁹⁷	64	8	16	5	5	24
Yüzölçüm (bin km ²) ¹⁹⁹⁷	770	87	2.671	192	470	414
GSMH ¹⁹⁹⁷ (milyar dolar)	199,5	3,9	21,8	2	2,9	23,9
GSMH, (Dünyadaki Sıralaması)	23	101	58	116	107	56
GSMH 1996-97 Büyümesi (%)	8,1	3,7	1,3	5,1	-25,9*	2,2
Kişi Başına GSMH ¹⁹⁹⁷ (dolar)	3130	510	1340	440	630	1010
Kentsel Nüfus (%) ¹⁹⁹⁷	72	56	60	39	45	42
Dış Borç ¹⁹⁹⁶ (Net Bugünkü Değerinin GSMH'ya Oranı,%)	47	10	14	37	18	9

Kaynak: World Development Report, 1998; BM Beşeri Kalkınma Raporu, 1998; *GSYİH Türkmenistan C.P., The Economist Intelligence Unit.

Türk Cumhuriyetleri'nde Sürdürülen Faaliyetler

Devlet Bakanlığı tarafından organize edilen "Türk Cumhuriyetleri Sanayi İşbirliği Programı" çerçevesinde oluşturulan Demir-Çelik ve Kömür Sektörü, Demir Dışı Metaller Sektörü, Petrol-Doğalgaz ve Ürünleri Sektörü, Yatırım Ortamı ve Mali Sektör, Ulaştırma ve Haberleşme Sektörü alt komisyonları Türkiye'deki faaliyetlerini tamamlayarak, Türk Cumhuriyetleri'ne inceleme gezilerinde bulunmuşlardır. Komisyonların rapor hazırlama çalışmaları devam etmektedir. Eğitim projesi ile ilgili komisyon çalışmaları 1998 yılı başında tamamlanmıştır.

Özellikle Türk Cumhuriyetleri ile işbirliği amacıyla 1992 yılında Dışişleri Bakanlığı'na bağlı olarak kurulan Türk İşbirliği ve Kalkınma Ajansı (TİKA), söz konusu Cumhuriyetlere yönelik olarak faaliyetlerini sürdürmüştür:

Türk Dil Kurumu Başkanlığı'nın işbirliği ile yürütülen Türk Cumhuriyetleri ve Toplulukları ortak yazı dilinin gerçekleştirilmesi çalışmaları kapsamında hazırlanmakta olan "Türk Lehçe ve Şivelerini Birbirine Yaklaştırma ve Genel Türk Dilinin Taslak Grameri" ile "Karşılaştırmalı Türk Lehçeleri Sözlüğü" çalışmalarının 1999 yılı sonunda tamamlanması beklenmektedir. Ortak lise tarih ve edebiyat ders kitaplarının yazımı bitirilmiştir.

KOSGEB ile işbirliği halinde Kırgız Cumhuriyeti'nde "Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin Geliştirilmesi Projesi", Maliye Bakanlığı ile işbirliği yapılarak Özbekistan'a "Tek Düzen Muhasebe Sistemi" konusunda eğitim projesi hazırlanmış, OECD ile işbirliği halinde İstanbul Özel Sektörü Geliştirme Merkezi ve Ankara'da Çok Taraflı Vergi Eğitim Merkezi'nde düzenlenen eğitim faaliyetlerine Türk Cumhuriyetleri'nden de uzmanlar katılmıştır.

TİKA, Başbakanlık Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü ile "Avrasya Ülkeleri Kadınları İşbirliği Merkezi"nin Ankara'da kurulması çalışmalarını, TODAİ ile işbirliği halinde "Kamu Yönetimi Lisans Üstü Eğitimi" ve "Uluslararası Kamu Yöneticiliği Uzmanlık Programları"nı, Başbakanlık Basın Yayın Genel Müdürlüğü ve Uğur Mumcu Araştırmacı Gazetecilik Vakfı işbirliği ile "Avrasya Türkçe Yayınlar Seminerleri" ni sürdürmüştür.

1994 yılından itibaren ayda bir çıkarılan TİKA Haber Bülteni yayınına devam edilmektedir. Türkçe ve İngilizce olarak basılan Avrasya Dosyası yaklaşık 10.000 adrese postalanmaktadır. üç aylık olarak yayımlanan Avrasya Etüdları isimli yayın Türkçe,

İngilizce ve Latin Alfabesi ile Kazak, Kırgız, Özbek ve Türkmen lehçelerinde yayınlanmaya başlanmıştır. Avrasya Siyasi Haritası'nın 4. Baskısı yapılmıştır.

TİKA, Moğolistan'da 3 ayrı mahalde bulunan eski Türk anıtlarının korunması, restore edilmesi, bir müzede teşhir edilmesi ve bu yerlerin turizme açılması için anıtların bulunduğu bölgede iki müze inşası ve Moğolistan'da bir Moğol-Türk Araştırmaları Enstitüsü kurulması hususlarını içeren bir protokol imzalamıştır. Ayrıca, Ankara'da söz konusu anıtları içeren bir açık hava müzesi tesis edilecektir. Kazakistan'daki Hoca Ahmet Yesevi Türbesi ve Moğolistan'daki Türk Anıtları'nın restorasyonları devam etmektedir.

TİKA'nın DİE ile işbirliği halinde "İstatistik Faaliyetlerinin Güçlendirilmesi Projeleri"ni, Karayolları Genel Müdürlüğü ile ülke bazında Karayolu Master Planı çalışmalarını sürdürmektedir. Bunlara ilave olarak TİKA tarafından Türk Cumhuriyetleri'ne toplam 387.000 dolar tutarında mali yardım yapılmıştır.

Türk Eximbank, Türk Cumhuriyetleri'ne 1992-97 yılları arasında 389,56 milyon dolar mal kredisi, 785,68 milyon dolar program kredisi olmak üzere toplam 1,175 milyar dolar kredi tahsis etmiş, 1998 yılı ilk yarısı itibarıyla kullandırılan toplam kredi miktarı 724,7 milyon dolara (yüzde 61,7) ulaşmıştır.

Sağlık Bakanlığı'nca, Özbekistan, Kırgız Cumhuriyeti, Azerbaycan ve KKTC'ye ilaç, serum, aşı ve nakdi yardımlarda bulunulmuş, söz konusu Cumhuriyetlerden gelen hastalar ücretsiz olarak tedavi ettirilmiştir.

Türkiye Bankalar Birliği'nin Şubat 1998 ve Ağustos 1998 tarihlerinde düzenlediği "Eğiticinin Eğitimi" konulu programa, Türk Standardları Enstitüsü ve Türk Cumhuriyetleri'nin standard teşkilatlarıncı kurulan "Bölgelerarası Standardizasyon Birliği" tarafından düzenlenen TS-EN-ISO 9000 Kalite Yönetimi ve Tetkikçi Eğitimi Programı'na Türk Cumhuriyetleri ve Türk Toplulukları'ndan da katılım olmuştur.

Türkiye Kızılay Derneği tarafından 1997 ve 1998 yıllarında, Türk Cumhuriyetleri'ne toplam 99.750 dolar tutarında insani yardım yapılmıştır.

Orman Bakanlığı ile Türk Cumhuriyetleri arasında imzalanan ikili protokoller çerçevesinde söz konusu Cumhuriyetlere iş makinaları hibe edilmiş, uzmanlarına eğitim verilmiş ve uzman gönderilmiştir.

Ziraat Bankası, Özbekistan'daki "Uzbekistan-Turkish Bank" ve Azerbaycan'daki "Azerbaijan-Türkiye Birge Sehindar Kommersiya Bank"daki sermayesini artırmıştır. Ayrıca, söz konusu ülkelere gelen bankacıları eğitmiştir.

Türkiye Bilimsel Teknik Araştırma Kurumu (TÜBİTAK) Marmara Araştırma Merkezi'nde Türk Cumhuriyetleri'nden gelen bilim adamları çalıştırılmaktadır.

Türkiye Ticaret, Sanayi, Deniz Ticaret Odaları ve Ticaret Borsaları Birliği (TOBB) Cumhurbaşkanı'nın Mayıs 1998'de Ukrayna'ya yaptığı ziyaret esnasında, Kırım Türkleri'nin acil ihtiyaçları için 50.000 dolar destek sağlamıştır.

Diyanet İşleri Başkanlığı, söz konusu ülkelere 446.500 dolar değerinde çeşitli dini yayınlar göndermiştir. Türk Cumhuriyetleri ve değişik Türk Toplulukları'ndan 1997-1998 öğretim yılında ülkemize getirilen 820 öğrencinin tüm masrafları Türkiye Diyanet Vakfı'nca karşılanmıştır. Ayrıca, Türk Cumhuriyetleri'ndeki İlahiyat Fakülteleri'nde görev yapan 13 öğretim görevlisi ile ilahiyat temayüllü liseler'de görev yapan 12 öğretmenin yurtdışı maaşları da Türkiye Diyanet Vakfı'nca karşılanmaktadır. III. Avrasya İslam Şurası 30 ülke ve topluluktan 43 temsilcinin katılımıyla Mayıs 1998'de Ankara'da yapılmıştır.

Ulaştırma Bakanlığı'nın Kazakistan Ulaştırma Bakanlığı'na sunduğu, 'Almatı'da ortak vagon üretimi' ile ilgili olarak Kazakistan Hükümeti'nin, Azerbaycan'ın Ali Bayramlı Fişek Fabrikası'nın modernizasyonuna yönelik rapor ile ilgili olarak da Azerbaycan Hükümeti'nin kararı beklenmektedir.

Maden Tetkik ve Arama Enstitüsü Genel Müdürlüğü, Japon İşbirliği ve Kalkınma Ajansı (JICA) ile birlikte 1-28 Haziran 1998 tarihleri arasında "3. Ülke Eğitim Programı" çerçevesinde Türk Cumhuriyetleri'nden gelen katılımcılara "Yeraltı Kaynaklarının Aranması ve Değerlendirilmesi" konulu kurs düzenlemiştir.

Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı (TPAO) ve Kazakistan Milli Petrol Şirketi tarafından kurulan ve TPAO'nun yüzde 49 hissesine sahip olduğu Kazak Türk Munay (KTM) Ltd. Şirketi 1998 yılı Haziran ayı itibarıyla Kazakistan'da 12.000 km²'lik bir alanı kapsayan toplam 5 ruhsat sahasında arama ve üretim çalışmalarını sürdürmektedir. KTM Kazakistan'da bugüne kadar yaptığı çalışmalar sonucu üretilebilir 250 milyon varil petrol ve 19 milyar m³ gaz rezervi tespit etmiş, Ağustos 1998 tarihi itibarıyla kümülatif olarak 1,147 milyon varil petrol üretmiştir. TPAO'nun ortak olduğu "Uluslararası Petrol Şirketleri Konsorsiyumu" Azerbaycan'daki faaliyetlerine planladığı şekilde devam etmektedir. TPAO Azerbaycan'daki yatırım projelerini büyük ölçüde tamamlamış, Özbekistan'ın sınır bölgelerinde tahsis edilen alanlarda fiili arama çalışmalarını başlatmıştır.

Türkiye Elektrik Üretim İletim Anonim Şirketi (TEAŞ) Genel Müdürlüğü tarafından 1992-97 döneminde Azerbaycan'a 1,7 milyar kWh elektrik enerjisi verilmiş olup, halen ayda 25-30 milyon kWh elektrik enerjisi verilmeye devam edilmektedir. TEAŞ, Azerbaycan, Gürcistan, Türkiye arasındaki elektrik alış-veriş kapasitesinin artırılmasına yönelik çalışmalarını sürdürmektedir. Ayrıca, TEAŞ'ın Nahçıvan'da termik ve hidrolik santral kurulması ile ilgili olarak Azerbaycan ile görüşmeleri sürmektedir.

Mesleki Eğitim ve Küçük Sanayii Destekleme Vakfı (MEKSA) tarafından Kazakistan, Kırgız Cumhuriyeti ve Azerbaycan'lı girişimcilere mesleki eğitim verilmeye devam edilmiştir. Ayrıca, Milli Eğitim Bakanlığı, Türkiye Esnaf ve Sanatkarlar Konfederasyonu ile MEKSA arasında yapılan protokole dayalı olarak Türkmenistan ve Kazakistan'da yaygın mesleki eğitim merkezlerinde kurs ve eğitim faaliyetleri sürdürülmüştür.

Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Atatürk Araştırma Merkezi'nce Türk Cumhuriyetleri'ndeki kuruluşlara çeşitli kitap ve dergiler gönderilmiş, Türkiye Radyo Televizyon Kurumu ve Merkez Bankası, Türk Cumhuriyetleri'ne yönelik eğitim faaliyetlerini sürdürmüşlerdir.

Türkiye Şeker Fabrikaları A.Ş.'nin Özbekistan'da yüzde 53,7 hisse ile ortak olduğu 3.000 ton pancar/gün kapasiteli şeker fabrikası 1998 yılı içinde tamamlanarak deneme işletmesine alınmıştır.

Devlet İstatistik Enstitüsü uzmanları "Örnekleme Teknikleri", "Veri İşleme", "İşgücü İstatistikleri ve Hanehalkı İşgücü Anketi", "Input-Output Tabloları" ve "Sanayi İstatistikleri" konularında Türk Cumhuriyetleri'nde hizmet vermişlerdir.

Türk Cumhuriyetleri'ne yönelik hazırlanan 10.000 öğrenci projesi Milli Eğitim Bakanlığı, YÖK ve TİKA tarafından ortaklaşa yürütülmektedir. 1996-1997 Öğretim yılı itibarıyla Türk Cumhuriyetleri ve topluluklarından ülkemizde öğrenim gören öğrenci sayısı 9091'dir. Milli Eğitim Bakanlığı tarafından Türk Cumhuriyetleri'nde açılan toplam 21 okul ve Türkiye Türkçesi Öğretim Merkezi'nde Türkiye'den gönderilen 218 öğretmen görev yapmaktadır.

Pamukkale, Yüzüncü Yıl, Uludağ ve Sakarya Üniversiteleri Türk Cumhuriyetleri'ndeki ilgili kuruluşlarla işbirliği yapmışlardır.

TABLO: II.14- Türkiye'de Öğrenim Gören Türk Cumhuriyetleri ve Toplulukları Öğrencileri (1997-1998)

Ülke	Orta Öğretim	Tömer	Ön Lisans	Lisans	Yüksek Lisans	Doktora	Toplam
Azerbaycan	3	79	140	1 327	85	4	1 638
Kazakistan	-	59	134	845	60	19	1 117
Kırgız Cum.	35	77	129	507	30	40	818
Özbekistan	-	-	28	321	17	2	368
Türkmenistan	46	74	448	1 198	10	8	1 784
Diğer Asya	4	202	284	1 245	97	4	1 836
Balkanlar	75	271	123	1 033	28	-	1 530
TOPLAM	163	762	1 286	6 476	327	77	9 091

Kaynak: Milli Eğitim Bakanlığı

Türk Cumhuriyetleri'nin Dış Ticareti

Türk Cumhuriyetleri'nin dış ticaret hacmi 1996'da 24,1 milyar dolardan 1997'de yüzde 6,2 artışla 25,6 milyar dolara ulaşmıştır. Bunun dünya ticareti içindeki payı yüzde 0,23 olmuştur. Beş ülkenin toplam ticaret açığı 1996'da 685 milyon dolardan 1997'de 2,7 milyar dolara yükselmiştir.

Batılı sanayileşmiş ülkelerin Türk Cumhuriyetlerinin dış ticaretinden aldıkları pay yüzde 25 civarında olup gelişmekte olan ülkelerin dış ticaretindeki payı ile karşılaştırıldığında çok düşük kalmaktadır. Bunun nedeni söz konusu Cumhuriyetlerin Rusya ile geleneksel ilişkilerinin devam etmesidir.

Türk Cumhuriyetleri'nin ticaretinde Rusya yaklaşık yüzde 30 pay ile birinci ülke konumundadır. Beş ülkeden 1997 yılında yapılan 11,5 milyar dolar tutarındaki ihracatın yüzde 33,6'sı Rusya'ya yapılırken, Türkiye yüzde 3,0'lük pay ile 9'ncu sırada yer almaktadır.

Türk Cumhuriyetleri'nin toplam 14,1 milyar dolar tutarındaki ithalatında ise Rusya yüzde 30,3'lük pay ile birinci sırayı korurken, Türkiye yüzde 7,9'luk pay ile ikinci sırada bulunmaktadır. Türkiye'yi Almanya (yüzde 7,6), ABD (yüzde 5,1), Ukrayna (yüzde 4,6) izlemektedir.

Ülke bazında ele alındığında, Türkiye Azerbaycan'ın 1997 yılı ihracatında yüzde 5,3'lük pay ile Rusya (yüzde 23,1), İran (yüzde 24,3) ve Gürcistan (yüzde 17,1)'in ardından 4'ncü durumda; ithalatında ise yüzde 22,6'luk pay ile birinci sırada bulunmakta, Rusya (yüzde 19,1) ikinci, Ukrayna (yüzde 10,8) ise üçüncü sırada yer almaktadır. Azerbaycan Gümrük Bakanlığı verilerine göre, Ocak-Ağustos 1998 döneminde 1997'nin aynı dönemine oranla ihracat yüzde 38,5 azalarak 320 milyon dolar, ithalat yüzde 32,4 artarak 673 milyon dolar olarak gerçekleşmiş, böylece dış ticaret açığı 352 milyon dolar olmuştur. Bu dönemde Türkiye, Azerbaycan'ın ithalat ve ihracatında en yüksek pay sahibi ülke konumuna gelmiştir.

Kazakistan'ın 1997 yılındaki ihracatında Türkiye yüzde 1,2'lik pay ile 16. sırada yer almaktadır. Rusya ise yüzde 38,1'lik bir pay ile Türk Cumhuriyetleri ticaretindeki en yüksek paya Kazakistan'da ulaşmaktadır. Diğer önemli ülkeler Hollanda (yüzde 9,8),

Özbekistan (yüzde 6,3) ve Çin (yüzde 6,0)'dir. İthalatında ise Türkiye (yüzde 4,0)'lük pay ile Rusya (yüzde 48,0), Almanya (yüzde 7,7), ABD (yüzde 5,0) ve Türkmenistan (yüzde 4,6)'dan sonra gelmektedir. 1998 yılının ilk altı ayında ithalat 1997'nin aynı dönemine göre yüzde 15 artışla 4,03 milyar dolara ulaşmış, ihracat ise yüzde 5 azalış göstererek 3,15 milyar dolar olmuş ve böylece dış ticaret açığı 873 milyon dolara ulaşmıştır.

Kırgız Cumhuriyeti dış ticareti diğer 4 ülkeye göre en düşük hacme sahip olanıdır. Kırgız Cumhuriyeti'nin ihracatında yüzde 1,2 olan payı ile Türkiye, Rusya (yüzde 20,6), Kazakistan (yüzde 17,0) ve Çin (yüzde 6,0)'den sonra 10'uncu sırada bulunmaktadır. İthalatında ise Türkiye yüzde 7,5'lik pay ile Rusya (yüzde 21,6), Özbekistan (yüzde 16,7) ve Kazakistan'dan (yüzde 6,4) sonra 4.sırada yer almaktadır. 1998 yılının ilk yedi ayında dış ticaret açığı (160,5 milyon dolar) 1997'in aynı dönemine göre (41,6 milyon dolar) dört misli bir artış göstermiştir.

Türkmenistan'ın ihracatında Rusya ve Türkiye önemli pazarları oluştururken ithalatında, Türkiye yüzde 16,6'lık pay ile Rusya (yüzde 22,9)'dan sonra ikinci sırada yer almaktadır. 1998 yılının ilk 7 aylık döneminde Türkmenistan dış ticareti 1997 yılının aynı dönemine göre 8 kat açık vermiştir. Türkmenistan doğal gazının dünya pazarlarına ulaştırması ile ilgili boru hattı projelerindeki sorunlar devam etmektedir.

Özbekistan, Türk Cumhuriyetleri içinde dış ticareti en çok açık veren ülkedir. Özbekistan'ın ihracatında Türkiye yüzde 2,8'lik pay ile Rusya (30,9), İtalya (yüzde 6,7) ve Tacikistan (yüzde 6,0)'ın ardından 11. sırada yer almaktadır. İthalatta ise Rusya (yüzde 17), Almanya (yüzde 8,6) ve Kazakistan (8,0)'ın ardından yüzde 7,8'lik pay ile 4. sırada bulunmaktadır. Özbek İstatistik Enstitüsü verilerine göre 1998 Ocak-Haziran döneminde Özbek dış ticareti hacmi (3,45 milyar dolar) 1997'in aynı dönemine göre (4,37 milyar dolar) yüzde 21 civarında gerilemiş ancak dış ticareti 203,1 milyon dolar fazla vermiştir. 1997'in aynı döneminde dış ticaret 339,4 milyon dolar açık vermişti. Söz konusu dönemde ihracat yüzde 9,4 gerileyerek 1,82 milyar dolar, ithalat yüzde 31,1 gerileyerek 1,62 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir.

Türkiye'nin Türk Cumhuriyetleri ile Ticareti

Türk Cumhuriyetleri ile ticaretimiz 1994 yılında başlayan artış trendini sürdürmüştür. Söz konusu artış hem mutlak miktar, hem toplam dış ticaretten alınan pay açılarından olmuştur. Anılan Cumhuriyetlerde dış ticaret hacminin toplam ticarete oranı istikrarlı bir şekilde her yıl artarak 1994'deki yüzde 1,5 seviyesinden 1997'de yüzde 1,7'ye ulaşmıştır. Bu artış Türk Cumhuriyetleri'ne yapılan toplam ihracat içindeki payının 1994'de yüzde 2,4'ten, 1997'de yüzde 3,5'e çıkmasından kaynaklanmaktadır. Anılan Cumhuriyetlerden yapılan ithalatın toplam ithalat içindeki payı yüzde 0,8 dolayında sabitleşmiş, ancak toplam ithalatın artışına paralel olarak 1994'de 190 milyon dolardan 1997'de 400 milyon dolara ulaşmıştır.

Öte yandan gerek ülkeler itibariyle ikili bazda, gerek toplam olarak Türk Cumhuriyetleriyle dış ticaretimiz fazla vermeye devam etmektedir. 1994'de 240 milyon dolar olan dış ticaret fazlası 1997'de 509 milyon dolara yükselmiştir. Ülkeler itibariyle de 1997 yılında Türkiye'nin ikili bazda ticaret açığı olan Türk Cumhuriyeti bulunmamaktadır.

1997 yılında ticaret hacmi açısından Azerbaycan birinci sırada yer alırken, ithalatla Kazakistan birinci sırada yer almıştır.

1999 Yılı Programı

Birinci Bölüm

TABLO:II.15-Türk Cumhuriyetleri İle Ticaretimiz

Ülke		1993		1994			1995			1996			1997			Türk Cumhur. İle Tica. Dağılımı %
		Değer (Milyon Dolar)	Toplam İçindeki payı%	Değer (Milyon Dolar)	Bir önceki yıla göre değişim %	Toplam İçindeki payı%	Değer (Milyon Dolar)	Bir önceki yıla göre değişim %	Toplam İçindeki payı %	Değer (Milyon Dolar)	Bir önceki yıla göre değişim %	Toplam İçindeki payı %	Değer (Milyon Dolar)	Bir önceki yıla göre değişim %	Toplam İçindeki payı %	
Azerbaycan	İhracat (a)	68	0,4	132	94,1	0,7	161	22,0	0,7	240	49,1	1,0	320	33,3	1,2	35,2
	İthalat (b)	34	0,1	9	-73,5	0,0	22	144,4	0,1	39	77,3	0,1	58	48,7	0,1	14,5
	Tic.Hacmi (a+b)	102	0,2	141	38,2	0,3	183	29,8	0,3	279	52,5	0,4	378	35,5	0,5	28,9
	Tic.Dengesi (a-b)	34		123	261,8		139	13,0		201	44,6		262	30,3		
Kazakistan	İhracat (a)	68	0,4	132	94,1	0,7	151	14,4	0,7	164	8,6	0,7	211	28,7	0,8	23,2
	İthalat (b)	44	0,1	32	-27,3	0,1	87	171,9	0,2	101	16,1	0,2	165	63,4	0,3	41,3
	Tic.Hacmi (a+b)	112	0,3	164	46,4	0,4	238	45,1	0,4	265	11,3	0,4	376	41,9	0,5	28,7
	Tic.Dengesi (a-b)	24		100	316,7		64	-36,0		63	-1,6		46	-27,0		
Kırgız Cumhuriyeti	İhracat (a)	17	0,1	17	0,0	0,1	38	123,5	0,2	47	23,7	0,2	49	4,3	0,2	5,4
	İthalat (b)	3	0,01	4	33,3	0,0	6	50,0	0,02	6	0,0	0,0	8	33,3	0,0	2,0
	Tic.Hacmi (a+b)	20	0,04	21	5,0	0,1	44	109,5	0,1	53	20,5	0,1	57	7,5	0,1	4,4
	Tic.Dengesi (a-b)	14		13	-7,1		32	146,2		41	28,1		41	0,0		
Özbekistan	İhracat (a)	214	1,4	65	-69,6	0,4	139	113,8	0,6	230	65,5	1,0	211	-8,3	0,8	23,2
	İthalat (b)	32	0,1	79	146,9	0,3	62	-21,5	0,2	58	-6,5	0,1	95	63,8	0,2	23,8
	Tic.Hacmi (a+b)	246	0,5	145	-41,1	0,4	201	38,6	0,4	288	43,3	0,4	306	6,3	0,4	23,4
	Tic.Dengesi (a-b)	182		-13	-107,1		77	-692,3		172	123,4		116	-32,6		
Türkmenistan	İhracat (a)	84	0,5	84	0,0	0,5	56	-33,3	0,3	66	17,9	0,3	118	78,8	0,4	13,0
	İthalat (b)	77	0,3	66	-14,3	0,3	112	69,7	0,3	100	-10,7	0,2	74	-26,0	0,2	18,5
	Tic.Hacmi (a+b)	161	0,4	150	-6,8	0,4	168	12,0	0,3	166	-1,2	0,2	192	15,7	0,3	14,7
	Tic.Dengesi (a-b)	7		18	157,1		-56	-411,1		-34	-39,3		44	-229,4		
Türk Cumhuriyetleri	İhracat (a)	451	2,9	430	-4,7	2,4	545	26,7	2,5	747	37,1	3,2	909	21,7	3,5	100,0
	İthalat (b)	190	0,6	190	0,0	0,8	289	52,1	0,8	304	5,2	0,7	400	31,6	0,8	100,0
Toplamı	Tic.Hacmi (a+b)	641	1,4	620	-3,3	1,5	834	34,5	1,5	1051	26,0	1,6	1.309	24,5	1,7	100,0
	Tic.Dengesi (a-b)	261		240	-8,0		256	6,7		443	73,0		509	14,9		
Türkiye Genel Toplamı	İhracat (a)	15.345	100,0	18.106	18,0	100,0	21.637	19,5	100,0	23.225	7,3	100,0	26.245	13,0	100,0	
	İthalat (b)	29.428	100,0	23.270	-20,9	100,0	35.709	53,5	100,0	43.627	22,2	100,0	48.585	11,4	100,0	
	Tic.Hacmi (a+b)	44.773	100,0	41.376	-7,6	100,0	57.346	38,6	100,0	66.852	16,6	100,0	74.830	11,9	100,0	
	Tic.Dengesi (a-b)	-14.083		-5.164	-63,3		-14.072	172,5		-20.402	45,0		-22.340	9,5		

Kaynak:DPT

1999 Yılı Programı

Birinci Bölüm

TABLO: II.16- Türk Cumhuriyetleri ile Ticaretin Diğer Ülke Grupları Ticaretiyle Karşılaştırılması

Ülke Grupları		1993		1994			1995			1996			1997		
		Değer (Milyon Dolar)	Toplam İçindeki payı %	Değer (Milyon Dolar)	Bir önceki yıla göre değişim %	Toplam içindeki payı %	Değer (Milyon Dolar)	Bir önceki yıla göre değişim %	Toplam içindeki payı %	Değer (Milyon Dolar)	Bir önceki yıla göre değişim %	Toplam içindeki payı %	Değer (Milyon Dolar)	Bir önceki yıla göre değişim %	Toplam içindeki payı %
Türk Cumhuri.	İhracat (a)	451	2,9	430	-4,7	2,4	545	26,7	2,5	747	37,1	3,2	909	21,7	3,5
	İthalat (b)	190	0,6	190	0,0	0,8	289	52,1	0,8	304	5,2	0,7	400	31,6	0,8
	Tic.Hacmi (a+b)	641	1,4	620	-3,3	1,5	834	34,5	1,5	1 051	26,0	1,6	1 309	24,5	1,7
	Tic.Dengesi (a-b)	261		240	-8,0		256	6,7		443	73,0		509	14,9	
İslam Ülkeleri (T.Cum.Hariç)	İhracat (a)	2 805	18,3	3 052	8,8	16,9	3 264	6,9	15,1	3 538	8,4	15,2	3 527	-0,3	13,4
	İthalat (b)	3 519	12,0	3 372	-4,2	14,5	4 320	28,1	12,1	5 266	21,9	12,1	4 935	-6,3	10,2
	Tic.Hacmi (a+b)	6 324	14,1	6 424	1,6	15,5	7 584	18,1	13,2	8 804	16,1	13,2	8 462	-3,9	11,3
	Tic.Dengesi (a-b)	- 714		- 320	-55,2		-1 056	230,0		-1 728	63,6		-1 408	-18,5	
AB	İhracat (a)	7 599	49,5	8 635	13,6	47,7	11 071	28,2	51,2	11 549	4,3	49,7	12 237	6,0	46,6
	İthalat (b)	13 874	47,1	10 915	-21,3	46,9	16 861	54,5	47,2	23 138	37,2	53,0	24 837	7,3	51,1
	Tic.Hacmi (a+b)	21 473	48,0	19 550	-9,0	47,2	27 932	42,9	48,7	34 687	24,2	51,9	37 074	6,9	49,5
	Tic.Dengesi (a-b)	-6 275		-2 280	-63,7		-5 790	153,9		-11 589	100,2		-12 600	8,7	
OECD	İhracat (a)	9 077	59,2	10 758	18,5	59,4	13 213	22,8	61,1	13 875	5,0	59,7	15 022	8,3	57,2
	İthalat (b)	20 000	68,0	15 331	-23,3	65,9	23 595	53,9	66,1	30 090	27,5	69,0	33 408	11,0	68,8
	Tic.Hacmi (a+b)	29 077	64,9	26 089	-10,3	63,1	36 808	41,1	64,2	43 965	19,4	65,8	48 430	10,2	64,7
	Tic.Dengesi (a-b)	-10 923		-4 573	-58,1		-10 382	127,0		-16 215	56,2		-18 386	13,4	
Türkiye Genel Top.	İhracat (a)	15 345	100,0	18 106	18,0	100,0	21 637	19,5	100,0	23 225	7,3	100,0	26 245	13,0	100,0
	İthalat (b)	29 428	100,0	23 270	-20,9	100,0	35 709	53,5	100,0	43 627	22,2	100,0	48 585	11,4	100,0
	Tic.Hacmi (a+b)	44 773	100,0	41 376	-7,6	100,0	57 346	38,6	100,0	66 852	16,6	100,0	74 830	11,9	100,0
	Tic.Dengesi (a-b)	-14 083		-5 164	-63,3		-14 072	172,5		-20 402	45,0		-22 340	9,5	

Kaynak: DPT

Müteahhitlik Hizmetleri

Türk Müteahhitler Birliği verilerine göre 1990-96 döneminde yurtdışında yapılan 24,9 milyar dolarlık müteahhitlik hizmetlerinin yüzde 9,1'ine tekabül eden 2,27 milyar doları Türk Cumhuriyetleri'nde gerçekleştirilmiştir. Bu hizmetlerden, sırasıyla, Kazakistan yüzde 28,3, Özbekistan yüzde 25,2, Türkmenistan yüzde 23,6, Azerbaycan yüzde 19,2 ve Kırgız Cumhuriyeti yüzde 3,7 oranında pay almıştır.

1997 yılında gerçekleşen 1,287 milyar dolarlık dış müteahhitlik hizmetinin yüzde 26,2'ye tekabül eden 337,1 milyon dolarlık kısmı Türk Cumhuriyetleri'nde gerçekleştirilmiş, söz konusu hizmetlerin yüzde 53,7'si Kazakistan'da, yüzde 14,4'ü Özbekistan'da, yüzde 19,1'i Azerbaycan'da, yüzde 12,8'i ise Türkmenistan'da yapılmış, Kırgız Cumhuriyeti'nde bir faaliyet olmamıştır.

Sermaye İhracı

Hazine Müsteşarlığı verilerine göre, 1996 yılı sonuna kadar yurtdışına ihraç edilen 1,179 milyar dolar tutarındaki sermayenin yüzde 10,4'e tekabül eden 122,35 milyon dolarlık kısmı Türk Cumhuriyetleri'ne yapılmıştır. Toplam 194 firmaya ait olan bu sermaye ihracının sırasıyla yüzde 48,9'u Azerbaycan'a, yüzde 26,8'i Kazakistan'a, yüzde 13,5'i Kırgız Cumhuriyeti'ne, yüzde 5,9'u Özbekistan'a, yüzde 5,0'i Türkmenistan'a yapılmıştır.

1997 yılı başından Eylül 1998 sonuna kadar gerçekleşen 452,8 milyon dolar tutarındaki sermaye ihracının ise yüzde 17,0'sine karşılık gelen 76,6 milyon dolarlık kısım Türk Cumhuriyetleri'ne yapılmıştır. Toplam 29 firma tarafından gerçekleştirilen bu sermaye ihracının Türk Cumhuriyetleri arasındaki dağılımı şöyle olmuştur: Azerbaycan yüzde 45,4, Kazakistan yüzde 36,5, Türkmenistan yüzde 11,0, Özbekistan yüzde 6,7, Kırgız Cumhuriyeti yüzde 0,4.

b) Amaçlar

Kalkınma Planı'nda belirtilen amaçlar, ilkeler ve politikalar doğrultusunda Türk Cumhuriyetleri ile her alanda ilişkilerimizin ve işbirliğinin geliştirilmesi amacıyla başlatılan çalışmalara devam edilecek ve yeni işbirliği imkanları araştırılacaktır.

Bu kapsamda ulaşım, haberleşme, televizyon yayını, bankacılık gibi ekonomik ve kültürel faaliyetlerin yürütülmesinde alt yapıyı teşkil eden konulardaki programlara özel önem verilecektir.

Bu ülkelerle akdedilmiş bulunan işbirliği anlaşma, protokol ve mutabakat zabıtlarının uygulamaya konulmasına öncelik verilecektir.

C. TÜRKİYE-İSLAM ÜLKELERİ İLİŞKİLERİ**a) Mevcut Durum**

Tarihsel ve coğrafi yakınlığımız olan İslam dünyası ile ilişkilerimizin geliştirilmesine yönelik çabalar ikili ve çok taraflı olarak sürdürülmektedir. Çok taraflı faaliyetler çerçevesinde, İslam Konferansı Teşkilatı Ekonomik ve Ticari İşbirliği Daimi Komitesi (İSEDAK)'nın 13. Toplantısı 1997 Kasım ayında İstanbul'da gerçekleştirilmiştir. Toplantıda, "Bölgesel Gruplaşmaların İKT Üyesi Ülkelerin Ekonomilerine Etkileri" konusunda görüş alışverişinde bulunulmuş, ayrıca, İslam Ülkeleri Standartlar ve Metroloji Enstitüsü, Dünya Ticaret Örgütü Çerçevesinde İKT Üyesi Ülkeler Arası İşbirliği, Ekonomik İşbirliği Eylem Planının Uygulanma Durumu gibi konular görüşülmüştür.

9-11 Aralık 1997 tarihlerinde Tahran'da yapılan 8. İslam Zirve Konferansı'na katılmış ve İSEDAK faaliyetleri Zirve tarafından onaylanmıştır.

Mart 1998'de Türk Standardlar Enstitüsü'nün evsahipliğinde Ankara'da yapılan İslam Ülkeleri Standardlar Uzmanlar Grubu Toplantısı'nda İslam ülkeleri Standardlar ve Metroloji Enstitüsü'nün Statü Taslağı nihai hale getirilmiştir.

1-3 Eylül 1997 tarihlerinde İstanbul'da yapılan "İslam Ülkeleri Arasında Para, Finans ve Sermaye Hareketleri" konulu Sektörel Uzmanlar Grubu toplantısı'nda benimsenen "İstanbul Menkul Kıymetler Borsasının Uluslararası Piyasasının İslam Ülkelerine açılması" ve "Altın üretimi ve alıcılarını bir araya getirecek İstanbul merkezli bir altın piyasası oluşturulması" projeleriyle ilgili çalışmalar sürdürülmektedir.

Bir İSEDAK Projesi olan ve katılım anlaşması daha önce Türkiye tarafından onaylanmış bulunan, İslam Ülkeleri İhracat Kredi Sigortası ve Yatırım Garantisi Kurumu'na sermaye payımızın ilk taksidi Kasım 1997 itibarıyla ödenmiştir.

İSEDAK İzleme Komitesi 14. Toplantısı Mayıs 1998'de İstanbul'da yapılmıştır. İSEDAK'ın Ekonomik İşbirliği Eylem Planı kapsamında Teknoloji ve Teknik İşbirliği konusunda Sektörel Uzmanlar Grubu Toplantısı da Mayıs 1998'de İstanbul'da gerçekleştirilmiştir. Toplantıya Türkiye tarafından konuyla ilgili olarak 8 adet işbirliği proje önerisi sunulmuştur.

14. İSEDAK Toplantısı Kasım 1998'de İstanbul'da gerçekleştirilmiştir. Toplantıda "İslam Konferansı (İKT) İçi Ticaret ve Yatırımlar; Üye Ülkelerde Ekonomik İstikrar Tedbirleri ve Yapısal Reformlar" konusunda görüş alışverişi oturumları gerçekleştirilmiştir.

İslam Ülkeleri özel sektörleri arasındaki işbirliğini artırmaya yönelik çabalar da sürdürülmektedir. Bu çerçevede, özel sektör toplantılarının beşincisi Ekim 1998'de Lübnan'da yapılmıştır.

1997 yılında Türkiye'nin İslam Ülkelerine ihracatı (Türk Cumhuriyetleri dahil) 1996'daki 4,285 milyar dolardan 4,436 milyar dolara çıkmıştır. Bu ülkelerden ithalat ise, 1996'daki 5,570 milyar dolardan 5,335 milyar dolara gerilemiştir. Böylece Türkiye'nin İslam ülkeleriyle olan dış ticaret hacmi 1997 yılında 9,771 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir.

b) Amaçlar

Yedinci BYKP'de benimsenen ilkeler ve politikalar doğrultusunda, İslam Ülkeleriyle ikili ve çok taraflı ilişkilerimizin geliştirilmesi amacıyla yürütülen çalışmalar sürdürülecektir.

Gelişen ve değişen dünya ekonomik koşulları karşısında İSEDAK'ın etkinliğini artırmaya yönelik olarak başlatılmış olan çalışmalar desteklenecektir.

D. EKONOMİK İŞBİRLİĞİ TEŞKİLATI (EKİT-ECO)

a) Mevcut Durum

Eylül 1996'da İzmir'de yapılan EİT Bakanlar Konseyi Olağanüstü Toplantısı'nda kabul edilen Uygulama Planı uyarınca başlatılan Teşkilatın yeniden yapılanması tamamlanmıştır. Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı'nın danışmanlık desteği ile teşkilat yapısının daha etkili ve verimli kılınabilmesine yönelik çalışmalar da devam etmektedir.

Bölge içinde ticaretin geliştirilmesi amacıyla tarife ve tarife dışı engellerin kaldırılması için Yüksek Düzeyli Uzmanlar Komitesi Ağustos 1998'de ilk toplantısını yapmıştır.

Merkezi İstanbul'da kurulacak olan EİT Ticaret ve Kalkınma Bankası ile ilgili Anlaşma halen TBMM'de onay aşamasındadır.

EİT Ulaştırma Bakanları İkinci Toplantısı Mart 1998'de Aşkabat'ta yapılmıştır. Toplantıda: 1998-2007 EİT Ulaştırma On Yılı Eylem Programı kabul edilmiştir.

EİT üyesi ülkelerin işadamlarına vize kolaylığı sağlayan anlaşma Mart 1998'de yürürlüğe girmiştir.

EİT 5. Zirve Toplantısı 11 Mayıs 1998'de Almatı'da gerçekleştirilmiştir. Zirve öncesinde yine Almatı'da gerçekleştirilen EİT Bakanlar Konseyi Toplantısı sırasında, EİT Transit Taşımacılık Çerçeve Anlaşması ile EİT Kaçakçılık Konusunda İşbirliği Mutabakat Zaptı üye ülkelerce imzalanmıştır.

Türkiye'nin 1997 yılı içinde EİT ülkelere ihracatı 1,286 milyar dolar, ithalatı ise 1,107 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir. 1997 yılında Türkiye'nin EİT ülkelere ihracatında yüzde 8,3 oranında bir artış, bu ülkelere ithalatında ise yüzde 6,5 oranında bir azalma kaydedilmiştir.

b) Amaçlar

Yedinci BYKP'nda belirtilen ilkeler ve politikalar ile çeşitli EİT forumlarında alınan kararlar doğrultusunda başlatılan çalışmalar sürdürülecektir.

E. KARADENİZ EKONOMİK İŞBİRLİĞİ (KEİ)

a) Mevcut Durum

25 Haziran 1992 tarihinde İstanbul'da Karadeniz Ekonomik İşbirliği (KEİ) Zirve Deklarasyonu'nun imzalanması ile işlerlik kazanan KEİ'nin hukuki ve kurumsal yapısını güçlendirme yönünde sarfedilen çabalar sonuçlanmıştır. Mevcut hükümetlerarası mekanizmayı tam bir bölgesel ekonomik işbirliği teşkilatına dönüştürecek olan KEİ Teşkilatı Kurucu Anlaşması, 5 Haziran 1998 tarihinde Yalta'da toplanan KEİ 4. Zirve Toplantısı sırasında imzalanmıştır. Söz konusu Anlaşmanın onaylanmasının uygun bulunduğu dair Kanun Tasarısı TBMM Başkanlığı'na gönderilmiştir.

KEİ üyesi ülkelerle Avrupa Birliği (AB) arasında serbest ticaret anlaşmaları akdedilmesine yönelik çabalar devam etmektedir. KEİ üyesi ülkelerin kendi aralarında bir Serbest Ticaret Alanı kurulması doğrultusunda aşamalı bir süreç öngören bir eylem planı hazırlanması kararlaştırılmıştır.

Karadeniz Ticaret ve Kalkınma Bankası'nın kurulmasına ilişkin onay ve ödemelerle ilgili gerekli şartlar tamamlanmış olup Banka Guvernörler Kurulu oluşturulmuştur. Bankanın finansman işlemlerine 1999 yılı başında başlaması öngörülmektedir.

KEİ üyesi ülkelerin Enerji Bakanları Toplantısı 15 Nisan 1998 tarihinde Erivan'da yapılmıştır. Bu toplantıda Elektrik Enerjisi Alanında İşbirliği Memorandumu imzalanmış, elektrik şebekelerinin birleştirilmesi konusundaki fizibilite çalışmasına ilişkin görev tanımı kabul edilmiştir.

Karadeniz Bölgesi Ulaşım Şebekesi Master Planı'nın yapılarak Avrupa ve Asya Ulaşım Şebekelerine bağlantıları tesbit etmeye ve KEİ üyesi ülkeler arasında ulaşım bağlantılarını kurmaya yönelik çalışmalar devam etmektedir.

21-22 Ekim 1997 tarihlerinde İstanbul'da KEİ İçişleri Bakanları 2. Toplantısı yapılmıştır. KEİ İçişleri Bakanları 3. Toplantısı ise, 1-2 Ekim 1998 tarihlerinde Yunanistan Korfu'da yapılmıştır. Söz konusu toplantıda "KEİ Katılımcı Devletlerin Hükümetleri Arasında Suçla, Özellikle Organize Formlarıyla Mücadele Anlaşması" imzalanmıştır.

KEİ Dışişleri Bakanları 11. Toplantısı 30 Nisan 1998 tarihinde Erivan'da, 12. Toplantısı ise 22 Ekim 1998'de Sofya'da gerçekleştirilmiştir.

KEİ ülkeleri ile Türkiye'nin ticari ilişkileri 1991 yılından bu yana düzenli bir artış göstermektedir. 1997 yılında KEİ ülkelerine Türkiye'nin ihracatı 3,8 milyar dolar, bu ülkelerden ithalatı ise 4,5 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir. 1996 yılına göre ihracatta yüzde 31, ithalatta ise yüzde 18 artış kaydedilmiştir. 1998 yılında bu değerlerin Türkiye'nin toplam dış ticaretindeki gelişmelere paralel olarak artması beklenmektedir.

b) Amaçlar

Yedinci BYKP'nda belirlenen ilke ve politikalar, KEİ forumlarında alınan kararlar doğrultusunda işbirliği faaliyetleri sürdürülecektir.

F. TÜRKİYE'NİN DIŞ YARDIMLARI**a) Mevcut Durum**

Ulusal bir dış yardım politikasının oluşturulması amacıyla, DPT tarafından hazırlanan Türkiye'nin 1992-1996 döneminde yapmış olduğu dış yardımlar envanteri tamamlanarak Mart 1998'de yayınlanmıştır. Bu dönemde Türkiye'nin dış yardımları EXIMBANK kredileri dahil 1,855 milyar dolara ulaşmıştır. Dış Yardımlar'dan, ekonomik yardım yüzde 80,5, insani yardım yüzde 14,2, teknik yardım yüzde 4,3, kültürel harcamalar ise yüzde 0,9 oranında pay almışlardır.

Dış yardımlarla ilgili bilgilerin doğru olarak izlenebilmesi ve OECD/DAC normları da dikkate alınarak sürekli veri akışını düzenleyecek bir sistemin kurulması amacıyla Devlet İstatistik Enstitüsü Başkanlığı'nca çalışmalar başlatılmıştır. Dış yardımlar envanterinin 1997 ve sonraki yıllar için DİE tarafından hazırlanması öngörülmektedir.

b) Amaçlar

Başta Türk Cumhuriyetleri ve Toplulukları ile tarihi bağlarımız olan ülkeler ve İslam Konferansı Teşkilatı Üyesi Ülkeler olmak üzere Gelişmekte Olan Ülkelere yönelik ekonomik, teknik, insani ve kültürel amaçlı yardımlara imkanlar ölçüsünde devam edilecektir.

9. DEVLETİN DÜZENLEYİCİ VE GÖZETİCİ FONKSİYONLARINI GELİŞTİRME PROJESİ**A. REKABET HUKUKU VE POLİTİKALARI****a) Mevcut Durum**

1994 yılında yürürlüğe giren 4054 sayılı Rekabetin Korunması Hakkında Kanun ile kurulmuş bulunan Rekabet Kurumu'nun karar organı olan Rekabet Kurulu'nun üyeleri 27.2.1997 tarih ve 97/9090 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile belirlenmiştir. Kanun'u uygulamakla görevli Rekabet Kurumu'nun teşkilatını oluşturduğunu ilan eden 1997/5 sayılı Tebliğ ise, 4.11.1997 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

Rekabeti bozucu anlaşmaları, devralmaları, karar ve uyumlu davranışları ve hakim durumun kötüye kullanılmasını önlemek üzere Kanunla kendisine verilmiş görevler çerçevesinde Rekabet Kurulunca hazırlanan; "Rekabet Kurulu'ndan İzin Alınması Gereken Birleşme ve Devralmalar Hakkında 1997/1 sayılı Tebliğ", "Anlaşmaların, Uyumlu Eylem ve Teşebbüs Birliği Kararlarının Kanunun 10 uncu Maddesine Göre Bildiriminin Usul ve Esasları Hakkında 1997/2 sayılı Tebliğ", 1997/3 sayılı "Tek Elden Dağıtım Anlaşmalarına İlişkin Grup Muafiyeti Tebliği" ve 1997/4 sayılı "Tek Elden Satınalma Anlaşmalarına İlişkin Grup Muafiyeti Tebliği" Resmi Gazete'de yayımlanmıştır. Söz konusu Tebliğler, yukarıda belirtilen ve teşkilat oluşumunu ilan eden 1997/5 sayılı Tebliğin yayımlanması ile yürürlüğe girmiştir.

Kurum, 1998 yılında da grup muafiyetlerine ve uygulanacak cezalara ilişkin tebliğler yayımlamaya devam etmiştir. 19.1.1998 tarihinde yayımlanan 1998/1 sayılı Tebliğ ile 4054 sayılı Kanun'un 16 ve 17 nci maddelerinde düzenlenmiş olan cezalar, 1998 Bütçe yılı sonuna kadar uygulanmak üzere artırılmıştır. Buna göre; daha önce 580 milyon TL ile 2.900 milyon TL arasında değişen para cezaları, 1.240 milyon TL ile 6.200 milyon TL arasında olacak şekilde yeniden düzenlenmiştir. Ayrıca, hakim durumu kötüye kullandıkları ya da rekabeti sınırlayıcı anlaşma, uyumlu eylem ve kararlar aldıkları sabit olan teşebbüslere verilecek para cezasının alt sınırı 200 milyon TL'den 12.400 milyon TL'ye yükseltilmiştir.

26.3.1998 tarihinde yayımlanan 1998/2 sayılı Tebliğ ile Rekabet Kurulu'na bildirilerek izin alınması gereken birleşme ve devralmalar hakkındaki 1997/1 sayılı Tebliğin 4 üncü maddesinde değişiklik yapılmıştır. Buna göre; birleşme ve devralma hallerinde, söz konusu teşebbüslerin ilgili ürün piyasasındaki toplam pazar paylarının yüzde25'i geçmesi veya bu oran aşılmaya bile toplam cirolarının 10 trilyon TL'den fazla olması durumunda Rekabet Kurulundan izin alınmasını gerekli kılan parasal sınır 25 trilyon TL'ye çıkarılmıştır.

1.4.1998 tarihinde yayımlanan 1998/3 sayılı Tebliğ ile motorlu taşıtlar dağıtım ve servis anlaşmalarına ilişkin grup muafiyeti koşulları ile muafiyet kapsamı dışında kalan koşul ve yükümlülükler belirlenmiştir. Buna göre; anlaşmanın her iki tarafının ya da onlarla bağlantılı teşebbüslerin motorlu taşıt üreticisi olmaları ve Tebliğ'de sayılan diğer bazı şartların varlığı halinde grup muafiyeti hükümleri uygulanmayacaktır.

12.9.1998 tarihinde yayımlanan 1998/4 sayılı "Özelleştirme Yoluyla Devralmaların Hukuki Geçerlilik Kazanabilmeleri için Rekabet Kurumuna Yapılacak Ön Bildirimlerde ve İzin Başvurularında Takip Edilecek Usul ve Esaslar Hakkında Tebliğ" ile de, Tebliğ'de belirlenen bazı durumlar hariç olmak üzere, Özelleştirme İdaresi Başkanlığınca gerçekleştirilecek devralmaların hukuki geçerlilik kazanabilmesi için Rekabet Kurumuna yapılacak ön bildirimlerde ve izin başvurusunda bulunulmasına ilişkin hususlar düzenlenmiştir.

Franchising ve teknoloji transferi (patent, know-how, lisans, marka anlaşmaları) konularında da grup muafiyet tebliğleri üzerinde çalışmalar devam etmekte olup, 1998 yıl sonuna kadar yürürlüğe girmesi planlanmaktadır.

Rekabet Kurumu, hakim durumun kötüye kullanılması, anlaşma vb. rekabeti bozucu davranışlar ile ilgili olarak yapılan başvuruları incelemekte ve sonuçlandırmakta, ayrıca re'sen ön araştırma kararı alabilmektedir. Bu kapsamda, 5.11.1997 ile 2.10.1998 tarihleri arasında toplam olarak 368 işlem başlatılmıştır. Bunlardan 200'ü muafiyet ve menfi tespit başvurusu, 62'si birleşme ve devralma başvurusu, 106'sı ise rekabeti ihlal başvurusudur. Söz konusu tarihler arasında 54 birleşme ve devralmaya izin verilmiş olup, 8'inin ise

incelemesi devam etmektedir. Rekabeti ihlal başvurularından 40'ı 4054 sayılı Kanun kapsamında bulunmamış olup, 10 konuda ise soruşturma aşamasına geçilmiştir. Rekabet Kurumu tarafından aynı dönemde re'sen alınan ön araştırma kararları doğrultusunda İstanbul ekmek piyasası ile özel okullar piyasasına ilişkin soruşturmalar sürdürülmektedir.

Ön araştırma sonucunda soruşturma açılmasına karar verilen 10 konunun 3'ü basın-yayın, diğerleri ise çimento, LPG, gıda, ilaç, eğitim, spor ve ticaret sektörleri ile ilgilidir.

Toplumsal rekabet konusunda bilgilendirilmesine yönelik olarak Kurum tarafından 5-6 Ekim 1998 tarihlerinde I. Uluslararası Rekabet Sempozyumu düzenlenmiştir.

Kurum bünyesinde, rekabet hukuku ve politikaları alanındaki gelişmelerin izlenebileceği ve bu konudaki literatürün takip edilebileceği bir kütüphane ve dokümantasyon merkezi oluşturulmuştur.

TABLO: II.17- Rekabet Kurumu Tarafından Yürütülen İşlemler

İşlem	Sonuç	İşlem Sayısı
ve menfi tespit işlemleri Muafiyet		200
	İncelemesi sürdürülenler	200
Birleşme ve devralmalara ilişkin işlemler		62
	-İzin verilenler	54
	-Ön incelemesi devam edenler	8
	-Nihai incelemesi devam edenler	-
Rekabet ihlali işlemleri		106
	-İlk inceleme sonucunda ön araştırma kararı verilenler	21
	-Ön araştırma sonucunda soruşturma açılmasına karar verilenler	10
	-İncelemesi devam edenler	35
	-4054 sayılı Kanun kapsamında bulunmayanlar	40
TOPLAM İŞLEM SAYISI		368

b) Amaçlar

Rekabet politikasının temel amaçları; rekabeti engelleyici, kısıtlayıcı ve bozucu anlaşma, karar ve uyumlu davranışların etkin kontrolünün sağlanması, rekabeti ortadan kaldıran tekelleşmelerin ve hakim durumun kötüye kullanılmasının önlenmesi, piyasada faaliyet gösteren tüm teşebbüsler arasında fırsat eşitliğinin korunması, küçük ve orta boy işletmelerin ekonomik güçlerini artırıcı önlemlerin alınması, tüketicilerin hak ve çıkarlarının korunmasıdır.

Bu amaçların gerçekleştirilmesine yönelik olarak Rekabet Kurumu, sektörel bazda yoğunlaşmaları tespit ederek kritik düzeyi aşan sektörlerde rekabet kurallarının işlenmesini sağlayacak tedbirleri alacaktır.

Kurumun faaliyetlerine ve rekabet politikalarının ülkemizdeki uygulamasına esas teşkil edecek olan tebliğlerin hazırlanması çalışmaları sürdürülecektir.

BM, OECD, DTÖ gibi uluslararası kuruluşların, Avrupa Birliği'nin ve diğer ülkelerde faaliyet gösteren benzer kuruluşların rekabetin korunmasına ilişkin çalışmaları ile

dünyadaki gelişmeler Kurum tarafından izlenmeye devam edilecek ve ülkemiz koşullarına uygun yeniliklerin uygulanabilmesi için gerekli düzenlemeler yapılacaktır.

c) Hukukî ve Kurumsal Düzenlemeler

Rekabetin Korunması Hakkında Kanun'da öngörülen uygulamaya yönelik tebliğler çıkarılacaktır.

Kanun kapsamına giren ekonomik birimlere, özellikle küçük ve orta ölçekli sanayiye, rekabet hukuku ve politikaları ile ilgili tanıtım ve bilgilendirme mahiyetinde eğitici çalışmalar yapılacaktır.

Toplumsal rekabet konusunda eğitilmesi ve bilgilendirilmesi sağlanacaktır.

Rekabet konusu, üniversitelerin ilgili fakültelerinde eğitim programı kapsamına ayrı bir ders olarak alınacaktır.

B. FİKRİ VE SINAİ HAKLAR**a) Mevcut Durum**

Fikri haklar alanında; uluslararası normlara uyum sağlanması amacıyla, 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanununda Değişiklik Yapılmasına İlişkin 4110 sayılı Kanunla getirilen hükümlere ek olarak yeni bir takım düzenlemeler yapılması ihtiyacı devam etmektedir. Bu kapsamda, Kültür Bakanlığı bünyesinde oluşturulan bir çalışma grubu tarafından, AT Direktiflerine uyum sağlamaya yönelik bir Kanun Tasarısı Taslağı hazırlanmıştır.

23.1.1986 tarih ve 3257 sayılı Sinema, Video ve Müzik Eserleri Kanunu'nda da uluslararası normlara ve 5846 sayılı Kanunla uyumlu değişikliklerin yapılmasına ilişkin çalışmalar sürdürülmektedir.

5846 sayılı Kanunla koruma altına alınmış olan ve resmi ve özel televizyon kanallarında gösterilen yerli ve yabancı eser sahiplerinin haklarının korunması ve uygulanacak yöntemlerin açıklığa kavuşturulması amacıyla hazırlanan "Televizyon Programlarının Yayınlanmasından Önce Yayın Kuruluşlarının Uyulması Gereken Usul ve Esaslara İlişkin Tebliğ" 16.9.1997 tarihinde Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

16.11.1997 tarihli Resmi Gazete'de, her türlü taşıyıcı ortama kaydedilmiş süreli olmayan yayınlarda bandrol kullanılması zorunluluğunu getiren "Fikir ve Sanat Eserlerinin İşaretlenmesine İlişkin Yönetmelik" ile 5846 sayılı Kanunun 80 inci maddesi gereğince icracıların, ses taşıyıcısı yapımcıların ve radyo-TV kuruluşlarının haklarının korunmasına yönelik "Eser Sahibinin Haklarına Komşu Haklar Yönetmeliği" yayımlanmıştır.

Yerli ve yabancı filmler arasında farklı belediye rüsumu uygulamasına son verilmesine ve her iki kaynaklı filmlere eşit oranda rüsum uygulanmasına yönelik vergi mevzuatı çalışması Maliye Bakanlığı'nca sonuçlandırılmış ve 16.12.1997 tarihli Mükerrer Resmi Gazete'de yayımlanan 97/10349 sayılı Kararname ile yüzde 10 oranında eşit uygulamaya geçilmiştir.

Kamu kurum ve kuruluşlarında lisanssız bilgisayar programı kullanımının önlenmesi amacıyla alınacak tedbirlere yönelik esasların tespiti ile ilgili düzenlemeleri içeren 6.2.1998 tarih ve 1998/10 sayılı Başbakanlık Genelgesi tüm kurum ve kuruluşlara gönderilmiştir.

5846 sayılı Kanunun 42 nci maddesi gereğince her alanda birden fazla Meslek Birliğinin kurulabilmesi, komşu haklar alanında da Meslek Birliklerinin kurulmasına imkan

verilmesi ve bu hakların takibinde kolaylık sağlanması amacıyla hazırlanan "Fikir ve Sanat Eseri ve Komşu Hak Sahipleri Meslek Birlikleri Üst Kuruluşları ve Federasyon Hakkında Tüzük" Taslağı Danıştay tarafından incelenmiş ve Taslakta öngörülen yapının Meslek Birlikleri ve Federasyon biçiminde ikili bir yapılanma şeklinde gerçekleştirilmesi karara bağlanmıştır.

"Fikir ve Sanat Eserlerinin İşaretlenmesine İlişkin Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına İlişkin Yönetmelik" ile "Sürekli Olmayan Yayınlarda Güvenlik Hologramı Uygulamasına İlişkin Tebliğ" 30.6.1998 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Bu değişikliklerle, sürekli olmayan yayınlarda kullanılması gereken bandrolün güvenlik şeridi içeren holografik özellikli güvenlik hologramı olması hükme bağlanmış olup 1.7.1998 tarihi itibarıyla isteğe bağlı olarak başlatılan uygulama 31.3.1999 tarihinden itibaren zorunlu hale getirilecektir.

1998 yılında, fikri haklar alanında toplumun bilgilendirilmesine yönelik olarak Kültür Bakanlığınca "Mimari Eserlerde Telif Hakları", "Sinemada Telif Hakları", "Müzik Eserlerinde Eser Sahipliği ve Eser Sahibine Komşu Haklar" ve "Fikri Mülkiyet Hakları İhlalleri ve Meslek Ahlakı" konulu seminerler düzenlenmiştir.

Bunun yanı sıra; TV Gösterim Belgesi uygulamasına ilişkin olarak İl Kültür Müdürlükleri ile yerel ve bölgesel bazda yayın yapan özel TV kuruluşlarının katılımıyla Gaziantep, Trabzon, Denizli, Bursa ve Ankara'da çeşitli bilgilendirme toplantıları gerçekleştirilmiştir.

Fikri haklar alanında kamunun bilinçlendirilmesi amacına yönelik olarak bölgesel ve ulusal bazda yayın yapan tüm TV kuruluşlarında gösterilmek üzere temel kavramlar ile hak ihlallerinin vurgulanacağı spot filmlerin yaptırılması çalışmaları başlatılmıştır.

Sinema alanında da, görsel-işitsel sektörün finansal araçlarının teşvik edilmesi konulu seminer, ilgili kamu ve özel sektör kuruluşlarının katılımıyla gerçekleştirilmiştir.

Kültür Bakanlığınca, "Türk Fikri Mülkiyet Sisteminin Güçlendirilmesi" konulu UNDP (Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı) destekli WIPO (Dünya Fikri Mülkiyet Örgütü) projesi çalışmaları sürdürülmektedir. Söz konusu proje ile, fikri mülkiyet haklarının etkin takibinin yapılması, meslek birliklerinin güçlendirilmesi, konu ile ilgili uzman personel yetiştirilmesi ve telif haklarıyla bağlantılı gümrük, idari ve adli mercilerin ve personelin bilgilendirilmesi hedeflenmektedir.

Fikri haklar alanında gerekli olan yasal altyapı büyük ölçüde gerçekleştirilmiş olmakla birlikte, Kültür Bakanlığının ilgili biriminin fiziksel altyapısının geliştirilmesine ve personel yapısının desteklenmesine ihtiyaç duyulmaktadır. Bu ihtiyacın giderilmesi amacıyla, mevcut Telif Hakları ve Sinema Genel Müdürlüğü'nün iki ayrı kurumsal yapı içerisinde reorganizasyonu planlanmaktadır.

Fikri ve sınai haklara ilişkin mevzuatta kurulması öngörülen ihtisas mahkemelerinin kuruluşuyla ilgili çalışmalar Adalet Bakanlığı'na yürütülmekte olup, geçici bir çözüm olarak Ticaret ve Asliye Hukuk Mahkemelerine bu konuda görev verilmiştir. Söz konusu ihtisas mahkemelerinin kuruluşu, altyapısının oluşturulması ve personel ihtiyacının süratle karşılanabilmesini temin etmek üzere Bakanlık tarafından hazırlanmış olan proje teklifi, AB Komisyonu'na gönderilmiştir. Maliyetinin yüzde 80'i AB, kalan kısmı ise Türkiye tarafından karşılanacak olan Proje kapsamında 12 ayrı merkezde ihtisas mahkemesi kurulması öngörülmektedir.

Sınai haklar alanında, Para-Kredi ve Koordinasyon Kurulu'nun "Patent, Faydalı Model Belgesi ve Endüstriyel Tasarım Tescili Harcamalarının Desteklenmesine İlişkin Tebliğ"i 27.2.1998 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Tebliğ ile, gerçek kişilerin söz konusu faaliyetleri için yapacakları harcamaların yüzde 75 oranında desteklenmesi sağlanmıştır.

Türk Patent Enstitüsü'nün (TPE) altyapı olanaklarının geliştirilmesi amacıyla uluslararası kaynaklı iki proje bulunmaktadır. Bunlardan biri, 1997 yılında başlamış olan ve Alman Patent Ofisi ile koordineli bir şekilde yürütülen 4 yıl süreli "Türk Sınai Mülkiyet Sisteminin Modernizasyonu Projesi", diğeri ise fizibilite çalışmaları Avrupa Patent Ofisi tarafından gerçekleştirilmiş olan ve 1999 yılında başlatılması planlanan Dünya Bankası destekli "II.Teknoloji Geliştirme Projesi" dir.

TPE tarafından 1998 yılı içerisinde, sanayinin ve kamunun bilgilendirilmesi ve sınai mülkiyet haklarından etkin bir şekilde yararlanılmasını sağlamak üzere değişik kuruluşlarla işbirliği içerisinde 16 adet seminer düzenlenmiş ve 1462 kişinin bu yolla bilgilendirilmesi sağlanmıştır.

Ayrıca, TPE sanayicilere daha etkin hizmet sunmak üzere "Uzaktan Erişim ve/veya Internet aracılığı ile bilgilendirme" konusunda çalışmalar başlatmış; bu çalışmalar sonuçlandırılıncaya kadar TUBİTAK Marmara Araştırma Merkezi ve KOSGEB ile işbirliği yapılarak Internet'te hizmet verilmeye başlanmıştır.

Yıldız Teknik Üniversitesi bünyesinde, TPE, KOSGEB ve Üniversitenin ortak çabalarıyla "Türk Patent Enstitüsü Bilgi ve Dokümantasyon Merkezi" kurulmuş ve 29.9.1997 tarihinde açılmıştır.

Türkiye-AT Ortaklık Konseyi Kararı'na göre ilaç ürünleri ve ilaç üretim yöntemlerine patent koruması sağlanması hususunda 1999 yılına kadar geçiş süresi tanınmış olmasına rağmen, TRIPS Anlaşması'na istinaden bu alanda yapılacak başvuruların ülkemizce kabul edilme zorunluluğu çerçevesinde; Anlaşma'nın yürürlüğe giriş tarihi olan 1.1.1995 tarihinden itibaren Türk Patent Enstitüsü'ne yapılan başvurular Eylül 1998 sonu itibarıyla 1014'e ulaşmıştır.

Markaların Uluslararası Tesciline İlişkin Madrid Anlaşması'nın Uygulamasına İlişkin Madrid Protokolü ile Tasarımların Sınıflandırmasına İlişkin Lokarno Anlaşması ve Mikroorganizmaların Uluslararası Saklanması İlişkin Budapeşte Anlaşması'na katılım 1.1.1999 tarihi itibarıyla sağlanmış olacaktır. Marka Kanunlarının Harmonizasyonu Antlaşması (TLT), Avrupa Patent Sözleşmesi (EPC) ve Endüstriyel Tasarımların Uluslararası Tesciline ilişkin Lahey Anlaşması'na katılım çalışmaları sürdürülmektedir.

Sınai mülkiyet sistemi içinde önemli bir yeri olan ve yasal statü kazandırılmış bulunan Patent ve Marka Vekillerinin belirlenmesi için yeterlik sınavları 1998 yılında da yapılmış olup, halen Enstitü siciline kayıtlı 252 Marka Vekili, 153 Patent Vekili bulunmaktadır. Patent ve marka vekillerinin bir Birlik bünyesinde örgütlenebilmelerini sağlayacak düzenlemelerin yapılması konusunda çalışmalar sürdürülmektedir.

TPE, Türk sanayiinin sınai ve ticari açıdan önemli bir pazarı olan Türk Cumhuriyetleri ve İslam ülkelerinde de Türkiye'deki sisteme benzer sınai mülkiyet sistemlerinin kurulmasını sağlamak amacıyla İSEDAK bünyesinde 55 İslam Ülkesi ve Türk Cumhuriyetleri ile işbirliği çalışmalarına başlamıştır. Bu kapsamda, 13.3.1998 tarihinde Gürcistan Patent Ofisi ile bir İşbirliği Anlaşması imzalanmıştır.

TABLO: II.18- Türkiye’de Sınai Haklar ile İlgili Başvurular

	1994	1995	1996	1997	1998*
Marka	14 223	15 781	21 978	20 630	12 380
Yerli	11 573	12 605	15 984	15 849	9 132
Yabancı	2 650	3 176	5 994	4 781	3 248
Patent	1 392	1 731	905	1 541	1 602
Yerli	148	210	187	210	148
Yabancı	1 244	1 521	718	1 331	1 454
Tasarım		1 533	1 810	2 149	1 458
Yerli	-	1 506	1 646	1 964	1 305
Yabancı	-	27	164	185	153
Coğrafi İşaretler			30	25	2
Yerli	-	-	30	25	2
Yabancı	-	-	-	-	-
Faydalı Model		-	181	222	212
Yerli	-	-	178	213	197
Yabancı	-	-	3	9	15
İlaç Patent Başvuruları		236	112	286	380
Yerli		-	8	3	1
Yabancı		236	104	283	379

Kaynak: Türk Patent Enstitüsü.

(*) Eylül 1998 itibarıyla.

b) Amaçlar

Fikri haklar koruma altyapısı bu alandaki gelişmelere paralel olarak güncelleştirilecek, Kültür Bakanlığının ilgili biriminin teşkilat yapısı ve personel altyapısı ihtiyaçlar doğrultusunda yeniden yapılandırılacaktır.

Telif haklarıyla ilgili temel kavramların benimsenmesi, yerleştirilmesi, fikri hak ihlalleri hakkında toplumun bilinçlendirilmesi, bu alanda kaydedilen gelişmelerin ve uygulamaların tanıtılması amacıyla toplumun ilgili kesimlerine yönelik seminer, panel ve konferans gibi etkinliklerin gerçekleştirilmesine devam edilecektir.

Fikri hakların korunması konusunda hizmet veren meslek birliklerinin desteklenmesine ve güçlendirilmesine önem verilecektir.

Fikri haklar ile ilgili olarak; yargı ve gümrük personeline, emniyet görevlilerine, meslek birliklerine, il kültür müdürlüklerine, sektör temsilcilerine ve konu ile ilgili personele yönelik eğitim programlarına öncelik verilerek telif haklarının korunması hususunda bu kesimler bilgilendirilecek, ayrıca toplumun bu konudaki eğitimine önem verilecektir.

Korsan ürünlerin ticaretinin engellenmesine yönelik düzenlemeler yapılacak ve gümrük görevlileri bu alanda eğitilecektir.

Fikri ve sınai haklarla ilgili davaların yürütülmesinde etkinlik sağlanması amacıyla, ihtisas mahkemelerinin biran önce kurulması sağlanacak ve bu mahkemelerde görev alacak yargı elemanlarının eğitime hız verilecektir.

Sınai hakların korunmasında sağlanan gelişmeler ile bu alandaki uygulamalar hakkında toplumun ilgili kesimlerine yönelik tanıtım, yayın ve eğitim faaliyetlerine ağırlık verilmeye devam edilecektir.

Sınai haklar ile ilgili mevzuatın daha etkin bir şekilde uygulanabilmesi ve gerekli inceleme sürecinin eksiksiz yürütülebilmesi için TPE'nin altyapısının güçlendirilmesine ve nitelikli personel yetiştirilmesi için eğitim faaliyetlerine devam edilecektir.

TPE, sınai haklar ile ilgili kayıt, belgelendirme ve tescil işlemlerinin yanısıra yurtiçi ve yurtdışı teknolojik gelişmeleri izleyerek yeni teknolojilere ilişkin bilgileri derleyip kullanıcıların yararlanmasına sunacaktır.

Sınai hakların korunmasına yönelik olarak oluşturulan vekillik müessesesinin kurumsallaşmasına önem verilecek ve Birlik kurulması çalışmaları gerçekleştirilecektir.

c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler

Kültür Bakanlığı Telif Hakları ve Sinema Genel Müdürlüğü bünyesinde yer alan Telif Hakları Dairesi ile Sinema ve Müzik Eserleri Dairesi birbirinden ayrılarak yeniden yapılandırılacaktır.

3257 sayılı Sinema, Video ve Müzik Eserleri Kanunu'nda değişiklik yapılarak uluslararası normlara uyumlu hale getirilecektir.

5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu uluslararası normlara uyumun tam olarak sağlanması amacıyla yeniden gözden geçirilecektir.

Meslek birliklerinin Kültür Bakanlığı ile koordineli çalışmalarını ve fikri hakların takibinde daha etkin hizmet vermelerini sağlamak üzere, bu birliklerin altyapıları desteklenecek ve güçlendirilecektir.

Kültür Bakanlığı bünyesinde "Telif Hakları Bilgi Merkezi" kurulacak, böylece hak sahipleri, uygulayıcılar, kullanıcılar, kurulması öngörülen ihtisas mahkemeleri için bir bilgi bankası oluşturulacaktır.

İçerisinde eser bulunan kitap, kaset gibi fiziki ortamlar üzerine, burada bulunan eserlerin fikri haklar kapsamında koruma altında olduğu ve izinsiz çoğaltım ve herhangi bir şekilde ticarete konu olmasının yasalara aykırı ve cezayı gerektirici haksız eylemler olduğuna dair halkı aydınlatıcı ibareler konulacaktır.

Fikri ve sınai haklar ile ilgili davaların kısa sürede sonuçlandırılabilmesi amacıyla ihtisas mahkemelerinin biran önce kurulması sağlanacaktır.

Fikri ve sınai haklar alanındaki uluslararası anlaşma ve sözleşmelere katılım çalışmaları sürdürülecektir.

Markaların korunmasına ilişkin mevzuatın uygulanmasında karşılaşılan sorunların giderilmesi amacıyla, ilgili mevzuatta yeni düzenlemeler yapılacaktır.

Entegre devre topoğrafyalarının korunmasına ilişkin mevzuat hazırlanacaktır.

TPE nezdinde işlem yapacak olan vekillere ait bir Birlik oluşturulması için çalışmalar başlatılacaktır.

C. TÜKETİCİNİN KORUNMASI

a) Mevcut Durum

3. Tüketici Konseyi 1998 yılı Aralık ayı içerisinde toplanacaktır.

Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'un uygulanmasında doğacak ihtilafların çözümü için Kanunda öngörülen Tüketici Mahkemeleri kurulamamıştır.

Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, TSE, meslek kuruluşları ve tüketici örgütleri tarafından tüketicinin eğitimi ve bilgilendirilmesi çalışmalarına devam edilmiştir. Dünya tüketiciler günü dolayısıyla Mart 1998'de çeşitli etkinlikler yapılmış, toplantılar düzenlenmiştir. Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'nca ilk kez tüketici ödülleri dağıtılmıştır.

DPT ve DİE'nin ortak yürüttükleri Gümrük Birliği'nin Türk Ekonomisi Üzerindeki Etkilerini İzleme Projesi kapsamında, 4077 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'un imalat sanayi üzerindeki etkilerine yönelik anket çalışması yapılmıştır.

Sanayi ve Ticaret Bakanlığı tarafından bankacılık, taşımacılık, taksitli-kampanyalı satışlar, kapıdan satışlar, turistik geziler, elektrik-su, doğalgaz hizmetleri gibi alanlarda standart sözleşmelerin oluşturulmasını sağlayacak olan Genel İşlem Şartları konusunda mevzuat düzenleme ön çalışmalarına devam edilmektedir.

Ürünlere ilişkin Teknik Mevzuatın Hazırlanması ve Uygulanmasına Dair Kanun Tasarısı hazırlık çalışmaları devam etmektedir.

b) Amaçlar

AB'ne uyum çalışmaları doğrultusunda, tüketicinin korunması ile ilgili mevzuat uyumlaştırması dahil gerekli düzenlemeler yapılacak, eğitim kurumlarından ve kitle iletişim araçlarından yararlanılarak tüketicilerin bilgilendirilmeleri sağlanacaktır.

c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler

Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'un uygulanmasından doğacak ihtilafların çözümü için Tüketici Mahkemeleri kurulacaktır.

Tüketicileri haksız sözleşme şartlarına karşı koruyacak olan Genel İşlem Şartları konusunda düzenleme çalışmaları tamamlanacaktır.

Zararlı ve tehlikeli kimyasal madde ve ürünlerin üretilmesi, depolanması, taşınması, ambalajlanması, etiketlenmesi, saklanması ve denetlenmesine ilişkin mevcut yönetmelik yeniden düzenlenecektir.

Turist tüketicilerin gezi sözleşmelerini imzalamadan önce, sözleşme esnasında ve tatil sonrasında haksızlıklara ve zararlara karşı korunabilmesi amacıyla, Turistik Gezi Sözleşmelerine ilişkin düzenleme yapılacaktır.

Uluslararası standartlara uygunluk açısından, hizmet sunumu sonucu oluşabilecek zararlardan ötürü hizmet sunanların sorumluluğu ve tüketicilerin zararlarının tazminini içeren hizmetten sorumluluk konusunda yasal düzenleme çalışmaları yapılacaktır.

Aldatıcı ve yanıltıcı reklamlara ilişkin mevzuattaki dağınıklığın giderilmesi amacıyla birleştirici bir düzenleme yapılacaktır.

D. BİLGİ SAĞLAMA VE KULLANMA

a) Mevcut Durum

Bilgi teknolojileri ve özellikle bu teknolojilerin sağladığı imkanlarla sunulan hizmetlerdeki gelişmeler, aynı yoğunlukta olmamakla birlikte dünyadaki gelişmelerle paralellik arz etmektedir. Bunda Türkiye'nin takip etmekte olduğu dışa açık ekonomik

politikalar neticesinde oluşan ve dünya pazarlarına mal ve hizmet üreten sektörlerin uluslararası rekabet şartlarına uyum sağlaması en önemli faktör olarak görülmektedir. Katma değeri yüksek, enerji kullanımı düşük, stok maliyeti sıfır olan ve ileri teknolojileri kullanma gibi ülkeye yüksek avantajlar sağlayacak olan bu sektörün dünyadaki gelişmelere ayak uydurabilmesinde kamunun altyapı yatırımlarını gerçekleştirmesi ve söktöre ek imkanlar tanınması büyük önem arz etmektedir.

Yeni bilgi teknolojileri ile gelen fırsatlardan, gerek kurum ve kuruluşların gerekse bireylerin yararlanmalarını sağlamak amacıyla Ulaştırma Bakanlığı'nın koordinatörlüğünde yürütülen Ulusal Enformasyon Altyapısı Ana Planı çalışmalarının yıl sonuna kadar tamamlanması öngörülmektedir.

Ulusal Enformasyon Altyapısı Ana Planı'yla ortaya konulacak politikaların hayata geçirilmesi, uygulama sonuçlarının değerlendirilmesi ve gerekli koordinasyonun sağlanması amacıyla Bilim ve Teknoloji Yüksek Kurulu (BTYK) tarafından Ulusal Bilgi Teknolojileri Konseyi kurulması kararlaştırılmıştır.

Konu ile ilgili kurum oluşturma faaliyetleri çerçevesinde kamu ve özel kesim temsilcileriyle yapılan bir çalışmada, yapılanmayla ilgili bir ihtiyacın var olduğu belirtilmekle birlikte üzerinde anlaşılan bir yapılanma modeli ortaya konamamıştır.

Kamu bilgisayar ağları konusunda yapılan faaliyetlerin değerlendirilmesi, koordinasyonu, izlenmesi ve finansmanı konusunda karşılaşılan darboğazların aşılması amacıyla Başbakanlık Kamu-Net Üst Kurulu kurulmuştur.

BTYK kararı çerçevesinde oluşturulan Elektronik Ticaret Koordinasyon Kurulu, elektronik ticaret için gerekli teknik ve idari altyapının kurulmasını sağlamak, hukuki yapıyı oluşturmak, elektronik ticareti özendirecek önlemleri almak ve ulusal politika ve uygulamaların uluslararası politikalarla uyumunu sağlamak konularında çalışmalar yaparak sonuçlarını BTYK'na sunmuştur.

İnternet erişiminin tüm ülke geneline yaygınlaştırılarak erişimin lokal seviyeye indirilmesi ve ucuzlatılması, bütün kullanıcılara aynı ücretle ve eşit imkanlarla internet erişiminin sağlanması, Milli Eğitim Bakanlığı ve Kamu-Net gibi kamu projelerinin desteklenmesi, altyapı sağlayarak bilgiye erişimin yaygınlaştırılması ve kolaylaştırılması gibi amaçları olan Türk Telekom Net (TT Net) İnternet altyapısı 1999 yılında devreye girecektir.

Bilgisayar sistemlerini ve bilgisayar kontrollü çalışan haberleşme, ulaştırma, enerji üretimi ve dağıtımı, sağlık, vergi, uluslararası ticaret, güvenlik, savunma, adalet vb. hizmetleri olumsuz yönde etkileyecek 2000 Yılı Sorunu ile ilgili gerekli tedbirlerin alınıp düzenlemelerin yapılabilmesini sağlayacak 2000 Yılı Sorunu Eylem Planı hazırlanması için DPT Müsteşarlığı tarafından gerekli çalışmalara başlanmıştır.

TBMM Sanayi, Ticaret, Enerji, Doğal Kaynaklar, Bilgi ve Teknoloji Komisyonu bünyesinde Bilgi ve Bilgi Teknolojileri Grubu kurulmuş olup özellikle yazılım teşviği, teknoparklar ve TBMM bilgi sistemleri konularında çalışmalara başlanmıştır.

b) Amaçlar

Kamuda oluşturulan üst kurum ve kurullar arasında yaşanan görev, yetki ve koordinasyon sorunlarının giderilmesinde kamunun ekonomiye ve piyasalara en az müdahalesine imkan veren düzenlemelere gidilecektir.

Ortaya çıkan yeni ihtiyaçların mevcut kurum ve kurulların fonksiyonlarının yeniden tanımlanarak giderilmesi ilkesi esas alınacaktır.

Yüksek katma değerli bir ürün olan yazılım üretimi, kamunun sağladığı vergi indirimi, vergi istinasi, vergi erteleme, personel harcamalarının sübvansiyonu gibi bütün imkanlarla desteklenecektir.

Kurumların ulusal bazda kendi bilgisayar ağlarını kurmaları yerine, ortak bir kamu ağı üzerinden yararlanmalarını sağlayacak bir proje gerçekleştirilecektir.

c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler

Yazılım üreten değişik statülerdeki gerçek kişilerin ücretlendirilmesinin telif ücretleri kapsamında ele alınmasına yönelik çalışmalar başlatılacaktır.

Personel rejimi içinde kamu bilişim çalışanlarının ünvan ve statü açısından sağlıklı bir yapıya kavuşturulmaları sağlanacaktır.

10. FİNANS REFORMU, MALİ PİYASALARDA ETKİNLİĞİN ARTIRILMASI, DÜNYA İLE ENTEGRASYON VE MÜLKİYETİN TABANA YAYILMASI

a) Mevcut Durum

1998 yılında mali piyasaların işleyişini ve denetimini daha sağlıklı bir yapıya kavuşturmak amacıyla çeşitli düzenlemeler yapılmıştır.

Mali sektöre giriş-çıkış ve denetlenmesi ve Mali Sektör Yüksek Kurulu'nun kurulması amacıyla kanun taslağı hazırlanarak TBMM'ne sevk edilmiştir.

Karaparanın Aklanmasının Önlenmesine Dair Kanun'da öngörülen uygulamaya yönelik tedbirler çerçevesinde;

-4 Nisan 1998 tarihinde 4358 sayılı Kanun yayımlanmış ve vergi kimlik numarasını tespit, kayıt ve bildirim zorunluluğu çerçevesinde bazı kanunlarda değişiklikler yapılmıştır. Bu çerçevede, 3167 sayılı Kanunda yapılan düzenleme ile bankalara çek karnesi verdikleri müşterilerinin vergi kimlik numaralarını saklamalarını ve çeklerin ödenmesi esnasında provizyonun yanısıra vergi kimlik numarasının da istenmesi zorunluluğu getirilmiştir.

-3182 sayılı Bankalar Kanununda yapılan değişikliklerle, bankaların vergi kimlik numaralarını belgelemeyen müşterileri adına bankacılık işlemi yapmaları yasaklanmıştır. Bunun yanısıra, 3182 sayılı Kanunun "Hesap ve İşlemlerin Gerçeğe Uygunluğu(52/2)" ile "Ağır Para Cezası ve Hapis Cezası(79/4)" başlıklı maddelerinde düzenlenen hükümlerin; 2499 sayılı Sermaye Piyasası Kanununa, 7397 sayılı Sigorta Murakabe Kanununa, 3226 sayılı Finansal Kiralama Kanununa tabi kurumlar ile 1567 sayılı Türk Parasının Kıymetini Koruma Hakkında Kanuna dayanarak faaliyet gösteren yetkili müesseseler gibi diğer mali kurumlar hakkında da uygulanması kararlaştırılmıştır.

Bankacılık sisteminin daha sağlıklı bir yapıya kavuşturulması amacıyla;

-11 Ocak 1998 tarihinde 97/10497 sayılı "Banka Kredilerinin Niteliklerine Uygun Olarak Muhasebeleştirilmesi, Değerlendirilmesi ve Kredi Karşılıkları Hakkında Karar" yayımlanmıştır. 17 Şubat 1998 tarihinde de 97/10497 sayılı Karara açıklık getirmek amacıyla Hazine Müsteşarlığının 1 sayılı Tebliği yayımlanmıştır. Bu düzenlemelere göre;

-Bankalar nakdi kredilerinin yüzde 1'i, gayrinakdi kredilerinin ise binde 2'si oranında genel karşılık ayıracaklardır.

-Bankaların mali bünyeleri ve kredi portföylerinin niteliğine göre, genel karşılık oranlarını, bankalar itibarıyla yüzde 100'e kadar artırma veya azaltma konusunda Hazine Müsteşarlığı yetkili kılınmıştır.

-27 Ocak 1998 tarihinde yayımlanan "Bankalar Kanununa İlişkin 18 sayılı Tebliğ" ile, 3182 sayılı Bankalar Kanununda yer alan parasal sınır ve miktarlar artırılmıştır. Bu çerçevede, asgari ödenmiş sermaye şartı 1 trilyon liradan 6 trilyon liraya çıkartılmıştır.

-30 Mayıs 1998 tarihinde yayımlanan 98/1 sayılı TCMB Genelgesiyle, Zorunlu Döviz ve Efektif Devirleri ve Satışları için 1998 yılı Haziran ve Temmuz ayları için zorunlu devir oranı yüzde 0 olarak belirlenmiştir. Bu uygulama, 98/2 ve 98/3 sayılı Genelgeler ile Kasım ayına kadar uzatılmıştır..

-17 Haziran 1998 tarihinde "Bankaların Şube Açma Esaslarında Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik" yayımlanmıştır. Bu çerçevede bankaların açabilecekleri şube sayısı o yıl içinde nakden gerçekleştirilen sermaye artış tutarı ile ilişkilendirilmiştir. 10 adedin üzerinde şube açılması durumunda şube sayısı; nakden gerçekleştirilen sermaye artışının 1 milyon ABD Dolarına bölünmesi suretiyle tespit edilecektir. Bankalar Kanununa dayanılarak yürürlüğe konulan standart rasyoları tutturamayan bankaların açabilecekleri şube sayısı ise, o yıl içinde nakden gerçekleştirilen sermaye artış tutarının 2 milyon ABD Dolarına bölünmesi suretiyle tespit edilecektir.

-30 Haziran 1998 tarihinde yayımlanan "Yabancı Para Net Genel Pozisyonu/ Sermaye Tabanı ve Yabancı Para Net Vadeli İşlem Pozisyonu/Sermaye Tabanı Standart Rasyolarının Bankalarca Hesaplanmasına ve Uygulanmasına İlişkin Esaslar Hakkında Tebliğ" yayımlanmıştır. Bu çerçevede, yabancı para net genel pozisyonu/sermaye tabanı standart rasyosu kademeli olarak yüzde 50'den yüzde 30'a düşürülmüş, yabancı para net vadeli işlem pozisyonu/sermaye tabanı standart rasyosu tanımlanarak, bu rasyonun azami yüzde 15 olması kararlaştırılmıştır. Bu suretle; genel olarak sistemin açık pozisyonları düşürülmeye çalışılmış ve özellikle 1998 yılı başından itibaren vadeli işlemlerle pozisyon açan bankaların açık pozisyonlarının kontrol edilmesi amaçlanmıştır.

-30 Haziran 1998 tarihinde yayımlanan "Bankaların Sermaye Yeterliliğinin Ölçülmesine ve Değerlendirilmesine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Tebliğ" ile döviz ve faiz haddi ile ilgili işlemlerde alacakların dönüşüm oranları kullanılarak, aynen kredilerde olduğu gibi, çeşitli risk ağırlıkları verilmek suretiyle sermaye yeterliliği rasyosunda değerlendirilmesine başlanmıştır.

-17 Eylül 1998 tarihinde "Türkiye Emlak Bankası Anonim Şirketi Anastatüsünde Değişiklik Yapılmasına Dair 10/9/1998 tarihli ve 98/T-48 sayılı Karar" yayımlanmıştır. Anastatünün 4ncü maddesinin 11 ila 14ncü fıkraları yürürlükten kaldırılarak Banka'nın konut yapım faaliyetlerine son verilmiştir. Elde hazır bulunan konut stokları ile yapımı süren konutların tamamlanarak satışa sunulması faaliyetlerine Anastatüye eklenen Geçici Madde uyarınca devam edilecektir.

Finans Reformu, Mali Piyasalarda Etkinliğin Artırılması, Dünya ile Entegrasyon ve Mülkiyetin Tabana Yayılması Projesi çerçevesinde bankalar ile özel finans kurumlarının yasal yükümlülüklerinin dengelenmesi öngörülmüştür. Bu kapsamda;

-26 Kasım 1997 tarihinde yayımlanan 97/1 sayılı Tebliğ ile özel finans kurumlarına, aynen bankalarda olduğu gibi, kanuni karşılık ayırmaları zorunluluğu getirilmiştir.

-5 Mart 1998 tarihinde yayımlanan Tebliğle özel finans kurumları(ÖFK)'nın şube açma esasları yeniden düzenlenmiştir. Bu çerçevede yapılan değişiklikle; ÖFK daha önce bir takvim yılında azami üç şube açabilirken, açılacak her bir şube için Hazine Müsteşarlığından izin alınması zorunluluğu getirilmiştir.

-26 Ağustos 1998 tarihinde yayımlanan 98/11498 sayılı BKK ile özel finans kurumlarının kullandığı fonlar "kredi", bu fonlarla ilgili faaliyetten doğan karlar da faiz addedilerek, bu kurumlar Kaynak Kullanımı Destekleme Fonu uygulamasına dahil edilmiştir.

-25 Eylül 1998 tarihinde Hazine Müsteşarlığının "Özel Finans Kurumlarının Kurulması Hakkında 83/7506 sayılı Kararname Eki Karara İlişkin Tebliğde Değişiklik Yapılması Hakkında Tebliğ" ile özel finans kurumları için de, bankalara benzer şekilde, sermayelerinde izne tabi tutulan oranlarda pay sahibi olan kişilerde belli niteliklerin aranması ve pay devirlerinin Müsteşarlığın iznine tabi tutulması esası getirilmiştir. Ayrıca, söz konusu Tebliğ ile blokaj, özel finans kurumlarının işletme ve ortaklarına kullandırabilecekleri azami fon tutarının tespiti ve özel finans kurumlarının bir gerçek veya tüzel kişiye özkaynaklarından kullandırabileceği nakdi ve gayrinakdi fon tutarının belirlenmesi konusunda TCMB yetkili kılınmıştır.

2499 sayılı Sermaye Piyasası Kanununda Değişiklik Tasarısı hazırlanarak TBMM'ne sevk edilmiştir. Ayrıca;

-26 Haziran 1998 tarihinde yayımlanan "Aracı Kurumların Sermayelerine ve Sermaye Yeterliliğine İlişkin Esaslar Tebliği" ile aracı kurumlara asgari özsermaye şartı getirilmiştir. Aynı Tebliğ ile aracı kurumlar için sermaye tabanı yükümlülüğü, likidite yükümlülüğü ve genel borçlanma sınırları belirlenmiş, aracı kurumların gerek bilançoda gerekse bilanço dışında izlenen kalemlerle ilgili olarak risk karşılığı tutmaları kararlaştırılmıştır. Asgari özsermaye, sermaye yeterliliği ve likidite yükümlülüklerinden herhangi birini karşılayamayan veya borçlanma sınırını aşan aracı kurumlar hakkında Sermaye Piyasası Kurulu'na ilgili kurumların geçici veya sürekli olarak faaliyetlerini durdurma yetkisi verilmiştir.

-Daha önce bir kişinin aracı kurumların sermayesinin yüzde 5'inin altında pay iktisap etmesi serbest bırakılmışken, 26 Haziran 1998 tarihinde yayımlanan "Aracılık Faaliyetleri ve Aracı Kuruluşlara İlişkin Esaslar Tebliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Tebliğ" ile miktarı ne olursa olsun her türlü pay iktisabı Kurul iznine tabi tutulmuştur.

1998 yılı programında Sigortacılığın Denetlenmesi ve Düzenlenmesi Hakkında Kanun Taslağının hazırlanması öngörülmüştür. Ancak, söz konusu düzenleme ayrı bir kanun çerçevesinde değil, Hazine Müsteşarlığı tarafından hazırlanan "Mali Piyasaların Düzenlenmesi ve Denetlenmesi Hakkında Kanun Tasarısı" ile yapılmış ve TBMM'ne sevk edilmiştir. Bunun yanı sıra; 24 Eylül 1998 tarihinde Devlet Bakanlığının "Sigorta ve Reasürans Şirketlerinin Kuruluş ve Çalışma Esasları Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılması Hakkında Yönetmelik" yayımlanmıştır. Bu çerçevede, sigorta şirketlerinin hayat branşına ilişkin teminatları; İMKB'nda işlem gören hisse senetlerine Borsa'dan satın alınmak suretiyle plase edilmeleri halinde, toplam teminat tutarının yüzde 15'i ile sınırlı kalmak üzere teminat ve blokaj yükümlülüğünden muaf tutulmuştur. Söz konusu düzenleme, Ağustos ayında Borsa'da yaşanmaya başlanan sorunlar üzerine, işlem hacmini artırmaya yönelik olarak yapılmıştır.

29 Temmuz 1998 tarihinde kısaca "Vergi Reformu" olarak adlandırılan 4369 sayılı Kanun yayımlanmıştır. Söz konusu Kanunun mali piyasaları ilgilendiren hükümleri aşağıda sıralanmaktadır.

-Vergi Usul Kanununda yapılan değişiklikle, hisse senetleri ile fon portföyünün en az yüzde 51'i Türkiye'de kurulmuş bulunan şirketlerin hisse senetlerinden oluşan yatırım fonu katılma belgelerinin alış bedeliyle, bunlar dışında kalan hazine bonosu ve devlet tahvili gibi her türlü menkul kıymetin ise rayiç bedelle değerlendirilmesi esası getirilmiştir.

-4369 sayılı Kanunla geçici vergi sisteminde değişiklik yapılarak cari yıldaki üçer aylık dönemler itibariyle kazançlar tespit edilerek, bu kazançlar üzerinden yüzde 25 geçici vergi ödenmesi esası getirilmiştir.

-Vergi Yasası ile menkul kıymetlerin bankalar ve aracı kurumlar aracılığıyla elden çıkarılması suretiyle elde edilen gelirlerin 31.12.1999 tarihine kadar Gelir Vergisinden istisna edilmesi uygulaması yürürlükten kaldırılmıştır. Buna göre, 1.1.1999 tarihinden itibaren gerçek kişilerce elde edilecek hisse senedi ve yatırım fonları alım-satım kazançları belli bir tutarı aştığı takdirde, reel kısmı üzerinden beyan edilecek ve vergilendirilecektir.

-Kurumların A tipi menkul kıymet yatırım fon ve ortaklığından elde ettikleri kar payları ile risk sermayesi ve gayrimenkul yatırım fon ve ortaklıklarından elde ettikleri kar paylarının Kurumlar Vergisinden istisnası kaldırılmıştır.

-Bankaların diğer bankalar ile yaptıkları döviz ve Türk Lirası mevduat ile repo ve ters repo işlemlerinden elde ettikleri faiz gelirleri stopaj uygulamasına dahil edilmiştir.

-Para piyasasında katılımcı olan bankalar ile aracı kurumların, İMKB Takas ve Saklama Bankasından para alma ve vermeleri de Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi kapsamına alınmış ve yüzde 1'e kadar vergi oranını belirleme konusunda Bakanlar Kurulu yetkili kılınmıştır. 1 Eylül 1998 tarihinde yayımlanan 98/11591 sayılı BKK ile bu oran yüzde 1 olarak tespit edilmiştir.

-Endeksli menkul kıymetlerin değer artışları üzerinden stopaj yapılması 1.1.1999 tarihi itibariyle terkedilerek, stopajın söz konusu kıymetlerin faiz ve gelirleri üzerinden yapılması esası benimsenmiştir.

Vergi yasasının yürürlüğe girmesinden sonra Rusya krizinin ortaya çıkması mali piyasalarda önemli dalgalanmalara yol açmıştır. Mali piyasalardaki bu olumsuz gelişmeleri hafifletebilmek amacıyla Ağustos ayı ortasından itibaren yeni vergi yasasındaki bazı düzenlemelerin gözden geçirilmesi gündeme gelmiştir. Bu çerçevede, yeni vergi yasasının bazı mali araç ve kurumlar için getirdiği vergi yüklerinin azaltılması veya ertelenmesi konusunda bir dizi kararlar alınmıştır. Bu kapsamda;

-19 Ağustos 1998 tarihinde yayımlanan Merkez Bankası Tebliği ile; 30 Haziran 1998 tarihinde yayımlanan Tebliğ yürürlükten kaldırılmış ve vadeli işlemlere ilişkin yüzde 15 olarak belirlenen yabancı para net vadeli işlem pozisyonu/sermaye tabanı standart rasyosu uygulaması terkedilmiştir.

-İnterbank işlemlerine getirilen stopaj oranları; 13 Ağustos 1998 tarihinde yayımlanan 98/11465 sayılı BKK ile yüzde 6'ya, 1.9.1998 tarihinde yayımlanan 98/11591 sayılı BKK ile yüzde 0'a indirilmiştir.

-1 Ekim 1998 tarihinden itibaren DİBS faiz gelirleri üzerinden kesilen yüzde 6 oranındaki stopaj oranı yüzde 0'a indirilmiştir.

-A tipi yatırım fonlarının vergi istisnasından yararlanabilmesi için gerekli olan elde tutma süresinin 1 yıldan 3 aya indirilmesi ve A tipi fonların portföyünde tutulması gereken hisse senedi oranının da yüzde 51'den yüzde 25'e indirilmesine ilişkin düzenleme yapılması kararlaştırılmıştır.

-Gerçek kişilerin sahip oldukları hisse senedi satış kazançlarının vergilendirilmesinde asgari elde tutma süresi 1 yıldan 3 aya indirilmesine ilişkin düzenleme yapılması karar verilmiştir.

b) Amaçlar

Para politikasının, maliye politikalarıyla uyumlu ve enflasyonla mücadele hedefi esas alınarak uygulanması temel amaçtır.

Ekonomik faaliyetlerin ihtiyaç duyduğu kaynakların temini amacıyla; mali derinleşmenin artırılarak etkinliğin sağlanması, mali piyasaların uluslararası piyasalarla bütünleşmesinin tamamlanması, sermayenin tabana yayılması ve bu hedeflere ulaşılabilmesi için gerekli düzenlemelerin gerçekleştirilmesi sağlanacaktır.

Mali araçların geliştirilmesi ve çeşitlendirilmesi ile mali tasarrufların artırılması yönündeki politikalar iktisadi konjonktür de dikkate alınarak uygulanacak, mali sistemin güçlendirilmesi yönünde düzenlemeler yapılacaktır.

c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler

Mali sistemi denetleyen kamu otoritesinin, Avrupa Birliği mevzuatı ile uluslararası standartlar dikkate alınarak siyasi baskıdan bağımsız ve tamamen özerk karar alma mekanizmasına uygun olarak yeniden yapılanması gerekmektedir. Bu temel ilke doğrultusunda Mali Sektör Yüksek Kurulu kurulacaktır.

Ülkemizde kullanımı gittikçe yaygınlaşan banka ve kredi kartları ile ilgili işlemleri denetlemek ve mevcut belirsizlikleri ortadan kaldırmak amacıyla, Banka ve Kredi Kartları Kanunu çıkartılacaktır. Çeklerin bankalar arasında hesaben tasfiyesini sağlayan bankalararası takas odalarında işlemlerin elektronik ortamda yapılması yaygınlaştırılacaktır.

Bankalar ile özel finans kurumlarının yasal yükümlülüklerinden kaynaklanan farklılıkları gidermek amacıyla yapılan düzenlemelere devam edilecektir.

Ticari bankalarla benzer faaliyetlerde bulunan özel finans kurumları ve diğer mali kurumlar, Merkez Bankası Risk Santralizasyonu kapsamına alınacaktır.

Mali kuruluş ve araçların derecelendirilmesini yaygınlaştırmak üzere gerekli yasal düzenlemeler gerçekleştirilecektir.

Sermaye piyasasındaki kuruluşların rekabet güçlerinin artırılmasına yönelik tedbirler çerçevesinde, sermaye yeterliliğine ilişkin standart rasyolar uluslararası normlara uygun hale getirilecektir.

Vadeli işlemlerin yatırımcı açısından güvenilir bir biçimde işletilebilmesi amacıyla gerekli kurumsal düzenlemeler yapılacaktır.

Sermaye piyasasında uluslararası normlara yaklaşmayı da sağlayacak şekilde; sermaye piyasası araçları kaydi sistemine, yatırımcıları güvence altına almak üzere Yatırımcıları Koruma Fonu'na, piyasalara derinlik kazandırılması ve güven unsurunun pekiştirilmesi için kurumsal yatırımcıların etkinliğinin artırılmasına yönelik tedbirler alınacaktır.

Sigortacılık sektörünün daha etkin çalışmasını sağlamak amacıyla hazırlanan, sigortacılığın düzenlenmesi ve denetlenmesi hakkındaki düzenlemeye ilişkin hukuki prosedür hızlandırılacaktır. Ayrıca, Sigorta Eksperleri, Sigorta Eksperleri Odaları, Sigorta Eksperleri Odaları Birliği Kanunu, Tarım Sigortalarının Geliştirilmesi Hakkında Kanun ve Aktüerler Birliği Kanun Tasarıları hazırlanacaktır. Bu düzenlemelerle, sektörün Avrupa Birliği sigortacılık kriterlerine uyumu sağlanacaktır.

III. EKONOMİDE ETKİNLİĞİN ARTIRILMASINA YÖNELİK YAPISAL DEĞİŞİM PROJELERİ

11. VERGİ İLE İLGİLİ YAPISAL DÜZENLEMELER

a) Mevcut Durum

Vergi idaresi ve denetiminin daha etkin hale getirilmesi amacıyla yönelik olarak, vergi daireleri ile mükelleflerin ekonomik faaliyetlerinin tek bir merkezden izlenmesi ve bu suretle kayıtdışı ekonomik faaliyetlerin kavranmasında anahtar bilgi eksikliğinin giderilmesi amacıyla, tek vergi numarası verilmesi uygulaması 1998 yılında da yaygınlaştırılarak sürdürülmüştür. Maliye Bakanlığı'na vergi kimlik numarası kullanımı zorunluluğu getirme konusunda yetki veren 4358 sayılı yasa çıkarılarak noterlik işlemlerinde, tapu işlemlerinde, trafik tescil işlemlerinde, çek kullanımında, banka ve benzeri finans kurumlarınca yapılacak işlemlerde, posta çeki hesabı açtırılmasında, pasaport alımında, Maliye Bakanlığınca belirlenecek diğer işlemlerde vergi numarası kullanılması esası getirilmiştir. Ayrıca, bu kapsamda mevcut ve yeni kurulacak sermaye şirketlerinin ortakları, yönetim kurulu başkan ve üyeleri ile genel müdürlerine 1 Mart 1998, motorlu taşıt alan ve satan gerçek ve tüzel kişilere 1 Mart 1998, gayrimenkul alan ve satanlar, lehine ipotek tesis edilenler ile bina inşaat ettiren gerçek ve tüzel kişilere ise 1 Mayıs 1998 tarihinden itibaren vergi numarası alma ve bu işlemlerinin tamamlanmasından önce ilgili makama ibraz etme zorunluluğu getirilmiştir. 1997 sonunda 6.061.960 olan vergi kimlik numarası sayısı, 1998 yılında yapılan söz konusu düzenlemelerin etkisiyle Eylül 1998 sonu itibarıyla 9.151.237'ye ulaşmıştır. Her bir işlem için ilgili kurumlarla birlikte gerekli alt yapı çalışmalarının bitirilmesi yönündeki teknik çalışmalar sürdürülmektedir.

Gelir idaresinin yeniden yapılandırılması çerçevesinde; taşra teşkilatında bilgi işlem hizmetleri, mükelleflerin vergi, hesap ve işlemleri, servet, sermaye ve hesap durumları hakkında istihbarat toplama ve vergi denetmenleri aracılığıyla denetim hizmetlerinin bölge düzeyinde daha etkin bir şekilde sürdürülmesi amacıyla, Adana, Ankara, Antalya, Erzurum, İzmir ve Samsun illerinde Gelirler Bölge Müdürlükleri kurulmuştur. Ayrıca Maliye Bakanlığı personelinin çağdaş yönetim teknikleri ve mali mevzuat konularında bilgilerini artırmak, hizmet içi eğitim faaliyetlerini yürütmek, mali idarenin geliştirilmesi konularında araştırma, inceleme yapmak amacıyla Maliye Yüksek Eğitim Merkezi Başkanlığı kurulması için yasal altyapı oluşturulmuştur.

Vergi İstihbarat Merkezinde oluşturulan denetim bilgi bankası pilot olarak seçilen Ankara, İstanbul, İzmir ve Adana illerinde kurum içi otomasyon ağı ile Bakanlık denetim elemanlarının kullanımına açılmış, söz konusu illerde iletişim altyapısı güçlendirilmiş, merkezi mükellef sicil kütüğünün denetim birimleri tarafından kullanılabilmesi imkanı sağlanmıştır. Ayrıca, denetim bilgi bankasında yer alan mükelleflerin sınıflandırılması ile incelenecek mükelleflerin seçimine ilişkin programlar tamamlanarak denetim elemanlarının kullanımına açılmıştır.

Mevcut kısmi otomasyon uygulaması 15 il ve 5 ilçe merkezinde toplam 119 adet vergi dairesinde sürdürülmektedir. Vergi dairesi işlemlerinin kolaylaştırılması, iş yükünün

azaltılması, takip denetim ve hizmet işlevlerinin iyileştirilmesi, dolayısıyla vergi dairesi işlemlerinde etkinlik ve verimliliğin artırılması ile mükellefe verilen hizmet kalitesinin yükseltilmesi amacıyla Vergi Dairesi Tam Otomasyon Projesi'nin (VEDOP) pilot uygulaması Ankara Defterdarlığı Dışkapı Vergi Dairesinde tamamlanmış, uygulamanın başarılı olması nedeniyle projenin yaygınlaştırılması kararı alınmıştır. İlk aşamada 153 vergi dairesinin VEDOP kapsamında tam otomasyona geçirilmesi yönünde gerekli hazırlıklar tamamlanmış olup, projenin Kasım 1998 tarihinde başlatılması planlanmıştır.

Vergi tahsilatının bankalar aracılığıyla yapılması uygulaması 1998 yılında aracı banka sayısı 10'dan 14'e çıkarılmak suretiyle yaygınlaştırılmıştır. Vergi tahsilat işlemlerinde bankacılık sisteminin giderek artan oranda kullanılması nedeniyle, bankalar aracılığıyla yapılan tahsilatların mükellef hesaplarına manyetik ortamda intikalini sağlama yönündeki çalışmalar sürdürülmektedir. Karakter tanıma teknolojisi (ICR) kullanılarak beyanname ve bildirim nüshaları ile vergi istihbaratına ilişkin formlarının ve bilgi girişlerinin yapılması amacıyla gerekli donanım ve hizmet alımı gerçekleştirilmiştir. Bu kapsamda yıllık gelir ve kurumlar vergisi beyanname formları karakter tanıma teknolojisi kullanılacak şekilde yeniden düzenlenmiş ve 1998 yılında verilen beyannamelerin bu ortamda verilmesi sağlanarak ilk uygulama başlatılmıştır.

Vergi idaresi merkez ve vergi dairelerini kapsayan teknolojik alt yapının geliştirilmesi, vergi idaresinin yeniden yapılandırılması çalışmaları ile birlikte, 1998 yılında vergi yasalarının günün şartlarına uyumu konusunda da önemli adımlar atılmış, vergi tabanının genişletilmesi, kayıtdışı ekonominin daraltılması, vergi yasalarının basit ve anlaşılır hale getirilmesi, vergi adaletinin geliştirilmesi yönünde 4369 sayılı Kanun ile kapsamlı vergi düzenlemeleri yapılmıştır. Bu kapsamda;

Gelirin tanımı genişletilerek kaynağına bakılmaksızın tasarruf veya harcama konusu olan her türlü kazanç ve irat vergi kapsamına alınmış,

Gelir, Kurumlar, Veraset ve İntikal, Emlak Vergisi oranlarında ve harçlarda önemli indirimler yapılmış,

Kayıt ve belge sisteminde boşluklar yaratan götürü vergileme uygulamasına son verilerek, gerçek gelir üzerinden vergilemeyi öngören basitleştirilmiş bir sisteme geçilmiş,

Gerçek gelir üzerinden vergileme ilkesine ters düşen hayat satandartı esası uygulaması terk edilmiş, geçmiş yıl kazançları üzerinden hesaplanan peşin vergi niteliğindeki geçici vergi uygulamasının üçer aylık dönemler itibarıyla cari yıl gelirlerine dayandırılması esası benimsenmiş,

Zirai kazançların vergilendirilmesi konusunda nihai vergilendirmenin ödenen stopajlar olması amaçlanırken, bu tür mükelleflerin belge alması ve saklaması için düzenlemeler yapılmış,

Ekonomik ve sosyal açıdan kalmasında yarar görülen vergi istisnaları etkinleştirilirken, vergi tabanını eriten istisna ve muafiyetler ile çeşitli bağış ve yardımların sınırsız ölçüde gider yazılması uygulaması daraltılmış,

Yatırımların teşviki amacıyla, izleyen yıla ilişkin yatırımların önceden indirilmesi ve yatırım indirimlerinin sınırsız endekslenmesi imkanı getirilirken, teşvikli makina ve teçhizat temini Katma Değer Vergisi'nden istisna edilmiş,

Bir defaya mahsus olmak üzere mükelleflere envanter ve belgesiz mal bildirme, kayıtlarda yeralmayan nakit para ve döviz gibi kıymetleri bankalarda bir gün süreyle

bloke etme hakkı tanınarak, vergi tabanının ileriki yıllara yönelik olarak genişletilmesi amaçlanmıştır,

Devlet iç borçlanma senetlerinden elde edilen faiz gelirlerinin vergilendirilmesinde dönemsellik ilkesine uyulması esası benimsenmiştir,

Menkul sermaye iratlarının ve sermaye kazançlarının vergilendirilmesinde köklü değişikliklere gidilmiştir,

Vergi cezaları ve uzlaşma müessesesi etkinleştirilmiştir.

İstihdam üzerindeki mali yüklerin azaltılması politikası çerçevesinde, gelir vergisi tarifesinde yeralan ilk gelir dilimine uygulanan vergi oranı 1998 yılının ikinci yarısı için yüzde 25'den yüzde 20'ye, 1999 yılında da yüzde 15'e çekilmiştir. Diğer taraftan, 3.150.000 lira olan aylık özel indirim tutarı 1.1.1998 tarihinden itibaren 3 kat artırılarak 9.450.000 liraya, Adıyaman, Batman, Bingöl, Bitlis, Diyarbakır, Elazığ, Hakkari, Mardin, Muş, Siirt, Şırnak, Tunceli ve Van illerinde aylık 6.300.000 lira olarak uygulanan özel indirim tutarı ise 12.600.000 liraya yükseltilmiştir.

4325 sayılı Kanun ile 31.12.2002 tarihine kadar uygulanmak üzere Olağanüstü Hal Bölgesi kapsamında sayılan illerde yeni işe başlayan mükelleflerin çalıştırdıkları işçilerin, daha önce kurulmakla birlikte şirketlerin yeni işe aldıkları ilave işçilerin ücretlerinden kestikleri ve beyan ederek tahakkuk ettirdikleri gelir ve damga vergilerinin ödenmesini iki yıl süreyle erteleme imkanı getirilmiştir. Bu suretle söz konusu bölgedeki istihdam maliyetlerinin 5 yıl süreyle hafifletilmesi hedeflenmiştir. Benzeri kapsamda istihdam maliyetlerinin düşürülerek kayıtdışı istihdamın azaltılması amacıyla, 4369 sayılı Kanunla mükelleflerin son 4 aylık sigorta prim bordrolarında bildirdikleri işçi sayısına ilave olarak işe aldıkları ve fiilen çalıştırdıkları işçilerin ücretlerinden alınacak gelir ve damga vergilerinin 3 yıl süreyle geçerli olmak üzere 2 yıl ertelenebilmesi, bunlarla ilgili sosyal güvenlik primi işveren hissesinin yarısının Hazinece karşılanması, bu şekilde çalıştırılan işçilerden 3 yıl süreyle ÇTTH kesintisi yapılmaması imkanı getirilmiştir.

b) Amaçlar

Yedinci Plan döneminde vergi alanında benimsenen temel amaç, Avrupa Birliği vergi politikası ve vergi yapısını dikkate alarak tüm ekonomik faaliyetleri kapsayan, üretim faktörleri üzerindeki vergi yükünü azaltan bir sistem oluşturmaktır. Öncelikle vergi idaresi ve denetiminin daha etkin hale getirilmesi ve idarenin güçlendirilmesi, bu sistemi oluşturmak için temel araç olarak benimsenirken, vergilemede yatay ve dikey adaletin ve açıklığın sağlanması temel ilke olarak kabul edilmiştir.

c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler

Bu temel amaçlar çerçevesinde, Plan döneminin dördüncü yılı olan 1999 yılında yapılması öngörülen düzenlemeler aşağıda özetlenmektedir:

Vergi numarası kullanma zorunluluğunun banka ve benzeri finans kurumlarınca yapılacak işlemler, çek kullanımı, noterlik işlemleri, posta çeki hesabı açtırılması, pasaport alımı gibi işlemlere de yaygınlaştırılmasını sağlayacak gerekli altyapı çalışmaları tamamlanarak uygulama başlatılacaktır. Bu şekilde elde edilen bilgilerin denetim bilgi bankasında toplanması sağlanacaktır.

Bilgisayarlı Denetim ve Vergi Dairesinin Tam Otomasyonu Projelerine hız kazandırılacaktır. Birinci aşamasında 153 vergi dairesinde tam otomasyonu hedefleyen

VEDOP'un 425 vergi dairesine yaygınlaştırılması için ikinci aşama ihale çalışmaları başlatılacaktır. Vergi istihbarat merkezinin daha etkin ve fonksiyonel hale getirilmesi için yeniden yapılandırılmasına, toplanan bilgilerin organize edilerek yönetim ve denetim amaçlı kullanılmasına yönelik çalışmalara devam edilecektir. Bankalar aracılığıyla yapılan vergi tahsilatlarının manyetik ortamda mükellef hesaplarına intikalini sağlayacak, beyanname ve bildirim nüshalarının manyetik ortamda ve internet kanalıyla Bilgi İşlem Merkezlerine iletilmesini mümkün kılacak çalışmalar sürdürülecektir.

Vergi idaresinin etkinlik ve verimliliğinin artırılması amacıyla Kamu Mali Yönetim Projesi kapsamındaki Gelir İdaresinin Yeniden Yapılandırılması ve Modernizasyonu Projesi çalışmalarına devam ettirilecektir. Taşra teşkilatında bilgi işlem, istihbarat ve denetim hizmetlerinin daha etkin bir şekilde sürdürülmesi amacıyla kurulan Gelirler Bölge Müdürlüklerine süratle işlerlik kazandırılacaktır. Vergi dairelerinin işyükünün azaltılması ve iş akışında sürat ve etkinliğin sağlanması amacıyla yeni vergi daireleri ve vergi dairesi başkanlıkları kurulacaktır.

Halen değişik adlar altında vergi, pay ve fon şeklinde yapılan kesintiler, Özel Tüketim Vergisi (ÖTV) adı altında birleştirilerek vergi sisteminde etkinlik artırılabilecektir. Bu kapsamda, petrol ürünlerinden alınmakta olan 2, otomotiv ürünlerinden alınmakta olan 3, alkol ve tütün ürünlerinden alınmakta olan 6 adet vergi, pay ve fon kesintisi kaldırılarak, bunların yerine sadece ÖTV uygulanmak suretiyle vergileme rejimi sadeleştirilecektir. ÖTV yeni bir gelir kaynağı olarak görülmeyecek, sadece mevcut vergilerin konsolidasyonu amacıyla yönelik olacak, bu ise Hazinesinin etkin bir nakit yönetimi yapmasını kolaylaştıracaktır.

Katma Değer Vergisi (KDV) uygulamasının basitleştirilerek vergi kaçırma eğiliminin azaltılması amacıyla, KDV oran sayısının azaltılmasına yönelik çalışmalar yapılacaktır.

Akaryakıt Tüketim Vergisi'nin Hazineye intikalini hızlandırmak amacıyla beyan ve ödeme dönemleri erkene alınacaktır.

İstihdam üzerinde yük oluşturan vergi benzeri kesintilerin azaltılmasına yönelik düzenlemeler sürdürülecektir. Bu çerçevede, Çalışanları Tasarrufa Teşvik Hesabı kesintilerinin kaldırılması ve hesabın tasfiye edilmesi yönündeki çalışmalara devam edilecektir.

Toplumda vergi bilincini artırabilmek amacıyla vergi istatistikleri, sektörler ve faktörler itibarıyla oluşan vergi yükleri, coğrafi vergi istatistikleri, vergi istisna ve muafiyetleri nedeniyle ortaya çıkan vergi kayıpları (vergi harcamaları), vergi denetimleri ve denetim sonuçları, efektif vergi oranlarını da kapsayacak bir veri seti hazırlanarak kamuoyu düzenli olarak bilgilendirilecektir. Böylece vergi yükleri ve bu yüklerin toplumsal katmanlara dağılımı konusunda bilgilendirme tam olarak yapılabilecek ve toplumun vergi politikasını yönlendirebilmesine imkan sağlanacaktır.

12. SOSYAL GÜVENLİK REFORMU

a) Mevcut Durum

Sosyal sigorta programları tarafından kapsanan nüfus 1997 yılında toplam nüfusun yüzde 85,3'üne, sağlık hizmetleri bakımından sosyal sigortalar kapsamındaki nüfus oranı yüzde 74,6'ya ulaşmıştır. Toplam sivil istihdamın yaklaşık yarısı aktif sigortalı olarak sosyal sigorta programları kapsamında bulunmaktadır.

Ülkemizde aktif sigortalılar ile pasif sigortalılar arasındaki denge olumsuz yönde gelişmesini sürdürmüş ve sosyal güvenlik sistemine prim ödeyen aktif sigortalı sayısı 1997 yılında yüzde 5,3 oranında artarken, pasif sigortalı sayısı yüzde 7,4 oranında artmıştır. 1996 yılında ortalama 2,33 aktif sigortalıya 1 pasif sigortalı düşerken 1997 yılında bu sayı 2,28'e gerilemiştir. Pasif sigortalı başına düşen aktif sigortalı sayısı Emekli Sandığı'nda 1,79, Bağ-Kur'da 2,72 ve SSK'da 2,33 olarak gerçekleşmiştir. İsteğe bağlı sigortalılar hariç tutulduğunda SSK'da pasif sigortalı başına düşen aktif sigortalı sayısı 1,96'dır.

1997 yılında prim tahsilat oranı Sosyal Sigortalar Kurumu'nda yüzde 85,4, Bağ-Kur'da ise yüzde 55,0 olarak gerçekleşmiştir.

Sosyal güvenlik kurumlarının içinde bulundukları mali darboğazı gidermek amacıyla sürdürülmekte olan çalışmalar sonuçlandırılmadığından finansman açıklarını kapatmak amacıyla bütçeden yapılan transferler artarak devam etmiştir. Toplam transferlerin GSMH'ya oranının 1998 yılında yüzde 2,7 olarak gerçekleşeceği tahmin edilmektedir.

Tüketici fiyatları endeksindeki 12 aylık ortalama artışlar esas alındığında, 1998 yılında ortalama emekli aylıklarının, Emekli Sandığı'nda yüzde 6,1, SSK'da yüzde 6,8 ve Bağ-Kur'da yüzde 6,7 oranında reel olarak azalacağı tahmin edilmektedir. Sosyal sigorta kurumlarında aktüeryel dengeleri olumsuz yönde etkileyen ve prim karşılığı olmayan ödemelerin azaltılması politikası çerçevesinde sosyal yardım zammı (SYZ) miktarı sabit tutulmaya devam edilmiş, 1998 yılında SYZ'nin ortalama emekli aylıkları içindeki payı SSK'da yüzde 9,6 ve Bağ-Kur'da yüzde 18,6 seviyesine gerilemiştir.

1998 Mali Yılı Bütçe Kanunu ile, 1.1.1998 tarihinden itibaren TC. Emekli Sandığı iştirakçilerinden ek göstergeli veya daha yüksek ek göstergeli bir göreve atananlara atandıkları görevin ek göstergesi üzerinden emekli aylığı bağlanması ve emekli ikramiyesi ödenebilmesi veya toptan ödeme yapılabilmesi, emekli kesenek ve karşılıklarının ilgili ek gösterge üzerinden en az altı ay süreyle TC. Emekli Sandığı'na ödenmiş olması şartına bağlanmıştır.

Yurt Dışında Bulunan Türk Vatandaşlarının Yurt Dışında Geçen Sürelerinin Sosyal Güvenlikleri Bakımından Değerlendirilmesi Hakkındaki 3201 sayılı Kanunda 1997 yılında yapılan değişiklikle günlük 2,5 ABD Doları olarak tespit edilen borçlanma tutarı, 1998 yılında 2 Dolara düşürülmüştür.

Olağanüstü Hal Bölgesinde ve Kalkınmada Öncelikli Yörelerde yatırımların teşvik edilmesi, istihdam yaratılması ve kayıt dışı istihdamın önlenmesi amacıyla 21.01.1998 tarihinde çıkarılan 4325 sayılı Kanun ile 193 Sayılı Gelir Vergisi Kanunu'nda değişiklik yapılmıştır. Bu düzenleme ile, 31.12.2002 tarihine kadar uygulanmak üzere Olağanüstü Hal Bölgesi kapsamında sayılan illerde, yeni işe başlayan gelir ve kurumlar vergisi mükelleflerinin bu illerdeki iş yerlerinde çalıştırdıkları işçiler ile bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihten önce işe başlamış olan gelir ve kurumlar vergisi mükelleflerinin 31.10.1997 tarihinden önce ilgili idareye vermiş oldukları en son 4 aylık sigorta prim bordrolarında bildirdikleri işçi sayısına ilave olarak yeni işe aldıkları ve bu işyerlerinde fiilen çalıştırdıkları işçiler için, prime esas kazançları üzerinden tahakkuk ettirilecek primlerin işveren hissesinin Hazine tarafından karşılanması esası getirilmiştir.

4369 sayılı Kanun ile, kayıt dışı istihdamın önlenmesine yönelik düzenlemeler getirilmiştir. Bu düzenleme ile, 01.01.1998 tarihi itibarıyla faaliyette bulunan gelir ve kurumlar vergisi mükelleflerinin, 01.06.1998 tarihinden önce ilgili idareye vermiş oldukları son 4 aylık sigorta prim bordrolarında bildirdikleri işçi sayısına ilave olarak Kanun'un yayımını izleyen beşinci ayın sonuna kadar işe aldıkları ve fiilen çalıştırdıkları işçilerden

sendika üyesi olanların ücretlerinden, bu suretle işe başlanılan aydan itibaren 36 ay süreyle kesilen ve beyan edilerek tahakkuk ettirilen gelir ve damga vergilerinin, beyanname verme süresini izleyen ikinci yılın aynı döneminde ödenmesi, ayrıca bu esaslar dahilinde işe alınan işçiler için işe başlanılan aydan itibaren 12 ay süre ile, prime esas kazançları üzerinden tahakkuk ettirilecek primlerin işveren hissesinin yarısının Hazine tarafından karşılanması esası getirilmiştir.

SSK ve Bağ-Kur'da pasif sigortalı sayısındaki hızlı artışa karşılık aktif sigortalı sayısının yeterince artırılamaması, bağımlı sayısının fazla olması, emeklilikte yaş sınırının kaldırılmış olması ve yaşlılık riskiyle karşılaşılmadan sigortalılara emekli aylığının bağlanması, prim karşılığı olmayan ödemeler yapılması, prime esas kazancın tavanının düşük tutulması ve prim tahsilatının yetersiz olmasından dolayı aktüaryel dengeler kurulamamış, kurumların finansman yapısı olumsuz yönde etkilenmiş ve kamuya getirdiği mali yük nedeniyle mevcut sosyal güvenlik sistemi sürdürülemez duruma gelmiştir.

Sosyal güvenlik kurumları arasında, sigorta programları, üyelerin aylığa hak kazanma şartları, emekli aylıklarının alt ve üst sınırları, prim oranları, sağlanan haklar ve yükümlülükler açısından önemli farklılıklar bulunmaktadır.

Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda öngörülmesine rağmen, SSK ve Bağ-Kur'un idari ve mali yapısının yeniden düzenlenmesi, finansman problemlerinin çözülmesi, emeklilik sisteminin yeniden yapılandırılması, norm ve standart birliğinin sağlanması konularında ilgili mevzuatta gerekli değişiklikler yapılamamıştır. Kurumların kendi kaynaklarıyla yükümlülüklerini yerine getirebilmesi için sigortacılık normlarına uygun olarak idari ve mali açıdan yeniden yapılandırılması ihtiyacı devam etmektedir.

Dünya Bankası desteği ile başlatılan, sosyal sigorta kuruluşlarının mali denetiminin yapılması, emeklilik ve sağlık sigorta programlarının ayrılması, idari ve mali yönetimin değerlendirilmesi, tek kimlik numarası sistemine geçilmesi ve sosyal güvenlik reformu uygulama planı hazırlanması yönündeki çalışmalara esas teşkil etmek üzere başlatılan "Hesapların Denetlenmesi ve Mali Yönetim Projesi" devam etmektedir.

Sosyal Sigortalar Kurumu'nun sigortalılarına sağlık hizmeti sunması, bir taraftan hizmetten yararlananların tercih hakkını sınırlayarak tüketici tatmininin yetersiz düzeyde kalmasına yol açmakta, diğer taraftan ihtisas ve çağdaş işletmecilik gerektiren tedavi hizmeti sunumunda kaynakların verimsiz kullanılmasına neden olmaktadır.

TABLO:II.19- Emekli Aylıklarındaki Gelişmeler (1)

	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998(2)
	Reel Emekli Aylıkları Endeksi (1989=100)								
Emekli Sandığı	117	117	119	117	91	81	100	107	101
SSK	108	106	105	100	78	75	90	102	95
Bağ-Kur	102	96	139	134	105	104	164	209	194
	Reel Yüzde Değişme								
Emekli Sandığı	17,2	-0,2	1,6	-1,7	-22,2	-10,5	22,4	7,6	-6,1
SSK	7,8	-1,4	-1,1	-4,5	-22,0	-4,7	20,2	13,2	-6,8
Bağ-Kur	2,2	-6,4	45,3	-3,3	-21,6	-1,4	58,0	27,1	-6,7

Kaynak: Emekli sandığı, SSK, Bağ-Kur, DPT.

(1) Ortalama emekli aylığı memur emeklileri için 3/1, işçi emeklileri için normal gösterge tablosu 1.derece 9.kademe ve Bağ-Kur emeklileri için 6.Basamak esas alınmıştır.

(2) 1998 yılında TÜFE'deki yıllık ortalama artışın yüzde 83,5 olacağı tahmin edilmiştir.

TABLO: II.20- Sosyal Sigorta Programlarının Kapsadığı Nüfus

	1995	1996	1997
	(Bin kişi)		
I. EMEKLİ SANDIĞI TOPLAMI	7 185	7 802	7 947
1. Aktif Sigortalılar	1 880	1 964	1 995
2. Aylık Alanlar	952	1 048	1 114
3. Bağımlılar (3)	4 352	4 790	4 838
4. Aktif Sig./Pasif Sig. (1/2)	1,97	1,87	1,79
5. Bağımlılık Oranı (3+2)/(1)	2,82	2,97	2,98
II. SOSYAL SİĞORTALAR KURUMU TOPLAMI	28 726	30 573	32 752
1. Aktif Sigortalılar	4 411	4 695	5 099
2. İsteğe Bağlı Aktif Sigortalılar (1)	981	1 056	1 032
3. Tarımdaki Aktif Sigortalılar	253	244	246
4. Aylık Alanlar	2 338	2 540	2 732
5. Bağımlılar (3)	20 743	22 039	23 643
6. Aktif Sig./Pasif Sig. (1+2+3)/(4)	2,41	2,36	2,33
7. Bağımlılık Oranı (5+4)/(3+2+1)	4,09	4,10	4,14
III. BAĞ-KUR TOPLAMI	11 833	11 823	12 680
1. Aktif Sigortalılar	1 791	1 767	1 873
2. İsteğe Bağlı Aktif Sigortalılar	79	87	129
3. Tarımdaki Aktif Sigortalılar	799	797	802
4. Aylık Alanlar	881	947	1 032
5. Bağımlılar (3)	8 283	8 225	8 843
6. Aktif Sig./Pasif Sig. (1+2+3)/(4)	3,03	2,80	2,72
7. Bağımlılık Oranı (5+4)/(3+2+1)	3,43	3,46	3,52
IV. ÖZEL SANDIKLAR TOPLAMI	291	308	315
1. Aktif Sigortalılar	71	71	74
2. Aylık Alanlar	52	59	53
3. Bağımlılar (3)	168	178	187
4. Aktif Sig./Pasif Sig. (1/2)	1,36	1,22	1,40
5. Bağımlılık Oranı (3+2)/(1)	3,11	3,31	3,23
V. SAĞLIK HİZMETLERİ BAKIMINDAN SOSYAL SİĞORTALAR KAPSAMI (2)	41 668	43 754	47 008
VI. GENEL TOPLAM	48 035	50 506	53 694
1. Aktif Sigortalılar	8 153	8 497	9 041
2. İsteğe Bağlı Aktif Sigortalılar	1 060	1 143	1 161
3. Tarımdaki Aktif Sigortalılar	1 053	1 041	1 049
4. Aylık Alanlar	4 223	4 594	4 932
5. Bağımlılar (3)	33 546	35 232	37 511
6. Aktif Sig./Pasif Sig. (1+2+3)/(4)	2,43	2,33	2,28
7. Bağımlılık Oranı (5+4)/(3+2+1)	3,68	3,73	3,77
VII. GENEL NÜFUS TOPLAMI (4)	61 075	62 003	62 983
VIII. SİĞORTALI NÜFUS ORANI (Yüzde)	78,6	81,5	85,3
IX. SAĞLIK KAPSAMINDAKİ NÜFUS ORANI (Yüzde)	68,2	70,6	74,6

Kaynak: Emekli Sandığı, SSK, Bağ-Kur, DPT.

(1) İsteğe bağlı sigortalıların bağımlıları da sigorta kapsamında değerlendirilmiştir.

(2) 1479 sayılı Kanuna tabi aktif ve pasif sigortalılar ile bunların bağımlılarının tamamının sağlık sigortası kapsamına dahil olduğu varsayılmıştır.

(3) Tahmin.

(4) 1997 yılında yapılan nüfus tespiti sonuçlarına dayalı nüfus tahminleri esas alınmıştır.

Özel sigortacılık alanında, Hayat Sigortaları Yönetmeliği'nin yürürlüğe girmesiyle, tahsil edilen primlerin günlük olarak yatırıma yönlendirilmesi, gerçek yaş uygulaması, kar payı ile TEFE arasında ilişki kurulması, poliş iptal oranlarının sınırlandırılması ve denetimi gibi konularda yenilikler getirilmiş ve bu durum hayat sigortası branşındaki gelişmeleri olumlu yönde etkilemiştir. Ancak, özel hayat sigortacılığında elemanların yeterli mesleki

bilgiye sahip olmaması, acentaların müşteriye yeterince bilgilendirmemesi, kamu oyunun iyi aydınlatılmaması, tazminatların zamanında ödenmemesi ve güven artırıcı etkili denetimin yapılamaması bu alandaki gelişmeyi olumsuz yönde etkilemeye devam etmektedir.

Başka bir sosyal güvenlik kurumuna tabi olup, ek sigorta haklarından yararlanmak isteyenler ile herhangi bir sosyal güvenlik kurumuna tabi olmayan kişileri kapsayan hayat sigorta branşında 1996 yılında 5.149.460 olan poliçe sayısı 1997 yılında 5.807.269'a yükselmiştir.

Sosyal hizmetler alanında faaliyet gösteren kamu, özel kurum ve kuruluşları arasında gerekli işbirliği sağlanamamıştır. Sosyal hizmet ve yardımlara ihtiyaç duyan, sosyal ve ekonomik yoksunluğu olan kişi ve grupların tespitinde ve hizmet sunumunda ilgili kurum ve kuruluşlar arasında ortak kriter ve hizmet standardı oluşturulamamış olup kaynakların etkin kullanımı konusunda yetersizlikler devam etmektedir.

Sosyal hizmetlerin daha yaygın ve etkin olarak yürütülmesinde en önemli sorunlardan biri de yeterli sayıda nitelikli personel ihtiyacının karşılanamamasıdır.

571 sayılı Özürlüler İdaresi Başkanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname uyarınca oluşturulan Özürlüler Yüksek Kurulu, Aralık 1997 tarihinden itibaren ilk toplantısını yaparak faaliyetlerine başlamıştır.

Sosyal ve ekonomik yoksunluk içinde bulunan kesimlerin desteklenerek adil bir gelir dağılımını sağlamak amacıyla oluşturulan Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu'nun 1998 yılında 137 trilyon lirayı aşacağı tahmin edilen gelirlerinin, Fon'un kuruluş amacı doğrultusunda kullanımında aksaklıklar devam etmektedir.

b) Amaçlar

Sosyal güvenlik sisteminde sosyal sigorta kurumları ve sigorta kolları itibariyle norm ve standart birliği sağlanacak, kurumlar idari ve mali özerkliğe kavuşturulacaktır.

Sigorta hizmetleri, nimet-külfet dengesi içinde kurumların aktüaryel yapılarını bozmadan kendi finansman kaynaklarından karşılanacak ve prim karşılığı olmayan ek yükümlülükler getirilmeyecektir.

Prim ödeme gün sayısı, emeklilik yaşı, prime esas kazanç tavanı ve prim tahsilat oranlarının artırılması ve mevcut kaynakların daha etkili değerlendirilmesi suretiyle sistemin gelir imkanları iyileştirilecek ve sosyal güvenlik kurumlarının bütçe üzerindeki yükü azaltılacaktır.

Daha yüksek emekli aylığı almak isteyen sigortalılara asgari imkanları sağlayan kamusal zorunlu sigortalara ilave olarak, mevcut sosyal güvenlik kurumları tarafından ihtiyari emeklilik ve sağlık sigortası programları başlatılacaktır.

Ödenmeyen primler ile gecikme zammı affına ve sigortasız hizmetlerin borçlanma yoluyla sigortalanmasına imkan verilmeyecektir.

Özel sağlık ve özel emeklilik sigortası teşvik edilecek ve sosyal güvenlik kurumlarının sağlık hizmetlerini satınalma yoluyla temini sağlanacaktır.

Sosyal güvenlik sistemi kapsamındaki aktif sigortalı nüfus artırılabilecektir. Bir taraftan sigortalı işçi çalıştırılması özendirilirken, diğer taraftan denetim hizmetlerinin etkinleştirilmesi suretiyle kayıt dışı istihdam önlenecektir.

Sosyal hizmet ve yardımları sağlayan kamu, özel kurum ve kuruluşları arasında işbirliği oluşturularak ortak bir kriter ve standart esasıyla, gereksinim içindeki yaşlı, özürli, özel ilgiye muhtaç ve diğer risk gruplarına yeterli ölçüde ve nitelikte hizmet sunulması temel amaçtır.

c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler

Sosyal güvenlik kurumlarının içinde bulunduğu finansman sıkıntısını gidermek, idari etkililiği artırmak, norm ve standart birliği için temel esasları belirlemek, gelirleri artırıcı ve giderleri azaltıcı düzenlemeler yapmak, fonların etkili bir şekilde işletilmesini sağlamak amacıyla sosyal sigorta, sosyal yardım ve sosyal hizmetlerin temel esaslarını ve kurumsal yapılarını belirleyen Sosyal Güvenlik Temel Kanunu Tasarısı hazırlanacaktır.

Kurumların aktif-pasif sigortalı oranlarının yükseltilmesi için emekliliğe yönelik asgari prim ödeme süresi artırılacak, emekli aylığı ödemelerinin başlayacağı asgari yaş sınırı getirilecektir.

SSK'nın içinde bulunduğu finansman sıkıntısından kurtarılması, Kurumun çağdaş anlamda yeniden yapılandırılması ve daha özerk hale gelmesi için mevzuat düzenleme çalışmaları tamamlanacaktır.

Bağ-Kur'da aktif sigortalıların primlerini zamanında ödemelerini sağlayacak ve finansman darboğazını giderecek mevzuat düzenleme çalışmaları sonuçlandırılacaktır.

Çalışmakta iken işsiz kalanların gelir kayıplarını kısmen karşılamak üzere İşsizlik Sigortası Kanun Tasarısının hazırlıkları, 3417 sayılı Çalışanların Tasarrufa Teşvik Edilmesi ve Bu Tasarrufların Değerlendirilmesine Dair Kanun ile 1475 sayılı İş Kanunu'nun ihbar ve kıdem tazminatlarına ilişkin maddelerinde yapılacak gerekli düzenlemeler ile birlikte sonuçlandırılacaktır.

Sosyal hizmet ve yardımlarda ortak bir kriter ve standart oluşturularak kaynakların etkin kullanımını sağlamak amacıyla ilgili kuruluşlarla işbirliği çerçevesinde araştırma ve mevzuat düzenlemelerine ilişkin hazırlık çalışmaları başlatılacaktır.

13. KAMU HİZMETLERİNDE ETKİNLİĞİN ARTIRILMASI PROJESİ VE KAMU KESİMİNDE ÜCRET ADALETİNİN SAĞLANMASI**A. GENEL****a) Mevcut Durum**

Kamu yönetiminin örgütlenme, işleyiş ve personel yapısının değişen koşullara uyumunu sağlayacak yenilenme ihtiyacı devam etmektedir. Bu çerçevede; devletin kamusal hizmetlerle ilgili görevlerinin yeniden değerlendirilmesi, teşkilat yapısının küçültülerek fonksiyonel hale getirilmesi, dengesiz istihdamın düzeltilmesi ve halka dönük bir yönetim anlayışının yerleştirilmesi gereği önemini muhafaza etmektedir.

Kamu yönetiminde görev ve yapı arasındaki dengenin kurulamamış olması, merkezi yönetim görevlerindeki oransal artış ve görevlerin merkez, taşra ve yerel yönetimler arasında dağılımının yeterince sağlıklı bir biçimde gerçekleştirilememesi, kamu hizmetlerinin beklenen ölçüde etkili, verimli ve hızlı sunulamamasına neden olmaktadır.

Mahalli idarelerin faaliyet alanlarını yeniden düzenleyerek, idari ve mali yönden güçlenmelerini sağlayacak ve yerel yönetimler ile merkezi idare arasındaki yetki karmaşasını gidermeye yönelik değişikliklerle ilgili Tasarı Türkiye Büyük Millet Meclisi Plan

ve Bütçe Komisyonunda görüşülmüş, halen TBMM Genel Kurulu gündeminde bulunmaktadır.

Kamu yönetimi kapsamındaki bir takım görevlerin yürütülmesinde, hizmette birlik ve bütünlüğün sağlanamamış olması, bazı alanlarda teşkilat genişlemesi nedeniyle amacı aşan bir örgütsel büyüklüğe ulaşılmış bulunulması önemli bir sorun olarak kendini göstermektedir.

4316 sayılı 1998 Mali Yılı Bütçe Kanununun 64 üncü maddesi uyarınca kamu kurum ve kuruluşlarının yurtdışı teşkilatlarının yeniden düzenlenmesine ilişkin olarak; Dışişleri ve Maliye Bakanlığınca yürütülen ortak çalışmalar sonucunda dış kadrolarda azaltmaya gidilmiştir.

Kamu yönetiminde performansın ölçülmesine yönelik denetimin ön plana alınması ve denetim yoluyla idarenin geliştirilmesi gereği ortaya çıkmıştır.

Kamu personeli arasında ücret, ek ödemeler, sosyal hak ve yardımlar açısından dengenin sağlanması, aynı ünvanda bulunan personel bakımından kurumsal ve sektörel düzeydeki ücret farklılıklarının giderilmesi ve hiyerarşiyi bozmayan, iş ve görev tanımına dayalı kariyer, liyakat, aleniyet ve eşit işe eşit ücret ilkesini getirecek, mevzuatta kodifikasyonu sağlayacak yeni bir ücret rejiminin yürürlüğe konulması ihtiyacı devam etmektedir.

Kamu kesiminde ücret adaletsizliğini doğuran nedenler temelde, asıl ücret ile ek ödemeler arasındaki oranın giderek ek ödemeler lehine bozulması, çok sayıda ödeme türünün ortaya çıkmış olması ve ücret unsurlarının tamamının vergi matrahına dahil olmaması gibi konulardan kaynaklanmaktadır. Benzer nitelikteki ödeme unsurlarının farklı ad ve şekillerde ödenmesi, ücret sisteminin karmaşık bir yapıya dönüşmesine ve ödeme unsurları arasındaki bağlantıların kaybolmasına sebep olmuştur. Mali ve sosyal hak ve yardımların tek ve ortak bir kanunda yer almamış olması, teşkilat kanunlarında ücretle ilgili düzenlemelere yer verilmesi ve belirli sınıf ve statüler için zaman zaman yapılan özel düzenlemeler ücret rejimindeki karmaşıklığın daha da artmasına sebep olmaktadır.

Kamu kesimindeki istihdam biçimlerinin ve ücret rejiminin farklılıklar taşıması da ücretler arasında dengesizliklere ve adaletsizliklere yol açmaktadır.

Kamuda çalışan personel açısından mevcut durumun tespiti ve değerlendirilmesine yönelik olarak görev tanımlarının oluşturulması ve iş analizlerine dayalı norm kadroların hazırlanması ihtiyacı devam etmektedir. Bu çerçevede, Başbakanlığın 5.5.1998 tarih ve 1998/16 sayılı Genelgesi ile kamu kurum ve kuruluşlarının kadrolarına ilişkin iş analizlerinin ve iş analizlerine dayalı iş gereklerini de kapsayan görev tanımlarının oluşturulması ile norm kadrolarının tespit edilmesine dair esas ve usullerin belirlenmesi amacıyla, Devlet Personel Başkanlığının bağlı olduğu Devlet Bakanının koordinatörlüğünde bir Komisyon oluşturulmuştur. Söz konusu Komisyon kuruluşların kadrolarına ilişkin iş analizlerinin ve iş analizlerine dayalı iş gereklerini de kapsayan görev tanımlarının oluşturulması ile norm kadrolarının tespit edilmesine dair esas ve usulleri belirlemiştir.

Çeşitli kanun ve kanun hükmünde kararnamelerde öngörülen mali ve sosyal hak ve yardımların ayıklanarak, tüm kamu kurum ve kuruluşlarının ücret rejiminin tek ve ortak bir kanunda düzenlenmesi amacıyla "Memurlar ve Diğer Kamu Görevlerinin Mali ve Sosyal Hak ve Yardımlarına İlişkin Kanun Tasarısı Taslağı" hazırlanmış ve Bakanlar Kuruluna sunulmuştur. Bakanlar Kurulunun direktifleri doğrultusunda söz konusu Taslağın eksikliklerinin giderilmesi yönünde çalışmalar sürdürülmektedir.

Devletin asli ve sürekli işlerini gören memurlar ile diğer kamu çalışanları arasındaki ayrımı temin etmek, üst kademe yöneticilerinin yetiştirilme usul ve esaslarını düzenlemek, ortak görev ünvanlı kadrolara personel alımının merkezi sınavla yapılmasını sağlamak amacıyla hazırlanan "Memurlar Kanunu Tasarısı Taslağı" hazırlanmış ve Bakanlar Kuruluna sunulmuştur. Bakanlar Kurulunun direktifleri doğrultusunda söz konusu Taslağın eksikliklerinin giderilmesi yönünde çalışmalar sürdürülmektedir.

Kamu Denetçisi (Ombudsman) sisteminin kurulmasına ilişkin kanun tasarısı taslağını hazırlamak üzere Adalet Bakanlığında bir Komisyon kurulmuş, Komisyon çalışmalarını tamamlamıştır. Bu konuda hazırlanan Yurttaş Sözcüsü Kanun Tasarısı Taslağı görüş için ilgili kurum ve kuruluşlara gönderilmiş bulunmaktadır.

İdari usul ve işlemlerin basitleştirilmesi, vatandaşa doğrudan hizmet sunan birimlerde beyan esasına dayalı uygulamaların geliştirilmesi ve gereksiz formalitelerin kaldırılması ihtiyacı devam etmektedir. Bu çerçevede, Başbakanlıkça İdari Usul Kanunu ve Bilgi Edinme Kanunu çalışmaları başlatılmış ve iki metnin birleştirilmesi suretiyle hazırlanan Kanun Tasarısı Taslağı Bakanlıkların görüşlerine sunulmuştur.

Kamu bilgisayar ağıları konusunda yapılan faaliyetlerin değerlendirilmesi, koordinasyonu, izlenmesi ve finansmanında karşılaşılan darboğazların aşılması, kamu kurumlarında bilgisayar ağının rasyonel kullanılması ve kullanımında etkinlik ve verimlilik sağlanması amacıyla, 1998/13 sayılı Başbakanlık Genelgesi ile Kamu-Net Üst Kurulu oluşturulmuştur. Bu kapsamda başlatılan Kamu Net projesi ile tüm kamu kurumlarının bilgisayar ağına çalışmaları hedeflenmektedir. Proje çerçevesinde kurumların faaliyetlerinin izlenmesi ve bilişim hizmetlerinin sağlıklı bir yapıya kavuşturulması amaçlanmaktadır.

Memurin Muhakematı Hakkında Kanunu Muvakkatın günün koşullarına ve ihtiyaçlarına göre yeniden düzenlenmesi amacıyla Devlet Personel Başkanlığının bağlı olduğu Devlet Bakanlığınca hazırlanan Kanun Tasarısı Türkiye Büyük Millet Meclisi Anayasa Komisyonu gündeminde bulunmaktadır.

b) Amaçlar

Kamu yönetiminin yeniden yapılandırılmasında, hizmetin gerekli kıldığı büyüklükte, verimli bir devlet yapısına geçilmesi, bu amaçla Devletin ekonomide ticari ve üretici faaliyetlerden çekilerek asli görevlerine dönmesi temel hedef olarak kabul edilecek; tüm kamu kurum ve kuruluşları üstlendikleri görev ile uyumlu bir teşkilat yapısına kavuşturulacaktır.

Devlet, ekonomik faaliyetlerini en aza indirecek, sübvansiyon dağıtan bir yapıdan uzaklaşacak, mali piyasalar üzerinde baskı oluşturmayacak, etkin kaynak tahsisi için uygun makroekonomik ortamı oluşturarak kural koyucu ve orta vadede belirsizlikleri giderici genel bir yönlendirme görevi üstlenecektir.

Kamu hizmetlerinde etkinliğin artırılması, şeffaflık, gerekli sayı ve nitelikte personelin istihdamı, ücret adaletinin sağlanması, katılımcılık, vatandaşa güvenen ve bireyi ön plana çıkaran bir yönetim anlayışının yerleştirilmesi esas olacaktır.

c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler

Devletin teşkilat yapısının küçültülerek fonksiyonel hale getirilmesi için, Bakanlıkların Kuruluş ve Görev Esasları Hakkında 3046 sayılı Kanun, Başbakanlık Teşkilatına Dair 3056 sayılı Kanun, 233 sayılı Kamu İktisadi Teşebbüsleri Hakkında Kanun Hükmünde

Kararname ve tüm kamu kurum ve kuruluşlarının teşkilat kanunları gözden geçirilecek ve gerekli değişiklikler yapılacaktır.

Bakanlar Kurulunun iş yükünün azaltılması amacıyla, Bakanlar Kurulunda görüşülüp karara bağlanacak konuların hukuki çerçevesi; genel yürütme yetkisi, ekonomik ve mali düzenlemeler ve atamaya ilişkin hususlar göz önünde bulundurularak yürürlüğe konulacak bir yasa ile belirlenecektir. Bu amaçla, kuruluşların teşkilat kanunları ve genel düzenlemeler öngören kanunlar gözden geçirilecek, gerekli düzenlemeler yapılacaktır.

Performans ölçülmesine ilişkin denetim sistemine geçilebilmesi için, 1050 sayılı Kanun çerçevesinde Kesin Hesap Kanununa ilişkin düzenlemeler, Kamu İktisadi Teşebbüsleri ile Fonların TBMM’ce Denetlenmesi Hakkında 3346 sayılı Kanun ve kamu kurum ve kuruluşlarının teşkilat kanunlarında yer alan denetim birimleriyle ilgili hükümler gözden geçirilecektir. Denetim birimlerinin mevzuata uygunluk denetimi yanında denetim yoluyla idareyi geliştirme anlayışı içinde çalışmaları sağlanacaktır. 832 sayılı Sayıştay Kanununda 4.7.1996 tarih ve 4149 sayılı Kanunla bu yönde yapılan değişikliğin hayata geçirilmesi için başlamış olan çalışmalara devam edilecektir.

Kamu Denetçisi (Ombudsman) sisteminin yapısı, statüsü ve çalışma esaslarının belirlenmesine ilişkin olarak hazırlanmış bulunan Yurttaş Sözcüsü Kanun Tasarısı Taslağı Başbakanlığa sunulacaktır.

İdare ile birey arasındaki ilişkilerde uygulanmak ve bireyin bilgi edinme özgürlüğünü sağlamak üzere bir "Genel İdari Usul Kanunu" yürürlüğe konulacaktır.

Yolsuzluklarla en etkili bir biçimde mücadele etmek amacıyla gerekli yasal düzenlemeler yapılacaktır.

Kamu personel rejimi reformunun gerçekleştirilebilmesi için çeşitli kanun ve kanun hükmünde kararnamelerde yer alan mali ve sosyal hak ve yardımlar ayıklanarak, tüm kamu kurum ve kuruluşlarının ücret rejiminin tek ve ortak bir kanunda yer almasını sağlamak amacıyla hazırlanan Taslağın hayata geçirilmesi sağlanacaktır.

Devletin asli ve sürekli işlerini gören memurlar ile diğer kamu çalışanları arasındaki ayrımı temin etmek, ortak görev ünvanlı kadrolara personel alımının merkezi sınavla gerçekleştirilebilmesini sağlamak ve üst kademe yöneticilerinin yetiştirilme usul ve esaslarını düzenlemek amacıyla hazırlanan Taslağın kanunlaşması sağlanacaktır.

Kamu yönetiminin yeniden yapılandırılması ve personel reformu kapsamında bürokrasinin üretken ve rasyonel bir şekilde çalışmasını sağlayacak hukuki altyapı oluşturulacaktır.

Ekonomik ve Sosyal Konseyin toplumsal uzlaşmaya yönelik olarak, etkin bir biçimde hizmet verebilmesi amacıyla bir yasa yürürlüğe konulacaktır.

B. ADALET VE GÜVENLİK HİZMETLERİ

a) Mevcut Durum

Adalet hizmetlerinde teşkilat yapısının yeniden gözden geçirilmesi, hukuk eğitiminin yeniden değerlendirilmesi, hukuk kurallarının iyileştirilmesi, hakim, savcı ve yardımcı hizmetlerdeki kadro açığının giderilmesi ve altyapının modernizasyonu ihtiyacı sürmektedir.

Adalet Reformu Paketi içinde yer alan Kanun Tasarılarından ;

-Çek hamillerinin korunmasını ve mahkemelerdeki iş yükü birikiminin giderilmesine yönelik bir düzenleme yapılmasını amaçlayan 3167 sayılı Çekle Ödemelerin Düzenlenmesi ve Çek Hamillerinin Korunması Hakkında Kanunda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı,

-Bireyle idare arasındaki özel hukuk uyuşmazlıklarının bir kurul önünde uzlaşma ile çözümlenmesi esası getirilerek bir kısım uyuşmazlıkların yargıya intikal etmeden çözümlenmesini sağlayacak Uzlaştırma Kurullarının Kuruluşu, Görev ve Yetkilerine Dair Kanun Tasarısı,

-Adliye mahkemelerinin teşkilatlarının yeniden düzenlenmesini ve bu çerçevede sulh hukuk-asliye hukuk mahkemesi ayrımını ortadan kaldırmayı amaçlayan Adliye Mahkemelerinin Kuruluşu ve Görevleri Hakkında Kanun Tasarısı

Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurul gündeminde bulunmaktadır. Aynı Reform Paketi içerisinde yer alan;

-Yargının tam bağımsızlığını temin etmek amacıyla hazırlanmış bulunan Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı,

-Türk Ceza Kanununu bütünüyle ele alarak yeniden düzenleyen, cürüm ve kabahatleri yeni bir değerlendirmeye tabi tutarak köklü değişiklikler öngören Türk Ceza Kanunu Tasarısı,

-Türk Kanunu Medenisini günün ihtiyaç ve şartlarına uygun hale getirmek amacıyla yeniden düzenleyen Türk Medeni Kanunu Tasarısı,

-Yargının hızlandırılmasını sağlamak ve mahkemelerin iş yükünü azaltmak üzere özel kanunlardaki kamusal para cezaları ile para cezasına dönüştürülebilen hürriyeti bağlayıcı cezaların idari para cezalarına dönüştürülmesini öngören Bazı Kanunlardaki Cezaların İdari Para Cezasına Dönüştürülmesine Dair Kanun Tasarısı,

-Avukatlık mesleğinin en etkin bir biçimde yapılabilmesi için temel değişiklikler getirilmesini amaçlayan Avukatlık Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı,

-Toplu yapılanmayla ortaya çıkan sorunlara çözüm getirmek amacıyla hazırlanmış bulunan Kat Mülkiyeti Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine, Bazı Maddelerinin Yürürlükten Kaldırılmasına ve Kanuna Toplu Yapı İle İlgili Maddeler Ekleneğine Dair Kanun Tasarısı

ile ilgili çalışmalar Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin ilgili komisyonlarında sürdürülmektedir.

Eylül 1998 tarihi itibarıyla 6 adli teşkilat kurulmuştur. Yine aynı tarih itibarıyla, 2 adet Devlet Güvenlik Mahkemesi, 2 adet Ağır Ceza, 6 adet Asliye Mahkemesi, 1 Sulh Ceza Mahkemesi, 2 adet İcra Tetkik Mercii, 1 adet İdare Mahkemesi olmak üzere toplam 14 adet mahkeme ile 15 adet yeni İcra Dairesi kurulmuştur.

Eylül 1998 tarihi itibarıyla ceza ve tutukevlerinde; tutuklu 25.844, hükümlü 38.681 olmak üzere toplam 64.525 kişi bulunmaktadır.

Eylül 1998 tarihi itibarıyla toplam 13.360 yargı mensubu çeşitli konularda eğitimden geçirilmiştir.

Eylül 1998 tarihi itibarıyla 600 adet noterlik ihdas edilmiş olup, 1418 adet avukatlık belgesi verilmiştir.

Eylül 1998 tarihi itibarıyla, adli yargıda 245, idari yargıda 158 aday staj yapmış bulunmakta, toplam 361 adayın staj eğitimlerine ise devam edilmektedir.

Adalet Bakanlığı Merkez Teşkilatı ile tüm mahkeme teşkilatları, Cumhuriyet Başsavcılıkları ve icra dairelerini içine alacak şekilde bilgisayar ağı kurma ve program geliştirme çalışmalarına başlanmıştır. 15 Eylül 1998 tarihi itibarıyla 57'si il olmak üzere ağır ceza mahkemesi teşkilatı bulunan toplam 77 Cumhuriyet Başsavcılığına bilgi işlem merkezi kurularak on-line bağlantıları sağlanmıştır.

Adalet Bakanlığı arşivinde bulunan gerekli belgelere güvenli ve hızlı bir şekilde ulaşılabilmesi ve belgelerin bilgisayar ortamına geçirilmesi amacıyla Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü ile koordinasyon sağlanarak arşiv ayıklanmasına gidilmiş, Osmanlı arşiv belgeleri Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğüne devredilmiştir. Osmanlı arşivleri dışında kalan belgelerin ayıklanarak Ankara-İncesu'da yeni kurulan Kurum arşivine nakline devam edilmektedir.

Güvenlik hizmeti gören kuruluşlarda güvenlik hizmetlerinin ifası amacıyla istihdam edilmiş olan personelin önemli bir bölümünün destek hizmetlerinde ve idari hizmetlerde çalıştırılması hizmetin maliyetini artırırken verimi ve etkinliği azaltmakta, personel sayısında yapılan artışın aynı oranda hizmet artışı sağlamasını engellemektedir.

Güvenlik hizmeti gören kuruluşların İçişleri Bakanlığı ile olan hukuki bağılıklarının yanında organik ve işlevsel bir bağıllığın eksikliği devam etmektedir.

Kuruluşların yetki alanlarının tanımından doğan güçlükler devam etmektedir.

Kuruluşların tümünde, dünyada uygulanan sistemlerle uyum sağlayacak ve mukayese imkanı verecek ortak istatistik tanımlara dayalı bir veri toplama sistemine olan ihtiyaç devam etmektedir.

Teşkilatlanmış suç örgütleri eliyle işlenen suçlarda görülen devamlılık ve artış, toplumun bütün kesimlerini ve Devleti, ciddi olarak rahatsız etmektedir. Organize suç örgütlerinin oluşmasını ve faaliyetini önleyecek yasal düzenlemenin 1998 yılında tamamlanması beklenmektedir.

Halkın ve gençlerin uyuşturucu ve zararlı alışkanlıklardan korunması hususu önemini korumaktadır.

b) Amaçlar

Adalet hizmetlerinde adil, hızlı, etkin ve ekonomik sonuç almayı sağlamak üzere köklü düzenlemeler yapılacaktır.

Adalet Reformu Paketi içinde yer alan Kanun Tasarılarının gözden geçirilerek gerekli revizyon çalışmalarının yapılmasına devam edilecektir.

Yürürlükteki kanunlar gözden geçirilerek günün şartlarına cevap vermeyen hükümlerinde gerekli düzenlemeler yapılacaktır.

Ceza infaz kurumları ile tutukevlerinin kuruluş ve idaresi yeniden düzenlenecektir.

Kişisel verilerin kullanılması halinde bu verilerin ve kişi haklarının korunmasını sağlamak üzere başlatılmış olan yasal düzenleme çalışmaları sürdürülecektir.

Yargı sisteminin modern araç ve gereçler ile takviyesi ve bilgisayar kullanımının yaygınlaştırılmasına yönelik çalışmalar sürdürülecektir.

Güvenlik hizmeti gören kuruluşlar yeniden yapılandırılacak ve İçişleri Bakanlığı ile hukuki olduğu kadar organik ve işlevsel yönlerden de bütünleşmeleri sağlanacaktır.

Kuruluşların, halkla ilişkileri iyileştirme ve geliştirme ile şeffaflığı sağlama çalışmalarına devam edilecektir.

Kuruluşların tümünde, dünyada uygulanan sistemlerle uyum sağlayacak ve mukayese imkanı verecek ortak istatistik tanımlara dayalı bir veri toplama sistemi kurulması konusunda bir araştırma, İçişleri Bakanlığının yönetiminde, Devlet Planlama Teşkilatı ve Devlet İstatistik Enstitüsünün işbirliği ile yapılacaktır.

Halkın ve gençlerin uyuşturucu ve zararlı alışkanlıklardan korunması temin edilerek toplum yapısının tahribi önlenecek, sosyal barış ve mutluluğun korunması ve devamlılığı sağlanacaktır.

c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler

Adalet Reformu Paketi, adaletin hızlı, etkin ve verimli çalışmasına yönelik önemli düzenlemeler öngörmektedir. Bu kapsamda yer alan Tasarılardan üzerindeki çalışmalar henüz tamamlanmamış olanlar;

-Adliye mahkemelerinin teşkilatlarının yeniden düzenlenmesini, ilk derece adliye mahkemeleri ile Yargıtay arasında üst mahkemeler kurulmasını amaçlayan Adliye Mahkemeleri ile Üst Mahkemelerin Kuruluşu ve Görevleri Hakkında Kanun Tasarısı,

-1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun yürürlükten kaldırılarak hukuk yargılama usulünün yeniden düzenlenmesini amaçlayan Hukuk Yargılama Usulü Kanun Tasarısı,

-Ceza yargılama usulünde yenilikler öngören 1412 sayılı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununda ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı,

-5521 sayılı İş Mahkemesi Kanununun yürürlükten kaldırılmasını, iş mahkemelerinin görev alanlarının genişletilmesini öngören İş Mahkemelerinin Kuruluşu, Görevleri ve Yargılama Usulü Hakkında Kanun Tasarısı,

-İcra işlemlerinin daha hızlı yürütülmesini sağlamaya yönelik düzenlemeler yapılmasını amaçlayan 2004 sayılı İcra ve İflas Kanununun Bazı Maddelerinde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı,

-İdare ve vergi mahkemelerinde tıkanıklığa neden olan sebeplerin ortadan kaldırılması, idare ve vergi mahkemelerine daha rahat çalışma olanağı sağlanmasını amaçlayan, Bölge İdare Mahkemeleri, İdare Mahkemeleri ve Vergi Mahkemelerinin Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanunun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine İlişkin Kanun Tasarısı,

-Bir Kira Tespit Komisyonu oluşturularak ülke genelinde kira belirlemelerinde birlikteliğin sağlanmasını ve kiralayan ile kiracı arasında kira artışından doğan hukuki ihtilafların ortadan kaldırılmasını amaçlayan 6570 sayılı Gayrimenkul Kiraları Hakkında Kanuna Bazı Maddeler Eklenmesine Dair Kanun Tasarısıdır.

Adli ve idari kolluk görevlerinin birbirinden ayrılarak doğrudan Cumhuriyet Başsavcılığına bağlı olarak çalışmak üzere adli kolluk oluşturulmasını amaçlayan Adli Kolluk Kanun Tasarısına ilişkin çalışmalar tamamlanacaktır.

Ceza infaz kurumları ile tutukevlerinin kuruluş ve idaresinin yeniden düzenlenmesi amacıyla hazırlanan Kanun Tasarısı çalışmaları sonuçlandırılacaktır.

Borçlar Kanununun yerini almak üzere, dili de dahil, bugünün ekonomik ve sosyal koşullarına uygun ve günün gereksinimlerine çözüm getirecek bir yasa tasarısı hazırlamak amacıyla oluşturulan Komisyon, çalışmalarını sonuçlandıracaktır.

5680 sayılı Basın Kanununda günün ihtiyaçları çerçevesinde gerekli değişiklikler yapılması amacıyla hazırlanmış olan Kanun Tasarısı çalışmaları tamamlanacaktır.

Kişisel verilerin kullanılması halinde bu verilerin ve kişi haklarının korunmasını sağlamak amacıyla başlatılmış olan Kanun Tasarısı hazırlanması çalışmaları sonuçlandırılacaktır.

Güvenlik hizmetleri sektöründe yer alan kuruluşların günün ve geleceğin şartlarına göre yeniden yapılanmasını, işbirliğini ve İçişleri Bakanlığı ile hukuki yönden olduğu kadar organik ve işlevsel yönden de bütünleşmesini sağlayacak Master Plan ile ilgili hazırlık çalışmaları 1999 yılında tamamlanacaktır.

Sahil Güvenlik Komutanlığının devamlılık gösteren bir personel yapısına kavuşturulması ile ilgili yasa tasarısı Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne sunulacaktır.

Halkın ve gençlerin uyuşturucu ve zararlı alışkanlıklardan korunması için Türk Ceza Kanununda değişiklik yapacak yasa tasarısı hazırlanarak TBMM'ne sunulacaktır.

14. MAHALLİ İDARELERİN GÜÇLENDİRİLMESİ REFORMU

a) Mevcut Durum

1998 yılında merkezi idare ile mahalli idareler arasında, görev, yetki, sorumluluk ve kaynak paylaşımını etkili şekilde gerçekleştirecek olan Mahalli İdarelerin Güçlendirilmesi Reformu'na ilişkin çalışmalar tamamlanarak "Merkezi İdare İle Mahalli İdareler Arasında Görev Bölüşümü ve Hizmet İlişkilerinin Esaslarının Düzenlenmesi ve Çeşitli Kanunlarda Mahalli İdarelerle İlgili Değişiklikler Yapılması Hakkında Kanun Tasarısı" TBMM'ne sunulmuştur.

1998 Ekim ayı itibariyle belediye sayısı 2.888 olup, belediyelerde yaşayan nüfusun toplam nüfusa oranının yüzde 78,2'ye ulaştığı tahmin edilmektedir. Büyükşehir belediyelerinde yaşayan nüfusun belediyeler toplam nüfusu içindeki oranının ise yüzde 40,6 olması beklenmektedir.

Nüfus artışına paralel olarak kentsel hizmet talebindeki artışa rağmen, yerel yönetimlerin ve özellikle de belediyelerin öz gelirlerinin payı artırılmamış ve yeterli kaynak yaratılamamıştır. Bu durum, belediyeleri, teknoloji transferi ve büyük finansman gerektiren yatırım projelerinin yanısıra diğer projelerinde de dış kredi kullanmaya yöneltmiştir. Diğer taraftan, hizmetlerin yürütülmesinde verimliliği artırmak ve rekabet ortamı sağlayarak hizmet kalitesini yükseltmek amacıyla, bazı belediye hizmetlerinin özelleştirilmesi yönünde çalışmalara devam edilmektedir.

1997 yılında 505,7 trilyon liraya ulaşan, mahalli idarelere Genel Bütçe vergi gelirlerinden ayrılan toplam kaynakların, 1998 yılında 928,7 trilyon liraya yükselmesi beklenmektedir.

1997 yılında bir önceki yıla göre yüzde 51,2 oranında artarak 822,9 trilyon lira olarak hesaplanan belediye gelirlerinin, 1998 yılında 1.599,6 trilyon liraya ulaşacağı tahmin edilmektedir.

TABLO: II.21- Genel Bütçe Vergi Gelirlerinden Mahalli İdarelere Ayrılan Paylar

(Cari Fiyatlarla Milyar TL)

Payın Adı	1997 (1)	1998 (1)	1999(2)
2380 Sayılı Kanun Gereği Belediyelere Dağıtılan (3)	252 908	494 780	763 041
(Yüzde)	50,0	53,3	53,6
3030 Sayılı Kanun Gereği Büyükşehir Bele. Dağıtılan (4)	170 768	314 458	484 951
(Yüzde)	33,8	33,9	34,1
Belediyeler Fonu (5)	19 225	24 000	30 000
(Yüzde)	3,8	2,6	2,1
İl Özel İdarelerine Dağıtılan	48 052	84 115	129 721
(Yüzde)	9,5	9,0	9,1
Özel İdare Fonu (5)	12 453	7 400	10 000
(Yüzde)	2,5	0,8	0,7
Mahalli İdareler Fonu (5)	2 295	4 000	6 000
(Yüzde)	0,4	0,4	0,4
TOPLAM	505 701	928 753	1 423 713
(Yüzde)	100,0	100,0	100,0
TOPLAMIN GSMH İÇİNDEKİ PAYI (Yüzde)	1,72	1,75	1,8

Kaynak: DPT

(1) Tahmin.

(2) Program.

(3) 2380 sayılı Kanun gereği belediye ve büyükşehir belediyelerine genel bütçe vergi gelirleri tahsilatından yüzde 6 pay ayrılmaktadır.

(4) 3030 sayılı Kanun gereği büyükşehir belediyelerine bulundukları il merkezinde yapılan genel bütçe vergi gelirleri tahsilatından yüzde 5 ilave pay ayrılmaktadır.

(5) Fonlar içinde yer alan rakamlar Hazineye ve diğer fonlara yapılan transferler düşüldükten sonraki net rakamlardır.

TABLO: II.22- Genel Bütçe Vergi Gelirlerinden Büyükşehir Belediyelerine ve Diğer Belediyelere Dağıtılan Paylar

(Cari Fiyatlarla Milyar TL)

	1997 (1)	1998 (1)	1999 (2)
2380 Sayılı Kanun Gereğince Belediyelere Dağıtılan Paylar (Yüzde 6,0)	252 908	494 780	763 041
3030 Sayılı Kanun Gereğince Büyükşehir Belediyelerine Verilen Paylar	170 768	314 458	484 951
Toplam (Dağıtılan Paylar)	423 676	809 238	1 247 992
Belediye Geliri	822 948	1 599 599	2 381 176
Dağıtılan Payların Toplam Belediye Geliri İçindeki Yüzde Payı	51,5	50,6	52,4

Kaynak: DPT

(1) Tahmin

(2) Program.

b) Amaçlar

Merkezi idare ile mahalli idareler, üniter yapı içinde idarenin bütünlüğü ilkesine uygun olarak, iş bölümü ve koordinasyona dayalı bir yapıya kavuşturulacak ve bu çerçevede mahalli idarelerin teşkilat yapısı yerinden yönetim anlayışına ağırlık verilerek yeniden düzenlenecektir.

Halkın ortak yerel ihtiyaçlarını karşılayacak kamu hizmetlerinin mahalli idarelerce yürütülmesi sağlanarak bu hizmetlere etkinlik, verimlilik ve hız kazandırılacaktır. Bu çerçevede, mahalli idarelerin kesintisiz gelir kaynaklarına sahip olması için gerekli mali düzenlemeler hayata geçirilecektir.

1999 yılında belediyelerde yaşayan nüfusun toplam nüfusa oranının yüzde 80,4'e ulaşacağı, toplam belediye nüfusunun yüzde 40,2'sinin ise 15 büyükşehir belediyesinde yoğunlaşacağı tahmin edilmektedir.

1999 yılında genel bütçe vergi gelirlerinden belediyelere ayrılan kaynağın toplam belediye gelirleri içindeki payının yüzde 52,4'e mahalli idarelere ayrılan kaynağın GSMH içindeki payının ise yüzde 1,8'e ulaşacağı tahmin edilmektedir.

c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler

Kamu hizmetlerinde etkinliğin ve rasyonel kaynak kullanımının sağlanması amacıyla demokratik, katılımcı ve yerinden yönetim ilkesine uygun olarak merkezi idare ile mahalli idareler arasında görev, yetki, sorumluluk ve kaynak paylaşımının temel esaslarını belirleyen çeşitli kanunlarda mahalli İdarelerle ilgili değişiklikler öngören Kanun Tasarısının yasalaşmasını müteakip yasa da yer alan hukuki ve kurumsal düzenlemeler tamamlanacaktır.

Yerel yönetimlerin ve özellikle belediyelerin öz gelirlerini artırmak üzere gerekli mali düzenlemeler yapılacaktır.

Mahalli idareler tarafından yürütülmesi ile etkinlik, hız ve verimlilik sağlanacak yerel nitelikli hizmetlerin, il özel idarelerinden başlamak üzere mahalli idarelerin yetki ve sorumluluğuna bırakılması amacıyla gerekli düzenlemeler yapılacaktır.

Mahalli idarelerin idari ve mali yapıları ile denetimlerinin esas ve usulleri yeniden belirlenecektir.

Mahalli idare meclisleri, muhtarlar dahil, halk temsilcilerinin daha büyük oranda katılımına imkan verecek şekilde yeniden düzenlenecektir.

Köy, belediye, il özel idareleri ve büyükşehir belediye yönetimlerinin yeniden yapılanması çalışmalarına başlanılacaktır.

Yerel yönetimlerin ve özellikle belediyelerin öz gelirlerini artırmak üzere mevcut vergi, harç ve harcamalara katılma paylarının kapsamı genişletilecek, maktu tarifelerin aşınmasını önleyici bir sistem geliştirilecektir. Yeni vergilerin ihdası yanında yerel nitelikli vergilerin belediyelere devri konusunda düzenlemeler yapılacaktır.

15. ALTYAPI HİZMETLERİNDE YAPISAL DEĞİŞİM PROJESİ

A. GENEL

a) Mevcut Durum

Altyapı ihtiyaçlarının, ülkenin ekonomik ve sosyal gelişmesiyle uyumlu orta ve uzun vadeli bir perspektifle belirlenmesi amacıyla başlatılan Enformasyon Altyapısı Master Planı ile Hava Ulaşımı Genel Etüdü I. Etap çalışmaları 1998 yılında tamamlanmıştır. Diğer altyapı sektörlerinde orta ve uzun vadeli gelişme perspektifi sağlayacak Ana Plan'ların eksikliği devam etmektedir.

Altyapı yatırımlarında projelendirme sürecine gereken önemin verilmemesi, projelerin bir Ana Plan'a dayandırılmadan, teknik, ekonomik ve mali yapılabilirliği gerçekçi yaklaşımlarla etüd edilmeden Kamu proje stokuna dahil edilmesi kaynak israfına yol açmaktadır. Projelerin, yapılabilirlik etüdlarının yetersizliğinin yanında, sağlanabilecek finansman kaynakları ile ilişkilendirilmeden Yatırım Programlarına dahil edilmesi

nedeniyle Kamu proje stoku etkin olarak sürdürülemez boyutlara ulaşmıştır. Kamu projelerinin tamamlanma süresinin ortalama 10 yıla ulaşması, bazı sektörlerde bu sürenin 20 yılın üzerine çıkması, proje stokunun gözden geçirilerek önceliklerin yeniden belirlenmesini gerektirmektedir.

Artan sosyal ve ekonomik talepler nedeniyle Kamu kaynaklarıyla yürütülemeyecek boyutlara gelen altyapı hizmetlerinin özelleştirilmesinde, uygun sektör politikaları ve özelleştirme stratejilerinin belirlenememiş olması ile düzenleyici kurumların henüz oluşturulamaması gecikmelerin temel nedeni olmaya devam etmektedir.

Altyapı hizmetlerinin özel kesime devrinde aynı konu ile ilgili yasalardaki gelişki ve eksiklikler hukuki sorunlar doğurmakta ve uygulamada aksaklıklara neden olmaktadır.

Altyapı hizmetlerinde özelleştirme yöntemlerinden biri olan YİD modelinin hukuki altyapısında mevcut sorunlar halen devam etmekte olup Anayasa Mahkemesinin 20.3.1996 tarih ve Esas 1994/71 sayılı Kararıyla Yap-İşlet-Devret sözleşmelerinin kamu hizmeti imtiyaz sözleşmesi olduğu ve bu sözleşmelerin kamu hukukuna tabi olacağı hükme bağlanmıştır. Bu durumda, YİD sözleşmeleri idari sözleşmeler olduğu görüşüyle, Danıştay denetimine tabi kılınmış olmaktadır.

Özel kesimin enerji alanında faaliyet göstermesini kolaylaştırmaya yönelik olarak Yap-İşlet-Devret modelinin yanısıra, Yap-İşlet modeline ilişkin düzenlemeler yapılmıştır.

Ayrıca, mevcut tesislerin işletme haklarının özel kesime devrine ilişkin uygulamalar başlatılmıştır. Bu uygulamalarda da sözleşmeler Danıştay denetimine tabi olmaktadır.

b) Amaçlar

Altyapı hizmetlerinde kaynak ihtiyacını karşılamak ve etkinliği artırmak üzere özel kesim katılımının sağlanması amaçlanmaktadır.

Altyapı sistemlerinin özelleştirilmesinde, ekonomik etkinliğin artırılması ve tüketici haklarının korunması esas alınarak düzenleyici kurumlar oluşturulacaktır. Altyapı hizmetlerinin rekabete açılacak faaliyet alanlarında rekabete uygun yapının oluşturulması ve korunması sağlanacaktır.

c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler

Altyapı hizmetlerinin özel kesime devrinde sorun yaratan imtiyazla ilgili mevzuatın, sisteme işlerlik kazandıracak biçimde yeniden düzenlenmesi sağlanacaktır.

3996 sayılı Yap-İşlet-Devret Yasası'nın imtiyaz gerektiren faaliyet alanları ile sınırlandırılması, diğer alanlarda serbestleştirmeye gidilmesi sağlanacaktır.

B. ENERJİ

a) Mevcut Durum

Birincil enerji tüketiminin 1997 yılında 78,2 milyon ton petrol eşdeğeri olan düzeyinden, gerçekleştirilen ekonomik büyümeye paralel olarak yüzde 5,3'lük bir artışla, 1998 yılında 82,4 milyon tona ulaşması, böylece kişi başına enerji tüketiminin de 1.298 kg petrol eşdeğerine yükselmesi beklenmektedir.

Birincil enerji tüketiminin kaynaklar itibarıyla gelişimine bakıldığında, bir önceki yıla nazaran miktar olarak 1997 yılında linyit, petrol ürünleri ve hidrolik enerjinin kullanımında

azalma, taşkömürü ve doğalgaz kullanımında ise artış kaydedildiği görülmektedir. Birincil enerji tüketiminde santraller en yüksek paya sahiptir. Bunu sanayi, teshin ve ulaştırma sektörleri izlemektedir.

1998 yılında sektörler itibariyle enerji tüketiminde santrallarda yüzde 6,8, sanayi sektöründe yüzde 7,4 ve ulaştırma sektöründe yüzde 1,5 artış beklenmektedir. Teshinde ise bu artışın yüzde 2,3 civarında kalacağı hesaplanmaktadır.

1998 yılında birincil enerji üretimi yüzde 3,9 artarak, 1997 yılında 34,3 milyon ton petrol eşdeğeri olan değerinden 35,6 milyon ton petrol eşdeğerine yükselecektir. Buna göre ülke toplam birincil enerji talebinin yaklaşık yüzde 43'ü yurt içi kaynaklarla karşılanabilecektir.

1997 yılında bir önceki yıla göre yüzde 11,3 düzeyinde büyüyerek 105,5 milyar kWh'e ulaşan elektrik tüketiminin, 1998 yılında da yüzde 8,1 oranında artarak 114,1 milyar kWh'e ve kişi başına elektrik tüketiminin 1797 kWh/yıl'a yükselmesi beklenmektedir.

Elektrik üretim sisteminde 1998 yılında, aralarında 94 MW'lık Kralkızı HES, 160 MW'lık Çayırhan Termik Santrali III. Ünitesi ve BOT modeli ile Marmara Ereğlisi'nde yapımı tamamlanan 478 MW'lık 2 adet doğalgaz santralının da bulunduğu projelerin devreye girmesiyle toplam 1813 MW'lık kurulu güç artışı sağlanmıştır. Böylece, elektrik santralleri toplam kurulu gücü 23.702 MW'a, ortalama üretim kapasitesi de 119,2 milyar kWh'a ulaşmıştır. Fiili elektrik üretiminde hidrolik santraller yüzde 35,1, linyit santralleri yüzde 30,1 ve doğal gaz santralleri yaklaşık yüzde 26,2'lik paylara sahiptir.

Büyüyen nüfusun ve gelişen ekonominin ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik olarak 1990'lı yılların ilk yarısında elektrik sektöründe başlanması ve hızlandırılması gereken yatırımlarda yetersiz kalınmıştır. Bu yıllarda özellikle yeni santral projelerine girilememesi nedeniyle yatırım süren proje stokunda azalma olmuş ve 1997 yılından başlamak üzere elektrik arzında yetersizlik ortaya çıkmıştır. 1997 yılında 2.2 milyar kWh, 1998 yılında 2.9 milyar kWh net ithalat yapılmıştır.

Ancak 1996 yılından başlayarak elektrik enerjisi yatırımlarında yeniden bir canlanma sürecine girilmiştir. Sektördeki kamu proje stokunu geliştirmek amacıyla 1996 yılında 1.505 MW kurulu güce sahip 4 adet HES projesi (Ilısu-1.200 MW, Cizre-240 MW, Çine-45 MW ve Manyas-19,5 MW) ile 2.490 MW kurulu güce sahip 4 adet termik santral projesi (Seyitömer B-150 MW, Çan-300 MW, Fuel-Oil-680 MW, Afşin Elbistan B-1360 MW), 1997 yılında Çoruh havzasında bulunan toplam 1.287 MW kurulu güce sahip 4 adet HES projesi (Yusufeli-540 MW, Artvin-332 MW, Borçka-300 MW ve Muratlı-115 MW) ile 1.650 MW kurulu güce sahip 4 adet termik santral projesi (Tunçbilek V-300 MW, Soma C-600 MW, Kangal IV-150 MW ve Çayırhan-600 MW), 1998 yılında da toplam 540 MW kurulu güce sahip 4 adet HES projesi (İyidere-120 MW, Cindere-74 MW, Zap-332 MW ve Hacılar-14 MW) ile 1.360 MW kurulu güce sahip Afşin Elbistan C Termik Santrali projeleri yeni proje olarak Yatırım Programına alınmıştır.

Değerlendirme çalışmaları devam etmekte olan Nükleer Santral projesi ihalesinin de 1998 yılı içinde tamamlanması beklenmektedir. Yatırıma 1999 yılında başlanabilecektir.

Diğer yandan iletim hatlarının geliştirilmesine yönelik projelere de önem verilmektedir. Bu çerçevede 1998 yılı içinde 945 km 380 kV'luk, 3.900 km 154 kV'luk iletim hattı yapımının tamamlanması beklenmektedir. Bu hatlara paralel olarak sisteme 2.900 MVA gücünde 380 kV'luk trafo ve 4.500 MVA gücünde 154 kV'luk trafo ilavesi yapılacaktır.

Halen karşı karşıya olunan arz yetersizliğinin aşılabilmesi ve hızlı artışını sürdüren elektrik talebinin önümüzdeki yıllarda kesintisiz ve emniyetli bir şekilde karşılanabilmesi için enerji yatırımlarında sürekliliğin sağlanması, kamu ve özel santral projelerinin geliştirilmesi zorunlu görülmektedir.

Ancak Yap-İşlet-Devret modeliyle gerçekleştirilecek projelerde enerji alımı ve fiyat garantisi verilmesi ve sözleşmelerin yüksek alım fiyatlarıyla bağitlanması nedeniyle sektörde uzun vadede rekabetin geçerli olacağı bir serbest piyasa düzeninin kurulabilmesi imkanı giderek sınırlanmakta, pahalı bir enerji sistemine dönüşüm izlenmektedir. Diğer yandan 1998 yılı içinde görüşmeleri sonuçlandırılan ve Yap-İşlet Modeli ile gerçekleştirilecek olan projelerde bağlanan fiyatların, Yap-İşlet-Devret projelerine nazaran çok düşük olduğu görülmektedir. Bu tecrübeler, Yap-İşlet-Devret projelerinin seçim ve sözleşme görüşmeleri aşamalarında daha seçici ve optimal sistem yaklaşımı dikkate alınacak şekilde davranılması gereğini ortaya koymaktadır.

Ayrıca genel olarak sektörde özelleştirme ve özel şirket faaliyetlerinin yaygınlaştırılması sonrasında, rekabetin hangi esaslara ve mekanizmalara göre sağlanacağı konusunda da belirsizlikler bulunmaktadır.

Mevcut özelleştirme mevzuatı uygulamada bazı sorunlara cevap verememektedir. Çok amaçlı hidrolik projelerle sınır aşan sular üzerinde bulunan baraj ve santrallerin özel şirketler eliyle gerçekleştirilmesi sorunlar doğurmaktadır. Ayrıca özel şirket girişimlerinde, su kaynaklarının optimal kullanımını ve gelişimini amaçlayan havza gelişim planlarına tam olarak uyulamamaktadır.

Uygulamada ortaya çıkan bu tür sorunlar nedeniyle özelleştirme çalışmalarından beklenen faydalar sağlanamamıştır. YİD paketindeki belirsizliklerin giderilmesine, kamu ve özel şirketler arasındaki görev dağılımının belirlenmesine ve kamu kuruluşları arasındaki koordinasyonun sağlanmasına her zamankinden daha fazla ihtiyaç duyulmaktadır. Yap-İşlet-Devret modeli kapsamında yürütülen santral projelerinin sorunları zaman içinde uygulamanın geliştirilmesiyle aşılmaya çalışılmaktadır.

Yap-İşlet-Devret modeline ilave olarak özel sektörün bu alanda faaliyet göstermesini kolaylaştırmak üzere 1996 yılında geliştirilen Yap-İşlet modeli 1997 yılında yasal bir çerçeveye oturtulmuştur. Bu çerçevede, yerli ve/veya yabancı sermaye şirketlerinin hidroelektrik, jeotermal ve nükleer enerji alanları dışında, elektrik enerjisi üretmek üzere kendi tesislerini kurmalarına imkan sağlanmıştır. Bu yaklaşım içinde Yap-İşlet modeli ile toplam 4.530 MW kurulu güce sahip 4 doğal gaz santral projesinin sözleşmeleri imzalanmıştır. 1000 MW gücündeki ithal kömüre dayalı bir santral sözleşmesinin ise kısa süre içinde imzalanması beklenmektedir.

Dağıtım hatlarında ve şebekelerde görülen yüksek oranlı kayıplar ile kaçak elektrik kullanımı ve tahsilat yetersizlikleri sektördeki diğer önemli sorunlar olarak dikkati çekmektedir. 1997 yılında, halen TEDAŞ Genel Müdürlüğü tarafından sürdürülen elektrik dağıtım hizmetlerinin özel sektör tarafından yürütülmesini temin etmek üzere, elektrik dağıtım tesislerinin işletme haklarının özel sektöre devredilmesini amaçlayan bir ihale gerçekleştirilmiş olup; bu konudaki çalışmaların 1998 yılı içinde tamamlanması beklenmektedir.

Diğer yandan yeni yatırımlar için kaynak yaratılmasına yönelik olarak mevcut bazı termik santrallerin işletme haklarının özel şirketlere devri çalışmalar devam etmektedir. Bu çerçevede 4.209 MW kurulu güce sahip toplam 10 adet termik santralin işletme hakkı devir sözleşmeleri Danıştay'a gönderilmiştir.

TABLO: II.23- Enerji Üretim ve Tüketiminde Gelişmeler

	BİRİM	Yıllık Gelişmeler									
		1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
BİRİNCİL ENERJİ											
ÜRETİM	BTEP	28 829	28 629	30 572	31 579	32 554	32 686	34 279	34 248	35 577	35 262
TÜKETİM	BTEP	55 757	57 072	59 939	64 694	62 927	67 260	72 341	78 198	82 350	85 652
Kişi Başına Tüketim	KEP	992	997	1 028	1 089	1 040	1 076	1 174	1 251	1 298	1 330
ELEKTRİK ENERJİSİ											
KURULU GÜÇ	MW	16 315	17 206	18 714	20 358	20 857	21 148	21 247	21 889	23 702	26 192
Termik	MW	9 551	10 093	10 335	10 653	10 993	11 284	11 312	11 787	13 458	15 449
Hidrolik	MW	6 764	7 113	8 379	9 705	9 864	9 864	9 935	10 103	10 244	10 744
ÜRETİM	GWh	57 543	60 246	67 342	73 727	78 322	86 341	94 862	103 296	111 150	119 000
Termik	GWh	34 395	37 563	40 774	39 764	47 736	50 800	54 387	63 480	72 150	83 000
Hidrolik	GWh	23 148	22 683	26 568	33 963	30 586	35 541	40 475	39 816	39 000	36 000
İTHALAT	GWh	176	759	189	213	31	-	270	2 492	3 250	2 750
İHRACAT	GWh	907	506	314	589	570	696	343	271	350	350
TÜKETİM	GWh	56 812	60 499	67 217	73 351	77 783	85 645	94 789	105 517	114 050	121 400
Kişi Başına Tüketim	kWh	1 010	1 061	1 162	1 250	1 306	1 417	1 538	1 688	1 797	1 886

(1) Gerçekleşme Tahmini

(2) Program

TABLO: II.24- Birincil Enerji Tüketimi ve Kaynakların Oranları

(M: Bin TEP)

	1997			1998			1999		
	Miktar	Toplam Yüzde Dağılım	Grup Yüzde Dağılım	Miktar	Toplam Yüzde Dağılım	Grup Yüzde Dağılım	Miktar	Toplam Yüzde Dağılım	Grup Yüzde Dağılım
TİCARİ ENERJİ	71 174	91,0	100,0	75 309	91,5	100,0	78 611	91,8	100,0
Taşkömürü	10 349	13,2	14,5	10 541	12,8	14,0	10 741	12,5	13,7
Linyit	12 330	15,8	17,3	13 376	16,2	17,8	13 932	16,3	17,7
Petrol Ürünleri	28 726	36,7	40,4	30 120	36,6	40,0	31 584	36,9	40,2
Doğal Gaz	9 165	11,7	12,9	10 714	13,0	14,2	12 659	14,8	16,1
Hidrolik Enerji	9 954	12,7	14,0	9 750	11,8	12,9	9 000	10,5	11,4
Jeotermal Enerji	94	0,1	0,1	83	0,1	0,1	95	0,1	0,1
Elektrik İthalatı	555	0,7	0,8	725	0,9	1,0	600	0,7	0,8
GAYRİ-TİCARİ ENERJİ	7 024	9,0	100,0	7 041	8,5	100,0	7 041	8,2	100,0
Odun (T)	5 512	7,0	78,5	5 511	6,7	78,3	5 511	6,4	78,3
Hayvan ve Bitki Artıkları (T)	1 512	1,9	21,5	1 530	1,9	21,7	1 530	1,8	21,7
T O P L A M	78 198	100,0		82 350	100,0		85 652	100,0	
Kişİ Başına Tüketim (KEP)	1 251			1 298			1 330		

(T) Tahmini

TABLO: II.25- Elektrik Enerjisinde Yakıt Cinslerine Göre Kurulu Güç, Üretim Kapasitesi ve Kapasite Kullanımı

	1997			1998			1999		
	Kurulu Güç MW	Ort. Üret. Kap. GWh	Fiili Ürt. GWh	Kurulu Güç MW	Ort. Üret. Kap. GWh	Fiili Ürt. GWh	Kurulu Güç MW	Ort. Üret. Kap. GWh	Fiili Ürt. GWh
Taşkömürü	335	2 010	3 273	335	2 010	2 100	335	2 010	2 100
Linyit	6 048	36 287	30 587	6 208	37 247	33 500	6 368	38 207	35 200
Fuel-Öil	1 172	7 031	6 521	1 193	7 157	6 500	1 328	7 966	6 500
Diğer Petrol Ürünü	238	713	637	310	931	720	335	1 004	820
Doğal Gaz	3 490	22 688	22 086	4 906	31 887	29 000	6 565	42 671	38 000
Jeotermal	15	90	83	15	90	80	15	90	80
Diğer	14	83	294	16	97	250	28	169	300
Çok yakıtlı	475	2 377		475	2 377		475	2 377	
TERMİK	11 787	71 278	63 480	13 458	81 796	72 150	15 449	94 494	83 000
HİDROLİK	10 103	37 018	39 816	10 244	37 371	39 000	10 744	38 980	36 000
TOPLAM	21 889	108 297	103 296	23 702	119 167	111 150	26 192	133 474	119 000

TABLO: II.26- Elektrik Enerjisi Üretiminin Enerji Kaynaklarına Göre Dağılımı

(M: GWh)

	Taşkömürü		Linyit		Akaryakıt		D.gaz., Jeoter.		Termik		Hidrolik		Toplam	
	Miktar	%	Miktar	%	Miktar	%	Miktar	%	Miktar	%	Miktar	%	Miktar	%
1990	621	1,1	19 560	34,0	3 942	6,9	10 272	17,9	34 395	59,8	23 148	40,2	57 543	100,0
1991	989	1,6	20 562	34,1	3 391	5,6	12 598	20,9	37 540	62,3	22 680	37,7	60 220	100,0
1992	1 815	2,7	22 756	33,8	5 320	7,9	10 883	16,2	40 774	60,5	26 568	39,5	67 342	100,0
1993	1 778	2,4	21 901	29,7	5 235	7,1	10 850	14,7	39 764	53,9	33 963	46,1	73 727	100,0
1994	1 978	2,5	26 257	33,5	5 600	7,1	13 901	17,7	47 736	60,9	30 586	39,1	78 322	100,0
1995	1 653	1,9	25 934	30,0	6 569	7,6	16 644	19,3	50 800	58,8	35 541	41,2	86 341	100,0
1996	2 574	2,7	27 840	29,3	6 715	7,1	17 258	18,2	54 387	57,3	40 475	42,7	94 862	100,0
1997	3 273	3,2	30 587	29,6	7 451	7,2	22 168	21,5	63 480	61,5	39 816	38,5	103 296	100,0
1998	2 100	1,9	33 500	30,1	7 470	6,7	29 080	26,2	72 150	64,9	39 000	35,1	111 150	100,0
1999	2 100	1,8	35 200	29,6	7 620	6,4	38 080	32,0	83 000	69,7	36 000	30,3	119 000	100,0

TABLO: II.27- Elektrik Enerjisi Tüketiminin Kullanıcı Gruplarına Göre Dağılımı

(M: GWh)

	Konutlar		Ticarethane.		Resmi Daire.		Sok. Aydın.		Sanayi		Diğer		İç Tük. Kayıp.		Arz=Top.Br.Tük.	
	Miktar	%	Miktar	%	Miktar	%	Miktar	%	Miktar	%	Miktar	%	Miktar	%	Miktar	%
1990	9 060	15,9	2 558	4,5	1 463	2,6	1 231	2,2	29 212	51,4	3 296	5,8	9 991	17,6	56 812	100,0
1991	10 833	17,9	3 054	5,0	1 864	3,1	1 418	2,3	28 512	47,1	3 602	6,0	11 216	18,5	60 499	100,0
1992	11 482	17,1	3 270	4,9	2 009	3,0	1 860	2,8	31 536	46,9	3 829	5,7	12 417	18,5	67 217	100,0
1993	12 559	17,1	3 605	4,9	2 266	3,1	2 270	3,1	34 247	46,7	4 289	5,8	13 551	18,5	73 351	100,0
1994	13 450	17,3	3 705	4,8	3 315	4,3	2 502	3,2	34 138	43,9	4 291	5,5	16 382	21,1	77 783	100,0
1995	14 493	16,9	4 195	4,9	3 012	3,5	3 106	3,6	38 008	44,4	4 581	5,3	18 250	21,3	85 645	100,0
1996	16 394	17,3	5 741	6,1	3 003	3,2	2 933	3,1	40 638	42,9	5 448	5,7	20 632	21,8	94 789	100,0
1997	18 200	17,2	6 000	5,7	3 600	3,4	3 000	2,8	44 100	41,8	6 000	5,7	24 617	23,3	105 517	100,0
1998	21 000	18,2	6 700	5,8	4 200	3,6	3 050	2,6	47 800	41,9	7 100	6,2	24 250	21,3	114 100	100,0
1999	22 800	18,3	7 200	5,8	4 500	3,6	3 100	2,5	51 000	42,0	7 800	6,3	25 000	20,6	121 400	100,0

b) Amaçlar

Enerji arzında sürekliliğin ve güvenilirliğin sağlanması esastır. Bunun yanısıra sanayide bir üretim ve toplumsal hayatta bir refah girdisi olarak enerji maliyetinin istikrarlı bir şekilde düşük tutulması amaçtır.

VII. Plan döneminde kamu yatırımları içinde sektöre ayrılan pay önemli oranda artırılmıştır.

1999 yılında birincil enerji ve elektrik enerjisi üretim ve tüketim değerlerinde hedef alınan ekonomik büyüme hızına paralel artışlar beklenmektedir. Bu çerçevede birincil enerji tüketiminin yüzde 4,0 oranında artarak 85,7 milyon tona, kişi başına tüketimin ise 1.330 kg petrol eşdeğerine ulaşması beklenmektedir.

Birincil enerji üretiminin ise 35,3 milyon ton petrol eşdeğeri olarak gerçekleşmesi öngörülmektedir. Buna göre 1999 yılında yurtiçi kaynakların toplam enerji arzı içindeki payının yüzde 41 mertebesinde oluşması beklenmektedir.

1999 yılında başta doğalgaz olmak üzere taşkömürü, linyit ve petrol ürünleri tüketiminde artış olacağı tahmin edilmektedir.

Elektrik enerjisi talebinin, hedeflenen ekonomik büyümeye paralel olarak, 1999 yılında yüzde 6,4 artışla 121.4 milyar kWh'a ulaşacağı tahmin edilmektedir. Buna göre kişi başına elektrik tüketimi 1.886 kWh/yıl olacaktır. Yıl içinde toplam 499,6 MW kurulu güce sahip hidro-elektrik santral projeleri (Dicle-110 MW, Kuzgun-9,1 MW, Özlüce-170 MW, Çamlığöze-32 MW, Suat Uğurlu 3-23,5 MW, Yenice-37,8 MW, Özel Sektör-117,2 MW) ile 1990,2 MW kurulu güce sahip termik santral projelerinin (Çayırhan IV-160 MW, Bursa Doğalgaz-1.400 MW, Özel Sektör-430,2 MW) devreye girmesi sonucunda toplam 2.490 MW güç ilavesiyle kurulu gücün 26.192 MW'a, ortalama üretim kapasitesinin de 133,5 milyar kWh'a ulaşması beklenmektedir.

Yıl içinde 890 km 380 kV'luk, 170 km 154 kV'luk yeni iletim hattının yapılması planlanmaktadır. Ayrıca sisteme 5.000 MVA 380 kV'luk ve 6.000 MVA 154 kV'luk trafo ve toplam 50 fider ilavesi yapılacaktır.

1999 yılı program uygulamasında kısa dönemde elektrik açığını hafifletmek için yatırımı tamamlanma safhasına gelmiş projelere hız verilecektir. Ayrıca rehabilitasyon çalışmalarıyla mevcut santrallerin verimleri artırılacaktır. Bunun yanısıra iletim ve dağıtımda yaşanan darboğazların giderilmesi amacıyla iletim ve dağıtım tesisleri ile şehir şebekeleri yatırımlarına ağırlık ve önem verilmektedir.

Elektrik iletim ve dağıtımında kayıpların ve kaçakların azaltılması amacıyla gerekli yatırımlara ve çalışmalara özel bir önem verilecektir.

Ülkemizin elektrik enerjisi talebinin orta ve uzun vadede güvenilir bir şekilde karşılanabilmesi için yapımı devam eden projelerin zamanında tamamlanması ve planlanan projelerin geciktirilmeden ele alınması gerekmektedir. Bu çerçevede yakıt ve santral işbirliğinin geliştirilmesi, kuruluşlar arasındaki kopuklukların giderilmesi ve entegre yürütülmesi gereken etüd ve yapım projelerinde koordinasyonun sağlanması önem arz etmektedir. Bu doğrultuda 1999 yılı program döneminde santral proje stokunu artırmaya yönelik olarak yeni termik ve hidrolik santral etüd projelerine önem verilecektir. Böylece kamu ve özel kesim şirketleri için yatırım seçenekleri artırılacaktır.

c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler

1999 yılında, sektörde kamu ve özel kesim şirketlerinin bir arada, sağlıklı bir şekilde yatırım ve işletme faaliyetlerini sürdürebilmelerini teminen mevzuatta yapılması gerekli değişiklikler ve yenilikler üzerinde durulacaktır. Bu çalışmaları gerçekleştirmek üzere kamu ve özel kesim temsilcilerinden oluşacak ve sektörün planlanmasına ve yönetimine katkı sağlayacak bir karar mekanizmasının ve kurumsal yapının gerçekleştirilmesi konusundaki çalışmaların 1999 yılı içinde tamamlanması hedeflenmektedir.

C. ULAŞTIRMA**a) Mevcut Durum**

1998 yılında ulaştırma sektöründe toplam 462,6 trilyon TL'lık kamu sabit sermaye yatırımı öngörülmüştür. Yıl içinde sağlanan ilave kaynaklar nedeniyle, yıl sonu itibarıyla 706,9 trilyon TL'lık yatırım gerçekleşmesi beklenmektedir. 1998 yılı yatırım gerçekleşmesinin alt sektörler itibarıyla dağılımı incelendiğinde, karayolunun yüzde 56,7, havayolunun yüzde 23,9, boruhattının yüzde 11,2, demiryolunun yüzde 4,4 ve denizyolunun ise yüzde 3,8 pay aldığı görülmektedir.

Yurtiçi yük taşımalarında karayolunun yüzde 87,4 payla ağırlığını koruduğu ve geri kalan payın demiryolunda yüzde 5,5, denizyolunda yüzde 5,3 ve boruhattında yüzde 1,8 olmak üzere dağıldığı görülmektedir. Yurtiçi yolcu taşımalarının ise yüzde 94,9'u karayolu ile yapılmıştır. Yurtdışı yük taşımaları denizyolu, yolcu taşımaları ise havayolu ağırlıklı yapısını korumuştur.

Yeni bir yaklaşımla Ulaştırma Ana Planının hazırlanması, alt sektörlerarası gerekli koordinasyonun sağlanması ve yapısal düzenlemelerin gerçekleştirilmesi konularındaki gereksinimler 1998 yılında da önemini korumuştur.

Ulaştırma sistemlerinin niteliklerine uygun özelleştirme programları oluşturulamamış ve özelleştirme kapsamına alınan kuruluşlarda istenilen düzeyde bir gelişme sağlanamamıştır. HAVAŞ'ın özelleştirilmesi tamamlanmış, THY ve TDİ'nin özelleştirilmesi çalışmalarına ise devam edilmiştir.

Trafik hizmetlerinde faaliyet gösteren çeşitli kuruluşlar arasında eşgüdümün sağlanması ve trafik güvenliği sorunlarına etkin çözümler geliştirilmesi amacıyla oluşturulan Karayolu ve Trafik Güvenliği Kurulları çalışmalarını düzenli bir şekilde sürdürmüştür.

1998 yılında 146 km otoyol ve 67 km bağlantı yolu hizmete açılarak, daha önce yapılanlarla birlikte toplam otoyol ağının 1.733 km'ye ulaşması beklenmektedir. İzmit Körfez Köprüsü ve Dilovası-Orhangazi Otoyolunun Yap-İşlet-Devret Modeli ile yaptırılması konusundaki ihale çalışmaları sonuçlandırılmış, Türk-İngiliz-Japon Ortak Girişimi ile bir ön anlaşma imzalanmıştır. 1998 yılı sonuna kadar Projenin yapımına geçilmesi beklenmektedir. Ayrıca, GAP Bölgesinin Akdeniz Limanlarına otoyol bağlantısını sağlayacak olan Gaziantep-Şanlıurfa otoyolu ile Kapıkule-Habur güzergahında otoyol bütünlüğünü sağlayacak olan Ankara-Pozantı otoyolu projelerinin yıl içinde dış kredili olarak yürütülmek üzere ihaleleri yapılmıştır.

1997 yılında programda yer alan toplam 213 km uzunluğunda devlet yolu projesi bitirilmiştir. Aynı yılda toplam 799 km beton asfalt yapımı, 1.275 km asarlı sathi kaplama yapımı gerçekleştirilmiştir. 1998 yılında, Ankara-Polatlı-Sivrihisar, Antalya-Alanya, Hopa-Kemalpaşa-Sarp ve Bolu Dağı Geçişi projelerinin yapım çalışmalarında önemli ilerlemeler

1999 Yılı Programı

Birinci Bölüm

kaydedilmiştir. Bolaman-Perşembe, Piraziz-Espiye ve Araklı-Hopa projelerine temin edilen kredilerle Karadeniz Sahil Yolu Projesinin yapımı hızlandırılmıştır. Diğer taraftan, Antalya-Alanya 4. Kesim için kredi temin edilmiş, Bozüyük-Bilecik-Adapazarı projesinin Japon OECF kredisi ile finanse edilmesi yönünde çalışmalar yürütülmüştür. 1998 yılında sağlanan ilave ödeneklerle, 714 km beton asfalt yol yapımı ve 1.250 km asfaltlı sathi kaplama yapımının realize edilmesi sağlanacaktır. Yıl sonu itibariyle özelleştirme gelirlerinden beklenen ödeneklerin sağlanamaması nedeniyle ancak 140 km'lik devlet yolu projesi bitirilebilecektir.

1998 yılında köy yollarında, Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğüne yıl içinde sağlanan ek ödeneklerle, 4.000 km asfalt, 4.000 km stabilize, ve 201 km beton yol yapımının gerçekleştirilmesi beklenmektedir. Ayrıca, Özel İdare imkanları katkısıyla 10.217 km asfalt, 4.271 km stabilize köy yolu yapımının gerçekleştirilmesi beklenmektedir.

Demiryolu taşımacılığının ulaştırma sektörü içindeki rolünün yeniden tanımlanmasını, demiryollarının piyasa koşullarına uygun, etkin ve ticari odaklı hizmet üretmesini sağlayacak yasal çerçeve ve politika belirlenmesine yönelik olarak TCDD İşletmesi Genel Müdürlüğü'nün yeniden yapılanmasını amaçlayan projenin sonuçlarının uygulamaya geçirilmesini sağlayacak eylem planı hazırlanması ve gerekli yasal düzenleme çalışmaları sonuçlandırılmamıştır.

1997 yılında demiryollarında 281 km yol yenilemesi yapılmış olup, 1998 yılında da 290 km yol yenilenecektir. 1998 yılında Menemen-Aliağa Çift Hatlı Demiryolunun altyapısı tamamlanma aşamasına gelmiştir.

Demiryollarında 1998 yılında yurtiçi yolcu taşımalarında yüzde 5,7 artış, yük taşımalarında ise yüzde 2,5 düşüş gerçekleşmesi beklenmektedir.

Boğaz Tüp Geçişi ve Gebze-Halkalı Banliyö Hattının İyileştirilmesi Projelerinin etüd çalışmaları, avan projeleri ve uygulama projeleri 1998 yılında tamamlanmıştır. Projelerin Japon OECF kredisi ile yapımı yönünde görüşmeler sürdürülmektedir.

1998 yılında limanlarımızdaki yükleme-boşaltma faaliyetlerinin 135 milyon ton'a, konteyner trafiğinin de 1.200.000 TEU'ya ulaşması beklenmektedir.

Deniz ticaret filosu tonajının kiralık gemiler hariç 10,5 milyon DWT'a ulaşması ve filonun dış ticaret taşımalarından aldığı payın yüzde 30 olarak gerçekleşmesi beklenmektedir.

Türkiye-İtalya arasındaki Ro-Ro seferleri D.B. Deniz Nakliyat T.A.Ş.'nin 2. özel kesimin 8 gemisi ile sürdürülmektedir.

Tamamlanan İstanbul ve Marmara Yöresi Liman İhtiyacı Etüdü çerçevesinde; Kuzey Marmara (Tekirdağ) Limanı Projesinin Yap-İşlet-Devret modeliyle yapımına ilişkin işlemler başlatılmıştır. Derince Konteyner Terminali Yap-İşlet-Devret modeli kapsamında ihale edilmiş olup, uygulama sözleşmesi Danıştay'da inceleme safhasındadır.

1998 yılında havalimanı ve meydanlarında gerçekleşen yolcu trafiğinin dışhatlarda 1997 yılındaki 19,7 milyon seviyesinden yüzde 1,5 artışla 20 milyona, toplamda ise 1997'deki 34,4 milyon seviyesinden yüzde 3,8 azalışla 33,1 milyona ulaşması beklenmektedir.

Yap-İşlet-Devret modeli ile yapılan yeni dış hatlar terminal binasının tamamlanmasıyla Antalya Havalimanında hizmet kalitesi artmıştır. Ancak turizm sektöründe yaşanan daralmaya paralel olarak iç hat yolcu trafiğinde azalma

yaşanmasına ve Bodrum/Milas Havaalanının işletmeye alınmasına rağmen Atatürk, Esenboğa, Adnan Menderes ve Dalaman Havalimanlarının altyapısı yoğun uçak ve yolcu trafiği nedeniyle özellikle yaz aylarında oldukça yetersiz kalmıştır.

Programlanmış yatırımlar ile mevcut alanların modernizasyonu ve kapasitelerinin artırılmasının yanı sıra, turizm açısından önemli merkezlerde hava meydanlarının yapımı ve geliştirilmesi konusu önemini korumaktadır.

1998 yılı içinde Antalya Havalimanı Yeni Dış Hatlar Terminal Binası, Bodrum/Milas Havaalanı Dış Hatlar Terminal Binası, Tekirdağ/Çorlu, Adıyaman, Uşak Havaalanları, Kocaeli/Cengiz Topel, Trabzon, Van Havaalanları Yeni Terminal Binaları tamamlanarak hizmete açılmıştır. Yıl sonu itibarıyla Nevşehir Havaalanının da tamamlanmasıyla 13 milyon yolcu/yıllık ilave bir kapasite yaratılmış olacaktır.

Yap-İşlet-Devret Modeli kapsamındaki projelerden Atatürk Havalimanı Yeni Dış Hatlar Terminal Binası projesi 306 milyon dolar maliyet üzerinden 3 yıl 8 ay 20 gün işletme süresi karşılığında ihale edilmiş yer teslimi 1998 başında yapılmıştır. Projenin yapım süresi 30 ay olup meydana 15 milyon yolcu/yıllık ilave kapasite yaratılacaktır.

THY A.O. Genel Müdürlüğünce sürdürülen modernleşme ve gelişim politikaları kapsamında 49 adet orta kapasite orta menzil B737-800 uçağının alımı programlanmış, böylece filonun önemli ölçüde yenilenmesi amaçlanmıştır. 1998 yılı itibarıyla filoya katılacak 6 adet B737-800 uçağı ve 3 adet kargo uçağı ile birlikte 71 uçak ve 10.869 koltuk kapasitesine ulaşan THY filosu, 5,9 olan yaş ortalaması ile dünyanın genç filoları arasında yer almaktadır.

THY'nin, yurtiçi ve yurtdışı yolcu-km değerlerinin 1998 yılında sırasıyla yüzde 11,4 ve yüzde 13 oranında artması beklenmektedir.

9 adet özel sektör havayolu işletmesi ise 65 uçak ve 12.573 koltuk kapasitesi ile 1998 Eylül sonu itibarıyla, dışhat yolcu taşımacılığında yüzde 32'lik pazar payına gerilerken yabancı şirketlerin pazar payı geçtiğimiz yıla kıyasla artış göstererek yüzde 48'e ulaşmıştır.

DHMI Genel Müdürlüğünce işletilen havalimanı ve meydanlarının sayısı 18'i uluslararası statüde olmak üzere yıl içinde Tekirdağ/Çorlu, Nevşehir, Adıyaman, Uşak ve Kayseri Havaalanlarının da işletmeye alınmasıyla 34'e ulaşacaktır.

Türkiye'deki en önemli ham petrol boru hattı olan Irak-Türkiye Ham Petrol Boru Hattı, Irak ile Birleşmiş Milletler Örgütü arasında yapılan anlaşma sonucunda geçici olarak kısmen hizmete açılmıştır. Ancak bu hattaki petrol taşımacılığı faaliyeti asgari düzeyde bulunmakta ve bu durumun sektörel yatırımların finansmanı konusundaki olumsuz etkisi devam etmektedir. Buna karşılık, Orta Asya ve Kafkasya Bölgelerinde üretilecek ham petrol ve doğal gazı Türkiye üzerinden Batı Avrupa pazarlarına ulaştıracak boru hatlarının gerçekleştirilmesine yönelik girişimler sürdürülmektedir.

1996 yılında İran ile imzalanan doğal gaz anlaşması çerçevesinde, 10 milyar m³ doğal gazın ithali için; Doğu Anadolu Doğal Gaz Ana İletim hattının inşasına başlanmıştır. Ayrıca, 16 milyar m³ Rus doğal gazının Karadeniz'den geçerek Samsun üzerinden Ankara'ya ulaşımı konusunda yapılan çerçeve anlaşması doğrultusunda Aralık 1997 tarihinde alım-satım anlaşması yapılmıştır. Hazar-Akdeniz Ham Petrol Boru Hattı projesinin Dünya Bankasınca desteklenen fizibilite etüdü ve çevresel etki değerlendirme çalışmaları tamamlanmıştır.

1999 Yılı Programı**İkinci Bölüm**

Doğal gaz kullanımının ülke çapında yaygınlaştırılmasına yönelik yatırımlara devam edilmektedir. Bursa ve Eskişehir Doğal Gaz Dağıtım Şebekesi Projeleri tamamlanma aşamasına gelmiştir.

Karacabey-İzmir Doğal Gaz Boruhattı Projesinin 1998 yılında ihalesi yapılmıştır.

TABLO: II.28- Ulaştırma Sektörü Yolcu Taşımalarında Gelişmeler

ALT SEKTÖR	(Milyon Yolcu-Km)				
	1997	1998	1999	Yıllık Artış (%)	
	Gerçekleşme (1)	Ger.Tahmini (2)	Tahmin (3)	1998 (2/1)	1999 (3/2)
YURTIÇİ					
Karayolu (1)	180 967	189 200	196 800	4,5	4,0
Demiryolu	5 770	6 100	6 300	5,7	3,3
Denizyolu	590	620	650	5,1	4,8
Havayolu (2)	3 033	3 380	3 605	11,4	6,7
TOPLAM	190 360	199 300	207 355	4,7	4,0
YURTDIŞI					
Denizyolu	120	125	130	4,2	4,0
Havayolu (2)	10 704	12 093	13 067	13,0	8,1
TOPLAM	10 824	12 218	13 197	12,9	8,0

(1) 1996 yılından itibaren Otoyol+Devlet Yolu+İl Yolu taşımaları toplamıdır.

(2) Yalnız kamu sektöründe yapılan taşımalardır.

TABLO: II.29- Ulaştırma Sektörü Yük Taşımalarında Gelişmeler

ALT SEKTÖR	(Milyon ton-km)				
	1997	1998	1999	Yıllık Artış (%)	
	Gerçekleşme (1)	Ger. Tahmini (2)	Tahmin (3)	1998 (2/1)	1999 (3/2)
YURTIÇİ					
Karayolu (1)	139 789	145 400	149 900	4,0	3,1
Demiryolu	9 331	9 100	9 300	-2,5	2,2
Denizyolu (2)	8 400	8 800	9 000	4,8	2,3
Havayolu (3)					
Yolcu Dahil (3a)	248	275	295	10,9	7,3
Kargo+Posta+F.Bagaj (3b)	18	18	21	0,0	16,7
Boruhattı					
Ham Petrol	2 998	2 978	2 979	-0,7	0,0
D. Gaz (milyon Nm küp) (4)	6 574	6 600	9 000	0,4	36,4
TOPLAM	160 536	166 296	171 200	3,0	3,6
YURTDIŞI					
Demiryolu	283	330	320	16,6	-3,0
Denizyolu (2)	518 000	532 000	550 000	2,7	3,4
Havayolu (3)					
Yolcu Dahil (3a)	1 013	1 017	1 120	0,4	10,1
Kargo+Posta+F.Bagaj (3b)	235	246	266	4,7	8,1
Boruhattı					
Ham Petrol (Transit)	11 500	22 435	22 435	95,1	0,0
TOPLAM	505 676	528 384	543 139	4,7	3,2

(1) 1996 yılından itibaren Otoyol+Devlet Yolu+İl Yolu taşımaları toplamıdır.

(2) Denizyoluyla yapılan taşımaların tümünü kapsamaktadır. Hesaplanmış tahmini taşıma miktarlarıdır.

(3) Yalnız kamu sektöründe yapılan taşımalardır.

(3a) Yolcu ağırlığı ve bagajı (20 kg./yolcu'ya kadar) dahil taşınan yük. (Toplama dahil değildir).

(3b) Taşınan kargo + posta + fazla bagaj. (Toplama dahildir).

(4) Rusya Federasyonu-Türkiye DGBH ile yapılan doğal gaz taşımalarıdır. (Toplama dahil değildir).

b) Amaçlar

Sektörde verimliliğin artırılması, mevcut kapasitelerin etkin kullanımı, ulaşım modları arasında dengenin sağlanması ve kalkınma hedeflerine ulaşılmasına en fazla katkı sağlayacak altyapının oluşturulması temel amaçtır.

Yeni bir yaklaşımla ele alınacak Ulaştırma Ana Planının veri tabanının oluşturulması ve kuruluşlar arasında gerekli koordinasyonun sağlanması için öngörülen yeniden yapılanma çalışmaları sürdürülecektir.

Artan çevre bilinci nedeniyle giderek önem kazanan sosyal maliyet kavramının ulaştırma sektöründe planlama ve projelendirme aşamasında dikkate alınması amacıyla, Avrupa Ulaştırma Bakanları Konseyi çerçevesinde yürütülen çalışmalara paralel olarak, ülkemizde de ulaştırma alt sektörlerinde sosyal maliyetlerin belirlenmesi çalışmaları başlatılacaktır.

AB ile entegrasyon sürecinde, ulaştırma politikalarında uyum sağlanması için gerekli yasal ve kurumsal düzenlemelerin hazırlık çalışmalarına hız kazandırılacaktır. Türk Devletleriyle gelişen ekonomik ve uluslararası ilişkilerin gerektirdiği ulaştırma altyapısının ülke yararları ve olanakları gözönünde tutularak, uluslararası ulaştırma politikamızın esas ve öncelikleri çerçevesinde değerlendirilmesi çalışmalarına başlanacaktır.

1999 yılında, alt ve üst yapıdaki iyileştirme faaliyetleri ile bakım-onarım çalışmalarına öncelik verilecektir.

Türk Cumhuriyetleriyle karayolu bağlantılarının iyileştirilmesi amacıyla başlatılan etüd-proje çalışmalarına ve açılacak hudut kapıları yollarının yapımına hız verilecektir.

Karayollarında; ülkemizin Ortadoğu, Asya ve Avrupa bağlantılarındaki avantajlı konumundan faydalanmak ve yurtiçi ekonomik ve sosyal gelişimin gerektirdiği karayolu altyapısını oluşturmak üzere, karayolu ağı trafiğinin gerektirdiği kesimlerde otoyol ve bölünmüş yol sistemi ve köprü bağlantıları ile geliştirilecek, Karadeniz ve Akdeniz sahil yolları ve bağlantılarının bitirilmesine önem verilecek, önemli şehir geçişlerinin çevre yollarına dönüştürülmesine devam edilecektir. GAP Bölgesinin kuzey ve kuzeydoğu konumundaki ülkelerle beklenen ihracat ilişkilerinin etüdü yapılarak gerekli altyapı ihtiyacı belirlenecektir.

Yapımı devam eden otoyollardan, 1999 yılında 50 km otoyol ve 32 km bağlantı yolu olmak üzere toplam 82 km'lik kesimin hizmete açılması planlanmıştır. Böylece, toplam otoyol ağı uzunluğu 1.815 km'ye ulaşacaktır.

1999 yılında Bursa Çevreyolunun yapımına (54 km), Orhangazi-Bursa-İzmir Otoyolu güzergahı ile kesişen batı kesimi öncelikli olmak üzere başlanacaktır.

Trafik güvenliği kapsamında trafik muayene işlemlerinin özel sektör tarafından yürütülmesi yönünde çalışmalar sürdürülecektir. Ayrıca trafik güvenliği kapsamındaki yatırımların termininde bitirilmesi çalışmalarına ağırlık verilecektir.

Bölünmüş yol olarak biten aks üzerinde yer alan ve tamamlanamayan köprülerin kaza kara noktalarını oluşturması ve 1999 yılında bitirilmesi programlanan bölünmüş yol kesimleri üzerinde yer alan köprülerin eş zamanlı bitirilmesi zarureti nedeniyle 1999 yılında bu köprülerin bitirilmesine öncelik verilecektir.

1999 yılında 134 km'si bölünmüş yol olmak üzere toplam 757 km Devlet Yolu projesinin tamamlanması, Devlet ve İl yollarında toplam 320 km Beton Asfalt yol ve 530 km Astarlı Sathi Kaplama yapımı gerçekleştirilecektir.

1999 yılında, üzerindeki trafik hacimleri ve yoğun taşıma yükleri nedeniyle mevcut altyapısı darboğaz teşkil eden Ankara-Polatlı-Sivrihisar ve Bolu Dağı Geçişi projelerinin kavşak düzenlemeleri, üstköprü ve bağlantı yolları dışında trafiğe açılması beklenmektedir.

Köy yollarında, grup köy yolu yapımına önem verilecek, bu yollar ile köy merkezlerine ulaşan yolların öncelikle asfaltlanması sağlanacaktır. 1999 yılında Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğünce yenileme dahil 2.000 km asfalt, 4.000 km stabilize ve 350 km beton köy yolu yapımının gerçekleştirilmesi programlanmıştır.

TCDD İşletmesi Genel Müdürlüğünün yeniden yapılanmasını amaçlayan projenin sonuçlarının uygulamaya geçirilmesini sağlayacak eylem planı hazırlanacak ve gerekli yasal düzenleme çalışmalarına devam edilecektir.

1999 yılında İzmit Kentiçi Dört Hatlı Demiryolu Geçişi ve Aliağa-Menemen Projelerinin, Nemrut Bağlantısı dahil (6 km), altyapı inşaatı tamamlanacaktır. Mevcut demiryolu şebekesinden en üst düzeyde yararlanılmasını sağlamak üzere iyileştirme, modernizasyon ve bakım yatırımlarına öncelik verilecektir.

Türkiye'nin Orta Asya Ülkeleri ile ekonomik ilişkilerinin güçlendirilmesi açısından önem taşıyan Türkiye-Gürcistan (Kars-Tiflis) Demiryolu Bağlantısı projesinin kredili olarak yapımı çalışmalarına hız kazandırılacaktır.

1999 yılında 350 km demiryolu yenilenecek, 6 adet manevra lokomotifi, 35 adet yolcu ve 450 adet yük vagonu temin edilecektir.

1999 yılı sonunda deniz ticaret filosu tonajının 11 milyon DWT'a, limanlardaki yükleme-boşaltma faaliyetlerinin 150 milyon ton'a ve konteyner trafiğinin de 1.400.000 TEU'ya ulaşması beklenmektedir.

Kuzey Marmara (Tekirdağ) Limanının YİD modeliyle yapımına ilişkin 1998 yılında başlatılan çalışmaların 1999 yılında ihalenin yapılarak sürdürülmesi beklenmektedir.

1999 yılında havalimanı ve meydanlarında yolcu trafiğinin iç ve dış hatlar toplamında 38 milyona ulaşması beklenmektedir.

1999 yılında Samsun/Çarşamba Havaalanı ile Gökçeada Havaalanının Uçuş Ünitelerinin tamamlanarak hizmete açılmasının yanısıra Bodrum/Milas, Adnan Menderes ve Esenboğa Havaalanlarına Yap İşlet Devret Modeli ile yeni terminal binalarının yapılması, Çukurova Bölgesel Havaalanının da yine aynı modelle ihale edilmesi beklenmektedir.

Hazar-Akdeniz Ham Petrol Boru Hattı başta olmak üzere uluslararası petrol ve doğal gaz projelerine özel önem verilecektir.

Doğal gazda arz güvenliğinin sağlanmasına yönelik kaynak çeşitlendirmesi politikası doğrultusunda, Türkmen doğal gazının ithali amacıyla, Doğu Anadolu Bölgesi'nden Türkiye'ye giriş yapacak yeni doğal gaz boru hattının inşasına yönelik girişimlerden olumlu sonuçlar alınacağı tahmin edilmektedir. Ayrıca, Rusya Federasyonu'ndan Karadeniz geçişli doğal gaz ithali için yapılması planlanan ve Karadeniz geçişini

sağlayacak boru hattı ile Samsun-Ankara doğal gaz boru hattının inşasına başlanması beklenmektedir. Mısır'dan temini düşünülen doğal gaz ile ilgili fizibilite çalışmalarının tamamlanması planlanmaktadır.

Doğal Gaz Ege İletim Hattı projesinin Karacabey-İzmir bölümünün yapımına devam edilecektir.

c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler

Ulaştırma Bakanlığı bünyesinde, ulaştırma alt sektörlerinde faaliyet gösteren kuruluşların koordinasyonundan sorumlu ayrı bir birim oluşturulması için, gerekli hukuki düzenlemeler ile 3348 sayılı Ulaştırma Bakanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun'da yapılacak değişiklikler konusunda çalışmalar tamamlanacaktır.

Kentlerarası karayolu taşımalarında, özellikle yük taşımalarında, büyük ve güvenilir ortaklıklar ve örgütlenmelerin özendirilmesi, taşımacılığın sağlıklı bir yapıya kavuşturulması için hazırlıkları tamamlanan Karayolu Taşıma Kanun Tasarısının yasalaşma süreci başlatılacaktır. Yurtiçi Yük Taşımacılığı Yönetmeliği tasarısı üzerinde çalışmalar tamamlanmıştır. Karayolu Taşıma Kanununun yayınlanması sonrasında Tasarıya son şekli verilecektir.

Karayollarında taşımacının sorumluluklarını belirleyen Ticaret Kanunu hükümlerinin, Eşyaların Karayolundan Uluslararası Nakliyatı İçin Mukavele Sözleşmesi (CMR Konvansiyonu) hükümleri ile uyumlandırılması çalışmasına devam edilecektir.

Demiryollarında örgütsel yapıdaki yetersizlik ve eksikliklerden kaynaklanan sorunların çözüme kavuşturulması amacıyla TCDD İşletmesi Genel Müdürlüğü'nün yeniden yapılanmasını amaçlayan etüd çalışmaları tamamlanmıştır. Etüd sonuçlarının uygulamaya aktarılmasını sağlayacak yasal düzenleme çalışmaları sürdürülecektir.

Liman işletmeciliğinin otonom bir yapıya kavuşturulması veya özelleştirilmesi suretiyle uluslararası rekabete hazır hale getirilmesi için gerekli idari ve hukuki düzenleme çalışmalarına devam edilecektir.

Altyapıların işletmelere rayiç bedelle devrini sağlayacak yasal düzenleme çalışmalarına devam edilecektir.

Sivil Havacılık Genel Müdürlüğü'nü yarı otonom ve yaptırım gücü yüksek bir yapıya kavuşturmak amacıyla başlatılan yasal düzenleme çalışmaları sonuçlandırılacaktır.

Stol havaalanlarının yapımı, mülkiyeti, işletilmesi ve idamesi konularında yetki ve sorumlulukların belirlenmesi amacıyla yasal düzenleme çalışmaları sürdürülecektir.

D. HABERLEŞME

a) Mevcut Durum

1998 yılında telefon santral kapasitesinin 18,8 milyon hatta, telefon abone yoğunluğunun ise yüzde 26,6'ya ulaşması beklenmektedir.

GSM-Sayısal Mobil Haberleşme Sisteminin yurt düzeyinde yaygınlaşması hızlı bir şekilde devam etmekte olup, 1998 sonu itibarıyla GSM (cep telefonu) abone sayısı 3 milyon adede ulaşarak toplam mobil telefon abone yoğunluğunun yüzde 5'e erişeceği tahmin edilmektedir.

Regülasyon, regülasyondan sorumlu Düzenleyici Kurumun yeniden oluşumu, Türk Telekomünikasyon A.Ş.'nin statüsü ve çalışanlarının özlük hakları, lisans ve ruhsat usul ve esaslarını belirleyen yeni Telekomünikasyon Yasa Taslağı henüz TBMM'ne sevk edilememiştir. Rekabet açısından da çok önemli maddeler içeren bu bütüncül taslağın, özelleştirme işlemlerinin başarılı bir şekilde yapılabilmesi için de yasalaşması gereği önem arz etmektedir.

Yıllık programlarda yer alan telekomünikasyon pazarına yönelik detaylı düzenleme çalışmaları konusunda mesafe alınamamıştır. Telekomünikasyon sektörünün düzenlenmesinden sorumlu kuruluş olan Haberleşme Genel Müdürlüğü'nün statü ve istihdam sıkıntılarının biran önce aşılması amacıyla, idari ve mali özerkliğe sahip bir kurum olarak yeniden yapılandırılmasının temini önem arz etmektedir. Telekomünikasyon pazarına ilişkin belirsizliklerin giderilmesine yönelik yasa ve detaylı regülasyon mevzuat hazırlıkları yapılmadığı taktirde, özelleştirme, ruhsat ve lisans dağıtımlarından beklenen faydaların elde edilemeyeceği açıktır. Özellikle; telekomünikasyon hizmetleri kullanıcılarının haklarının korunması, işleticilerin yaygın hizmet yükümlülüklerinin tespiti, tekeli fiyatlandırmanın ve çapraz sübvansiyonların önlenmesi, pazara yeni girecek işleticilerin hakim işleticiler tarafından caydırılmasının engellenmesi, ara bağlantı fiyatlandırmalarının maliyet esaslı olarak tespiti ve düzenleyici kurumun rolünün belirlenmesi gibi konuların, yeni Telekomünikasyon Yasa Taslağı'nın yasalaşması ve detaylı mevzuat hazırlanmasıyla biran önce açıklığa kavuşturulması ihtiyacı devam etmektedir.

Türk Telekomünikasyon A.Ş.'nin satış işlemleri için danışman belirlenmiş olup blok satışa ilişkin hazırlıklara başlanmıştır. 1998 yılı içerisinde yapılması planlanan blok satış işleminin, yeni Telekomünikasyon Yasa Taslağı'nın yasalaşmasındaki gecikmeden dolayı 1999 yılının ilk yarısına kayması beklenmektedir. Halka arzın ise, uluslararası mali piyasalardaki gelişmelere bağlı olarak, blok satışı müteakip altı ay içerisinde gerçekleştirilmesi mümkün olabilecektir.

GSM mobil haberleşme sisteminde iki özel firma ile lisans sözleşmeleri imzalanarak Hazine'ye 1 milyar dolar kaynak girişi sağlanmıştır. GSM 1800 bandında işletime verilecek üçüncü ve dördüncü cep telefonu lisanslarına ilişkin değer tespiti, kurulan Komisyon marifetiyle yapılarak Ulaştırma Bakanlığı'na bildirilmiş olup, 1998 yılı içerisinde hazırlıkların tamamlanarak ihaleye çıkılması beklenmektedir.

İnternet ağının omurgasını oluşturmak üzere gelir ortaklığı bazında bir firma tarafından yatırımları yapılan Turnet servisi, pazardaki talebi karşılayacak kapasiteye erişememiştir. İnternet hizmetlerinde yüksek maliyet ve düşük hız, internet erişim yoğunluğunu olumsuz olarak etkilemektedir. Gerek bu sıkıntıları azaltmaya ve gerekse de kamu hizmetlerinde ve eğitimde kullanılmaya yönelik yeni Türk Telekom İnternet Alt Yapısı'nın (TT-Net) 1999'un ilk çeyreğinde devreye girmesi beklenmektedir.

1996 yılında çalışmalarına başlanılan Enformasyon Altyapısı Master Planı'nın 1998 yılı sonunda tamamlanması beklenmektedir.

Elektronik medya konusunda mevzuat düzenlemelerinin daha ileri aşamada olması dolayısıyla serbest rekabet ortamı tesis edilmiş ve yerel bazda özel televizyon kanallarına lisans verilmesine başlanılmıştır. Bunun yanında ulusal televizyon ve radyo kanallarına lisans verilmesi ile TRT kanallarının lisans altında özelleştirilmesi konusunda herhangi bir gelişme gözlenmemektedir.

Posta İşletmesi'nin yeniden yapılandırılması ile sektörün düzenlenmesine ilişkin çalışmalar istenilen düzeyde olmamasına karşın, 1998 yılı içerisinde bir ön çalışmanın başlatılması beklenmektedir.

TABLO: II.30- Haberleşme Hizmet Kapasitelerindeki Gelişmeler

(Birim: Adet)

Haberleşme	1997 Gerçekleşme	1998 Ger. Tahmini	1999 Tahmin
Sabit Telefon Santral Kapasitesi (Bin Hat)	17 584	18 834	19 934
Telefon Abone Sayısı (Bin)	15 744	16 900	18 000
Sabit Telefon Abone Yoğunluğu (%)	25,2	26,6	28,0
Mobil Telefon Abone Sayısı			
Analog (NMT 450)	126 659	130 000	150 000
Sayısal (GSM)	1 483 149	3 050 000	5 496 100
Mobil Telefon Abone Yoğunluğu (%)	2,6	5,0	8,8
Kırsal Telefon İrtibatı	50 605	52 100	53 600
Ankesörlü Telefon Sayısı	70 698	80 000	90 000
Kartlı	42 805	52 100	62 100
Şehir içi Telefon Dağıtım Tesisleri (Bin Çift Hat)			
Prensipal Şebeke	25 762	27 712	29 000
Lokal Şebeke	36 025	39 025	42 000
Fiber Optik Hat Uzunluğu (Km)	36 573	51 575	67 000
Radyo-link Sistemleri (Alıcı-Verici)	6 720	7 225	7 800
Çağrı Abonesi	130 499	130 000	160 000
Kablo TV Abonesi	511 706	600 000	900 000

b) Amaçlar

Serbest rekabet ortamında ucuz, verimli, süratli, kaliteli ve güvenli hizmetler sunan, kullanıcıya alternatif seçim olanakları tanıyan telekomünikasyon, radyo, televizyon ve bilgi ağlarının; çağdaş dünya ile bütünleşmeyi ve bilgi çağı toplumuna uyumu sağlayacak şekilde kurulması ve geliştirilmesi temel amaçtır.

Sektörde, tüketici refahını artırmak için rekabet ortamının hızla gerçekleştirilmesi ihtiyacı devam etmektedir. Bu bakımdan; sektörün yeniden yapılandırılmasında özelleştirme kadar serbestleştirme de önem arz etmektedir. Pazarın tamamen serbestleştirilmesi için Dünya Ticaret Örgütü'ne verilen, temel telekomünikasyon hizmetlerinde 31.12.2005 tarihinden sonra pazarın tamamen serbestleştirilmesi taahhüdünde sürenin öne çekilmesi tasarlanmakta olup, ilgili Yeni Telekomünikasyon Yasa Taslağı'nda bununla ilgili bir hüküm de yer almaktadır.

Yeni Telekomünikasyon Yasa Taslağı'nın Türk Telekomünikasyon A.Ş.'nin özelleştirilmesi öncesi yasalaşması beklenmektedir. Telekomünikasyonda, rekabet ortamının tesisi yönünden, şebeke işleticileri ile regülatör kurumun birbirinden ayrı olarak yapılandırılması zorunlu görülmektedir.

1999 yılında Türk Telekomünikasyon A.Ş. hisselerinin, blok satış ve halka arz yoluyla satılması ve katma değerli hizmetlerde özel sektöre lisans verilmesi hedeflenmektedir. Üçüncü ve dördüncü cep telefonu lisans sözleşmelerinin 1999 yılının ilk çeyreğinde yapılarak, yılın üçüncü çeyreğinde yeni şebekelerin hizmete girmesi beklenmektedir. Mobil telefon hizmetlerinde yeni lisanslarla birlikte rekabetin artarak abone sayısının 5,5 milyon adede, mobil telefon abone yoğunluğunun ise yüzde 8,8'e ulaşması beklenmektedir. Bu lisanslara ilave olarak Katma Değerli Telekomünikasyon Hizmetlerinde yeni lisansların verilmesi de 1999 yılında gündeme gelebilecektir.

Telekomünikasyon şebekesinin genişlemesinde büyük yerleşim merkezlerine göreceli olarak ağırlık verilerek, 1999 yılında kamu tarafından gerçekleştirilecek 400 bin hattın yanısıra, gelirden geri ödeme esasına göre özel sektörde yapılan yatırımlarla birlikte mevcut kapasiteye toplam 1.100 bin hat telefon santrali ilave edileceği tahmin edilmektedir. Böylece sabit telefon abone yoğunluğunun yüzde 28'e yükselmesi beklenmektedir. Bunun yanısıra, 1999 sonunda Kablo TV abonesinin 900 bine, telefonlu kırsal yerleşim yeri sayısının ise 53.600'e ulaşması beklenmektedir.

Telekomünikasyon yatırımlarında şebeke genişletmesi yanında erişim kanallarının kapasitesini artıracak ve artan veri trafiğine paralel olarak sadece ses telefonu temelli bir yapı yerine hızlı ve güvenilir veri ve görüntü haberleşmesine imkan tanıyacak bir altyapı planlamasına ağırlık verilecektir.

Yeni TTNet internet altyapısı ile internet erişiminde yaşanan sıkıntıların azalması beklenmekle birlikte alternatif altyapıların devreye girmesi geciktikçe sorunların bir bölümünün devam etmesi beklenmektedir.

1999 yılında Başbakanlık bünyesinde kamu kurumlarının veri altyapılarını birbirine bağlayacak Muhabere Elektronik ve Bilgi Sistemleri etüdünün tamamlanması beklenmektedir.

Radyo Televizyon Üst Kurulu tarafından özel ve kamu radyo ve televizyon kanallarına ulusal frekans tahsislerinin yapılması ve lisansların verilmesi beklenmektedir.

Posta hizmetlerinde güvenilirlik ve süratin sağlanması için otomasyon ve mekanizasyon yatırımlarına devam edilmektedir. Ayrıca Posta İşletmesi'nin yeniden yapılandırılması ve sektörün düzenlenmesi için gerekli çalışmalara hız kazandırılacaktır.

Radyo, televizyon ve telsiz yayınlarının, yapılan frekans tahsislerine olan uygunluğunu izlemek amacıyla kurulması planlanan Milli Monitör Sistemi projesinin 1998'de mühendislik hizmetleri ve ilk cihaz teslimatının yapılması öngörülmektedir.

c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler

Telekomünikasyon Yasa Taslağı ve telekomünikasyon pazarının regülasyonu ile ilgili mevzuat hazırlıkları özelleştirme öncesi tamamlanacak, serbestleştirme ve lisans işlemlerine hız verilecektir.

Posta İşletmesi'nin verimliliğinin artırılması ve hizmet kalitesinin iyileştirilmesine yönelik olarak yeniden yapılandırılması ve pazarın serbestleştirilmesi için gerekli etüdlere yapılacak, geçerliliği kalmayan mevzuat güncel hale getirilecektir.

E. KENTSEL ALTYAPI

a) Mevcut Durum

Hızlı kentleşme sonucu, kentsel altyapı hizmetlerine olan ihtiyaç süratle artmakta, ilave kentiçi su dağıtım şebekeleri ile atıksu toplama sistemi ve bertaraf tesislerinin yapımı ve mevcutlarının bakım, onarım ve yenilenme çalışmalarının hızlandırılması gerekmektedir.

Kuruluşlar arasında proje yapım, inşaa, bakım-onarım ve işletme safhalarında gerekli eşgüdüm ve bilgi akışını sağlayacak kurumsal yapıya olan ihtiyaç devam etmektedir.

Kentsel altyapı hizmetlerinin yürütülmesinde verimliliğin artırılması ve hizmet kalitesinin yükseltilmesi amacıyla bazı belediyelerde özelleştirme çalışmalarına başlanılmıştır.

Kentiçi su dağıtım şebekelerinde bakım, onarım ve yenileme çalışmalarındaki gecikmeler ülke genelindeki su kayıplarının önemli boyutlara ulaşmasına yol açmaktadır. Bu amaçla, özellikle Büyükşehirlerde, su kayıplarının önlenmesi amacıyla yapılan çalışmalara hız verilmiştir.

Yeraltı ve yerüstü su kaynaklarının korunmasında, planlamasında ve yönetiminde yetersizlikler bulunmaktadır. Su kullanım planlamasının havza bazında ele alınması ile içmesuyu kaynaklarının korunması amacıyla kontrolsüz yapılaşmanın engellenmesi önemini korumaktadır. Özellikle büyük kentlerde içmesuyu havzalarında imarsız ve kontrolsüz yapılaşmanın içmesuyu kaynaklarını kirletmesi önemli bir sorun olarak varlığını sürdürmektedir.

Gelişen arıtma teknolojilerinin takibi, ülkemiz koşullarına uyarlanması ve denetim mekanizmasındaki yetersizlikler yatırım maliyetlerinin artmasına yol açmaktadır.

İller Bankası tarafından 1998 yılında 180 beldede içmesuyu tesisi, 8 beldede ise kanalizasyon tesisi tamamlanmıştır. Ayrıca Büyükşehir Belediyeleri'nin Su ve Kanalizasyon İdareleri'nce de kentiçi içme ve kullanma suyu temini ile kanalizasyon ve atıksu arıtma tesisi yapımına ilişkin projelere devam edilmiştir.

Belediyeler, içmesuyu, kanalizasyon ve arıtma tesisleri gibi altyapı hizmetleri için finansman sağlamak ve bu tesislerin işletmesinde yeterli sayı ve nitelikte eleman istihdam etmekte güçlüklerle karşılaşmaktadır.

b) Amaçlar

Kentsel altyapı tesislerinin yapım ve işletme aşamalarında, belediyelerin ortak çözüm üretebilmeleri amacıyla, Mahalli İdare Birlikleri'nin kurulması ve kentsel altyapı hizmetlerinin projelendirilmesi desteklenecektir.

Kentsel altyapı yatırımlarının finansmanında önemli bir paya sahip olan merkezi idare yerine, yerel yönetimlerin bu görevi üstlenmelerine önem verilecek, bu alanda Yap-İşlet-Devret modeli ve benzeri uygulamalar özendirilecektir.

İçmesuyu ve atıksu tarifeleri, işletme-bakım-onarım giderleri de gözönüne alınarak modern işletmecilik esaslarına göre düzenlenecek ve şebeke su kayıplarını azaltabilmek için gerekli olan yenileme çalışmalarına devam edilecektir.

Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü'nün, 1053 Sayılı Kuruluş Kanunu'na göre içmesuyu hizmeti yürüttüğü nüfusu 100 binin üzerindeki yerleşmeler, Genel Nüfus Sayımı sonuçlarına göre tekrar düzenlenecektir.

1999 yılında İller Bankası tarafından 254 beldenin içmesuyu, 9 beldenin kanalizasyon sisteminin tamamlanması hedeflenmektedir.

F. KIRSAL ALTYAPI

a) Mevcut Durum

Toprak ve su kaynaklarının geliştirilmesiyle tarımsal altyapının oluşturulmasında, kaynak yönetimi ve etkin kullanımı önemini korumaktadır.

1998 yılında sulama sektörüne 60,9 trilyon lirası özelleştirme gelirlerinden karşılanmak üzere, toplam 181 trilyon liralık kamu sabit sermaye yatırımı öngörülmüştür.

1999 Yılı Programı

Birinci Bölüm

Yıl içinde özelleştirmeden kaynak sağlanamamış olmakla beraber, verilen ek ödenekler çerçevesinde yapılan ödenek revizyonları sonucunda 134 trilyon liralık harcamanın gerçekleşmesi beklenmektedir.

Toprak ve su kaynakları kullanımının planlanması ve yönetimi konusunda ülke genelinde belirlenmiş kapsamlı bir politikanın ve sınırlı olan bu kaynakların tahsis, kullanım ve yönetimine yönelik yeterli mevzuatın bulunmayışı, doğal ve ekonomik kaynakların israfına yol açmaktadır.

Yatırım politikalarının oluşturulmasında, yatırımdan faydalanacakların katılımlarının sağlanamaması yatırımların kamu imkanlarıyla yürütülmesine ve tamamlanan tesislerin kullanıcılar tarafından benimsenmemesine ve etkin kullanılmamasına neden olmaktadır.

Yatırımcı kuruluşların aynı ve birbirini tamamlayıcı nitelikteki hizmetlerinin gerçekleştirilmesinde yeterli koordinasyon sağlanamamaktadır.

Kontrollü sulama sistemlerinin yaygınlaştırılmaması ve uygulanan sulama bedellerinin düşük olması, suyun israfına, bilinçsiz kullanımına ve drenaj problemlerine neden olmaktadır.

Diğer yandan Yatırım Programında yer alan proje paketinin büyüklüğü nedeniyle Bütçe imkanları çerçevesinde yürütülen projelerin ekonomik fizibilitesi azalarak projelerden beklenen faydanın zamanında temini sağlanamamakta ve ülkenin tarımsal altyapı ihtiyacı arzulan düzeyde karşılanamamaktadır.

1998 yılı sonu itibariyle toplam kamu sulamaları 3 milyon 597 bin hektara ulaşacak ve halk sulamaları ile birlikte, ekonomik olarak sulanabilir 8,5 milyon hektar alanın 4 milyon 652 bin hektarı sulanabilir hale gelecektir.

Sulamanın yanısıra verim artışı sağlamaya yönelik arazi toplulaştırma ve tarla içi geliştirme hizmetlerinde 1998 yılı sonu itibariyle toplam 890 bin hektara ulaşılmış olacaktır.

Yatırım Programında yeralan toplam 15 bin hektarlık Rüzgar Erozyonu Önleme Projesi kapsamında toplam 610 hektarlık alanda erozyon çalışması gerçekleştirilmiş olacaktır.

1998 yılı başı itibariyle, Güneydoğu Anadolu Projesi kapsamında yürütülen Aşağı Fırat I. Merhale Sulamaları ile Şanlıurfa-Harran ovasının 81 bin hektarı sulamaya açılmış olup, yıl sonuna kadar ilave 27 bin hektarlık alanda yatırımın tamamlanması beklenmektedir. Şanlıurfa-Harran ovasında 7,5 bin hektarlık alanda tarla içi geliştirme hizmetleri gerçekleştirilmiştir.

Sulama yatırımlarında gelenen seviye, tesislerin işletme ve bakım-onarım hizmetlerinin daha iyi yürütülmesi, suyun rasyonel kullanımı, tesislerin sürekliliği ve ekonomik verimliliğin artırılması için kamu eliyle gerçekleştirilen bu hizmetlere sulama tesislerinden faydalananların katılımının sağlanması gereğini ortaya çıkarmıştır. Bu kapsamda, Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğüne inşa edilerek işletmeye açılan sulama tesislerinin 1998 yılı itibariyle yüzde 78'ine karşılık gelen 1,4 milyon hektarının işletme, bakım ve yönetim sorumluluğu çeşitli kurum ve faydalananların kurdukları organizasyonlara devredilmiştir. Bunun sonucunda, tesisleri devralanların sorumluluklarını yeterli düzeyde gerçekleştirebilmeleri için Genel Müdürlük bünyesinde yer alan ilgili birimlerin desteklerini sürdürmeleri, organizasyonların gücünü aşan makina-ekipman ve eğitim gibi konularda yardımcı olmaları, sulamaların izlenme ve değerlendirilmesine ağırlık verilmesi gereği ortaya çıkmıştır. Bu ihtiyaçların karşılanmasına yönelik olarak geliştirilen proje, 1997 yılında Dünya Bankasından sağlanan finansman desteği ile 1998 yılında uygulamaya geçirilmiştir.

Kırsal alana götürülmekte olan sosyal altyapı hizmetlerinden şebekeli içmesuyu ve kanalizasyon tesislerinin yaygınlaştırılması ve standartlarının yükseltilmesi çalışmaları sürdürülmektedir.

Enerji ve sulama amaçlı baraj inşaatlarının hızlanması, çok sayıda ailenin yaşadığı köy ve mezralarda baraj gölü altında kalan taşınmaz mal varlıklarının kamulaştırılması bu durumdaki ailelerin yeniden iskan ihtiyacını artırmıştır. Ayrıca, özellikle Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinde yaşamakta olan göçer ailelerle güvenlik nedeniyle yaşadıkları köy ve mezralardan ayrılmak zorunda kalan ailelerin yeniden yerleşim talepleri artmakta ve önem kazanmaktadır.

GAP Bölgesindeki kırsal yerleşme dokusunda sosyo-ekonomik gelişmeler sonucu önemli yer değiştirme sorunları ortaya çıkmaktadır.

Kırsal alana götürülmekte olan yerel nitelikli hizmetlerin, mahallinde planlanması, projelendirilmesi, uygulanması ve izlenmesine duyulan ihtiyaç önemini korumaktadır.

TABLO: II.31- Toprak ve Su Kaynakları Faaliyetlerinde Gelişmeler

Faaliyet Kolu	1997	1998	1999
	Gerçekleşme	Gerç. Tahmini	Program
Sulama	105 039	97 792	63 625
Tarla İçi Geliştirme	32 331	33 431	39 100
Toprak Muhafaza	1 681	2 064	2 770
Taşkın Koruma	16 000	12 000	7 900
Drenaj ve Kurutma	3 088	1 500	417

(Hektar)

b) Amaçlar

Tarımsal politikalar doğrultusunda dengeli, sürdürülebilir ve çevreyle uyumlu tarımsal kalkınmanın sağlanmasına yönelik tarımsal altyapının oluşturulması temel amaçtır.

1999 Yılı Yatırım Programı hazırlıklarında yılı içinde tamamlanacak projeler, barajı biten ve ilerlemiş sulama projeleri, Güneydoğu Anadolu Projesi kapsamında yer alan projeler ve arazi toplulaştırma projelerine öncelik verilmiştir. Bu çerçevede, 1999 yılında 3 adet büyük su işi projesinin bitirilmesi ve 2010 yılında tamamlanması hedefi doğrultusunda Güneydoğu Anadolu Projesine ağırlık verilmesi programlanmıştır.

1999 yılında, Güneydoğu Anadolu Projesi kapsamında yürütülen Aşağı Fırat I. Merhale Sulamaları ile Şanlıurfa-Harran ovasının 108 bin hektarı sulanacak olup, ilave 18 bin hektarlık alanda sulama yatırımının gerçekleştirilmesi programlanmıştır. Böylece Güneydoğu Anadolu Projesi ve kapsamındaki münferit projelerle toplam sulanacak 1,8 milyon hektar alanın; 202 bin hektarlık kısmı sulanacak olup, 157,5 bin hektarlık kısmında ise fiilen yatırım sürdürülmektedir. Ayrıca; bölgede ilave 15,8 bin hektarlık alanda arazi toplulaştırma ve tarla içi geliştirme hizmetinin gerçekleştirilmesi programlanmış olup, Harran ovasında su- tuz dengesinin izleme ve değerlendirme projesine başlanılacaktır.

1999 yılında 7.900 hektarlık taşkın koruma, 2.770 hektarlık toprak muhafaza, 417 hektarlık drenaj, 39.100 hektarlık tarla içi geliştirme ve 63.625 hektarlık yeni sulama şebekesinin gerçekleştirilmesi öngörülmektedir. Böylece 8,5 milyon hektar toplam alanın yüzde 55,5 'ini teşkil eden 4 milyon 716 bin hektar alan sulanabilir olacaktır.

Kırsal alandaki yerleşim birimlerinin içme ve kullanma suyu ihtiyaçlarının karşılanması amacıyla 615 yeni yapım, 385 şebeke yenileme ve bakım onarım olmak üzere toplam 1000 yerleşim yerine içmesuyu hizmeti götürülecektir.

Kırsal yerleşmelerde kanalizasyon ve arıtma sistemlerinin yaygınlaştırılmasına devam edilecek ve yıl içinde 200 yerleşim birimine kanalizasyon hizmeti götürülecektir.

Göçmen ve göçer aileler ile, baraj yapımı gibi yatırımlar sonucu yerleri kamulaştırılan ailelerin iskanının sağlanmasına devam edilecek ve 608 ailenin iskanı gerçekleştirilecektir. Köylerde iç iskanın düzenlenmesi amacıyla da 90 aileye konut kredisi sağlanacaktır.

Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesinde güvenlik nedeniyle köy ve mezralarından göç etmek zorunda kalan ailelerden güvenliği sağlanan köy ve mezralara geri dönmek isteyen 40 köydeki 2500 ailenin yerleşimini sağlayacak çalışmalara başlanacaktır.

GAP Bölgesinde kırsal alandaki yerleşim yerlerinde, baraj yapımları, köy nakilleri ve iç göçler sonucu oraya çıkmakta olan sorunları saptamak ve planlamak amacıyla alt bölge planlama çalışmalarına başlanacaktır.

c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler

Ülkemizdeki nüfus artışına ve kalkınma düzeyine paralel olarak suya olan talebin artması, sınırlı su kaynaklarının kullanımına yönelik sorunları da beraberinde getirmektedir. Bu nedenle yerüstü sularının tahsisi, korunması, sektörel ve sektörler arası kullanımının planlanması konularında hukuksal boşlukları dolduracak ve var olan ancak güncelleştirilmesi gereken Yeraltı Suları Yasasını da kapsayacak Su Yasasının hazırlanması amacıyla; Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığınca görevlendirilen Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü tarafından oluşturulan komisyonlar aracılığıyla başlatılan, diğer ülkelerin su hakları ile ilgili yasaların incelenmesi çalışmaları sürdürülecektir.

Toprakların tahsisi, korunması, sınıflandırılması, sektörel ve sektörler arası kullanım ve üretim için planlanması konularındaki hukuki aksaklıkları ve yetki karmaşasını düzenlemeye yönelik olarak çıkarılacak Toprak Yasasının hazırlanması amacıyla Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü bünyesinde başlatılan çalışmalar sürdürülecektir. Ayrıca, Toprak Yasası içinde yer alması uygun olan ancak aciliyeti nedeniyle öne çıkan, arazi toplulaştırma hizmetlerinin uyumlu ve etkin şekilde yürütülmesini temin etmek üzere hazırlanan ve görüşe sunulan "Arazi Toplulaştırma Kanunu" Tasarısı Taslağı yeniden hazırlanacaktır.

Mevcut altyapının etkin kullanımı ve yeni tarımsal altyapı yatırımlarının ülke ihtiyacı doğrultusunda gerçekleştirilebilmesi amacıyla; çiftçi organizasyonlarının oluşturulmasına yönelik olarak "Su Kullanıcı Birlikleri Kanunu", faydalananların her türlü katılımını ve mevcut uygulamadaki aksaklıkları gidererek hizmetlerde bütünlük sağlamaya yönelik olarak "6200 Sayılı Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü'nün Kuruluş ve Görevleri Hakkındaki Kanunun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun" Tasarı Taslakları hazırlanarak, ilgili Kuruluşların görüşlerine sunulmuştur. Bu çerçevede, katılım politikasına ters düşen 2032 sayılı Kanun yürürlükten kaldırılacaktır. Diğer yandan; Su Kullanıcı Birlikleri Kanunu Tasarısının, Tarım ve Köy İşleri Bakanlığınca hazırlanan Üretici Birlikleri Kanunu Tasarısı ile koordinasyonunun sağlanması önem arz etmektedir.

Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nün tarımsal altyapı faaliyetlerini daha etkin yürütmesini temin etmek amacıyla yeniden yapılandırılması sağlanacaktır.

Kırsal alanda dağınık yerleşmelerin düzenlenmesini; göçmenlerin, göçerlerin ve yerleri kamulaştırılanların yerleştirilmesini sağlamak için 2510 sayılı İskan Kanunu'nun yeniden düzenlenmesi çalışmaları tamamlanacaktır.

Baraj projelerinin yapımlarında, ana proje ile yan projelerin birlikte planlanması ve eş zamanlı uygulanmasını sağlamak amacıyla, 6200 sayılı DSİ Umum Müdürlüğü Teşkilat ve Vazifeleri Hakkındaki Kanun'un 2.maddesinde değişiklik yapılmasına dair Kanun Tasarısının yasalaşması sağlanacaktır.

G. TURİZM

a) Mevcut Durum

Uluslararası turizm talebi son 10 yıllık dönemde yüzde 45 düzeyinde bir artış göstermiş ve uluslararası turizm geliri 1997 yılında 450 milyar dolara ulaşmıştır. 1998 yılında turist sayısının 632 milyona, turizm gelirinin ise 480 milyar dolara ulaşması beklenmektedir.

Son 10 yılda Türk turizminin uluslararası turizm geliri içindeki payı binde 3'ten yüzde 1,4'e; yabancı turist sayısı 2,8 milyondan, 1997 yılında 9,7 milyon kişiye, Turizm Bakanlığından belgeli yatak kapasitesi ise 106 binden, 348 bin yatağa yükselmiştir. Belediye belgeli otellerdeki 362 bin yataklık kapasite; ikincil konutlar ve yatırım aşamasındaki 220 bin yatakla birlikte 1 milyonun üzerinde yatak kapasitesine ulaşılacaktır. Ayrıca sektörde 4.300 seyahat acentası faaliyet göstermektedir.

1997 yılında ülkemize gelen turist sayısı 9,7 milyon kişi, turizm geliri ise 7 milyar dolar olarak gerçekleşmiş ve Avrupa'da en çok turist ağırlayan ülkeler sıralamasında 14'üncü sırada yer alan Türkiye, turizm gelirleri açısından 8 inci sıra ile en çok turizm geliri elde eden ilk on Avrupa ülkesi arasında yer almıştır. 1998 yılında, ülkemize gelen turist sayısının 11 milyon kişi, turizm gelirinin ise 7,6 milyar dolar olarak gerçekleşeceği tahmin edilmektedir.

1998 yılı itibarıyla 30 adet yat limanının, Yap-İşlet-Devret modeli veya ilan tahsis yöntemi ile özel kesim tarafından yürütülmesi söz konusudur. Bunlardan; toplam 4650 yat bağlama kapasiteli 9 yat limanı ihale edilmiş olup 1800 yat bağlama kapasiteli 6 yat limanı ihale aşamasındadır. Ayrıca yatırım programında yer alan toplam 3550 yat bağlama kapasiteli 22 adet yat limanından 14'ünün inşaatına kamu eliyle devam edilmektedir.

Son yıllarda turizmde kaydedilen olumlu gelişmelere ve hızlı yatak kapasitesi artışına karşın tanıtım ve pazarlama, hava ve deniz taşımacılığı ve teknik altyapı konularında kısa sürede giderilmesi gereken sorunlar ve eksiklikler önemini korumuştur.

Turizmin yoğunlaştığı Ege ve Akdeniz kıyılarında çevre kirliliğinin önlenmesi ve turizm altyapılarının tamamlanması amacıyla başlatılan Akdeniz-Ege Turizm Altyapısı ve Kıyı Yönetimi (ATAK) projesinin dış kredi kullanımı ve yerel yönetimlerin organizasyonu açısından sorunları sürmektedir.

Turizm sektörünün hava ulaşımı alanında, turist giriş ve çıkışlarının yoğun olduğu havaalanlarında alt ve üst yapı eksikliklerinin neden olduğu tıkanıklıklar, kaydedilen önemli gelişmelere rağmen kısmen devam etmektedir.

Sektörde tanıtım ve pazarlamaya daha fazla önem verilmesi ve bu alanda özel sektörün daha etkin katılımının sağlanması gerekmektedir.

Turizmde kurumsallaşmanın güçlendirilmesi ve Turizm Bakanlığının sektörün gerektirdiği esnek ve yönlendirici yapıya kavuşturulması için başta Bakanlık Teşkilat Yasası olmak üzere örgütlenmeye yönelik yasaların çıkarılması ihtiyacı devam etmektedir.

TABLO: II.32- Turizm Sektöründeki Gelişmeler

	1997 Gerç.	1998 Gerç.Tah.	1999 Program	Yıllık Ort. Artış (%)	
				1998/97	1999/98
Yurda Gelen Yabancı Sayısı (bin kişi)	9 689	11 000	12 000	13,5	9,1
Yurt Dışına Çıkan Vatandaş Sayısı (Bin kişi)	4 633	5 000	5 500	7,9	10,0
Turizm Geliri (Milyon \$)	7 002	7 600	8 500	8,5	11,8
Turizm Gideri (Milyon \$)	1 716	2 000	2 200	16,6	10,0

b) Amaçlar

Rekabet gücü yüksek ve verimli bir turizm ekonomisinin geliştirilmesi, doğal ve kültürel değerlerin zenginleştirilerek sürekliliğinin sağlanması ve yerel halkın ve turistlerin turizmden beklentilerinin karşılanması sektörün temel amaçlarıdır.

Mevcut üst yapılardan daha etkin yararlanılması ve doğal sermayenin korunması esastır.

Öncelikli bölgelerde mevcut ikincil konutların pazarlanmasına yönelik organizasyonlar geliştirilecektir.

Turizmin mevsimlik ve coğrafi dağılımını iyileştirmek ve dış pazarlarda değişen tüketici tercihleri dikkate alınarak potansiyel alanlar yaratmak amacıyla golf, kış, dağ, yayla, termal, sağlık, yat, kongre, karavan, kruvaziyer, eğlence ve üçüncü yaş turizmi geliştirme faaliyetlerine devam edilecektir.

Turizmin yaygınlaştığı bölgelerde teknik altyapı yatırımlarının halkın, yerel yönetimlerin ve diğer kullanıcıların katılımı ile gerçekleştirilmesi amacıyla Akdeniz-Ege Turizm Altyapısı ve Kıyı Yönetimi (ATAK) Projesi çerçevesinde öncelikli havzalarda uygulamalar sürdürülecek; Çeşme-Alaçatı Belediye Altyapı Birliğince Dünya Bankasından sağlanan kredinin kullanılabilmesi için gerekli düzenlemeler yapılacaktır.

Talep yapısındaki yeni eğilimlere bağlı olarak sektörde küçük ölçekli işletmelerin gelişmesine öncelik verilecek ve bunların KOBİ statüsünde değerlendirilmesi için gerekli düzenlemeler yapılacaktır.

Kullanan öder-kirleten öder ilkesi uyarınca kamu eliyle yapılacak teknik altyapının finansmanına kullanıcıların katılımı sağlanacaktır.

Yat limanlarında Yap-İşlet-Devret modelinin uygulanması yaygınlaştırılacaktır.

1999 yılında Turizm Bakanlığından belgeli yatak sayısının 360 bin'e, belediye belgeli yatak sayısının ise 365 bin'e ulaşacağı, ülkemize gelen turist sayısının 12 milyona, turizm gelirin ise 8,5 milyar dolara yükseleceği tahmin edilmektedir.

c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler

Turizm Bakanlığı Teşkilat ve Görevlerine ilişkin Kanun çalışmaları tamamlanacaktır.

Türkiye Seyahat Acentaları ve Seyahat Acentaları Birliği Kanununun günün koşullarına uygun hale getirilmesi çalışmaları sonuçlandırılacaktır.

Türkiye Otelciler Birliği Kanunu çalışmaları tamamlanacaktır.

Deniz Turizmi Birliği Kanunu çalışmaları tamamlanacaktır.

Türkiye Turist Rehberleri Birliği Kanunu çalışmaları tamamlanacaktır.

Türkiye Pansiyon İşletmecileri Birliği Kanunu çalışmaları tamamlanacaktır.

Gelibolu Yarımadası Tarihi Milli Parkı Özel Kanunu yasalaşma çalışmaları tamamlanacaktır.

Yat Turizm Yönetmeliği yeniden düzenlenecektir.

16. ÖZELLEŞTİRME

a) Mevcut Durum

Özelleştirme uygulamalarının başladığı 1984 yılından beri ortaya çıkan sorunların aşılabilmesi için 27/11/1994 tarih ve 4046 sayılı Kanun ile özelleştirme uygulamalarına ilişkin hukuki altyapı oldukça kapsamlı bir şekilde oluşturulmuştur. Diğer taraftan genel kanunlar içerisinde yapılması mümkün olmayan ve mülkiyet devrine ilişkin Anayasal engeller bulunan telekomünikasyon ve enerji sektöründeki özelleştirme uygulamaları için gerekli hukuki düzenlemeler de 1995-1997 yıllarında gerçekleştirilmiştir.

Mülkiyet devrini içeren özelleştirme uygulamaları yanında katma değerli telekomünikasyon hizmetlerinin özelleştirilmesi, elektrik üretim ve dağıtım tesislerinin işletme hakkı devri ve yap-işlet ve yap-işlet-devret formülleri suretiyle özel sektörün enerji sektörüne girişine yönelik uygulamalar konjonktürel gelişmeler paralelinde devam etmektedir.

1996 yılında gelir paylaşımı esaslı olarak özel sektöre devredilen 2 adet GSM lisansının satışına ilişkin sözleşmeler 1998 yılında imzalanmış ve bu işlemde Bütçe'ye 1 milyar dolar gelir aktarılmıştır. GSM 1800 bandında işleme verilecek üçüncü ve dördüncü cep telefonu lisanslarına ilişkin değer tespit işlemleri tamamlanmış olup, ihale sürecinin 1998 yılı içerisinde sona erdirilmesi beklenmektedir. Diğer taraftan, 1998 yılında yap-işlet modeli ile inşa edilecek tesislerin bir bölümü için ihale ve sözleşme süreçlerinin tamamlanmasının yanında, mevcut elektrik üretim ve dağıtım tesislerinin işletme haklarının devri kapsamında 10 adet termik santral ile 16 adet dağıtım müessesesinin ihale süreci tamamlanmış, sözleşmeler Bakanlar Kurulu tarafından onaylanarak Danıştay'a sevk edilmiştir.

1998 yılında Özelleştirme Yüksek Kurulu'nun 6/12/1997 tarih ve 97/54 sayılı Kararı ile SEKA, 2/3/1998 tarih ve 98/20 sayılı Kararı ile TDCİ'nin bağlı ortaklığı İSDEMİR, 11/3/1998 tarih ve 98/25 sayılı Kararı ile TZDK ve 18/8/1998 tarih ve 98/58 sayılı Kararı ile TÜGSAŞ, İGSAŞ, MKEK'nin bağlı ortaklıkları ASİL ÇELİK, ETAĞ, TAKSAN ve TUMOSAN özelleştirme kapsamına alınmıştır.

1998 yılı içerisinde, Ekim ayı sonu itibarıyla, Kurtalan Çimento Fab. A.Ş., Etibank Bankacılık A.O., HAVAŞ, Sivas Demir Çelik İşletmeleri, Konya Krom Man. Tuğ. San. Tic. A.Ş. ve Yarımca Porselen San. Tic. A.Ş.'deki kamu hisselerinin tamamı blok olarak 289 milyon dolar karşılığında satılmış ve bu bedelin 105 milyon dolarlık kısmı tahsil edilmiştir. İş Bankası'ndaki yüzde 12,3 oranındaki kamu hissesinin yüzde 4,9'luk bölümü yurtiçinde halka arz, yüzde 7,4'lük kısmı ise uluslararası kurumsal arz yöntemiyle satılmıştır. İş Bankası hisselerinin satışından toplam 628 milyon dolar gelir elde edilmiş olup, 625 milyon dolarlık kısmı tahsil edilmiştir. Pınar Entegre Et ve Yem San. A.Ş.'deki kamu

hisselerinin tamamı ise 2,1 milyon dolara İMKB'de satılmıştır. Ayrıca çeşitli kurum ve kuruluşlara ait özelleştirme kapsamındaki tesis ve varlık satışları toplamı 89 milyon dolar olarak gerçekleşmiş, tahsilat ise 40 milyon dolar olmuştur. Böylece 1998 yılının Ocak-Ekim döneminde 1.008 milyon dolar tutarında özelleştirme işlemi gerçekleştirilmiş ve 773 milyon dolar tahsilat yapılmıştır. Ayrıca POAŞ'ın hisselerinin yüzde 51'inin 1.160 milyon dolar karşılığı satışına ilişkin ihale 29/6/1998 tarihinde yapılmıştır.

1985 yılından itibaren özelleştirme kapsamına alınarak Özelleştirme İdaresi Başkanlığına devredilen kuruluş sayısı 1998 yılı Ağustos ayı sonu itibarıyla 179'a ulaşmıştır. Bu kuruluşlardan 113'ü sermayelerindeki kamu payının tamamı satılarak özelleştirilmiş, 20'si değişik nedenlerle özelleştirme kapsamından çıkarılarak eski statülerine iade edilmiş ve 1'i de tasfiye edilmiştir. Halen özelleştirme kapsamında 46 kuruluş bulunmaktadır.

Özelleştirme uygulamalarının başlangıcından itibaren 1997 yılı sonuna kadar temettü geliri hariç 3,6 milyar dolar tutarında özelleştirme işlemi gerçekleştirilmiştir. 1998 yılının Ocak-Ekim döneminde yapılan özelleştirme işlemleri tutarı da ilave edildiğinde toplam özelleştirme geliri 4,6 milyar dolara ulaşmakta olup bu tutarın yaklaşık 4 milyar dolarlık kısmı nakden tahsil edilmiştir. GSM lisans satışlarından elde edilen gelirler de dahil edildiğinde toplam özelleştirme işlemlerinden sağlanan kaynaklar 5,6 milyar dolara, nakit girişleri ise 5,0 milyar dolara ulaşmaktadır.

TABLO: II.33- Özelleştirme Gelirleri (1)

(Milyon US Dolar)

	1986-1995	1996	1997	Toplam	1998(1)
TOPLAM (A+B)	3 631	598	709	4 939	1 123
A-Net Özelleştirme Gelirleri (2)	2 807	292	466	3 564	1 008
Blok Satış	1 275	218	251	1 744	289
Halka Arz	763			763	628
İMKB'de Satış	522	2		524	2
Tesis Satış/Devri	247	72	214	533	89
B-Temettü Gelirleri	824	306	244	1 375	115

Kaynak: Özelleştirme İdaresi Başkanlığı

(1) 26 Ekim 1998 Tarihi itibarıyla. 1 milyar dolarlık GSM lisans satış geliri dahil edildiğinde toplam 2,1 milyar dolar olmaktadır.

(2) Gelirler satış bedelleri olup vadeli satışlar dahildir. Ayrıca İMKB'de yapılan geri alımlar netleştirilmiştir.

b) Amaçlar

Özelleştirme programının temel amacı, dünya piyasalarına entegre olma, AB'ye tam üyelik hedefi ve gümrük birliğine uyum sürecinde, ekonomide verimliliğin ve maliyet yapısının rekabet edebilir seviyelere getirilmesi ve serbest piyasa koşullarının sağlanmasıdır. Böylece, bir yandan sermayenin tabana yayılması ve teknolojik yenilenme sağlanırken, diğer yandan da kamu açıklarını azaltmak, kamunun mali piyasalar üzerindeki baskısını hafifletmek ve kamu borç stokunu düşürmek mümkün olabilecektir. Ayrıca, devletin işletmecilikten vazgeçmesiyle özel kesime daha geniş bir faaliyet alanı kalacağından, girişim özgürlüğüne, ekonomik hayata katılıma ve demokrasinin geliştirilmesine katkıda bulunulacaktır.

Özelleştirme programının uygulanmasında, rekabet ortamında faaliyet gösteren, nihai mal ve hizmet üreten, büyük ve acil yatırım gerektirmeyen, zarar eden ve güvenlik bakımından stratejik niteliği olmayan kuruluşlara öncelik verilecektir. Kısa sürede özelleştirilmesi mümkün olmayan kuruluşlar kapsamdan çıkarılarak orta vadede özelleştirmeye hazırlanacaktır.

Türk Telekomünikasyon A.Ş.'nin satış işlemleri için danışman belirlenmiş olup blok satışa ilişkin hazırlıklar 1998 yılı içerisinde başlamıştır. Blok satış işleminin düzenleyici kuralları belirleyen telekomünikasyon yasa taslağının yasalaşmasının ardından 1999 yılının ilk yarısında tamamlanması beklenmektedir.

1999 yılında, başlıca POAŞ, PETKİM Aliağa Tesisi, ve ERDEMİR'deki kamu hisselerinin bir bölümünün halka arz, TÜPRAŞ'ın bir rafinerisinin, ASİL ÇELİK, İSDEMİR, KBİ, TÜGSAŞ, TUMOSAN, TAKSAN ve İGSAŞ'ın blok satış suretiyle özelleştirilmeleri programlanmıştır. Ayrıca ORÜS, EBK, TURBAN, TZDK ve SEKA'nın bazı tesis ve varlıklarının satışı yanında Türkiye Gemi Sanayi A.Ş.'nin ve TDİ'nin bazı limanlarının işletme hakkı devri suretiyle özelleştirilmeleri 1999 yılı programında yer almaktadır.

c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler

Enerji, telekomünikasyon, petrol arıtma ve doğal gaz sektörlerindeki özelleştirme uygulamalarında, rekabetçi bir yapının oluşturularak tüketici haklarının korunması ve gerekli yatırımların yapılmasını temin etmekle görevli olacak kurumsal yapıların oluşturulması için gerekli çalışmalar yapılacaktır.

Üretim birimlerinin tamamı özelleştirilmiş olan kamu iktisadi teşebbüslerinin zarara neden olan idari faaliyetlerinin ve tüzel kişiliklerinin tasfiyesi yönünde gerekli düzenlemeler yapılacaktır.

17. DEVLET İŞLETMECİLİĞİNDE YAPISAL DEĞİŞİM PROJESİ

a) Mevcut Durum

Uluslararası bağımlılığın arttığı ve ekonominin dışa açıldığı bir ortamda devlet işletmelerinin rekabetten uzak bir verimlilik ve maliyet yapısıyla çalışması, ekonominin rekabet gücünü olumsuz yönde etkilemektedir. Gümrük Birliği nedeniyle gümrük duvarlarının ve döviz kuru gibi koruma imkanlarının ortadan kalkmış olması, devlet işletmeciliğinde yapısal bir değişimi zorunlu kılmaktadır.

Özellikle KİT'ler, bir çok amacı aynı anda yüklenmiş olmaları sonucunda aşırı büyük, verimsiz ve hantal bir yapıya dönüştükleri için, bir yandan kamu finansmanı, diğer yandan da serbest piyasanın işleyişi üzerinde olumsuzluklara yol açmaktadırlar.

Geçen yıl başlayan ve yayılmaya devam eden global ekonomik kriz dışı açılma sürecinde bulunan ve hemen tüm sektörlerde faaliyette bulunan KİT'leri olumsuz yönde etkilemektedir. Bu nedenle, KİT'lerin Dünyada yaşanan ekonomik krizi en az kayıpla atlatacak bir politika izlemeleri gerekmektedir.

KİT performansının ölçülmesi verimlerinin artırılmasına dönük olarak faaliyetlerinin daha yakından izlenmesi konusunda bazı değişim projeleri başlatılmıştır. Bu çerçevede başlatılan KİT Veri Tabanı Projesi ile KİT'ler ve Hazine Müsteşarlığı arasında bir bilişim ağı kurulmuştur.

Almanya Federal Cumhuriyeti ile imzalanan teknik yardım anlaşması kapsamında, Almanya Kalkınmada İşbirliği Teşkilatının mali yardımıyla başlatılan "Varlık Yönetimi ve KİT'lerin Yeniden Yapılandırılması Projesi" nin 1998 yılı sonunda bitirilmesi planlanmaktadır. Proje kapsamında KİT'lerin yasal ve mali yapıları, diğer kuruluşlarla olan ilişkileri değerlendirilmekte ve KİT'lerin Bütçeleme sürecinin geliştirilmesi konusundaki çalışmalara devam edilmektedir. Ayrıca, tarımsal destekleme alımı yapan KİT'lerin destekleme politikaları konusunda ön çalışmalar yapılmaktadır.

b) Amaçlar

Ekonominin uluslararası alanda rekabet edebilecek bir yapıya kavuşturulması için, başta KİT'ler olmak üzere, genel ve katma bütçeli idarelere, sosyal güvenlik kuruluşlarına, döner sermayelere ve yerel yönetimlere ait işletmelerin verimlilik ve etkinlik ilkeleri gözönünde bulundurularak yeniden yapılandırılmaları temel amaçtır.

c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler

KİT'lerde yönetim özerkliğini ve piyasa şartlarına uygun olarak çalışmayı sağlamak üzere, 233 sayılı KHK'de, merkezi yönetim ile KİT'lerin ilişkisinin sadece finansal ve ekonomik verimlilik ve etkinlik denetimi ile sınırlı tutulmasına, mevcut atama sürecinin değiştirilmesine, etkin bir performans değerlendirme sisteminin geliştirilmesine ve karar alma özerkliğinin sağlanmasına yönelik düzenlemelerin yapılmasına imkan verecek çalışmalara devam edilecektir.

IV. BÖLGESEL DENGELERİN SAĞLANMASI**18. BÖLGESEL GELİŞME VE FİZİKİ PLANLAMA****a) Mevcut Durum****Bölgesel Gelişme**

1990 Genel Nüfus Sayımı sonuçlarına göre binde 21,71 olan nüfus artış hızı, refah düzeyinin artması ve eğitim düzeyinin yükselmesine paralel olarak 1997 yılında binde 15,08 olarak gerçekleşmiştir. 1997 Genel Nüfus Tespitine göre toplam nüfusumuz 62,9 milyon'dur. Toplam nüfus içindeki paylarına göre en fazla nüfusun bulunduğu bölge Marmara Bölgesidir. Bunu sırasıyla İç Anadolu, Ege, Akdeniz, Karadeniz, Güneydoğu ve Doğu Anadolu Bölgeleri izlemektedir.

Ülke genelinde nüfusumuzun yüzde 65'i kentlerde yaşamaktadır. Bu oran Marmara Bölgesinde yüzde 78,3; İç Anadolu'da yüzde 69,6, Güneydoğu Anadolu'da yüzde 64, Ege ve Akdeniz'de yüzde 61, Doğu Anadolu'da yüzde 54 ve Karadeniz'de yüzde 48'dir.

49 il ve 2 ilçeden oluşan Kalkınmada Öncelikli Yörelere ise ülke nüfusunun yüzde 35,8'ini oluşturmaktadır.

1997 yılı Türkiye Gayri Safi Yurtiçi Hasıla değeri, 1987 yılı sabit fiyatlarıyla 112,6 trilyon lira olmuştur. Bölgelerin Gayri Safi Yurtiçi Hasıla'ya katkıları bakımından Marmara Bölgesi yüzde 38,1 ile birinci sırada bulunurken, Doğu Anadolu Bölgesi yüzde 3,3 ile son sırada yer almaktadır. Diğer bölgelerin Gayri Safi Yurtiçi Hasıla'ya katkıları; Ege Bölgesinin yüzde 16,8, İç Anadolu Bölgesinin yüzde 15,3, Akdeniz Bölgesinin yüzde 12,1, Karadeniz Bölgesinin yüzde 9,0 ve Güneydoğu Anadolu Bölgesinin yüzde 5,3'dür.

1997 yılında, bir önceki yıla göre Türkiye Gayri Safi Yurtiçi Hasılası'ndaki gelişme yüzde 7,5 olmuştur. Türkiye ortalamasının üzerinde gelişme gösteren bölgelerimiz sırasıyla; Güneydoğu Anadolu Bölgesi (yüzde 10,1), Marmara Bölgesi (yüzde 9,7), Akdeniz Bölgesi (yüzde 9,0) iken, Türkiye ortalamasının altında gelişme gösteren bölgelerimiz ise, Doğu Anadolu Bölgesi (yüzde 5,5), İç Anadolu Bölgesi (yüzde 5,3), Ege Bölgesi (yüzde 5,2) ve Karadeniz Bölgesi (yüzde 4,2)'dir.

Türkiye'de Kişi Başına Gayri Safi Yurtiçi Hasıla 1997 yılında cari fiyatlarla 462 milyon lira 1987 yılı fiyatlarıyla ise 1,8 milyon lira olmuştur. Marmara ve Ege Bölgelerinde cari fiyatlarla Kişi Başına Gayri Safi Yurtiçi Hasıla miktarı Türkiye

ortalamasının üzerinde olup, sırasıyla 684 milyon ve 525 milyon liradır. Akdeniz Bölgesi 449 milyon lira, İç Anadolu Bölgesi 422 milyon lira, Karadeniz Bölgesi 354 milyon lira ile Türkiye ortalamasına yakındır. Güneydoğu Anadolu Bölgesi 247 milyon lira ve Doğu Anadolu Bölgesi ise 206 milyon lira ile ortalamanın çok altındadır.

1987 yılı fiyatlarıyla kişi başına Gayri Safi Yurtiçi Hasıla ise Marmara'da 2.684.291 lira, Ege'de 2.246.740 lira, Akdeniz'de 1.806.976 lira, İç Anadolu'da 1.639.513 lira, Karadeniz'de 1.294.737 lira, Güneydoğu Anadolu'da 986.350 lira ve Doğu Anadolu'da 660.216 lira olmuştur.

İmalat sanayiinde çalışanların yüzde 49,9'u sanayinin en yoğun olduğu Marmara Bölgesi'nde çalışmaktadır. Sivil işgücünün imalat sanayiinde ikinci yoğun olarak çalıştığı bölge ise yüzde 16,1 ile Ege Bölgesidir. Doğu Anadolu Bölgesi ise yüzde 2,2 ile bölgeler arasında son sırada yer almaktadır.

İç Anadolu Bölgesinde 9, Ege Bölgesinde 9, Marmara Bölgesinde 6, Karadeniz Bölgesinde 6, Akdeniz Bölgesinde 5, Doğu Anadolu Bölgesinde 3 ve Güneydoğu Anadolu Bölgesinde 3 olmak üzere toplam 41 Organize Sanayi Bölgesi faaliyettedir.

1998 Yılı Yatırım Programında etüd-proje aşamasında 61 adet, kamulaştırma aşamasında 24 adet, inşaat işleri devam eden 113 adet olmak üzere toplam 198 Organize Sanayi Bölgesi projesi ile 27 adet Organize Sanayi Bölgesinin artırma tesisi projesi yer almaktadır. Etüd-proje, kamulaştırma ve inşaat aşamasında olan Organize Sanayi Bölgesi projelerinin 46'sı Marmara, 36'sı Ege, 18'i Akdeniz, 31'i İç Anadolu, 37'si Karadeniz, 18'i Doğu Anadolu ve 6'sı ise Güneydoğu Anadolu Bölgesinde yer almaktadır.

Kalkınmada Öncelikli Yörelerdeki Organize Sanayi Bölgesi yatırımlarından 12'si tamamlanmıştır. 1998 Yılı Yatırım Programında yer alan Kalkınmada Öncelikli Yörelerdeki Organize Sanayi Bölgesi yatırımlarından 21 adedinin etüd proje çalışmaları yürütülmekte olup, 47 adedi kamulaştırma ve inşaat aşamasında bulunmaktadır.

Halen, İç Anadolu Bölgesi'nde 70, Karadeniz Bölgesi'nde 55, Ege Bölgesi'nde 48, Marmara Bölgesi'nde 44, Akdeniz Bölgesi'nde 31, Doğu Anadolu Bölgesi'nde 25 ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde 18 adet olmak üzere toplam 291 adet Küçük Sanayi Sitesi hizmete sunulmuş durumdadır. Bunlardan 126 adedi Kalkınmada Öncelikli Yörelerde yer almaktadır.

1998 Yılı Yatırım Programında toplam 228 adet Küçük Sanayi Sitesi yer almıştır. Bunlardan 45'i Karadeniz Bölgesi'nde, 47'si Doğu Anadolu Bölgesi'nde, 30'u Marmara Bölgesi'nde, 30'u Akdeniz Bölgesi'nde, 32'si Ege Bölgesi'nde, 26'sı İç Anadolu Bölgesi'nde, 18'i ise Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde bulunmaktadır. Bu Küçük Sanayi Sitelerinden 124 adedi ise Kalkınmada Öncelikli Yörelerde yer almaktadır.

Türkiye'de 53'ü devlet üniversiteleri, 19'u vakıf üniversiteleri olmak üzere toplam 72 üniversite mevcuttur.

Bu üniversitelerden 28'i Marmara Bölgesinde, 15'i İç Anadolu Bölgesinde, 9'u Ege Bölgesinde, 7'si Akdeniz Bölgesinde, 5'i Doğu Anadolu Bölgesinde, 5'i Karadeniz Bölgesinde ve 3'ü Güneydoğu Anadolu Bölgesindedir. İstanbul ili 21 üniversite ile birinci sırada yer almaktadır.

Akdeniz Bölgesi'nde 4 adet, Doğu Anadolu Bölgesi'nde 8 adet, Ege Bölgesi'nde 5 adet, Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde 4 adet, İç Anadolu Bölgesi'nde 2 adet, Karadeniz

Bölgesi'nde 4 adet, Marmara Bölgesi'nde 5 adet olmak üzere ülkemiz genelinde 32 adet havaalanı işletilmektedir.

GAP sulama projelerine 1998 yılında öncelik verilmiştir.

GAP sulama yatırım tutarı 8,6 milyar dolar olup, 1998 yılı sonuna kadar toplam 1,5 milyar dolar harcanmış olacaktır. Halen Fırat Havzası sulama potansiyelinin yüzde 6'sı, Dicle Havzası sulama potansiyelinin yüzde 4'ü işletmededir. GAP kapsamında bugün için sulanabilen toplam alan ise sadece 183 bin hektardır. Diğer bir ifade ile hedeflenen sulama alanının ancak yüzde 10'u gerçekleştirilmiştir.

Derivasyon tüneli ile ulaşım yolları tamamlanan Kayacık Barajında inşaat işleri yüzde 78 oranında tamamlanmış olup, ana kanal inşaatına başlanmıştır.

Çamgazi Sulamasının derivasyon kanalı inşaatı devam etmekte olup, şebeke inşaatına başlanmıştır. Sulama inşaat işleri yüzde 41 oranında tamamlanmıştır.

GAP enerji projelerinin proje tutarı 11,4 milyar dolar olup, 1998 yılı sonu itibariyle kümülatif olarak 6 milyar doları aşan bir harcama yapılmış olacaktır.

1997 yılı itibariyle, 109 milyar kwh civarında olan Türkiye elektrik üretim kapasitesine GAP bölgesindeki santrallerin katkısı 16,3 milyar kwh'tır.

GAP kapsamında yeralan 7 adet baraj, 2 adet hidroelektrik santral ve 10 adet sulama projesi tamamlanmıştır. Tamamlanan Karakaya ve Atatürk Barajları hidroelektrik santrallerinden Eylül 1998 itibariyle toplam 139.927 milyon kwh enerji elde edilmiştir.

Fırat Havzasında yer alan Şanlıurfa Tünellerinden T1 Tüneli tam kapasite ile hizmete girecek şekilde tamamlanmıştır. 1997 yılı sulama mevsimi sonunda ise "by pass" yapısı tamamen devreden çıkarılmıştır. T2 Tünelinin ise 1998 yılında tamamlanması programlanmıştır.

Kralkızı barajının her iki ünitesi de enerji üretimine başlamış bulunmaktadır.

Yap-İşlet-Devret Modeli ile gerçekleştirilecek olan Birecik Barajının inşaatına başlanmıştır. İnşaat işleri yüzde 61,4 oranında tamamlanmıştır. Kamulaştırma işlemleri Aralık 1998'e kadar bitirilmiş olacaktır.

Karkamış Barajında birinci aşama derivasyon seddesi, santral ve dolu savak kazıları ile iki üniteye emme borusu montajı tamamlanmıştır. Yaklaşık 70.000 m3 dolgu yapılmış olup, çalışmalar devam etmektedir.

Ilısu ve Cizre Barajı ve Hidroelektrik Santralleri ihale çalışmaları devam etmektedir. Her iki projenin tamamının dış kaynak ile gerçekleştirilmesi programlanmış olup, 1999 yılında ihale işlemleri tamamlanacaktır.

Doğu Anadolu Bölgesinde toplam 11 adet Hidroelektrik Santral Projesi yürütülmektedir. Bu projelerin toplam kurulu gücü 1.370 MW, üretim kapasitesi ise 4.236 GWh/yıl'dır.

Bölgede yeralan Bingöl Peri-Özlüce projesinin bir ünitesi ve Erzurum Kuzgun projesinin 4 ünitesi 1998 yılında tamamlanacaktır. Bingöl-Kiğı, Erzurum-Laleli, Tunceli-Konaktepe, Hakkari-Zap ve Malatya-Gökpınar projeleri ile ilgili çalışmalar devam etmektedir. Projeler 1999 yılı içinde ihale edilecektir. Beş yıl içinde tamamlanması programlanan projelerden Peri-Munzur, Menzelet II. Merhale, Alpaslan I-II ve Tunceli-Uzunçayır projesi çalışmaları devam etmektedir.

Yeşilirmak ve kollarının kapsadığı havzada akı rejiminin düzensizliğinden kaynaklanan taşkınlar, erozyon, su ve çevre kirliliğinin önlenmesi, kentleşme ve sanayileşmenin izlenmesi ve planlı gelişme konularında sorunların çözümünü amaçlayan Yeşilirmak Havza Gelişim Projesi kapsamında Coğrafi Bilgi Sistemi Altyapısı kurulması çalışmaları ve Yeşilirmak Havza Gelişim Projesi Etüdü'nün ihale hazırlıkları sürdürülmektedir.

Doğu Anadolu Projesi Ana Planı 1998 yılında Atatürk, İnönü, Fırat, Kafkas ve Yüzüncü Yıl Üniversitelerinin oluşturdukları Ortak Girişim'e ihale edilmiş ve çalışmalar başlatılmıştır. Projenin 18 ayda tamamlanması programlanmıştır.

Bingöl-Muş Kırsal Kalkınma Projesi kapsamında 876 hektarlık alan sulama imkanına kavuşturulmuş olup, 50 köy ünitesine içmesuyu tesisi, 226 km köy yolu tesviyesi, 222 km stabilize yol yapımı, 308 hektar alanda ağaçlandırma ve 6935 hektar alanda enerji ormanı gerçekleştirilmiştir.

Yozgat Kırsal Kalkınma Projesinde ise 1829 hektarlık alan sulama imkanına kavuşturulmuştur. Ayrıca, 25 köy ünitesine içmesuyu tesisi yapılmış, 3485 hektar alan ağaçlandırılmış ve 900 hektar alanda enerji ormanı tesis edilmiştir.

Ordu-Giresun Kırsal Kalkınma Projesi ile ilgili olarak kredi anlaşması revizyonu devam etmektedir.

Fiziki Planlama ve Kentleşme

Ülkemizde, 1997 Yılı Genel Nüfus Sayımı sonuçlarına göre 271 kentte 36.2 milyon nüfus yaşamaktadır.

1998 yılında, kentleşme oranının yüzde 58.7, kentleşme hızının ise yüzde 3.6 olacağı tahmin edilmektedir.

Bir milyonu aşan nüfuslu kentlerin toplam kent nüfusu içindeki payının yüzde 42.2, Türkiye nüfusu içindeki payının ise yüzde 24.8 seviyesinde gerçekleşmesi beklenmektedir.

Göç olgusu kentlerimizin durumunu olumsuz etkilemektedir. Beş büyükentin (Adana, Ankara, Bursa, İstanbul, İzmir) yanı sıra, çekim merkezleri haline gelen (Antalya, Diyarbakır, Mersin) kentleri olumsuz etkileyen göçler, bu yörelerdeki altyapı, sosyal hizmet, çevre, istihdam ve kente uyum sorunlarına yol açmaktadır.

Hukuk dışı işlemlere konu olan kentsel alanlar ve kent rantlarının kontrol ve yönlendirilmesi önemini korumaktadır.

Fiziki planların kademeli olarak bir bütünlük içinde hazırlanması için yasal düzenleme yapılması, yapılacak planların uygulama sürecinde etkin bir kontrol sisteminin kurulması ihtiyacı devam etmektedir.

1962 yılında başlatılan organize sanayi bölgeleri kapsamında özellikle geri kalmış bölgelerin kalkınmalarının teşvik edilmesi ve sanayi yatırımlarının bu bölgelere cezbedilmesi amaçlanmıştır. 1962-1997 yılları arasında 9.704 ha. büyüklüğünde 41 adet organize sanayi bölgesi tamamlanarak hizmete alınmıştır.

1998 yılı Yatırım Programında; 33.752 ha. büyüklüğünde 113 adet devam eden, 4.240 ha. büyüklüğünde 24 adet kamulaştırma safhasında olan organize sanayi bölgesi

projesi yer almaktadır. Ayrıca, program döneminde 61 adet projenin etüdünün yapılması programlanmıştır.

1998 yılı sonuna kadar 9 adet projenin tamamlanarak 2.041 ha. alan büyüklüğündeki işyerinin hizmete alınması beklenmektedir.

TABLO: II.34- Hizmete Açılan Organize Sanayi Bölgeleri

Yıllar	Organize Sanayi Bölgeleri (Adet)	Alan (Hektar)
1993	5	1 205
1994	6	1 017
1995	1	150
1996	-	-
1997	5	1 122
1998 (1)	9	2 041

Kaynak: Sanayi ve Ticaret Bakanlığı
(1) Tahmin.

Konut

1997 yılında 498 bin olan toplam konut ihtiyacına karşılık yapı kullanım izni alan konut sayısı 277.056 adettir. 1998 yılında ülke toplam konut ihtiyacının 513 bin olacağı, tahmini yapı kullanma izni alan konut sayısının 250 bin civarında olacağı tahmin edilmektedir. 1999 yılında toplam konut ihtiyacı 516 bine ulaşacaktır. Böylece yasal konut üretiminin konut ihtiyacına cevap verecek seviyede olmaması sonucunda kaçak yapılaşma ve gecekondu sorununun artarak devam edeceği tahmin edilmektedir.

Toplu Konut İdaresi'nce 1997 yılında kredi açılan konut sayısı 22.706 iken 1998 yılı Eylül sonu itibariyle bu rakam 28.012 olmuştur. 1984 yılından 1998 yılı Eylül ayı sonuna kadar çeşitli şekillerde kredi sağlanan konutlardan 114.581'inin inşaatı devam etmekte olup bitirilen konut sayısı 979.007 adettir.

Toplu Konut İdaresi tarafından İdare arsaları üzerinde bugüne kadar yürütülen konut inşaatlarından 34.527 adedi tamamlanmış olup, 8.464 adedinin inşaatı devam etmektedir.

Türkiye Emlak Bankası Anonim Şirketi'nin Anastatüsünde 17 Eylül 1998 tarih ve 98/T-48 sayılı Başbakanlık kararı ile değişiklik yapılarak Banka'nın konut yapımı faaliyetlerinin sona erdirilmesine karar verilmiştir.

Arsa, altyapı ve finansman konusu, konut arz ve talebinin ana meselesi olup sorun alanları olarak önemini devam ettirmektedir. Altyapısı hazır arsa üretimine, belediyeler ve İdare tarafından yeterli kaynak aktarılamamaktadır. Bu hususlar gözönünde tutularak kamunun konut üretimi yerine altyapısı tamamlanmış arsa üretimine ağırlık vermesi gereklidir.

Bunun yanı sıra, inşaat yapım ve malzeme kalite ve standardı ile konut alanlarında çevre düzenleme ve bakımındaki aksaklıklar devam etmektedir.

Sosyal konut uygulamasında konut büyüklüklerinin 150 metrekareye kadar çıkması maliyetleri artırmakta ve hedef gruplara ulaşmada zorluklarla karşılaşmaktadır.

21 Mayıs 1998'de Batı Karadeniz Bölgesi'nde sel, 27 Haziran 1998'de Adana ve çevresinde deprem felaketi meydana gelmiştir. Bu felaketlerde ortaya çıkan hasarların

giderilmesi ile ilgili faaliyetler için, Dünya Bankası'ndan 27 Eylül 1998 tarihli ve 4388-TU numaralı İkras Anlaşması ile 369 milyon dolarlık kredi temin edilmiştir. Bu kredinin kullanılacağı Türkiye Acil Sel ve Deprem İyileştirme (TEFER) Projesi'nin yönetim ve koordinasyonu Toplu Konut İdaresi tarafından yapılmaktadır.

Afet konutları uygulamasında hakedişlerin çokluğu karşısında finans imkanları yetersiz kalmaktadır. Hakediş belirleme, geri ödeme ve finans şartlarının kamunun yükünü hafifletecek şekilde yeniden düzenlenmesi gerekli olup, ilgili yasal düzenlemelerin biran önce tamamlanması önem taşımaktadır.

Öncelikle geri kalmış yörelerde kiralık konut yapımını kapsayan Halk Konut uygulaması, amaç, miktar ve yaygınlık olarak hedefine tam olarak ulaşamamıştır. 1976 yılından bugüne kadar 61 ilde, 6.970 adet Halk Konut yapılmıştır. 1999 yılında da toplam 40 adet halk konutun yapımı devam edecektir.

TABLO: II.35- İnşaat Ruhsatı ve Yapı Kullanma İzni Alan Konut Sayıları

Yıllar	İnşaat Ruhsatı Alan Konut Sayısı	Yapı Kullanma İzni Alan Konut Sayısı
1990	381 408	232 018
1991	392 943	227 471
1992	467 024	268 804
1993	548 129	269 695
1994	523 791	245 610
1995	518 236	248 946
1996	454 295	267 306
1997	464 117	277 056
1998 (1)	400 000	250 000

Kaynak: DİE, DPT.

(1) Tahmin

b) Amaçlar

Bölgesel Gelişme

Bölgelerin özellikleri, farklılıkları, gelişmişlik düzeyleri ve temel sorunları ile potansiyellerinin belirlenmesine yönelik çalışmalara devam edilecektir.

İllerin temel yönetim birimleri olduğundan hareketle, tüm kamu hizmetlerinin halka daha etkin ulaşması açısından bölge planlama kararları çerçevesinde İl Gelişme Planı yaklaşımı ile çalışmalara devam edilecektir. Bu çerçevede İl Planlama ve Koordinasyon Müdürlükleri güçlendirilecek ve istatistiksel veri tabanı oluşturulması çalışmaları sürdürülecektir.

Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri başta olmak üzere, yerleşmelerin çok dağınık olduğu yörelerimizde yapılacak kamu yatırımlarında, bölgesel gelişme merkezlerine öncelik verilmeye devam edilecektir. Bu merkezlerin çevrelerindeki daha alt kademe yerleşme merkezlerine de hizmet verecek şekilde sosyal, fiziki ve teknik altyapı yatırımları ile donatılmaları sağlanacaktır.

Ülkemizin sosyo-ekonomik göstergeler yönünden en az gelişmiş bölgesi olan Doğu Anadolu Bölgesinin kalkınmasına yeni bir ivme kazandırmak amacıyla Doğu Anadolu Projesi Ana Plan çalışmalarına 1998 yılında başlanmış olup, 1999 yılında tamamlanması programlanmıştır.

Doğu Karadeniz Bölgesi ile ilgili Bölgesel Gelişme Projesi Etüdü çalışmalarına başlanılacaktır.

Güneydoğu Anadolu Bölgesinde sulamaya açılan alanlarda verim artışını temin etmek, katma değeri yüksek bitkilere geçişi sağlamak ve tuzlanmaya neden olan yanlış sulamayı önlemek amacıyla çiftçi eğitimini yaygınlaştırmak gerekmektedir. Bunun yanısıra tarla içi geliştirme ve arazi toplulaştırma hizmetlerinin de hızlandırılması zarureti vardır.

Dicle Barajı engeç önümüzdeki yıl tamamlanmış olacaktır. Karkamış, Birecik ve Batman projeleri devam etmektedir.

Amasya, Samsun, Tokat, Çorum ve Yozgat illerinin yer aldığı bölgede su taşkınlarının, erozyonun önlenmesini ve ekonomik gelişmenin hızlandırılmasını amaçlayan Yeşilirmak Havza Gelişim Projesi kapsamında coğrafi bilgi sistemi kurulması çalışmaları 1998 yılında tamamlanması beklenmektedir.

Bölgesel gelişmişlik farklarının azaltılmasında bir araç olarak kırsal kalkınma projeleri uygulamalarına devam edilecektir.

Kalkınmada Öncelikli Yörelerde istihdamı artırmak amacıyla özel sektörün yatırım yapabileceği yeni yatırım alanları, il ve bölge potansiyellerini harekete geçirme konularında, bilgilendirme ve yönlendirme çalışmalarına devam edilecektir.

Kalkınmada Öncelikli Yörelerde, özellikle Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinde önem arzeden hızlı demografik gelişmeler ve işsizlik sorunlarını çözebilmek amacıyla, yerel kaynakları değerlendirecek tarımsal gelişme projeleri uygulanmasına devam edilecektir. Bu kapsamda, hayvancılık ve sulu tarıma dayalı alanlarda meyve-sebze ve katma değeri yüksek sınai bitkilerin yetiştirilmesi ve bunları işleyecek olan kırsal sanayilerin kurulması desteklenecek ve böylece kırsal alanda istihdam artırılacak ve başta konut sektörü olmak üzere emek yoğun projeler uygulamaya konulacaktır.

Özel sektörün Kalkınmada Öncelikli Yörelerde yatırım yapmasını özendirmek ve bu yörelerdeki tesislerin verimli bir şekilde işletilmesini sağlamak amacıyla yapılacak kamu yatırımları, uygun talep eşğine ulaşabilecek nitelikteki bölgesel gelişme merkezlerinde yoğunlaştırılacaktır.

Kalkınmada Öncelikli Yörelerdeki il özel idarelerinin ve belediyelerin tarım, imalat sanayii, turizm ve diğer kamu hizmetleri sektörlerindeki projelerinin desteklenmesi sürdürülecektir.

Kalkınmada Öncelikli Yörelerin dış pazarlara ihracat imkanları geliştirilecektir. Bu konuda komşu pazarlara öncelik tanınacak, sınır ticaretinin ve serbest bölgelerin geliştirilmesine devam edilecektir.

Çok amaçlı bir bölgesel kalkınma projesi olarak yürütülen Güneydoğu Anadolu Projesi çalışmaları ve uygulamaları özel önem verilerek sürdürülecektir.

Karkamış Barajının ve Yap-İşlet-Devret modeli ile gerçekleştirilecek olan Birecik Barajının inşaatlarına hızlandırılarak devam edilecektir.

Çamgazi sulaması, Bozova Merkez ve Belkıs-Nizip pompaj sulamalarının inşaatlarına devam edilecektir.

GAP yöresinde tarla içi hizmetleri ile sulama hizmetlerinin uyumlu hale getirilmesi çalışmalarına devam edilecek, bölge çiftçisinin eğitimi, arazi toplulaştırma ve sulama faaliyetleri sürdürülecektir.

Diğer bölgelere göre orman varlığı az olan GAP bölgesinde barajların ekonomik ömürlerinin uzatılmasının sağlanması ve aynı zamanda istihdam imkanlarının artırılması amacıyla enerji ormanı tesisi, ağaçlandırma, fidan ve tohum üretimi, mera ıslahı ve erozyon kontrolü çalışmalarına devam edilecektir.

Nüfus artış hızının nispeten yüksek olduğu bölgelerde aile planlaması ve kadının statüsünün güçlendirilmesi çalışmalarına özel önem verilecektir.

Fiziki Planlama ve Kentleşme

1999 yılında kent nüfusunun 38.9 milyon'a, kent sayısının 280'e ulaşması beklenmektedir. Kentleşme hızının 3.7, kentlerde yaşayan nüfusun toplam nüfusa oranını gösteren kentleşme oranının ise yüzde 60.0 olacağı tahmin edilmektedir.

Göç olgusunun genellikle yoğunlaştığı büyük kentler yerine orta büyüklükteki yerleşim birimlerine yönlendirilmesi amacıyla yatırımların bu yörelere kaydırılmasına ve yerel yönetimlerin bu bölgelerde etkin bir denetim sağlayabilmeleri için mevzuat düzenlemeleriyle güçlendirilmelerine özen gösterilecektir.

Organize sanayi bölgelerinin kamu kredilendirme marifetiyle yaygınlaştırılması yönünde uygulamalara devam edilecektir. 1999 yılında, toplam 1.420 ha. büyüklüğünde 8 adet organize sanayi bölgesinin tamamlanması programlanmıştır.

Konut

Kentlerdeki barınma sorununa sağlıklı bir çözüm getirilmesi amacıyla altyapısı hazır arsa üretimi ve toplu konut uygulamalarının desteklenmesine devam edilecektir.

Toplu Konut İdaresi ana görevi olan kredi verme ve arsa üretme konularına ağırlık verecektir.

Kamu konutları yapımına öncelikli kuruluşlar için ihtiyaç olan yerlerde özellikle Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde devam edilecektir.

Afet sonrası rehabilitasyon uygulamalarında kamunun yükünü hafifletici düzenlemelere gidilecek, acil afet yardımı konusunda mevcut kurumların günün şartlarına uygun halde yeniden düzenlenmesi sağlanacaktır.

c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler

Bölgesel Gelişme

3360 Sayılı İl Özel İdaresi Kanunu'nda gerekli değişiklikler yapılarak, İl Özel İdareleri güçlendirilecektir. Bu kapsamda hizmet üretiminde etkinliği artırmak ve kaynakların rasyonel kullanımını sağlamak amacıyla, kamu hizmetlerinin halka en yakın yönetim birimlerince yerine getirilmesi ilkesi çerçevesinde turizm, çevre, kültür, spor, köy hizmetleri ve sosyal hizmetlere öncelik vererek, merkezi yönetim tarafından sağlanmakta olan bazı hizmetlerin İl Özel İdarelerinden başlamak üzere mahalli idarelerin yetki ve sorumluluğuna bırakılması hedeflenecektir.

3360 Sayılı Kanun'da yapılacak değişiklikler; Valiliklerin, il yönetiminde uzmanlık bilgi ve deneyiminden yararlanabilecekleri ve proje geliştirme çalışmalarında değerlendirebilecekleri elemanların istihdamı kolaylaşacak, İl Planlama ve Koordinasyon Müdürlükleri güçlendirilecek, ihtiyaç duyulan elemanların il planlama faaliyetlerinde çalıştırılmaları imkanı getirilecektir.

1580 Sayılı Belediye Kanunu günün ihtiyaçlarına göre yeniden düzenlenecek, bu konudaki çalışmalar kısa zamanda sonuçlandırılarak, belediyelerin yetki ve sorumlulukları, yerinden yönetim ilkesi çerçevesinde artırılabilecektir. Böylece belediyeler düzeyinde kaynakların en verimli kullanımını sağlayacak düzenlemeler ve tedbirler getirilecektir.

3194 Sayılı İmar Kanunu'nda; planlama ve uygulama sürecinde yaşanan yetki karmaşasını gidermek, plan kademelerinin yeniden tanımını yapmak ve imar planlarının uygulanmasında etkinliği sağlayabilmek için gerekli değişiklikler yapılacaktır.

Planlama ve uygulama sürecinde yaşanan yetki karmaşasının önlenmesi için merkezi ve yerel yönetimler arasında plan hazırlanması ve uygulanması hususunda yetki ve sorumluluk sınırlarını belirleyen düzenlemeler yapılacaktır.

Fiziki Planlama ve Kentleşme

Hızlı kentleşme olgusu, ülkemizdeki yerleşme alanlarının düzenli şekilde gelişmesini güçleştirmektedir. Mekanda sağlıklı gelişmenin sağlanabilmesi için gerekli görülen yasal düzenlemeler yapılacaktır.

Organize sanayi bölgelerine ilişkin sorunların çözümüne yönelik olarak yasal düzenleme yapılacaktır.

Konut

Konut arz ve talebine yeterli kaynak sağlamak üzere sermaye piyasası içinde faaliyet gösterecek ve yapılacak düzenlemelerle çıkarılacak kıymetli kağıt karşılığı temin edilecek fonlardan uzun vadeli konut kredisi açabilecek kurumların oluşturulması için gerekli çalışmalar yapılacaktır.

7269 sayılı Umumi Hayata Müessir Afetler Dolayısı ile Alınacak Tedbirler ile Yapılacak Yardımlara Dair Kanun, kamunun yükünü hafifletecek şekilde, hakedişler, faiz oranları, geri ödeme şartları gibi konularda günün şartları dikkate alınarak ve kamu sorumluluğu öncelikle bozulan teknik ve sosyal altyapıyı kapsayacak şekilde ele alınarak yeniden düzenlenecektir.

Afet önleyici tedbirlerin geliştirilmesi ve uygulama denetiminde etkinliğin artırılması sağlanacak, konu ile ilgili sigorta sistemi geliştirilecektir.

Kat Mülkiyeti Kanunu site yönetimini de içine alacak şekilde yeniden düzenlenecektir.

775 sayılı Gecekondu Kanunu, gecekondulaşmayı caydırıcı ve önleyici tedbirleri etkin olarak içerecek şekilde yeniden düzenlenecektir.

19. METROPOLLERLE İLGİLİ DÜZENLEMELER**a) Mevcut Durum**

Metropollere büyük bir yük getiren göç olgusunun dengelenebilmesi için ülke genelinde gelişme kutuplarının desteklenmesi ihtiyacı önemini korumaktadır.

Hızlı artan konut ihtiyacını karşılamak, gecekondulu ve kaçak yapılaşmayı önlemek amacıyla, metropollerin yakın çevrelerinde kentsel gelişme alanlarının planlama çalışmalarına ve toplu konut uygulamalarına devam edilmektedir.

İstanbul'da sanayinin kent dışına taşınmasının özendirilmesine devam edilmektedir.

İstanbul'un Anadolu yakasında yapılacak olan pist, apron, taksiruttan oluşan altyapı tesisleri ile 10 milyon yolcu/yıl kapasiteli terminal binası ve kargo binası, hangar ve havacılık merkezinden oluşan Kurtköy Havaalanı Projesi'nin etüd çalışmaları tamamlanmıştır. Projenin birinci aşaması olan altyapı tesisleri ihale edilerek yapımına başlanılmıştır.

Atatürk Havalimanı paralel pist, apron ve bağlantı yolları yapımı ile yeni dış hatlar binası projelerinin tamamlanması ile havalimanının uçak operasyon kapasitesinin artırılmasına paralel olarak yolcu kapasitesinde yüzde 100'e varan artışlar sağlanacaktır.

İstanbul'da kent içi ve kentler arası ulaşım sorununda ciddi bir iyileşme sağlayacak olan Gebze-Halkalı Banliyö Hattı İyileştirme Projesi 1998 Yatırım Programına TCDD Genel Müdürlüğü tarafından gerçekleştirilmek üzere alınmıştır. 1998 yılında projenin kredi arayışları sürdürülmüştür. Projenin 1999 yılı içerisinde ihaleye çıkarılması beklenmektedir.

İstanbul Boğazı Tüp Geçiş Projesinin etütleri güncelleştirilerek yapımı konusu 1998 Yılı Yatırım Programına alınmıştır. Proje ile ilgili olarak 1998 yılında kredi görüşmeleri sürdürülmüştür. Projenin 1999 yılında ihale edilmesi beklenmektedir.

Ulaşım ve trafik sorununun çözümünde önem taşıyan İstanbul ve Ankara Metrolarının inşaatına devam edilmiştir. Ankara Metrosunun I. aşaması ulaşıma açılmıştır. İstanbul Metrosunun 7.5 km'lik I. aşamasının inşaat işleri tamamlanmıştır. Elektromekanik işlerinin ihalesi yapılmış olup, 1998 yılı sonunda işletmeye açılacaktır.

İzmir çevreyolunun 9 km'lik İkiztepe-Karabağlar bölümü tamamlanmış ve trafiğe açılmıştır. Ankara çevreyolu, Gölbaşı-Yakupabdal arası hariç, tamamlanmış ve ulaşıma açılmıştır. Söz konusu çevreyolunun Gölbaşı-Yakupabdal arası 16 km'lik kısmının tamamlanarak 1998 yılı sonunda ulaşıma açılması beklenmektedir.

Marmara yöresinde artan konteyner trafiğini karşılayabilmek için 700 bin TEU kapasiteli Derince Limanı Konteyner Terminali yap-işlet-devret modeline göre ihale edilmiştir. Bu konuda gerekli Danıştay kararının alınmasından sonra 1999 yılında projenin yapımına başlanması beklenmektedir.

Çöp alanlarının çevreye olan olumsuz etkilerini gidermek amacıyla yeni çöp alanları tespiti ve katı atıkları ayıklayan, geri kazanan, düzenli ve sağlıklı bir şekilde depolayan katı atık yönetim sistemlerinin kurulması çalışmaları ve bu amaçla İstanbul ve Ankara metropollerinde yürütülen projeler devam etmektedir.

İzmir Katı Atık Yönetimi Rehabilitasyon Projesi kapsamında; Harmandalı Düzenli Atık Depolama Tesisinin Rehabilitasyonu, Uzundere Kompost Tesisi ile Uzundere Çöp

Depolama Alanının Rehabilitasyonu ve 2 adet yeni Transfer İstasyonunun Kurulması ile Taşıma Sistemlerinin İyileştirilmesi Projeleri ihale edilme aşamasındadır.

İzmir Körfez Taraması Projesi kapsamında İzmir Limanı giriş kanalının büyük gemilerin limana girişini engellemeyecek hale getirilmesi amacıyla taranması ve silt perde yapımı planlanmıştır. Proje ile ilgili Çevresel Etki Değerlendirme araştırması tamamlanmıştır.

Büyük İstanbul İçmesuyu Projesi, Yeşilçay ve Melen Sistemini kapsamakta olup, kentin 2000 yılında su ihtiyacı projeksiyonu 1185 Hm3/yıl'dır. Halen kente temin edilen su miktarı 684 Hm3/yıl olup, projelerin tamamlanması halinde Yeşilçay sisteminden 145 Hm3/yıl, Melen sisteminden I. aşamada 268 Hm3/yıl su temin edilecektir. Devam eden yatırımlar içerisinde Istranca II (80 Hm3/yıl), Sazlıdere sistemi (55 Hm3/yıl), Kirazdere sistemi (100 Hm3/yıl) su temini ile birlikte İstanbul'un 2005 yılına kadar olan su ihtiyacı (11 milyon nüfus ve 1413 Hm3/yıl) karşılanacaktır.

Ankara'nın uzun vadeli su ihtiyacının karşılanabilmesi için Gerede Sistemi çalışmalarına başlanılmıştır. Bayındır arıtma tesisi tamamlanmış, isale hattı yüzde 95 oranında bitirilmiş. Akyar Barajı su tutma aşamasındadır.

İzmir'in 2003 yılının su ihtiyacını karşılayacak şekilde Tahtalı Barajında, 1997 yılında su tutulmaya başlanmıştır. Barajda depolanan su 32.6 km'lik isale hattı ile şehre iletilecektir. Projenin tamamı 1999 yılında tamamlanacaktır.

b) Amaçlar

İstanbul'un uluslararası düzeyde çağdaş bir metropol haline getirilmesi, planlı gelişiminin sağlanması, sosyal, kültürel ve ekonomik fonksiyonlarının güçlendirilmesi hedeflenmiştir.

Bu çerçevede geliştirilecek ticaret, sanayi ve konut politikaları ile çevre ve mekan kaliteleri korunacak ve kentsel büyüme denetim altına alınacaktır.

Metropollerde merkezdeki yoğunlaşmanın önlenmesi, özellikle İstanbul'un kentsel fonksiyonları itibarıyla çok merkezli bir yapıya kavuşturulması için çalışmalara devam edilecektir.

İstanbul ve çevresinde önemli bir sorun haline gelen sanayi tesislerinin bölge dışına taşınması özendirilmeye devam edilecek, bu çerçevede İstanbul ve çevresinde bazı sektörlerde yatırım teşviklerinde sınırlamalar getirilecektir.

İstanbul'da kentiçi yolcu taşımacılığının karayolu ağırlıklı durumundan çıkartılarak raylı ulaşım sistemlerinin payını artırmak üzere, doğu-batı hattında yapımı devam eden metro ile entegre olacak şekilde raylı taşıma sistemlerinin bütünlüğünü sağlamaya yönelik olarak Asya yakasında, Gebze-Söğütözü ve Avrupa yakasında Sirkeci-Halkalı arasındaki mevcut çift banliyö hattı 3 hatta çıkarılacaktır.

İlave edilecek 3. hat kentiçi ulaşımın yoğun olduğu saatlerde şehirlerarası yük ve yolcu trenleri için kullanılacak, diğer iki hat ise gerekli iyileştirmeler yapılarak 63 kilometre uzunluğunda yüzeysel metroya dönüştürülecektir. Bu şekilde halen tek yönde saatte 10 bin kişi olan banliyö hattının kapasitesi 75 bin kişiye çıkarılmış olacaktır.

Ulaşım ve trafik sorununun çözümünde önem taşıyan İstanbul ve Ankara metrolarının inşaatlarına devam edilecektir. Ankara Metrosunun II. aşaması 1999 yılı

içerisinde ihaleye çıkarılacak, İstanbul Metrosunun II. aşamasına ise 1999 yılında başlanacaktır.

İstanbul metrosunun II. aşaması Taksim-Unkapanı ve Unkapanı-Yenikapı bölümlerinden oluşmaktadır. Taksim-Unkapanı bölümünün inşaat işlerinin proje tutarı 73 milyon dolar olup, ihalesi yapılmıştır. Unkapanı-Yenikapı bölümünün inşaat işlerinin proje tutarı ise 60 milyon dolardır ve ihalesi 1999 yılında yapılacaktır. Her iki bölümün elektromekanik işlerinin toplam tutarı ise 180 milyon dolardır.

İzmir çevreyolunun Karşıyaka kesiminin (21 km) 2000 yılı sonunda açılması öngörülmektedir.

Ankara çevreyolunun Yakupabdal-Gölbaşı Arası (16 km) trafiğe açılarak, 1998 yılında çevreyolunun tamamı bitirilecektir.

İstanbul'un uzun vadeli içmesuyu ihtiyacını karşılamak amacıyla yürütülen Büyük Melen Projesine devam edilecektir.

İzmir'in 2003 yılının su ihtiyacını karşılayacak şekilde projelendirilmiş olan Tahtalı Barajı'nda 1997 yılında su tutulmaya başlanmıştır. Barajda depolanan su 32.6 km'lik isale hattı ile şehre iletilecektir. Proje 1999 yılında tamamlanacaktır.

c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler

775 Sayılı Gecekondu Kanunu'ndaki cezai hükümlerin gecekondu ve imara aykırı yapılaşmayı önlemede yaptırım gücü kalmamıştır. Kamu kurum ve kuruluşlarına ve gerçek kişilere ait arazilerin rızasız ve zor kullanılarak ele geçirilmesinin önlenmesi gerekmektedir. Bu kapsamda caydırıcı önlemlerin uygulamaya konması ve belediyelere arsa sağlanmasının yeniden düzenlenmesi amacıyla 775 Sayılı Kanun'da gerekli değişiklikler yapılacak ve belirtilen Kanun güncelleştirilecektir.

V. ÇEVRENİN KORUNMASI VE GELİŞTİRİLMESİ

20. ÇEVRE İLE İLGİLİ KURUMSAL DÜZENLEMELER

a) Mevcut Durum

Mevcut çevre yönetim sistemi, hukuksal çerçevedeki uyumsuzluklar, kurumsal yapıdaki yetersizlikler, veri ve bilgilerden tam anlamda yararlanılamaması, ekonomik araçların henüz harekete geçirilememesi, yaptırımların yeterince uygulanamaması gibi nedenlerle gereken etkinlik düzeyine ulaşamamıştır.

DPT Müsteşarlığı'nın koordinasyonunda, Çevre Bakanlığı'nın teknik desteği ile hazırlanan "Ulusal Çevre Stratejisi ve Eylem Planı" tamamlanmış; 8 Mayıs 1998 tarihinde Çevre Bakanlığı ile DPT Müsteşarlığı arasında imzalanan bir protokolle planın uygulanması ve izlenmesinde iki kuruluş arasındaki işbirliğinin esasları belirlenmiştir.

1992 yılında gerçekleştirilen BM Çevre ve Kalkınma Konferansı kapsamında ülkemizde yerine getirilmesi gereken sorumlulukların belirlenmesi amacıyla yönelik olarak Ulusal Gündem 21'in hazırlanması çalışmalarına devam edilmektedir.

BM Kalkınma Programı'nın desteği ile sürdürülmekte olan Yerel Gündem 21 Projesi'nin kapsamı genişletilerek, belediye sayısı 9'dan 22'ye çıkarılmış ve bir il özel idaresi projeye dahil edilmiştir.

Çevre ve kalkınma ile ilgili veri ve bilgiye erişim sistemini oluşturmak amacıyla Avrupa Topluluğu'nun mali desteği ile Çevre Bakanlığı'nın koordinasyonunda Devlet Planlama Teşkilatı ve Devlet İstatistik Enstitüsü'nün işbirliği ile başlatılan "Çevre ve Kalkınma Gözlemevi Kurulması " projesi çalışmaları sürdürülmektedir.

1991 yılından bu yana yürürlükte bulunan Katı Atıkların Kontrolü Yönetmeliği'nde değişikliğe gidilmiş; kota, depozito ve deponilere ilişkin hükümler yeniden düzenlenmiştir.

Tuz Gölü'nün doğal yapısının ve tuz rezervinin korunması ve kirlenmesinin önlenmesine ilişkin 9/3/1998 tarih ve 98/10869 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile Çevre Bakanlığı'nın koordinasyonunda Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü, Tekel Genel Müdürlüğü, İller Bankası Genel Müdürlüğü ve Konya Büyük Şehir Belediyesi ile işbirliği halinde yürütülecek olan "Tuz Gölü Çevre Entegre Projesi" programa alınmıştır.

Türkiye-Fransa Çevre Bakanlıkları ikili işbirliği anlaşması çerçevesinde "Kuzey Ege Nehir Havzaları Entegre Yönetimi ve Kirlilik Kontrolü" projesi başlatılmış olup; "havza bazında yönetim" konusunda ilgili kuruluşlar arası işbirliğinin temelleri atılmıştır.

"Seyfe-Mucur Havzası Ekoloji Koruması Projesi", Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü ve Çevre Bakanlığı'nın ortak çalışmaları ile revize edilmiş; projedeki ekonomik ve ekolojik hedefler optimum hale getirilmiş; uluslararası öneme sahip bu sulak alanda ekolojik dengenin korunması sağlanmıştır.

Özellikle Afrika'da Ciddi Kuraklık ve/veya Çölleşmeye Maruz Ülkelerde Çölleşme ile Mücadele İçin BM Sözleşmesi'nin Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun Tasarısı 11.2.1998 tarih 4340 sayılı Kanunla onaylanmıştır. Bununla ilgili Bakanlar Kurulu Kararı 16.5.1998 tarih 23344 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

Çevre Kanunu'nda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı TBMM Çevre Komisyonunda görüşülerek Plan ve Bütçe Komisyonu'na sevk edilmiştir. Çevre Bakanlığı'nın Kuruluş ve Görevleri Hakkında 443 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin Değiştirilerek Kabulü Hakkında Kanun Tasarısı Plan ve Bütçe Komisyonu'nda, Hayvanları Koruma Kanunu ise TBMM Genel Kurulu'nda görüşülme aşamasındadır.

Çevre Bakanlığı bünyesinde çevre izleme ve ölçüm altyapısı oluşturulması ve çevre ölçüleri ve standartlarında uluslararası seviyeye erişmek üzere inşaatına süratle devam edilen Çevre Referans Laboratuvarının Haziran 1998'de açılışı yapılarak hizmete girmesi sağlanmıştır. Ancak laboratuvarın gerekli teknik donanım ve nitelikli personel ihtiyacının tamamlanması önemini korumaktadır.

Hava kirliliğinin önemli sebeplerinden birisi olan termik santrallerin bacagazlarındaki kükürtdioksitin giderilmesi amacıyla mevcut tesisler için bütçe imkanları çerçevesinde gerekli yatırımlar yapılmakta; yeni yapılacak tesislerde bacagazı kükürt giderme (BGD) ünitesi projeye baştan dahil edilmektedir. Halen devrede bulunan Çayırhan Termik Santralı BGD tesisinin yanısıra, 1998 yılında Orhaneli Termik Santralında da bacagazı kükürt giderme ünitesi devreye girmiştir.

b) Amaçlar

Çevre ve kalkınma politikalarının uyumlaştırılması ilkesi doğrultusunda, çevrenin korunması ve çevre sorunlarının çözülmesiyle doğrudan veya dolaylı ilgisi olan kurum ve kuruluşlar arasında gerekli işbirliğini sağlama ve etkili ve eşgüdüm içinde çalışan bir çevre denetim sisteminin kurulması çalışmaları sürdürülecektir.

Çevre alanındaki kurumsal yetki ve sorumlulukların, kurumların çalışma kapsam ve yöntemlerinin karşılaştırmalı olarak belirlenmesine yönelik analiz çalışmalarına devam edilecektir.

Çevre ile ilgili mevzuattaki örtüşme, çelişme ve karmaşayı giderme amacıyla başlatılmış çalışmalara devam edilecektir.

Gündem 21 kararlarının bölgesel, ulusal ve mahalli ölçekte uygulanması ve izlenmesi amacıyla ilgili kurumların katılacağı ulusal Sürdürülebilir Kalkınma Komisyonu oluşturulması çalışmalarına devam edilecektir.

Çevrenin korunmasına yönelik bilinçlendirme, eğitim ve katılımın sağlanması çalışmalarına devam edilecektir.

Ekolojik yönden bütünlük gösteren havzalar bazında çevre yönetim sisteminin kurulması ve işletilmesi amacıyla ülkemizdeki ekolojik havzaların belirlenmesi çalışmaları sürdürülecektir.

Tehlikeli atıkların toplanması ve bertarafı için başlatılan ulusal uygulama planı hazırlama çalışmalarına devam edilecektir.

Devlet işletmelerinin özelleştirilmesi sürecine çevresel sorumlulukların katılması sağlanacaktır.

Yerel yönetimler çevre sorunlarını analiz etme ve çözme gücü sağlamak üzere güçlendirilecektir.

Çevre Kirliliğini Önleme Fonu ve diğer ilgili fonların, Ulusal Çevre Stratejisi ve Eylem Planı'nda belirlenen öncelikli eylemlerin finansmanına katkıda bulunacak şekilde yönlendirilmesi sağlanacaktır.

BM-AEK himayesinde yürütülmekte olan "Avrupa İçin Çevre" çalışmalarında alınan kararlarda ulusal çıkarlarımızın gözetilmesi sağlanacaktır.

Çevreye ilişkin uluslararası sözleşmelerden, anlaşmalardan, protokollerden ve bildirgelerden kaynaklanan yükümlülüklerin, sınırlamaların ve olanakların bir envanteri çıkarılacaktır.

c) Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler

Çevre Kanunu'nun, çevresel yaptırımları etkinleştirmek, çevresel kararlara halkın katılımını sağlamak, çevre yönetiminde merkezi idare, yerel yönetimler ve kuruluşlar arasındaki yetki ve sorumluluk dağılımını netleştirmek üzere yeniden düzenlenmesi çalışmaları tamamlanacaktır.

Orman Kanunu'nun, doğal kaynakların korunması ve geliştirilmesi ve ormanların tahribatını önleyecek şekilde yeniden düzenlenmesi çalışmalarına devam edilecektir.

Çevre Kanunu kapsamında çıkarılmış olan Hava Kalitesinin Korunması, Su Kirliliği Kontrol, Gürültü Kontrol ve Çevre Kirliliğini Önleme Fonu Yönetmeliklerinin revize edilmesine ilişkin çalışmalar tamamlanacaktır.

Çevresel verilerin toplanması, işlenmesi, değerlendirilmesi, veri tabanlarının oluşturulması, bilgiye dönüştürülerek karar alıcılara ve diğer kullanıcılara sunulması ve bilgiye erişimin kolaylaştırılması için ihtiyaç duyulan yasal ve kurumsal yapılanma çalışmaları sürdürülecektir.

Ulusal Çevre Stratejisi ve Eylem Planı doğrultusunda, çevre yönetiminde etkinliği sağlamak üzere öngörülen hukuksal ve kurumsal düzenlemelerle ilgili idari ve teknik altyapı oluşturma çalışmalarına devam edilecektir

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

I. MAKROEKONOMİK GELİŞMELER VE PROJEKSİYONLAR

1. GSMH BÜYÜMESİ VE ÜRETİM

1997 yılında yüzde 8,3 olarak gerçekleşen GSMH büyüme hızının, 1998 yılının ikinci çeyreğinden itibaren yavaşlama eğilimine girdiği gözlenmektedir. Bu gelişmede, enflasyonla mücadeleyi öncelikli hedef olarak alan üç yıllık program ve bu programın ilk dilimini oluşturan 1998 Yılı Programı çerçevesinde yürütülmekte olan maliye ve gelir politikalarının da etkisiyle yılın ikinci çeyreğinden itibaren yurtiçi talepte ortaya çıkan daralmanın yanı sıra, aynı dönemde dünya genelinde büyüme ve ticaret hacmindeki artış hızının yavaşlaması etkili olmaktadır. 1998 yılının ilk çeyreğinde yüzde 9,0 olarak gerçekleşen GSMH büyüme hızı, yılın ikinci çeyreğinde yüzde 4,0 oranında gerçekleşmiştir. Böylece 1998 yılının ilk yarısında GSMH büyüme hızı yüzde 6,3 seviyesinde kalmıştır.

1997 yılında yüzde 2,3 oranında gerileyen tarım sektörü katma değeri, 1998 yılının ilk yarısında yüzde 1,1 oranında artış göstermiştir. Bu artışta bitkisel üretimin hububat, bakliyat, sebzeler grubundaki üretim artışları belirleyici olmuştur. Diğer taraftan 1998 yılının ilk çeyreğinde yüzde 2,0 oranında gerileyen, hayvancılık sektörü üretimi yılın ikinci çeyreğinde de yüzde 3,6 oranında gerilemiştir.

1998 yılının ilk çeyreğinde yüzde 7,9 olan artan sanayi sektörü katma değerindeki artış hızı, yılın ikinci çeyreğinde yüzde 2,7'ye yavaşlamış ve yılın ilk yarısı itibarıyla sanayi sektörü büyüme hızı yüzde 5,2 olmuştur. İç ve dış talepteki daralmanın etkisi imalat sanayiinde daha belirgin görülmektedir. Yılın ilk çeyreğinde yüzde 8,4 olan imalat sanayi katma değer artış hızı, yılın ikinci çeyreğinde yüzde 2,0 olmuştur. Böylece 1998 yılının ilk yarısında imalat sanayi büyümesi yüzde 5,0 olarak gerçekleşmiştir. Yılın ilk çeyreğinde sırasıyla yüzde 2,5 ve yüzde 10,2 oranlarında gerçekleşen kamu ve özel kesim imalat sanayii üretim artış hızları, yılın ikinci çeyreğinde sırasıyla yüzde 0,7 ve yüzde 2,4 oranlarına gerilemiştir. Özel kesim imalat sanayi üretimin artış hızındaki yavaşlama özellikle gıda-ıçki-tütün, ayakkabı, ağaç-mantar ürünleri, basım-yayın, lastik alt sektörlerindeki üretim düşüşü ile elektrikli makineler ve taşıt araçları üretimlerindeki ciddi yavaşlamalardan kaynaklanmıştır. 1998 yılının ilk yarısında büyüme hızı enerji sektöründe yüzde 5,6, madencilik sektöründe ise yüzde 7,5 oranında gerçekleşmiştir.

1998 yılının ilk çeyreğinde yüzde 9,1 olan hizmetler sektörü büyümesi, ikinci çeyrekte yüzde 2,7 olmuştur. Bu gelişmede, sanayi üretimi ve ithalattaki yavaşlamanın da etkisiyle ticaret sektöründeki katma değer artışının yüzde 2,4 oranında kalması rol oynamıştır. Ayrıca, yılın ilk çeyreğinde yüzde 4,2 oranında artış gösteren inşaat katma değerinin, ikinci çeyrekte yüzde 3,2 oranında gerilemesi de hizmetler sektörünü olumsuz yönde etkilemiştir.

Bu gelişmeler sonucunda, GSYİH büyüme hızı 1998 yılının ilk yarısında yüzde 5,2 olmuştur. Bu dönemde net dış alem faktör gelirleri, bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 66,3 oranında artmıştır. Buna bağlı olarak yılın ilk yarısında GSMH büyüme hızı yüzde 6,3 olarak gerçekleşmiştir.

1999 Yılı Programı

Üçüncü Bölüm

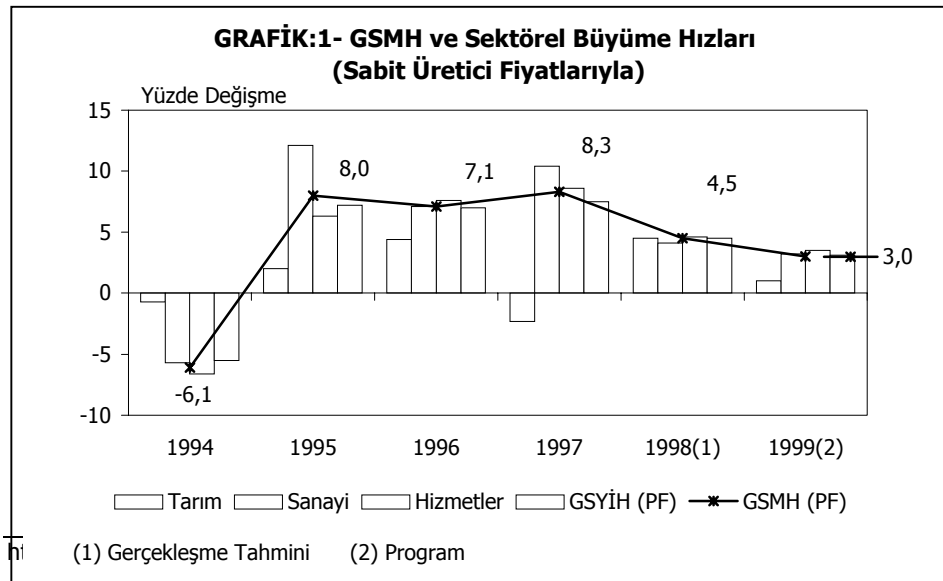
Aylık sanayi üretim endeksi verilerine göre, bir önceki yıla göre üretim artış hızı Temmuz ayında yüzde 1,2'ye yavaşlamış, Ağustos ayında ise negatif 0,1 olmuştur. Diğer yandan, kapasite kullanım oranlarının yılın üçüncü çeyreğinde de azalış eğilimini koruması ve üretim beklentilerine ilişkin göstergeler sanayi üretimindeki yavaşlamanın yılın ikinci yarısında da devam ettiğini göstermektedir. Bu çerçevede, yılın ilk yarısında yüzde 5,2 olan sanayi sektörü büyüme hızının, ikinci yarıda yüzde 3,2 seviyesine gerilemesi beklenmektedir.

Diğer yandan, bitkisel üretimde beklenen yüksek oranlı artışa bağlı olarak, yılın ikinci yarısında tarım sektörü büyümesinin yüzde 5,6 civarına yükselmesi beklenmektedir. Sanayi üretimi ve ithalattaki daralmanın devam etmesi sonucunda yılın ikinci yarısında hizmetler sektörü büyümesinin yüzde 3,8 civarında kalacağı tahmin edilmektedir. Yılın ilk yarısında önemli ölçüde artan dış alem faktör gelirlerinin, işçi geliri ve müteşebbis gelirlerinde beklenen yavaşlamaya bağlı olarak yılın ikinci yarısında gerilemesi beklenmektedir.

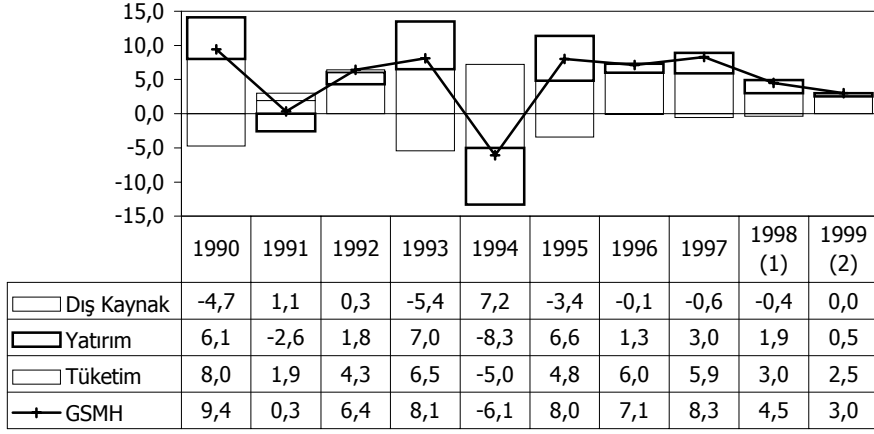
Bu çerçevede, 1998 yılının ilk yarısında yüzde 6,3 olan GSMH artış hızının yılın ikinci yarısında yüzde 3,2 civarında gerçekleşeceği tahmin edilmektedir. Böylece, GSMH büyüme hızının 1998 yılının tamamı için yüzde 4,5 olarak gerçekleşmesi beklenmektedir. Sektörler itibarıyla büyüme hızlarının, tarım sektöründe yüzde 4,5, sanayi sektöründe yüzde 4,1, hizmetler sektöründe ise yüzde 4,6 oranında gerçekleşeceği tahmin edilmektedir.

Ekonomide, 1998 yılının ikinci çeyreğinden itibaren gözlenen yavaşlama eğilimi ve dünyada yaşanan krizin etkisiyle daralan ticaret imkanları dikkate alınarak 1999 yılında GSMH büyüme hızının yüzde 3,0 olacağı öngörülmektedir. Diğer yandan, enflasyonla mücadeleyi öncelikli hedef olarak alan üç yıllık mali uyum programı çerçevesinde yürütülmekte olan maliye ve gelir politikalarının 1999 yılında da sürdürülmesi, büyüme hızının yavaşlamasında etkili olacaktır.

1999 yılında tarım sektörünün yüzde 1,0, sanayi sektörünün yüzde 3,2, hizmetler sektörünün ise yüzde 3,5 oranlarında büyüyeceği tahmin edilmektedir. Böylece GSYİH'dan tarım sektörü yüzde 14,8, sanayi sektörü yüzde 24,8, hizmetler sektörü ise yüzde 60,4 oranında pay alacaklardır.

GRAFİK: 2- GSMH Büyümesine Katkılar

(1) Gerçekleşme Tahmini (2) Program

TABLO: III.1- Katma Değer Artış Hızları

(Sabit Üretici Fiyatlarıyla, Yüzde Değişme)

Sektörler	1995	1996	1997	1998 (1)	1999 (2)
Tarım	2,0	4,4	-2,3	4,5	1,0
Sanayi	12,1	7,1	10,4	4,1	3,2
Hizmetler	6,3	7,6	8,6	4,6	3,5
GSYİH	7,2	7,0	7,5	4,5	3,1
GSMH	8,0	7,1	8,3	4,5	3,0

Kaynak: DPT, DİE

(1) Gerçekleşme Tahmini

(2) Program.

TABLO: III.2- Sektörlerin GSYİH İçindeki Payları

(Cari Üretici Fiyatlarıyla Yüzde Pay)

Sektörler	1995	1996	1997	1998 (1)	1999 (2)
Tarım	15,7	16,8	14,5	15,0	14,8
Sanayi	26,3	25,2	25,3	24,8	24,8
Hizmetler	58,0	58,0	60,2	60,2	60,4
GSYİH	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Kaynak: DPT , DİE

(1) Gerçekleşme Tahmini.

(2) Program.

2. EKONOMİNİN GENEL DENGESİ

1997 yılında toplam yurtiçi talep yüzde 8,7 oranında artarken, dış dengenin GSMH büyümesine katkısı negatif 0,6 puan olmuş ve GSMH büyümesi yüzde 8,3 olarak gerçekleşmiştir. 1998 yılında toplam yurtiçi talebin yüzde 4,8 oranında artacağı, dış dengenin GSMH büyümesine katkısının ise negatif 0,4 puan olarak gerçekleşeceği tahmin edilmektedir.

1998 yılında toplam yurtiçi talep artış hızındaki gerileme, hem tüketim harcamaları, hem de sabit sermaye yatırımlarındaki yavaşlamadan kaynaklanmıştır.

Nitekim 1997 yılında sırasıyla yüzde 7,7 ve yüzde 14,5 oranlarında artış kaydeden toplam tüketim ve toplam sabit sermaye yatırım harcamaları artış hızı, 1998 yılının ilk yarısında yüzde 4,2 ve yüzde 2.0 oranlarına gerilemiştir. Bu yavaşlamada, enflasyonla mücadele programı çerçevesinde yürütülmekte olan daraltıcı maliye ve gelir politikalarının etkisiyle yılın ikinci çeyreğinde toplam tüketim harcamalarındaki artışın yüzde 0,7 oranında kalması ve toplam sabit sermaye yatırımlarının ise yüzde 2,3 oranında gerilemesi etkili olmuştur.

1998 yılının tamamında özel tüketimin yüzde 3,1, kamu tüketiminin yüzde 9,7, toplam tüketimin ise yüzde 3,9 oranında artacağı tahmin edilmektedir. 1998 yılında toplam yatırımların yüzde 7,3, sabit sermaye yatırımlarının ise yüzde 3,3 oranında artması beklenmektedir. 1997 yılında yüzde 26,3 oranında artış kaydeden kamu sabit sermaye yatırımlarının 1998 yılında yüzde 7,8 oranında artacağı tahmin edilmektedir. Özel sabit sermaye yatırımları artış hızının 1997 yılında yüzde 11,4 olan seviyesinden 1998 yılında yüzde 1,9'a gerilemesi beklenmektedir. Toplam stok değişiminin GSMH büyümesine olan katkısının ise, 1997 yılında negatif 0,8 puan iken, 1998 yılında pozitif 1,0 puan seviyesinde gerçekleşeceği tahmin edilmektedir. Böylece, 1997 yılında cari fiyatlarla yüzde 25,1 olan toplam yatırımların GSMH içindeki payı, 1998 yılında yüzde 25,8 olacaktır.

1998 yılında kamu harcanabilir gelirinin sabit fiyatlarla yüzde 21,2 oranında azalması beklenmektedir. Vergi gelirlerindeki hedeflenenin üzerindeki artışa rağmen, kamu harcanabilir gelirindeki düşüş esas itibarıyla, 1997 yılındaki vade uzatımının etkisiyle 1998 yılında yoğunlaşan borç faiz ödemelerindeki yüksek artışlar sonucu cari transferlerdeki yükselmeden kaynaklanmaktadır. 1998 yılında özel harcanabilir gelirin ise yüzde 7,5 oranında artması beklenmektedir. Özel harcanabilir gelirdeki artışın esas olarak, maaş ve ücret dışı gelirler ile üretimdeki yükselme sonucu tarım gelirlerinden kaynaklandığı tahmin edilmektedir. 1997 yılında cari fiyatlarla yüzde 21,3 olarak gerçekleşen toplam yurtiçi tasarrufların GSMH içindeki payının 1998 yılında yüzde 21,2 olacağı tahmin edilmektedir.

1999 yılında toplam yurtiçi talepteki artış hızının yüzde 3,0'e gerilemesi beklenmektedir. Kamu tüketiminin yüzde 7,3, özel tüketimin ise yüzde 2,7 oranında artacağı, böylece, toplam tüketimdeki artışın yüzde 3,3 seviyesinde gerçekleşeceği tahmin edilmektedir. Cari fiyatlarla toplam tüketimin GSMH'ya oranının ise yüzde 79,3 seviyesinde gerçekleşmesi beklenmektedir.

1999 yılında reel olarak kamu ve özel sabit sermaye yatırımlarında sırasıyla yüzde 1,6 ve yüzde 2,3 oranlarında artış olacağı ve toplam sabit sermaye yatırımlarının yüzde 2,1 oranında artacağı tahmin edilmektedir. Böylece, cari fiyatlarla toplam sabit sermaye yatırımların GSMH içindeki payı yüzde 25,7 seviyesinde olmaktadır. 1998 yılında stok değişiminin GSMH içindeki payının negatif 0.2 olacağı, toplam yatırımların GSMH içindeki payının da yüzde 25,5 seviyesinde kalacağı tahmin edilmektedir.

1999 yılında vergi gelirlerinin GSMH içindeki payında 0,1 puanlık artış, cari transfer harcamaların GSMH içindeki payında ise 0,4 puanlık bir iyileşme öngörülmüştür. Böylece, 1999 yılında reel olarak kamu harcanabilir gelirinin yüzde 0,1, özel harcanabilir gelirin ise yüzde 3,2 oranında artacağı tahmin edilmektedir.

1999 yılında sabit fiyatlarla toplam yurtiçi tasarrufların yüzde 2,0 oranında artması beklenmektedir. Cari fiyatlarla toplam yurtiçi tasarrufların GSMH'ya oranının yüzde 20,7, özel tasarrufların özel harcanabilir gelire oranının ise yüzde 23,1 olacağı tahmin edilmektedir.

TABLO: III.3 - Fert Başına GSMH

Yıllar	Yıl Ortası Nüfusu (1) (Bin Kişi)	Cari Fiyatlarla			1994 Fiyatlarıyla			Satın Alma Gücü Paritesi (SAGP) (Dolar/TL) (3)	SAGP Göre Fert Başına GSYİH (Dolar)
		GSMH (Milyar TL)	Fert Başına GSMH		GSMH (Milyar TL)	Fert Başına GSMH			
			TL	Dolar (2)		TL	Dolar (2)		
1977	41 768	1 108	26 534	1 488	2 201 547	52 708 944	1 774	13,5	1 945
1978	42 640	1 646	38 602	1 604	2 228 580	52 265 016	1 760	18,4	2 081
1979	43 530	2 877	66 081	1 760	2 217 646	50 945 226	1 715	29,8	2 198
1980	44 438	5 303	119 335	1 570	2 156 010	48 517 261	1 633	51,2	2 299
1981	45 540	8 023	176 169	1 598	2 259 718	49 620 510	1 670	67,2	2 582
1982	46 688	10 612	227 293	1 412	2 329 496	49 894 955	1 680	81,2	2 768
1983	47 864	13 933	291 096	1 299	2 427 645	50 719 645	1 708	99,0	2 935
1984	49 070	22 168	451 757	1 238	2 600 178	52 989 165	1 784	141,0	3 179
1985	50 306	35 350	702 706	1 356	2 712 038	53 910 825	1 815	208,0	3 354
1986	51 433	51 185	995 174	1 487	2 895 377	56 294 143	1 895	276,0	3 598
1987	52 561	75 019	1 427 282	1 668	3 179 533	60 492 240	2 037	358,0	3 971
1988	53 715	129 175	2 404 824	1 693	3 225 677	60 051 701	2 022	584,0	4 119
1989	54 893	230 370	4 196 709	1 979	3 278 196	59 719 751	2 010	982,0	4 217
1990	56 098	397 178	7 080 066	2 715	3 585 235	63 910 208	2 152	1491,0	4 699
1991	57 064	634 393	11 117 306	2 666	3 597 753	63 048 190	2 123	2288,0	4 806
1992	57 931	1 103 605	19 050 255	2 766	3 828 122	66 080 445	2 225	3640,0	5 143
1993	58 812	1 997 323	33 961 060	3 091	4 139 808	70 390 373	2 370	5990,0	5 626
1994	59 706	3 887 903	65 116 989	2 192	3 887 903	65 116 989	2 192	12116,0	5 348
1995	60 614	7 854 887	129 587 980	2 835	4 197 095	69 242 638	2 331	22405,0	5 716
1996	61 536	14 978 067	243 403 274	3 000	4 495 959	73 062 247	2 460	39275,0	6 112
1997	62 510	29 393 262	470 216 960	3 105	4 868 692	77 886 602	2 622	70477,0	6 545
1998(4)	63 451	52 985 029	835 054 278	3 224	5 087 783	80 184 436	2 699	-	-
1999(4)	64 385	78 805 694	1 223 975 988	3 273	5 240 416	81 391 879	2 740	-	-

Kaynak: DİE, OECD, DPT.

(1) DİE yıl ortası nüfus tahminidir. 1991-1999 Dönemi 1997 Yılı Nüfus Tespiti Sonuçlarına Göre Yapılan Tahmindir.

(2) Merkez Bankası Döviz Alış Kuru kullanılarak hesaplanmıştır.

(3) OECD tarafından GSYİH için hesaplanan Satın Alma Gücü Paritesidir.

(4) DPT tahminidir.

TABLO: III.4- Ekonominin Genel Dengesi

(Cari Fiyatlarla, Milyar TL)

	1997	1998 (1)	1999 (2)	Yüzde Pay		
				1997 (1)	1998 (1)	1999 (2)
1. GAYRİ SAFİ MİLLÎ						
I. HASILA	29 393 262	52 985 029	78 805 694	100,0	100,0	100,0
2. Dış Kaynak	1 117 089	2 455 948	3 791 768	3,8	4,6	4,8
3. Toplam Kaynaklar	30 510 351	55 440 977	82 597 461	103,8	104,6	104,8
4. Toplam Yatırımlar	7 389 747	13 677 356	20 133 089	25,1	25,8	25,5
5. Sabit Sermaye Yatırımı	7 728 372	13 753 578	20 278 908	26,3	26,0	25,7
5.1 Kamu	1 733 050	3 262 060	4 782 295	5,9	6,2	6,1
5.2 Özel	5 995 322	10 491 518	15 496 613	20,4	19,8	19,7
6. Stok Değişmesi	-338 625	-76 222	-145 819	-1,2	-0,1	-0,2
6.1 Kamu	132 971	75 187	-212 555	0,5	0,1	-0,3
6.2 Özel	-471 596	-151 409	66 735	-1,6	-0,3	0,1
7. Toplam Tüketim	23 120 603	41 763 621	62 464 373	78,7	78,8	79,3
8. KAMU HARCANABİLİR						
II. GELİRİ	3 383 094	4 980 722	7 706 195	11,5	9,4	9,8
9. Kamu Tüketimi	3 140 449	5 938 385	9 541 657	10,7	11,2	12,1
10. Kamu Tasarrufu	242 645	-957 663	-1 835 462	0,8	-1,8	-2,3
11. KAMU YATIRIMI	1 866 021	3 337 247	4 569 740	6,3	6,3	5,8
12. Kamu (Tas.-Yat.) Farkı	-1 623 376	-4 294 910	-6 405 202	-5,5	-8,1	-8,1
13. ÖZEL HARCANABİLİR						
III. GELİR	26 010 168	48 004 307	71 099 498	88,5	90,8	90,2
14. Özel Tüketim	19 980 154	35 825 236	52 922 716	68,0	67,6	67,2
15. Özel Tasarruf	6 030 013	12 179 071	18 176 783	20,5	23,0	23,1
16. Özel Yatırım	5 523 726	10 340 109	15 563 348	18,8	19,5	19,7
17. Özel (Tas.-Yat.) Farkı	506 287	1 838 962	2 613 434	1,7	3,5	3,3
18. Özel Tasarruf Oranı	23,2	25,4	25,6			
19. Toplam Yurtiçi Tasarruflar	6 272 659	11 221 408	16 341 321	21,3	21,2	20,7
20. S.Ser. Yatırımı/GSMH	26,3	26,0	25,7			
21. Yurtiçi Tasarruf./GSMH	21,3	21,2	20,7			

Kaynak: DPT

(1) Gerçekleşme Tahmini.

(2) Program

TABLO: III.5- Ekonominin Genel Dengesi

(1994 Fiyatlarıyla, Milyar TL)

	1997	1998 (2)	1999 (3)	Yüzde Değişme		
				1997	1998 (2)	1999 (3)
1. GAYRİ SAFİ MİLLÎ						
I. HASILA	4 868 692	5 087 783	5 240 416	8,3	4,5	3,0
2. Dış Kaynak (1)	105 684	125 708	127 241	-0,6	-0,4	-0,0
3. Toplam Kaynaklar	4 974 375	5 213 490	5 367 658	8,7	4,8	3,0
4. Toplam Yatırımlar	1 281 169	1 374 560	1 401 662	11,6	7,3	2,0
5. Sabit Sermaye Yatırımı	1 338 091	1 381 992	1 411 509	14,5	3,3	2,1
5.1 Kamu	309 678	333 784	339 146	26,3	7,8	1,6
5.2 Özel	1 028 413	1 048 208	1 072 363	11,4	1,9	2,3
6. Stok Değişmesi (1)	-56 922	-7 432	-9 846	-0,8	1,0	-0,0
6.1 Kamu	22 352	7 331	-14 352	0,3	-0,3	-0,4
6.2 Özel	-79 274	-14 763	4 506	-1,1	1,3	0,4
7. Toplam Tüketim	3 693 206	3 838 930	3 965 995	7,7	3,9	3,3
8. KAMU HARCANABİLİR						
II. GELİRİ	506 857	399 581	400 167	45,0	-21,2	0,1
9. Kamu Tüketimİ	461 386	506 161	543 310	4,5	9,7	7,3
10. Kamu Tasarruf	45 471	-106 580	-143 143			
11. Kamu Yatırım	332 031	341 115	324 793	30,1	2,7	-4,8
12. Kamu Tasarruf Yatırım Farkı	-286 559	-447 695	-467 937			
13. ÖZEL HARCANABİLİR						
III. GELİR	4 361 834	4 688 201	4 840 249	5,2	7,5	3,2
14. Özel Tüketim	3 231 820	3 332 769	3 422 685	8,2	3,1	2,7
15. Özel Tasarruf	1 130 014	1 355 432	1 417 564	-2,5	19,9	4,6
16. Özel Yatırım	949 139	1 033 445	1 076 869	6,3	8,9	4,2
17. Özel Tasarruf Yatırım Farkı	180 875	321 987	340 695			
18. Özel Tasarruf Oranı	25,9	28,9	29,3			
19. Toplam Yurtiçi Tasarruflar	1 175 485	1 248 852	1 274 421	10,1	6,2	2,0
20. S.Sermaye Yatırımı/GSMH	27,5	27,2	26,9			
21. Yurtiçi Tasarruflar/GSMH	24,1	24,5	24,3			

Kaynak: DPT

(1) Yüzde Değişmeleri GSMH büyümesine katkılarını göstermektedir.

(2) Gerçekleşme Tahmini

(3) Program

1999 Yılı Programı

Üçüncü Bölüm

TABLO: III.6- Kaynaklar-Harcamalar Dengesi

											Yüzde Değişme									
	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998 (2)	1993 (3)	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1982(2)	1999(3)	
	(Cari Fiyatlarla Milyar TL)																			
1. GAYRİ SAFİ MİLLİ HASILA	397 178	634 393	1 103 605	1 997 323	3 887 903	7 854 887	14 978 067	29 393 262	52 985 029	78 805 694	59,7	74,0	81,0	94,7	102,0	90,7	96,2	80,3	48,7	
2. DIŞ KAYNAK (1)	12 710	13 328	22 049	96 906	-57 323	253 729	722 322	1 117 089	2 455 948	3 791 768	-0,2	-1,4	-6,8	7,7	-8,0	-6,0	-2,6	-4,6	-2,5	
3. TOPLAM KAYNAKLAR	409 888	647 721	1 125 654	2 094 229	3 830 580	8 108 617	15 700 389	30 510 351	55 440 977	82 597 461	58,0	73,8	86,0	82,9	111,7	93,6	94,3	81,7	49,0	
4. SABİT SERMAYE YATIRIMI	89 892	150 156	258 406	525 506	952 322	1 882 225	3 757 812	7 728 372	13 753 578	20 278 908	67,0	72,1	103,4	81,2	97,6	99,6	105,7	78,0	47,4	
- Kamu	27 684	47 585	81 295	143 977	192 052	329 515	764 426	1 733 050	3 262 060	4 782 295	71,9	70,8	77,1	33,4	71,6	132,0	126,7	88,2	46,6	
- Özel	62 208	102 571	177 111	381 529	760 270	1 552 710	2 993 386	5 995 322	10 491 518	15 496 613	64,9	72,7	115,4	99,3	104,2	92,8	100,3	75,0	47,7	
5. STOK DEĞİŞMESİ (1)	10 303	-1 377	1 569	25 630	-112 627	106 274	-67 502	-338 625	-76 222	-145 819	-2,9	0,5	2,2	-6,9	5,6	-2,2	-1,8	0,9	-0,1	
- Kamu	6 580	673	-6 652	1 561	-50 632	-29 940	32 549	132 971	75 187	-212 555	-1,5	-1,2	0,7	-2,6	0,5	0,8	0,7	-0,2	-0,5	
- Özel	3 723	-2 050	8 222	24 069	-61 995	136 214	-100 051	-471 596	-151 409	66 735	-1,5	1,6	1,4	-4,3	5,1	-3,0	-2,5	1,1	0,4	
6. TOPLAM YATIRIMLAR	100 195	148 779	259 976	551 136	839 695	1 988 499	3 690 310	7 389 747	13 677 356	20 133 089	48,5	74,7	112,0	52,4	136,8	85,6	100,2	85,1	47,2	
- Kamu	34 264	48 258	74 643	145 538	141 420	299 575	796 975	1 866 021	3 337 247	4 569 740	40,8	54,7	95,0	-2,8	111,8	166,0	134,1	78,8	36,9	
- Özel	65 931	100 522	185 333	405 598	698 274	1 688 924	2 893 335	5 523 726	10 340 109	15 563 348	52,5	84,4	118,8	72,2	141,9	71,3	90,9	87,2	50,5	
7. TOPLAM TÜKETİM	309 693	498 942	865 678	1 543 092	2 990 886	6 120 117	12 010 079	23 120 603	41 763 621	62 464 373	61,1	73,5	78,3	93,8	104,6	96,2	92,5	80,6	49,6	
- Kamu	39 774	70 964	134 576	244 926	414 743	750 619	1 466 843	3 140 449	5 938 385	9 541 657	78,4	89,6	82,0	69,3	81,0	95,4	114,1	89,1	60,7	
- Özel	269 919	427 977	731 103	1 298 166	2 576 142	5 369 498	10 543 236	19 980 154	35 825 236	52 922 716	58,6	70,8	77,6	98,4	108,4	96,4	89,5	79,3	47,7	
	(1994 Yılı Fiyatlarıyla, Milyar TL)																			
1. GAYRİ SAFİ MİLLİ HASILA	3 585 235	3 597 753	3 828 122	4 139 808	3 887 903	4 197 095	4 495 959	4 868 692	5 087 783	5 240 416	0,3	6,4	8,1	-6,1	8,0	7,1	8,3	4,5	3,0	
2. DIŞ KAYNAK (1)	82 887	45 195	34 074	240 661	-57 323	75 260	80 465	105 684	125 708	127 241	1,1	0,3	-5,4	7,2	-3,4	-0,1	-0,6	-0,4	-0,0	
3. TOPLAM KAYNAKLAR	3 668 122	3 642 948	3 862 196	4 380 469	3 830 580	4 272 355	4 576 424	4 974 375	5 213 490	5 367 658	-0,7	6,0	13,4	-12,6	11,5	7,1	8,7	4,8	3,0	
4. SABİT SERMAYE YATIRIMI	850 826	857 355	907 372	1 125 670	952 322	1 037 786	1 168 725	1 338 091	1 381 992	1 411 509	0,8	5,8	24,1	-15,4	9,0	12,6	14,5	3,3	2,1	
- Kamu	280 732	284 718	301 869	326 104	192 052	190 879	245 196	309 678	333 784	339 146	1,4	6,0	8,0	-41,1	-0,6	28,5	26,3	7,8	1,6	
- Özel	570 093	572 637	605 503	799 566	760 270	846 907	923 529	1 028 413	1 048 208	1 072 363	0,4	5,7	32,0	-4,9	11,4	9,0	11,4	1,9	2,3	
5. STOK DEĞİŞMESİ (1)	90 669	-7 802	5 486	56 565	-112 627	57 128	-20 629	-56 922	-7 432	-9 846	-2,7	0,4	1,3	-4,1	4,4	-1,9	-0,8	1,0	-0,0	
- Kamu	57 904	3 813	-23 256	3 445	-50 632	-16 094	9 947	22 352	7 331	-14 352	-1,5	-0,8	0,7	-1,3	0,9	0,6	0,3	-0,3	-0,4	
- Özel	32 765	-11 615	28 742	53 121	-61 995	73 222	-30 576	-79 274	-14 763	4 506	-1,2	1,1	0,6	-2,8	3,5	-2,5	-1,1	1,3	0,4	
6. TOPLAM YATIRIMLAR	941 495	849 553	912 858	1 182 236	839 695	1 094 914	1 148 096	1 281 169	1 374 560	1 401 662	-9,8	7,5	29,5	-29,0	30,4	4,9	11,6	7,3	2,0	
- Kamu	338 636	288 530	278 613	329 549	141 420	174 785	255 143	332 031	341 115	324 793	-14,8	-3,4	18,3	-57,1	23,6	46,0	30,1	2,7	-4,8	
- Özel	602 858	561 023	634 245	852 687	698 274	920 129	892 953	949 139	1 033 445	1 076 869	-6,9	13,1	34,4	-18,1	31,8	-3,0	6,3	8,9	4,2	
7. TOPLAM TÜKETİM	2 726 627	2 793 395	2 949 338	3 198 233	2 990 886	3 177 441	3 428 328	3 693 206	3 838 930	3 965 995	2,4	5,6	8,4	-6,5	6,2	7,9	7,7	3,9	3,3	
- Kamu	379 202	386 567	421 163	442 404	414 743	424 963	441 521	461 386	506 161	543 310	1,9	8,9	5,0	-6,3	2,5	3,9	4,5	9,7	7,3	
- Özel	2 347 425	2 406 828	2 528 175	2 755 829	2 576 142	2 752 478	2 986 807	3 231 820	3 332 769	3 422 685	2,5	5,0	9,0	-6,5	6,8	8,5	8,2	3,1	2,7	

Kaynak: DPT (1) Yüzde Değişmeleri GSMH büyümesine katkılarını göstermektedir.

(2) Gerçekleşme Tahmini

3. SERMAYE BİRİKİMİ**A. SERMAYE BİRİKİMİNİN KAYNAKLARI**

1998 yılında sabit sermaye yatırımlarının GSMH'ya oranının yüzde 26,0, toplam yatırımların GSMH'ya oranının ise yüzde 25,8 olarak gerçekleşeceği tahmin edilmektedir. Bu oranlar 1997 yılında sırasıyla yüzde 26,3 ve yüzde 25,1 oranında gerçekleşmiştir. 1998 yılında özel sabit sermaye yatırımlarının GSMH içindeki payının 1997 yılına göre 0,6 puan azalarak yüzde 19,8, kamu sabit sermaye yatırımlarının GSMH içindeki payının ise 0,3 puan artarak yüzde 6,3 olması beklenmektedir.

1999 yılında kamu ve özel sabit sermaye yatırımlarının GSMH içindeki paylarının 0,1 puan azalarak sırasıyla yüzde 19,7 ve yüzde 6,1 oranında gerçekleşmesi beklenmektedir. Böylece, toplam sabit sermaye yatırımlarının GSMH içindeki payı yüzde 25,7 seviyesine gerilemektedir.

B. YATIRIMLARIN SEKTÖREL DAĞILIMI

1997 yılında reel olarak yüzde 26,3 oranında artan kamu sabit sermaye yatırımlarının, 1998 yılında yüzde 7,8 oranında artması beklenmektedir. 1998 yılında kamu kesimi sabit sermaye yatırımlarının yüzde 31,3'ünün Genel ve Katma Bütçeli Kuruluşlar, yüzde 29,3'ünün KİT'ler, yüzde 20,7'sinin Mahalli İdareler, yüzde 2,5'inin İller Bankası, yüzde 1,9'unun Döner Sermayeli Kuruluşlar, yüzde 14,3'ünün ise Fonlar tarafından gerçekleştirildiği tahmin edilmektedir.

1998 yılında kamu sabit sermaye yatırımları içinde imalat, enerji, ulaştırma ve konut sektörlerinin payları artarken, tarım, turizm, sağlık ve diğer hizmetler sektörlerinin payları azalmıştır.

1998 yılında özel kesim sabit sermaye yatırımlarının sabit fiyatlarla yüzde 1,9 oranında arttığı tahmin edilmektedir. Özel sabit sermaye yatırımlarının reel olarak sağlık, turizm, madencilik, ulaştırma, tarım ve diğer hizmetler sektöründe artması beklenmektedir. 1997 yılında durgunluğa girmiş olan imalat sanayi yatırımlarının 1998 yılında içki-tütün ve ulaşım araçları alt sektörleri yatırımlarındaki yükselmeye rağmen özellikle makina, orman, tekstil, taş-toprak ve gıda sektörlerinde gözlenen düşüş neticesinde yüzde 4,5 oranında gerileyeceği tahmin edilmektedir. İnşaat ruhsatnamelerindeki gelişmeler, 1996 ve 1997 yıllarında özel sektör konut yatırımlarında gözlenen düşüşün 1998 yılında da devam ettiğini göstermektedir.

1999 yılında kamu sabit sermaye yatırımlarının reel olarak yüzde 1,6 oranında artması öngörülmüştür. Kamu kesimi sabit sermaye yatırımlarının yüzde 31,4'ünün Genel ve Katma Bütçeli Kuruluşlar, yüzde 28,8'inin KİT'ler, yüzde 20,8'inin Mahalli İdareler, yüzde 2,7'sinin İller Bankası, yüzde 1,9'inin Döner Sermayeli Kuruluşlar, yüzde 14,3'ünün ise Fonlar tarafından gerçekleştirileceği tahmin edilmektedir.

Kamu sabit sermaye yatırımları içinde, eğitim, imalat, konut, enerji ve diğer iktisadi hizmetler sektörlerinin paylarının artması, diğer sektörlerin paylarının ise azalması öngörülmüştür.

Özel sabit sermaye yatırımlarının 1998 yılında reel olarak yüzde 2,3 oranında artacağı tahmin edilmektedir. Sektörler itibarıyla bakıldığında tarım, ulaştırma-haberleşme, turizm, eğitim ve sağlık sektörleri yatırımlarında ortalamanın üzerinde artış öngörüldükçe, konut ve imalat sektörleri yatırımlarındaki gerileme eğiliminin devam etmesi beklenmektedir.

TABLO: III.7- Kamu Sabit Sermaye Yatırımları (1997)

(Cari Fiyatlarla, Milyar TL.)

Sektörler	Genel+ Katma (1)	KİT	Özelleş. Kap. Kur.	Fonlar	İller Bankası	Döner Sermaye	ALT TOPLAM	Yüzde Dağılım	Mahalli İdareler	TOPLAM KAMU	Yüzde Dağılım
Tarım	133 662	4 963	0	0	0	5 381	144 006	11,2	8 750	152 756	9,4
Madencilik	1 004	20 533	228	0	0	0	21 765	1,7	169	21 934	1,4
İmalat	177	22 053	16 160	0	355	119	38 864	3,0	4 594	43 458	2,7
Enerji	33 888	142 020	0	28 063	0	0	203 971	15,9	984	204 955	12,6
Ulaştırma	147 359	143 765	27 119	113 202	0	653	432 098	33,7	110 805	542 903	33,4
Turizm	6 494	0	0	704	433	640	8 271	0,6	6 089	14 360	0,9
Konut	2 125	0	0	884	0	0	3 009	0,2	22 458	25 467	1,6
Eğitim	123 036	17	0	65 309	0	7 465	195 827	15,3	23 301	219 128	13,5
Sağlık	46 286	210	0	19 388	0	7 346	73 230	5,7	3 385	76 615	4,7
Diğer Hizmetler	96 351	8 250	0	13 891	41 654	2 020	162 165	12,6	159 309	321 474	19,8
İktisadi	47 349	8 250	-	4 438	1 019	2 020	63 076	4,9	23 037	86 113	5,3
Sosyal	49 002	0	0	9 453	40 634	0	99 089	7,7	136 272	235 361	14,5
Toplam	590 382	341 811	43 507	241 441	42 442	23 624	1 283 207	100,0	339 843	1 623 050	100,0
Yüzde Dağılım	46,0	26,6	3,4	18,8	3,3	1,8	100,0				
Yüzde Dağılım	36,4	21,1	2,7	14,9	2,6	1,5	79,1		20,9	100,0	

Kaynak: DPT.

(1) Yatırım işçiliği hariçtir

TABLO: III.8- Kamu Sabit Sermaye Yatırımları (1998) (1)

(Cari Fiyatlarla, Milyar TL.)

Sektörler	Genel+ Katma (2)	KİT	Özelleş. Kap. Kur.	Fonlar	İller Bankası	Döner Sermaye	ALT TOPLAM	Yüzde Dağılım	Mahalli İdareler	TOPLAM KAMU	Yüzde Dağılım
Tarım	150 966	5 896	20	0	0	11 340	168 222	6,9	16 160	184 382	6,0
Madencilik	2 250	40 747	497	0	0	0	43 494	1,8	309	43 803	1,4
İmalat	497	41 333	50 150	0	950	280	93 210	3,8	8 395	101 605	3,3
Enerji	135 600	267 000	0	79 000	0	0	481 600	19,8	1 798	483 398	15,8
Ulaştırma	209 868	376 483	98 920	212 674	0	6 707	904 652	37,2	202 811	1 107 463	36,1
Turizm	9 680	0	100	0	860	700	11 340	0,5	11 314	22 654	0,7
Konut	2 550	0	0	13 266	0	0	15 816	0,7	41 193	57 009	1,9
Eğitim	229 220	39	0	51 265	0	14 550	295 074	12,1	51 653	346 727	11,3
Sağlık	66 319	1 030	0	32 400	0	17 050	116 799	4,8	6 728	123 527	4,0
Diğer Hizmetler	153 050	17 333	10	49 000	75 668	7 524	302 585	12,4	293 907	596 492	19,4
İktisadi	90 293	17 333	10	7 000	2 000	7 524	124 160	5,1	43 225	167 385	5,5
Sosyal	62 757	0		42 000	73 668	0	178 425	7,3	250 682	429 107	14,0
Toplam	960 000	749 861	149 697	437 605	77 478	58 151	2 432 792	100,0	634 268	3 067 060	100,0
Yüzde Dağılım	39,5	30,8	6,2	18,0	3,2	2,4	100,0				
Yüzde Dağılım	31,3	24,4	4,9	14,3	2,5	1,9	79,3		20,7	100,0	

Kaynak: DPT.

(1) Gerçekleşme tahmini.

(2) Yatırım işçiliği hariçtir.

TABLO: III.9- Kamu Sabit Sermaye Yatırımları (1999) (1)

(Cari Fiyatlarla, Milyar TL.)

Sektörler	Genel+ Katma (2)	KİT	Özelleş. Kap. Kur.	Fonlar	İller Bankası	Döner Sermaye	ALT TOPLAM	Yüzde Dağılım	Mahalli İdareler	TOPLAM KAMU	Yüzde Dağılım
Tarım	212 500	8 840	100	0	0	20 900	242 340	6,8	21 241	263 581	5,9
Madencilik	3 750	58 000	220	0	0	0	61 970	1,7	459	62 429	1,4
İmalat	1 100	89 180	87 685	0	1 375	1 060	180 400	5,1	11 483	191 883	4,3
Enerji	142 500	499 000	0	75 000	0	0	716 500	20,1	2 666	719 166	16,0
Ulaştırma	216 250	472 000	51 890	310 000	0	7 000	1 057 140	29,7	306 967	1 364 107	30,3
Turizm	13 750	0	70	0	1 000	700	15 520	0,4	15 491	31 011	0,7
Konut	4 600	0	0	55 900	0	0	60 500	1,7	52 857	113 357	2,5
Eğitim	467 100	250	0	73 300	0	25 000	565 650	15,9	79 107	644 757	14,3
Sağlık	94 000	2 750	0	55 800	0	20 650	173 200	4,9	9 480	182 680	4,1
Diğer Hizmetler	254 450	25 000	15	75 000	120 625	11 690	486 780	13,7	437 544	924 324	20,6
İktisadi	163 200	25 000	15	15 000	3 000	11 690	217 905	6,1	63 825	281 730	6,3
Sosyal	91 250	0		60 000	117 625	0	268 875	7,6	373 720	642 595	14,3
Toplam	1 410 000	1 155 020	139 980	645 000	123 000	87 000	3 560 000	100,0	937 295	4 497 295	100,0
Yüzde Dağılım	39,6	32,4	3,9	18,1	3,5	2,4	100,0				
Yüzde Dağılım	31,4	25,7	3,1	14,3	2,7	1,9	79,2		20,8	100,0	

Kaynak: DPT.

(1) Program.

(2) Yatırım işçiliği hariçtir.

TABLO: III.10- Sabit Sermaye Yatırımlarının Sektörel Dağılımı

(Cari Fiyatlarla, Milyar TL.)

	1997			1998 (1)			1999 (2)		
	Kamu	Özel	Toplam	Kamu	Özel	Toplam	Kamu	Özel	Toplam
Tarım	189 628	256 909	446 537	249 747	479 029	728 776	359 114	729 763	1 088 877
Madencilik	28 522	65 011	93 534	55 482	124 061	179 543	79 498	182 727	262 225
İmalat	43 458	1 364 517	1 407 975	101 605	2 211 232	2 312 837	191 883	3 177 054	3 368 937
Enerji	221 638	231 515	453 153	512 973	329 941	842 914	762 392	481 199	1 243 591
Ulaştırma	581 897	1 281 650	1 863 548	1 176 591	2 369 344	3 545 935	1 465 139	3 626 613	5 091 752
Turizm	14 585	150 271	164 856	23 053	357 989	381 042	31 595	628 078	659 673
Konut	25 467	2 180 509	2 205 976	57 009	3 656 644	3 713 653	113 357	5 174 590	5 287 947
Eğitim	219 166	63 185	282 351	346 794	76 770	423 564	644 855	114 182	759 038
Sağlık	76 615	173 754	250 369	123 527	465 720	589 247	182 680	756 562	939 242
Diğer Hizmetler	332 072	228 002	560 073	615 279	420 787	1 036 066	951 782	625 844	1 577 626
TOPLAM	1 733 050	5 995 322	7 728 372	3 262 060	10 491 518	13 753 578	4 782 295	15 496 613	20 278 908

Kaynak: DPT.

(1)Gerçekleşme Tahmini.

(2) Program.

TABLO: III.11- Sabit Sermaye Yatırımlarının Sektörel Dağılımı

(Cari Fiyatlarla, Yüzde Dağılımı)

	1997			1998 (1)			1999 (2)		
	Kamu	Özel	Toplam	Kamu	Özel	Toplam	Kamu	Özel	Toplam
Tarım	10,9	4,3	5,8	7,7	4,6	5,3	7,5	4,7	5,4
Madencilik	1,6	1,1	1,2	1,7	1,2	1,3	1,7	1,2	1,3
İmalat	2,5	22,8	18,2	3,1	21,1	16,8	4,0	20,5	16,6
Enerji	12,8	3,9	5,9	15,7	3,1	6,1	15,9	3,1	6,1
Ulaştırma	33,6	21,4	24,1	36,1	22,6	25,8	30,6	23,4	25,1
Turizm	0,8	2,5	2,1	0,7	3,4	2,8	0,7	4,1	3,3
Konut	1,5	36,4	28,5	1,7	34,9	27,0	2,4	33,4	26,1
Eğitim	12,6	1,1	3,7	10,6	0,7	3,1	13,5	0,7	3,7
Sağlık	4,4	2,9	3,2	3,8	4,4	4,3	3,8	4,9	4,6
Diğer Hizm.	19,2	3,8	7,2	18,9	4,0	7,5	19,9	4,0	7,8
TOPLAM	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Kaynak: DPT

(1) Gerçekleşme tahmini

(2) Program

C. KAMU YATIRIMLARI UYGULAMASI

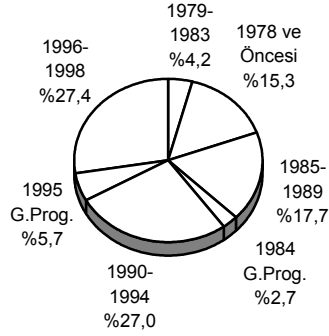
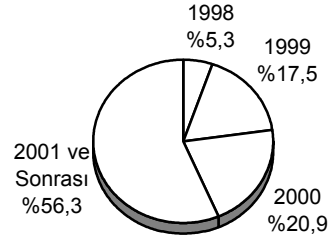
1998 Yılı Yatırım Programında, özelleştirme gelirlerinden genel ve katma bütçeli kuruluşlara tahsis edilmesi programlanan 400 trilyon lira ve fon yatırımları dahil olmak üzere, 5.556 projeye 2.535 trilyon lira ödenek tahsis edilmiştir. Söz konusu tahsis içinde yüzde 24,9'luk pay ile ulaştırma-haberleşme sektörü ilk sırayı almış, bunu enerji yüzde 20,5, eğitim yüzde 20,3, hizmetler yüzde 14,3, ve tarım yüzde 8,9 ile izlemiştir. Eğitim ve sağlık sektörlerinin toplam ödenek tahsisinden aldıkları paylarda son yıllarda görülen artış eğilimi 1998 yılında da devam etmiş, bu iki sektörün toplam payı 1997 yılında yüzde 18,5 iken, özellikle sekiz yıllık zorunlu ilköğretim uygulamasının da etkisiyle 1998 yılında yüzde 25,1'e ulaşmıştır. Böylece, 1998 yılı kamu yatırım tahsisleri daha çok ekonomik ve sosyal altyapıyı geliştirme yönünde yapılmıştır.

1998 Yılı Yatırım Programında yer alan projelerin toplam maliyeti 1998 yılı fiyatlarıyla 34.084 trilyon liradır. Bunlardan 141 proje 1978 ve öncesinde, 77 proje 1979-83 döneminde, 81 proje 1984 Yılı Geçiş Programı döneminde, 354 proje 1985-89 döneminde, 1.592 proje 1990-94 döneminde, 619 proje 1995 Yılı Geçiş Programı döneminde, 2.692 proje ise 1996-98 döneminde başlatılmıştır. Bu projelerin toplam proje stoku içindeki payları sırasıyla yüzde 15,3, yüzde 4,2, yüzde 2,7, yüzde 17,7, yüzde 27,0, yüzde 5,7 ve yüzde 27,4'tür.

1998 Yılı Yatırım Programında yer alan 5.556 adet projenin 1.811 trilyon lira tutarındaki 1.939 adedi 1998 yılında tamamlanması programlanan projeler olup, bunların toplam proje stoku büyüklüğü içindeki payı yüzde 5,3'tür. 1998 Yılı Yatırım Programında; 2.037 projenin 1999 yılında, 940 projenin 2000 yılında, 640 projenin 2001 yılı ve sonrasında tamamlanması programlanmış olup, bunların toplam proje stoku büyüklüğü içindeki payları sırasıyla yüzde 17,5, yüzde 20,9 ve yüzde 56,3 olmuştur.

1998 yılı haziran sonu revize yatırım ödeneğinin yüzde 34,2'si 1998'de, yüzde 28,0'ı 1999'da, yüzde 18,9'u 2000'de, geriye kalan yüzde 18,9'u ise 2001 yılı ve sonrasında tamamlanması öngörülen projelere tahsis edilmiştir.

1998 yılının ilk altı ayında, mahalli idareler ve yatırım işçiliği hariç olmak üzere, 568 trilyon lira kamu yatırım harcaması yapılmış ve böylece program ödeneğine göre yüzde 22,4, haziran sonu revize ödeneğe göre yüzde 21,8 oranında nakdi gerçekleşme sağlanmıştır.

GRAFİK: 3- 1998 Yılı Kamu Yatırım Proje Tutarlarının Dağılımı (Yüzde)**Başlama Yıllarına Göre****Bitiş Yıllarına Göre****TABLO: III.12- 1998 Yılı Yatırım Programında Yer Alan Projelerin Başlama Yıllarına Göre Dağılımı (1)**

(1998 Yılı Fiyatlarıyla, Milyar TL)

Başlama Yılı	Proje Sayısı	Proje Tutarı	1998 Yılı		Yüzde Pay		
			Program Ödeneği	Haz. Sonu Rev.Öd.	Proje Tutarı	Program Ödeneği	Haz.Sonu Rev.Öd.
1978 ve Ön.	141	5 222 146	153 037	154 015	15,3	6,0	5,9
1979	18	117 904	9 844	9 944	0,3	0,4	0,4
1980	6	545 680	27 394	27 394	1,6	1,1	1,1
1981	7	145 626	21 150	21 495	0,4	0,8	0,8
1982	22	225 025	6 535	6 535	0,7	0,3	0,3
1983	24	404 321	26 812	26 797	1,2	1,1	1,0
1984	81	917 649	71 368	72 603	2,7	2,8	2,8
1985	79	1 436 702	119 895	120 380	4,2	4,7	4,6
1986	101	3 284 708	192 511	192 635	9,6	7,6	7,4
1987	57	330 796	40 544	44 839	1,0	1,6	1,7
1988	63	319 759	35 929	36 243	0,9	1,4	1,4
1989	54	677 333	85 304	86 534	2,0	3,4	3,3
1990	170	878 557	54 976	62 494	2,6	2,2	2,4
1991	248	2 246 511	150 243	150 648	6,6	5,9	5,8
1992	209	639 715	71 400	78 324	1,9	2,8	3,0
1993	308	3 956 485	196 593	205 458	11,6	7,8	7,9
1994	657	1 476 549	139 093	144 380	4,3	5,5	5,6
1995	619	1 949 088	135 229	145 317	5,7	5,3	5,6
1996	433	2 682 224	151 765	156 901	7,9	6,0	6,0
1997	700	4 353 291	88 972	88 828	12,8	3,5	3,4
1998 (2)	1 559	2 274 212	756 406	769 007	6,7	29,8	29,6
TOPLAM	5 556	34 084 281	2 535 000	2 600 771	100,0	100,0	100,0

(1) -Mahalli idare yatırımları ile Yatırım Programında toplam dışı tutulan yatırımlar hariçtir.

-Genel ve Katma Bütçeli Kuruluşlara 1998 yılında özelleştirme gelirlerinden tahsis edilen 400 Trilyon TL. dahildir.

(2) 935 adet yıllık proje dahildir.

TABLO: III.13- 1998 Yılı Yatırım Programında Yer Alan Projelerin Bitiş Yıllarına Göre Dağılımı (1)

(1998 Yılı Fiyatlarıyla, Milyar TL)

Bitiş Yılı	Proje Sayısı	Proje Tutarı	1998 Yılı		Yüzde Pay		
			Program Ödeneği	Haz. Sonu Rev.Öd.	Proje Tutarı	Program Ödeneği	Haz.Sonu Rev.Öd.
1998	1 939	1 810 735	873 560	889 902	5,3	34,5	34,2
1999	2 037	5 951 797	698 161	727 871	17,5	27,5	28,0
2000	940	7 114 990	482 783	491 509	20,9	19,0	18,9
2001 ve Son.	640	19 206 759	480 496	491 489	56,3	19,0	18,9
TOPLAM	5 556	34 084 281	2 535 000	2 600 771	100,0	100,0	100,0

(1) -Mahalli idare yatırımları ile Yatırım Programında toplam dışı tutulan yatırımlar hariçtir.

-Genel ve Katma Bütçeli Kuruluşlara 1998 yılında özelleştirme gelirlerinden tahsis edilen 400 Trilyon TL. dahildir.

D. TEŞVİK UYGULAMALARI**a) Yatırım Teşvikleri**

1997 yılında teşvik belgesine bağlanan yatırımlar içinde tarım sektörü yüzde 0,8, madencilik sektörü yüzde 1,7, imalat sektörü yüzde 63,0, enerji sektörü yüzde 7,0 ve hizmetler sektörü yüzde 27,6 oranında pay almıştır. 1998 yılının Ocak-Eylül döneminde 1997 yılının aynı dönemine göre imalat sektörünün ve enerji sektörünün payı düşerken diğer sektörlerin payları artmıştır. Bu dönemde toplam içindeki paylar, tarım sektöründe yüzde 1,8, madencilik sektöründe yüzde 2,1, imalat sektöründe yüzde 50,2, enerji sektöründe yüzde 5,6, hizmetler sektöründe ise yüzde 40,4 olarak gerçekleşmiştir.

Kalkınmada Öncelikli Yörelerdeki teşvik belgeli yatırımların 1997 yılında toplam teşvik belgeli yatırımlar içinde yüzde 12,4 olan payı 1998 yılının ilk dokuz aylık döneminde yüzde 22,2'ye çıkmıştır.

1998 yılının ilk dokuz aylık döneminde, bir önceki yılın aynı dönemine göre, Kalkınmada Öncelikli Yörelerde teşvik belgesine bağlanan yatırımlar içinde imalat sektörünün ve enerji sektörünün payı azalırken diğer sektörlerin payları artmıştır. 1997 yılının Ocak-Eylül döneminde, imalat sanayiinin toplam içindeki payı yüzde 63,1 iken, 1998 yılının aynı döneminde yüzde 48,9'a gerilemiştir.

1997 yılında teşvik belgesine bağlanan yatırımlar içinde en yüksek payı yüzde 44,0 ile Marmara Bölgesi alırken, Ege Bölgesi yüzde 14,7, İç Anadolu Bölgesi yüzde 13,6 ve Akdeniz Bölgesi yüzde 12,9, oranında pay almıştır. 1998 yılının Ocak-Eylül döneminde de Marmara Bölgesi yüzde 38,5 oranı ile en yüksek olan payını korurken, Ege Bölgesi yüzde 15,1, İç Anadolu Bölgesi yüzde 12,9, Akdeniz Bölgesi ise yüzde 9,9 oranında paya sahip olmuştur.

TABLO: III.14- Yatırım Teşvik Belgelerinin Sektörel Dağılımı

(Cari Fiyatlarla, Milyar TL)

Sektörler	1996		1997		1998 (1)	
	Belge Sayısı	Proje Tutarı	Belge Sayısı	Proje Tutarı	Belge Sayısı	Proje Tutarı
Tarım	98	36 261	107	26 276	97	50 934
Madencilik	131	25 085	140	53 786	86	59 049
İmalat	3 304	1 472 012	3 180	2 034 412	1 820	1 437 764
Enerji	36	68 373	75	229 235	30	160 091
Hizmetler	1 454	396 261	1 642	908 836	1 181	1 157 260
TOPLAM	5 023	1 997 992	5 144	3 252 545	3 214	2 865 098

(1) Ocak-Eylül Dönemi

1997 yılında teşvik belgesine bağlanan yatırımlar içinde komple yeni yatırımlar yüzde 79,7, tevsii yatırımları ise yüzde 11,8 ile en yüksek payları alırken, 1998 yılının ilk dokuz aylık döneminde komple yeni yatırımların payı yüzde 76,3'e gerilerken, tevsii yatırımlarının payı yüzde 13,2'ye çıkmıştır.

TABLO: III.15- Yatırım Teşvik Belgelerinin Mahiyetlerine Göre Dağılımı

(Cari Fiyatlarla, Milyar TL)

Mahiyet	1996		1997		1998 (1)	
	Belge Sayısı	Proje Tutarı	Belge Sayısı	Proje Tutarı	Belge Sayısı	Proje Tutarı
Komple Yeni Yatırım	3 262	1 599 080	3 457	2 592 532	2 077	2 186 995
Tevsii	1 151	293 989	755	381 277	662	379 517
Tamamlama	15	3 735	48	33 613	36	20 245
Modernizasyon	155	26 781	153	55 970	83	78 718
Darboğaz Giderme	36	6 807	66	24 803	25	18 800
Yenileme ve Rest.	51	19 041	240	65 525	42	17 077
Kalite Düzeltme	12	927	27	3 899	12	5 125
Entegrasyon	5	1 330	17	11 519	19	13 971
Nakil	8	1 797	8	1 425	1	3 600
Finansal Kiralama	322	39 547	366	69 368	251	65 820
Devir	0	0	1	445	0	0
Araştırma-Geliştirme	1	3 321	2	176	2	687
Çevre Koruma	1	33	0	0	0	0
Yap İşlet Devret	4	1 605	3	6 136	4	74 541
Altyapı	0	0	1	5 857	1	0
TOPLAM	5 023	1 997 992	5 144	3 252 545	3 214	2 865 098

(1) Ocak-Eylül Dönemi

b) Döviz Kazandırıcı Faaliyetlerin Teşviki

Dahilde ve Hariçte işleme rejiminin daha iyi ve etkin işlemesi, ihracatçıların karşılaştıkları sorunların aşılması gibi amaçlarla yıl içerisinde çeşitli mevzuat düzenlemeleri gerçekleştirilmiştir. Bu çerçevede; ihracat taahhütlerinin kapatılması için 31.12.1998 tarihine kadar ek süre verilmiş, dahilde işleme izin belgesi kapsamındaki ithalatın finansmanında kullanılan döviz kredilerinde taahhüt hesaplarının kapatılmasında gümrük beyannamesinin ibrazının yeterli sayılarak döviz alım belgesi aranmaması sağlanmış, ihracatta KDV iadelelerinin son beş yıl itibarıyla yılda en az bir milyon dolar ve son üç yıl itibarıyla yılda en az beş milyon dolar ihracat yapan firmalara da sağlanması imkanı getirilmiş ve Türkiye'de ikamet etmeyenlere döviz karşılığı ve özel fatura düzenlemek suretiyle mal satanlara imalatçılar tarafından yapılacak ihraç kayıtlı teslimlerde tecil-terkin imkanı getirilmiştir.

1997 yılının tamamında Dahilde İşleme İzin, Yurtiçi Satış ve Teslim ve Vergi, Resim ve Harç İstisnası karşılığında, 8,1 milyar dolarlık ithalat öngörülmüş ve 20,3 milyar dolarlıkta ihracat ve gelir taahhüdü alınmıştır. 1998 yılının Ocak-Eylül döneminde ise Dahilde İşleme İzin, Yurtiçi Satış ve Teslim ve Vergi, Resim ve Harç İstisnası karşılığında, 5,9 milyar dolarlık ithalat öngörülmüş ve 13,9 milyar dolarlık ta ihracat ve gelir taahhüdü alınmıştır.

1998 yılının Ocak-Eylül döneminde, Dahilde İşleme Rejimi çerçevesinde gerek belge sayısı gerek öngörülen ihracat taahhüdü açısından ilk sırayı tekstil sektörü alırken, onu sırasıyla, öngörülen ihracat taahhüdüne göre, makina-imalat, demir-çelik, gıda-içki sektörleri takip etmiştir.

TABLO: III.16- Döviz Tahsisleri ve Alınan Taahhüdler

(Milyon Dolar)

Yıllar	Doğrudan Döviz Tahsisi	Geçici İthal	Toplam	Doğrudan İhracat Taahhüdü	Geçici İthalde İhracat Taah.	Toplam
1992	4 639	272	4 911	12 557	696	13 253
1993	5 968	252	6 220	15 660	636	16 296
1994	6 534	518	7 052	14 175	759	14 934
1995	10 498	650	11 148	20 765	1 194	21 959
	Doğrudan Döviz Tahsisi		Toplam	İhracat Taahhüdü	Döviz Geliri Taahhüdü (*)	Toplam
1996	5 391		5 391	9 649	3 243	12 892
1997	8 108		8 108	14 267	6 061	20 328
1998(1)	5 889		5 889	10 357	3 545	13 902

(1) Ocak-Eylül Dönemi

(*) Vergi, Resim ve Harç İstisnası karşılığında taahhüd edilen Döviz Gelirlerini göstermektedir.

4. ÖDEMELER DENGESİ

1997 yılında Asya Bölgesi'nde ve 1998 yılında Rusya Federasyonu'nda ortaya çıkan ekonomik krizler birçok ülke ekonomisinde ve özellikle Dünya finans piyasalarında daralmaya neden olmuştur. Dünya genelinde dış ticaret hacmi ve büyüme hızı önemli ölçüde yavaşlamıştır. 1998 yılı başından beri önemli ekonomik sorunlarla karşı karşıya olan Rusya Federasyonu'nda Ağustos ayında Rublenin devalüe edilmesi ve dış borçların ödenmesi hususunda 90 günlük moratoryum ilan edilmesi ise finans piyasalarında güvenin ciddi ölçüde sarsılmasına neden olmuştur. Bu çerçevede, uluslararası sermaye, menkul kıymet borsalarından ve özellikle gelişmekte olan ülkelerden çıkarak Amerika ve Avrupa gibi güvenilir ekonomilerde devlet tahvillerine yönelmiştir. Bu durum gelişmekte olan ülkelerin dış finansman imkanlarını büyük ölçüde kısıtlamaktadır. Dış finansman imkanlarında ortaya çıkan azalma ise gerek bu ülkelerde faiz oranlarının yükselmesi yoluyla gerekse bütçe harcamalarının kısılması yönünde bir baskı oluşturmak suretiyle büyümeyi yavaşlatan ikinci bir etken olmaktadır.

1997 yılında yüzde 4,1 olan Dünya üretim artış hızının ve yüzde 9,7 olan Dünya ticaret hacmi artış hızının 1998 yılında yavaşlayarak sırasıyla yüzde 2 ve yüzde 3,7'ye düşeceği tahmin edilmektedir. İhracatımızın önemli bir kısmının yöneldiği OECD Bölgesinde ise 1998 yılında üretim artış hızının yüzde 3,2'den yüzde 2,2'ye yavaşlaması beklenmektedir. OECD Bölgesinde büyümenin yavaşlaması özellikle Japonya, Güney Kore, Kanada ve Amerika'daki ekonomik daralmadan kaynaklanmaktadır. Avrupa Birliği Ülkeleri'nde 1998 yılında GSYİH büyümesinin bir önceki yıla göre hızlanarak yüzde 2,7'den yüzde 2,9'a çıkması beklenmektedir. Avrupa Birliği Ülkeleri'nde iç talep canlılığının devam etmesi ve 1997 yılı ortalarından itibaren kriz bölgesinden ve diğer gelişmekte olan piyasalardan çıkan fonların Amerika ve Avrupa gibi güvenli piyasalara yönelmesi sonucu faiz oranlarında gözlenen düşüşler bu ülkelerdeki dış talep daralmasının iç taleple telafi edilmesini ve dolayısıyla büyümenin hızlanmasını sağlamıştır.

Avrupa Birliği Ülkelerinde 1997 yılında yüzde 9,6 olan reel ihracat artış hızının 1998 yılında yüzde 6,2 ve 1997 yılında yüzde 7,8 olan reel ithalat artış hızının ise 1998 yılında yüzde 7,9 olacağı beklenmektedir.

OECD tarafından Ekim ayında yapılan tahminlere göre 1997 yılında yüzde 8,8 olan Türkiye'nin ihracat pazarındaki büyüme hızının, krizlerin etkisiyle 1998 yılında yüzde 5,8'e yavaşlayacağı öngörülmektedir.

1998 yılında gözlenen bir diğer önemli gelişmede başta ham petrol olmak üzere diğer ara malı fiyatlarındaki keskin düşüşlerdir. Ham petrol fiyatları 1998 yılının Ocak-Ağustos döneminde yüzde 39,1 azalarak 12,2 \$/varil'e gerilemiştir. Benzer şekilde, gıda, tarımsal ara malları, mineraller ve diğer metal fiyatlarında dolar bazında yüzde 10 civarında düşüş gözlenmiştir.

TABLO: III.17- Dış Ticaret Dengesini Etkileyen Faktörlerdeki Gelişmeler

	(Yüzde Değişme)		
	1997	1998 (1)	1999 (2)
Dünya Üretimi	4,1	2,0	2,5
Dünya Ticaret Hacmi	9,7	3,7	4,6
Türkiye İhracat Pazar Büyümesi	8,8	5,8	4,6
İhracat Fiyatları	-4,8	-4,0	1,2
İthalat Fiyatları	-8,7	-4,7	1,5
Petrol (\$/varil)	18,5	13,0	14,2
Petrol (% değişme)	-8,8	-29,7	9,2
Petrol Dışı	-8,6	-3,0	1,1
Dolar-Mark Paritesi	1,739	1,742	1,650
GSMH Büyümesi	8,3	4,5	3,0
Sanayi Büyümesi	10,4	4,1	3,2
Yurtiçi Talep Büyümesi	8,7	4,8	3,0
Cari İhracat (*)	13,0	4,8	9,1
Cari İthalat	11,4	1,9	7,1
Reel İhracat (*)	18,6	9,1	7,8
Reel İthalat	21,9	6,9	5,5

Kaynak: DPT, IMF, OECD

(1) Gerçekleşme Tahmini

(2) Projeksiyon

(*) Bavul Ticareti Hariç

Dünya ekonomisi ve ihracat pazarlarımızdaki bu gelişmelerin de etkisiyle 1998 yılında ihracat artış hızı belirgin bir biçimde yavaşlarken, ithalat artış hızının da iç talepteki yavaşlama ve petrol fiyatlarındaki düşüşe bağlı olarak gerilediği görülmektedir. Nitekim, 1998 yılı Ocak-Ağustos döneminde bir önceki yılın aynı dönemine göre ihracat yüzde 1,4, ithalat ise yüzde 1,7 oranında artmıştır. Bu dönemde dış ticaret açığındaki artış ise bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 2,1 olarak gerçekleşmiştir. 1998 yılının ilk yarısında dış ticaret açığındaki artış, diğer görünmeyen gelirler ve işçi gelirlerindeki artış ile telafi edilmiş ve cari işlemler dengesi geçen yıla göre yüzde 34,7 oranında azalarak 1,5 milyar dolar seviyesinde gerçekleşmiştir.

1999 yılında uluslararası finansal krizin reel kesim üzerindeki etkisinin belirginleşmesine bağlı olarak Türkiye'nin ihracat pazarlarındaki yavaşlamanın devam etmesi beklenmektedir. OECD tahminlerine göre ihracat pazarlarımızdaki büyüme hızının 1999 yılında yüzde 4,6 olacağı öngörülmektedir.

1999 yılında Dünya üretiminin yüzde 2,5, ticaret hacminin ise yüzde 4,6 oranında artacağı tahmin edilmektedir. OECD Bölgesinde GSYİH'nın yüzde 1,8 oranında ve toplam reel ithalatın yüzde 7,1 oranında artacağı öngörülmektedir. Avrupa Birliği Ülkeleri'nde ise özellikle Rusya Federasyonu'nda ortaya çıkan krizden sonra uluslararası borsalarda hisse senedi fiyatlarının hızla düşmesi nedeniyle iç talebin azalması ve krize bağlı dış talep daralmasının 1999 yılında daha da belirginleşmesi sonucunda büyüme hızının yüzde 2,5'e yavaşlaması beklenmektedir.

Diğer taraftan, 1998 yılında önemli ölçüde gerileyen dolar cinsinden ihracat ve ithalat fiyatlarının 1999 yılında bir miktar yükseleceği tahmin edilmektedir. Uluslararası piyasalarda ABD dolarının 1998 yılında değer kaybetmesi de bu gelişmede etkili olmaktadır. Bu çerçevede, 1999 yılında bir önceki yıla göre ihracat fiyatlarının yüzde 1,2, petrol dışı ithalat fiyatlarının ise yüzde 1,1 oranında yükselmesi beklenmektedir. 1999 yılında ham petrol fiyatlarının yüzde 9,2 civarında artarak ortalama 14,2 \$/varil olacağı öngörülmektedir.

A. DIŞ TİCARET DENGESİ

İthalat, ihracat ve tekstil politikalarında ülkemizde 1996 yılı başından itibaren işlerlik kazanan Gümrük Birliği ve Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) anlaşmaları çerçevesinde almış olduğumuz yükümlülüklerle uyum çalışmalarına devam edilmektedir.

31.7.1997 tarihinde yürürlüğe giren ve ihracatın uluslararası yükümlülüklerimize ve AB mevzuatına uygun olarak desteklenmesine imkan sağlayan, İhracata Yönelik Devlet Yardımları Tebliğlerinin uygulaması 1998 yılında da sürdürülmüştür. Bu kapsamda, Para-Kredi ve Koordinasyon Kurulu'nun 98/3 sayılı Patent, Faydalı Model Belgesi ve Endüstriyel Tasarım Tescili Harcamalarının Desteklenmesine ilişkin Tebliği de 27.2.1998 tarihli ve 23271 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Tarım Satış Kooperatifleri ve Birliklerinin ürünlerini etkin bir şekilde pazarlayabilmeleri amacıyla Sektörel Dış Ticaret Şirketi Statüsü alabilmelerine imkan sağlayan, İhracat 96/39 Sayılı Sektörel Dış Ticaret Şirketi Statüsüne ilişkin Tebliğin bir maddesinde değişiklik yapılmasına dair 98/13 sayılı Tebliğ 8.7.1998 tarihli ve 23396 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

1998 yılı içerisinde tarım ve işlenmiş tarım ürünleri ihracatının artırılmasını ve dış pazarlarda rekabet gücü kazandırılmasını sağlamak amacıyla, GATT Tarım Anlaşması taahhütlerimize uygun olarak, 30.6.1998 tarihinde mahsup sistemi ile işleyecek olan Tarımsal Ürünlerde İhracat İadesi Tebliği çıkarılmış olup, söz konusu kararın kapsamı ve uygulamasına ilişkin olarak gerekli kurumlarla uygulama protokolleri imzalanarak Tebliğ'e işlerlik kazandırılmıştır.

1998 yılı bütçesinden, ihracata yönelik Devlet Yardımları kapsamında yapılacak ödemeler için 30 trilyon TL tahsis edilmiştir. 1998 yılı 1 Ocak-9 Eylül döneminde bu kapsamda toplam 19.971 milyar TL ihracatçılara ödeme yapılmıştır.

Dahilde ve Hariçte İşleme Rejiminin daha etkin işlemesi, ihracatçılarımızın karşılaştıkları sorunların aşılması gibi amaçlarla yıl içerisinde çeşitli düzenlemeler gerçekleştirilmiştir. Ayrıca, uluslararası ticarete meydana gelen yapısal değişiklikler ve yaşanan krizlerden ülkemiz dış ticaretinin olumsuz yönde etkilenmemesini sağlamak, ülkemizin Uluslararası Örgütler ve diğer ülkelerle yapmış olduğu ikili anlaşmalardan doğan yükümlülüklerin yerine getirilmesini temin etmek ve üretim ve ihracat potansiyelinin daha etkin ve verimli bir şekilde değerlendirilebilmesi için Dahilde ve Hariçte İşleme Rejimleri kapsamında gerekli mevzuat değişikliklerine ilişkin hazırlıklar başlatılmıştır.

1998 yılında da EXİMBANK ihracat kredisi, ihracatta sigorta ve garanti programları uygulamaları sürdürülmüştür.

1998 yılında dış talepte yaşanan olumsuz gelişmelere bağlı olarak ihracat artış hızının belirgin bir yavaşlama içine girdiği, ithalat artış hızının ise iç talepteki daralma ve petrol fiyatlarındaki düşüşün de etkisiyle düşük kaldığı gözlenmektedir. 1998 yılında döviz kurundaki değişimin fiyat artışı ile uyumlu bir çerçevede gelişmesi politikası sürdürülmüştür. Ancak, önemli ticaret ortaklarımız olan Almanya ve ABD'de üretici

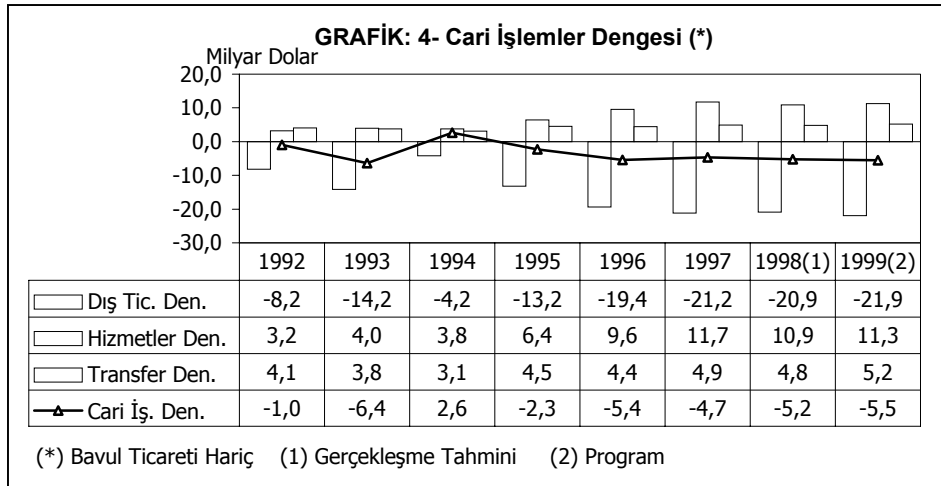
fiyatlarının gerilemesi ve Türkiye'nin ihrac pazarlarında önemli rakip konumunda olan Uzakdoğu Ülkelerinin paralarının yüksek oranda değer kaybetmesi ihracat rekabet gücümüz üzerinde baskı oluşturmuştur.

Uluslararası piyasalarda ABD dolarının 1996 yılından bu yana değer kazanması, dolar cinsinden ifade edilen dış ticaret fiyatlarının düşmesine neden olmaktadır. Diğer taraftan, özellikle Asya krizi sonrası yaşanan talep daralması ve petrol fiyatlarındaki düşüşe bağlı olarak Dünya genelinde ticarete konu malların ve dolayısıyla Türkiye'nin ihracat ve ithalat fiyatlarının 1998 yılında gerilemesi de nominal artışların sınırlı kalmasında etkili olmuştur.

Bu çerçevede, 1998 yılı Ocak-Temmuz döneminde bir önceki yılın aynı dönemine göre ihracat fiyatları yüzde 5,6, ithalat fiyatları ise yüzde 4,1 oranında düşmüştür.

Bu gelişmelerin etkisiyle 1998 yılı Ocak-Ağustos döneminde dış ticaret açığı bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 2,1 oranında artarak 14,1 milyar dolar olmuştur. Bu dönemde dış ticaret açığındaki artış büyük ölçüde Asya Bölgesine yapılan ihracatın düşmesi, ithalatın ise artmasından kaynaklanmıştır. Ayrıca, 1998 yılı başında Rusya Federasyonu ekonomisinde ortaya çıkan kriz özellikle Mart ayından itibaren bu ülkeye yapılan ihracatımızın gerilemesine yol açmıştır. 1998 yılı Ocak-Ağustos döneminde bir önceki yılın aynı dönemine göre Rusya Federasyonu'na yapılan ihracatta yüzde 17,7 oranında düşüş gözlenmiştir. Asya Ülkeleri ve Rusya Federasyonu hariç tutulduğunda dış ticaret açığı geçen yılın aynı dönemine göre yüzde 6,9 oranında küçülmektedir.

1998 yılının tamamında ihracatın yüzde 4.8 oranında artarak 27,5 milyar dolar, ithalatın ise yüzde 1,9 oranında artarak 49,5 milyar dolar olarak gerçekleşmesi beklenmektedir. Böylece, 1997 yılında yüzde 54,1 olan ihracatın ithalatı karşılama oranının, 1998 yılında yüzde 55,6'ya yükselmesi, dış ticaret açığının ise 22 milyar dolar olması beklenmektedir.

a) İthalattaki Gelişmeler

1998 yılı Ocak-Ağustos döneminde ithalat bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 1,7 oranında artarak 31,1 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir. Bu dönemde bir önceki yılın aynı dönemine göre tüketim malları ithalatı yüzde 12,2, hammadde ithalatı yüzde 0,3 , sermaye malları ithalatı yüzde 2 oranında artmıştır. Ara malları ithalatı artışının düşük kalması petrol fiyatlarının önemli ölçüde düşmesinden kaynaklanmaktadır.

Aynı dönem itibariyle tarım ve ormancılık ürünleri ithalatı yüzde 14,8, madencilik ürünleri ithalatı yüzde 23,8 oranında gerilerken, imalat sanayi ürünleri ithalatı yüzde 6,1 oranında artmıştır. Tarım ürünleri ithalatındaki düşüş esas itibariyle hububat ithalatında görülen azalmadan kaynaklanmıştır.

1998 yılı Ocak-Ağustos döneminde Avrupa Birliği (AB) Ülkelerinden yapılan ithalat incelendiğinde, bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 2,7 oranında artış olduğu ve bu ülkelerden yapılan ithalatın toplam ithalatımız içindeki payının yüzde 51'den yüzde 51,5'e yükseldiği görülmektedir. Aynı dönemler itibariyle, diğer OECD Ülkelerinin payında 1, OECD üyesi olmayan Asya Ülkelerinin payında 0,4 ve Bağımsız Devletler Topluluğu'nun payında 0,9 puanlık artış görülürken, Orta Doğu Ülkelerinin payında 1,3 puanlık düşüş gerçekleşmiştir.

Altın ithalatı 1998 yılı Ocak-Haziran döneminde bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 9,1 oranında azalarak 737 milyon dolar olarak gerçekleşmiştir.

1998 yılının tamamında toplam ithalatın nominal olarak yüzde 1,9 oranında artarak 49,5 milyar dolara ulaşması beklenmektedir. Diğer taraftan, ithalat fiyatlarında beklenen yüzde 4,7 oranındaki düşüş dikkate alındığında ithalattaki reel artış yüzde 6,9 olacaktır.

1998 yılında yatırım malları ithalatının 11,5 milyar dolar, petrol dışı ara malları ithalatının 29,6 milyar dolar, ham petrol ithalatının 2,3 milyar dolar ve tüketim malı ithalatının 5,9 milyar dolar olacağı tahmin edilmektedir. 1998 yılında altın ithalatının ise yüzde 7,1 oranında artarak 2 milyar dolar olması beklenmektedir.

1999 yılında iç talep ve GSMH büyümesinde öngörülen yavaşlamaya paralel olarak ithalatın (CIF) yüzde 7,1 oranında artarak 53 milyar dolar seviyesinde gerçekleşeceği tahmin edilmektedir. 1999 yılında ithalat fiyatlarının yüzde 1,5 oranında artması ve böylece reel ithalat artışının yüzde 5,5 olması beklenmektedir.

1999 yılında yatırım malları ithalatının 12,1 milyar dolar, petrol dışı ara malları ithalatının 31,6 milyar dolar, ham petrol ithalatının 2,6 milyar dolar ve tüketim malı ithalatının 6,5 milyar dolar olacağı tahmin edilmektedir. 1999 yılında altın ithalatının ise yüzde 10 oranında artarak 2,2 milyar dolar olması beklenmektedir.

1997 yılında yüzde 25 olarak gerçekleşen altın dışı ithalatın (CIF) GSMH'ya oranının, 1998 yılında yüzde 24,2'ye gerilemesi, 1999 yılında ise yüzde 25,2'ye yükselmesi beklenmektedir.

TABLO: III.18- İthalatın Mal Grupları İtibariyle Dağılımı (*)

(Milyon Dolar)

	1996	1997	1998(1)	1999 (2)
Sermaye Malları	10 336	11 174	11 500	12 100
Tüketim Malları	4 424	5 335	5 900	6 500
Hammaddeler	28 737	31 871	31 850	34 130
Petrol	3 416	3 195	2 300	2 570
Petrol Dışı	25 321	28 676	29 550	31 560
Diğer	129	204	250	270
Toplam	43 627	48 585	49 500	53 000
Altın	1 672	1 867	2 000	2 200
TOPLAM	45 229	50 426	51 500	55 200

(*) BEC Sınıflamasına Göre

(1) Gerçekleşme Tahmini

(2) Program

b) İhracattaki Gelişmeler

1998 yılı Ocak-Ağustos döneminde ihracat bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 1,4 oranında artarak 17 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir. Aynı dönemler itibariyle imalat sanayi ürünlerinde yüzde 1,3, tarım ürünleri ihracatında yüzde 2,7 artış gerçekleşirken, madencilik ve taşocakçılığı ürünlerinde yüzde 2,3 oranında azalma kaydedilmiştir.

1998 yılının ilk sekiz ayında gerçekleştirilen ihracatın ülke gruplarına göre dağılımına bakıldığında; en önemli ihraç pazarımız olan OECD ülkelerine yönelik ihracatın toplam ihracat içindeki payı yüzde 2,8 puan artarak 62,4'e yükselmiştir. Bu artış esas olarak Avrupa Birliği Ülkelerine ve A.B.D.'ne yapılan ihracattaki yükselmeden kaynaklanmıştır. Aynı dönemde diğer OECD Ülkelerinin payında 1,2 puan artış gerçekleşirken, OECD üyesi olmayan Asya ülkelerinin payında 2,2 puan ve Bağımsız Devletler Topluluğu'nun payında 1.6 puan düşüş olmuştur.

İhracatçı Birliklerinin kayıtlarına göre 1998 yılı Ocak-Ekim döneminde bir önceki yılın aynı dönemine göre ihracat artışı yüzde 3,7 olmuştur. Bu dönemde, özellikle hazır giyim ve konfeksiyon, tekstil ve hammaddeleri, elektrik ve elektronik ürünleri ve taşıt araçları ve yan sanayi ürünleri ihracatında ortalamanın üzerinde artışlar sağlanmıştır.

Merkez Bankası verilerine göre 1997 yılında bavul ticareti 5,8 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir. 1998 yılı Ocak-Haziran döneminde ise bavul ticareti bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 15 oranında azalarak 2,2 milyar dolara düşmüştür.

1998 yılının tamamında bavul ticareti hariç ihracatın bir önceki yıla göre yüzde 4,8 oranında artarak 27,5 milyar dolar seviyesinde gerçekleşeceği tahmin edilmektedir. 1998 yılında Merkez Bankası bavul ticaretinin 5 milyar dolara ulaşmasını beklemektedir. Böylece bavul ticareti dahil ihracat 32,5 milyar dolar olmaktadır. 1998 yılında ihracat fiyatlarında beklenen yüzde 4 oranındaki düşüş dikkate alındığında bavul ticareti hariç reel ihracat artışının yüzde 9,1 olacağı tahmin edilmektedir.

1999 yılında bavul ticareti hariç ihracatın (FOB) yüzde 9,1 oranında artarak 30 milyar dolar seviyesinde gerçekleşeceği öngörülmüştür. 1999 yılı için Merkez Bankası'na öngörülen 5,5 milyar dolarlık bavul ticareti dikkate alındığında toplam ihracatın 35,5 milyar dolar seviyesinde gerçekleşmesi beklenmektedir. 1999 yılında ihracat fiyatlarının yüzde 1,2 oranında artması ve böylece bavul ticareti hariç reel ihracat artışının yüzde 7,8 olması beklenmektedir. Dış talepteki olumsuz gelişmeler ile Asya krizi sonrasında paraları değer kaybeden ülkelerin rekabet güçlerini artırmaları 1999 yılı ihracatını olumsuz yönde etkileyecek faktörlerdir. Ancak iç talepteki daralma ve programda yeralan gelir ve döviz kuru politikaları öngörülen ihracat artışının gerçekleştirilmesine katkıda bulunacaktır.

TABLO: III.19- İhracatın Sektörel Dağılımı (*)

(Milyon Dolar)

	1997	1998 (1)	1998 (2)
TOPLAM İHRACAT	26 245	27 500	30 000
Tarım, Ormanlık ve Balıkçılık	2 712	2 770	2 930
Madencilik ve Taş Ocakçılığı	404	395	435
İmalat Sanayii	23 116	24 310	26 605
Diğer	13	25	30

(*) ISIC Revize 3 sınıflandırmasına göre, Bavul ticareti hariç

(1) Gerçekleşme Tahmini

(2) Program

1999 yılında tarım ürünleri ihracatının yüzde 5,8 oranında artarak 2,9 milyar dolar, madencilik ürünleri ihracatının yüzde 10,1 oranında artarak 0,4 milyar dolar, imalat sanayi ürünleri ihracatının yüzde 9,4 oranında artarak 26,6 milyar dolar olarak gerçekleşeceği tahmin edilmektedir. Toplam ihracatın yüzde 9,8'ini tarım ürünleri, yüzde 1,5'ini madencilik ürünleri ve yüzde 88,7'sini imalat sanayi ürünleri oluşturacaktır.

1998 yılında yüzde 13,4 olması beklenen ihracatın GSMH'ya oranının, 1999 yılında yüzde 14,2'ye yükseleceği tahmin edilmektedir.

B. GÖRÜNMEYEN İŞLEMLER

Turizm gelirleri 1998 yılı Ocak-Haziran döneminde bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 4,5 oranında artarak 2,7 milyar dolara yükselmiştir.. DİE tarafından yayınlanan turizm istatistiklerine göre 1998 yılı Ocak-Eylül döneminde geçen yılın aynı dönemine göre gelen turist sayısı yüzde 3,6 oranında azalarak 7,5 milyon kişi olarak gerçekleşmiştir. Bu dönemde 1,629 bin kişi ile Almanya, 715 bin kişi ile İngiltere, 592 bin kişi ile Rusya Federasyonu, en çok turist gönderen ülkelerdir. 1998 yılının tamamında turizm gelirlerinin yüzde 8,5 oranında bir artışla, 7,6 milyar dolar civarında gerçekleşmesi beklenmektedir. 1999 yılı turizm gelirlerinin ise 8,5 milyar dolar olacağı öngörülmektedir.

1998 yılında 2 milyar dolar seviyesinde gerçekleşeceği tahmin edilen faiz gelirlerinin, 1999 yılında 2,2 milyar dolar seviyesinde gerçekleşmesi beklenmektedir.

Faiz ve turizm dışındaki diğer mal ve hizmet gelirleri, 1998 yılı Ocak-Haziran döneminde bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 20,6 oranında artarak 8,3 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir. Bavul ticareti için yapılan düzeltme dikkate alındığında diğer mal ve hizmet gelirleri 1998 yılı Ocak-Haziran döneminde bir önceki yıla göre yüzde 32 oranında artarak 6,9 milyar dolar olmaktadır. Diğer mal ve hizmet gelirlerinin 1998 yılının tamamında 16,7 milyar dolar, 1999 yılında ise 17,1 milyar dolar olacağı öngörülmektedir. Bavul ticareti için yapılan düzeltmeler dikkate alındığında diğer mal ve hizmet gelirleri 1998 yılında 13,4 milyar dolar, 1999 yılında ise 13,5 milyar dolar olmaktadır.

1998 yılı Ocak-Haziran döneminde sırasıyla 1,0 milyar dolar ve 2,3 milyar dolar olarak gerçekleşen turizm ve faiz giderlerinin, yılın tamamında 2 milyar dolar ve 5,3 milyar dolar olarak gerçekleşeceği tahmin edilmektedir. 1999 yılında turizm giderlerinin 2,2 milyar dolar, faiz giderlerinin ise 5,6 milyar dolar olarak gerçekleşmesi beklenmektedir.

1998 yılı Ocak-Haziran döneminde 3,9 milyar dolar olarak gerçekleşen diğer mal ve hizmet giderlerinin 1998 yılının tamamında 8 milyar dolar, 1999 yılında ise 8,7 milyar dolar seviyesinde gerçekleşmesi beklenmektedir.

1998 yılı Ocak-Haziran döneminde toplam transfer hesabı bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 33,1 oranında artarak 2,5 milyar dolar olmuştur. Bu gelişmede işçi gelirlerinin yüzde 39 oranında artması belirleyici olmuştur. 1998 yılının tamamında işçi gelirlerinin 4,4 milyar dolar, transfer hesabı fazlasının ise 4,8 milyar dolar olacağı tahmin edilmektedir. 1999 yılında işçi gelirlerinin 4,6 milyar dolar, transfer hesabı fazlasının ise 5,2 milyar dolar olacağı öngörülmektedir.

Bu gelişmeler çerçevesinde, bavul ticareti hariç 1997 yılında 4,7 milyar dolar açık veren cari işlemler hesabının 1998 yılının tamamında 5,2 milyar dolar açık vermesi beklenmektedir. Cari işlemler açığının 1999 yılında 5,5 milyar dolar olacağı tahmin edilmektedir. Bavul ticareti için yapılan düzeltmeler dikkate alındığında cari işlemler açığı 1998 yılında 3,5 milyar dolar, 1999 yılında ise 3,6 milyar dolara düşmektedir.

TABLO: III.20- Ödemeler Dengesi

(Milyon Dolar)

	Bavul Ticareti Hariç			Bavul Ticareti Dahil		
	1997	1998(1)	1999(2)	1997	1998(1)	1999(2)
A. Cari İşlemler						
1. Mal İhracatı (Fob)	26 782	28 060	30 650	32 631	33 060	36 150
İhracat (Fob)	26 245	27 500	30 000	32 094	32 500	35 500
Transit Ticaret	537	560	650	537	560	650
2. Mal İthalatı (Fob)	-48 029	-48 990	-52 570	-48 029	-48 990	-52 570
İthalat (Cif)	-48 585	-49 500	-53 000	-48 585	-49 500	-53 000
Altın (Cif)	-1 867	-2 000	-2 200	-1 867	-2 000	-2 200
Transit Ticaret	-492	-460	-550	-492	-460	-550
İthalat Sigortası Ve Navlunu	2 915	2 970	3 180	2 915	2 970	3 180
Dış Ticaret Dengesi	-21 247	-20 930	-21 920	-15 398	-15 930	-16 420
Diğer Mal Ve Hizmet Gelirleri	25 133	26 250	27 780	21 273	22 950	24 150
Turizm	7 002	7 600	8 500	7 002	7 600	8 500
Faiz	1 900	1 950	2 200	1 900	1 950	2 200
Diğerleri	16 231	16 700	17 080	12 371	13 400	13 450
Diğer Mal Ve Hizmet Giderleri	-13 420	-15 320	-16 490	-13 420	-15 320	-16 490
Turizm	-1 716	-2 000	-2 200	-1 716	-2 000	-2 200
Faiz	-4 588	-5 300	-5 550	-4 588	-5 300	-5 550
Diğerleri	-7 116	-8 020	-8 740	-7 116	-8 020	-8 740
Toplam Mal Ve Hizmet Dengesi	-9 534	-10 000	-10 630	-7 545	-8 300	-8 760
Özel Karşılıksız Transferler (Gelirler)	4 552	4 600	4 750	4 552	4 600	4 750
İşçi Gelirleri	4 197	4 350	4 500	4 197	4 350	4 500
Diğerleri	355	250	250	355	250	250
Özel Karşılıksız Transferler (Giderler)	0	0	0	0	0	0
Karşılıksız Resmi Transferler (Net)	314	190	410	314	190	410
İşçi Gelirleri	32	50	50	32	50	50
Diğerleri (Net)	282	140	360	282	140	360
Cari İşlemler Dengesi	-4 668	-5 210	-5 470	-2 679	-3 510	-3 600
B. Sermaye Hareket. (Rezerv Hariç)	9 292	5 820	7 520	8 616	5 240	6 880
Doğrudan Yatırımlar (Net)	554	600	1 100	554	600	1 100
Portföy Yatırımları (Net)	1 634	-760	1 700	1 634	-760	1 700
Diğer Uzun Vadeli Sermaye Hareket.	4 667	3 640	2 560	4 667	3 640	2 560
Kredi Kullanımı	9 784	11 740	11 030	9 784	11 740	11 030
Anapara Geri Ödemesi	-6 095	-8 900	-9 330	-6 095	-8 900	-9 330
Dresdner	978	800	860	978	800	860
Kısa Vadeli Sermaye Hareketleri	2 437	2 340	2 160	1 761	1 760	1 520
Varlıklar	-1 074	-570	-640	-1 750	-1 150	-1 280
Verilen Krediler	-358	-170	-40	-358	-170	-40
Bankalar Rezervi Ve Diğer Varlıklar	-716	-400	-600	-1 392	-980	-1 240
Yükümlülükler	3 511	2 910	2 800	3 511	2 910	2 800
Sağlanan Krediler	3 613	2 500	2 500	3 613	2 500	2 500
Mevduatlar	-102	410	300	-102	410	300
C. Net Hata Ve Noksan	-1 280	1 670	1 230	-2 593	550	0
D. Ödemeler Dengesi Finansmanı						
E. Denge Kalemleri						
Genel Denge	3 344	2 280	3 280	3 344	2 280	3 280
F. Rezervlerdeki Toplam Değişme	-3 344	-2 280	-3 280	-3 344	-2 280	-3 280
IMF	-28	-230	-280	-28	-230	-280
Resmi Rezervler	-3 316	-2 050	-3 000	-3 316	-2 050	-3 000
Bavul Ticareti				5 849	5 000	5 500

(1) Gerçekleşme Tahmini

(2) Program

C. SERMAYE HAREKETLERİ

Rezerv hariç sermaye hareketlerinde, 1998 yılı Ocak-Haziran döneminde 8 milyar dolar net giriş gerçekleşmiştir. Bavul ticareti dikkate alındığında bu dönemde net sermaye girişi 7,8 milyar dolar olmuştur. 1998 yılının tamamında 5,8 milyar dolarlık net giriş beklenmektedir. 1999 yılında rezerv hariç sermaye hareketlerinde 7,5 milyar dolarlık net sermaye girişi olacağı tahmin edilmektedir. Bavul ticareti dikkate alındığında, rezerv hariç sermaye hareketlerinde 1998 yılının tamamında 5,2 milyar dolar, 1999 yılında ise 6,9 milyar dolar net giriş olması beklenmektedir.

1998 yılı Ocak-Haziran döneminde bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 14,1 oranında azalarak 220 milyon dolar düzeyinde gerçekleşen net yabancı sermaye girişinin, 1998 yılının tamamında 600 milyon dolar olacağı tahmin edilmektedir. 1999 yılında 1,1 milyar dolar net yabancı sermaye girişi olması beklenmektedir.

1998 yılı Ocak-Haziran döneminde 1,4 milyar dolarlık net giriş gerçekleşen portföy yatırımlarında, 1998 yılının tamamında 0,8 milyar dolarlık net çıkış olması beklenmektedir. 1999 yılında portföy türündeki yatırımlarda 1,7 milyar dolar net giriş olacağı tahmin edilmektedir.

1998 yılı Ocak-Haziran döneminde 6 milyar dolarlık orta ve uzun vadeli kredi kullanımı olmuştur. 1998 yılının tamamı için özel sektörün kullanımlarındaki artışın etkisiyle 11,7 milyar dolarlık orta ve uzun vadeli kredi kullanımı beklenmektedir. 1999 yılında orta ve uzun vadeli kredi kullanımlarının 11 milyar dolar olması öngörülmektedir.

1998 yılı Ocak-Haziran döneminde 3,7 milyar dolar olarak gerçekleşen dış borç ana para ödemelerinin yılın tamamında 8,9 milyar dolara ulaşması beklenmektedir. 1999 yılında ise dış borç ana para ödemelerinin 9,3 milyar dolar olacağı öngörülmektedir.

1998 yılı Ocak-Haziran döneminde kısa vadeli sermaye hareketlerinde 3,7 milyar dolar net giriş gerçekleşmiştir. 1998 yılının tamamında sağlanan döviz kredilerinin 2,5 milyar dolar ve mevduat hesabının 0,4 milyar dolar olacağı ve 2,3 milyar dolarlık net kısa vadeli sermaye girişi gerçekleşeceği tahmin edilmektedir. 1999 yılında 2,2 milyar dolar net kısa vadeli sermaye girişi öngörülmektedir. Bavul ticareti dikkate alındığında, net kısa vadeli sermaye girişinin 1998 ve 1999 yılları için sırasıyla 1,8 milyar dolar ve 1,5 milyar dolar olacağı tahmin edilmektedir.

1998 yılı Ocak-Haziran döneminde Merkez Bankası rezervlerinde 8,1 milyar dolar artış gerçekleşmiştir. Bir önceki yıl sonundan itibaren sürekli artış göstererek Haziran sonunda 26,4 milyar dolara ulaşan resmi rezervler, Rusya krizinin de etkisiyle Ağustos ayının ilk haftasından itibaren azalmaya başlamış ve 23 Ekim 1998 tarihi itibarıyla 22,1 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir. 1998 yılının tamamında Merkez Bankası rezervlerinin 2,1 milyar dolar civarında artması beklenmektedir. 1999 yılında Merkez Bankası rezervlerindeki artışın 3 milyar dolar olması öngörülmüştür.

Dış borç servisinin ihracata ve toplam döviz gelirlerine oranının 1998 yılında sırasıyla yüzde 52,5 ve 24,5 düzeyinde gerçekleşeceği tahmin edilmektedir. 1999 yılında dış borç servisinin ihracata oranının yüzde 50,5, toplam döviz gelirlerine oranının ise yüzde 24 olması beklenmektedir.

Hazine Müsteşarlığı tarafından 1998 yılı Nisan ayında yayınlanan yeni dış borç verilerine göre, 1997 yılı itibarıyla 92,2 milyar dolar olarak gerçekleşen dış borç stokunun içinde kısa vadeli dış borçların payı yüzde 24,5, orta ve uzun vadeli dış borçların payı ise yüzde 75,5'tir. 1998 yılı Mart sonu itibarıyla ise dış borç stoku 94,5 milyar dolardır.

D. YABANCI SERMAYE

1998 yılı Ocak-Eylül döneminde yabancı sermaye izinleri bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 14,1 oranında artarak 1,2 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir. 1980-1998 (Eylül sonu itibariyle) dönemi itibariyle verilen yabancı sermaye izinleri toplamı 23,4 milyar dolara, faaliyette bulunan firma sayısı ise 4,419'a ulaşmıştır.

1998 yılı Ocak-Eylül döneminde gerçekleşen yabancı sermaye izinlerinin yüzde 63,1'i imalat, yüzde 35,4'ü hizmetler, yüzde 1,1'i madencilik ve yüzde 0,4'ü ise tarım sektörüne verilmiştir. 1998 yılı Ocak-Eylül döneminde bir önceki yılın aynı dönemine göre kimya, endüstriyel kimya ürünleri, diğer imalat, diğer kimyasal ürünler, elektronik, cam, içki, diğer petrol ve kömür ürünleri, lastik alt sektörlerindeki yabancı sermaye izinlerinde artış kaydedilirken, taşıt araçları imalatı, taşıt araçları yan sanayi, elektrikli makina teçhizat, iplik-dokuma-örme, tütün, çimento, ve hazır giyim alt sektörlerinde azalış kaydedilmiştir. Hizmet sektörlerine verilen yabancı sermaye izinleri arasında ise ticaret, haberleşme, bankacılık ve diğer finansal hizmetler, diğer toplumsal hizmetler ve diğer faaliyetler sektörleri başta gelmektedir.

1998 yılı Ocak-Eylül döneminde bir önceki yılın aynı dönemine göre A.B.D., Hollanda, İsviçre, Fransa ve İsveç kaynaklı yabancı sermaye izinlerinde artış kaydedilirken, İtalya, Japonya, İngiltere, Güney Kore ve Almanya kaynaklı yabancı sermaye izinlerinde düşüş gerçekleşmiştir.

TABLO: III.21- Yıllar İtibariyle İzin Verilen Yabancı Sermaye Miktarının Sektörel Dağılımı ve Fiili Girişler

(Milyon Dolar)

	İzin Verilen Yabancı Sermaye Miktarı					Girişler
	İmalat	Tarım	Madencilik	Hizmetler	Toplam	
1980	89	0	0	8	97	35
1981	247	1	1	89	338	141
1982	99	1	2	65	167	103
1983	89	0	0	14	103	87
1984	186	6	0	79	271	162
1985	143	6	4	81	234	158
1986	193	17	1	153	364	170
1987	294	13	1	347	655	239
1988	491	27	6	297	821	488
1989	950	9	12	541	1 512	855
1990	1 214	66	47	534	1 861	1 005
1991	1 095	22	40	810	1 967	1 041
1992	1 274	34	19	493	1 820	1 242
1993	1 569	21	11	462	2 063	1 016
1994	1 107	28	6	336	1 478	830
1995	1 996	32	61	849	2 938	1 127
1996	641	64	9	3 123	3 837	964
1997	872	12	27	768	1 678	1 032
1998	776	4	13	436	1 229 (1)	390 (2)
TOPLAM	13 324	364	260	9 486	23 434	11 067

(1) Eylül sonu itibariyle

(2) Haziran sonu itibariyle

TABLO: III.22- Türkiye'de Faaliyette Bulunan Yabancı Sermayeli Kuruluşların Ülkelere Göre Dağılımı (1)

(Milyar TL)

Sektörler	Firma Sayısı	Mevcut Yabancı Sermaye	Yüzde Dağılım	Şirketlerin Toplam Sermayesi	Toplam İçindeki Pay
I. OECD Ülkeleri	2 615	377 665 104	91,4	589 256 355	64,1
A. AT Ülkeleri	2 025	287 835 818	69,7	427 245 438	67,4
-Almanya	775	64 817 765	15,7	80 872 537	80,1
-Belçika	54	4 428 951	1,1	6 989 540	63,4
-Lüksemburg	36	9 271 243	2,2	12 138 835	76,4
-Danimarka	34	1 260 311	0,3	3 774 293	33,4
-Fransa	219	42 996 775	10,4	73 949 351	58,1
-Hollanda	259	100 371 202	24,3	126 450 915	79,4
-İngiltere	283	37 683 065	9,1	69 018 031	54,6
-İrlanda	19	3 210 367	0,8	7 740 592	41,5
-İtalya	154	15 772 390	3,8	30 961 540	50,9
-Yunanistan	38	216 025	0,1	336 755	64,1
-İspanya	23	497 936	0,1	610 249	81,6
-Portekiz	5	72 202	0,0	135 710	53,2
-Avusturya	73	2 509 298	0,6	6 154 377	40,8
-İsveç	40	3 665 636	0,9	6 243 773	58,7
-Finlandiya	13	1 062 652	0,3	1 868 939	56,9
B. Diğer OECD Ülkeleri	590	89 829 286	21,7	162 010 917	55,4
-ABD	285	41 102 153	10,0	59 014 738	69,6
-Japonya	50	19 754 759	4,8	31 787 771	62,1
-İsviçre	183	19 336 008	4,7	47 563 485	40,7
-Diğerleri	72	9 636 366	2,3	23 644 923	40,8
II. İslam Ülkeleri	918	18 161 717	4,4	51 060 353	35,6
A. Orta-Doğu	824	15 250 676	3,7	46 302 197	32,9
-İran	297	3 415 743	0,8	4 706 623	72,6
-Irak	126	1 411 482	0,3	1 846 645	76,4
-Suudi Arabistan	74	3 983 020	1,0	13 394 928	29,7
-Kuveyt	12	1 574 691	0,4	2 566 517	61,4
-Lübnan	48	450 594	0,1	479 038	94,1
-Suriye	125	404 429	0,1	584 894	69,1
-Ürdün	42	151 628	0,0	380 055	39,9
-Bahreyn	6	1 326 218	0,3	1 772 719	74,8
-Katar	6	255 032	0,1	430 336	59,3
-K.K.T.C.	52	1 255 719	0,3	1 902 176	66,0
-İKB	11	837 287	0,2	17 920 102	4,7
-BAE	13	122 037	0,0	132 134	92,4
-Yemen	9	54 298	0,0	173 829	31,2
-Güney Yemen	1	4 800	0,0	6 000	80,0
-Filistin	2	3 700	0,0	6 200	59,7
B. Kuzey Afrika	51	2 002 641	0,5	3 421 674	58,5
-Libya	15	1 320 590	0,3	2 606 476	50,7
-Mısır	19	501 564	0,1	536 134	93,6
-Fas	5	74 100	0,0	139 150	53,3
-Cezayir	9	87 942	0,0	120 010	73,3
-Tunus	3	18 445	0,0	19 905	92,7
C. Diğer İslam Ülkeleri	43	908 400	0,2	1 336 482	68,0
III. Diğer Ülkeler	886	17 114 292	4,1	42 186 254	40,6
TOPLAM	4 419	412 941 113	100,0	682 502 961	60,5

(1) 1998 Eylül Sonu İtibariyle,

TABLO: III.23- Türkiye’de Faaliyette Bulunan Yabancı Sermayeli Kuruluşların Sektörel Dağılımı (1)

(Milyar TL)

Sektörler	Firma Sayısı	Mevcut Yabancı Sermaye	Toplam İçindeki Pay	Şirketlerin Toplam Sermayesi	Toplam İçindeki Pay
Tarım	101	1 499	0,4	4 959	30,2
Madencilik	63	4 518	1,0	7 993	56,5
İmalat Sanayii	1 077	172 574	41,8	327 609	52,7
Hizmetler	3 178	234 350	56,8	341 942	68,5
TOPLAM	4 419	412 941	100,0	682 503	60,5

(1) 1998 Eylül Sonu İtibariyle.

E. SERBEST BÖLGELER

1998 yılı Ocak-Ağustos döneminde serbest bölgelerden gerçekleştirilen ticaret hacmi 1997 yılının aynı dönemine göre yüzde 52 oranında artış göstererek 4,9 milyar dolara ulaşmıştır. Yıl sonu itibariyle işlem hacminin 7,5 milyar dolara ulaşması beklenmektedir. 1997 yılında serbest bölgeler ticaret hacminin, ülkemiz toplam dış ticareti içindeki payı yüzde 7,4 olup, bu payın 1998 yılı içerisinde yüzde 10'a çıkacağı tahmin edilmektedir.

Serbest bölgeler ticaret hacminin ülkelere göre dağılımı incelendiğinde, yüzde 50'lik payla Türkiye'nin ilk sırada yer aldığı, bunu yüzde 23 ile Avrupa Birliği ülkelerinin, yüzde 11 ile diğer OECD ülkelerinin, yüzde 4 ile de Türk Cumhuriyetlerinin takip ettiği görülmektedir.

1998 yılı Temmuz ayı itibariyle toplam ticaret hacmi sektörler bazında değerlendirildiğinde, ülkemiz genel dış ticaretinde olduğu gibi, serbest bölgelerde en yüksek payın yüzde 83 ile sanayi sektörüne ait olduğu, bunu yüzde 16 ile tarım ve yüzde 1 ile madencilik sektörünün takip ettiği görülmektedir. Sanayi sektörü içerisinde en yüksek ticaret hacmine yüzde 23 ile makina ürünleri sahip olup ikinci sırada yer alan tekstil ve konfeksiyon mamüllerinin oranı yüzde 27, üçüncü sıradaki otomotiv sektörünün oranı ise yüzde 14'tür. Tarım sektöründe ise en önemli ticaret konusunu, ham deri ticareti teşkil etmektedir.

Halen faaliyette bulunan Mersin, Antalya, Ege, İstanbul Atatürk Havalimanı, Trabzon, İstanbul Trakya, İstanbul Deri, Doğu Anadolu, Mardin, İ.M.K.B., Samsun, Rize ve İzmir Menemen Serbest Bölgelerinde 1998 yılı Ağustos ayı sonu itibariyle 325'i yabancı sermayeli, 1,702'si yerli olmak üzere toplam 2,027 firma faaliyet göstermektedir. Bu bölgelerde toplam 11,000 kişi istihdam edilmektedir.

Serbest Bölgelerde firmaların 1987-1998 (Ağustos sonu itibariyle) döneminde gerçekleştirdikleri ticaret hacmi 21,7 milyar dolara ulaşmıştır. Ticaret hacmi Mersin'de 8,8, Ege'de 4,8, İstanbul Atatürk Havalimanı'nda 3,7, Antalya'da 0,8, Trabzon'da 0,4, İstanbul-Deri Serbest Bölgesinde 3,0 milyar dolar olmuştur.

Bakanlar Kurulu Kararı ile yer ve sınırları tespit edilen Adana-Yumurtalık, Kayseri, Gaziantep ve Trakya (Çorlu) Serbest Bölgelerinin 1998 yılı içerisinde faaliyete geçirilmesi planlanmaktadır. Diğer taraftan, İstanbul Atatürk Havalimanı Serbest Bölgesi Kıyı Bankacılığı Merkezi ve Zonguldak-Filyos serbest bölgelerinin yer ve sınırları belirlenmiştir. Kocaeli, Denizli, Bursa ve Şanlı Urfa serbest bölgelerinin ise 2000 yılına kadar faaliyete geçirilmesi beklenmektedir.

5. KAMU FİNANSMAN DENGESİ**A. KAMU GELİRLERİ**

1998 yılında toplam kamu gelirlerinin yüzde 97,5 oranında artacağı ve GSMH içindeki payının yüzde 25,5 oranında gerçekleşeceği tahmin edilmektedir. Kamu gelirlerinin yüzde 83'ünü oluşturmaları beklenen vergi gelirlerinin ise yüzde 94,5 oranında artması ve GSMH içindeki payının yüzde 21,1'e yükselmesi beklenmektedir. Bu artış esas olarak vasıtasız vergi gelirlerindeki yükselmeden kaynaklanmaktadır. 1998 yılında vergi dışı normal gelirlerin yüzde 76,0 oranında artarak, GSMH'ya oran olarak, 1997 yılındaki yüzde 1'lik seviyesini koruyacağı tahmin edilmektedir. Faktör gelirlerinin GSMH içindeki payının bir önceki yıl seviyesinde yüzde 4,5 olarak gerçekleşmesi beklenmektedir. Sosyal fonlardaki açığın, 1998 yılında da devam etmesi ve GSMH içindeki payının yüzde 2,4'e yükselmesi beklenmektedir. Sosyal güvenlik kuruluşlarının prim tahsilatlarının GSMH içindeki payında bir düşüş olmamasına rağmen, maaş ve ücret ayarlamaları sonucunda giderlerdeki yükselme sosyal fonlardaki bozulmada etkili olmuştur.

1999 yılında toplam kamu gelirlerinin cari fiyatlarla yüzde 48,8 oranında artması ve GSMH içindeki payının, 1998 yılı seviyesinde, yüzde 25,5 oranında sabit tutulması hedeflenmektedir. 4369 sayılı Kanunda son zamanlarda yapılan değişikliklerin etkisiyle Konsolide Bütçe vasıtasız vergilerinde, GSMH'ya oran olarak, meydana gelecek azalmanın vasıtalı vergilerde sağlanacak artışla telafi edilmesi hedeflenmektedir. Diğer kalemler itibarıyla kamu gelirlerinin yapısında, 1998 yılına göre ciddi bir değişiklik öngörülmektedir.

B. KAMU HARCAMALARI

1998 yılında toplam kamu harcamalarının yüzde 99,8 oranında artarak, GSMH içindeki payının yüzde 34,2'ye ulaşacağı tahmin edilmektedir. GSMH'ya oran olarak, cari harcamaların bir önceki yıla göre 0,5 puan, sabit sermaye yatırım harcamalarının ise 0,3 puan yükselmesi beklenmektedir. Bunların yanı sıra, Bütçe faiz ödemelerindeki hızlı artış sonucunda 1998 yılı transfer harcamalarındaki artış toplam kamu harcamalarındaki artışın belirleyicisi olmuştur. 1998 yılı Bütçe faiz ödemelerinin GSMH içindeki payının geçen yıla göre 4,0 puan artarak yüzde 11,7'ye ulaşması beklenmektedir. Faiz ödemelerindeki artıştan dolayı toplam kamu transfer harcamalarının GSMH içindeki payının 3,1 puan artarak yüzde 15,6'ya ulaşacağı tahmin edilmektedir.

1999 yılında cari harcamalarda bir önceki yıla göre GSMH'nın yüzde 0,9'u oranında artış öngörülmektedir. Bu artışta 1998 yılının son çeyreğinde yapılan ilave maaş artışı etkili olmaktadır. Özellikle tarımsal ürün alımı yapan KİT'lerin alım miktarlarının ve stok düzeylerinin gerilemesi nedeniyle stok artışlarında GSMH'nın yüzde 0,8'i oranında bir iyileşme öngörülmektedir. Transfer harcamalarında ise özellikle faiz ödemelerinde öngörülen azalma nedeniyle GSMH'nın yüzde 0,5'i oranında bir gerileme beklenmektedir. Böylece 1999 yılında toplam kamu harcamalarının GSMH içindeki payının 0,5 puan azalarak yüzde 33,7 olarak gerçekleşmesi hedeflenmektedir.

a) Yatırım Harcamaları

1998 yılında, kamu kesimi sabit sermaye yatırımlarının bir önceki yıla göre, cari fiyatlarla yüzde 89,0 oranında artarak, GSMH içindeki payının yüzde 5,8 seviyesinde gerçekleşmesi beklenmektedir. Kamu stoklarındaki artışta görülen yavaşlama nedeniyle toplam kamu yatırımlarının GSMH içindeki payının, bir önceki yılın 0,1 puan altında kalarak yüzde 5,9 olacağı tahmin edilmektedir.

TABLO: III.24- Kamu Kesimi Toplam Gelir ve Harcamaları

(Cari Fiyatlarla, Milyar TL.)

	Cari Fiyatlarla Milyar TL.				GSMH'ya Oranlar (Yüzde)			
	1996	1997	1998 (1)	1999 (2)	1996	1997	1998 (1)	1999 (2)
Vergiler	2 693,8	5 758,3	11 198,4	16 742,4	18,0	19,6	21,1	21,2
-Vasitasız	965,7	2 096,0	4 554,9	6 179,5	6,4	7,1	8,6	7,8
-Vasitalı	1 698,4	3 612,1	6 518,7	10 346,2	11,3	12,3	12,3	13,1
-Servet	29,7	50,2	124,8	216,8	0,2	0,2	0,2	0,3
Vergi Dışı Normal Gelirler	165,1	297,5	523,5	925,1	1,1	1,0	1,0	1,2
Faktör Gelirleri	701,5	1 324,0	2 383,5	3 467,8	4,7	4,5	4,5	4,4
Sosyal Fonlar	- 299,8	- 621,4	-1 272,3	-2 019,7	-2,0	-2,1	-2,4	-2,6
TOPLAM	3 260,6	6 758,4	12 833,1	19 115,6	21,8	23,0	24,2	24,3
-Özelleştirme Gelirleri (*)	24,5	76,2	666,4	972,4	0,2	0,3	1,3	1,2
TOPLAM GELİR	3 285,0	6 834,6	13 499,5	20 087,9	21,9	23,3	25,5	25,5
Cari Harcamalar	1 466,8	3 250,4	6 133,4	9 826,7	9,8	11,1	11,6	12,5
Yatırım Harcamaları	797,0	1 756,0	3 142,2	4 284,7	5,3	6,0	5,9	5,4
-Sabit Sermaye	764,4	1 623,1	3 067,1	4 497,3	5,1	5,5	5,8	5,7
-Stok Değişmesi	32,5	133,0	75,2	- 212,6	0,2	0,5	0,1	-0,3
Transfer Harcamaları	2 171,0	3 661,7	8 275,1	11 926,4	14,5	12,5	15,6	15,1
-Cari Transferler (Net)	2 019,4	3 325,1	7 727,6	11 192,6	13,5	11,3	14,6	14,2
-Bütçe Faiz Ödemeleri	1 497,4	2 277,9	6 190,0	8 890,0	10,0	7,7	11,7	11,3
-Sermaye Transferleri	151,6	336,7	547,5	733,8	1,0	1,1	1,0	0,9
Stok Değişim Fonu	171,6	402,1	568,8	552,4	1,1	1,4	1,1	0,7
TOPLAM HARCAMA	4 606,4	9 070,3	18 119,4	26 590,2	30,8	30,9	34,2	33,7
FAİZ DIŞI TOPLAM HARCAMA (3)	3 109,0	6 792,4	11 929,4	17 700,2	20,8	23,1	22,5	22,5
BORÇLANMA GEREĞİ	1 321,3	2 235,7	4 619,9	6 502,2	8,8	7,6	8,7	8,3
FAİZ DIŞI BORÇLANMA GEREĞİ	- 176,1	- 42,2	-1 570,1	-2 387,8	-1,2	-0,1	-3,0	-3,0

Kaynak: DPT.

(1) Gerçekleşme Tahmini.

(2) Program.

(3) Konsolide Bütçe faiz ödemeleri hariç

(*) Özelleştirme gelirleri, Kamu Kesimi Genel Dengesi tablolarında 'Sermaye Transferleri' kalemi altında yer almaktadır.

1999 yılında kamu kesimi sabit sermaye yatırımlarının cari fiyatlarla yüzde 46,6, sabit fiyatlarla ise yüzde 1,6 oranında artması öngörülmüştür. Böylece, kamu kesimi sabit sermaye yatırımlarının GSMH içindeki payının 1998 yılındaki seviyesinin 0,1 puan altında, yüzde 5,7 oranında gerçekleşmesi beklenmektedir. Stok değişimi dahil edildiğinde toplam yatırımlardaki azalma 0,5 puan düzeyinde olmaktadır.

b) Tüketim Harcamaları

1998 yılında, kamu tüketiminin cari fiyatlarla yüzde 88,7 oranında artması ve GSMH içindeki payının 1997 yılında yüzde 11,1 olan seviyesinden 1998 yılında yüzde 11,6'ya yükselmesi beklenmektedir.

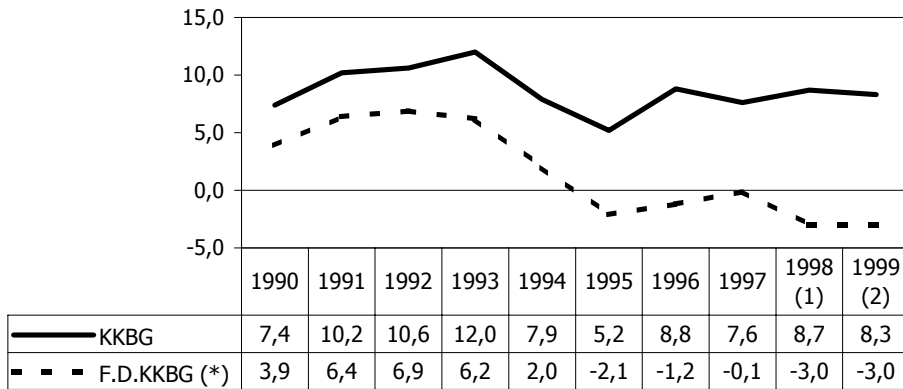
1999 yılında, toplam kamu tüketiminin cari fiyatlarla yüzde 60,2 oranında artması ve GSMH içindeki payının yüzde 12,5'e yükselmesi programlanmıştır. Kamu tüketiminin GSMH'ya oranındaki 0,9 puanlık artış, Ekim 1998'de verilen yüzde 10 oranındaki maaş zammı ve savunma ihtiyaçlarının karşılanması için diğer cari ödeneklerdeki yükselme ile açıklanmaktadır.

C. KAMU KESİMİ BORÇLANMA GEREĞİ

1998 yılında Kamu Kesimi Borçlanma Gereğinin (KKBG) GSMH'ya oranının yüzde 8,7 oranında gerçekleşmesi beklenmektedir. Konsolide Bütçe faiz ödemeleri hariç tutulduğunda da kamu kesimi finansman dengesinin GSMH'nın yüzde 3'ü oranında fazla vereceği tahmin edilmektedir.

Bütçe türleri itibarıyla incelendiğinde, kamu kesimi borçlanma gereği, Konsolide Bütçe dengesindeki iyileşmeye rağmen, işletmeciler ve tasarrufcu KİT'lerin açıkları sebebiyle, 1997 yılındaki seviyesinin 1,1 puan üzerine çıkmıştır. 1997 yılında yüzde 7,6 oranında gerçekleşen Konsolide Bütçe açığının GSMH'ya oranının, 1998 yılında yüzde 7,1'e gerilemesi beklenmektedir. Bütçe dengesindeki iyileşme, faiz ödemelerinin GSMH'ya oranındaki 4,0 puanlık artışa rağmen faiz dışı fazlanın 4,5 puan artmasından kaynaklanmaktadır. Diğer taraftan, 1997 yılında GSMH'nın yüzde 0,9'u oranında fazla veren tasarrufcu KİT finansman dengesinin, 1998 yılında fazla vermeyeceği ve işletmeciler KİT finansman dengesinin GSMH'nın yüzde 0,6'sı mertebesinde olan açığının özellikle üretim artışına bağlı olarak tarımsal desteklemeden gelen baskılarla yüzde 1,3'e çıkacağı tahmin edilmektedir.

GRAFİK: 5- Kamu Kesimi Borçlanma Gereği/GSMH (%)

(1) Tahmin (2) Program (*) Negatif işaretler fazlayı ifade etmektedir.

TABLO: III.25-Kamu Kesimi Borçlanma Gereği ve Finansmanı

	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998 (1)	1999 (2)
Cari Fiyatlarla Milyar TL										
Konsolide Bütçe	11 955	33 516	47 434	133 857	152 180	316 623	1 238 128	2 240 652	3 764 000	5 520 000
KİT	15 117	19 943	36 313	48 925	54 870	-15 251	-77 442	-100 475	712 729	630 756
-İşletmecisi	15 801	21 201	41 541	55 261	47 254	-48 162	-62 112	165 425	713 055	658 055
Mahalli İdareler	160	1 731	8 676	14 355	15 867	16 070	37 130	86 960	133 967	197 354
Döner Sermaye	-68	76	78	86	261	3 119	-1 632	-4 956	-14 916	-26 318
Sosyal Güvenlik Kuruluşları	-1 086	874	2 603	11 537	22 569	49 577	35 340	2 551	15 032	226 702
Fonlar	2 424	5 945	13 876	16 984	35 049	47 740	15 587	-18 036	76 352	-85 285
Özell. Kapsamındaki Kuruluşlar	927	2 383	7 701	14 049	26 142	-10 314	74 241	28 992	-67 260	39 029
TOPLAM KAMU	29 429	64 468	116 681	239 793	306 938	407 564	1 321 352	2 235 688	4 619 904	6 502 238
TOP. KAMU (FAİZ HAR.)	15 463	40 395	76 383	123 323	8 653	-168 551	-176 049	-42 229	-1 570 096	-2 387 762
TOP. KAMU (ÖZEL HAR.)	30 924	65 950	118 718	244 317	321 457	429 210	1 346 128	2 311 919	5 286 304	7 474 588
TOP. KAMU (FAİZ+ÖZEL HAR.)	16 958	41 877	78 420	127 847	23 172	-146 905	-151 573	34 002	-903 696	-1 415 412
BORÇ GER. FİNANSMANI										
TOPLAM	29 429	64 468	116 681	239 793	306 938	407 564	1 321 352	2 235 688	4 619 904	6 502 238
Dış Borçlanma (Net)	3 595	2 644	17 571	27 701	-64 968	-87 531	-192 682	-305 406	-464 049	565 870
-Dış Borç Ödemesi	-10 645	-18 698	-26 102	-40 171	-149 593	-337 290	-656 013	-901 631	-2 114 627	-2 218 891
-Dış Borç Kullanımı	14 240	21 342	43 673	67 872	84 625	249 759	463 331	596 225	1 650 578	2 784 761
İç Borç/Alacak (Net)	25 834	61 824	99 110	212 092	371 906	495 095	1 514 034	2 541 094	5 083 953	5 936 368
-Bono (Net)	1 932	12 789	23 978	22 241	244 217	197 218	792 189	1 020 674	2 603 000	1 248 000
-Tahvil (Net)	7 942	2 279	15 408	30 135	-70 339	85 657	274 040	1 484 844	1 173 000	4 442 000
-Hazine Kısa Vadeli Avansı	331	10 719	17 394	53 010	51 857	94 723	228 953			
-Diğer	15 629	36 037	42 330	106 706	146 171	117 497	218 852	35 576	1 307 953	246 368
GSMH'ya Oranlar (Yüzde)										
Konsolide Bütçe	3,0	5,3	4,3	6,7	3,9	4,0	8,3	7,6	7,1	7,0
KİT	3,8	3,1	3,3	2,4	1,4	-0,2	-0,5	-0,3	1,3	0,8
-İşletmecisi	4,0	3,3	3,8	2,8	1,2	-0,6	-0,4	0,6	1,3	0,8
Mahalli İdareler	0,0	0,3	0,8	0,7	0,4	0,2	0,2	0,3	0,3	0,3
Döner Sermaye	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Sosyal Güvenlik Kuruluşları	-0,3	0,1	0,2	0,6	0,6	0,6	0,2	0,0	0,0	0,3
Fonlar	0,6	0,9	1,3	0,9	0,9	0,6	0,1	-0,1	0,1	-0,1
Özell. Kapsamındaki Kuruluşlar	0,2	0,4	0,7	0,7	0,7	-0,1	0,5	0,1	-0,1	0,0
TOPLAM KAMU	7,4	10,2	10,6	12,0	7,9	5,2	8,8	7,6	8,7	8,3
TOPLAM KAMU (FAİZ HARİÇ)	3,9	6,4	6,9	6,2	0,2	-2,1	-1,2	-0,1	-3,0	-3,0
TOPLAM KAMU (ÖZEL HARİÇ)	7,8	10,4	10,8	12,2	8,3	5,5	9,0	7,9	10,0	9,5
TOP. KAMU (FAİZ+ÖZEL HAR.)	4,3	6,6	7,1	6,4	0,6	-1,9	-1,0	0,1	-1,7	-1,8
BORÇ GER. FİNANSMANI										
TOPLAM	7,4	10,2	10,6	12,0	7,9	5,2	8,8	7,6	8,7	8,3
Dış Borçlanma (Net)	0,9	0,4	1,6	1,4	-1,7	-1,1	-1,3	-1,0	-0,9	0,7
-Dış Borç Ödemesi	-2,7	-2,9	-2,4	-2,0	-3,8	-4,3	-4,4	-3,1	-4,0	-2,8
-Dış Borç Kullanımı	3,6	3,4	4,0	3,4	2,2	3,2	3,1	2,0	3,1	3,5
İç Borç/Alacak (Net)	6,5	9,7	9,0	10,6	9,6	6,3	10,1	8,6	9,6	7,5
-Bono (Net)	0,5	2,0	2,2	1,1	6,3	2,5	5,3	3,5	4,9	1,6
-Tahvil (Net)	2,0	0,4	1,4	1,5	-1,8	1,1	1,8	5,1	2,2	5,6
-Hazine Kısa Vadeli Avansı	0,1	1,7	1,6	2,7	1,3	1,2	1,5	0,0	0,0	0,0
-Diğer	3,9	5,7	3,8	5,3	3,8	1,5	1,5	0,1	2,5	0,3

Kaynak: DPT.

(1) Gerçekleşme Tahmini

(2) Program

TABLO: III.26 - 1997 Yılı Kamu Kesimi Genel Dengesi

(Cari Fiyatlarla, Milyar TL.)

	Genel+ Katma	Mahalli İdareler	Döner Sermaye	Sosyal Güvenlik Kuruluş.	Fonlar	ALT TOPLAM	KİT			Öz. Kap. Kur.	TOPLAM	TOPLAM KAMU
							İşletmeci	Tasar- rufcu	TOPLAM			
1.Vergiler	4.709.997	655.409			543.101	5.908.507	-147.292	-6.092	-153.384	-47.058	-200.442	5.708.066
a.Vasitasız	1.896.483	276.877			123.031	2.296.391	-147.292	-6.092	-153.384	-47.058	-200.442	2.095.950
b.Vasitalı	2.813.514	378.532			420.070	3.612.116					0	3.612.116
2.Vergi Dışı N. Gelirler	140.829	153.380			92.907	387.116	-59.405		-59.405	-30.218	-89.623	297.493
3.Faktör Gelirleri	222.481	177.176	18.535	57.670	-13.928	461.934	754.482	21.879	776.361	85.673	862.034	1.323.968
4.Sosyal Fonlar				-621.357		-621.357					0	-621.357
5.(Cari Transferler)	-3.663.509	-287.063		571.370	-154.843	-3.534.045	3.380	205.400	208.780	190	208.970	-3.325.075
I.KAMU HARCANABİLİR GELİRİ	1.409.798	698.902	18.535	7.683	467.237	2.602.155	551.165	221.187	772.352	8.587	780.939	3.383.094
II.CARİ GİDERLER	-2.779.482	-369.142			-101.825	-3.250.449					0	-3.250.449
III.KAMU TASARRUFU	-1.369.684	329.760	18.535	7.683	365.412	-648.294	551.165	221.187	772.352	8.587	780.939	132.645
IV.YATIRIMLAR	-590.382	-377.888	-13.756	-9.868	-241.442	-1.233.336	-502.136	-8.250	-510.386	-12.300	-522.686	-1.756.022
a.Sabit Sermaye	-590.382	-382.285	-13.756	-9.868	-241.442	-1.237.733	-333.561	-8.250	-341.811	-43.506	-385.317	-1.623.050
b.Stok Değişmesi		4.397				4.397	-168.575		-168.575	31.206	-137.369	-132.972
V.TASARRUF-YATIRIM FARKI	-1.960.066	-48.128	4.779	-2.185	123.970	-1.881.630	49.029	212.938	261.967	-3.713	258.254	-1.623.376
VI.SERMAYE TRANSFERLERİ	-280.586	-24.312	176	-366	-105.933	-411.021	94.762	52.962	147.724	53.106	200.830	-210.191
1.Servet Vergileri	35.487	14.413			346	50.246					0	50.246
2.(Diğer Transferler)	-308.421	-11.395			-37.512	-357.328	119.463	120.579	240.042	40.792	280.834	-76.495
3.(Kamulaş. ve S.Değer Art.)	-7.652	-27.330	176	-366	-68.767	-103.939	-24.701	-67.617	-92.318	12.314	-80.004	-183.943
VII.KASA-BANKA/BORÇLANMA	2.240.652	72.441	-4.956	2.551	-18.036	2.292.652	-143.791	-265.900	-409.691	-49.393	-459.084	1.833.568
1.Kasa-Banka Değişimi		78.219	-4.682	-55.392	-171.940	-153.795	-125.257	-218.254	-343.511	-31.076	-374.587	-528.382
2.Dış Borçlanma(net)	-446.068	-22.767	63	0	91.543	-377.229	31.668	45.402	77.070	-5.247	71.823	-305.406
-Dış Borç Ödemesi	-691.266	-111.965			-42.075	-845.306	-51.919		-51.919	-4.406	-56.325	-901.631
-Dış Borç Kullanımı	245.198	89.198	63		133.618	468.077	83.587	45.402	128.989	-841	128.148	596.225
3.İç Borç/Alacak(net)	2.686.720	31.508	-337	57.943	62.361	2.838.195	259.014	-93.048	165.966	65.315	231.281	3.069.476
4.Stok Değişim Fonu		-14.519			0	-14.519	-309.216		-309.216	-78.385	-387.601	-402.120

TABLO: III.27 - 1998 Yılı Kamu Kesimi Genel Dengesi (1)

(Cari Fiyatlarla, Milyar TL.)

	Genel+ Katma	Mahalli İdareler	Döner Sermaye	Sosyal Güvenlik Kuruluş.	Fonlar	ALT TOPLAM	KİT					TOPLAM KAMU
							İşletmecisi	Tasar- rufcu	TOPLAM	Öz. Kap. Kur.	TOPLAM	
1.Vergiler	9.280.000	1.235.944			931.703	11.447.647	-294.585	-6.824	-301.409	-72.706	-374.115	11.073.532
a.Vasitasız	4.095.000	570.154			263.811	4.928.965	-294.585	-6.824	-301.409	-72.706	-374.115	4.554.850
b.Vasitalı	5.185.000	665.790			667.892	6.518.682					0	6.518.682
2.Vergi Dışı N. Gelirler	412.501	273.021			157.278	842.800	-255.198		-255.198	-64.089	-319.287	523.513
3.Faktör Gelirleri	479.972	319.724	51.950	126.452	-8.771	969.327	1.068.104	86.780	1.154.884	259.309	1.414.193	2.383.520
4.Sosyal Fonlar				-1.272.270		-1.272.270					0	-1.272.270
5.(Cari Transferler)	-7.895.474	-550.991		1.152.000	-511.408	-7.805.873	18.000	60.000	78.000	300	78.300	-7.727.573
I.KAMU HARCANABİLİR GELİRİ	2.276.999	1.277.698	51.950	6.182	568.802	4.181.631	536.321	139.957	676.278	122.814	799.092	4.980.723
II.CARİ GİDERLER	-5.210.000	-683.450			-239.935	-6.133.385					0	-6.133.385
III.KAMU TASARRUFU	-2.933.001	594.248	51.950	6.182	328.867	-1.951.754	536.321	139.957	676.278	122.814	799.092	-1.152.662
IV.YATIRIMLAR	-960.000	-708.783	-37.307	-20.844	-437.605	-2.164.539	-883.825	-17.333	-901.158	-76.551	-977.709	-3.142.248
a.Sabit Sermaye	-960.000	-711.746	-37.307	-20.844	-437.605	-2.167.502	-732.529	-17.333	-749.862	-149.698	-899.560	-3.067.062
b.Stok Değişmesi	0	2.963			0	2.963	-151.296		-151.296	73.147	-78.149	-75.186
V.TASARRUF-YATIRIM FARKI	-3.893.001	-114.535	14.643	-14.662	-108.738	-4.116.293	-347.504	122.624	-224.880	46.263	-178.617	-4.294.910
VI.SERMAYE TRANSFERLERİ	129.001	-14.725	273	-371	32.386	146.564	38.456	-122.298	-83.842	181.034	97.192	243.756
1.Servet Vergileri	70.000	54.114			718	124.832					0	124.832
2.(Diğer Transferler)	67.000	-19.223			66.499	114.276	130.623	-19.870	110.753	178.446	289.199	403.475
3.(Kamulaş. Ve S.Değer Art.)	-7.999	-49.616	273	-371	-34.831	-92.544	-92.167	-102.429	-194.596	2.588	-192.008	-284.552
VII.KASA-BANKA/BORÇLANMA	3.764.000	129.260	-14.916	15.032	76.352	3.969.728	309.048	-326	308.722	-227.297	81.425	4.051.153
1.Kasa-Banka Değişimi		11.009	-599	-96.402	-59.602	-145.594	-187.164	-542.552	-729.716	-42.014	-771.730	-917.324
2.Dış Borçlanma(net)	-1.060.000	76.146	339	0	126.871	-856.644	110.485	252.274	362.759	29.836	392.595	-464.049
-Dış Borç Ödemesi	-1.813.000	-155.400			-74.260	-2.042.660	-25.241	-4.207	-29.448	-42.519	-71.967	-2.114.627
-Dış Borç Kullanımı	753.000	231.546	339		201.131	1.186.016	135.726	256.481	392.207	72.355	464.562	1.650.578
3.İç Borç/Alacak(net)	4.824.000	46.812	-14.656	111.434	9.083	4.976.673	789.734	289.952	1.079.686	-55.082	1.024.604	6.001.277
4.Stok Değişim Fonu		-4.707				-4.707	-404.007		-404.007	-160.037	-564.044	-568.751

(1) Gerçekleşme Tahmini

1999 Yılı Programı

Üçüncü Bölüm

TABLO: III.28 - 1999 Yılı Kamu Kesimi Genel Dengesi (1)

(Cari Fiyatlarla, Milyar TL.)

	Genel+ Katma	Mahalli İdareler	Döner Sermaye	Sosyal Güvenlik Kuruluş.	Fonlar	ALT TOPLAM	KİT					TOPLAM KAMU
							İşletmecisi	Tasar- rufcu	TOPLAM	Öz. Kap. Kur.	TOPLAM	
1. Vergiler	14.416.000	1.887.705			1.118.975	17.422.680	-776.904	-14.351	-791.255	-105.808	-897.063	16.525.617
a. Vastatasız	5.830.000	826.328			420.186	7.076.514	-776.904	-14.351	-791.255	-105.808	-897.063	6.179.451
b. Vastalı	8.586.000	1.061.377			698.789	10.346.166			0		0	10.346.166
2. Vergi Dışı N. Gelirler	700.981	396.859			223.916	1.321.756	-333.677		-333.677	-62.984	-396.661	925.095
3. Faktör Gelirleri	669.019	477.262	84.863	201.658	-5.655	1.427.147	1.637.512	106.910	1.744.422	296.227	2.040.649	3.467.796
4. Sosyal Fonlar				-2.019.725		-2.019.725			0		0	-2.019.725
5. (Cari Transferler)	-11.330.000	-861.224		1.620.000	-706.553	-11.277.777	85.000		85.000	190	85.190	-11.192.587
I. KAMU HARCANABİLİR GELİRİ	4.456.000	1.900.602	84.863	-198.067	630.683	6.874.081	611.931	92.559	704.490	127.625	832.115	7.706.196
II. CARİ GİDERLER	-8.430.000	-1.046.702			-349.955	-9.826.657			0		0	-9.826.657
III. KAMU TASARRUFU	-3.974.000	853.900	84.863	-198.067	280.728	-2.952.576	611.931	92.559	704.490	127.625	832.115	-2.120.461
IV. YATIRIMLAR	-1.410.000	-1.058.367	-58.900	-28.100	-645.000	-3.200.367	-877.734	-25.000	-902.734	-181.641	-1.084.375	-4.284.742
a. Sabit Sermaye	-1.410.000	-1.060.295	-58.900	-28.100	-645.000	-3.202.295	-1.130.020	-25.000	-1.155.020	-139.980	-1.295.000	-4.497.295
b. Stok Değişmesi		1.928				1.928	252.286		252.286	-41.661	210.625	212.553
V. TASARRUF-YATIRIM FARKI	-5.384.000	-204.467	25.963	-226.167	-364.272	-6.152.943	-265.803	67.559	-198.244	-54.016	-252.260	-6.405.203
VI. SERMAYE TRANSFERLERİ	-136.000	9.391	355	-536	449.558	322.768	66.678	-40.259	26.419	106.138	132.557	455.325
1. Servet Vergileri	119.000	96.676			1.137	216.813			0		0	216.813
2. (Diğer Transferler)	-285.000	-17.776			520.727	217.951	222.900	72.378	295.278	107.000	402.278	620.229
3. (Kamulaş. ve S.Değer Art.)	30.000	-69.509	355	-536	-72.306	-111.996	-156.222	-112.638	-268.860	-862	-269.722	-381.718
VII. KASA-BANKA/BORÇLANMA	5.520.000	195.076	-26.318	226.702	-85.285	5.830.175	199.125	-27.299	171.826	-52.122	119.704	5.949.879
1. Kasa-Banka Değişimi			-598	-135.322	-47.588	-183.508	-20.770	-517.896	-538.666	47.272	-491.394	-674.902
2. Dış Borçlanma(net)	-170.000	120.353	429	0	289.997	240.779	291.580	18.504	310.084	15.007	325.091	565.870
-Dış Borç Ödemesi	-1.859.000	-167.552			-93.668	-2.120.220	-13.009	-49.200	-62.209	-36.462	-98.671	-2.218.891
-Dış Borç Kullanımı	1.689.000	287.905	429		383.665	2.360.999	304.589	67.704	372.293	51.469	423.762	2.784.761
3. İç Borç/Alacak(net)	5.690.000	77.001	-26.149	362.024	-327.694	5.775.182	387.245	472.092	859.337	-23.250	836.087	6.611.269
4. Stok Değişim Fonu		-2.278			0	-2.278	-458.930		-458.930	-91.151	-550.081	-552.359

(1) Program

1994 yılından bu yana net dış borç ödeyicisi olan kamu kesimi 1998 yılında da ödemelerinin altında dış borç kullanmıştır. Böylece 1997 yılında yüzde 8,6 olan net iç borçlanmanın GSMH'ya oranının 1998 yılında yüzde 9,6'ya yükselmesi beklenmektedir.

1999 yılı toplam kamu harcamalarının GSMH içindeki payının 1998 yılına göre 0,5 puan azalarak yüzde 33,7'ye gerileyeceği, buna karşılık gelirlerin, 1998 yılındaki yüzde 25,5'lik seviyesini koruyacağı tahmin edilmektedir. Böylece, 1999 yılında KKBG'nin GSMH'ya oranının 1998 yılına göre 0,4 puan gerileyerek yüzde 8,3 olarak gerçekleşmesi beklenmektedir. Konsolide Bütçe faiz ödemeleri hariç tutulduğunda ise 1999 yılında kamu kesimi dengesinin, 1998 seviyesinde, GSMH'nın yüzde 3'ü oranında fazla vermesi öngörülmektedir.

1999 yılında, önceki yılların aksine, kamu kesiminin GSMH'nın yüzde 0,7'si oranında net dış borç kullanması beklenmektedir. Net iç borçlanmanın GSMH içindeki payının ise yüzde 7,5 seviyesinde olması öngörülmektedir.

D. KONSOLİDE BÜTÇE

Konsolide Bütçe harcamalarındaki artış eğilimi borç faiz ödemeleri, sosyal güvenlik kuruluşlarına yapılan transferler, savunma ve güvenlik hizmetleri ile ilgili kuruluşların ihtiyaçlarının karşılanması, kamu personelinin maaşlarında yapılan yüksek oranlı artışlar, kamu bankalarına sermaye ve görev zararı olarak aktarılan önemli miktardaki transferler ve tarımsal destekleme için yapılan sübvansiyonların etkisiyle 1997 yılında da devam etmiş ve harcamaların GSMH'ya oranı, 1996 yılına göre, 1,0 puan artarak yüzde 27,2 seviyesine yükselmiştir. Harcamalardaki bu artışa karşılık Konsolide Bütçe gelirleri, kaynak paketlerinden beklenen gelirlerin programlanan seviyenin önemli ölçüde gerisinde kalınmış olmasına rağmen, GSMH'ya oran olarak 1,7 puanlık artışla yüzde 19,6 olarak gerçekleşmiştir. Böylece, denk olması hedeflenen 1997 yılı Konsolide Bütçesi açık vermiş, açığın GSMH'ya oranı ise, 1996 yılına göre 0,6 puan azalarak, yüzde 7,6 olarak gerçekleşmiştir. Bütçe açığında kısmi bir iyileşme sağlanmasına rağmen faiz dışı fazlanın GSMH'ya oranı ise 1,6 puanlık azalmayla yüzde 0,1'e gerilemiştir.

1997 yılında vade uzatımının etkisiyle iç borç faiz ödemelerinin GSMH içindeki payı gerilerken, faiz dışı harcamaların payında artış gözlenmiştir. İç borç faiz ödemelerinin GSMH içindeki payı 1996 yılındaki yüzde 8,8'lik seviyesinden 1997 yılında yüzde 6,7'ye gerilemiştir. Ancak, faiz dışı harcamaların yüzde 133,9 oranında artarak GSMH içindeki payının yüzde 16,2'den yüzde 19,4'e çıkması, Bütçenin 1997 yılında GSMH'nın sadece yüzde 0,1'i oranında faiz dışı fazla vermesine neden olmuştur.

1997 yılında da 1994, 1995 ve 1996 yıllarında olduğu gibi net dış borç ödemesi yapılması sonucu Bütçe açığının tamamen iç borçlanmayla finanse edilmesi, 1996 yılında 3.149 trilyon lira olan iç borç stokunu 1997 yılında 6.283 trilyon liraya yükseltmiştir. Böylece, iç borç stokunun GSMH'ya oranı yüzde 21'den yüzde 21,4'e çıkmıştır.

1997 yılında iç borçlanma ortalama vadesi, bedelsiz ithalat, kamu tek hesabından kullanım uygulamaları ile TÜFE'ye endeksli borçlanmanın etkisiyle, 1996 yılındaki 195 günlük seviyesinden 341 güne çıkarken, yıllık ağırlıklı ortalama basit faiz oranı stopaj hariç yüzde 106,3'den yüzde 96,3'e, yıllık ağırlıklı ortalama bileşik faiz oranı ise stopaj hariç yüzde 132,8'den yüzde 108,1'e inmiştir.

1998 yılında üçer aylık bütçe ve borçlanma programı uygulamasına başlanılmış, hedef ve uygulama sonuçları kamuoyuna duyurulmuştur. Yılın ilk dokuz ayında bütçede öngörülen hedeflere ulaşılmış, borçlanma programı yılın ilk yarısında hedeflenen şekilde

gerçekleştirilmiştir. Ancak, Rusya krizinin mali piyasaları olumsuz etkilemesi yılın ikinci yarısında borçlanma programının uygulanmasında bazı sapmalara neden olmuştur.

14.789 trilyon lira olarak programlanan 1998 yılı Konsolide Bütçe harcamalarının 15.500 trilyon lira, 10.800 trilyon lira olarak hedeflenen gelirlerin ise 11.736 trilyon lira seviyesinde gerçekleşmesi beklenmektedir. Böylece, Bütçe açığının 3.989 trilyon liralık hedefin altında 3.764 trilyon lira olarak gerçekleşeceği tahmin edilmektedir. Faiz dışı fazlanın ise 2.426 trilyon lira olması beklenmektedir.

GSMH'ya oran olarak, 1998 yılı Konsolide Bütçe harcamalarının bir önceki yıla göre 2,1 puanlık artışla yüzde 29,3, gelirlerin 2,5 puanlık artışla yüzde 22,1, Bütçe açığının 0,5 puanlık azalışla yüzde 7,1 ve faiz dışı fazlanın ise 4,5 puanlık artışla yüzde 4,6 olarak gerçekleşmesi beklenmektedir.

1998 yılında, personel harcamalarının GSMH'ya oranının, bir önceki yıla göre, 0,2 puan artışla yüzde 7,3'e, diğer cari harcamaların 0,1 puan artışla yüzde 2,5'e yükselmesi beklenmektedir. Yatırım harcamalarının ise 0,2 puan azalışla yüzde 1,8'e düşeceği tahmin edilmektedir. Transfer harcamalarının GSMH'ya oranının ise, tarımsal destekleme, devlet iştirakleri ve fon transferlerinde 0,5'er puanlık azalma olmasına rağmen faiz ödemelerindeki 4,0 puanlık artışın etkisiyle, 1,9 puan artarak yüzde 17,6'ya yükselmesi beklenmektedir.

1998 yılında, Konsolide Bütçe gelirlerinin hedeflendiği şekilde GSMH'ya oranının yüzde 22,1 olarak gerçekleşmesi beklenmektedir. Vergi gelirlerinin GSMH'ya oranının, bir önceki yıla göre, 1,5 puanlık artışla yüzde 17,6 oranında gerçekleşeceği tahmin edilmektedir. Ancak, bu oran Akaryakıt Tüketim Vergisinde beklenen gelirin gerçekleşmemesi nedeniyle, hedeflenen oranın 0,5 puan gerisinde kalınması anlamına gelmektedir. Vergi dışı normal gelirlerin, GSMH'ya oran olarak, yüzde 1,4'lük hedefin üzerinde yüzde 2,1 puan olarak gerçekleşmesi beklenmektedir. Vergi dışı normal gelirlerde sağlanan bu artışta, Telekom GSM lisans satışının tümünün 1998 yılında gerçekleştirilmesi etkili olmuştur. Özel gelir ve fonların GSMH'ya oranının ise 0,4 puanlık artışla yüzde 2,3 seviyesinde gerçekleşeceği tahmin edilmektedir.

1998 yılında, 3.764 trilyon liralık Bütçe açığı ve 8.967 trilyon liralık iç ve dış borç anapara geri ödemelerinden oluşan toplam 12.731 trilyon liralık finansman ihtiyacının, yüzde 6,7'si dış borçlanmadan, yüzde 86,5'i iç borçlanmadan, yüzde 6,8'i de diğer kaynaklardan karşılanacaktır.

1998 yılı Ocak-Eylül döneminde nakit dışı borç stoku, 1997 yıl sonuna göre, yüzde 35,8, nakit borç stoku yüzde 64,2 oranında artmış ve toplam iç borç stoku 3.664 trilyon lira artarak 9.947 trilyon liraya ulaşmıştır. Bu dönemde, iç borçlanma ortalama vadesi 1997 yılına göre 110 gün kısalarak 231 güne inmiştir. Dünyada yaşanan ekonomik krizin etkilerinin ülkemiz finansal piyasalarına da yansımaları sonucu 1997 yılı başından itibaren iç borçlanma faiz oranlarında, enflasyonun düşmesiyle birlikte gözlenen gerileme eğiliminin Ağustos ayından itibaren tersine dönmesine rağmen, aynı dönemdeki yıllık ağırlıklı ortalama basit faiz oranı stopaj hariç 6,9 puan azalarak yüzde 89,4'e, ağırlıklı bileşik faiz oranı ise stopaj hariç 1,7 puan azalarak yüzde 106,4'e gerilemiştir.

1999 yılı Konsolide Bütçe harcamaları 23.650 trilyon lira olarak programlanmıştır. Harcamaların GSMH'ya oranının bir önceki yıla göre 0,7 puan artarak yüzde 30 olması hedeflenmiştir. Toplam ödeneklerin yüzde 25,7'si personel, yüzde 10'u diğer cari, yüzde 6'sı yatırım, yüzde 37,6'sı faiz, yüzde 8,7'si sosyal güvenlik kuruluşları, yüzde 12'si de diğer transfer ödeneklerine ayrılmıştır.

Memur maaşlarına 1998 yılı Ekim ayında yapılan yüzde 10'luk artışın da etkisiyle, 1999 yılı personel harcamalarının GSMH içindeki payının 0,4 puan artarak 6.070 trilyon lira olması öngörülmüştür.

Diğer cari harcamalar, savunma ve güvenlik hizmetlerinin ihtiyaçları dikkate alınarak 2.360 trilyon lira olarak belirlenmiştir. Bu durumda, diğer cari harcamaların GSMH içindeki payı bir önceki yıla göre 0,5 puan artarak yüzde 3 seviyesine çıkmaktadır.

Konsolide Bütçe yatırım ödenekleri yüzde 46,9 oranında artışla 1.410 trilyon lira olarak belirlenmiştir. Böylece, yatırım ödeneğinin GSMH içindeki payının 1998 yılındaki yüzde 1,8'lik seviyesini koruması programlanmıştır.

1999 yılında transfer harcamaları için ayrılan 13.810 trilyon liralık ödeneğin yüzde 64,4'ü faiz ödemelerine, yüzde 14,9'u sosyal güvenlik kuruluşlarına, yüzde 4,7'si fon ödeneklerine, yüzde 2,2'si KİT transferlerine, yüzde 1,9'u tarımsal destekleme ile ilgili sübvansiyonlara, yüzde 11,9'u ise diğer iktisadi ve sosyal transferlere ayrılmıştır. 8.120 trilyon lira olması öngörülen iç borç faiz ödemelerinin GSMH'ya oranı yüzde 10,6'dan yüzde 10,3'e, Sosyal Güvenlik Kuruluşlarına yapılan transferlerin GSMH'ya oranının yüzde 2,7'den yüzde 2,6'ya inmesi, faiz ödemeleri ve Sosyal Güvenlik Kuruluşlarına yapılan transferler dışındaki diğer transferlerin GSMH'ya oranının ise yüzde 3,2'den yüzde 3,6'ya çıkması öngörülmüştür.

1999 yılı Konsolide Bütçe gelirleri 18.130 trilyon lira olarak hedeflenmiştir. Böylece, gelirlerin GSMH içindeki payı bir önceki yıla göre 0,9 puanlık artışla yüzde 23'e yükselecektir. Vergi gelirlerinin GSMH içindeki payının 0,8 puanlık artışla yüzde 18,4 seviyesine çıkarılması hedeflenmiştir. 1999 yılı vergi gelirleri hedefi belirlenirken 29 Temmuz 1998 tarihinde yayımlanan 4369 sayılı Vergi Kanunu ve bu tarihten sonra vergi kanunlarında yapılan değişikliklerin, Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi ile Devlet İç Borçlanma Senetlerinin vergilendirilmesinde olduğu gibi, etkileri dikkate alınmıştır. Bunun sonucunda Gelir Vergisinin GSMH'ya oranının bir önceki yıla göre 0,5 puan azalışla yüzde 5,9 olması öngörülmüştür. Buna karşın, 1999 yılında Akaryakıt Tüketim Vergisi (ATV) hasılatının tamamının Bütçeye gelir yazılmasının etkisiyle ATV gelirinin GSMH'ya oranının 0,6 puanlık artışla yüzde 2,8 seviyesine çıkması hedeflenmiştir. Dahilde Alınan KDV'nin GSMH'ya oranının da, 4369 sayılı vergi kanunun etkisi dikkate alınarak, 0,4 puanlık artışla yüzde 3,3'e yükseleceği tahmin edilmiştir. Ayrıca, yeniden değerlendirme katsayısına bağlı vergilerdeki yükselme de vergi artışına katkıda bulunacaktır.

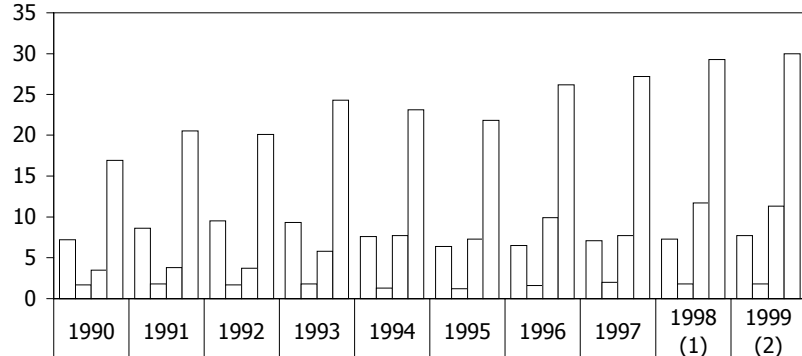
1999 yılında Konsolide Bütçe vergi gelirlerinin harcamaları karşılama oranının 1,2 puanlık artışla yüzde 61,5'e yükselmesi hedeflenmiştir. Vergi gelirleri içinde vasıtasız vergilerin payı yüzde 40,9'a inerken, vasıtalı vergilerin payı yüzde 59,1'e yükselmektedir.

1999 yılında vergi dışı normal gelirlerin, 75 trilyon lirası da sosyal tesis, arsa ve diğer taşınmazların satışından sağlanacak gelirlerden olmak üzere toplam 1,615 trilyon lira olması hedeflenmiştir. Böylece, vergi dışı normal gelirlerin GSMH içindeki payı 0,1 puan azalarak yüzde 2,0 seviyesine inecektir.

1999 yılında, Bütçe kapsamındaki fon gelirlerinden ve kapsam dışındaki fon kesintilerinden 1.500 trilyon lira gelir beklenmektedir. Hibe gelirlerinden gelecek 100 trilyon lira ve sekiz yıllık kesintisiz temel eğitim için toplanması hedeflenen 300 trilyon lirayla birlikte özel gelir ve fon toplamı 1.900 trilyon liraya ulaşacaktır.

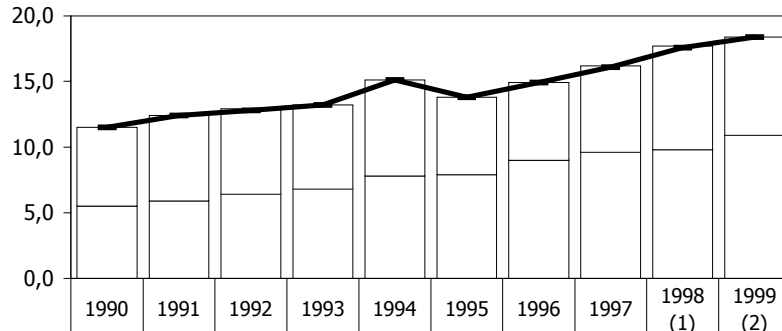
Bu harcama ve gelir hedefleri sonucunda 1999 yılı Konsolide Bütçe açığının 5.520 trilyon lira olması öngörülmüştür. Böylece, Konsolide Bütçe açığının GSMH'ya oranının bir önceki yıla göre 0,1 puan azalarak yüzde 7,0 olması, faiz dışı Bütçe fazlasının GSMH'ya oranının ise 0,3 puan azalarak yüzde 4,3 olması hedeflenmiştir.

Bütçe açığı ile iç ve dış borç anapara ödemelerinden oluşan 22.801 trilyon liralık finansman ihtiyacının, yüzde 7,4'ünün dış borçlanmayla, yüzde 92,6'sının iç borçlanmayla karşılanması öngörülmektedir.

GRAFİK: 6 - Konsolide Bütçe Harcamaları/GSMH (%)

Personel	7,2	8,6	9,5	9,3	7,6	6,4	6,5	7,1	7,3	7,7
Yatırım	1,7	1,8	1,7	1,8	1,3	1,2	1,6	2,0	1,8	1,8
Faiz	3,5	3,8	3,7	5,8	7,7	7,3	9,9	7,7	11,7	11,3
Toplam	16,9	20,5	20,1	24,3	23,1	21,8	26,2	27,2	29,3	30,0

(1) Tahmin (2) Program

GRAFİK: 7 - Konsolide Bütçe Vergi Gelirleri/GSMH (%)

Vasitasız	6,0	6,5	6,5	6,4	7,3	5,9	5,9	6,6	7,9	7,5
Vasitalı	5,5	5,9	6,4	6,8	7,8	7,9	9,0	9,6	9,8	10,9
Toplam	11,5	12,4	12,8	13,2	15,1	13,8	14,9	16,1	17,6	18,4

(1) Tahmin (2) Program

TABLO: III.29- Konsolide Bütçe Gerçekleşmeleri

	Cari Fiyatlarla, Trilyon TL			Yüzde Artış		Yüzde Dağılım			GSMH İçindeki Paylar		
	1997	1998 (1)	1999 (2)	1998	1999	1997	1998	1999	1997	1998	1999
HARCAMALAR	7 991	15 500	23 650	94,0	52,6	100,0	100,0	100,0	27,2	29,3	30,0
Cari	2 779	5 210	8 430	87,4	61,8	34,8	33,6	35,6	9,5	9,8	10,7
-Personel	2 073	3 870	6 070	86,7	56,8	25,9	25,0	25,7	7,1	7,3	7,7
-Diğer Cari	706	1 340	2 360	89,7	76,1	8,8	8,6	10,0	2,4	2,5	3,0
Yatırım	590	960	1 410	62,6	46,9	7,4	6,2	6,0	2,0	1,8	1,8
Transfer	4 621	9 330	13 810	101,9	48,0	57,8	60,2	58,4	15,7	17,6	17,5
GELİRLER	5 750	11 736	18 130	104,1	54,5	100,0	100,0	100,0	19,6	22,1	23,0
Genel Bütçe	5 698	11 686	18 050	105,1	54,5	99,1	99,6	99,6	19,4	22,1	22,9
-Vergi Gelirleri	4 746	9 350	14 535	97,0	55,5	82,5	79,7	80,2	16,1	17,6	18,4
-Vergi Dışı Normal Gelirler	405	1 131	1 615	179,5	42,8	7,0	9,6	8,9	1,4	2,1	2,0
-Özel Gelir ve Fonlar	547	1 205	1 900	120,1	57,7	9,5	10,3	10,5	1,9	2,3	2,4
Katma Bütçe	52	50	80	-4,8	60,0	0,9	0,4	0,4	0,2	0,1	0,1
BÜTÇE AÇIĞI	- 2 241	- 3 764	- 5 520	68,0	46,7				- 7,6	- 7,1	- 7,0
Emanet ve Avanslardaki Net Değişme	- 20	0	0								
NAKİT AÇIĞI	- 2 221	- 3 764	- 5 520	69,5	46,7				- 7,6	- 7,1	- 7,0
BORÇ İDARESİ											
Borç Ödemeleri	3 236	8 967	17 281	177,1	92,7	100,0	100,0	100,0	11,0	16,9	21,9
-Dış Borç Ödemesi	691	1 730	1 859	150,3	7,5	21,4	19,3	10,8	2,4	3,3	2,4
-İç Borç Ödemesi	2 545	7 237	15 422	184,4	113,1	78,6	80,7	89,2	8,7	13,7	19,6
-Tahvil	584	1 457	4 288	149,6	194,3	18,0	16,2	24,8	2,0	2,7	5,4
-Bono	1 961	5 780	11 134	194,8	92,6	60,6	64,5	64,4	6,7	10,9	14,1
Borçlanma	5 296	11 864	22 801	124,0	92,2	100,0	100,0	100,0	18,0	22,4	28,9
-Dış Borç Kullanımı	245	851	1 689	247,1	98,5	4,6	7,2	7,4	0,8	1,6	2,1
-İç Borçlanma	5 051	11 013	21 112	118,1	91,7	95,4	92,8	92,6	17,2	20,8	26,8
-Tahvil	2 069	2 630	8 730	27,1	231,9	39,1	22,2	38,3	7,0	5,0	11,1
-Bono	2 982	8 383	12 382	181,2	47,7	56,3	70,7	54,3	10,1	15,8	15,7
-Merkez Bankası (Net)	0	0	0			0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Diğer	161	867	0			3,0	7,3	0,0	0,5	1,6	0,0

(1) Tahmin

(2) Program

1999 Yılı Programı

Üçüncü Bölüm

TABLO : III.30- Konsolide Bütçe Temel Göstergeleri

	Cari Fiyatlarla, Trilyon TL							GSMH İçindeki Yüzde Paylar						
	1993	1994	1995	1996	1997	1998 (1)	1999 (2)	1993	1994	1995	1996	1997	1998 (1)	1999 (2)
Harcamalar	485	897	1 711	3 940	7 991	15 500	23 650	24,3	23,1	21,8	26,2	27,2	29,3	30,0
Gelirler	351	745	1 394	2 702	5 750	11 736	18 130	17,6	19,2	17,7	17,9	19,6	22,1	23,0
Açık	- 134	- 152	- 317	-1 238	-2 241	- 3 764	- 5 520	-6,7	-3,9	-4,0	-8,2	- 7,6	- 7,1	- 7,0
Toplam Faiz Ödemeleri	116	298	576	1 497	2 278	6 190	8 890	5,8	7,7	7,3	9,9	7,7	11,7	11,3
Faiz Dışı Açık / Fazla	- 17	146	259	259	37	2 426	3 370	-0,9	3,8	3,3	1,7	0,1	4,6	4,3
Toplam İç Borç Kullanımı (Bono+Tahvil)	236	649	1 370	3 850	5 051	11 013	21 112	11,8	16,7	17,4	25,7	17,2	20,8	26,8
Toplam İç Borç Anapara Ödemesi (Bono+Tahvil)	184	475	1 087	2 783	2 545	7 237	15 422	9,2	12,2	13,8	18,6	8,7	13,7	19,6
Hazine Kısa Vadeli Avansı	53	52	95	229	0	0	0	2,7	1,3	1,2	1,5	0	0	0
İç Borç Servisi (Faiz+Anapara)	276	708	1 562	4 112	4 523	12 857	23 542	13,8	18,2	19,9	27,5	15,4	24,3	29,9
Toplam İç Borç Stoku (*)	357	799	1 361	3 149	6 283	9 947		17,9	20,6	17,3	21,0	21,4	17,8	
Oranlar Yüzde														
Faiz/Toplam Harcama	24,0	33,2	33,7	38,0	28,5	39,9	37,6							
Yatırım/Toplam Harcama	7,5	5,6	5,4	6,0	7,4	6,2	6,0							
Personel/Toplam Harcama	38,4	32,9	29,4	24,7	25,9	25,0	25,7							
Vergi Gelirleri/Toplam Harcama	54,5	65,5	63,4	57,0	59,4	60,3	61,5							
Vasıtasız Vergiler/Toplam Vergiler	48,6	48,3	42,5	39,4	40,7	44,5	40,9							
Vasıtalı Vergiler/Toplam Vergiler	51,4	51,7	57,5	60,6	59,3	55,5	59,1							
Net Tahvil+Bono Kull. / Toplam Mevduat Değişimi (**)	30,8	24,4	23,4	34,9	45,8	49,2								
Yıllık Ağırlıklı Ortalama Basit Faiz Oranı (Stopaj Dahil) (***)	79,3	109,4	98,9	107,8	111,0	95,9								
Yıllık Ağırlıklı Ortalama Basit Faiz Oranı (Stopaj Hariç) (***)	79,3	109,4	98,9	106,3	96,3	89,4								
Yıllık Ağırlıklı Ortalama Bileşik Faiz Oranı (Stopaj Dahil) (***)	87,6	164,4	121,8	135,2	126,7	115,3								
Yıllık Ağırlıklı Ortalama Bileşik Faiz Oranı (Stopaj Hariç) (***)	87,6	164,4	121,8	132,8	108,1	106,4								
Yıllık Borçlanma Vade Yapısı (Gün) (****)	257	119	206	195	341	231								

(1) Tahmin

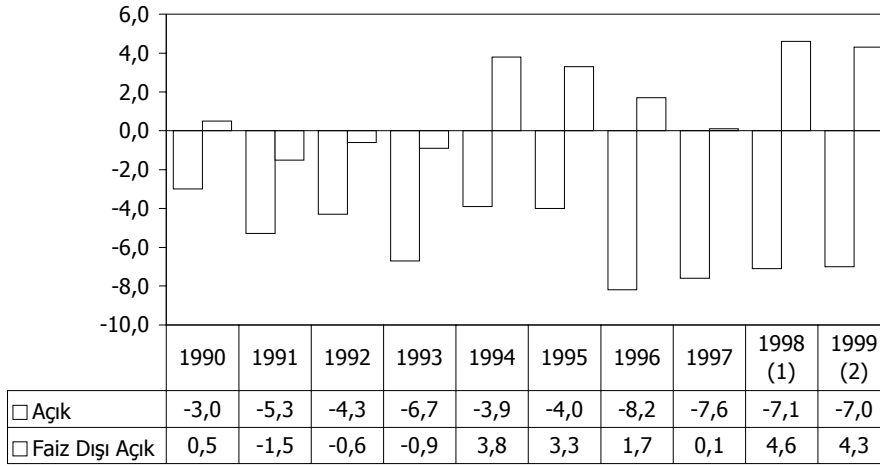
(2) Program

(*) 1998 yılı iç borç stoku Eylül sonu itibariyledir.

(**) 1998 yılı Ağustos ayı sonu itibariyledir.

(***) İhalede satılan devlet iç borçlanma senetlerinin ortalamasıdır. 1998 yılı Ocak-Eylül dönemini kapsamaktadır.

(****) 1998 yılı Ocak-Eylül dönemini kapsamaktadır

GRAFİK: 8 - Konsolide Bütçe Dengesi/GSMH (%)

(1) Tahmin (2) Program

TABLO: III.31- İç Borç Stokundaki Gelişmeler

	Cari Fiyatlarla, Trilyon TL				
	1994	1995	1996	1997	1998 (1)
Kağıda Bağlanan	544	1 143	2 778	5 946	9 947
Tahvil	239	512	1 250	3 571	5 176
Nakit	34	221	603	2 268	3 659
Nakit Dışı	205	291	647	1 303	1 517
Bono	305	631	1 528	2 375	4 771
Nakit	298	512	1 320	2 375	4 519
Nakit Dışı	7	119	208	0	252
Kağıda Bağlanmayan	255	218	371	338	0
Kur Farkları	133	26	0	0	0
Avans	122	192	371	338	0
TOPLAM	799	1 361	3 149	6 283	9 947

(1) Ocak-Eylül dönemini kapsamaktadır.

E. KAMU İKTİSADİ TEŞEBBÜSLERİ

İşletmeciler KİT'lerin borçlanma gereğinde 1996 yılından itibaren bir bozulma dikkati çekmektedir. Tarımsal destekleme politikaları, 1997 yılında imzalanan toplu iş sözleşmeleri ile sağlanan yüksek oranlı ücret artışları ve dünya hammadde ve ara malı fiyatlarındaki düşüşler bu gelişmede etkili olmuştur.

Tarımsal ürün destekleme alım fiyatlarında 1995 yılından itibaren sağlanan yüksek düzeyli reel artışlar nedeniyle, tarımsal ürün alımı yapmakta olan kuruluşların alım miktarları ve giderleri hızla artmıştır. Özkaynakların yetersizliği ve stok geri dönüş hızlarının düşüklüğü karşısında tarımsal ürün alımı yapmakta olan KİT'ler artan bir şekilde yabancı kaynak kullanımına yönelmek zorunda kalmışlardır.

Nitekim 1995 yılında toplam işletmeciler KİT stok artışlarının yüzde 46'sı tarımsal ürünlerden kaynaklanmakta iken, 1996 yılında bu oran yüzde 70'e, 1997 yılında ise

yüzde 87'ye yükselmiştir. Diğer taraftan 1997 yılında tarımsal ürün stoklarındaki artış 1995 yılına göre cari fiyatlarla 23 kat fazla gerçekleşmiştir. Aynı dönemde tarımsal ürün alımı yapan kuruluşlar dışındaki işletmecilerde stok artışları cari fiyatlarla 3 katına yükselmiştir.

Bu gelişmeler sonucunda tarımsal ürün alımı yapan işletmecilerde KİT borçlanma gereğinin GSMH içindeki payı 1996 yılında yüzde 0,7 iken 1997 yılında yüzde 1,3'e yükselmiştir. Buna karşılık tarımsal ürün alımı yapmakla görevli KİT'ler dışında kalan kuruluşlar 1996 yılında GSMH'nin yüzde 1,1'i, 1997 yılında ise yüzde 0,7'si oranında finansman fazlası vermişlerdir. Toplam işletmecilerde KİT sistemi 1996 yılında GSMH'nin yüzde 0,4'ü oranında fazla vermekte iken, 1997 yılında işletmecilerde KİT borçlanma gereğinin GSMH içindeki payı yüzde 0,6 olmuştur.

1997 yılında, Bütçe Kanunu uyarınca bazı KİT'lerin hasılatlarından yapılan kesintiler kapsamında 123,6 trilyon TL Hazine payı tahakkuk etmiş olup, 102,1 trilyon lirası da Hazineye tahsil edilmiştir. Ayrıca kuruluşlar tarafından Hazine'ye 39,6 trilyon TL tutarında temettü ödenmiştir. Buna karşılık Hazine tarafından kuruluşlara 124,8 trilyon lira tutarında Bütçe transferi yapılmıştır.

1998 yılında işletmecilerde KİT kapsamında önemli değişiklikler yapılmıştır. 1997 yılında Bakanlar Kurulu'nun 12/5/1997 tarih 97/9466 sayılı Kararı ile Türkiye Denizcilik İşletmelerinin kıyı emniyeti ve gemi kurtarma hizmet birimlerinin ayrılması ile kurulan Kıyı Emniyeti ve Gemi Kurtarma İşletmesi adlı kamu iktisadi kuruluşu (KİK) yanında, 1998 yılında yine Bakanlar Kurulu'nun 25/2/1998 tarih ve 98/10720 sayılı Kararı ile Sümer Holding A.Ş.'nin bağlı ortaklığı Sümer Halıcılık ve El Sanatları Sanayi ve Ticaret A.Ş. (SÜMER HALI) iktisadi devlet teşekkülü (İDT) haline getirilerek özelleştirme kapsamından çıkarılmıştır. Diğer taraftan, Özelleştirme Yüksek Kurulu'nun 6/12/1997 tarih ve 97/54 sayılı Kararı ile SEKA, 2/3/1998 tarih ve 98/20 sayılı Kararı ile TDÇİ'nin bağlı ortaklığı İSDEMİR, 11/3/1998 tarih ve 98/25 sayılı Kararı ile TZDK ve 18/8/1998 tarih ve 98/58 sayılı Kararı ile TÜGSAŞ, İGSAŞ, MKEK'nin bağlı ortaklıkları ASİL ÇELİK, ETAĞ, TAKSAN ve TUMOSAN özelleştirme kapsamına alınarak işletmecilerde KİT kapsamından çıkarılmıştır.

1998 yılında, işletmecilerde KİT fiyat artışlarının dünya fiyatlarındaki gerilemeye bağlı olarak enflasyonun gerisinde seyretmesi, buna karşın istihdam giderlerinin tüketici fiyat endeksindeki artış oranında artması ve tarımsal ürün artışına bağlı olarak alım miktarlarındaki yükselme KİT borçlanma gereğini olumsuz etkilemiştir. 1998 yılı borçlanma gereğinin GSMH içindeki payının Bütçe Transferleri dahil yüzde 1,3, Bütçe Transferleri hariç yüzde 1,7 olması beklenmektedir.

Tarımsal ürün alımı yapan işletmecilerde KİT borçlanma gereğinin GSMH içindeki payının 1998 yılında yüzde 1,4 olması, buna karşılık tarımsal ürün alımı yapmakla görevli KİT'ler dışında kalan kuruluşların ise GSMH'nin yüzde 0,05'i oranında finansman fazlası vermeleri beklenmektedir.

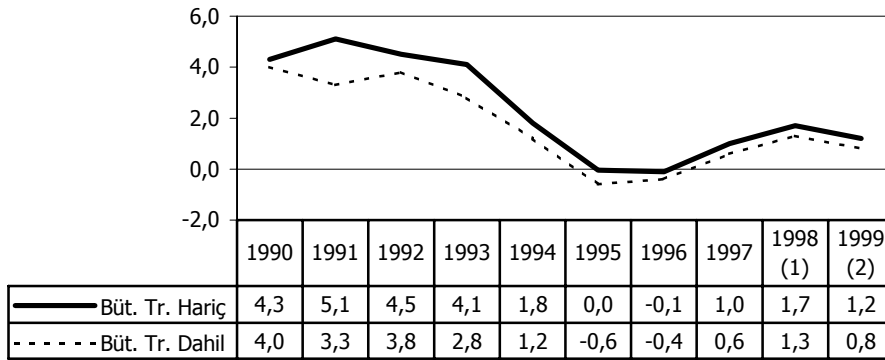
1998 yılında Bütçe Kanunu uyarınca KİT hasılatlarından 207,2 trilyon TL Hazine payı tahakkuk etmesi ve bunun 193,5 trilyon liralık kısmının Hazineye ödenmesi beklenmektedir. Kuruluşların 1998 yılında ayrıca 200,0 trilyon lira temettü ödemeleri öngörülmektedir. Bütçeden işletmecilerde KİT'lere yapılan transferlerin ise toplam 163,0 trilyon TL olarak gerçekleşmesi beklenmektedir. Diğer taraftan 1998 yılı Bütçe Kanunu uyarınca, 1997 yılında 4,0 trilyon TL'nin üzerinde zarar eden kuruluşların Hazine'ye olan borçlarının sermayelerine mahsubu öngörülmüş olup, bu kapsamda toplam 271,8 trilyon TL'nin mahsup edilmesi beklenmektedir.

1999 yılında işletmecilerde KİT borçlanma gereğinin, özellikle tarımsal ürün destekleme alımında bulunan kuruluşların alımlarını sınırlandırmaları ve istihdam sayısındaki artışlarının kontrol altında tutulması kaydıyla, reel olarak gerilemesi ve GSMH içindeki

1999 Yılı Programı**Üçüncü Bölüm**

payının yüzde 0,8 olması öngörülmektedir. 1999 yılında kuruluşlara Bütçeden 305,0 trilyon TL kaynak transferi öngörülmüştür. Bütçe transferleri hariç tutulduğunda işletmeciler KİT borçlanma gereğinin GSMH içindeki payının yüzde 1,2 olması öngörülmektedir.

1999 yılında TMO'nun 3,5 milyon ton hububat, T. Şeker Fab. A.Ş.'nin 12 milyon ton şeker pancarı, TEKEL'in destekleme dahil 150 bin ton yaprak tütün ve ÇAYKUR'un 600 bin ton yaş çay yaprağı alımında bulunması programlanmıştır.

GRAFİK: 9 - İşletmeciler KİT Borçlanma Gereği/GSMH (%)

(1) Tahmin (2) Program

TABLO III.32- İşletmeciler KİT Kaynak ve Ödemeleri Yüzde Dağılımı

	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998 (1)	1999 (2)
ÖDEMELER	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Yatırımlar	35,8	47,6	-3,6	21,6	32,0	42,9	41,5	33,5
-S.S.Yatırımları	52,1	43,4	45,1	38,0	28,5	28,5	34,4	43,1
-Stok Değişimi	-16,3	4,2	-48,7	-16,4	3,5	14,4	7,1	-9,6
Stok Değerleme	49,0	35,5	82,5	40,5	27,1	26,4	19,0	17,5
Sabit Kıymetler	1,1	2,6	3,1	-3,8	3,3	2,1	4,3	6,0
Kanuni Ödemeler	5,4	4,7	6,2	14,5	11,9	17,7	25,8	42,4
Kasa Banka	8,3	9,6	11,3	26,5	24,9	10,7	8,8	0,8
İştirak.Ser. Artışı	0,4	0,0	0,4	0,7	0,7	0,2	0,7	-0,1
KAYNAKLAR	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Faktör Gelirleri	-36,3	-16,7	21,0	74,8	77,5	64,5	50,1	62,5
Bütçe	21,6	34,4	21,0	27,1	10,7	10,7	7,6	11,6
Sermaye (HDO) (3)	0,0	0,3	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Fonlar	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Borçlanma	114,7	82,0	57,9	-1,9	11,8	24,8	42,2	25,9
-İç (Net)	110,8	86,0	62,8	11,5	30,9	22,1	37,1	14,8
-Dış (Net)	-4,2	-8,9	-15,5	-20,7	-24,9	-3,6	-1,4	1,8
-DPK	8,1	4,9	10,6	7,3	5,8	6,3	6,6	9,3

(1) Gerçekleşme tahmini.

(2) Program

(3) Hazine Dışı Ortaklar.

1999 yılında işletmeciler KİT'lerin 1.130,0 trilyon lira tutarında sabit sermaye yatırımı yapmaları programlanmıştır. Böylece işletmeciler KİT sabit sermaye yatırımlarının toplam kamu sabit sermaye yatırımları içindeki payının yüzde 25,1 olması öngörülmüştür. İşletmeciler KİT sabit sermaye yatırımları içinde enerji ve ulaştırma-haberleşme sektörlerinin payının sırasıyla yüzde 44,2 ve yüzde 41,8 olması hedeflenmiştir.

TABLO: III.33- İşletmecî KİT Finansman Dengesi

(Cari Fiyatlarla, Milyar TL)

	1995	1996	1997	1998 (1)	1999 (2)
A. Toplam Gelirler	1 069 205	1 874 794	3 899 112	6 793 844	10 670 213
I. İşletme Gelirleri	888 609	1 628 143	3 466 859	6 168 484	9 603 933
1. Mal ve Hizmet Satış Hasılatı	817 755	1 455 531	3 154 174	5 593 639	8 965 791
2. Diğer Gelirler	70 853	172 612	312 685	574 845	638 142
II. Kurum Bünyesinde Kalan Fonlar	134 432	195 850	307 473	462 357	756 531
1. Amortismanlar	80 261	113 745	210 072	304 736	484 169
2. Karşılıklar	54 171	82 105	97 401	157 621	272 362
III. Bütçe Transferleri	45 941	50 801	124 780	163 000	305 000
IV. Diğer Gelirler	222			3	4 749
B. Toplam Giderleri	1 021 042	1 812 682	4 064 537	7 506 899	11 328 268
I. İşletme Giderleri	896 387	1 455 162	3 019 851	5 562 737	8 722 952
1. Mal ve Hizmet Satış Maliyeti	557 632	974 141	2 115 435	4 049 870	6 337 597
2. Diğer Giderler	338 755	481 021	904 416	1 512 867	2 385 355
II. Yatırım Harcamaları	64 328	135 576	333 561	732 529	1 130 020
III. Stok Artışı	40 830	145 944	477 790	555 303	206 644
VII. Diğer Giderler	19 498	76 000	233 335	656 330	1 268 652
C. Borçlanma Gereği	48 162	62 112	- 165 425	- 713 055	- 658 055
D. Finansman	- 48 162	- 62 112	165 425	713 055	658 055
I. Kasa Banka Değişimi	- 44 978	- 118 463	- 125 257	- 187 164	- 20 770
II. İç Borçlanma (Net)	19 473	147 055	259 014	789 734	387 245
III. Dış Borçlanma (Net)	- 22 657	- 90 704	31 668	110 485	291 580
Dönem Kar Zararı	6 253	186 977	500 531	974 167	1 454 573
Faktör Gelirleri	126 655	368 830	754 482	1 068 104	1 637 512
Maaş ve Ücret Ödemeleri	173 355	291 895	639 506	1 090 794	1 742 804
(GSMH'ya Oranlar, Yüzde)					
A. Toplam Gelirler	13,6	12,5	13,3	12,8	13,5
I. İşletme Gelirleri	11,3	10,9	11,8	11,6	12,2
1. Mal ve Hizmet Satış Hasılatı	10,4	9,7	10,7	10,6	11,4
2. Diğer Gelirler	0,9	1,2	1,1	1,1	0,8
II. Kurum Bünyesinde Kalan Fonlar	1,7	1,3	1,0	0,9	1,0
1. Amortismanlar	1,0	0,8	0,7	0,6	0,6
2. Karşılıklar	0,7	0,5	0,3	0,3	0,3
III. Bütçe Transferleri	0,6	0,3	0,4	0,3	0,4
IV. Diğer Gelirler	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
B. Toplam Giderleri	13,0	12,1	13,8	14,2	14,4
I. İşletme Giderleri	11,4	9,7	10,3	10,5	11,1
1. Mal ve Hizmet Satış Maliyeti	7,1	6,5	7,2	7,6	8,0
2. Diğer Giderler	4,3	3,2	3,1	2,9	3,0
II. Yatırım Harcamaları	0,8	0,9	1,1	1,4	1,4
III. Stok Artışı	0,5	1,0	1,6	1,0	0,3
VII. Diğer Giderler	0,2	0,5	0,8	1,2	1,6
C. Borçlanma Gereği	0,6	0,4	-0,6	-1,3	-0,8
D. Finansman	-0,6	-0,4	0,6	1,3	0,8
I. Kasa Banka Değişimi	-0,6	-0,8	-0,4	-0,4	0,0
II. İç Borçlanma (Net)	0,2	1,0	0,9	1,5	0,5
III. Dış Borçlanma (Net)	-0,3	-0,6	0,1	0,2	0,4
Dönem Kar Zararı	0,1	1,2	1,7	1,8	1,8
Faktör Gelirleri	1,6	2,5	2,6	2,0	2,1
Maaş ve Ücret Ödemeleri	2,2	1,9	2,2	2,1	2,2

(1) Gerçekleşme Tahmini.

(2) Program.

TABLO: III.34- İşletmecî KİT Özet Finansal Göstergeleri

(Cari Fiyatlarla, Milyar TL)

Kuruluşlar	Dönem Karı veya Zararı	Bütçe Transfe.	Yüz- de	Borç. Gereği	Yüzde	İstih. Gider.	(%)
1996 Yılı							
T. Demir ve Çelik İşl. Gen. Müd.	-4 319	3 093	6,1	8 367	13,5	9 574	3,3
T. Taşkömürü Kurumu Gen. Müd.	-29 735	14 879	29,3	15 388	24,8	15 841	5,4
T. Elektrik Üretim İletim A.Ş.	8 370	0	0,0	-20 069	-32,3	16 535	5,7
T. Elektrik Dağıtım A.Ş.	73 943	0	0,0	-52 560	-84,6	29 130	10,0
T. Şeker Fabrikaları A.Ş. Gen. Müd.	8 301	3 850	7,6	32 250	51,9	15 975	5,5
Toprak Mahsulleri Ofisi Gen. Müd.	10 748	1 000	2,0	26 881	43,3	4 042	1,4
TEKEL Gen. Müd.	7 585	0	0,0	30 004	48,3	25 023	8,6
T.C. Devlet Demiryolları Gen. Müd.	-60 785	20 448	40,3	37 462	60,3	29 845	10,2
Ara Toplam	14 108	43 270	85,2	77 723	125,1	145 965	50,0
Diğer Kuruluşlar	172 869	7 531	14,8	-15 611	-25,1	145 930	50,0
İşletmecî KİT Toplamı	186 977	50 801	100,0	62 112	100,0	291 895	100,0
1997 Yılı							
T. Demir ve Çelik İşl. Gen. Müd.	-6 649	2 388	1,9	-11 497	6,9	19 935	3,1
T. Taşkömürü Kurumu Gen. Müd.	-54 693	26 853	21,5	-29 147	17,6	34 811	5,4
T. Elektrik Üretim İletim A.Ş.	1 467	1 205	1,0	-40 579	24,5	35 992	5,6
T. Elektrik Dağıtım A.Ş.	115 613	430	0,3	35 891	-21,7	61 630	9,6
T. Şeker Fabrikaları A.Ş. Gen. Müd.	-6 475	20830	16,7	-97 374	58,9	33 391	5,2
Toprak Mahsulleri Ofisi Gen. Müd.	16 371	0	0,0	-209 201	126,5	9 213	1,4
TEKEL Gen. Müd.	46 197	0	0,0	-53 234	32,2	55 272	8,6
T.C. Devlet Demiryolları Gen. Müd.	-103 901	45455	36,4	-48 954	29,6	62 248	9,7
Ara Toplam	7 930	97 161	77,9	-454 095	274,5	312 492	48,9
Diğer Kuruluşlar	492 601	27 619	22,1	288 670	-174,5	327 014	51,1
İşletmecî KİT Toplamı	500 531	124 780	100,0	-165 425	100,0	639 506	100,0
1998 Yılı (1)							
T. Demir ve Çelik İşl. Gen. Müd.	-1 113	450	0,3	20 257	-2,8	6 647	0,6
T. Taşkömürü Kurumu Gen. Müd.	-89 712	41 173	25,3	-49 971	7,0	57 716	5,3
T. Elektrik Üretim İletim A.Ş.	30 688			-43 411	6,1	61 144	5,6
T. Elektrik Dağıtım A.Ş.	188 872			34 739	-4,9	115 669	10,6
T. Şeker Fabrikaları A.Ş. Gen. Müd.	19 950	31 241	19,2	-159 685	22,4	59 156	5,4
Toprak Mahsulleri Ofisi Gen. Müd.	23 731			-429 709	60,3	24 627	2,3
TEKEL Gen. Müd.	2 430			-146 924	20,6	99 864	9,2
T.C. Devlet Demiryolları Gen. Müd.	-134 473	83 766	51,4	-64 774	9,1	98 234	9,0
Ara Toplam	40 373	156 630	96,1	-839 478	118	523 057	48
Diğer Kuruluşlar	933 794	6 370	3,9	126 423	- 18	567 737	52
İşletmecî KİT Toplamı	974 167	163 000	100	-713 055	100	1 090 794	100

(1) Gerçekleşme Tahmini

1999 Yılı Programı

Üçüncü Bölüm

TABLO : III.35- İşletmeciler KİT'lerin Personel Giderleri ve Üretim Değeri

Yıllar	Personel Sayısı (Kişi)				Personel Gideri (Milyar TL)				Üretim Değeri		Per.Gid/ Üretim Değeri (Yüzde)	Yıl. Ort. Maaş ve Ücret (Bin TL.)	Per.Baş. Üretim Değeri (Bin TL.)
	İşçi	Memur Teknik Personel	Toplam	Yüzde Artış	Ücret	Maaş	Toplam	Yüzde Artış	Milyar TL	Yüzde Artış			
1984	372 473	177 962	550 435		497	137	634	34,9	3 221		19,7	1 152	5 852
1984	450 498	190 097	640 595		580	147	727	54,9	3 399		21,4	1 134	5 306
1985	444 347	190 900	635 247	-0,8	775	199	974	35,4	5 044	48,4	19,3	1 533	7 939
1986	455 595	197 363	652 958	2,8	1 025	279	1 304	34,0	6 355	26,0	20,5	1 997	9 732
1987	443 790	204 386	648 176	-0,7	1 544	487	2 031	55,7	10 185	60,3	19,9	3 134	15 713
1987 (1)	404 892	196 684	601 576	-7,9	1 411	465	1 876	43,9	9 455	48,8	19,8	3 119	15 716
1988	404 659	202 543	607 202	0,9	2 215	862	3 077	64,0	13 715	45,1	22,4	5 067	22 587
1989	396 599	205 753	602 352	-0,8	5 131	2 357	7 488	143,4	25 651	87,0	29,2	12 432	42 585
1990	392 128	203 666	595 794	-1,1	10 533	4 498	15 031	100,7	42 958	67,5	35,0	25 228	72 103
1990 (2)	375 565	198 453	574 018	-4,7	9 770	4 410	14 180	89,4	32 456	26,5	43,7	24 703	56 542
1991	362 771	198 818	561 589	-2,2	21 283	7 612	28 895	103,8	57 299	76,5	50,4	51 453	102 031
1992	353 111	192 973	546 084	-2,8	37 525	12 393	49 918	72,8	98 443	71,8	50,7	91 411	180 272
1992 (3)	343 361	189 148	532 509	-5,2	36 581	12 111	48 692	68,5	92 311	61,1	52,7	91 440	173 351
1993	331 382	192 207	523 589	-4,1	64 533	19 681	84 214	68,7	145 522	47,8	57,9	160 840	277 932
1994	299 389	181 041	480 430	-8,2	101 704	28 989	130 694	55,2	279 029	91,7	46,8	272 035	580 789
1994 (4)	281 846	181 026	462 872	-11,6	94 700	28 985	123 685	46,9	265 984	82,8	46,5	267 212	574 638
1995	249 500	170 083	419 583	-12,7	126 468	48 915	175 383	41,8	470 591	76,9	37,3	417 994	1 121 568
1995 (5)	246 045	169 153	415 198	-10,3	124 554	48 803	173 357	40,2	462 394	73,8	37,5	417 529	1 113 671
1996	249 650	168 120	417 770	-0,4	187 844	106 525	294 369	67,8	915 100	97,9	32,2	704 620	2 190 440
1996 (6)	247 180	167 891	415 071	0,0	185 528	106 367	291 895	68,4	873 089	88,8	33,4	703 241	2 103 469
1997	237 413	169 170	406 583	-2,0	390 813	248 693	639 506	119,1	1 888 921	116,3	33,9	1 572 879	4 645 844
1998 (7)	216 523	167 865	384 388	-5,5	624 098	466 696	1 090 794	70,6	3 267 034	73,0	33,4	2 837 742	8 499 313

(1) 1987 yılında özelleştirilmesine karar verilerek 1988 yılından itibaren KİT kapsamından çıkarılan SÜMERBANK ve PETKİM hariçtir.

(2) 1990 yılında özelleştirilmesine karar verilerek 1991 yılından itibaren KİT kapsamından çıkarılan TÜPRAŞ, Petrol Ofisi A.Ş. ve THY A.O. hariçtir.

(3) 1992 yılında özelleştirilmesine karar verilerek 1993 yılından itibaren KİT kapsamından çıkarılan EBK, TSEK, YEMSAN ve ORÜS hariçtir.

(4) 1993 yılında özelleştirilmesine karar verilerek 1994 yılından itibaren KİT kapsamından çıkarılan D.B. DEN.NAK., T.GEMİ SAN., TDİ, KBİ, ÇİNKUR ve HAVAŞ hariçtir.

(5) 1995 yılından itibaren KİT kapsamından çıkarılan DİTAŞ ve ÇİTOSAN dahildir.

(6) 1995 yılından itibaren KİT kapsamından çıkarılan DİTAŞ ve ÇİTOSAN hariçtir.

(7) 1998 yılında özelleştirme kapsamına alınan TAKSAN, TUMOSAN, ASİL ÇELİK, SEKA, TÜGSAŞ, İGSAŞ ve TZDK hariçtir.

TABLO: III. 36-İşletmecî KİT'ler Hakkında Özet Bilgiler

(Cari Fiyatlarla, Milyar TL)

	Özelleştirme Kapsamındaki Kuruluşlar Hariç					Özelleştirme Kapsamındaki Kuruluşlar Dahil				
	1995	1996	1997	1998 (1)	1999 (2)	1995	1996	1997	1998 (1)	1999 (2)
Toplam Personel Adedi (Kişi)	415 198	415 071	406 583	384 388	386 244	496 352	486 669	466 765	462 501	462 106
-Memur ve Sözleşmeli Personel	169 153	167 891	169 170	167 865	167 977	178 159	175 439	175 691	178 935	178 259
-İşçi	246 045	247 180	237 413	216 523	218 267	318 193	311 230	291 074	283 566	283 847
Toplam Personel Harcamaları	173 355	291 895	639 506	1 090 794	1 742 804	222 904	365 857	787 214	1 409 364	2 227 229
-Memur ve Sözleşmeli Personel	48 801	106 367	248 693	466 696	720 296	52 927	112 980	262 509	503 697	772 103
-İşçi	124 554	185 528	390 813	624 098	1 022 508	169 977	252 877	524 705	905 666	1 455 125
Mal ve Hizmet Satış Hasılatı	817 755	1 455 531	3 154 174	5 593 639	8 965 791	1 474 001	2 810 612	5 451 514	9 782 846	15 283 323
Görev Zaran Tahakkukları	14 030	13 997	53 522	368 420	573 592	16 341	18 407	53 522	376 463	585 643
İşletme Faaliyet Kar-Zaranı	119 331	260 118	522 159	878 148	14 945 111	146 797	276 613	541 222	1 019 620	1 697 680
Faiz Ödemeleri	74 568	82 526	124 057	161 819	214 765	93 285	115 803	171 671	220 344	320 242
Dönem Kar-Zaranı	6 253	186 977	500 531	974 167	1 454 573	17 188	200 558	532 105	1 144 339	1 636 193
Sabit Sermaye Yatırımları	64 328	135 576	333 561	732 529	1 130 020	78 589	164 769	377 067	882 227	1 270 000
Bütçe Transferleri	45 941	50 801	124 780	163 000	305 000	54 874	61 320	165 700	341 330	412 190
Borçlanma Gereği	48 162	62 112	- 165 425	- 713 055	- 658 055	58 476	- 12 129	- 194 417	- 645 795	- 697 084
Borçlanma Gereği (3)	2 221	11 311	- 290 205	- 876 055	- 963 055	3 602	73 449	- 360 117	- 987 125	- 1 109 274
Pers. Harcamaları/Hasılat (Yüzde)	21,2	20,1	20,3	19,5	19	15,1	13,0	14,4	14,4	14,6
Faiz Ödemeleri/Hasılat (Yüzde)	9,1	5,7	3,9	2,9	2	6,3	4,1	3,1	2,3	2,1
Borçlanma Gereği/GSMH (Yüzde)	0,6	0,4	-0,6	-1,3	-0,8	0,7	-0,1	-0,7	-1,2	-0,9
Borçlanma Gereği/GSMH (Yüzde) (3)	0,03	0,08	-0,99	-1,65	-1,22	0,05	0,49	-1,23	-1,86	-1,41

(1) Gerçekleşme Tahmini.

(2) Program

(3) Bütçe Transferleri Hariçtir.

TABLO: III.37- Özelleştirme Kapsamındaki İşletmeci KİT Finansman Dengesi

(Cari Fiyatlarla, Milyar TL)

	1995	1996	1997	1998(1)	1999(2)
A. Toplam Gelirler	732 133	1 479 039	2 527 456	4 666 117	6 762 557
I. İşletme Gelirleri	694 928	1 428 146	2 432 222	4 390 188	6 528 709
1. Mal ve Hizmet Satış Hasılatı	656 245	1 355 081	2 297 340	4 189 207	6 317 532
2. Diğer Gelirler	38 683	73 065	134 882	200 981	211 177
II. Kurum Bünyesinde Kalan Fonlar	27 411	40 339	54 098	97 180	126 658
1. Amortismanlar	19 849	33 411	49 469	90 275	113 062
2. Karşılıklar	7 563	6 928	4 629	6 905	13 596
III. Bütçe Transferleri	8 933	10 519	40 920	178 330	107 190
IV. Diğer Gelirler	861	35	216	419	
B. Toplam Giderler	721 820	1 553 280	2 556 448	4 598 857	6 801 586
I. İşletme Giderleri	686 304	1 418 976	2 400 648	4 228 059	6 359 140
1. Mal ve Hizmet Satış Maliyeti	441 739	929 961	1 558 658	2 577 772	3 919 134
2. Diğer Giderler	244 565	489 015	841 990	1 650 287	2 440 006
II. Yatırım Harcamaları	14 261	29 193	43 506	149 698	139 980
III. Stok Artışı	15 411	56 175	47 178	86 890	132 812
IV. Diğer Giderler	5 844	48 936	65 116	134 210	169 654
C. Borçlanma Gereği	10 314	- 74 241	- 28 992	67 260	- 39 029
D. Finansman	- 10 314	74 241	28 992	- 67 260	39 029
I. Kasa Banka Değişimi	- 11 697	- 58 986	- 31 076	- 42 014	47 272
II. İç Borçlanma (Net)	- 7 748	101 442	65 315	- 55 082	- 23 250
III. Dış Borçlanma (Net)	9 131	31 785	- 5 247	29 836	15 007
Dönem Kar Zararı	10 935	13 580	31 575	170 172	181 620
Faktör Gelirleri	36 036	49 509	85 673	259 309	296 227
Maaş ve Ücret Ödemeleri	49 549	73 962	147 708	318 570	484 425
(GSMH'ya Oranlar, Yüzde)					
A. Toplam Gelirler	9,3	9,9	8,6	8,8	8,6
I. İşletme Gelirleri	8,8	9,5	8,3	8,3	8,3
1. Mal ve Hizmet Satış Hasılatı	8,4	9,0	7,8	7,9	8,0
2. Diğer Gelirler	0,5	0,5	0,5	0,4	0,3
II. Kurum Bünyesinde Kalan Fonlar	0,3	0,3	0,2	0,2	0,2
1. Amortismanlar	0,3	0,2	0,2	0,2	0,1
2. Karşılıklar	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0
III. Bütçe Transferleri	0,1	0,1	0,1	0,3	0,1
IV. Diğer Gelirler	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
B. Toplam Giderleri	9,2	10,4	8,7	8,7	8,6
I. İşletme Giderleri	8,7	9,5	8,2	8,0	8,1
1. Mal ve Hizmet Satış Maliyeti	5,6	6,2	5,3	4,9	5,0
2. Diğer Giderler	3,1	3,3	2,9	3,1	3,1
II. Yatırım Harcamaları	0,2	0,2	0,1	0,3	0,2
III. Stok Artışı	0,2	0,4	0,2	0,2	0,2
V. Diğer Giderler	0,1	0,3	0,2	0,3	0,2
C. Borçlanma Gereği	0,1	-0,5	-0,1	0,1	0,0
D. Finansman	-0,1	0,5	0,1	-0,1	0,0
I. Kasa Banka Değişimi	-0,1	-0,4	-0,1	-0,1	0,1
II. İç Borçlanma (Net)	-0,1	0,7	0,2	-0,1	0,0
III. Dış Borçlanma (Net)	0,1	0,2	0,0	0,1	0,0
Dönem Kar Zararı	0,1	0,1	0,1	0,3	0,2
Faktör Gelirleri	0,5	0,3	0,3	0,5	0,4
Maaş ve Ücret Ödemeleri	0,6	0,5	0,5	0,6	0,6

(1) Gerçekleşme Tahmini.

(2) Program.

1997 yılında 500,5 trilyon lira olarak gerçekleşen işletmeci KİT dönem karlarının 1998 yılında 974,2 trilyon lira olması beklenmektedir. Bu tutarın 1999 yılında ise 1.454,6 trilyon lira olarak gerçekleşmesi öngörülmüştür.

Kamu kesimi genel dengesinde izlenen özelleştirme kapsamındaki KİT'lerin borçlanma gereğinin GSMH içindeki payı 1997 yılında yüzde 0,1 olarak gerçekleşmiştir. Özelleştirme kapsamındaki KİT'lerin 1998 yılında GSMH'nın yüzde 0,1'i oranında fazla vermeleri beklenmektedir. Bu gelişmede ham petrol ithal fiyatlarındaki gerilemenin yanında 1998 yılının ikinci yarısından itibaren otomatik fiyatlandırma mekanizmasına geçen TÜPRAŞ'ın performansındaki iyileşme etken olmuştur. Özelleştirme kapsamındaki kuruluşların borçlanma gereğinin GSMH içindeki payının 1999 yılında yüzde 0,05 olması öngörülmüştür.

Özelleştirme kapsamındaki KİT'lerin 1997 yılında sabit sermaye yatırımları 43,5 trilyon lira olarak gerçekleşmiştir. 1998 yılında 149,7 trilyon lira olarak gerçekleşmesi beklenen sabit sermaye yatırımlarının 1999 yılında 140,0 trilyon lira olması programlanmıştır.

1997 yılını 31,6 trilyon lira dönem karı ile kapatan özelleştirme kapsamındaki KİT'lerin 1998 yılında 170,2 trilyon lira kar elde etmeleri beklenmektedir. Özelleştirme kapsamındaki KİT'lerin 1999 yılı dönem karının 181,6 trilyon liraya ulaşması öngörülmektedir.

F. SOSYAL GÜVENLİK KURULUŞLARI

Aktif sigortalılar ile pasif sigortalılar arasındaki dengenin bozulması ve prim miktarı ile emekli aylığı ilişkisinin sağlanamaması sosyal güvenlik kuruluşlarının mali yapılarının bozulmasına neden olmaktadır. Ayrıca, primlerin zamanında tahsil edilememesi, kurumların organizasyon yapılarının yenilenememesi, fonların verimli alanlara plase edilememesi, prim karşılığı olmadan yapılan ödemeler ve aktüaryel hesaplar dikkate alınmadan yapılan mevzuat düzenlemeleri, son yıllarda bu kuruluşların finansman dengesini ciddi bir biçimde bozmuştur.

Memur maaş katsayısının yanısıra, SSK ve Bağkur'da prim gelirlerinin ve emekli aylıklarının hesabında kullanılan göstergeler artırılarak gerek emekli aylıklarında gerekse söz konusu kuruluşların prim gelirlerinde reel artışlar sağlanmıştır. Diğer yandan, SSK'da emeklilere ödenen sosyal yardım zammı ödemelerinin son yıllarda artırılmaması nedeniyle, kuruluşun finansman yapısındaki hızlı bozulma bir ölçüde yavaşlatılmıştır.

4354 sayılı Kanun ile, vazife malülü olup daha önce vazife malüllerine ilişkin haklardan yararlanmamış olanlara yeni bir hak verilirken halen vazife malülü olup aylık alanların aylıklarında reel olarak iyileştirmeler yapılmıştır.

4355 sayılı Kanun ile, tütün, tütün mamülleri ve alkollü içkiler üzerinden malül, şehit, dul ve bunların yetimlerine verilen paylar yeniden düzenlenmiştir.

98/10999 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile, 3201 sayılı kanundan doğan haklarını kullanarak yurtdışında geçen sürelerini sosyal güvenlikleri bakımından değerlendirmek amacıyla borçlanmak isteyenler için daha önce 2,5 dolar olarak tespit edilen günlük prim miktarı 2 dolara indirilmiştir.

Gelirlerinin artırılması amacıyla, 1997 yılında Sosyal Sigortalar Kurumu ve Emekli Sandığı'nın toplam 100 trilyon lira tutarında gayrimenkul satması öngörülmüştür. Ancak bu konuda çıkarılan 4227 ve 4228 sayılı yasaların Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilmesinden sonra söz konusu gelirlerin gerçekleşmeyeceği anlaşılarak her iki kuruluşun bütçe transferleri gayrimenkul satışından beklenen gelirleri kadar artırılmıştır.

Ayrıca, Bağkur'da basamak yükseltilmesinden dolayı beklenen gelir öngörülen 40 trilyon liraya karşılık 14 trilyon lira olarak gerçekleşmiştir.

1997 yılında yüzde 4,8 olan Sosyal Güvenlik Kuruluşlarının toplam gelirlerinin GSMH'ya oranının, 1998 yılında yüzde 5'e, toplam giderlerin GSMH'ya oranının ise yüzde 6,8'den yüzde 7,2'ye yükselmesi beklenmektedir. Bu çerçevede, 1997 yılında yüzde 79,6 olan prim gelirlerinin sigorta giderlerini karşılama oranının 1998 yılında 77,3'e gerileyeceği tahmin edilmektedir.

Bu gelişmeler sonucunda, Sosyal Güvenlik Kuruluşlarının 1997 yılında GSMH'nın yüzde -2'si seviyesinde olan gelir-gider farkının 1998 yılında yüzde -2,2'ye yükselmesi beklenmektedir.

Açıklarının karşılanması amacıyla, Sosyal Güvenlik Kuruluşlarına Bütçeden transfer yapılmaktadır. 1997 yılında GSMH'nın 1,9'u seviyesinde gerçekleşen Bütçeden yapılan transferlerin GSMH'ya oranının 1998 yılında yüzde 2,2'ye yükselmesi beklenmektedir. Emekli Sandığı'na faturalı ödemeler için yapılan transferler de dahil olmak üzere, 1997 yılında Sosyal Güvenlik Kuruluşlarına, Bütçeden; 337 trilyon lirası Sosyal Sigortalar Kurumu'na, 300 trilyon lirası Emekli Sandığı'na, 123 trilyon lirası da Bağkur'a olmak üzere toplam 760 trilyon lira transfer yapılmıştır. Bu çerçevede, Sosyal Güvenlik Kuruluşlarının finansman açıkları hemen hemen kapatılmıştır.

1998 yılında, Sosyal Güvenlik Kuruluşlarının toplam gelirlerinin 2.649,6 trilyon lira, toplam giderlerinin 3.816,7 trilyon lira ve gelir-gider farkının -1.167 trilyon lira olarak gerçekleşmesi beklenmektedir.

Gelir-gider farkının finansmanı için, Emekli Sandığı'na faturalı ödemeler ve ek karşılıklar için yapılan transferler dahil olmak üzere, 1998 yılında Sosyal Güvenlik Kuruluşlarına Bütçe'den 1.426 trilyon lira transfer yapılacağı tahmin edilmektedir. Söz konusu Bütçe transferlerinin 463 trilyon lirasının Sosyal Sigortalar Kurumu'na, 431 trilyon lirasının Bağkur'a, 532 trilyon lirasının da Emekli Sandığı'na yapılmasına karar verilmiştir. Böylece, 1998 yılında Sosyal Güvenlik Kuruluşlarının borçlanma gereğinin 15 trilyon lira ile GSMH'nın yüzde 0,02'si olarak gerçekleşmesi beklenmektedir.

1999 yılında, Sosyal Güvenlik Kuruluşlarının toplam gelirleri 4.035,4 trilyon lira, toplam giderleri 5.882,1 trilyon lira ve gelir-gider farkı ise -1.846,7 trilyon lira olarak öngörülmüştür.

Gelir-gider farkının finansmanı için, Emekli Sandığı'na faturalı ödemeler ve ek karşılıklar için yapılan transferler dahil olmak üzere, 1999 yılında Sosyal Güvenlik Kuruluşlarına Bütçe'den 2.055 trilyon lira transfer yapılması öngörülmüştür. Söz konusu Bütçe transferlerinin 645 trilyon lirasının Sosyal Sigortalar Kurumu'na, 545 trilyon lirasının Bağkur'a, 865 trilyon lirasının da Emekli Sandığı'na yapılmasına karar verilmiştir. Böylece, 1999 yılında Sosyal Güvenlik Kuruluşlarının borçlanma gereği 226,7 trilyon lira ile GSMH'nın yüzde 0,3'ü olarak programlanmıştır.

Mevcut sigortalıların kazanılmış hakları korunarak Sosyal Sigortalar Kurumu kapsamında emekli olabilmek için gerekli prim ödeme gün sayısının yükseltilmesine ve emeklilik için asgari yaş sınırı getirilmesine, prime tabi olmayan kazançların prim kapsamına alınmasına, mevcut alt ve üst gösterge tablolarının birleştirilmesine ve mevzuatlarının uyumlulaştırılarak Sosyal Güvenlik Kuruluşlarının tek çatı altında toplanmasına yönelik çalışmalara devam edilmektedir. Ayrıca, bundan sonra yeni sigortalı olacakları kapsayacak, sağlık ve yaşlılık sigortaları birbirinden ayrılmış, bilimsel esaslara dayalı, sigortacılık ilkelerine uygun yeni bir sosyal sigorta sistemine geçilmesine dönük çalışmalara devam edilecektir.

TABLO: III.38-Sosyal Güvenlik Kuruluşları Gelir-Gider Dengesi

	1994	1995	1996	1997 (1)	1998 (2)
Cari Fiyatlarla Milyar TL					
I-GELİRLER	281 580	691 779	1417 860	2649 629	4035 358
-Prim Tahsilatları	219 376	504 268	1213 868	2153 694	3375 634
II-GİDERLER	401 746	945 183	1991 781	3816 662	5882 060
-Sigorta Giderleri	285 817	670 453	1524 252	2784 901	4356 050
III-GELİR-GİDER FARKI	-120 166	-253 404	-573 921	-1167 032	-1846 702
-SSK	-83 569	-143 018	-338 015	-496 650	-844 161
-Bağkur	-20 734	-69 807	-119 502	-449 221	-644 756
-Emekli Sandığı	-15 863	-40 579	-116 404	-221 161	-357 786
IV-BÜTÇE TRANSFERLERİ	70 589	218 064	571 370	1152 000	1620 000
-Bütçe Transferleri (3)	108 200	335 300	760 000	1426 000	2055 000
-SSK	59 200	146 000	337 000	463 000	645 000
-Bağkur (4)	8 000	70 100	123 000	431 000	545 000
-Emekli Sandığı	3 389	1 964	111 370	258 000	430 000
-Emekli Sandığı (3)	41 000	119 200	300 000	532 000	865 000
V-FİNANSMAN AÇIĞI	-49 577	-35 340	-2 551	-15 032	-226 702
VI-BÜTÇE DIŞI TRANSFERLER (5)	23 869	20 000	0	0	0
GSMH'ya Oranlar (Yüzde)					
I-GELİRLER	3,6	4,6	4,8	5,0	5,1
-Prim Tahsilatları	2,8	3,4	4,1	4,1	4,3
II-GİDERLER	5,1	6,3	6,8	7,2	7,5
-Sigorta Giderleri	3,6	4,5	5,2	5,3	5,5
III-GELİR-GİDER FARKI	-1,5	-1,7	-2,0	-2,2	-2,3
-SSK	-1,1	-1,0	-1,1	-0,9	-1,1
-Bağkur	-0,3	-0,5	-0,4	-0,8	-0,8
-Emekli Sandığı	-0,2	-0,3	-0,4	-0,4	-0,5
IV-BÜTÇE TRANSFERLERİ	0,9	1,5	1,9	2,2	2,1
-Bütçe Transferleri (3)	1,4	2,2	2,6	2,7	2,6
-SSK	0,8	1,0	1,1	0,9	0,8
-Bağkur (4)	0,1	0,5	0,4	0,8	0,7
-Emekli Sandığı	0,0	0,0	0,4	0,5	0,5
-Emekli Sandığı (3)	0,5	0,8	1,0	1,0	1,1
V-FİNANSMAN AÇIĞI	-0,6	-0,2	0,0	0,0	-0,3
VI-BÜTÇE DIŞI TRANSFERLER (5)	0,3	0,1	0,0	0,0	0,0

(1) Gerçekleşme Tahmini

(2) Program

(3) Faturalı ödemeler ve ek karşılıklar dahildir.

(4) Müşterek emeklilik karşılığı Bağkur üzerinden SSK'ya transfer edilecek ödemeler dahildir.

(5) Açığın finansmanı için verilen Devlet Tahvilleridir.

G. FONLAR

Bütçe kapsamında yer alan fonlara ait gelirlerin Bütçe'ye gelir kaydedilmesi, harcamaların Bütçe'den ayrılan ödenekler ile fonların kendi usulleri çerçevesinde yapacakları borçlanmalarla karşılanması ve Bütçe dışı fon gelirlerinden Bütçe'ye kesinti yapılması uygulamasına 1998 yılında da devam edilmiştir.

Bu çerçevede, 1997 yılında 520,3 trilyon lira Bütçe'ye gelir kaydedilirken, fonlara kullandırılan ödenek 387,3 trilyon lira olarak gerçekleşmiştir. 1998 yılında ise, Bütçe'ye gelir kaydedilen miktarın 1.025 trilyon lira, fonlara tahsis edilen ödenek miktarının 360 trilyon lira olarak gerçekleşeceği tahmin edilmektedir. Fon ödeneklerinin GSMH'ya oranının 1997 yılındaki yüzde 1,3 seviyesinden 1998 yılında yüzde 0,7 'ye düşmesi, fon harcamalarının azaltılması ve fon sisteminin zaman içinde tasfiye edilmesi politikasının

sonucu olup, fon sistemine ek yükümlülük getirilmemesi ve mevcut bazı yükümlülüklerin kaldırılması çalışmaları 1999 yılında da sürdürülecektir. 1997 yılında yüzde 1,8 olan Bütçe'ye gelir kaydedilen fon gelirlerinin GSMH'ya oranının 1998 yılında yüzde 1,9'a yükselmesi beklenmektedir. Bu gelişme, Genel Bütçe vergi gelirlerindeki artışa paralel olarak Gelir İdaresini Geliştirme Fonu ve Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu gelirlerinin artması ile Kaynak Kullanımını Destekleme Fonu (KKDF) gelirlerindeki artıştan kaynaklanmaktadır. Ayrıca, Kamu kesimi genel dengesinde yer almayan fonlardan Bütçe'ye yapılan aktarımın, geçmiş yıllara oranla daha yüksek seviyede olması da bu gelişmede etkili olmaktadır.

Bütçe kapsamında 61 adet fonun yer alacağı 1999 yılında, kapsam içi ve kapsam dışı fonlardan Bütçeye 1.500 trilyon lira gelir kaydedilmesi öngörüldürken, kapsam içi fon harcamalarını karşılamak üzere 650 trilyon lira ödenek tahsis edilmiştir. Böylece, fon ödeneklerinin GSMH'ya oranı yüzde 0,7'den yüzde 0,8'e yükselmektedir. Toplam fon ödeneklerinin yaklaşık yüzde 28'i Kamu kesimi genel dengesi dışındaki fonlara, yüzde 7'si yerel yönetim ile ilgili fonlara, yüzde 65'i fon dengesi içindeki fonlara tahsis edilmiştir. Fon ödeneklerinin GSMH'ya oran itibarıyla 0,1 puan artması büyük ölçüde, 1998 yılına göre ödeneği yüzde 120 oranında artan Destekleme ve Fiyat İstikrar Fonu'ndan (DFİF) kaynaklanmaktadır. 1999 yılında, 220 trilyon lira ödenek tahsis edilen DFİF'in, bu ödeneğin 100 trilyon lirasını Tarım Birliklerine; 50 trilyon lirasını Türkiye Şeker Fabrikaları A.Ş.'ye kredi şeklinde; kalan 70 trilyon lirasını da ihracata yönelik yardımlarda kullanılması öngörülmüştür.

Kamu kesimi genel dengesinde fon başlığı altında 11 adet fon ve 3074 sayılı Kanun uyarınca akaryakıt tüketimi üzerinden alınarak ilgili kuruluşlar nezdinde dağıtılan vergi ile 3418 sayılı Kanunla eğitim ve sağlık harcamaları için oluşturulan özel hesap takip edilmektedir. Ancak, Bakanlar Kurulu'nun 10/9/1998 tarih ve 98/11803 sayılı Kararı ile 1999 yılında Akaryakıt Tüketim Vergisi (ATV) hasılatından fonlara pay verilmeyecek ve hasılatın tamamı Bütçe'ye gelir kaydedilecektir. Kamu kesimi genel dengesinde fon başlığı altında yer alan Kamu Ortaklığı Fonu, Toplu Konut Fonu, Geliştirme ve Destekleme Fonu, Gelir İdaresini Geliştirme Fonu, Destekleme ve Fiyat İstikrar Fonu, Kaynak Kullanımını Destekleme Fonu, Petrol Arama ve Petrolle İlgili Faaliyetleri Düzenleme Fonu ile Akaryakıt Fiyat İstikrar Fonu Bütçe kapsamında yer almaktadır.

Kamu kesimi genel dengesinde yer alan fonların 1998 yılında 2.085 trilyon lira ile GSMH'nın yüzde 3,9'u seviyesinde gerçekleşeceği tahmin edilen kaynaklarının, 1999 yılında 3.118 trilyon lira ile GSMH'nın yüzde 4'üne ulaşması öngörülmektedir. 1999 yılında, ATV hasılatından fonlara pay verilmemesi ve kabul kredili, vadeli akreditif ile mal mukabili ödeme şeklindeki ithalatta KKDF kesintisinin kaldırılmasının öngörülmesi toplam vergi gelirlerini olumsuz yönde etkilemektedir. Ancak, fonlara Bütçe'den ayrılan ödeneğin, özellikle DFİF'te, artış göstermesi ve 757,4 trilyon lira olması öngörülen özelleştirme gelirleri, vergi gelirlerindeki söz konusu düşüşü telafi etmekte ve toplam fon gelirlerinde geçen seneye göre GSMH'ya oran olarak 0,1 puanlık artışa sebep olmaktadır. Ayrıca, Toplu Konut Fonu'nun gayrimenkul satış gelirlerindeki artış beklentisi de fon kaynaklarında öngörülen artışta etkili olmaktadır.

1998 yılında 2.161 trilyon lira ile GSMH'nın yüzde 4,1'i seviyesinde gerçekleşeceği tahmin edilen fon harcamalarının 1999 yılında 3.033 trilyon liraya ulaşması ve GSMH içindeki payının yüzde 3,8'e gerilemesi öngörülmüştür. Bu gelişmede, Özelleştirme Fonu'ndan özelleştirme kapsamındaki KİT'lere yapılan sermaye iştirakindeki azalma, ATV hasılatındaki fon paylarının sıfırlanması ve KKDF'nin gelirlerindeki azalmaya bağlı olarak Bütçe'ye yapacağı aktarmadaki düşüş etkili olmaktadır.

1989 yılından itibaren kamu açıklarını artırıcı yönde etkide bulunmaya başlayan fon sisteminde 1997 yılında bir iyileşme yaşanmış ve GSMH'nın yüzde 0,1'i oranında fazla verilmiştir. Ancak, fon sisteminin 1998 yılında GSMH'nın yüzde 0,1'i oranında açık vereceği tahmin edilmektedir. 1999 yılında ise fon sisteminin, hedeflenen özelleştirme gelirlerine bağlı olarak, GSMH'nın yüzde 0,1'i oranında fazla vermesi öngörülmektedir.

TABLO: III.39- Fon Gelir ve Giderleri (1)

	Cari Fiyatlarla, Milyar TL			GSMH İçindeki Pay(yüzde)		
	1997	1998(2)	1999(3)	1997	1998(2)	1999(3)
A. Fon Gelirleri	1 089 204	2 085 091	3 118 425	3,7	3,9	4,0
Vergi Gelirleri	543 446	932 421	1 120 112	1,8	1,8	1,4
Vergi Dışı Normal Gelirler	92 907	157 278	223 915	0,3	0,3	0,3
Faktör Gelirleri	41 314	67 161	109 758	0,1	0,1	0,1
Cari Transferler	274 521	370 673	687 409	0,9	0,7	0,9
Sermaye Transferleri	137 014	557 558	977 231	0,5	1,1	1,2
B. Fon Giderleri	1 071 168	2 161 443	3 033 140	3,6	4,1	3,8
Cari Giderler	101 825	239 935	349 955	0,3	0,5	0,4
Faktör Giderleri	55 242	75 932	115 413	0,2	0,1	0,1
Cari Transferler	429 365	882 081	1 393 963	1,5	1,7	1,8
Sermaye Transferleri	243 294	525 890	528 809	0,8	1,0	0,7
Sabit Sermaye Yatırımları	241 442	437 605	645 000	0,8	0,8	0,8
C. Gelir Gider Farkı	18 036	-76 352	85 285	0,1	-0,1	0,1
D. Finansman	-18 036	76 352	-85 285	-0,1	0,1	-0,1
Dış Borç Kullanımı	133 618	201 131	383 665	0,5	0,4	0,5
Dış Borç Ödemesi	-42 075	-74 260	-93 668	-0,1	-0,1	-0,1
İç Borç-Alacak ilişkisi (Net)	62 361	9 083	-327 694	0,2	0,0	-0,4
Kasa Banka Değişmesi	-171 940	-59 602	-47 588	-0,6	-0,1	-0,1

(1) Kamu kesimi genel dengesine giren fonları ve 3418 sayılı Kanunla eğitim ve sağlık harcamalarına tahsis edilen gelirlerle kullanımlarını kapsamaktadır. Özelleştirme kapsamındaki kuruluşlar hariçtir.

(2) Gerçekleşme Tahmini

(3) Program

H. MAHALLİ İDARELER

Mahalli idareler dengesi; Belediyeler, İl Özel İdareleri, Su ve Kanalizasyon İdareleri ve İller Bankası hesaplarını kapsamaktadır.

1998 yılında bir önceki yıla göre yüzde 88,2 oranında artarak 1.882,8 trilyon liraya ulaşması beklenen mahalli idare gelirlerinin GSMH içindeki payının yüzde 3,6 olacağı tahmin edilmektedir. Gelirlerin yüzde 68,5'ini vergiler, yüzde 14,5'ini vergi dışı normal gelirler, yüzde 17'sini ise faktör gelirleri oluşturmaktadır. Vergi gelirlerinin bir önceki yıla göre yüzde 92,6 oranında artarak 1.290,1 trilyon liraya, GSMH içindeki payının da 0,1 puan artarak yüzde 2,4 seviyesine çıkması beklenmektedir.

1998 yılı mahalli idare harcamalarının bir önceki yıla göre yüzde 85,5 oranında artarak 2.016,8 trilyon liraya ulaşacağı, GSMH içindeki payının da yüzde 3,8 olacağı tahmin edilmektedir. Harcamaların yüzde 33,9'unu cari giderler, yüzde 35,4'ünü yatırım harcamaları, yüzde 30,7'sini de transfer harcamaları oluşturmaktadır.

Bu gelişmeler sonucunda mahalli idarelerin 1998 yılında 134 trilyon lira açık vermesi ve açığın GSMH içindeki payının ise yüzde 0,3 olması beklenmektedir.

1999 yılında mahalli idare gelirlerinin 2.858,5 trilyon lira, harcamalarının 3.055,9 trilyon lira, GSMH içindeki paylarının ise sırasıyla yüzde 3,6 ve yüzde 3,9 olarak

gerçekleşeceği tahmin edilmektedir. Böylece, 1998 yılında yüzde 93,4 olan gelirlerin harcamaları karşılama oranı 1999 yılında da aynı kalacaktır.

1999 yılında, toplam gelirler içerisinde vergi gelirlerinin payının yüzde 69,4, vergi dışı normal gelirlerin payının yüzde 13,9 ve faktör gelirlerinin payının yüzde 16,7 olması beklenmektedir. Harcamalardan, cari giderlerin yüzde 34,3, yatırım harcamalarının yüzde 34,7, transfer harcamaların ise yüzde 31 oranında pay alacağı tahmin edilmektedir.

1999 yılında mahalli idarelerin gelirleri ile giderleri arasındaki farkın 197,4 trilyon lira olarak gerçekleşmesi ve GSMH'ya oranının yüzde 0,3 ile 1998 yılı seviyesinde kalması beklenmektedir.

TABLO : III.40- Mahalli İdareler Gelir ve Harcamaları (1)

	Cari Fiyatlarla, Milyar TL			GSMH İçindeki Pay (yüzde)		
	1997 (2)	1998 (3)	1999 (4)	1997(2)	1998(3)	1999(4)
GELİRLER	1 000 378	1 882 803	2 858 502	3,4	3,6	3,6
1. Vergiler	669 822	1 290 058	1 984 381	2,3	2,4	2,5
2. Vergi Dışı Normal Gelir.	153 380	273 021	396 859	0,5	0,5	0,5
3. Faktör Gelirleri	177 176	319 724	477 262	0,6	0,6	0,6
HARCAMALAR	1 087 337	2 016 770	3 055 856	3,7	3,8	3,9
1. Cari Giderler	369 142	683 450	1 046 702	1,2	1,3	1,3
2. Yatırım Harcamaları	392 407	713 490	1 060 645	1,3	1,3	1,3
a. Sabit Sermaye	382 285	711 746	1 060 295	1,3	1,3	1,3
b. Stok Değişimi	10 122	1 744	350	0,0	0,0	0,0
3. Cari Transferler	287 063	550 991	861 224	1,0	1,0	1,1
4. Kamulaştırma ve S. Değer Artışı	27 330	49 616	69 509	0,1	0,1	0,1
5. Sermaye Transferleri	11 395	19 223	17 776	0,0	0,0	0,0
GELİR-GİDER FARKI	-86 959	-133 967	-197 354	-0,3	-0,3	-0,3

(1) Belediyeler, İl Özel İdareleri, İller Bankası ve Su-Kanalizasyon İdarelerini kapsamaktadır.

(2) Geçici

(3) Tahmin

(4) Program

6. MALİ PİYASALARDA GELİŞMELER

1998 yılının ilk yarısında Merkez Bankası üçer aylık dönemler halinde para programını oluşturarak uygulamaya koymuştur.

Merkez Bankası yılın ilk altı aylık dönemi için uyguladığı para programında Rezerv Para büyüklüğünü, program hedefi olarak ilan etmiştir. İlk üç aylık para programında Rezerv Paranın yüzde 18-20 oranında artışını öngören Merkez Bankası ikinci üç aylık dönemde ise aynı büyüklüğün yüzde 14-16 oranında artmasını hedeflemiştir. İlk altı ayın sonunda ise Rezerv Paranın yüzde 34-39 oranında artışı amaçlanmıştır.

Merkez Bankası 1998 yılının ilk altı ayında program hedeflerine ulaşmıştır. Birinci üç ayda Rezerv Para ay sonları itibarıyla yüzde 17.6 oranında artış gösterirken ikinci üç ayda yüzde 13.1 oranında artış gerçekleşmiştir. İlk altı aylık dönemin sonunda ise kümülatif artış yüzde 33.0 olmuştur.

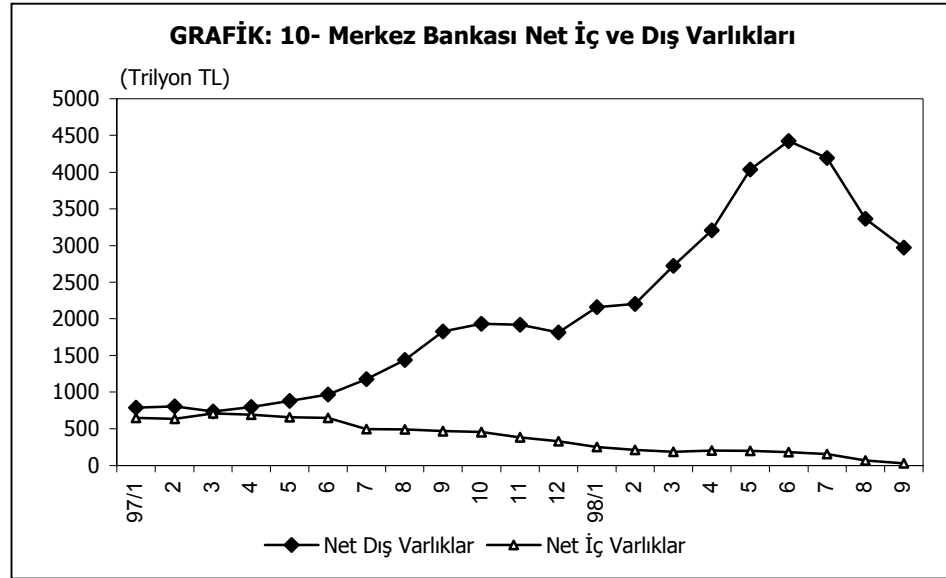
Hazine'nin 1998 yılının ikinci yarısı için finansman programını ilan etmesinin ardından Merkez Bankası da ikinci altı ay için para programını açıklamıştır. IMF ile yapılan izleme anlaşmasına da uygun olarak Merkez Bankası, yılın ikinci altı aylık dönemi için izlediği hedef büyüklükte değişiklik yapmış ve Net İç Varlıkları yeniden tanımlayarak

hedef değişken olarak kamuoyuna ilan etmiştir. Bu kapsamda, Haziran ayı sonunda yeni tanımıyla -1,778 trilyon TL olan Net İç Varlıkların yıl sonunda -1,514 trilyon TL olarak gerçekleşmesi öngörülmüştür.

Ancak, Ağustos ayında başlayan Rusya krizi, uluslararası yatırımcıların diğer gelişmekte olan piyasalara yönelik endişelerini artırmasına neden olmuştur. Bu ortamda Merkez Bankası, ilan ettiği program hedefinden çok faizlerde aşırı dalgalanmaları engellemeye ve döviz piyasalarında dengeleri bozmamaya yönelik müdahaleleriyle piyasaları sakinleştirmeye çalışmıştır. Bu dışsal gelişme nedeniyle, yeni tanımıyla Net İç Varlıklar Eylül ayı sonu itibarıyla program hedefinden oldukça sapmış ve 94.9 trilyon TL olarak gerçekleşmiştir.

1997 yılı sonunda 18.1 milyar dolar olan Merkez Bankası Net Döviz Rezervleri, 1998 yılının ilk altı ayında sürekli artış göstermiş ve Haziran ayı sonunda 26.0 milyar dolara ulaşmıştır. Temmuz ayı sonlarında Rusya krizi nedeniyle yabancı yatırımcıların pozisyon kapatma eğilimine girmesiyle birlikte net döviz rezervleri Temmuz ayı sonunda 25.3 milyar dolara, Ağustos ayı sonunda 21.5 milyar dolara kadar gerilemiştir. Eylül ayında da Merkez Bankası Net Döviz Rezervleri azalma göstermekle birlikte TL fonlama maliyetlerindeki artış ve Rusya krizinin yarattığı belirsizlik ortamının görece olarak azalması nedeniyle Merkez Bankası net döviz rezervlerindeki düşme hızı yavaşlamıştır. Merkez Bankası Net Rezervleri Eylül ayında Ağustos ayı sonuna göre yüzde 1.4 (292 milyon dolar) azalarak 21.2 milyar dolar olmuştur.

Bu gelişmeler neticesinde, 1997 yılı sonunda 1.7 milyar dolar olan Merkez Bankası Net Döviz Pozisyonu, Haziran ayı sonunda 10.1 milyar dolara kadar çıkmış, Eylül ayı sonunda ise 4.7 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir. Ayrıca 1998 Ocak-Eylül döneminde 8.6 milyar dolar tutarında dış borç anapara ve faiz ödemesi gerçekleştirilmiştir.

1997 yılı Temmuz ayında Merkez Bankası ile Hazine arasında Hazinesin Merkez Bankasından kısa vadeli avans kullanmamasıyla ilgili olarak yapılan protokole, 1998 yılında da uyulmuş ve 1997 yılı sonunda 699 trilyon TL olan Merkez Bankası'nın kamu kesimine açtığı kredi stoku, 1998 yılı Eylül ayı sonunda 470.9 trilyon TL'ye gerilemiştir.

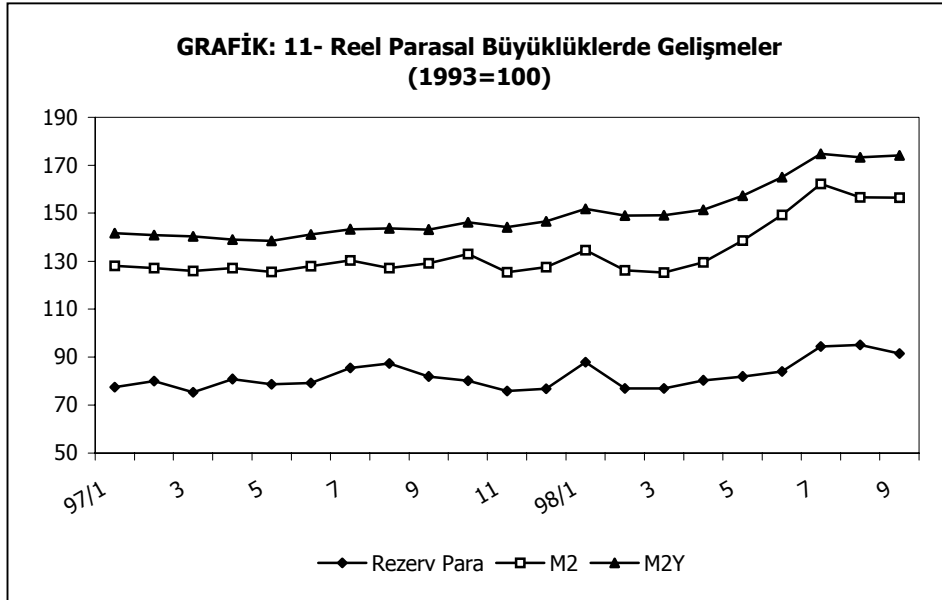

Net İç Varlıklar hesabında yer alan diğer kalemindeki gerilemenin de etkisiyle Net İç Varlıklar Eylül ayı sonu itibariyle 9.8 trilyon liraya gerilemiş ve toplam bilanço içindeki payı ihmal edilebilir düzeye düşmüştür.

1998 yılı Ocak-Eylül döneminde emisyon hacmi yüzde 57.5 oranında artarken, rezerv para yüzde 59.2, Merkez Bankası parası yüzde 102.3 oranında artmıştır.

1998 yılı Eylül ayı itibariyle, geçen yılın aynı ayına göre toplam Türk Lirası mevduat yüzde 91.5, yurtiçi yerleşik kişilerin açtığı döviz tevdiat hesapları yüzde 104.2 oranında artış göstermiştir. Bu gelişmeler sonucunda, aynı dönem itibariyle M1 yüzde 81.1, M2 yüzde 97.4 ve M2Y yüzde 100.5 oranında artmıştır.

1998 yılı Eylül ayında Net Yurtiçi Kredi Hacmi geçen yılın aynı dönemine göre yüzde 82.9 oranında artış göstererek 11.3 katrilyon TL seviyesine ulaşmıştır. 1997 yılı Eylül ayında Mevduat Bankaları Yurtiçi Kredilerinin toplam mevduata oranı yüzde 69.4 iken 1998 yılı Eylül ayında bu oran yüzde 66.1'e gerilemiştir.

Enflasyonla mücadele programı çerçevesinde Hazine, 1998 yılının ilk yarısında üçer aylık dönemler itibariyle borçlanma hedeflerini kamuoyuna ilan etmiştir.

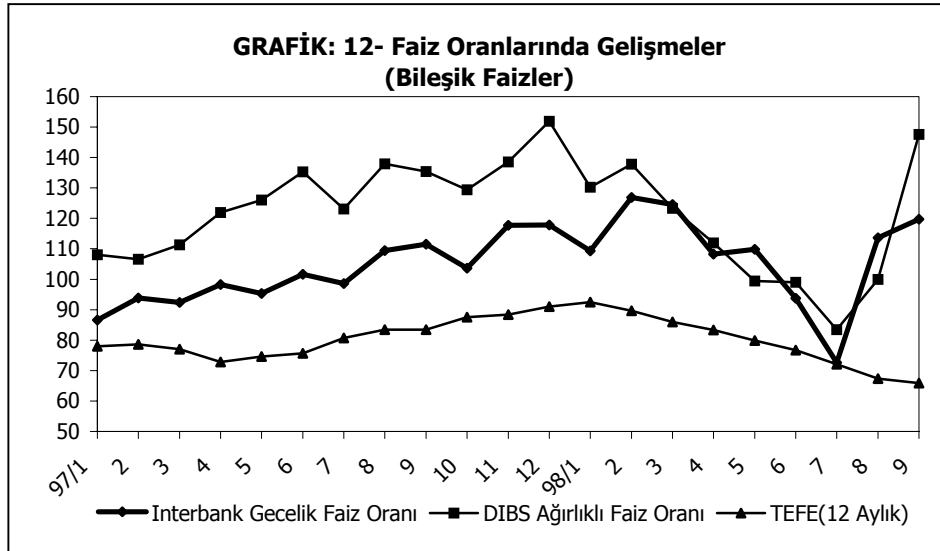
1998 yılının ilk üç aylık döneminde 2.350-2.620 trilyon TL aralığında borçlanmayı programlayan Hazine, 2.471 trilyon TL borçlanarak program hedeflerine ulaşmıştır. Yılın ikinci üç aylık döneminde 2.744-3.280 trilyon TL borçlanma hedefleyen Hazine, 2.846 trilyon TL borçlanma ile bu dönemde de program hedeflerine ulaşmıştır.

1998 yılının ikinci yarısı için 3.8-4.8 katrilyon TL arası borçlanma yapılması programlanmıştır. Bu programın Temmuz-Eylül dönemi için 1.950-3.500 trilyon TL aralığında borçlanma yapılması hedeflenmiş ve 2.842 trilyon TL borçlanılarak program hedefi gerçekleştirilmiştir.

1997 yılı Aralık ayında yüzde 151.9 olan Devlet İç Borçlanma Senetleri (DİBS) ortalama bileşik faiz oranı, 1998 yılının ikinci çeyreğinden itibaren düşme eğilimine girerek, Nisan ayında yüzde 113.4, Mayıs ve Haziran aylarında da yüzde 99'lar seviyesinde gerçekleşmiştir. Temmuz ayında yüzde 83.4 seviyesine kadar gerileyen DİBS ortalama bileşik faiz oranları, Ağustos ayında Rusya'da yaşanan ekonomik krizin Türkiye'ye yansımalarının etkisiyle oluşan belirsizlik ortamı nedeniyle tekrar artmaya başlamış ve Eylül ayı itibarıyla yüzde 147.7 olarak gerçekleşmiştir. 1997 yılı Ocak-Eylül döneminde ortalama yüzde 121.7 olan bileşik faiz oranı, 1998 yılının aynı döneminde yüzde 115.3 olarak gerçekleşmiştir. Ağustos ayından itibaren faiz oranlarındaki yükselmeye birlikte borçlanma vadelerinde de kısalma olmuştur. 1997 yılında 341 gün olan iç borçlanma ortalama vadesi, 1998 yılı Ocak- Eylül dönemi itibarıyla ortalama 231 gün olmuştur.

DİBS faiz oranlarındaki artışı yavaşlatmak ve ikinci el piyasasında DİBS'lerin likiditesini artırmak amacıyla 1 Ekim 1998 tarihinden itibaren DİBS faiz gelirlerine uygulanan yüzde 6 oranındaki stopaj kaldırılmıştır. Ancak bu uygulamanın faiz oranları üzerindeki olumlu etkisi sınırlı kalmıştır.

1997 yılının son üç aylık döneminde ortalama yüzde 79 olan üç ay vadeli mevduat faiz oranları, 1998 yılının ilk üç ayında ortalama yüzde 80.5'e yükselmiştir. Yılın ikinci üç ayında DİBS faiz oranlarındaki gerilemeye paralel olarak, üç ay vadeli mevduat faiz oranları da düşme eğilimine girmiş ve ortalama yüzde 77 seviyesinde gerçekleşmiştir. Temmuz ve Ağustos aylarında yüzde 68'ler seviyesine kadar gerileyen üç ay vadeli tasarruf mevduatı faiz oranları, Eylül ayında tekrar artarak yüzde 75'ler seviyesine yükselmiştir.

1998 yılı Temmuz ayında Türkiye Halk Bankasının Esnaf ve Sanatkarlar Kefalet Kooperatiflerinin Kefaletiyle Kullandığı kredilerde faiz oranları 5'er puan düşürülerek iskonto kredilerinde yüzde 45, işletme kredilerinde yüzde 52, tesis kredilerinde ise yüzde 55 olarak belirlenmiştir. Ayrıca, T.Halk Bankasının kendi kaynaklarından kullandığı ihtisas kredileri ile T.C. Ziraat Bankasının tarım kesimine kullandığı kredi faiz oranları da Temmuz 1998'de 5'er puan düşürülmüştür.

1998 yılının ilk üç ayında bankalararası para piyasası gecelik ortalama faiz oranları yüzde 79 civarında seyrederken bu oran, Nisan ayından itibaren düşme eğilimine girmiş ve Temmuz ayında yüzde 54.6 seviyesine gerilemiştir. Ancak, tasarruf mevduatı ve DİBS faiz oranlarındaki yükselişe benzer bir gelişme gösteren bankalararası gecelik basit faiz oranları, Ağustos ayında tekrar yükselişe geçmiş ve 1998 yılı Eylül ayı itibariyle yüzde 78.8 olarak gerçekleşmiştir.

1996 yıl sonunda yüzde 59,8 olan bankacılık sisteminin toplam aktiflerinin GSMH içindeki payı, 1997 yıl sonunda yüzde 65,7'ye, 1998 yılı Haziran sonu itibariyle yüzde 71.9'a yükselmiştir.

1996 yıl sonu itibariyle yüzde 42,5 olan kredilerin banka bilançoları içindeki payı 1997 yıl sonunda yüzde 45,5 iken, bu pay 1998 yılının ilk yarısında yüzde 43,3 olarak gerçekleşmiştir.

Bankalar kamu menkul kıymetlerine önemli ölçüde kaynak ayırmaktadırlar. Nitekim, kamu menkul kıymetleri, bankaların menkul değerler cüzdanının yüzde 85'ini oluşturmaktadır. Kamu menkul kıymetleri/toplam aktif rasyosu 1996 ve 1997 yıl sonlarında yüzde 11.1 civarında seyretmiş, bu oran 1998 yılı Haziran sonunda yüzde 13.5'e yükselmiştir. Özellikle yabancı bankalar başta olmak üzere, özel sermayeli bankalar menkul kıymetlere daha fazla kaynak ayırmaktadırlar.

1996 yıl sonu itibariyle yüzde 68.6 olan mevduatın toplam kaynaklar içindeki payı 1997 yıl sonunda yüzde 65.1, 1998 Haziran sonu itibariyle yüzde 64 olarak gerçekleşmiştir. Bu gelişmede bankaların özellikle yurtdışından kredi kullanımına ağırlık vermesi rol oynamıştır. Yurtdışından kredi kullanımında yabancı sermayeli bankalar ile özel sermayeli bankaların ağırlığı yüksektir. Hazine Müsteşarlığı 30 Haziran 1998 tarihinde yayımladığı tebliğle, yabancı para net genel pozisyon/sermaye tabanı standart rasyosunu yüzde 50'den 30'a düşürerek sistemin açık pozisyonlarını kontrol altına almaya çalışmıştır.

1996 ve 1997 yıllarında yüzde 6.1 seviyesinde olan özkaynaklar/toplam kaynaklar rasyosunun, 1998 yılının ilk yarısında yüzde 7.3'e yükseldiği görülmektedir. Özkaynaklardaki bu iyileşme özel sermayeli bankalardan kaynaklanmaktadır.

Kamu bankalarının faiz gelirlerinin faiz giderlerini karşılama oranı diğer bankalara göre oldukça düşüktür. Nitekim, Haziran 1998 tarihi itibariyle, kamu bankalarında yüzde 122.8 olan faiz gelirleri/faiz giderleri rasyosu, özel sermayeli bankalarda yüzde 182.4'tür.

Özel sermayeli bankalarda yüzde 122.9 olan kredi faiz gelirlerinin mevduata ödenen faizleri karşılama oranı, kamu bankalarında yüzde 81.6'da kalmıştır. Bu gelişmede, faiz oranları cari kredi faizlerinin önemli ölçüde altında belirlenen ihtisas kredilerinin kamu bankalarının bilançolarında önemli bir paya sahip olması rol oynamıştır. Yabancı bankalarda kredi faiz gelirlerinin mevduata ödenen faizlerin ancak yüzde 68.3'ünü karşılayabilmesi ise, kaynakların krediler yerine daha çok menkul değerlere ve diğer bankalara plase edilmesinden kaynaklanmaktadır.

1997 yılı Ocak-Eylül döneminde 3.2 katrilyon TL olan kamu menkul kıymetleri kesin alım-satım piyasası işlem hacmi 1998 yılının aynı döneminde yüzde 291.2 oranında artarak 12.6 katrilyon TL'ye yükselmiştir.

Repo-ters repo piyasasındaki gelişme hızı, kesin alım-satım pazarına göre daha düşük olmuş, 1997 yılı Ocak-Eylül döneminde 35.9 katrilyon TL olan işlem hacmi, 1998 yılının aynı döneminde yüzde 95.8 oranında artarak, 70.3 katrilyon TL'ye yükselmiştir.

TABLO: III.41- T.C.Merkez Bankası Vaziyeti

(Milyar TL.)

	1996	1997				1998		
	Aralık	Mart	Haziran	Eylül	Aralık	Mart	Haziran	Eylül
Varlıklar								
I.Net Dış Varlıklar	632.2	738.0	980.2	1,863.4	1,853.1	2,797.5	4,419.5	2,992.2
II.Toplam İç Krediler	825.4	850.1	791.7	628.5	653.5	653.0	508.2	478.5
1.Kamu Sektörüne Açılan Krediler	817.7	843.2	784.5	620.8	645.8	645.4	500.5	470.9
- Kısa Vadeli Avans	371.0	471.0	420.7	337.6	337.6	0.0	0.0	0.0
- Değerleme Hesabı	-3.6	-20.1	-59.3	-141.9	-246.1	-8.3	-192.5	-295.4
- Devlet İç Borçlanma Senetleri	457.3	393.0	431.3	446.2	613.5	730.5	784.4	851.3
2.Bankalara Açılan Krediler	7.7	6.9	7.2	7.7	7.7	7.9	7.7	7.7
III.Diğer Kalemler (Net)	- 185.1	-149.7	-137.1	-166.6	- 353.8	-478.9	-339.1	-468.8
IV.Net İç Varlıklar(II+III)	640.3	700.4	654.6	461.9	299.7	174.1	169.1	9.8
V. Toplam Varlıklar(I+IV)	1,272.5	1,438.4	1,634.8	2,325.3	2,152.8	2,971.6	4588.6	3,002.0
Yükümlülükler								
Emisyon	382.2	459.4	567.3	702.3	758.9	897.9	1,006.0	1,195.3
I.Rezerv Para	621.5	719.4	882.3	1,061.0	1,184.2	1,392.2	1,575.0	1,885.5
- Açık Piy. İşlemlerinden Borçlar	51.4	85.5	-54.1	-127.6	-720.3	-197.1	1,008.5	-871.7
II.Parasal Taban	672.9	804.9	828.2	933.4	463.9	1,195.1	2,583.5	1,013.8
- Kamu Mevduatı	33.2	15.5	28.5	309.4	181.9	279.8	260.8	292.7
III.Merkez Bankası Parası	706.1	820.4	856.7	1,242.8	645.8	1,474.9	2,844.3	1,306.5
- Döviz Mevduatı	213.0	195.1	270.6	440.5	703.5	528.3	655.6	467.6
IV.TL.Yükümlülükler	919.1	1,015.5	1,127.3	1,683.3	1,349.3	2,003.2	3,499.9	1,774.1
- Bankaların Döviz Mevduatları	353.4	422.9	507.5	642.0	803.5	968.4	1,088.7	1,227.9
V.Toplam İç Yükümlülükler	1,272.5	1,438.4	1,634.9	2,325.3	2,152.8	2,971.6	4,588.6	3,002.0

Kaynak: T.C. Merkez Bankası Günlük Göstergeler - Ay Sonu İtibariyle

TABLO: III.42- Başlıca Parasal Büyüklükler

(Milyar TL.)

	1996	1997				1998		
	Aralık	Mart	Haziran	Eylül	Aralık	Mart	Haziran	Eylül
Emisyon Hacmi	382.2	459.4	567.3	702.3	758.9	897.9	1,006.0	1,215.6
Rezerv Para (IMF Tanımı)	972.3	1,101.3	1,322.4	1,683.9	1,943.2	2,311.7	2,650.6	3,090.4
Para Arzı (M1)	896.9	1,009.6	1,108.4	1,229.0	1,581.2	1,585.6	1,911.1	2,226.1
Para Arzı (M2)	2,924.9	3,238.7	3,817.5	4,566.6	5,658.8	6,108.4	7,973.1	9,014.5
Para Arzı (M2Y)	5,373.7	6,037.0	7,035.6	8,383.0	10,664.1	11,930.2	14,858.3	16,807.8
Merkez Bankası Kredileri	380.9	480.2	429.8	346.9	346.9	9.1	8.6	8.6
Mevduat Bank. Yurtiçi Kredileri	3,099.2	3,672.8	4,514.6	5,503.8	7,227.6	8,477.5	9,898.0	10,583.0
Yatırım ve Kalk. Bank. Yurtiçi Kred.	188.4	221.2	257.7	310.3	376.1	430.1	459.2	502.6
Net Yurtiçi Kredi Hacmi	3,660.8	4,367.3	5,195.0	6,153.3	7,943.0	8,909.1	10,358.1	11,087.3
Toplam Mevduat	5,249.2	5,904.6	6,849.3	8,233.4	10,408.1	11,747.8	14,618.9	15,928.9
- TL. Mevduat	2,800.4	3,106.6	3,631.2	4,417.0	5,402.8	5,926.0	7,733.7	8,135.6
- Döviz Tevdiat Hesapları (Yurtiçi Y.)	2,448.8	2,798.0	3,218.1	3,816.4	5,005.3	5,821.8	6,885.2	7,793.3

Kaynak: T.C. Merkez Bankası Üç Aylık Bülten ve Haftalık Para- Kredi İstatistikleri Bülteni. Ayın son cuma günü itibarıyla.

TABLO: III.43- Merkez Bankası Net Döviz Pozisyonu

(Milyon USD)

	1996	1997				1998		
	Aralık	Mart	Haziran	Eylül	Aralık	Mart	Haziran	Eylül
Net Döviz Pozisyonu	613.0	926.9	1,283.1	4 518,9	1,690.4	5,403.9	10,100.0	4,700.1
- Net Dış Varlıklar	5,880.7	5,807.0	6,579.2	10 783,0	9,050.5	11,621.8	16,684.9	10,846.0
Net Rezervler	15,908.1	15,241.6	15,600.2	19 955,7	18,103.1	21,031.9	26,025.0	21,204.8
Kredi Mek. Döv. Tevd. Hes. (-)	11,913.9	11,318.4	11,310.4	11 330,9	11,325.4	11,360.3	11,584.9	12,692.0
Diğer	1,886.4	1,883.8	1,976.9	2 158,2	2,272.8	1,950.3	2,244.8	2,333.2
- İç Döviz Yükümlülükleri	5,267.7	4, 880.1	5,263.9	6 264,1	7,360.1	6,218.0	6,584.9	6,145.9
Döviz Olarak Tak. Ed. Kamu Mvd.	1,980.4	1,540.8	1,941.2	2 549,2	3,435.9	2,194.7	2,475.1	1,694.9
Hazine Mevduatı	1,596.2	1,092.0	1,496.6	1 934,7	2,797.8	1,538.7	1,629.8	882.6
Bankaların Döviz Mevduatı	3,287.3	3,339.3	3,322.7	3 714,9	3,924.2	4,023.2	4,109.8	4,451.0

Kaynak: T.C. Merkez Bankası. Ayın son günü itibarıyla.

TABLO: III.44- Mali Varlıklar

	Trilyon TL.			Yüzde Pay			Yüzde Artış	
	1996	1997	1998(1)	1996	1997	1998(1)	1997	1998(1)
Mevduat	5,050	10,431	14,466	60.5	59.8	59.6	106.5	38.7
Türk Lirası	2,800	5,403	7,734	33.6	31.0	31.9	92.9	43.1
- Tasarruf Mevduatı	1,743	3,192	4,669	20.9	18.3	19.2	83.1	46.3
- Diğer	1,057	2,211	3,065	12.7	12.7	12.6	109.1	38.6
Döviz Tevdiat Hesapları	2,250	5,028	6,732	27.0	28.8	27.7	123.5	33.9
Menkul Kıymetler	3,290	7,025	9,805	39.5	40.2	40.4	113.5	39.6
Kamu	2,849	6,093	8,476	34.2	34.9	34.9	113.9	39.1
- Hazine Bonosu	1,528	2,375	4,247	18.3	13.6	17.5	55.5	78.8
- Devlet Tahvili	1,250	3,571	4,143	15.0	20.5	17.1	185.6	16.0
- Diğer	71	147	86	0.9	0,8	0,4	107.9	-41.5
Özel	441	932	1,330	8,0	5,3	5,5	111.1	42.7
- Hisse Senedi	425	909	1,323	5.3	5,2	5,4	114.1	45.5
- Varlığa Dayalı Menkul Kıymetler	8	13		5.1	0,1	0,0	63.8	
- Diğer	9	10	7	0,1	0,1	0,0	9.2	-27.4
Toplam	8,340	17,456	24,271	100,0	100,0	100,0	109.3	39.0
TOPLAM MALİ VARLIKLAR / GSMH	55.7	59.4	62.8					
M2 / GSMH	19.5	19.3	20.1					
M2Y / GSMH	33.9	34.5	37,3					

Kaynak: SPK, TCMB
(1) Haziran sonu itibariyle

TABLO: III.45- Menkul Kıymetler Borsalarında Çeşitli Göstergeler

AYLAR	İMKB Endeksi		Hisse Senetleri Piyasası		Kamu Menk. Kıymetleri		Repo-Ters Repo Piyas.	
	Bileşik Endeks	ABD Doları Bazında	İşlem Hacmi		Kesin Alım-Satım İşlem Hacmi		İşlem Hacmi	
			(Milyar TL)	(Milyon \$)	(Milyar TL)	(Milyon \$)	(Milyar TL)	(Milyon \$)
1991	43.69	502	35,487	8,502	1,476	312		
1992	40.04	273	56,339	8,567	17,956	2,403		
1993	206.83	833	255,222	21,770	122,738	10,717	59,009	4,794
1994	272.57	413	650,864	23,202	269,940	8,828	756,683	23,704
1995	400.25	383	2,371,832	52,311	739,942	16,509	5,781,776	123,254
1996	975.89	534	2,940,865	37,698	2,710,973	32,737	18,340,459	221,405
1997	3,451.00	982	8,907,402	57,178	5,503,632	35,472	58,192,071	374,384
1997 Eylül	2,593.00	874	4,806,616	35,098	3 213 673	23 198	35,891,122	255 842
1998 Eylül	2,265.00	478	14,387, 405	57,797	12,724,595	50,535	72,000,564	285,872
Yüzde Değişme								
1992	-8,4	-45,6	58,8	0,8	1,116.5	670,2		
1993	416,6	205,7	353,0	154,1	583.6	346,0		
1994	31,8	-50,4	155,0	6,6	119.9	-17,6	1,182,3	394,5
1995	46,8	-7,4	264,4	125,5	174.1	87,0	664,1	420,0
1996	143,8	39,6	24.0	-29.8	266.4	98,3	217,2	79,6
1997	253.6	83.9	202.9	51,6	103.0	8.4	217,9	69.1
96 Eylül-97 Eylül	-12.6	-45.3	199.3	64,7	296.0	117.8	100,6	11.7

Kaynak: İMKB.

TABLO : III.46- Bankacılık Sisteminin Mali Yapısı

	KAMU			ÖZEL			YABANCI			TOPLAM		
	1996	1997	1998/6	1996	1997	1998/6	1996	1997	1998/6	1996	1997	1998/6
PASİF YAPISI												
Mevduat/Toplam Kaynaklar	70,6	66,8	67,6	68,2	66,9	64,5	54,3	37,1	39,5	68,6	65,1	64,0
Kullanılan Krediler/Toplam Kaynaklar	9,2	7,3	7,1	12,1	14,1	14,8	20,6	40,6	36,0	11,2	13,0	13,4
Özkaynaklar/Toplam Kaynaklar	4,9	5,9	5,2	7,2	6,2	8,8	7,8	6,5	6,1	6,2	6,1	7,3
Kar/Toplam Kaynaklar	1,0	1,1	1,5	4,1	4,1	2,6	5,9	3,9	7,4	2,9	3,0	2,5
AKTİF YAPISI												
Krediler/Toplam Kaynaklar	42,4	48,9	46,8	44,6	45,4	43,6	20,8	23,7	21,3	42,5	45,5	43,3
-İhtisas Kredileri/Toplam Kaynaklar	21,8	27,1	27,2	0,3	0,2	0,2	0,0	0,0	0,0	9,5	10,6	10,2
Menkul Değerler/Toplam Kaynaklar	13,3	9,9	12,6	18,0	14,5	16,9	30,7	21,9	26,6	16,6	13,2	16,0
-Kamu Menk.K./Toplam Kaynaklar	10,5	7,1	12,1	10,4	12,9	13,8	28,5	19,8	19,6	11,2	11,1	13,5
Tahsili Gecikmiş Al./Top. Kaynaklar	1,3	1,2	1,5	0,7	0,9	1,0	0,5	0,3	0,2	0,9	1,0	1,1
Duran Varlıklar/Toplam Kaynaklar	3,1	2,7	2,3	3,9	4,9	4,7	3,8	2,5	2,2	3,5	3,9	3,7
Diğer Aktif/Toplam Kaynaklar	21,6	16,7	15,3	1,9	1,4	3,1	0,5	0,7	6,5	10,2	7,3	7,9
GELİR TABLOSU												
Personel Giderleri/Toplam Gider	7,4	6,1	6,1	4,9	5,6	5,1	7,4	4,6	3,9	6,0	5,7	5,4
Faiz Gelirleri/Faiz Giderleri	126,0	115,3	122,8	172,5	174,5	182,4	221,5	223,1	239,0	148,2	144,3	154,0
Kredi Faiz Geliri/Mevduat Faiz Öde.	81,2	77,4	81,6	115,4	122,3	122,9	57,8	58,3	68,3	94,4	94,8	98,1
Net Kambiyo Karı/Toplam Gelir	0,0	0,5	0,1	-6,2	-8,1	-8,0	-8,9	-15,2	-18,0	-4,0	-5,5	-6,2

Kaynak:HM,DPT

TABLO : III.47- Faiz Oranları

(Yüzde)

AYLAR	D I B S			Tasarruf Mevduatı		İnterbank Gecelik Ortalama
	Ağırlıklı Ort. Basit	Ağırlıklı Ort. Bileşik	Ortalama Vade (gün)	3 ay	1 Yıl	
1997 / Ocak	112,2	108,0	399	77,2	91,3	62,4
Şubat	97,9	106,7	287	76,6	90,3	66,3
Mart	113,7	111,3	397	76,5	90,1	65,5
Nisan	88,2	122,0	730	77,0	89,5	68,5
Mayıs	98,7	126,0	625	77,9	90,2	67,0
Haziran	97,9	135,3	580	76,4	90,2	70,2
Temmuz	114,2	123,2	303	79,9	94,5	68,7
Ağustos	136,6	137,9	357	80,1	94,5	74,0
Eylül	120,5	135,4	275	80,1	95,0	75,0
Ekim	101,1	129,4	170	78,8	92,7	71,2
Kasım	107,5	138,5	318	78,8	92,7	77,9
Aralık	104,6	151,9	236	80,5	95,0	77,9
1998 / Ocak	103,5	130,2	212	80,5	95,0	73,9
Şubat	103,0	137,8	164	80,5	95,0	82,0
Mart	97,7	125,3	169	80,5	95,0	81,0
Nisan	98,1	113,5	253	78,0	93,0	73,5
Mayıs	93,7	99,4	312	79,3	93,6	74,2
Haziran	90,4	99,0	281	75,0	90,0	66,2
Temmuz	78,1	83,5	288	68,0	78,0	54,6
Ağustos	80,4	100,0	202	68,0	78,0	76,0
Eylül	114,8	147,7	182	74,9	82,0	78,8

1997 yılının ikinci yarısında Asya ülkelerinde ortaya çıkan mali kriz, İMKB hisse senetleri piyasasını aynı oranda etkilememiştir. Nitekim 1997 yılının Haziran ayı sonunda 1.857,0 olan İMKB endeksi Ekim ayının son haftasına kadar yükselmiş, ancak Ekim ayı sonunda görülen hızlı düşüşten sonra tekrar toparlanmıştır. 1997 yılı sonunda 3451 olan İMKB endeksi 1998 yılı Temmuz ayı sonu itibarıyla, yüzde 25 oranında artarak, 4.322 seviyesine kadar yükselmiştir. Ancak, 1998 yılı Ağustos ayında Rusya mali piyasasında yaşanan kriz nedeniyle dünya borsalarında başlayan hızlı düşüşün Türkiye'ye de yansması sonucu, Borsa bileşik endeksi Ağustos ayından itibaren hızlı bir düşme eğilimine girmiştir. Ağustos ayı sonu itibarıyla İMKB 100 bileşik endeksi Temmuz ayına göre yüzde 61 gibi önemli bir düşüş kaydederek, 2.635 seviyesine gerilemiştir. Düşüş trendi Eylül ayında da devam etmiş ve bu ay sonu itibarıyla endeks 2.265.9 seviyesinde kapanmıştır.

İMKB hisse senetleri piyasasında 1997 yılı Ocak-Eylül döneminde 4.8 katrilyon TL olan işlem hacmi, 1998 yılının aynı döneminde yüzde 199.3 oranında artarak, 14.4 katrilyon TL seviyesinde gerçekleşmiştir. Eylül 1998 itibarıyla borsada işlem gören şirket sayısı 277'ye ulaşmıştır.

İstanbul Altın Borsasında (İAB) 1997 yılı Ocak-Eylül döneminde toplam işlem hacmi 231.3 ton iken, 1998 yılının aynı döneminde 37.1 ton artarak 268.4 ton olarak gerçekleşmiştir.

7. FİYATLAR VE TARIM ÜRÜNLERİ DESTEKLEME FİYAT VE ALIMLARI

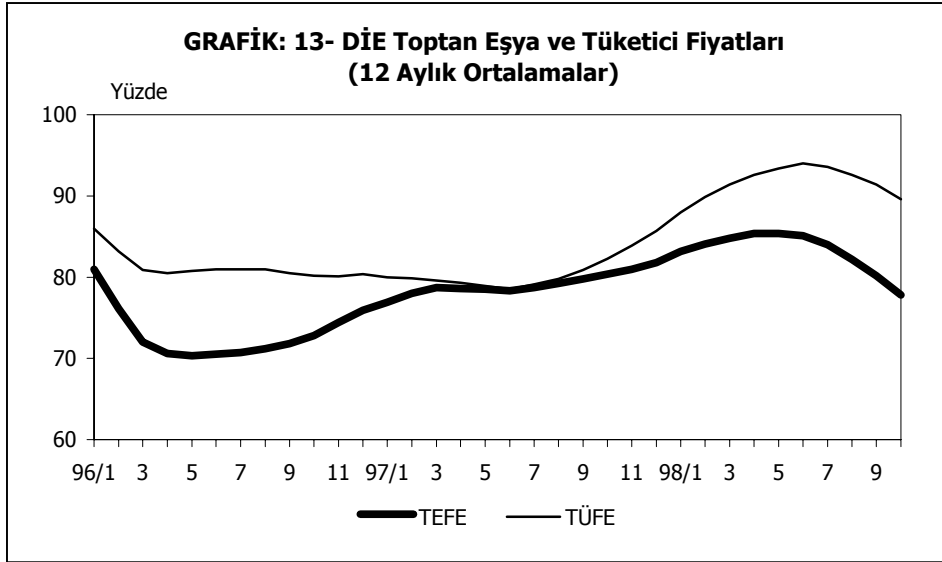
A. FİYATLAR

1998 yılı programı ve bununla uyumlu üçer aylık programların başarıyla uygulanması ve uluslararası girdi fiyatlarındaki elverişli gelişmelerinde katkısıyla 1998 yılında fiyat artışlarında belirgin bir yavaşlama gözlenmiştir. Nitekim, 1998 yılında Ocak

ayı hariç tüm aylarda aylık fiyat artış hızları, geçen yılki seviyelerinin gerisinde kalmıştır. Böylece, Ocak-Ekim dönemi itibariyle Toptan Eşya Fiyatları artış hızı 1997 yılında yüzde 71,6 iken 1998 yılında yüzde 45,6'ya gerilemiştir. Aynı dönemde fiyat artış hızı kamu kesiminde 1997 yılındaki yüzde 78,0 olan seviyesinden, 1998 yılında yüzde 30,7'ye, özel kesimdeki fiyat artış hızı ise yüzde 69,7 olan seviyesinden yüzde 50,2'ye gerilemiştir.

Bu dönemde fiyat artış hızlarında gözlenen yavaşlama esas olarak imalat sanayi fiyat artış hızındaki düşüşten kaynaklanmıştır. Nitekim bu dönemde imalat sanayi fiyat artış hızı kamu kesiminde yüzde 86,3'den yüzde 25,4'e gerilemiştir. Bu gelişmede tütün, tekstil ürünleri, kok kömürü ve petrol ürünleri, kimyasal ürünler, metalik olmayan diğer mineral ürünleri, ana metal sanayi ve metal eşya alt sektörlerinde gerçekleşen fiyat artışlarındaki yavaşlama etkili olmuştur. Kamu fiyatları artış hızında gözlenen bu yavaşlamada başta ham petrol olmak üzere ithal girdi fiyatlarındaki gerilemenin, özellikle petrol ürünleri, petro-kimya ve demir-çelik sektörlerindeki fiyat artışlarını yavaşlatması etkili olmuştur. 1998 yılının Ocak-Ekim döneminde özel imalat sanayii fiyat artış hızı da geçen yılın aynı dönemindeki seviyesinin 23,0 puan altında kalarak yüzde 45,0 olmuştur. Özel imalat sanayiinde gıda ürünleri ve içecek, tekstil ürünleri imalatı, giyim, deri mamulleri, kağıt, ağaç ve mantar ürünleri, kimyasal ürünler, plastik ve kauçuk, kok kömürü ve petrol ürünleri, metalik olmayan ürünler, ana metal ve metal eşya sanayi, makina teçhizat ve motorlu kara taşıtları alt sektörlerinde fiyat artış hızında geçen yıla göre yavaşlama gözlenirken, basın-yayım, iletişim, tıbbi ve hassas optik aletler, alt sektörlerinde fiyat artış hızlarında yükselme gözlenmiştir.

1998 yılı Ocak-Ekim döneminde tarım ve madencilik sektörleri fiyat artış hızlarında da geçen yılın aynı dönemine göre ciddi yavaşlamalar gözlenmiştir. Bu dönemde madencilik sektörü fiyat artış hızı yüzde 33,0, tarım sektörü fiyat artış hızı da yüzde 59,8 olarak gerçekleşmiştir.

Ekim ayı itibariyle TEFE 12 aylık artış hızı 1997 yılında yüzde 87,5 iken, 1998 yılında yüzde 62,0 olmuştur. Aynı dönem itibariyle 12 aylık ortalama fiyat artış hızı 1997 ve 1998 yılları için sırasıyla, yüzde 80,4 ve yüzde 77,8 olarak gerçekleşmiştir.

1998 yıl sonu itibariyle TEFE 12 aylık artış hızının yüzde 58,0, yıllık ortalama artış hızının ise yüzde 72,4 olacağı tahmin edilmektedir.

1998 yılı Ocak-Ekim dönemi Tüketici Fiyatları artış hızı yüzde 57,6 olarak gerçekleşmiştir. Bu oran 1997 yılının aynı döneminde yüzde 77,6 idi. Bu dönemde, sağlık, eğitim ve konut alt gruplarındaki fiyat artış hızı yüksek seviyesini korurken, gıda-ıçki-tütün, ulaştırma, eğlence-kültür, ev eşyası ve otel-lokantacılık alt gruplarında fiyat artış hızının yavaşladığı gözlenmiştir.

Ekim sonu itibariyle TÜFE 12 aylık artış hızı 1997 yılında yüzde 93,2 iken, 1998 yılında yüzde 76,6'ya gerilemiştir. Aynı dönem itibariyle TÜFE yıllık ortalama artış hızı ise 1997 yılında yüzde 82,3, 1998 yılında yüzde 89,6 olmuştur.

1999 yılında Toptan Eşya Fiyatları Endeksi 12 aylık artış hızının yüzde 35,0, yıllık ortalama artış hızının ise yüzde 44,4 seviyesinde gerçekleşmesi öngörülmektedir. 1999 yılında, maaş-ücret, tarımsal destekleme fiyatları ve döviz kurlarının enflasyon hedefi ile uyumlu bir çerçevede gelişmesi ve faiz dışı kamu kesimi borçlanma gereğinde öngörülen iyileşmenin sürdürülmesi fiyat artış hızının yavaşlamasına katkıda bulunacaktır.

TABLO: III.48- Ekim Ayı İtibariyle Fiyat Endekslerinde Gelişmeler (1994=100)

	Aylık Yüzde Değişme		Yıl Sonuna Göre Yüzde Değişme		12 Aylık Yüzde Değişme		12 Aylık Ort. Yüzde Değişme	
	1997	1998	1997	1998	1997	1998	1997	1998
DİE								
TEFE								
Genel	6,7	4,1	71,6	45,6	87,5	62,0	80,4	77,8
-Tarım	9,6	7,0	73,4	59,8	88,8	81,1	85,6	91,0
-Madencilik	2,9	5,0	59,6	33,0	71,9	43,9	79,8	54,9
-İmalat	5,7	2,9	72,6	39,7	88,9	54,7	78,6	73,7
-Enerji	6,5	3,2	52,5	59,3	66,8	71,4	78,6	72,0
Özel	7,4	4,7	69,7	50,2	85,6	67,3	79,1	80,7
-Tarım	9,6	7,0	73,4	59,8	88,8	81,1	85,6	91,0
-Madencilik	7,5	4,5	55,2	47,7	64,6	60,8	76,5	69,7
-İmalat	6,3	3,4	68,0	45,0	84,3	60,0	75,8	75,3
Kamu	4,3	2,1	78,0	30,7	93,7	45,0	85,0	67,9
-Madencilik	1,3	5,3	61,2	27,7	74,6	37,8	81,1	49,5
-İmalat	4,2	1,5	86,3	25,4	102,6	40,4	87,0	69,1
-Enerji	6,5	3,2	52,5	59,3	66,8	71,4	78,6	72,0
TÜKETİCİ FİYAT ENDEKSİ								
Genel	8,3	6,1	77,6	57,6	93,2	76,6	82,3	89,6
-Gıda, İçki, Tütün	9,9	6,7	90,2	50,3	105,1	71,7	85,1	90,9
-Giyim ve Ayakkabı	18,7	13,8	60,2	54,6	78,2	74,2	74,3	82,2
-Konut ve Kira	6,0	6,6	67,7	69,9	84,0	90,2	81,0	90,9
-Ev Eşyası	7,8	3,0	66,6	54,9	78,8	71,5	68,1	84,5
-Sağlık	0,4	0,6	76,2	90,1	89,4	99,7	90,6	99,9
-Ulaştırma	4,2	3,5	86,2	45,6	101,5	60,5	93,1	84,9
-Eğlence ve Kültür	11,8	1,5	78,2	56,0	90,0	81,4	69,1	101,3
-Eğitim	16,8	0,3	99,6	94,3	99,7	94,3	74,6	109,9
-Otelb., Pasta., Lokan.	5,6	5,5	81,4	66,3	94,2	84,5	80,5	97,3
-Çeşitli Mal ve Hiz.	3,3	2,8	86,5	40,1	112,8	53,6	100,3	79,8
İTO (1)								
T E F E	7,6	2,1	73,2	41,6	85,4	53,8	76,6	76,3
ÜCRET. GEÇ. END.	7,6	6,5	87,0	58,9	101,6	76,6	87,8	93,2

(1) Sadece İstanbul İlini Kapsamaktadır.

TABLO: III.49- Toptan Eşya ve Tüketici Fiyat Endekslerindeki Gelişmeler

(Yüzde Değişmeler, Üçer Aylık ve Yıllık Olarak)

		TEFE					Tüketici
		Genel	Tarım	Maden	İmalat	Enerji	Genel
1994	I. Dönem	20,2	24,4	15,3	19,0	22,0	15,4
	II. Dönem	54,1	26,2	64,7	64,2	42,0	40,5
	III. Dönem	8,9	5,5	17,7	9,4	10,1	9,5
	IV. Dönem	19,7	36,7	9,9	16,9	4,5	24,2
	Yıl Sonu	149,6	134,0	144,2	159,1	100,9	125,5
	Yıllık Ortalama	120,7	97,8	132,8	129,4	102,3	106,3
1995 (*)	I. Dönem	24,7	38,3	20,3	21,3	12,7	19,7
	II. Dönem	13,2	18,2	14,1	11,5	10,2	14,1
	III. Dönem	7,0	-1,5	10,0	9,8	12,4	11,8
	IV. Dönem	11,8	17,1	16,5	10,1	6,4	18,2
	Yıl Sonu	65,6	86,6	75,4	60,0	40,8	76,0
	Yıllık Ortalama	86,0	107,8	85,6	81,0	56,4	89,1
1996 (*)	I. Dönem	21,4	28,9	20,3	18,2	34,0	18,2
	II. Dönem	19,4	22,8	17,8	17,7	24,0	16,6
	III. Dönem	10,1	3,6	18,2	12,2	15,8	11,0
	IV. Dönem	15,6	17,8	18,9	14,7	14,7	17,6
	Yıl Sonu	84,9	89,9	93,6	80,6	129,9	79,8
	Yıllık Ortalama	75,9	86,5	89,3	70,4	101,7	80,4
1997(*)	I. Dönem	17,0	21,1	14,2	15,6	17,1	16,3
	II. Dönem	17,0	25,5	6,2	14,5	10,0	17,0
	III. Dönem	15,7	3,1	22,6	21,4	10,9	17,3
	IV. Dönem	19,2	23,3	15,8	17,9	17,0	22,9
	Yıl Sonu	91,0	96,5	72,6	91,2	64,1	99,1
	Yıllık Ortalama	81,8	86,9	76,2	80,6	71,8	85,7
1998 (*)	I. Dönem	17,2	29,1	5,1	12,9	17,1	18,2
	II. Dönem	11,3	13,9	6,1	10,1	13,7	12,6
	III. Dönem	8,3	1,9	12,6	10,8	14,5	11,5

(*) 1994=100 bazlı endekslere göredir.

TABLO: III.50- Fiyat Artışlarını Etkileyen Faktörlere İlişkin Gelişmeler

	(Yıllık Ortalama Artış Oranı, Yüzde)							
	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998(4)
Toptan Eşya Fiy. Endeksi. (1)	55,3	62,1	58,4	120,7	86,0	75,9	81,8	77,8
-Kamu Genel	61,3	65,1	54,5	122,5	76,8	81,9	85,5	67,9
-Özel İmalat	53,8	59,8	59,3	130,5	81,1	68,2	80,7	75,3
Tüketici Fiyatları Endeksi (1)	66,0	70,1	66,1	106,3	89,1	80,4	85,7	89,6
-Gıda	67,1	71,0	63,5	110,1	92,1	72,2	92,5	90,9
Dolar Kuru	59,9	64,7	59,9	170,4	53,9	77,5	86,6	76,2
DM Kuru	55,0	76,0	50,1	178,8	72,7	68,5	61,8	72,5
Emisyon Hacmi (2)	47,1	69,2	80,1	90,5	86,3	76,4	82,1	69,0
Para Arzı (M2Y) (2)	80,0	74,9	60,9	168,7	106,5	109,7	84,0	65,9
Ort.Faiz Oranı (3)	79,7	86,1	87,8	164,4	121,8	132,8	108,1	106,4 (5)
Nominal Ücret (Net)								
Kamu	138,3	80,3	79,5	106,2	60,4	35,3	121,4	83,9 (6)
Özel	127,6	80,3	68,9	68,8	77,5	83,7	80,2	102,3 (6)
Nominal Net Maaş	77,9	93,5	69,6	61,0	84,4	94,0	116,3	82,2 (6)
Kamu Kesimi Borçlanma								
Gereği/GSMH (Yüzde)	10,2	10,6	12,0	7,9	5,2	9,0	7,6	8,7 (6)
İhracat Fiyat Endeksi (1)	-0,9	1,3	-2,8	-3,7	12,6	-4,5	-4,8	-5,6 (7)
İthalat Fiyat Endeksi (1)	-3,1	-1,9	-6,2	0,9	16,8	-6,1	-8,7	-4,1 (7)

(1) 1995-1998 yılları 1994=100 bazlı endekse göredir.

(2) 12 aylık yüzde değişme

(3) Devlet iç borçlanma senetleri ortalama faiz oranı (Yıllık bileşik, stopajsız)

(4) Ekim sonu itibarıyla

(5) Ocak-Eylül dönemi itibarıyla

(6) Yıllık tahmin

(7) Ocak-Temmuz dönemi itibarıyla

B. TARIM ÜRÜNLERİ DESTEKLEME FİYAT VE ALIMLARI

1998 yılında destekleme alımları kapsamındaki ürün fiyatlarının belirlenmesinde Programda öngörülen hedefler dikkate alınmıştır. Ancak, destekleme ürün alım miktarları tarımsal üretimdeki artış nedeniyle program hedeflerinin üzerinde gerçekleşmiştir. Nitekim, 3,5 milyon ton olarak programlanan hububat alımı 7,4 milyon tona, 13,5 milyon ton olarak programlanan şeker pancarı alımı 16 milyon tona, 170 bin ton olarak programlanan tütün alımı ise 196 bin tona yükselmiştir. Destekleme alımları kapsamında olmamakla birlikte 525 bin ton alım öngörülen yaş çay yaprağı alım miktarı ise 730 bin ton düzeyinde gerçekleşmiştir.

1994 yılında başlatılan hububat, şeker pancarı ve tütün dışındaki ürünlerin destekleme alımları kapsamı dışında tutulması uygulamasına 1998 yılında da devam edilmiştir. Bu nedenle, Tarım Satış Kooperatifleri Birliklerinin (TSKB) satın aldığı ürünler destekleme alımları kapsamı dışında tutulmuşlardır. Bu kuruluşların alım için ihtiyaç duydukları finansman, imkanlar ölçüsünde Destekleme Fiyat İstikrar Fonu'ndan (DFİF) karşılanmaya devam edilmektedir.

Destekleme alımları kapsamındaki ürünler için üreticilere yapılan ödemelerin, 1997 yılında 319,6 trilyon liradan, yüzde 145,6 oranında artarak 1998 yılında 784,8 trilyon liraya ulaşması beklenmektedir. TSKB'lerin kendi nam ve hesaplarına satın aldığı ürünler de dikkate alındığında, üreticilere yapılan ödemelerin 1998 yılında 1.237,4 trilyon liraya yükseleceği tahmin edilmektedir.

1996 yılında ortalama yüzde 94,3 oranında artan tarımsal destekleme alım fiyatları, 1997 yılında yüzde 104,7 oranında artmıştır. 1998 yılında ise, destekleme fiyatlarındaki ortalama artış oranının yüzde 53,8 olması beklenmektedir. 1998 yılında destekleme başlangıç alım fiyatlarındaki artış oranları ekmeklik buğdayda yüzde 60,6, şeker pancarında yüzde 50,0, tütünde ise yüzde 80,0 olmuştur. TSKB'lerin satın aldığı ürünlerin başlangıç alım fiyatlarındaki artış oranları; fındıkta yüzde 68,8, pamukta (prim hariç) yüzde 39,3, ayçiçeğinde yüzde 69,2 olarak belirlenmiştir.

1997 yılında, şeker pancarı bedellerinin ödenmesinde kullanılmak üzere 98/10660 ve 98/10874 sayılı kararnameler ile, DFİF'den T. Şeker Fabrikaları A.Ş.'ne yıllık yüzde 50 basit faizli toplam 70 trilyon liralık kredi sağlanmıştır.

98/10833 sayılı Kararname ile 1998 yılında kuraklık, don, sel, taşkın, hastalık, zararlı ve herhangi bir afet sebebi ile ekilişleri, ürünleri ve/veya hayvan varlıkları en az yüzde 40 oranında zarar gören çiftçilerin T.C. Ziraat Bankası, Tarım İşletmeleri Genel Müdürlüğü ve T. Tarım Kredi Kooperatiflerine olan 1998 vadeli ve 1999 yılına sarkan zirai kredi borçları vade tarihinden itibaren bir yıl süre ile faizsiz olarak ertelenmiştir.

Pamukta prim uygulamasına imkan tanıyan 98/11637 sayılı Kararnameye ilişkin 9.10.1998 tarih ve 1 sayılı Uygulama Tebliği ile pamukta kilogram başına 10 cent ödeme yapılması kararlaştırılmıştır. Bu ödemenin 1999 Mali Yılı Bütçesi'ne konulacak ödenekten karşılanması öngörülmüştür.

98/11658 sayılı Kararname kapsamında, fındık üreticisinin fiyat hareketlerinden korunmasına yönelik olarak Fiskobirlik'e fındık ürün alım bedellerinde kullanılmak üzere, DFİF'den yüzde 50 basit faizli 150 trilyon lira kredi sağlanmıştır. Aynı Kararname ile 1997 ve 1998 yılı ürünü stokların yağlığa ayrılması sonucu Fiskobirlik'in uğrayacağı zararların, Hazine Müsteşarlığı'nca onaylanması kaydıyla, DFİF'den karşılanması öngörülmüştür.

98/11807 sayılı Kararname ile 93/5096 sayılı Kararnameye istinaden kaliteli çay üretiminin teşviki amacıyla 5 yıl sürecek budama programının 10 yıla çıkarılması kararlaştırılmıştır.

TABLO: III.51- Bazı Tarımsal Ürünlerin Başlangıç Alım Fiyatları

	Fiyatlar (TL/Kg)				Yüzde Artış		
	1995	1996	1997	1998	1996	1997	1998
1. Buğday (Ekmeklik)	7 000	18 000	33 000	53 000	157,1	83,3	60,6
2. Arpa (Beyaz)	5 250	14 400	24 750	39 750	174,3	71,9	60,6
3. Mısır	6 300	17 100	29 700	47 700	171,4	73,7	60,6
4. Pamuk (Ege) (1)	40 000	64 000	140 000	195 000	60,0	118,8	39,3
5. Tütün (Ege)	142 000	250 000	500 000	900 000	76,1	100,0	80,0
6. Şeker Pancarı	2 500	4 400	11 000	16 500	76,0	150,0	50,0
7. Ayçiçeği	18 000	35 000	65 000	110 000	94,4	85,7	69,2
8. Fındık	80 000	166 000	400 000	675 000	107,5	141,0	68,8
9. Kuru İncir	57 000	90 000	220 000	350 000	57,9	144,4	59,1
10. Çekirdeksiz Kuru Üzüm	40 000	82 500	160 000	260 000	106,3	93,9	62,5
11. Tiftik	160 000	224 500	475 000	780 000	40,3	111,6	64,2
12. Haşhaş Kapsülü	25 000	75 000	160 000	300 000	200,0	113,3	87,5
13. Yaş Koza	200 000	400 000	800 000	1 300 000	100,0	100,0	62,5
14. Çay	12 000	25 000	50 000	82 000	108,3	100,0	64,0

(1) 1998 yılında prim hariçtir. 1999 yılında ödenecek 10 cent/kg prim dahil edildiğinde 1998 yılı başlangıç fiyatı 230 000 TL/kg, artış hızı ise yüzde 64,3 olmaktadır.

1999 Yılı Programı

Üçüncü Bölüm

TABLO: III.52- Tarımsal Ürünlerin Destekleme Fiyatlarında Gelişmeler

Ürünler	Ortalama Alım Fiyatları (TL/Kg)									Yüzde Artış							
	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998(1)	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998
1. Buğday (2)	503	754	1 156	1 843	3 532	7 433	22 093	35 141	53 589	49,9	53,3	59,4	91,6	110,4	197,2	59,1	52,5
2. Arpa (2)	389	628	988	1 615	2 729	5 423	15 115	25 488	39 106	61,4	57,3	63,5	69,0	98,7	178,7	68,6	53,4
3. Çavdar (2)	416	601	923	1 517	2 754	5 414	13 460	26 796	41 207	44,5	53,6	64,4	81,5	96,6	148,6	99,1	53,8
4. Mısır (2)	442	737	1 185	1 600	2 974	6 769	16 862	29 502	47 109	66,7	60,8	35,0	85,9	127,6	149,1	75,0	59,7
5. Yulaf (2)	417	588	924	1 185	2 744	-	14 094	26 986	43 197	41,0	57,1	28,2	131,6	-	-	91,5	60,1
6. Pamuk (3)	2 268	3 561	6 029	9 096	25 427	40 440	68 142	138 916	195 000	57,0	69,3	50,9	179,5	59,0	68,5	103,9	40,4
7. Tütün (2)	7 707	10 870	25 715	32 615	53 093	100 963	188 173	385 621	714 286	41,0	136,6	26,8	62,8	90,2	86,4	104,9	85,2
8. Şeker Pancarı (2)	142	218	356	556	1 032	2 750	4 775	12 128	18 150	53,5	63,3	56,2	85,6	166,5	73,6	154,0	49,7
9. Ayçiçeği	862	1 512	2 582	4 016	9 529	18 001	37 969	67 728	115 000	75,4	70,8	55,5	137,3	88,9	110,9	78,4	69,8
10. Fındık	3 466	5 639	9 673	19 719	56 284	81 800	206 248	531 435	725 000	62,7	71,5	103,9	185,4	45,3	152,1	157,7	36,4
11. Kuru İncir	2 195	3 317	6 164	12 521	26 504	64 200	84 770	195 285	350 000	51,1	85,9	103,1	111,7	142,2	32,0	130,4	79,2
12. Çekirdeksiz Kuru Üzüm	2 466	4 025	7 081	10 357	21 352	38 502	81 311	165 474	260 000	63,2	75,9	46,3	106,2	80,3	111,2	103,5	57,1
13. Zeytinyağı	5 199	10 513	14 723	22 373	62 411	148 621	302 572	287 131	-	102,2	40,0	52,0	179,0	138,1	103,6	-	-
14. Tiftik	10 630	15 405	23 402	39 605	67 745	-	221 346	460 000	867 345	44,9	51,9	69,2	71,1	-	-	107,8	88,6
15. Antepfıstığı	14 000	16 499	25 001	40 017	82 086	-	309 200	450 093	-	17,9	51,5	60,1	105,1	-	-	45,6	-
16. Soya Fasülyesi	841	1 383	2 600	4 161	9 497	15 001	41 395	58 003	-	64,5	88,0	60,1	128,2	58,0	176,0	40,1	-
17. Haşhaş Kapsülü (2)	2 488	3 001	4 700	9 000	18 683	24 485	73 718	157 739	296 103	20,6	56,6	91,5	107,6	31,1	201,1	114,0	87,7
18. Çeltik	-	1 664	3 010	4 755	-	24 232	43 548	85 557	160 000	-	80,9	58,0	-	-	79,7	96,5	87,0
19. Yerfıstığı	2 960	3 931	5 681	9 040	19 071	38 493	63 413	142 079	-	32,8	44,5	59,1	111,0	101,8	64,7	124,1	-
20. Yaş Koza	11 898	11 851	20 015	34 900	71 927	198 896	382 571	772 735	1270 073	-	68,9	74,4	106,1	176,5	92,3	102,0	64,4
21. Çöplü Kırmızıbiber	4 822	4 719	7 592	14 874	21 994	-	210 227	250 226	-	-	60,9	95,9	47,9	-	-	19,0	-
22. Zeytin	5 343	6 847	9 772	16 906	44 503	94 259	154 052	249 891	-	28,1	42,7	73,0	163,2	111,8	63,4	62,2	-
23. Gülçiçeği	1 200	1 750	2 400	3 701	15 001	35 014	84 019	120 023	155 000	45,8	37,2	54,2	305,3	133,4	140,0	42,9	29,1
24. Kırmızı Mercimek	1 320	-	3 610	4 523	7 994	24 148	-	-	-	-	-	25,3	76,7	202,1	-	-	-
25. Çay	958	1 436	2 419	3 545	6 127	12 271	24 989	50 421	87 486	49,9	68,5	46,5	72,8	100,3	103,6	101,8	73,5

(1) 1998 yılı tahminidir.

(2) Devlet Destekleme Alımları kapsamındaki ürünler yıllara göre değişiklik göstermekte olup, 1994 yılından itibaren sadece bu ürünler destekleme kapsamındadır.

(3) 1998 yılında 10 cent/kg prim hariçtir.

TABLO:III.53- Destekleme Alım Miktarları ve Üreticilere Yapılan Ödemeler

(Cari Fiy., Milyar TL)

Ürünler	Alım Miktarı (Bin Ton)				Üreticilere Yapılan Ödemeler			
	1995	1996	1997	1998 (1)	1995	1996	1997	1998 (1)
1. Buğday (*)	41	632	3 435	5 240	302	13 972	120 718	280 829
2. Arpa (*)	74	623	1 841	1 927	403	9 416	46 922	75 363
3. Çavdar (*)	2	28	66	120	12	383	1 764	4 958
4. Mısır (*)	49	239	500	616	333	4 036	14 757	29 015
5. Yulaf (*)	-	0	6	19	-	1	152	839
6. Pamuk	305	282	277	250	12 318	19 216	38 521	48 750
7. Tütün (*)	113	105	124	196	11 409	19 805	47 798	140 000
8. Şeker Pancarı (2) (*)	8 820	11 414	14 908	16 000	24 247	54 502	85 749	245 842
9. Ayçiçeği	239	269	396	410	4 311	10 228	26 811	47 150
10. Fındık	34	105	64	350	2 805	21 656	34 174	253 750
11. Kuru İncir	4	3	3	8	246	254	666	2 800
12. Çekirdeksiz K. Üzüm	32	45	63	95	1 223	3 659	10 478	24 700
13. Zeytinyağı	5	42	5	-	716	12 610	1 348	-
14. Tiftik	-	0	0	0	-	50	109	162
15. Antepfıstığı	-	5	4	-	-	1 546	1 906	-
16. Soya Fasulyesi	30	1	15	-	454	51	862	-
17. Haşhaş Kapsülü (*)	25	5	11	27	613	349	1 727	7 995
18. Çeltik	55	31	56	60	1 328	1 350	4 805	9 600
19. Yerfıstığı	0	0	0	-	3	15	5	-
20. Yaş Koza	0	0	0	0	25	78	117	174
21. Çöplü Kırmızıbiber	-	1	1	-	-	111	250	-
22. Zeytin	28	30	20	-	2 644	4 650	4 918	-
23. Gülçiçeği	2	2	4	4	54	169	514	620
24. Kırmızı Mercimek	8	-	-	10	199	-	-	1 000
25. Çay	428	527	560	730	5 252	13 169	28 236	63 865
TOPLAM					68 898	191 277	473 308	1 237 412

(*) Devlet Destekleme Alımları kapsamındaki ürünlerdir.

(1) Tahmindir.

(2) Alım bedelini göstermektedir. Bu tutarın yaklaşık % 40'ı cari yılda, % 60'ı bir sonraki yılda ödenmektedir.

II. MAKROEKONOMİK POLİTİKALAR VE TEDBİRLER

- Üç yıllık bir enflasyonla mücadele ve yapısal uyum programının ikinci yılı olan 1999 yılında da kamu gelirlerinin artırılması ve kamu harcamalarında tasarruf ve etkinliğin sağlanması yoluyla kamu açıklarının azaltılması ve Konsolide Bütçenin öngörüldüğü gibi faiz dışı fazla vermesinin sağlanması, programın öncelikli hedefidir. Bu gelişme, özelleştirmenin ve vergi tahsilatının hızlandırılması, borçlanma ve nakit yönetiminde etkinliğin artırılması ile desteklenecek, ihracatın geliştirilmesi ve yapısal reformlarla da sürekli hale getirilecektir.

2. Kamu açıklarının finansmanında mali piyasalarda istikrarsızlık yaratmayacak faiz ve vade yapısı içeren bir borçlanma politikası izlenecektir. Hazine bonosu da dahil olmak üzere net iç borç kullanımına limit getirilmesi uygulaması 1999 yılında da sürdürülecek ve Hazinesin dış borçlanma garantörlüğü ile ilgili olarak getirilen kısıtlamaya, mahalli idarelerle sınırlı olmak üzere devam edilecektir.
3. Hazinesin nakit yönetimi işlevinin etkinleştirilmesi için; ödeneklerin serbest bırakılma oranlarının kuruluşların hazırlayacağı ayrıntılı harcama programlarına bağlanarak belirlenmesi, tüm kamu kuruluşlarının kaynaklarının Merkez Bankası veya Ziraat Bankasındaki hesaplarda toplanma zorunluluğunun getirilmesi uygulamalarına 1999 yılında da devam edilecektir.
4. Ekonomide enflasyonist beklentilerin ve geçmiş enflasyona endeksleme eğiliminin kırılabilmesi için, maaş-ücret ve tarımsal destekleme fiyatları öngörülen enflasyon hedefi dikkate alınarak belirlenecektir.
5. Personel harcamalarını disipline edecek uygulamalara devam edilecek, kuruluşların zorunlu olmadıkça personel alımlarına ve yeni birimler kurarak teşkilatlarını genişletmelerine izin verilmeyecek, yurtdışı teşkilatları yeniden düzenlenecektir. Personel ihtiyacının kuruluşlararası nakil yoluyla veya özelleştirilen kuruluşlardan yapılacak nakillerle karşılanması uygulaması sürdürülecektir.
6. Mevcut yatırımların süratle tamamlanması için, toplam yatırım ödeneği keşif veya proje bedelinin yüzde 10'undan az olan projelere başlanılmaması uygulamasına 1999 yılında da devam edilecektir.
7. İşlevlerini yerine getirmeyen ve kuruluş amacı ortadan kalkan fonlar tasfiye edilecek, bütçe kapsamındaki fonların faaliyetlerinin ilgili genel ve katma bütçeli kuruluşlar tarafından üstlenilmesine yönelik çalışmalara hız verilecektir. Fonların mevcut yükümlülükleri artırılmayacak, birikmiş borçları ise imkanlar ölçüsünde tasfiye edilecektir.
8. Kaynakların kullanımında etkinliği artırmak amacıyla, genel ve katma bütçeli kuruluşların birden fazla döner sermayeye sahip olmaları önlenerek, mevcut döner sermaye sayısı birleştirme yoluyla azaltılacaktır. Ayrıca, tüm döner sermayeli işletmelerin muhasebe kayıt ve hesap sistemlerini belirli bir standarda kavuşturacak, ekonomik analiz ve uygulamayı takip açısından daha kullanışlı hale getirecek tek düzen muhasebe sistemine paralel "Döner Sermayeli İşletmeler Muhasebe Yönetmeliği Taslağının" oluşturulmasına ilişkin çalışmalar sürdürülecektir.
9. Kamu mali yönetiminin kurumsal ve teknik yapısının yeniden gözden geçirilmesi projesi çerçevesinde kamu kaynaklarını kullanan ve devletin tüm fiskal ve parafiskal gelirlerini toplayan bütün kamu kurum ve kuruluşlarının uygulayacağı, tek düzen muhasebe sistemine uygun ve mal muhasebesini de kapsayacak bir Devlet Muhasebesi sistemine ilişkin düzenlemeler yapılacaktır.

10. 4369 sayılı vergi kanunu ile düşürülen vergi oranlarına paralel olarak vergi tabanının genişletilmesini, vergi yükünün çeşitli kesimler arasında daha adil dağılımını ve üretim faktörleri üzerindeki vergi yükünün hafifletilmesini sağlayacak çalışmalara hız verilecektir. Kayıt dışı ekonominin kayıt altına alınmasına dönük çalışmalara devam edilecek, bu çerçevede vergi kimlik numarası uygulaması daha fazla ekonomik faaliyeti kapsayacak şekilde sürdürülecektir. Vergi kayıp ve kaçağı, vergi idaresi ve denetiminin daha etkin hale getirilmesi ve idarenin yeniden yapılandırılması suretiyle asgariye indirilecektir.
11. Kamu hizmetlerinde kullanıcı harcı uygulaması kanuni alt yapısı oluşturularak yaygınlaştırılacak ve mevcut olanların gerçekçi seviyelere çıkarılması sağlanacaktır. Genel ve Katma Bütçeli idarelerin ürettikleri mal ve hizmetlerden fiyatlandırılabilir olanlarının tarifelerinin belirlenmesi ve bu şekilde elde edilecek gelirlerin her hangi bir ilave idari yapılanmaya gerek duyulmaksızın Genel ve Katma Bütçeli İdareler bünyesinde harcanabilmesi için gerekli düzenlemeler yapılacaktır.
12. Tarımsal destekleme fiyatları öngörülen enflasyon oranı ile uyumlu olarak dünya fiyatları ve kuruluşların finansman durumları dikkate alınarak belirlenecektir.
13. Fiyat müdahaleleri ve girdi sübvansiyonları azaltılarak üreticiye doğrudan gelir desteği sağlayan sistemlerin yaygınlaştırılması, ürün borsalarının geliştirilmesi ve Birliklerin serbest piyasa koşulları çerçevesinde faaliyet göstermelerini sağlayacak düzenlemeler yapılacaktır.
14. Tarımsal ürün alımı ile görevli kuruluşların finansman durumları dikkate alınarak, alım miktarlarının programda öngörülen seviyelerde tutulması sağlanacaktır.
15. Yerel yönetimlerin gelir kaynakları, öz gelirleri artırılarak kamu hizmetlerine ve gerekli mali planlamaya imkan verecek şekilde düzenli ve sürekli hale getirilecektir.
16. 1999 Yılında; üretimi, verimliliği, ekonominin rekabet gücünü ve ihracatı artırıcı, kamu açıklarını ve enflasyon hızını azaltarak sürdürülebilir bir ekonomik ve sosyal kalkınmayı sağlayıcı yatırım politikaları uygulanacaktır.
17. Altyapının ekonomik ve sosyal gelişmenin önünde darboğaz oluşturmaya engel olmak amacıyla altyapı yatırımlarına öncelik verilecektir. Bu bağlamda, kamu kaynak tahsislerinde GAP başta olmak üzere, eğitim, sağlık, enerji, sulama, içmesuyu, kanalizasyon ve arıtma sistemleri, organize sanayi bölgeleri ve küçük sanayi siteleri yatırımlarına ağırlık verilecektir.
18. Başta Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri ile Kalkınmada Öncelikli Yörelere olmak üzere geri kalmış bölgelerin kalkınmasına hız kazandırıcı ekonomik ve sosyal altyapı yatırımları ile istihdam ağırlıklı projelere öncelik verilecektir.

19. 1999 yılında ayrıca; devam eden projelerden 1999 yılı içinde bitirilmesi öngörülen veya uygulamasında önemli aşama kaydedilmiş, Yatırım Programında yer alıp dış kredisi sağlanmış olan ve diğer projelerle bağlantılı ve/veya eşzamanlı olarak yürütülmesi önem taşıyan projeler ile ülkemiz açısından kritik önemi olan projelere öncelik tanınacaktır. Yeni projelerin belirlenmesinde, kamu proje stokunun optimum düzeyde tutulması gereği de gözönünde bulundurularak seçici davranılacak, ekonomiye kısa sürede kazandırılabilir, yapılabirliği yüksek ve ülkemiz açısından stratejik öneme sahip projelere yönelinmesi esas olacaktır.
20. Önemli boyutlara ulaşan altyapıya ilişkin yatırım ve hizmet ihtiyacının karşılanmasında özel kesim ve dış kaynak katkısını artırabilmek için Yap-İşlet-Devret ve benzeri modellere ağırlık verilecektir.
21. Ödemeler dengesinin sağlıklı ve sürdürülebilir bir yapıda gelişmesi temel yaklaşım olacaktır. Bu çerçevede kur politikasının ekonominin rekabet gücünü bozmayacak şekilde yürütülmesine ve sermaye hareketlerinin ülkenin üretken kapasitesinin güçlendirilmesine katkıda bulunacak bir yapı içinde gelişmesine önem verilecektir.
22. İhracat artışına süreklilik kazandırabilmek için, ihracata dönük kaliteli ve çevreye duyarlı mal üretebilecek bir kapasitenin oluşmasına sanayiın rekabet gücünün verimlilik ve yüksek teknoloji kullanımı yoluyla artırılmasına; ihracatta dış talep yapısına uygun ürün geliştirilmesine ve çeşitliliğin artırılmasına, yeni pazarlarda etkinliğin sağlanmasına öncelik verilecektir. Bu kapsamda yüksek teknoloji ihtiva eden, bilgi yoğun ve katma değeri yüksek ürünlerin ihracat içindeki payının artırılması, alım gücü yüksek ve genç nüfuslu pazarlarda nihai tüketiciye ulaşılması sağlanacaktır.
23. İhracatın teşviki amacıyla tahsis edilen kaynakların, uluslararası ticarete önemli yere sahip olan sektör ürünleri ile Türkiye açısından stratejik öneme sahip moda ve markaya yönelik ürünlerin ihracatının geliştirilmesi amacıyla etkin olarak kullanılmasına azami özen gösterilecektir.
24. İhracatı teşvik amacıyla tahsis edilen, kaynakların, Bağımsız Devletler Topluluğu, Orta ve Doğu Avrupa ülkeleri, Kuzey Amerika ve Latin Amerika, Uzakdoğu, Ortadoğu ve Güney Afrika'ya yönelik ihracatı artıracak şekilde kullanımına azami dikkat sarfedilecektir.
25. GATT taahhütlerimiz çerçevesinde tarım ürünleri ihracatına ihracat iadesi verilmesine, 1999 yılında da devam edilecektir.
26. KOBİ'lerin ihracata yönlendirilmesi, ihracatın istenilen düzeye ulaşması ve yurtdışında rekabet gücünün artırılabilmesi için, patent, faydalı model ve endüstriyel tasarım tescili yardımı, Sektörel Dış Ticaret Şirketlerinin (SDŞ) tanıtım faaliyetlerinin desteklenmesi yardımı ve profesyonel danışmanlık yardımı konusunda gerekli düzenlemeler yapılacaktır. Ayrıca, ihracatta daha etkin rol almalarının sağlanabilmesi için SDŞ'lerin tek çatı altında birleşmeleri temin edilecektir.

27. EXİMBANK kredi, garanti ve sigorta mekanizmalarına yeterli kaynak sağlanarak ihracatın finansmanına katkıda bulunulacaktır.
28. Uluslararası taahhütlerimiz doğrultusunda hazırlanan ve ihracatı teşvik sistemini ihracat aşamasından üretim aşamasına kaydıran Devlet Yardımları Programlarının daha etkin işlemesi amacıyla DFİF'e yeterli kaynak aktarılacaktır.
29. İhracatı artırabilmek için serbest bölge imkanlarından yararlanılacak, mevcut serbest bölgelerin altyapıları geliştirilecek ve sektörel ihtisaslaşmaya ağırlık verilecektir.
30. Dış ticarete ilişkin düzenlemelerde, üretim ve ihracata yönelik desteklerin belirlenmesinde, uluslararası yükümlülükler dikkate alınacaktır.
31. İthalatın haksız rekabete neden olmaması, ülke standartları ve sağlık koşullarına uygun olması ve çevreye zarar vermemesi için GATT ve AT ilke ve kurallarına uygun gerekli düzenlemeler yapılacak ve bu konudaki uygulamalara etkinlik kazandırılacaktır.
32. Ekonominin dünya ekonomisiyle entegrasyonunda, dış pazar payının artırılmasında, teknoloji temininde ve dış kaynak sağlanmasında önemli bir işlevi olan yabancı sermaye girişini hızlandırıcı bir ortamın yaratılmasına özen gösterilecektir.
33. Önemli altyapı yatırımlarının Yap-İşlet-Devret ve benzeri modeller çerçevesinde gerçekleştirilmesinde yabancı sermaye katkısından azami ölçüde yararlanılacaktır. Türk müteahhit ve yatırımcılarının ülke dışında yatırım yapmaları teşvik edilecek, yurt içi yatırım imkanlarının yurt dışında en iyi şekilde tanıtılması için gerekli çalışmalar yapılacaktır.
34. Sermayenin tabana yaygınlaştırılması, gelir dağılımının iyileştirilmesi ve istihdam sorunlarının çözümünde araç olarak kullanılan küçük ve orta boy işletmelerin desteklenmesi politikalarına ağırlık verilecektir.
35. 1999 yılında uygulanacak para politikasının temel amacı fiyat istikrarını sağlamak ve mali piyasaların serbest piyasa kuralları çerçevesinde gelişmesini ve derinleşmesini sağlamaktır. Bu amaçla Merkez Bankası Hazine Müsteşarlığı'nın borçlanma programıyla ve makro ekonomik hedeflerle uyumlu para programı hazırlayarak uygulayacaktır.
36. Avrupa Birliği mevzuatı ile uluslararası standartlar dikkate alınarak, mali sistemin denetimi, sisteme giriş ve çıkışların kontrolü de yetkileri dahilinde olan ve Bankacılık, Sigortacılık ve diğer mali kurumları kapsayan özerk yapıda Mali Sektör Yüksek Kurulu kurulacaktır.

PROJE ADI: EĞİTİM REFORMU

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDİNASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BİTİŞ YILI
3797 sayılı Milli Eğitim Bakanlığı Teşkilat Kanunu'nun yeniden düzenlenmesi.	Milli Eğitim Bak.	-Maliye Bak. -Devlet Personel Bşk.	Eğitimde yönetimin etkinleştirilmesi amacıyla 3797 sayılı Kanun'da değişiklik yapan Tasarı TBMM'ne sunulacaktır.	1999
Öğrencilerin eğitim harcamalarına katılımlarının sağlanması amacıyla Kanun Tasarısı hazırlanması.	Milli Eğitim Bak.	Maliye Bak.	8 yıllık zorunlu temel eğitim dışında kalan ortaöğretim kademesindeki öğrencilerin eğitim harcamalarına katılımını sağlayan hukuki düzenleme çalışmaları başlatılacaktır.	1999
625 sayılı Özel Öğretim Kurumları Kanunu'nun yeniden düzenlenmesi	Milli Eğitim Bak.	Maliye Bak.	625 sayılı Kanun'da ihtiyaç duyulan değişikliklerle ilgili Kanun Tasarısı TBMM'ne sunulacaktır.	1999
Okul Öncesi Eğitim Kanun Tasarısı'nın hazırlanması.	Milli Eğitim Bak.	-Sağlık Bak. -SHÇEK Gn. Md.	Değişik kurumların farklı mevzuatla yürüttüğü okulöncesi eğitim sisteminde bütünlüğü sağlamak amacıyla Okul Öncesi Eğitim Kanun Tasarısı Taslağı hazırlanacaktır.	1999
4359 sayılı Kanun gereği; ilgili yönetmeliklerin yayımlanarak uygulamaya konulması.	Milli Eğitim Bak.	-Maliye Bak. -Devlet Personel Bşk.	4359 sayılı Kanun ile ilgili yönetmelikler yayımlanarak uygulamaya konulacaktır.	1999
3308 sayılı Çıraklık ve Meslek Eğitimi Kanunu'nun yeniden düzenlenmesi.	Milli Eğitim Bak.	-TOBB -TESK -TİSK	1999 yılında toplanacak Milli Eğitim Şurası'nı müteakip son hali verilerek TBMM'ne sunulacaktır.	1999
Meslek Standartları Kurumu Kanunu'nun hazırlanması.	İş ve İşçi Bulma Kurumu Gn. Md.	-Milli Eğitim Bak. -TOBB -TESK -TİSK	Meslek Standartları Kurumu kurulması ile ilgili Kanun Tasarısı Taslağı TBMM'ne sunulacaktır.	1999
2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu'nda değişiklik yapılması.	YÖK Bşk.	-Milli Eğitim Bak. -Üniversiteler	2547 sayılı Kanun'un iyileştirilmesi (Üniversite ve Fakültelerin yetkilerinin artırılması, kaynak yaratılması, üniversite-sanayi işbirliği) ile ilgili düzenlemeler yapan Tasarı hazırlanarak TBMM'ne sunulacaktır.	1999

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDİNASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BİTİŞ YILI
2809 sayılı Yükseköğretim Teşkilat Kanunu'nda değişiklik yapılması.	YÖK Bşk.	-Milli Eğitim Bak. -Üniversiteler	Üniversite kurulmasında Fen, Edebiyat veya Fen-Edebiyat Fakültesi kurulması zorunluluğunun kaldırılması hakkında mevzuat değişikliği çalışmaları başlatılacaktır.	1999
3289 sayılı Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanunda değişiklik yapılması ve Federasyonlarla ilgili mevzuat düzenlemelerinin gerçekleştirilmesi.	İlgili Devlet Bak.	Gençlik ve Spor Gn. Md.	Yeni bir teşkilatlanmayı gerçekleştirmek amacıyla gerekli mevzuat değişikliği çalışmaları hızlandırılacaktır.	1999
Vakıflar Genel Müdürlüğü Teşkilat ve Görevleri Hakkında 227 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'de değişiklik yapılması.	Vakıflar Gn. Md.		Vakıf eserlerinin bakım ve onarımını kolaylaştıracak mali ve hukuki düzenlemeleri içeren mevzuat değişikliği çalışmaları sonuçlandırılacaktır.	1999
2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıkları Kanunu'nda değişiklik yapılması.	Kültür Bak.		Kültür ve tabiat varlıklarının korunmasını ve kişilerin bunlarla ilgili haklarını düzenleyen mevzuat değişikliği çalışmaları sonuçlandırılacaktır.	1999
5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nun 33. Maddesinde değişiklik yapılması.	Kültür Bak.		Yayıncılığın gelişmesi ve telif haklarının desteklenmesini öngören değişiklik çalışmaları sonuçlandırılacaktır.	1999
Serbest zamanların değerlendirilmesi alanında insangücü ihtiyacının karşılanması amacıyla üniversitelerde rekreasyon anabilim dalı açma çalışmalarının başlatılması.	YÖK Bşk.	Üniversiteler	Serbest zamanların değerlendirilmesi, yönlendirici insangücü ile mümkündür. Bu insangücü ihtiyacının bir bölümünün sistematik şekilde karşılanabilmesi için üniversitelerde rekreasyon anabilim dalı açılması gerekmektedir.	Plan Dönemi

PROJE ADI: NÜFUS VE AİLE PLANLAMASI

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDİNASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BİTİŞ YILI
Hayati olayları kayda geçiren mevcut sistemin, güvenilir ve çok amaçlı bilgi üretebilecek şekilde yeniden yapılandırılması.	İçişleri Bak.	-H.Ü. Nüfus Etüt. Ens. -DPT Müst. -DİE Bşk. -Üniversiteler -TODAİE Gn. Md.	Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü'nün yeniden örgütlenmesi ile ilgili çalışmalar başlatılacaktır.	1999
Nüfus ve aile planlaması hizmetlerini koordine etmek, yönlendirmek ve gerekli denetimi sağlamak amacıyla bir üst kurulun oluşturulması.	İlgili Devlet Bak.	İlgili Kamu, Özel ve Gönüllü Kuruluşlar	Ülkemizde aile planlaması ve nüfus hizmetlerinin sunumunda, devamlılığın ve koordinasyonun sağlanmasında etkili olabilecek bir üst kurulun oluşturulabilmesi için çalışmalar başlatılacaktır.	1999
Ülkemize göç eden ve iltica edenlerin niteliklerinin tespiti ve bunlarla ilgili politika ve uygulamaların koordinasyonu.	İlgili Devlet Bak.	-İçişleri Bak. -Bayınd. ve İskan Bak. -Emniyet Gn. Md. -DPT Müst. -Köy Hizmetleri Gn. Md.	Göç yolu ile gelen, iltica eden ve vatandaşlığa geçenlerin, demografik, ekonomik ve sosyal niteliklerinin tespiti ve bu kişilere götürülecek hizmetlerin koordinasyonu ile ilgili çalışmalar başlatılacaktır.	Plan Dönemi
Alandaki istatistik çalışmalarına, kamu ve belediye hizmetlerine temel teşkil eden numaralamaya dayalı, ülke çapında güncel adres kütüğünün oluşturulması, numaralamaya ilişkin mevzuatın yeniden gözden geçirilerek, uygulamayı kolaylaştırıcı yönde düzenlenmesi ve adres standartlarının geliştirilmesi.	DİE Bşk.	-İçişleri Bak. -Belediyeler	Belediyeler tarafından yeniden oluşturulan numaralama cetvellerinin güncelleştirilmesi, meydana gelen değişikliklerin düzenli olarak Devlet İstatistik Enstitüsü'ne bildirilmesi sağlanacaktır.	Plan Dönemi
Çocuğun çalışma yaşamında korunması.	Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bak.	-TESK -Türk-İş	1475 sayılı İş Kanunu'nun 5. maddesi uyarınca kapsam dışı bırakılan 3 kişiye kadar işçi çalıştıran 507 sayılı Kanun kapsamındaki işyerlerinin, İş Kanunu kapsamına alınması da dahil olmak üzere, 1475 sayılı Kanun'da çalışan çocuklar lehine yapılacak yasal düzenleme hazırlık çalışmaları tamamlanacaktır.	1999

PROJE ADI: NÜFUS VE AİLE PLANLAMASI (DEVAMI)

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDİNASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BİTİŞ YILI
Çocuğun yasal korunması	SHÇEK Gn. Md.	-Emniyet Gn. Md. -Jandarma Gn. K.lığı	Suç işlemiş, suça maruz kalmış, kimsesiz, terk edilmiş çocuklardan polise intikal etmiş olanlarla ilgili yasal işlemler devam ederken bu çocuklarla uzman personelin ilgilenmesini öngören protokolün Emniyet Genel Müdürlüğü ile Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu tarafından sürdürülen hazırlık çalışmaları tamamlanacak, benzer bir protokolün jandarmaya intikal eden çocuklar için de hazırlanması için çalışmalar başlatılacaktır.	1999
Çocuğun yasal korunması.	Adalet Bak.		Tutuklu çocukların tamamının, yetişkin tutuklu ve hükümlülerin bulunduğu kurumlardan ayrı kurumlarda bakımı, eğitimi ve rehabilitasyonu sağlanacaktır.	Plan Dönemi
Özel ilgi ve eğitime ihtiyacı olan çocukların korunması.	Milli Eğitim Bak.	-Sağlık Bak. -SHÇEK Gn. Md. -Aile Araş. Kur. Bşk. -YÖK Bşk.	Özel ilgi ve eğitime ihtiyacı olan çocukların ve ailelerinin ihtiyaçlarına cevap verebilecek eğitim, rehabilitasyon ve danışmanlık hizmetlerinin karşılanması sağlanacaktır.	Plan Dönemi

PROJE ADI: SAĞLIK REFORMU

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDİNASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BİTİŞ YILI
Kamu Sağlığı Kanunu.	Sağlık Bak.	-Maliye Bak. -Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bak. -DPT Müst. -YÖK Bşk.	Kanun Tasarısı Taslağı çalışmaları tamamlanacaktır.	1999
Hastane ve Sağlık İşletmeleri Kanunu.	Sağlık Bak.	-Maliye Bak. -Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bak. -DPT Müst. -YÖK Bşk.	Kanun Tasarısı TBMM'ne sunulacaktır.	Plan Dönemi
Temel Sağlık Hizmetlerinin Tedavi Hizmetlerine Entegrasyonu Kanunu	Sağlık Bak.	-Maliye Bak. -Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bak. -DPT Müst. -YÖK Bşk.	Kanun Tasarısı Taslağı çalışmaları sonuçlandırılacaktır.	Plan Dönemi
Kişisel Sağlık Sigortası Sistemi ve Sağlık Sigortası İdaresi Başkanlığı Kuruluşu ve İşleyiş Kanunu.	Sağlık Bak.	-Maliye Bak. -Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bak. -DPT Müst.	TBMM'ne sunulan Tasarının kanunlaşması beklenmektedir.	1999
Sağlık Bakanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun'un hazırlanması.	Sağlık Bak.	-Maliye Bak. -DPT Müst.	Kanun Tasarısı Taslağı hazırlanacaktır.	1999
Ebelik ve Ebeler Birliği Kanunu'nun hazırlanması.	Sağlık Bak.	-Maliye Bak. -Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bak. -DPT Müst. -YÖK Bşk.	Kanun Tasarısı Taslağı çalışmaları tamamlanacaktır.	1999

PROJE ADI: SAĞLIK REFORMU (DEVAMI)

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDİNASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BİTİŞ YILI
Hemşire ve Hemşireler Birliği Kanunu'nun hazırlanması.	Sağlık Bak.	-Maliye Bak. -Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bak. -DPT Müst. -YÖK Bşk.	Kanun Tasarısı TBMM'ne sunulacaktır.	1999
Refik Saydam Ulusal Sağlık Araştırma Kurumu Kanunu'nun hazırlanması.	Sağlık Bak.	-Maliye Bak. -Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bak. -DPT Müst. -YÖK Bşk.	Kanun Tasarısı Taslağı çalışmaları tamamlanacaktır.	1999
Özel Hastaneler Kanunu .	Sağlık Bak.	-Maliye Bak. -Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bak. -DPT Müst. -YÖK Bşk.	Kanun Tasarısı Taslağı ile ilgili çalışmalar tamamlanacaktır.	1999

PROJE ADI: İSTİHDAM VE İŞGÜCÜ PİYASASINDA ETKİNLİĞİN ARTIRILMASI PROJESİ

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDİNASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BİTİŞ YILI
İstihdamı kısıtlayıcı bir etki yapan ve kayıt dışı çalışmanın büyümesine neden olan istihdamla ilgili aşırı yük ve kesintilerin azaltılması.	Maliye Bak.	-DPT Müst. -Hazine Müst.	3320 sayılı Memurlar ve İşçiler ile Bunların Emeklilerine Konut Edindirme Yardımı Yapılması Hakkında Kanun ve 3417 sayılı Çalışanların Tasarrufa Teşvik Edilmesi ve Bu Tasarrufların Değerlendirilmesine Dair Kanun gözden geçirilecektir.	1999
Standart dışı çalışma biçimlerinin düzenlenmesi.	Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bak.	-Maliye Bak. -Devlet Personel Bşk. -SSK Gn. Md. -İİBK Gn. Md. - İşçi ve İşveren Sendikaları Konfed.	Standart dışı çalışma biçimlerinin hukuki düzenlemeye kavuşturulmasına yönelik olarak yapılacak düzenlemelerin boyutlarını ve ilkelerini belirleyen ve mutabakat altına alan ön çalışmalar tamamlanacaktır.	1999
Çalışma mevzuatının Anayasaya uyulanması.	Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bak.	-İlgili Bakanlık ve Kuruluşlar	Anayasa değişikliğinin ve onaylanan ILO sözleşmelerinin çalışma mevzuatına yansıtılmasını sağlayacak çalışmalar yapılacaktır.	1999
İşçi sağlığı ve iş güvenliği mevzuatının yenilenmesi.	Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bak.	-Sağlık Bak. -Sanayi ve Ticaret Bak. -Çevre Bak. -SSK Gn. Md. - İşçi ve İşveren Sendikaları Konfed.	İşçi sağlığı ve iş güvenliği mevzuatının teknolojik gelişmeleri izleyebilecek esnekliğe kavuşturulması için mevcut sistemde yapılması gereken değişiklikler sosyal tarafların da katkıları sağlanarak belirlenecek ve bir proje haline getirilecektir.	1999
Tarım İş Kanunu Tasarısının hazırlanması.	Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bak.	-Tarım ve Köyşleri Bak. -Orman Bak.	Tarım kesiminde ücretli çalışanları kapsayacak bir Tarım İş Kanununun prensipleri sosyal tarafların görüşleri de dikkate alınarak kesinleştirilecektir. Bu düzenlemenin gerektirdiği diğer mevzuat değişiklikleri de bu çerçevede belirlenecektir.	1999
Mevsimlik geçici işçilerin sosyal güvenlik haklarının ve çalışma sürelerinin düzenlenmesi.	-Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bak. -Maliye Bak.	Mevsimlik işçi çalıştıran ilgili kamu kurum ve kuruluşları	Mevsimlik geçici işçilerin üretkenliklerinin artırılması ve çalışma sürelerinin uzatılmasıyla, sosyal güvenlik haklarından daha fazla faydalanmaları sağlanacaktır.	1999

PROJE ADI: İSTİHDAM VE İŞGÜCÜ PİYASASINDA ETKİNLİĞİN ARTIRILMASI PROJESİ (DEVAMI)

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDİNASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BİTİŞ YILI
Asgari ücret tespit yönteminin yeniden belirlenmesi.	Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bak.	-Tarım ve Köyşleri Bak. -Sanayi ve Ticaret Bak. -Orman Bak. -DPT Müst. -Hazine Müst. -DİE Bşk. -İşçi ve İşveren Sen. Konf. -TZOB -Tarım ve Orman iş kolunda kurulu en çok üyesi bulunan işçi sendikası	Asgari ücret tespit yöntemleri konusunda ilgili kuruluşlar görüş oluşturmuşlardır. Bu çerçevede mevzuatta gerekli düzenlemeler yapılacaktır.	1999
İİBK'nın çağdaş istihdam hizmetlerini yerine getirebilecek şekilde yeniden örgütlenmesi ve özel istihdam bürolarının faaliyete geçirilmesine imkan ve-ren Kanun Tasarısının TBMM'ne sunulması	Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bak.	-İİBK Gn. Md.	İİBK yeniden yapılandırılacak ve işyerleştirme hizmetlerinde etkinliğin artırılması amacıyla Özel İstihdam Bürolarının faaliyet göstermelerineimkan veren İş-Kur Yasa Tasarısı TBMM'ne sunulacaktır.	1999
Meslek Standartları Sınav ve Belgelendirme Kurumu Kanun Tasarısının TBMM'ne sunulması	Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bak.	-Milli Eğitim Bak. -İİBK Gn. Md. -DPT Müst. -TOBB -TESK -TİSK -Türk-İş	Devlet, İşçi ve İşveren Kesiminin uzlaşmasıyla hazırlanan Meslek Standartları Sınav ve Belgelendirme Kurumu Kanun Tasarısı TBMM'ne sunulacaktır.	1999

PROJE ADI: İSTİHDAM VE İŞGÜCÜ PİYASASINDA ETKİNLİĞİN ARTIRILMASI PROJESİ (DEVAMI)

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDİNASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BİTİŞ YILI
Türkiye'deki yabancı uyrukluların İstihdamı ile ilgili mevzuatın günün koşullarına göre yeniden düzenlenmesi	-İçişleri Bak. -Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bak. -Adalet Bak.	-Dışişleri Bak. -Milli Eğitim Bak. -Turizm Bak. -Hazine Müst.	Yabancıların istihdamı değişik kanunlarla düzen-lenmiş eski ve çok uzun bir liste oluşturulduğundan, yabancı uyrukluların hak ve yükümlülüklerine ilişkin farklı kanuni düzenlemeler Bakanlıklararası bir grupta değerlendirilecek, 1999 yılı içerisinde bir bütün haline getirilmesi ve bu alandaki diğer mevzuatla ilişkilendirilmesi sağlanacaktır.	1999
Yurtdışında bulunan yurttaşlarımızın oylarını bulundukları ülkelerde kullanabilmeleri için gerekli yasal düzenlemeler yapılacaktır.	-İlgili Devlet Bak. -Adalet Bak.	-Çalış. ve Sos. Güvenlik Bak. -Dışişleri Bak. -İçişleri Bak.	Yurtdışında bulunan vatandaşlarımızın bulundukları ülkelerde oy kullanarak politik katılımları sağlanacaktır.	1999
TRT-INT'ın yurtdışında yaşayan vatandaşlarımızın beklentilerine yönelik özel programlar yapabilmesi ve yayınların Avustralya'da da izlenebilmesi için gerekli düzenlemeler yapılacaktır.	-İlgili Devlet Bak. -TRT	-Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bak. -Dışişleri Bak. -Ulaştırma Bak. -DPT Müst. -Üniversiteler -Sivil Toplum Örgütleri -Bankalar	TRT-INT esas olmak üzere, yurtdışına yayın yapan televizyon kanallarının da mümkün olduğunca yurt-dışında yaşayan vatandaşlarımızı sosyal ve kültürel alanlarda destekleyecek, özellikle çalışanlara yönelik programlarla bilgilendirecek ve yol gösterecek içerikli yayınlara kavuşturulması ve yayınların Avustralya'da da izlenebilmesi için gerekli önlemlerin alınması ve bölgesel yayın-yapım merkezlerinin kurulması sağlanacaktır.	Plan Dönemi
TRT-INT'ın yurtdışında yaşayan vatandaşlarımızın beklentilerine yönelik özel programlar yapabilmesi ve yayınların Avustralya'da da izlenebilmesi için gerekli düzenlemeler yapılacaktır.	-İlgili Devlet Bak. -TRT	-Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bak. -Dışişleri Bak. -Ulaştırma Bak. -DPT Müst. -Üniversiteler -Sivil Toplum Örgütleri -Bankalar	TRT-INT esas olmak üzere, yurtdışına yayın yapan televizyon kanallarının da mümkün olduğunca yurtdışında yaşayan vatandaşlarımızı sosyal ve kültürel alanlarda destekleyecek, özellikle çalışanlara yönelik programlarla bilgilendirecek ve yol gösterecek içerikli yayınlara kavuşturulması ve yayınların Avustralya'da da izlenebilmesi için gerekli önlemlerin alınması ve bölgesel yayın-yapım merkezlerinin kurulması sağlanacaktır.	Plan Dönemi

PROJE ADI: TARIMSAL POLİTİKALARLA İLGİLİ YAPISAL DEĞİŞİM PROJESİ

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDİNASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BİTİŞ YILI
Tarım Satış Kooperatifleri Birlikleri yönetimlerinin özerkleştirilmesi, tesislerinin şirketleştirilmesi, kooperatifçilik işlevlerinin güçlendirilmesi.	Sanayi ve Ticaret Bak.	-Tarım ve Köyşleri Bak. -Tarım Satış Koop. Bir.	Tarım Satış Kooperatifleri Birlikleri'nin yönetimleri özerkleştirilerek ortaklarına daha iyi hizmet verebilmeleri, kooperatifçilik hizmetlerini daha etkili bir şekilde yerine getirmeleri ve kendilerine ait işleme tesislerinin şirketleşmesi sağlanacaktır. Bu amaçla hazırlanan yasa taslağı üzerindeki çalışmalar tamamlanacaktır.	1999
Tarımda Yeniden Yapılanma Kurulunun oluşturulması.	Tarım ve Köyşleri Bak.	-Sanayi ve Ticaret Bak. -DPT Müst. -Dış Tic. Müst. -Hazine Müst. -T.C. Ziraat Bankası -TZOB -İlgili Sanayi Dernekleri -Üretici Örgütleri	Tarım sektöründe politikaları belirleyici ve faaliyetleri yönlendirici karar almak ve koordinasyon sağlamak üzere kamu ve özel sektör temsilcilerinin katılacakları yetkili bir Kurul oluşturulacaktır.	1999
Tütün Tarımının Düzenlenmesi ile ilgili çeşitli kanunlarda yeni düzenlemelerin yapılması.	Tekel Gn. Md.	-Tarım ve Köyşleri Bak. -Sanayi ve Ticaret Bak. -TZOB	1177 sayılı Tütün ve Tütün Tekeli Kanununun 38. maddesi ile diğer 4 maddesi 1986 yılında yürürlükten kaldırılarak Türkiye'de tütün tekeline son verilmiştir. Buna rağmen Kanunun tütünle ilgili faaliyetleri ve işlemleri düzenleyen bütün hükümleri yürürlüktedir. Devlet tekelinin var olduğu şartlara göre kanunda yer verilmiş olan bu hükümlerin çoğu tütün tekeli kalktığı için işlerliğini kaybetmiştir. Ayrıca Avrupa Topluluğu Mevzuatı ile Türk Mevzuatı arasında uyum sağlamak amacıyla 1177 sayılı Tütün ve Tütün Tekeli Kanunu ile tütünle ilgili 1196 sayılı ve 196 sayılı Kanunlar günün şartlarına uygun hale getirilecektir.	1999

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDİNASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BİTİŞ YILI
Üretici Birliklerinin kurulması için mevzuatın hazırlanması.	Tarım ve Köyşleri Bak.	-Sanayi ve Ticaret Bak. -TZOB -Kooperatifler	Üreticilerin ilgi alanına giren ürünlerin üretim ve pazarlanması konularında devletten bağımsız olarak üreticilere hizmet verebilecek ve tarım politikalarının belirlenmesinde etkin rol oynayacak üretici örgütlerinin oluşturulması için hazırlanan yasa taslağı üzerindeki çalışmalar tamamlanacaktır.	1999
Türkiye Ziraat Odaları Birliğinin demokratik bir yapıya kavuşturulması.	TZOB	-Tarım ve Köyşleri Bak. -Sanayi ve Ticaret Bak.	Ziraat Odalarının demokratik bir yönetim yapısına kavuşması ve görevlerini etkin bir şekilde yerine getirebilmesine ortam yaratılacaktır. Kanun değişikliği TBMM Tarım Komisyonu'nun gündemindedir.	1999
Tarım ve Köyşleri Bakanlığının yeniden organize edilmesi.	Tarım ve Köyşleri Bak.		Tarım ve Köyşleri Bakanlığı'nın Yeniden Organizasyonu ile ilgili Yasa Tasarısı "Tarımsal Politikalarla İlgili Yapısal Değişim Projesi" kapsamında Bakanlığın üstleneceği görevler, yem denetiminin geliştirilmesi ve 560 sayılı KHK kapsamında gıda denetimi konusundaki görevler de dikkate alınarak yeniden hazırlanacaktır.	1999
Ürün Borsaları ile ilgili yasal alt yapının oluşturulması.	-Sanayi ve Ticaret Bak. -SPK Bşk.	TOBB	Ürün Borsalarında vadeli işlemler yapılabilmesi için "5590 Sayılı Kanuna bir Madde Eklenmesine Dair 4233 Sayılı Kanun" ve "Sermaye Piyasası Kanunu"nda gerekli değişiklikler tamamlanacaktır.	1999
Şeker sanayiinin özelleştirilmesi ile ilgili Şeker Kanunu'nda geçerliliğini kaybeden hükümlerin kaldırılması ve Kanun'un günün koşullarına göre yeniden düzenlenmesi.	Sanayi ve Ticaret Bak.	-T.Şeker Fab. A.Ş. -Özel Şeker Fabrikaları	6747 sayılı Kanunun halen uygulanan Teşvik ve Özelleştirme Politikaları ve 233 sayılı KHK ile çelişen hükümlerinin değiştirilmesi için hazırlanan yasa taslağı üzerindeki çalışmalar tamamlanacaktır.	1999

PROJE ADI: TARIMSAL POLİTİKALARLA İLGİLİ YAPISAL DEĞİŞİM PROJESİ (DEVAMI)

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDİNASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BİTİŞ YILI
Tarım Ürünleri Sigortası Kanunu'nun çıkarılması.	Hazine Müst.	-Tarım ve Köyşleri Bak. -Maliye Bak. -DPT Müst. -Tarım Sigortaları Vakfı -Milli Reasürans Şirketi -TZOB -T.C. Ziraat Bankası	Kanun Taslağı hazırlanacak ve 5254 sayılı Muhtaç Çiftçilere Tohumluk Yardımı ve 2090 sayılı Tabii Afetlere Maruz Kalan Çiftçilere Devlet Yardımı hakkında Kanunların ilgili maddeleri yeniden düzenlenecektir.	1999

PROJE ADI: SANAYİLEŞME YAKLAŞIMI (MADENCİLİK)

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDİNASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BİTİŞ YILI
Maden Yasası Revizyonu.	Enerji ve Tabii Kaynaklar Bak. (Maden İşleri Gn. Md.)	-İçişleri Bak. -Maliye Bak. -Çevre Bak. -Orman Bak. -Tarım Bak. -DPT Müst. -Tekel Gn. Md. -İlgili Meslek Odaları -Madencilikle ilgili Vakıf ve Dernekler	Madencilikte mevzuat birliğinin sağlanması amaçlanmaktadır. 3213 sayılı Maden Kanunu'nun, 3078 sayılı Tuz Kanunu ve Taş Ocakçılığı Nizamnamesi ile düzenlenen hususları da kapsayacak şekilde revize edilmesine yönelik çalışmalara devam edilecektir.	Plan Dönemi
Jeotermal Enerji Kaynakları Yasası'nın çıkarılması.	Enerji ve Tabii Kaynaklar Bak. (Maden İşleri Gn. Md.)	-DPT Müst. -MTA -TPAO -EİE -Enerji ve Tabii Kayn. Bak. (Enerji İşleri Gn. Md.)	Jeotermal enerjinin aranması, üretilmesi ve işletilmesi konusundaki yasal boşluğun giderilmesi ve kaynakların daha etkin değerlendirilebilmesi için uygun ortamın yaratılması amaçlanmaktadır. Hazırlanan yasa tasarısına son şeklinin verilmesi çalışmalarına devam edilecektir.	Plan Dönemi

PROJE ADI: SANAYİLEŞME YAKLAŞIMI (MADENCİLİK) (DEVAMI)

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDİNASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BİTİŞ YILI
MTA Kuruluş Yasası'nın Revizyonu.	MTA Gn. Md.	-Enerji ve Tabii Kay. Bak. -Maliye Bak. -DPT Müst. -Dev.Per.Bşk. -TKİ -ETİBANK -TTK -TDÇİ -İlgili Meslek Odaları -Madencilikle İlgili Vakıf ve Dernekler	2804 sayılı MTA Kuruluş Yasası revize edilerek MTA'nın yeniden yapılandırılmasıyla, madenciliğin altyapısının geliştirilmesi konusunda verimlilik ve etkinliğin artırılması amaçlanmaktadır. MTA Gn. Md.'nün Bakanlık onayı ile yurtdışında arama ve araştırma yapabilmesine ilişkin olarak Kuruluş Yasası'nda gerekli düzenlemeler yapılmıştır. Söz konusu Yasanın revize edilmesi çalışmalarına devam edilecektir.	Plan Dönemi
MTA'da oluşturulan Sondaj Karot Bilgi Bankası'na düzenli veri akışının sağlanması amacıyla, yasal veya kurumsal düzenleme yapılması.	MTA Gn. Md.	-Enerji ve Tabii Kay. Bak. -DPT Müst. -TPAO -ETİBANK -TKİ -TTK -EİE -DSİ -TCK -Köy Hizmetleri Gn. Md. -TDÇİ -KBİ	Değişik amaçlarla yapılan sondajlardan en yüksek faydanın elde edilmesi suretiyle, kaynak tasarrufu sağlanması amaçlanmaktadır. Bilgi Bankası'nın proje çalışmaları 1998 yılı içinde tamamlanarak, 1999 yılında inşaat yapımına geçilecektir. Bu çerçevede yasal düzenleme gerekliliği ve kurumsal düzenleme imkanları araştırılacaktır.	Plan Dönemi

PROJE ADI: SANAYİLEŞME YAKLAŞIMI (İMALAT SANAYİİ)

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDİNASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BİTİŞ YILI
Akreditasyon Kurumunun yasal olarak kurulması.	-Sanayi ve Ticaret Bak. -Dış Ticaret Müst. -TSE -TÜBİTAK	-Başbakanlık -DPT Müst.	İhracatımızda teknik engel olarak kullanılabilecek akreditasyon sistemi eksikliğinin giderilmesi için Akreditasyon Kurumunun oluşturulması amacıyla hazırlanan kanun tasarısı TBMM'ne sunulmuştur.	1999
Ürünlerle İlişkin Teknik Mevzuatın Hazırlanması ve Uygulanmasına Dair Kanun Tasarısının hazırlanması.	Dış Ticaret Müst.	-Sanayi ve Ticaret Bak. -DPT Müst. -TSE	AT'nin standardizasyon, ölçme, kalite, akreditasyon, test ve belgelendirme konularındaki mevzuatının, mevzuatımıza dahil edilmesi amacıyla Ürünlerle İlişkin Teknik Mevzuatın Hazırlanması ve Uygulanmasına Dair Kanun Tasarısı'nın hazırlanması çalışmaları tamamlanacaktır.	1999
Gıdaların Üretimi, Tüketimi ve Denetlenmesine Dair 560 sayılı KHK'nin yasalaşması.	-Tarım ve Köyşleri Bak. -Sağlık Bak.	İçişleri Bak.	560 Sayılı KHK'nin yasalaşması öngörülmektedir. Tarım ve Köyşleri Bakanlığında mevcut idari yapının yeniden düzenlenmesi gerekmektedir. Bakanlığın yeniden yapılandırılması Tarımsal Politikalarla İlgili Yapısal Değişim Projesi kapsamında yürütülmektedir.	1999
Yan sanayi mevzuat çalışmaları.	Sanayi ve Ticaret Bak.	-TOBB	Büyük sanayi-yan sanayi ilişkilerinin yasal esaslara bağlanması.	1999
KOBİ'lerin sermaye piyasasına girişlerinin kolaylaştırılması.	SPK Bşk.	-Sanayi ve Ticaret Bak.	KOBİ'lerin sermaye piyasasından kaynak sağlayabilmeleri.	1999

PROJE ADI: BİLİM VE TEKNOLOJİDE ATILIM PROJESİ

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDİNASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BİTİŞ YILI
Risk Sermayesi Kanunu'nun çıkarılması.	Hazine Müst.	-Maliye Bak. -Sanayi ve Ticaret Bak. -DPT Müst. -TÜBİTAK -TOBB -TTGV -KOSGEB -SPK Bşk. -Vakıf Risk A.Ş.	AR-GE faaliyetlerini teşvik etmek, sanayinin üniversitelerle birlikte veya kendilerinin yapacakları AR-GE çalışmalarını teşvik etmek için ihtiyaç duyulan finansmanı temin etmek üzere Bilim ve Teknoloji Yüksek Kurulu'nun 11 sayılı ilgili kararı gözönünde bulundurularak Kanun Tasarısı Taslağı hazırlanacaktır.	1999
Teknopark ve Teknoloji Geliştirme Bölgeleri Kanunu'nun çıkarılması.	Sanayi ve Ticaret Bak.	-Maliye Bak. -DPT Müst. -TÜBİTAK -YÖK Bşk. -ODTÜ -İTÜ -Boğaziçi Üniversitesi -KOSGEB -TOBB	İleri teknoloji alanında AR-GE faaliyetinde bulunmak üzere, yeni teknoloji geliştirme bölgelerinin oluşturulması ve buralarda çalışan araştırmacı personel özlük haklarında iyileştirmeler yapılması için yürütülen Taslak hazırlama çalışmaları Bilim ve Teknoloji Yüksek Kurulu'nun 4 sayılı ilgili kararı çerçevesinde değerlendirilerek tamamlanacaktır.	1999
Araştırmacı Şirketlerin Mevzuatının hazırlanması.	ODTÜ	-Sanayi ve Ticaret Bak. -Hazine Müst. -DPT Müst. -TÜBİTAK -TOBB	AR-GE sonuçlarının sanayiye intikali için kurulacak şirketlerin teşvik edilmesi hususunda yeni mevzuat hazırlama çalışmaları tamamlanacaktır.	1999
Türkiye Metroloji Enstitüsü Kanunu'nun çıkarılması.	TÜBİTAK	-Sanayi ve Tic.Bak. -DPT Müst. -Türk Standartları Enst. -TOBB -KOSGEB	Birinci dereceden kalibrasyon hizmetlerini verecek şekilde yarı otonom bir Metroloji Merkezi'nin oluşturulması için bir Kanun Tasarısı Taslağı hazırlanacaktır.	1999

PROJE ADI: BİLİM VE TEKNOLOJİDE ATILIM PROJESİ (DEVAMI)

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDİNASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BİTİŞ YILI
Araştırmacı Personel Mevzuatı hazırlanması.	YÖK Bşk.	-Milli Eğitim Bak. -Maliye Bak. -Sanayi ve Ticaret Bak. -TÜBİTAK Başkanlığı -DPT Müst. -ODTÜ -İTÜ -Boğaziçi Üniversitesi -KOSGEB -TOBB	Bilim ve Teknoloji Yüksek Kurulu'nun ilgili kararı da gözönünde bulundurularak araştırmacı personel ihtiyacının karşılanmasına yönelik yeni bir mevzuat hazırlanarak 657 sayılı Kanun'da değişiklik öngören Taslak çalışmalarına başlanacaktır.	1999
Üniversite-Sanayi İşbirliği Mevzuatının çıkarılması.	Sanayi ve Ticaret Bak.	-Milli Eğitim Bak. -YÖK Bşk. -DPT Müst. -Hazine Müst. -TÜBİTAK -ODTÜ -İTÜ -Boğaziçi Üniversitesi -TOBB	2547 sayılı Kanun'da bu amaçla yapılacak değişiklikleri kapsayacak Kanun Tasarısı Taslağı çalışmaları tamamlanacaktır.	1999
Bilgi Ağları Kanunu'nun çıkarılması.	Ulaştırma Bak.	-Adalet Bak. -Sanayi ve Ticaret Bak. -Kültür Bakanlığı -TRT -YÖK Bşk. -Ankara Üniversitesi -Gazi Üniversitesi	Bilgi ağlarının kullanım ve yaygınlaştırılması ile gizliliğin korunmasını sağlayacak Bilgi Ağları Kanun Tasarısı Taslağı hazırlanacaktır.	1999

PROJE ADI: DIŞA AÇILMA VE DÜNYAYA ENTEGRASYON (AVRUPA BİRLİĞİNE UYUM) PROJESİ

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDİNASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BİTİŞ YILI
Topluluğun 3. ülkelere yönelik olarak uygulamakta olduğu tercihli ticaret rejimlerinin üstlenilmesine yönelik çalışmaların hızlandırılarak sürdürülmesi.	Dış Ticaret Müst.	-DPT Müst. -İlgili Kamu Kuruluşları	Gümrük birliğinin iyi işlemesi ve taraflar arasında herhangi bir trafik sapması yaratılmaması amacıyla, Topluluğun dış ticaret mevzuatına ve politikalarına uyum yükümlülüğü çerçevesinde, Türkiye'nin Topluluğun üçüncü ülkelere yönelik tercihli ticaret politikalarını üstlenmesi gerekmektedir.	Plan Dönemi
Topluluk Gümrük Kodunu esas alan yeni bir Gümrük Kanununun çıkarılması.	Gümrük Müst.		Gümrük birliğinin iyi işlemesi için, çıkarılacak yeni gümrük kanunu ile Topluluk gümrükleri ile Türk gümrüklerindeki uygulamalar arasında paralellik sağlanacaktır.	1999
Gümrük Müsteşarlığı Teşkilat Kanununun çıkarılması.	Gümrük Müst.		Çıkarılacak Gümrük Müsteşarlığı Teşkilat Kanunu ile Türk Gümrük idaresi, teşkilat ve altyapı alanlarında Topluluk sistemine uyumlu hale getirilecektir.	1999
3577 sayılı İthalatta Haksız Rekabetin Önlenmesi Hakkında Kanunda değişiklik yapılması.	Dış Ticaret Müst.		Bu değişiklik ile üçüncü ülkelerden yapılacak olan dampingli ve sübvansiyonlu ithalata karşı korunma, Topluluk sistemine uygun hale getirilecektir.	1999
6326 sayılı Petrol Kanununda değişiklik yapılması.	Enerji ve Tabii Kaynaklar Bak.		Petrol Kanunun 112 inci maddesinin 5 inci fıkrası değiştirilerek rafinerilerin rekabet gücünün korunması amaçlanmaktadır.	1999
3213 sayılı Maden Kanununda değişiklik yapılması.	Enerji ve Tabii Kaynaklar Bak.		Maden Kanununun 34 üncü maddesinin değiştirilerek, Madencilik Fonuna maden ithalatı ve ihracatından yapılan kesintinin kaldırılması amaçlanmaktadır.	1999
Türk tarım politikasının Topluluk tarım politikasına uyumunun muhtemel etkileri ve alınması gerekli tedbirlerin belirlenmesine yönelik çalışmalara devam edilmesi.	Tarım ve Köyşleri Bak.	-Maliye Bak. -Sanayi ve Ticaret Bak. -DPT Müst. -Dış Ticaret Müst. -Hazine Müst.	Türk tarım politikasının Avrupa Topluluğunun tarım politikasına yaklaştırılması hazırlıkları çerçevesinde, Türk tarımının AT tarım politikasına uyumunun muhtemel teknik, ekonomik ve sosyal etkileri belirlenecek ve bu etkilerin olumlu yönde gelişmesine imkan sağlayacak gerekli tedbirler ortaya konulacaktır.	1999

PROJE ADI: DIŞA AÇILMA VE DÜNYAYA ENTEGRASYON (AVRUPA BİRLİĞİNE UYUM) PROJESİ (DEVAMI)

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDİNASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BİTİŞ YILI
Türk tarım mevzuatının Topluluk tarım mevzuatına yaklaştırılmasına ilişkin çalışmalara devam edilmesi.	Tarım ve Köyşleri Bak.	-DPT Müst. -İlgili Kamu Kuruluşları	Türk tarım politikasının AT'nin tarım politikasına yaklaştırılması hazırlıkları çerçevesinde, tarım mevzuatının AT tarım mevzuatına yaklaştırılması çalışmaları hızlandırılacaktır.	1999
İşlenmiş tarım ürünlerindeki sanayi paylarının kaldırılması.	Dış Ticaret Müst.	-Tarım ve Köyşleri Bak. -DPT Müst..	1/95 sayılı OKK'da öngörülen takvime uygun şekilde işlenmiş tarım ürünleri sanayi payları ile ilgili gerekli düzenlemeler yapılacaktır.	1999
Teşebbüslere tanınan özel veya inhisari hakların tabi olduğu kuralların Topluluk mevzuatı ile uyumlu hale getirilmesi.	-Sanayi ve Tic. Bak. -İlgili Kamu Kuruluşları	DPT Müst.	1/95 sayılı OKK'nın 41 inci maddesinde öngörülen takvime uygun şekilde, bazı teşebbüslerin sahip oldukları imtiyazların tabi olduğu düzenlemeler AT normlarına göre gözden geçirilecektir.	1999
Ticari nitelikli tüm devlet tekellerinin, Avrupa Topluluğuna üye devlet vatandaşları ile Türk vatandaşları arasında, malların üretimi ve pazarlanması koşullarında ayırmacılık bulunmamasını temin edecek biçimde yeniden düzenlenmesi.	Dış Ticaret Müst.	DPT Müst.	1/95 sayılı OKK'nın 42 inci maddesi gereğince, program dönemi içerisinde Türkiye-AT Ortaklık Konseyi tarafından belirlenecek takvim ve koşullara uygun düzenlemeler yapılacaktır.	1999
AT'nin blok muafiyet tüzüklerine paralel düzenlemelerin uygulamaya konulmasına devam edilmesi.	Rekabet Kurumu	İlgili Kamu Kuruluşları	1/95 sayılı OKK md. 39 uyarınca blok muafiyet tüzükleri AT'de geçerli ilkelere uygun şekilde çıkarılacaktır.	1999
Tekstil ve konfeksiyon dışında kalan sektörlerdeki devlet yardımları mevzuatının, Topluluk mevzuatıyla uyumlaştırılması.	-Hazine Müst. -Dış Ticaret Müst.	-DPT Müst. -İlgili Kamu Kuruluşları	Bu doğrultuda, AR-GE, çevre, istihdam ve firmaların rehabilitasyonu gibi konulardaki yardımlar AT ile uyumlaştırılacak, Topluluğun hassas sektörleri ve KİT yardımları ile ilgili mevzuatına uygun düzenlemeler yapılacaktır.	1999

PROJE ADI: DIŞA AÇILMA VE DÜNYAYA ENTEGRASYON (AVRUPA BİRLİĞİNE UYUM) PROJESİ (DEVAMI)

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDİNASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BİTİŞ YILI
Az gelişmiş yörelerin kalkınmasını sağlayacak ve gümrük birliğinin gerektirdiği yapısal uyumu kolaylaştıracak, AT sistemine uygun devlet yardımlarının belirlenmesi.	-Sanayi ve Tic. Bak. -Hazine Müst. -Dış Ticaret Müst. -KOSGEB	-DPT Müst. -İlgili Kamu Kuruluşları	Bölgesel yardımlar, ilgili AT mevzuatındaki bölge tanımlama kriterleri ve azami tavanlar dikkate alınarak sürdürülecek, bunun için AT'nin bölgesel yardım kriterlerine uyum sağlanacaktır.	1999
5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nun AT mevzuatı ile uyumlu hale getirilmesi.	Kültür Bak.	-Adalet Bak. -DPT Müst.	Yapılacak değişiklikler ile AT mevzuatına uyum sağlanacaktır.	1999
3257 sayılı Sinema, Video ve Müzik Eserleri Kanunu'nda bazı değişikliklerin yapılması.	Kültür Bak.	-Adalet Bak. -DPT Müst.	Yapılacak değişiklikler ile AT mevzuatına uyum sağlanacaktır.	1999
Veri tabanlarının AT mevzuatına uygun şekilde korunmasının sağlanması.	Kültür Bakanlığı	-Adalet Bak. -DPT	1/95 sayılı OKK Ek 8 md.7/2 uyarınca veri tabanlarının korunması AT mevzuatına uygun şekilde düzenlenecektir.	1999
Kablo ve uydu yayınlarında eser sahibinin haklarının ve komşu hakların AT mevzuatına uygun şekilde korunmasının sağlanması.	Kültür Bakanlığı	-Adalet Bak. -DPT	1/95 sayılı OKK Ek 8 md.7/2 uyarınca kablo ve uydu yayınlarda eser sahibinin hakları ve komşu haklar AT mevzuatına uygun şekilde düzenlenecektir.	1999
Avrupa Patent Sözleşmesine Türkiye'nin katılımının sağlanması.	Türk Patent Ens.	Dışişleri Bak.	Patent verilmesi işlemlerinde işbirliğinin sağlanmasına yönelik bu sözleşmeye Türkiye'nin taraf olması sağlanacaktır.	1999
Marka Kanunlarının Harmonizasyonu Antlaşmasına Türkiye'nin katılımının sağlanması.	Türk Patent Ens.	Dışişleri Bak.	Markalara ilişkin mevzuatın uyumlu hale getirilmesine yönelik bu Antlaşmaya Türkiye'nin taraf olması sağlanacaktır.	1999
Bitki Türlerinin Korunması Hakkında UPOV Sözleşmesine Türkiye'nin katılımının sağlanması.	Tarım ve Köyişleri Bak.	Dışişleri Bak.	1/95 sayılı OKK, Ek 8, 7/1'e göre söz konusu Sözleşmeye gümrük birliğinin gerçekleşmesinden sonra en geç 3 yıl içinde Türkiye'nin katılma yükümlülüğü bulunmaktadır.	1999

PROJE ADI: DIŞA AÇILMA VE DÜNYAYA ENTEGRASYON (AVRUPA BİRLİĞİNE UYUM) PROJESİ (DEVAMI)

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDİNASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BİTİŞ YILI
Entegre devre topografyalarının korunması amacıyla hukuki düzenleme yapılması.	Türk Patent Ens.	DPT Müst.	1/95 sayılı OKK Ek 8 md. 7/2 uyarınca Türk hukukunda entegre devrelerin topografyalarının AT mevzuatına uygun olarak korunması sağlanacaktır.	1999
Biyoteknolojik buluşların korunması amacıyla hukuki düzenleme yapılması.	İlgili Kamu Kuruluşları	DPT Müst.	Uluslararası normlara göre biyolojik esaslara dayanan bitki ve hayvan yetiştirme usullerinin korunmasına ilişkin düzenleme yapılması sağlanacaktır.	1999
Bitki türlerinin korunması amacıyla hukuki düzenleme yapılması.	Tarım ve Köyşleri Bak.	DPT Müst.	1/95 sayılı OKK Ek 8 md. 7/2 uyarınca bitki türlerinin uluslararası normlara uygun olarak korunması sağlanacaktır.	1999
Know-how ve ticari sırların korunmasına ilişkin düzenlemelerin AB üyesi ülkelerin kabul ettiği esaslara göre gözden geçirilmesi.	-Adalet Bak. -Sanayi ve Ticaret Bak.	DPT Müst.	1/95 sayılı OKK Ek 8 md. 7/2 uyarınca know-how ve ticari sırların AT mevzuatına uygun bir şekilde korunması sağlanacaktır.	1999
Ticarette teknik engellerin kaldırılması amacıyla Türk mevzuatının AT mevzuatına uyum çalışmalarının hızlandırılması.	-DTM -İlgili Kamu Kuruluşları	DPT Müst.	Yapılacak mevzuat uyumuyla, Türkiye ile Topluluk arasında malların, teknik engellere konu olmaksızın serbest dolaşımının sağlanması temin edilecektir.	1999
2886 sayılı Devlet İhale Kanununda AT mevzuatına uygun değişikliklerin yapılması.	-Bayınd. ve İskan Bak. -Maliye Bak.	İlgili Kamu Kuruluşları	Topluluk ihale mevzuatının ana ilkeleri olarak Türk ihale mevzuatında yer alan rekabet, şeffaflık ve idarenin ihtiyaçlarının en uygun ve ekonomik biçimde karşılanması ilkelerinin tam olarak uygulanabilmesi ve ihale işlemleri ile ilgili hukuki denetimin sağlıklı işleyebilmesi amacıyla AT mevzuatına uygun değişikliklerin yapılması sağlanacaktır.	1999

PROJE ADI: DIŞA AÇILMA VE DÜNYAYA ENTEGRASYON (AVRUPA BİRLİĞİNE UYUM) PROJESİ (DEVAMI)

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDİNASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BİTİŞ YILI
Tüketicinin ekonomik çıkarlarının ve sağlık ve güvenliğinin korunmasına ilişkin mevzuatın AT mevzuatına yaklaştırılması amacıyla başlatılan çalışmaların sürdürülmesi.	-Sanayi ve Ticaret Bak. -Sağlık Bak. -Tarım ve Köyşleri Bak. -Çevre Bak.	-Adalet Bak. -DPT Müst. -İlgili Kamu ve Özel Kuruluşlar	Türkiye ile AT arasında, tüketicinin korunması alanındaki işbirliği, her iki tarafın da tüketicinin korunması ile ilgili sistemleri arasında bir denklik sağlanmasını hedeflediğinden, bu alanda AT mevzuatına uygun düzenlemeler yapılacaktır. Ayrıca, yapılacak düzenlemelerin Türk hukuk sisteminin genel esasları ile de uyum göstermesi gereklidir.	1999
Özel Tüketim Vergisi Kanununun yürürlüğe sokulması.	Maliye Bak.	DPT Müst.	Halen değişik ürünler üzerinde bulunan çok sayıdaki vergi ve benzeri kesintilerin ÖTV çatısı altında toplanarak vergide sadeleştirme sağlanacaktır.	1999
Türkiye'de uygulanan dolaylı vergi mevzuatının 1/95 sayılı OKK'da yer alan hükümler ışığında gözden geçirilmesi.	Maliye Bak.	DPT Müst.	AT mevzuatına uyum sağlanması amaçlanmaktadır.	1999
Avrupa Birliği'nin Bilim Teknoloji Çerçeve Programlarına Türkiye'nin daha etkin katılımına ilişkin çalışmaların hızlandırılması.	-Dışişleri Bak. -TÜBİTAK	DPT Müst.	AB'nin bilim ve teknoloji alanında geliştirilen Çerçeve Programları, özellikle Beşinci Programın uygulamaya konduğu alanlar incelenecek, Türkiye'nin VII. Plan hedefleri doğrultusunda katılım imkanları aranacaktır.	1999
Avrupa Çevre Ajansına katılımın sağlanabilmesi için gerekli çalışmaların hızlandırılması.	Çevre Bak.	-DPT Müst. -DİE Bşk.	Çevre konularında AT'ye üye ülkelerde mevcut verileri toplayan, uyumlu hale getiren ve üçüncü ülkelere de açık olan söz konusu Ajansa katılımın sağlanması için Çevre Bakanlığınca gerekli teknik altyapının hazırlanarak üyelik için girişimde bulunulması gerekmektedir.	1999
Türk çevre mevzuatının AT mevzuatına uyum çalışmalarının hızlandırılması.	Çevre Bak.	-Sağlık Bak. -Sanayi ve Tic. Bak. -Tarım ve Köyşleri Bak. -DPT Müst. -Dış Ticaret Müst.	Türkiye-AT Mevzuat Uyum Sürekli Ö.İ.K. Çevre Alt Komisyonu Raporu çerçevesinde uyum çalışmalarının hızlandırılması ihtiyacı vardır.	Plan Dönemi

PROJE ADI: DIŞA AÇILMA VE DÜNYAYA ENTEGRASYON (AVRUPA BİRLİĞİNE UYUM) PROJESİ (DEVAMI)

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDİNASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BİTİŞ YILI
30.9.1957 tarihli "Tehlikeli Maddelerin Karayoluyla Uluslararası Taşınması Hakkında Avrupa Anlaşması"na (ADR) Türkiye'nin katılımının sağlanması.	Ulaştırma Bak.	-Dışişleri Bak. -Çevre Bak. -Bayındırlık ve İskan Bak.	Bu Anlaşmaya katılım ile tehlikeli madde taşımacılığının uluslararası kurallarla uyumlaştırılması suretiyle yol ve can güvenliğinin artırılmasına katkıda bulunulması amaçlanmaktadır.	1999
1.7.1970 tarihli "Uluslararası Karayolu Taşımacılığı Yapan Taşıt Mürettebatının Çalışmasına İlişkin Avrupa Anlaşması"na (AETR) Türkiye'nin katılımının sağlanması.	Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bak.	-Dışişleri Bak. -Ulaştırma Bak.	Bu Anlaşmaya katılım ile karayolu taşıt personelinin çalışma koşullarının uluslararası ilkelerle uyumlu olarak iyileştirilmesi amaçlanmaktadır.	1999
Kombine taşımacılığın AT kuralları ile uyumlu bir şekilde organize edilebilmesi amacıyla gerekli yasal düzenlemelerin yapılması.	Ulaştırma Bak.	-TCDD Gn. Md. -DLH İnşaatı Gn. Md.	Türkiye'de kombine taşımacılık sektörünün AT kuralları ile uyumlu bir şekilde organize edilebilmesi amaçlanmaktadır.	1999
Tehlikeli madde taşıyan araç sürücülerinin mesleki eğitime tabi tutulmalarına ilişkin bir yönetmelik düzenlenmesi.	Ulaştırma Bak.	-İçişleri Bak. (Emniyet Gn. Md.) -Bayınd. ve İskan Bak. (Karayolları Gn. Md.)	Karayollarımızda can ve yol güvenliğinin artırılması ve AB'ye uyum sağlanması amaçlanmaktadır.	1999
Araç sürücü belgelerine ilişkin olarak AB normları ile uyumlu yasal düzenlemelerin yapılması.	İçişleri Bak.	Ulaştırma Bak.	Araç sürücü belgelerinin tek tip hale getirilmesi ve bunların ulusal-uluslararası kullanılmasına imkan veren AB mevzuatına uyum sağlanması amaçlanmaktadır.	1999
Uluslararası yolcu taşımacılığına ilişkin olarak yasal düzenlemelerin yapılması.	Ulaştırma Bak.	-UYTAD (Uluslararası Yolcu Taşımacıları Derneği)	Otobüs ve otokarlarla yapılan uluslararası yolcu taşımacılığı hakkında ortak kurallar getiren ve bu tip taşımacılıkta kullanılan dokümanlara ilişkin AB mevzuatına uyum sağlanması amaçlanmaktadır.	1999
Yük taşımacılığı mesleğine girişe ilişkin yasal düzenlemelerin yapılması.	Ulaştırma Bak.	-UND (Uluslararası Nakliyeciler Derneği) -UNMAD (Uluslararası Nakliye Müteahhitleri ve Acentalar Derneği)	Ulusal ve uluslararası taşımacılık alanında karayolu ile yapılan yük taşımacılığı mesleğine girişin düzenlenmesi ve bu alandaki AB mevzuatına uyum sağlanması amaçlanmaktadır.	1999

PROJE ADI: DIŞA AÇILMA VE DÜNYAYA ENTEGRASYON (AVRUPA BİRLİĞİNE UYUM) PROJESİ (DEVAMI)

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDİNASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BİTİŞ YILI
Yolcu taşımacılığı mesleğine girişe ilişkin yasal düzenlemelerin yapılması.	Ulaştırma Bak.	-UYTAD (Uluslararası Yolcu Taşımacıları Derneği)	Ulusal ve uluslararası taşımacılık alanında karayolu ile yapılan yolcu taşımacılığı mesleğine girişin düzenlenmesi ve bu alandaki AB mevzuatına uyum sağlanması amaçlanmaktadır.	1999
Bazı kategorilerde motorlu araçlara hız sınırlayıcı aygıtların takılması ve kullanılması hakkındaki AT mevzuatına uyum sağlanması.	İçişleri Bak. (Emniyet Gn. Md.)	-Sanayi ve Ticaret Bak. -Bayınd. ve İskan Bak. (Karayolları Gn. Md.) -Ulaştırma Bak. -DPT Müst. -TSE	Karayollarımızda can ve mal güvenliğinin sağlanabilmesini teminen, karayollarının altyapısının etüd edilerek, bazı kategorideki araçlarda hız sınırlayıcı aygıtların kullanımına geçiş sağlanacaktır.	1999
"Denizde Can Güvenliği Uluslararası Sözleşmesi (SOLAS 1974)" tadil protokolünün onaylanması.	Denizcilik Müst.	-Ulaştırma Bak. -Dışişleri Bak.	Ticari gemilerin güvenliği ile ilgili standartların uluslararası ilkelerle uyumlu olarak iyileştirilmesi amaçlanmaktadır.	1999
"Denizlerin Gemiler Tarafından Kirlenmesinin Önlenmesine İlişkin Uluslararası Sözleşme" ve Ek Protokolü (MARPOL 1974, 1978) tadil eden protokolün onaylanması.	Denizcilik Müst.	-Ulaştırma Bak. -Dışişleri Bak. -Çevre Bak.	Ticari gemilerden kaynaklanan deniz kirliliğinin önlenmesinde uluslararası ilkelerle uyumlu tedbirlerin alınması amaçlanmaktadır.	1999
"Hidrokarbonlarla Denizin Kirlenmesinden Doğan Zararlara İlişkin Hukuki Sorumluluk Konusunda Uluslararası Sözleşme (CLC 1969)" ve tadil protokollerinin (1984, 1992) onaylanması.	Denizcilik Müst.	- Ulaştırma Bak. - Dışişleri Bak. - Çevre Bak.	Petrol kirliliğinden kaynaklanan zararlara ilişkin sorumlulukların düzenlenmesinde uluslararası kurallara uyum sağlanması amaçlanmaktadır.	1999
"Hidrokarbonlarla Kirlenmeden Doğan Zararların Tazmini İçin Uluslararası Bir Fon Kurulması Hakkında Sözleşme (FUND 1971)" ve tadil protokollerinin (1984, 1992) onaylanması.	Denizcilik Müst.	- Ulaştırma Bak. - Dışişleri Bak. - Çevre Bak.	Petrol kirliliğinden kaynaklanan zararların tazmininde uluslararası kurallara uyum sağlanması amaçlanmaktadır.	1999

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDİNASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BİTİŞ YILI
İşletme ve personel lisanslarının tahsisinde AT mevzuatı ile uyumlu değişikliklerin yapılması.	Ulaştırma Bak.	- THY Gn. Md., - ÖSHİD (Özel Sektör Havacılık İşl. Derneği)	İşletme ve personel lisanslarının tahsisindeki mali, teknik ve örgütsel kuralların AT ilkeleri ile uyumlu olarak iyileştirilmesi amaçlanmaktadır.	1999
Havayolu taşımacılığındaki ücret tarifelerine ilişkin yasal düzenlemelerin yapılması.	Ulaştırma Bak.	- THY Gn. Md. - ÖSHİD (Özel Sektör Havacılık İşl. Derneği)	Ulaştırma Bakanlığı'nın onayı ile yürürlüğe giren ücret tarifelerine ilişkin bildirim süresinin AB normları ile uyumlu olacak şekilde kısaltılması amaçlanmaktadır.	1999
Enerji sektöründe AB normlarına uyum sağlanması.	TEAŞ Gn. Md.	Çevre Bak.	"Hava Kalitesinin Korunması Yönetmeliği"nde yer alan ve enerji tesislerinden kaynaklanan emisyon sınır değerlerinin uygulamaya geçirilmesine yönelik tedbirler alınması amaçlanmaktadır.	Plan Dönemi
Yükseköğretim programlarında uluslararası konulara ağırlık verilecek biçimde gerekli değişikliklerin yapılması.	YÖK Bşk.	- DPT Müst. - İlgili Kuruluşlar	Türkiye'nin dışa açılma ve dünyaya entegrasyon sürecinde ihtiyaç duyduğu personelin yetiştirilmesi sağlanacaktır.	1999
Hizmetlerin liberalizasyonu konusunda Toplulukla müzakerelere esas teşkil edecek çalışmaların başlatılması.	- Dışişleri Bak. - Hazine Müst.	- DPT Müst. - İlgili Kuruluşlar	Hizmetlerin liberalizasyonu konusunda GATS'ın V. maddesi ve Ankara Anlaşması ve Katma Protokol hükümleri çerçevesinde Türkiye ile AB ülkeleri arasında hizmet ticaretinin Türkiye'nin Topluluğa tam üyeliği hedefi doğrultusunda serbestleştirilmesi için Toplulukla müzakerelerin başlatılmasını sağlayacak çalışmalar yapılacaktır.	1999
AT ile ilgili teşkilatlanma çalışmalarının yapılması.	Başbakanlık	- Dışişleri Bak. - DPT Müst.	AB ile bütünleşmeye yönelik politikaların oluşturulması ve hizmetlerin etkili biçimde yürütülmesi amacıyla koordinasyon görevinin tek elden yürütülmesini sağlayacak bir kurumsal düzenlemeye gidilecektir.	1999

PROJE ADI: DEVLETİN DÜZENLEYİCİ VE GÖZETİCİ FONKSİYONLARINI GELİŞTİRME PROJESİ (REKABET HUKUKU VE POLİTİKALARI)

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDİNASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BİTİŞ YILI
Uygulamaya yönelik tebliğlerin çıkarılması.	Rekabet Kurumu		Rekabetin Korunması Hakkında Kanun'da öngörülen uygulamalara açıklık getirecek tebliğler çıkarılacaktır.	Plan Dönemi
Ekonomik birimlere tanıtım ve bilgilendirme mahiyetinde eğitici çalışmaların yapılması.	Rekabet Kurumu		Kanun kapsamına giren ekonomik birimlere (özellikle küçük ve orta ölçekli sanayici) rekabet hukuku ve politikaları ile ilgili tanıtım ve bilgilendirme mahiyetinde eğitici çalışmalar yapılacaktır.	Plan Dönemi
Toplumun rekabet konusunda eğitilmesi ve bilgilendirilmesi.	Rekabet Kurumu	-Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu -Basın, Yayın ve Enformasyon Gn. Md.	Toplumun rekabet konusunda bilgilendirilmesi amacıyla, eğitici yayınlar ve programlar, görsel ve işitsel medya araçları ve yazılı basın vasıtasıyla sunulacaktır.	Plan Dönemi
Rekabet konusunun ayrı bir ders olarak eğitim programlarına konulması.	YÖK Bşk.	-Üniversiteler	Rekabet konusunun, üniversitelerin ilgili fakültelerinin eğitim programı kapsamına alınması sağlanacaktır.	1999

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDİNASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BİTİŞ YILI
Kültür Bakanlığı'nda fikri haklar ile ilgili birimin yeniden yapılandırılması ve nitelikli personel yetiştirilmesi.	Kültür Bak.	- Maliye Bak. - Devlet Personel Bşk.	Bakanlık bünyesinde fikri haklarla ilgili çalışmalarını yürüten Telif Hakları ve Sinema Genel Müdürlüğü bünyesinde bulunan Telif Hakları Dairesi ile Sinema ve Müzik Eserleri Dairesi birbirinden ayrılarak yeniden yapılandırılacaktır. Bu şekilde, sadece telif hakları alanına yönelik konularla ilgilenen ve gelişmeleri ilgili kesimlere anında duyurabilen bir yapı oluşturulacaktır. Bunun yanısıra, yeni yapılanmaya uygun olarak altyapı ve eleman yetersizliğinin giderilmesine yönelik çalışmalar yapılacak, uzman eleman tedarikine ve personelin eğitime öncelik verilecektir.	1999
3257 sayılı Sinema, Video ve Müzik Eserleri Kanunu'nda değişiklik yapılması.	Kültür Bak.		Sinema ve müzik alanında fikri haklarla ilgili sorunların giderilmesi, bu sektörlerin geliştirilmesi ve uluslararası alanda gelişmelere uyum sağlanması yönünde değişiklik yapılacaktır.	1999
5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nda değişiklik yapılması.	Kültür Bak.		5846 sayılı Kanun, 4110 sayılı Kanun ile yapılan değişikliklerle birlikte, uluslararası normlara uyumun tam olarak sağlanması amacıyla yeniden değerlendirilecektir.	1999
Meslek birlikleri altyapısının desteklenmesi ve güçlendirilmesi.	Kültür Bak.		Meslek birliklerinin Kültür Bakanlığı ile koordineli çalışmalarını ve fikri hakların takibinde daha etkin hizmet vermelerini sağlamak üzere, bu birliklerin altyapıları desteklenecek ve güçlendirilecektir.	1999
"Telif Hakları Bilgi Merkezi"nin oluşturulması.	Kültür Bak.	Adalet Bak.	Kurulacak olan bilgi merkezinin, hak sahipleri, uygulayıcılar, kullanıcılar ve ihtisas mahkemeleri için bilgi bankası olarak hizmet görmesi sağlanacaktır.	1999

PROJE ADI: DEVLETİN DÜZENLEYİCİ VE GÖZETİCİ FONKSİYONLARINI GELİŞTİRME PROJESİ (FİKRİ VE SİNAİ HAKLAR)
(DEVAMI)

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDİNASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BİTİŞ YILI
Eserlerin kaydedildiği fiziki ortamlar üzerinde, eserlerin izinsiz ticari kullanımının fikri haklara tecavüz teşkil ettiğinin belirtilmesi.	Kültür Bak.		İçerisinde eser bulunan kitap, kaset gibi fiziki ortamlar üzerine, burada bulunan eserlerin fikri haklar kapsamında koruma altında olduğu ve izinsiz çoğaltım ve herhangi bir şekilde ticarete konu olmasının yasalara aykırı ve cezayı gerektirici haksız eylemler olduğuna dair halkı aydınlatıcı ibareler konulacaktır.	Plan Dönemi
Fikri haklar alanındaki uluslararası anlaşma ve sözleşmelere katılım sağlanması.	Kültür Bak.		Dünya Fikri Mülkiyet Örgütü'nün (WIPO) Telif Hakları Antlaşması ile İcracı Sanatçılar ve Fonogramlar Antlaşması'na katılım hususu değerlendirilecektir.	Plan Dönemi
İhtisas Mahkemelerinin kurulması.	Adalet Bak.	-Kültür Bakanlığı -Türk Patent Enstitüsü	Fikri ve sınai haklarla ilgili davaların yürütülmesinde etkinlik sağlanması amacıyla ihtisas mahkemelerinin kurulması sağlanacaktır.	Plan Dönemi
Markaların korunmasına ilişkin mevzuatın uygulanmasında karşılaşılan sorunların giderilmesi amacıyla, ilgili mevzuatta yeni düzenlemeler yapılması.	Türk Patent Ens.	Sanayi ve Ticaret Bak.	Markalara ilişkin mevzuatın uygulanmasında karşılaşılan sorunların giderilmesi amacıyla düzenlemeler yapılacaktır.	1999
Entegre devre topografyalarının korunmasına ilişkin mevzuatın hazırlanması.	Türk Patent Ens.	Sanayi ve Ticaret Bak.	Gümrük Birliği yükümlülükleri doğrultusunda, entegre devre topografyalarının korunmasına ilişkin mevzuat düzenlemeleri gerçekleştirilecektir.	1999
Sınai haklar alanındaki uluslararası anlaşma ve sözleşmelere katılım sağlanması.	Türk Patent Ens.		Marka Kanunlarının Harmonizasyonu Antlaşması (TLT), Avrupa Patent Sözleşmesi (EPC) ve Endüstriyel Tasarımların Uluslararası Saklanması ile ilgili Lahey Anlaşması'na katılım çalışmaları tamamlanacaktır.	1999
Vekiller Birliği oluşturulması.	Türk Patent Ens.	Sanayi ve Ticaret Bak.	Sınai haklarla ilgili olarak faaliyet gösteren patent ve marka vekillerinin oluşturacağı "Vekiller Birliği"nin kurulması amacıyla yasal düzenleme yapılacaktır.	1999

PROJE ADI: DEVLETİN DÜZENLEYİCİ VE GÖZETİCİ FONKSİYONLARINI GELİŞTİRME PROJESİ (TÜKETİCİNİN KORUNMASI)

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDİNASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BİTİŞ YILI
Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'un uygulanmasından doğacak ihtilafların çözümü için Tüketici Mahkemelerinin kurulması.	Adalet Bak.	Sanayi ve Ticaret Bak.	Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'da öngörülen Tüketici Mahkemeleri kurulmasına yönelik çalışmalara başlanacaktır. Bu mahkemeler kuruluncaya kadar konuya Ticaret Mahkemeleri bakacak, Ticaret Mahkemelerinin olmadığı yerlerde de Asliye Hukuk Mahkemeleri yetkili olacaktır.	1999
Tüketicileri haksız kayıtlara karşı koruyucu standart sözleşmelerin oluşturulmasını sağlayacak Genel İşlem Şartlarına ilişkin düzenlemelerin yapılması.	Sanayi ve Ticaret Bak.	-İlgili Kamu Kurum ve Kuruluşları -Tüketici Örgütleri	Borçlar Kanunu ve Medeni Kanun'da yer alan hüküm-lerin yetersizliği dolayısıyla bankacılık, taksitli kampanyalı satışlar, kapıdan satışlar, turistik geziler, taşımacılık ve elektrik, su, doğalgaz dağıtım hizmetleri gibi konu-larda standart sözleşmeler hazırlanması için Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'nca mevzuat çalışması başlatılacaktır.	1999
Turist tüketicilerin korunması amacıyla, Turistik Gezi Sözleşmeleri konusunda düzenlemelerin yapılması.	Sanayi ve Ticaret Bak.	-Turizm Bak. -Seyahat Acentaları -Tüketici Örgütleri	Mevcut Seyahat Acentaları Yönetmeliği'nin yetersizliği dolayısıyla turist tüketicilerin gezi sözleşmelerini imzalamadan önce aldatıcı ve yanıltıcı reklamlara karşı korunması, sözleşme esnasında genel işlem şartlarına uyulması ve tatil sonrası tazmin haklarını kullanmalarını sağlayacak bir düzenleme yapılacaktır.	1999
Tüketicilerin hizmetten doğan zararlarının karşılanması ve hizmet sunanların sorumluluğunu içeren hizmetten sorumlulukla ilgili düzenlemelerin yapılması.	Sanayi ve Ticaret Bak.	İlgili Kurum ve Kuruluşlar	Özellikle doktor, avukat, mali müşavirler ile kendi kanunlarına göre kamu hizmeti niteliği taşıyan diğer hizmet alanlarında çalışanlar mesleki sigortaya kavuşturularak, sunulan hizmetin sonucunda ortaya çıkacak zararlardan dolayı hizmet sunanların sorumluluğunu kapsayan düzenleme çalışmaları yapılacaktır. Söz konusu düzenlemeye, Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'daki yetersizliklerden dolayı ihtiyaç duyulmaktadır.	Plan Dönemi

**PROJE ADI: DEVLETİN DÜZENLEYİCİ VE GÖZETİCİ FONKSİYONLARINI GELİŞTİRME PROJESİ (TÜKETİCİNİN KORUNMASI)
(DEVAMI)**

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDİNASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BİTİŞ YILI
Karşılaştırmalı ürün testlerinin yapılabilmesi amacıyla laboratuvarların kurulması.	Sanayi ve Ticaret Bak.	İlgili Kurum ve Kuruluşlar	Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'a istinaden (Md.28) laboratuvar kurabilmektedir. Kurulacak laboratuvarlarda karşılaştırmalı ürün testleri yapılarak tüketicilere bilgi verilecek, böylece tüketicilerin doğru tercih yapmaları sağlanacaktır.	Plan Dönemi
Tüketicinin eğitimi, bilgilendirilmesi, sağlığının ve can güvenliğinin korunması amacıyla, kamu kurum ve kuruluşları, iletişim organları ve tüketici örgütleri arasında sürekli ve düzenli bir işbirliğinin geliştirilerek sürdürülmesi.	Sanayi ve Ticaret Bak.	-TRT -TSE -Tüketici Örgütleri -İlgili Kurum ve Kuruluşlar	Eğitim programlarıyla tüketiciye ihtiyaç duyduğu bilgileri nasıl ve nerede bulacağı, nasıl değerlendireceği ve kullanabileceği öğretilecek, tüketicilerin ürün veya hizmetleri satın alma ve kullanma becerileri geliştirilecektir. Tüketicilerin hak ve sorumlulukları konusunda özellikle kitle iletişim araçlarından yararlanarak bilgilendirilmeleri sağlanacaktır.	Plan Dönemi

PROJE ADI: DEVLETİN DÜZENLEYİCİ VE GÖZETİCİ FONKSİYONLARINI GELİŞTİRME PROJESİ (BİLGİ SAĞLAMA VE KULLANMA)

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDİNASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BİTİŞ YILI
Yazılım üreten gerçek kişilerin ücretleri-nin telif ücretleri kapsamında ele alınması.	Maliye Bak.	İlgili Kamu Kurumları	Yazılım üreten gerçek kişilerin ücretlendirilmesinde yaşanan yasal zorlukların giderilmesi sağlanacaktır.	1999
Kamu bilişim çalışanlarının unvan ve statülerinin yeniden belirlenmesi.	Başbakanlık	-Maliye Bak. -Devlet Personel Bşk. -Meslek Kuruluşları	Mevcut mevzuatta bilişim çalışanlarının unvan ve statülerinde iyileştirme yapılacaktır.	1999

PROJE ADI: FİNANS REFORMU, MALİ PİYASALARDA ETKİNLİĞİN ARTIRILMASI, DÜNYA İLE ENTEGRASYON VE MÜLKİYETİN TABANA YAYILMASI

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDİNASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BİTİŞ YILI
Mali Sektör Yüksek Kurulunun Kurulması.	Hazine Müst.	-T.C. Merkez Bankası -T.Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliği	Mali Sektörde özerk bir yapılanmanın oluşturulması ve banka ve bankacılık, sigortacılık ile diğer mali kuruluşların denetlenmesi ve düzenlenmesi.	1999
2499 Sayılı Sermaye Piyasası Kanununda Değişiklik.	SPK Bşk.		Kuruluşların faaliyet ve denetiminin düzenlenmesi.	1999
Sigorta Eksperleri, Sigorta Eksperleri Odaları, Sigorta Eksperleri Odaları Birliği Kanunu.	Hazine Müst.	-T.Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliği	Sigorta eksperlerinin faaliyet ve denetimlerinin düzenlenmesi amacıyla, Kanun taslağı çalışmaları sonuçlandırılacaktır.	1999
Tarım Sigortalarının Geliştirilmesi Hakkında Kanun.	Hazine Müst.	-T.Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliği	Tarımsal üretimin sigorta kapsamına alınması ile ilgili Kanun taslağı çalışmaları sonuçlandırılacaktır.	1999
Aktüerler Birliği Kanunu.	Hazine Müst.	-T.Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliği	Aktüerlerin faaliyet ve denetimlerinin düzenlenmesi amacıyla, Kanun taslağı çalışmaları sonuçlandırılacaktır.	1999

PROJE ADI: VERGİ İLE İLGİLİ YAPISAL DÜZENLEMELER

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDİNASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BİTİŞ YILI
Vergi Kimlik Numarası Kullanma Zorunluluğunun Yaygınlaştırılması.	Maliye Bak.	-Hazine Müst. -SPK Bşk. -Merkez Bankası	Banka ve benzeri finans kurumlarınca yapılacak işlemler, çek kullanımı, noterlik işlemleri vb. işlemlerde de vergi kimlik numarasının kullanım zorunluluğunun getirilmesi.	Plan Dönemi
Vergi İdaresinin Yeniden Yapılandırılması ve Otomasyonu.	Maliye Bak.		Bölge müdürlüklerine işlerlik kazandırılması, tam otomasyonlu vergi dairesi sayısının artırılması, vergi istihbarat merkezince derlenen verilerin denetim ve yönetim amaçlı kullanılması.	Plan Dönemi

PROJE ADI: VERGİ İLE İLGİLİ YAPISAL DÜZENLEMELER (DEVAMI)

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDİNASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BİTİŞ YILI
Tüketim Vergilerinin Etkinleştirilmesi.	Maliye Bak.		Halen değişik ürünler üzerinde bulunan çok sayıdaki vergi ve benzeri kesintilerin ÖTV çatısı altında birleştirilmesi suretiyle vergide etkinliğin ve sadeleştirilmenin sağlanması ve nakit yönetiminin etkinliğine katkıda bulunulması, KDV oran sayısının azaltılması suretiyle etkinliğin artırılması, ATV'nin Hazineye intikalini hızlandırmak amacıyla beyan ve ödeme dönemlerinin erkene alınması.	1999
İstihdam Üzerindeki Vergi Yükünün Azaltılması.	Maliye Bak.	-Hazine Müst. -Sendikalar ve İşveren Kuruluşları	İstihdam üzerinde yük oluşturan tasarrufu teşvik kesintisinin kaldırılması ve hesabın tasfiye edilmesi yönündeki çalışmaların tamamlanması.	Plan Dönemi
Vergisel İstatistikler Konusunda Kamuoyunun Bilgilendirilmesi.	Maliye Bak.	-Devlet İstatistik Enstitüsü Başkanlığı	Toplumda vergi bilincinin artırılması ve böylelikle toplumun çeşitli katmanlarının vergi politikalarını yönlendirebilmesini sağlamak amacıyla kapsamlı bir vergi istatistikleri veri setinin oluşturulması ve düzenli aralıklarla kamuoyunun bilgilendirilmesi.	1999

PROJE ADI: SOSYAL GÜVENLİK

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDİNASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BİTİŞ YILI
SSK ile ilgili mevzuat düzenlemelerinin yapılması.	Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bak.	-SSK Gn. Md. -Hazine Müst.	Kurumun idari ve mali yapısının yeniden düzenlenmesine, finansman problemlerinin çözümüne ve emeklilik sisteminin yeniden yapılandırılmasına ilişkin mevzuat değişikliği yapılacaktır.	1999
BAĞ-KUR ile ilgili mevzuat düzenlemelerinin yapılması.	Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bak.	BAĞ-KUR Gn. Md.	Kurumun idari ve mali yapısının yeniden düzenlenmesine, finansman problemlerinin çözümüne ve emeklilik sisteminin yeniden yapılandırılmasına ilişkin mevzuat değişikliği yapılacaktır.	1999

PROJE ADI: SOSYAL GÜVENLİK (DEVAMI)

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDİNASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BİTİŞ YILI
İşsizlik Sigortası Kanun Tasarısı hazırlanması.	Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bak.	-SSK Gn. Md. -İİBK Gn. Md.	Çalışmakta iken işsiz kalanların gelir kayıplarını kısmen karşılamak üzere İşsizlik Sigortası Kanun Tasarısı hazırlıkları, 3417 sayılı Çalışanların Tasarrufa Teşvik Edilmesi ve Bu Tasaruların Değerlendirilmesine Dair Kanun ile 1475 sayılı İş Kanunu'nun ihbar ve kıdem tazminatlarına ilişkin maddele-rinde yapılacak gerekli düzenlemelerle birlikte sonuçlandırılacaktır.	1999
Özel Sigortalara ilişkin yasal düzenlemelerin yapılması.	Hazine Müst.	-Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bak. -Maliye Bak.	Kamu sosyal güvenlik kurumlarının yükünü hafifletmek amacıyla, vatandaşların özel sigortalara güvenini artıracak, bu konuda kalifiye eleman yetiştirilmesini sağlayacak ve kamuoyunu aydınlatacak hukuki düzenlemeler yapılacaktır.	1999
Sosyal Güvenlik Temel Yasasının çıkarılması.	Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bak.	-Maliye Bak. -DPT Müst. -Hazine Müst. -SSK Gn. Md.lüğü -Bağ-Kur Gn. Md.lüğü -Emekli San. Gn. Md. -SHÇEK Gn. Md.	Sosyal güvenlik kuruluşlarında norm ve standart birliğinin sağlanması için sosyal sigorta, sosyal yardım ve sosyal hizmetlerin temel esaslarını ve kurumlarını düzenleyen mevzuat çalışmaları başlatılacaktır.	Plan Dönemi
Sosyal hizmet ve yardım sisteminde kriter ve tanım birliği oluşturulması.	SHÇEK Gn. Md.	-Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bak. -Maliye Bak. -Sağlık Bak. -DPT Müst. -Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu -İlgili Kuruluşlar	Sosyal hizmet ve yardımlarda ortak kriter oluşturma ve kaynakların etkin kullanımı amacıyla araştırma ve mevzuat hazırlık çalışmaları başlatılacaktır.	1999

PROJE ADI: KAMU HİZMETLERİNDE ETKİNLİĞİN ARTIRILMASI PROJESİ VE KAMU KESİMİNDE ÜCRET ADALETİNİN SAĞLANMASI

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDİNASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BİTİŞ YILI
Devletin teşkilat yapısının küçültülerek fonksiyonel hale getirilmesi.	Başbakanlık	-İlgili Bakanlık ve Kuruluşların katılımıyla oluşturulacak komisyonlar	Kamu kurum ve kuruluşlarında fonksiyonel olmayan birimler ve personel tespit edilecek ve bunlara işlerlik kazandırılmasına yönelik düzenlemeler yapılacaktır.	Plan Dönemi
Görev tanımlarının oluşturulması ve iş analizlerine dayalı norm kadroların hazırlanması.	-Maliye Bak. -Devlet Personel Bşk.	-Bakanlıklar -KİT'ler -Milli Prodüktivite Merkezi -Üniversiteler -İlgili Kamu Kur. ve Kuru.	Mevcut durumun tespiti ve değerlendirilmesine yönelik çalışmalar tamamlanacak, kamu kurum ve kuruluşlarında norm kadro çalışmaları başlatılacaktır.	Plan Dönemi
Bakanlar Kurulu'nda görüşülüp karara bağlanacak konuların hukuki çerçevesinin çizilmesi.	Adalet Bak.	-Bakanlıklar -KİT'ler -İlgili Kamu Kurum ve Kuruluşları	Konuya ilişkin Kanun Tasarısı hazırlanacaktır.	1999
Uzlaşma oluşturmaya yönelik Ekonomik ve Sosyal Konseyin yasal bir dayanağa kavuşturulması.	Başbakanlık	-Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bak. -Maliye Bak. -DPT	Ekonomik ve Sosyal Konseyin etkin bir şekilde çalışması ve yaptırım gücü açısından hazırlanacak bir yasanın hayata geçirilmesi sağlanacaktır.	1999
Performans ölçülmesine yönelik denetim sisteminin oluşturulması.	Devlet Personel Bşk.	-Sayıştay -Başbakanlık Yüksek Denetleme Kurulu -Kamu kur. ve kuru. denetim birimleri	Performans ölçümüne yönelik mevzuat çalışmalarına devam edilecektir.	Plan Dönemi
Kamu Denetçisi (Ombudsman) sisteminin kurulmasına ilişkin Kanun Tasarısının hazırlanması.	Adalet Bak.	-Bakanlıklar -DPT -Devlet Personel Bşk. -TODAİE -Üniversiteler	Adalet Bakanlığı tarafından kurulan bir komisyonca hazırlanan Kanun Tasarısı Taslağına nihai şekil verilerek Başbakanlığa sunulacaktır.	1999

PROJE ADI: KAMU HİZMETLERİNDE ETKİNLİĞİN ARTIRILMASI PROJESİ VE KAMU KESİMİNDE ÜCRET ADALETİNİN SAĞLANMASI (DEVAMI)

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDİNASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BİTİŞ YILI
İdare ile birey arasındaki ilişkilerde uygulanmak ve bireylerin bilgi edinme özgürlüğünü sağlamak üzere bir Kanun Tasarısının hayata geçirilmesi.	Başbakanlık	-Adalet Bak. -İçişleri Bak. -Danıştay -DPT -TODAİE	Konuya ilişkin hazırlanmış bulunan Kanun Taslağı ilgili kurum ve kuruluşların görüşleri alındıktan sonra, son şekli verilerek Başbakanlığa sunulacaktır.	1999
Yolsuzluk olaylarıyla etkili mücadele için gerekli yasal düzenlemenin yapılması.	Adalet Bak.	-İçişleri Bak. -Bayındırlık ve İskan Bakanlığı -Sayıştay -Başbakanlık Yüksek Denetleme Kurulu Başkanlığı	Mal Bildiriminde Bulunulması ve Yolsuzlukların Önlenmesine Dair Kanun, Türk Ceza Kanunu, Devlet İhale Kanunu ve diğer kanunlarda gerekli değişiklikler yapılacaktır.	Plan Dönemi
Memurlar ve diğer kamu görevlilerinin ücret rejiminin tek ve ortak bir yasayla düzenlenmesi.	Devlet Bşk.	Personel -Maliye Bak. -İlgili Bakanlıklar -DPT	Hazırlanmış olan Kanun Tasarısı Taslağı üzerindeki incelemeler tamamlanarak Taslak Başbakanlığa sunulacaktır.	1999
Memurlar ile diğer kamu görevlileri arasında ayrımı belirlemek ve ortak görev unvanlı kadrolara personel alımının merkezi sınavla yapılmasını sağlamak ve üst düzey yöneticilerin yetiştirilme usul ve esaslarını belirlemek üzere bir kanun çıkarılması.	Devlet Bşk.	Personel -Maliye Bak. -İlgili Bakanlıklar -DPT -TODAİE -Üniversiteler -İlgili Kamu Kurum ve Kuruluşları	Hazırlanmış olan Kanun Tasarısı Taslağı üzerindeki incelemeler tamamlanarak Taslak Başbakanlığa sunulacaktır.	1999
Personel reformu kapsamında bürokrasinin üretken ve rasyonel bir şekilde çalışmasını sağlayacak hukuki altyapının oluşturulması.	Devlet Bşk.	Personel -Maliye Bak. -Sayıştay -Başbakanlık Yüksek Denetleme Kurulu Bşk. -DPT -TODAİE	Kamu yönetiminin yeniden yapılandırılması ve personel reformu kapsamında bürokrasinin üretken ve rasyonel bir şekilde çalışmasını sağlayacak hukuki altyapı oluşturulacaktır.	Plan Dönemi

PROJE ADI: KAMU HİZMETLERİNDE ETKİNLİĞİN ARTIRILMASI PROJESİ VE KAMU KESİMİNDE ÜCRET ADALETİNİN SAĞLANMASI (ADALET VE GÜVENLİK HİZMETLERİ)

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDİNASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BİTİŞ YILI
Adliye Mahkemeleri ile Üst Mahkemelerin Kuruluşu ve Görevleri Hakkında Kanun Tasarısı.	Adalet Bak.		Hazırlanmış olan Kanun Tasarısı gözden geçirilecek ve gerekli görülen revizyon çalışmaları tamamlanacaktır.	1999
Hukuk Yargılama Usulü Kanun Tasarısı.	Adalet Bak.		Hazırlanmış olan Kanun Tasarısı gözden geçirilecek ve gerekli görülen revizyon çalışmaları tamamlanacaktır.	1999
1412 sayılı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununda ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı.	Adalet Bak.		Hazırlanmış olan Kanun Tasarısı gözden geçirilecek ve gerekli görülen revizyon çalışmaları tamamlanacaktır.	1999
İş Mahkemelerinin Kuruluşu, Görevleri ve Yargılama Usulü Hakkında Kanun Tasarısı.	Adalet Bak.		Hazırlanmış olan Kanun Tasarısı gözden geçirilecek ve gerekli görülen revizyon çalışmaları tamamlanacaktır.	1999
2004 sayılı İcra ve İflas Kanununun Bazı Maddelerinde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı.	Adalet Bak.		Hazırlanmış olan Kanun Tasarısı gözden geçirilecek ve gerekli görülen revizyon çalışmaları tamamlanacaktır.	1999
Bölge İdare Mahkemeleri, İdare Mahkemeleri ve Vergi Mahkemelerinin Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanunun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine İlişkin Kanun Tasarısı.	Adalet Bak.		Hazırlanmış olan Kanun Tasarısı gözden geçirilecek ve gerekli görülen revizyon çalışmaları tamamlanacaktır.	1999
6570 sayılı Gayrimenkul Kiraları Hakkında Kanuna Bazı Maddeler Eklenmesine Dair Kanun Tasarısı.	Adalet Bak.		Hazırlanmış olan Kanun Tasarısı gözden geçirilecek ve gerekli görülen revizyon çalışmaları tamamlanacaktır.	1999
Adli Kolluk Kanun Tasarısı.	Adalet Bak. İçişleri Bak.	Başbakanlık	Tasarı ile ilgili çalışmalar tamamlanacaktır.	1999
Borçlar Kanunu Tasarısı.	Adalet Bak.		Kanun tasarısı hazırlamak amacıyla oluşturulan Komisyon çalışmalarını tamamlayacaktır.	1999

PROJE ADI: KAMU HİZMETLERİNDE ETKİNLİĞİN ARTIRILMASI PROJESİ VE KAMU KESİMİNDE ÜCRET ADALETİNİN SAĞLANMASI (ADALET VE GÜVENLİK HİZMETLERİ) (DEVAMI)

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDİNASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BİTİŞ YILI
Ceza infaz kurumları ile tutukevlerinin kuruluş ve idaresinin yeniden düzenlenmesi.	Adalet Bak.		Kanun Tasarısı çalışmaları sonuçlandırılacaktır.	1999
5680 sayılı Basın Kanununun yeniden düzenlenmesi.	Adalet Bak.		Kanun Tasarısına ilişkin çalışmalar tamamlanacaktır.	1999
Kişisel verilerin kullanılması halinde bu verilerin ve kişi haklarının korunmasına yönelik yasal düzenleme çalışmaları.	Adalet Bak.		Başlatılmış olan Kanun Tasarısı hazırlama çalışmaları sonuçlandırılacaktır.	1999
Güvenlik hizmeti gören kuruluş-ların yeniden yapılandırılmasını sağlayacak Master Plan çalışmasının 1999 yılında tamamlanması.	İçişleri Bak.	-DPT Müst. -Emn.Gn.Müd. -Jan.Gn.Komt. -Sah.Göv.Komt.	İçişleri Bakanlığının 3153 sayılı, Emniyet Genel Müdürlüğünün 3201 sayılı, Jandarma Genel Komutanlığının 2803 sayılı, Sahil Güvenlik Komutanlığının 2692 sayılı Teşkilat Kanunları, bu kuruluşların çağdaş ve geleceğe yönelik olarak İçişleri Bakanlığı ile organik ve fonksiyonel bir bütünleşme kazanarak çalışmalarını sağlayacak şekilde yeniden düzenlenecektir.	1999
Sahil Güvenlik Komutanlığında devamlı bir personel yapısı oluşturulması.	İçişleri Bak.	-DPT Müst. -Sah.Göv.Komt.	Devamlı çalışan bir personel kadrosunun bulunmamasından doğan sorunları gidermek, deneyimli uzman bir kadro oluşturmak ve hizmetlerde etkinliği artırmak için 2692 sayılı yasa değiştirilecektir.	1999
Halkın ve gençlerin uyuşturucu ve zararlı alışkanlıklardan korunması için yasal düzenleme yapılması.	İlgili Devlet Bak.	-İçişleri Bak. -Adalet Bak.	Türk Ceza Kanununda değişiklik yapılması da dahil olmak üzere yeni yasa tasarısı hazırlık çalışmaları tamamlanacaktır.	1999

PROJE ADI: MAHALLİ İDARELERİN GÜÇLENDİRİLMESİ REFORMU

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDİNASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BİTİŞ YILI
Mahalli idarelerin yetki, görev, sorumluluk ve kaynak paylaşımı esaslarını belirleyen Çerçeve Kanunun çıkarılması.	İçişleri Bak.	-Maliye Bak. -Adalet Bak. -DPT Müst.	"Merkezi İdare ile Mahalli İdareler Arasında Görev bölüşümü ve Hizmet İlişkilerinin Esaslarının Düzenlenmesi ve Çeşitli Kanunlarda Mahalli İdarelerle İlgili Değişiklikler Yapılması Hakkında Kanun Tasarısı" kapsamında TBMM'ne sunulmuştur.	1999
Merkezi idarece yürütülen genel nitelikteki hizmetlerin mahalli idarelere devrine ilişkin düzenlemelerin yapılması.	İçişleri Bak.	-Maliye Bak. -Turizm Bak. -Çevre Bak. -Kültür Bak. -Adalet Bak. -DPT Müst. -Köy Hizmetleri Gn. Md. -Gençlik ve Spor G.Md.	"Merkezi İdare ile Mahalli İdareler Arasında Görev bölüşümü ve Hizmet İlişkilerinin Esaslarının Düzenlenmesi ve Çeşitli Kanunlarda Mahalli İdarelerle İlgili Değişiklikler Yapılması Hakkında Kanun Tasarısı" kapsamında TBMM'ne sunulmuştur.	1999
442 sayılı Köy Kanunu, 1580 sayılı Belediye Kanunu, 3360 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu, 5442 sayılı İller İdaresi Kanunu ve 3030 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanununda gerekli düzenlemelerin yapılması.	İçişleri Bak.	-Maliye Bak. -Adalet Bak. -DPT Müst. -Hazine Müst. -Mahalli İdareler	"Merkezi İdare ile Mahalli İdareler Arasında Görev bölüşümü ve Hizmet İlişkilerinin Esaslarının Düzenlenmesi ve Çeşitli Kanunlarda Mahalli İdarelerle İlgili Değişiklikler Yapılması Hakkında Kanun Tasarısı" kapsamında TBMM'ne sunulmuştur.	1999
2380 sayılı Genel Bütçe Vergi Gelirlerinden Belediye ve İl Özel İdarelerine Pay Verilmesi Hakkında Kanun'da gerekli düzenlemelerin yapılması.	İçişleri Bak.	-Maliye Bak. -Bayınd. ve İskan Bak. -DPT Müst. -Hazine Müst.	"Merkezi İdare ile Mahalli İdareler Arasında Görev bölüşümü ve Hizmet İlişkilerinin Esaslarının Düzenlenmesi ve Çeşitli Kanunlarda Mahalli İdarelerle İlgili Değişiklikler Yapılması Hakkında Kanun Tasarısı" kapsamında TBMM'ne sunulmuştur.	1999
2464 sayılı Belediye Gelirleri Kanununda gerekli düzenlemelerin yapılması.	Maliye Bak.	-İçişleri Bak. -Bayındırlık ve İsk.Bak. -DPT Müst. -Hazine Müst.	Başlatılan çalışmalar tamamlanarak Kanun Tasarıları TBMM'ne sunulacaktır.	1999

PROJE ADI: ALTYAPI HİZMETLERİNDE YAPISAL DEĞİŞİM PROJESİ

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDİNASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BİTİŞ YILI
İmtiyazla İlgili Mevzuatın Yeniden Düzenlenmesi.	-Başbakanlık -İlgili Devlet Bak.	-Enerji ve Tabii Kaynaklar Bak. -Ulaştırma Bak. -Bayındırlık ve İskan Bak. -DPT Müst. -Hazine Müst. -Özelleştirme İd. Bşk.	Özelleştirme ve YİD uygulamalarında karşılaşılan güçlükler nedeniyle, kamu hizmeti ve imtiyaz kavramlarına yeni bir tanımlama getirilerek, Anayasa ve ilgili mevzuatlarda gerekli düzenlemeler yapılacaktır.	1999
3996 Sayılı YİD Yasası'nın İmtiyaz Gerektiren Faaliyet Alanları İle Sınırlandırılması.	-Başbakanlık -İlgili Devlet Bak.	-Enerji ve Tabii Kaynaklar Bak. -Ulaştırma Bak. -Bayın. ve İskan Bak. -DPT Müst. -Hazine Müst. -Özelleştirme İd. Bşk.	3996 sayılı Yasa yeniden düzenlenerek, Yasanın imtiyaz gerektiren faaliyet alanları ile sınırlandırılması, diğer alanlarda serbestleştirilmeye gidilmesi sağlanacaktır.	1999

PROJE ADI: ALTYAPI HİZMETLERİNDE YAPISAL DEĞİŞİM PROJESİ (ENERJİ)

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDİNASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BİTİŞ YILI
Elektrik sektörünün planlanmasına ve yönetimine katkı sağlayacak bir karar mekanizmasının ve kurumsal yapının oluşturulması.	-Enerji ve Tabii Kaynaklar Bak.	-DPT Müst. -TEAŞ -TEDAŞ -DSİ -Diğer ilgili sektör kuruluşları	Kamu ve özel şirketlerin bir arada faaliyet göstereceği elektrik sektöründe planlama ve yönetim faaliyetlerinin koordineli bir şekilde yürütülmesini sağlayacak bir kurumsal yapı oluşturulacaktır. Konu üzerindeki çalışmalar yabancı bir firma müşavirliğinde devam etmekte olup; yapılması düşünülen yasal düzenlemelerin 1999 yılı içinde tamamlanması beklenmektedir.	1999

PROJE ADI: ALTYAPI HİZMETLERİNDE YAPISAL DEĞİŞİM PROJESİ (ENERJİ) (DEVAMI)

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDİNASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BİTİŞ YILI
Elektrik sektöründe özel sektör faaliyetlerini düzenleyen mevzuattaki çelişkilerin ve yetersizliklerin giderilmesi.	-Enerji ve Tabii Kaynaklar Bak. (Enerji İşleri Gn. Md.)	-DPT Müst. -TEAŞ -TEDAŞ -DSİ	Özelleştirme mevzuatındaki mevcut darboğazlar giderilerek özel şirketlerin elektrik sektöründe faaliyet göstermesini kolaylaştıracak düzenlemeler getirilecektir. Bu çerçevede ilk adım olarak özel sektörün elektrik sektöründe faaliyet göstermesini kolaylaştırmak üzere Yap-İşlet Modeli ile ilgili gerekli düzenlemeler yapılmıştır.	1999

PROJE ADI: ALTYAPI HİZMETLERİNDE YAPISAL DEĞİŞİM PROJESİ (ULAŞTIRMA)

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDİNASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BİTİŞ YILI
Karayolu Taşıma Kanununun hazırlanması.	Ulaştırma Bak. (Kara Ulaştırması Gn. Md.)	- Maliye Bak. - İçişleri Bak. - Adalet Bak. - Sanayi ve Ticaret Bak. - Bayınd. ve İskan Bak. - Çevre Bak. - Hazine Müst. - Dış Ticaret Müst. - Gümrük Müst. - Mesleki Kuruluşlar	Taşımacılık sektöründe hizmet veren kesimlerin tanımlanması, sorumluluklarının ve taşımacılık koşullarının belirlenmesi için AT normlarına uygun yasa taslağının hazırlanması çalışmaları tamamlanmış olup, yasalaşma süreci başlatılacaktır.	1999
Yurtiçi Yük Taşımacılığı Yönetmeliğinin hazırlanması.	Ulaştırma Bak. (Kara Ulaştırması Gn. Md.)	- İçişleri Bak. - Adalet Bak. - Sanayi ve Ticaret Bak. - Bayınd. ve İskan Bak. - Çevre Bak. - Mesleki Kuruluşlar	Yurtiçi yük taşımacılığında, taşımacıların sorumlulukları, taşıma koşulları ve filo standartlarının düzenlenmesi amacıyla hazırlanacak AT normlarına uygun yönetmelik tasarısı ilgili kuruluşların görüşleri alınarak tamamlanmıştır. Karayolu Taşıma Kanun Tasarısının yasalaşması ile yönetmeliğe son şekli verilecektir.	1999

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDİNASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BİTİŞ YILI
Türk Ticaret Kanunu Hükümlerinin CMR Konvansiyonu ile uyumlandırılması.	Ulaştırma Bak.	- Sanayi ve Ticaret Bak. - Hazine Müst.	Ulusal mevzuatın 1994 yılında taraf olunan CMR (Eşyaların Karayolundan Uluslararası Nakliyatı için Mukavele Sözleşmesi) Konvansiyonu hükümleri ile uyumlandırması çalışmalarına devam edilmektedir.	Plan Dönemi
Karayolu taşımacılığında sigorta sisteminin düzenlenmesi.	Hazine Müst.	- İşçileri Bak. - T. Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliği	2918 sayılı Kanunda değişiklik yapan 4199 sayılı Karayolları Trafik Yasasına göre düzenlemeler tamamlanmıştır. Karayolu Taşıma Kanun Tasarısına göre yapılacak düzenlemeler konusunda çalışmalar tamamlanacaktır.	1999
Kamu sorumluluğundaki karayolu ağının kurumsal ve işlevsel olarak yeniden belirlenmesi.	Bayınd. ve İskan Bak.	- İşçileri Bak. - Ulaştırma Bak. - DPT Müst. - Köy Hizmetleri Gn. Md. - TCK Gn. Md.	Karayolu ve köyyolu ağının ve ağdan sorumlu kuruluşların görev ve sorumluluklarının yeniden belirlenmesi için teknik bir komite oluşturulması, ilgili mevzuatın analizi ve yapılacak düzenlemeler konusunda çalışmalara devam edilecektir.	Plan Dönemi
TCDD Genel Müdürlüğü'nün yeniden yapılandırılması.	- Ulaştırma Bak. - TCDD Gn. Md.	- DPT Müst. - Hazine Müst.	TCDD'nin mali yapısının düzeltilmesi ve ticari kurallar içinde hizmet vermesini sağlayacak bir yapıya kavuşturulması amacıyla idari, mali ve hukuki düzenleme yapılması öngörülmektedir. Bu çerçevede, Kuruluşun yeniden yapılanmasını amaçlayan projenin sonuçlarının uygulamaya aktarılmasını sağlayacak eylem planı ve gerekli yasal düzenleme çalışmaları sürdürülecektir.	Plan Dönemi

PROJE ADI: ALTYAPI HİZMETLERİNDE YAPISAL DEĞİŞİM PROJESİ (ULAŞTIRMA) (DEVAMI)

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDİNASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BİTİŞ YILI
Ulaştırma Sektöründe koordinasyonun sağlanması amacıyla bir birim oluşturulması.	Ulaştırma Bak.	- Başbakanlık - Bayınd. ve İskan Bak. - İçişleri Bak. - Enerji ve Tabii Kaynaklar Bak. - DPT Müst. - Denizcilik Müst. - TCK Genel Md. - Köy Hizmetleri Gn. Md. - BOTAŞ Gn. Md. - Özelleştirme İdaresi Bşk.	Çeşitli bakanlıklara bağlı alt sektör kuruluşları arasında koordinasyon eksikliğinin yarattığı sorunlar sektörün yapısını olumsuz yönde etkilemektedir. Bu nedenle Ulaştırma Bakanlığı bünyesinde bir koordinasyon birimi kurulması ile ilgili hukuki düzenlemeler tamamlanacaktır.	1999
Liman işletmeciliğinin otonom bir yapıya kavuşturulması veya özelleştirilmesi.	- Denizcilik Müst. - Özelleştirme İdaresi Bşk. - TCDD Gn. Md. - TDİ Gn. Md.	- Ulaştırma Bak. - Hazine Müst. - DPT Müst.	TCDD ve TDİ'ce işletilmekte olan limanların işletme faaliyetlerinin etkin ve verimli bir işletmeciliği sağlamak üzere otonom hale getirilmesi veya özelleştirilmesi için gerekli idari ve hukuki altyapı düzenlemeleri belirlenecektir.	Plan Dönemi
Türk Uluslararası Gemi Sicili Kanununun hazırlanarak uygulamaya konulması.	Denizcilik Müst.	Deniz Ticaret Odası	Deniz Ticaret Filosunun geliştirilmesi amacıyla hazırlanan Türk Uluslararası Gemi Sicili Kanun Taslağı, ilgili kuruluşların görüşüne sunulmuştur.	1999
Altyapı tesislerinin işletmecilere rayiç bedelle devrini sağlayacak düzenlemelerin yapılması.	- Ulaştırma Bak., - Denizcilik Müst. - DLHİ, - DHMİ, - TCDD Gn. Md., - TDİ Gn. Md., - Sivil Havacılık Gn. Md.,	- Maliye Bak. - Turizm Bak. - Tarım ve Köyşleri Bak. - İçişleri Bak. - DPT Müst. - Hazine Müst.	DLH İnşaatı Genel Müdürlüğü tarafından gerçekleştirilen demiryolu, liman, yat limanı, balıkçı barınağı ve hava meydanlarının işletmecisi kuruluşlara rayiç bedeli karşılığı devrini sağlamak üzere 1999 yılında gerekli yasal düzenlemelerin esasları belirlenecektir.	Plan Dönemi

PROJE ADI: ALTYAPI HİZMETLERİNDE YAPISAL DEĞİŞİM PROJESİ (ULAŞTIRMA) (DEVAMI)

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDİNASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BİTİŞ YILI
Sivil Havacılık Genel Müdürlüğü'nün yarı otonom ve yaptırım gücü yüksek bir yapıya kavuşturulması.	- Ulaştırma Bak. - Sivil Havacılık Gn. Md.	- Maliye Bak. - THY A.O. Gen.Md. - TÖSHİD (Türk Özel Sivil Havacılık İşl. Derneği)	Sivil Havacılık Genel Müdürlüğü'nün kadrosunu geliştirebilmesi, faaliyetlerini etkinleştirebilmesi ve kendi gelirini yaratabilecek bir yapıya kavuşabilmesini teminen Ulaştırma Bakanlığı'na bağlı, özerk statülü bir birim olarak yeniden örgütlenmesini sağlayacak yasal düzenleme çalışmaları sonuçlandırılacaktır.	1999
STOL havaalanlarının yapımı, mülkiyeti ve işletimi konusunda yetki ve sorumlulukların belirlenmesine ilişkin mevzuatın düzenlenmesi.	- Ulaştırma Bak. - DLHİ Genel Md. - DHMİ Genel Md. - Sivil Havacılık Gn. Md.	- Milli Savunma Bak. - İçişleri Bak. - Bayınd. ve İskan Bak. - DPT Müst.	Yapım ve sayıları hızla artan STOL havaalanlarının yapımı, mülkiyeti ve işletilmesi konularında sorumlu olacak kuruluşların belirlenmesine ilişkin yasal düzenlemeler sürdürülecektir.	1999

PROJE ADI: ALTYAPI HİZMETLERİNDE YAPISAL DEĞİŞİM PROJESİ (HABERLEŞME)

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDİNASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BİTİŞ YILI
Telekomünikasyon Yasa Taslağı ve telekomünikasyon regülasyonu ile ilgili mevzuatın oluşturulması.	Ulaştırma Bak.	- Başbakanlık - DPT Müst. - Türk Telekom A.Ş. - Özelleştirme İdaresi Bşk. - Rekabet Kurulu Bşk.	Yeni Telekomünikasyon Kanun Taslağı ile ilgili çalışmalar hızlandırılacak ve telekomünikasyon sektöründe pazar yapısı, lisans/ruhsat şartları, rekabet hukuku, şebeke erişimi, tarife düzenlenmesi, altyapı kullanım hakkı, yeni telekomünikasyon hizmetlerine ilişkin mevzuat oluşturulacaktır.	1999
Posta İdaresinin yeniden yapılandırılması ve pazarın serbestleştirilmesi.	- Posta İşletmesi Gn. Md.	- Ulaştırma Bak. - DPT Müst. - Hazine Müst.	Posta İdaresinin verimliliğinin artırılması ve posta pazarının serbestleştirilmesi için mevzuat değişiklikleri yapılacaktır.	1999

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDİNASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BİTİŞ YILI
Tarımsal Altyapı Faaliyetlerine Çiftçi Katılımının Sağlanması.	-Enerji ve Tabii Kaynaklar Bak. -Köy Hizmetleri Gn. Md.'den sorumlu Devlet Bak.	-İçişleri Bak. -Maliye Bak. -Ziraat Bankası -Devlet Su İşleri Gn. Md. -Köy Hizmetleri Gn. Md.	Sulama yatırımlarında geri ödemenin güncelleştirilmesi, işletme-bakım ücretlerinin tespit ve tahsilatıyla ilgili aksaklıkların giderilmesi, farklı kuruluşlarca gerçekleştirilen benzer ve tamamlayıcı hizmetlerde uygulama bütün-lüğünün sağlanması, tesislerin devirlerinin yaygınlaştırılması ve sürekliliğinin sağlanması ile yatırımların faydalananlarca benimsenerek, mevcut altyapının etkin kullanımı temin edilecektir. Diğer yandan yetki ve sorumlulukları artırılmış çiftçi organizasyonları oluşturularak, kamu eliyle gerçek-leştirilen hizmetlere faydalanan-ların her türlü katılımının sağlanması ile tarımsal altyapı hizmetlerinin ülke ihtiyacı doğrultusunda yeterli düzeyde gerçekleştirilmesi sağlanacaktır. Bu kapsamda 1998 yılında " Su Kullanıcı Birlikleri Kanunu " ve " 6200 sayılı Kanunun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun " Tasarı Taslakları hazırlanarak, ilgili Kuruluşların görüşlerine sunulmuştur.	1999
Toprak Yasasının Çıkarılması.	-Köy Hizmetleri Gn. Md.	-Tarım Reformu Gn. Md. -Orman Bak. -Çevre Bak. -Milli Emlak Gn. Md. -Devlet Su İşleri Gn. Md. -Tarım ve Köy İşleri Bak. -İçişleri Bak. -Bayındırlık ve İskan Bak. -Vakıflar Gn. Md. -Tapu ve Kadastro Gn. Md. -Karayolları Gn. Md. -Beledi. ve toprak kullanımı ile ilgili diğer kuruluşlar	Toprak kaynaklarının rasyonel kullanımının sağlanması amacıyla çıkarılacak çerçeveye nitelikli yasanın hazırlanmasına yönelik olarak, 1998 yılında başlatılan, ilgili mevzuatın teşkil edilen komisyonlar aracılığıyla incelenmesi çalışmaları sürdürülecektir.	Plan Dönemi

PROJE ADI: ALTYAPI HİZMETLERİNDE YAPISAL DEĞİŞİM PROJESİ (KIRSAL ALTYAPI) (DEVAMI)

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDİNASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BİTİŞ YILI
Arazi Topplulaştırma Mevzuatının Hazırlanması.	-Köy Hizmetleri Gn. Md.	- Tarım ve Köyışleri Bak. - Devlet Su İşleri Gn. Md. - Tarım Reformu Gn. Md.	Sulama şebekesi götürülmesi planlanan alanlarda tarım arazilerinin parçalanmış olması, proje maliyetlerinin yükselmesine ve tarımsal faaliyetlerde girdi maliyetlerinin artmasına neden olmaktadır. Bu nedenle, tarım arazilerinde özellikle sulama projesi uygulanacak alanlarda verim artışı sağlanmasına yönelik olarak arazi toplulaştırmasına gidilmesine gerek duyulmaktadır. Bu hizmetlerin ülke genelinde kapsamlı bir uygulama programı dahilinde hızlandırılarak, gerçekleştirilmesi amacıyla arazi toplulaştırma faaliyetleriyle ilgili mevzuatın ele alınarak yaptırım gücü olan hale getirilmesi sağlanacaktır. Aciliyeti açısından öncelikle ele alınması gereken bu mevzuatın, çıkarılacak Toprak Yasası ile bütünlüğünün sağlanması da temin edilecektir. Bu kapsamda 1998 yılında tekrar hazırlanan " Arazi Topplulaştırma Kanunu " Tasarı Taslağı Başbakanlıkça iade edilmiş olup, 1999 yılında yeniden hazırlanacaktır.	1999
Su Yasasının Çıkarılması.	-Enerji ve Tabii Kaynaklar Bak.	-Köy Hizmetleri Gn. Md. -İller Bankası -Çevre Bak. -Devlet Su İşleri Gn. Md. -Tarım ve Köyışleri Bak. -İçişleri Bak. -Maliye Bak. -Türkiye Elektrik Üretim İletim Anonim Şirketi -Elektrik İşleri Etüd İdaresi ve su kullanımı ile ilgili diğer kuruluşlar	Sulama amaçlı kullanım başta olmak üzere özellikle yerüstü sularının tahsisi, korunması, kullanımının planlanması konularındaki hukuksal boşlukların giderilmesi ve yeraltı sularıyla ilgili mevzuatın güncelleştirilmesi amacıyla, çerçeve nitelikli yasanın hazırlanmasına yönelik; 1998 yılında başlatılan ilgili diğer Yasaların, teşkil edilen komisyonlar aracılığıyla incelenmesi çalışmaları sürdürülecektir.	Plan Dönemi

PROJE ADI: ALTYAPI HİZMETLERİNDE YAPISAL DEĞİŞİM PROJESİ (KIRSAL ALTYAPI) (DEVAMI)

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDİNASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BİTİŞ YILI
Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nün Yeniden Yapılandırılması.	-İlgili Devlet Bak. (Köy Hizmetleri Gn. Md.'den sorumlu)	-Tarım ve Köyşleri Bak. -İçişleri Bak. -Maliye Bak. -Orman Bak. -Devlet Su İşleri Gn. Md. -Tarım Reformu Gn. Md.	Benzer ve tamamlayıcı nitelikteki hizmetlerde bütünlüğün sağlanması ile tarımsal altyapı faaliyetlerinin daha etkin yürütülmesi amacıyla, Genel Müdürlüğün çok yönlü hizmet gören yapısının küçültülerek, etkinleştirilmesi ve mevcut yapıdaki aksaklıkların yeni oluşturulacak yapı içinde giderilmesi sağlanacaktır. Bu kapsamda önceki yıllarda yapılan çalışmalar sürdürülecektir.	1999
2510 sayılı İskan Kanunu'nun yeniden düzenlenmesi.	İlgili Devlet Bak.	-Tarım ve Köyşleri Bak. -Bayınd. ve İskan Bak.	Kanun değişikliğini öngören çalışmalar tamamlanacaktır.	1999
6200 sayılı DSİ Umum Müdürlüğü Teşkilat ve Vazifeleri Hakkındaki Kanun'un 2 nci maddesinde değişiklik yapılması.	Enerji ve Tabii Kaynaklar Bak.	Köy Hizmetleri Gn. Md.	DSİ baraj projeleri ile iskan projelerinin birlikte planlanmasını sağlamaya yönelik olarak, Kanun'un ilgili maddesinde değişik yapılacaktır.	1999

PROJE ADI: ALTYAPI HİZMETLERİNDE YAPISAL DEĞİŞİM PROJESİ (TURİZM)

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDİNASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BİTİŞ YILI
Turizm Bakanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanunun Çıkarılması.	Turizm Bak.		Bakanlığın sektördeki hızlı gelişmelere ayak uydurabilecek dinamik bir yapıya kavuşturulması amaçlanmaktadır. Tasarı taslağı hazırlanmış ve TBMM Plan ve Bütçe Komisyonunda görüşülme aşamasındadır.	1999
Türkiye Seyahat Acentaları ve Seyahat Acentaları Birliği Kanununun Günün Koşullarına Uygun Hale Getirilmesi.	Turizm Bak.	-İlgili Bakanlıklar -İlgili Kuruluşlar	Seyahat acentalarını meslek disiplini içine almak ve uluslararası rekabete hazır bir yapıya kavuşturmak amaçlanmaktadır. Tasarı taslağı yeniden hazırlanmaktadır.	1999

PROJE ADI: ALTYAPI HİZMETLERİNDE YAPISAL DEĞİŞİM PROJESİ (TURİZM) (DEVAMI)

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDİNASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BİTİŞ YILI
Türkiye Otelciler Birliği Kanununun Çıkarılması.	Turizm Bak.	-İlgili Bakanlıklar -İlgili Kuruluşlar	Yöresel dernekler halinde faaliyet gösteren turistik otelciler ve turizm işletmecilerinin ülke çapında örgütlenmesi amaçlanmaktadır. Tasarı taslağı yeniden hazırlanmış ve TBMM'ne sevk edilmiştir.	1999
Deniz Turizmi Birliği Kanununun Çıkarılması.	Turizm Bak.	İlgili Bakanlıklar ve Kuruluşlar	Uluslararası yat trafiğinin getireceği faaliyetlerin sağlıklı bir biçimde düzenlenmesi amaçlanmaktadır. Tasarı taslağı yeniden hazırlanmaktadır.	1999
Türkiye Turist Rehberleri Birliği Kanununun Çıkarılması.	Turizm Bak.	-İlgili Bakanlıklar -İlgili Kuruluşlar	Turist rehberliği hizmetlerinin daha bilgili ve nitelikli kişi ve kuruluşlarca yerine getirilmesi amaçlanmaktadır. Tasarı taslağı yeniden hazırlanmış ve TBMM'ne sevk edilmiştir.	1999
Türkiye Pansiyon İşletmecileri Birliği Kanunu hazırlık çalışmaları.	Turizm Bak.	-İlgili Bakanlıklar -İlgili Kuruluşlar	Pansiyon ve ikinci konutların ülke çapında bir hizmet standardına kavuşturularak turizme kazandırılması amaçlanmaktadır. Tasarı taslağı yeniden hazırlanmaktadır.	1999
Yat Turizmi Yönetmeliğinin Yeniden Düzenlenmesi.	Turizm Bak.	-İlgili Bakanlıklar -İlgili Kuruluşlar	Yönetmelik Taslağı yeniden hazırlanmıştır. Maliye Bakanlığının görüşü beklenmektedir.	1999
Gelibolu Yarımadası Tarihi Milli Parkı için Özel Yasa hazırlık çalışmaları.	Orman Bak.	-İlgili Bakanlıklar -İlgili Kuruluşlar	Özel Yasa Taslağı hazırlanmış ve TBMM 'ne sevk edilmiştir.	1999

PROJE ADI: ÖZELLEŞTİRME

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDİNASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BİTİŞ YILI
Doğal tekellerin ve stratejik kuruluşların özelleştirilmesinde düzenleyici kural ve mekanizmaların oluşturulması.	Özelleştirme İdaresi Bşk.	- Bakanlıklar - DPT Müst. - Hazine Müst. - Yüksek Denetleme Kurulu - KİT'ler	Enerji, telekomünikasyon, petrol arıtma ve doğal gaz sektörlerindeki özelleştirme uygulamalarında rekabetçi bir ortamın oluşturularak tüketici hakla-rının korunmasına ve gerekli yatırımların yapılma-sının sağlanmasına yönelik olarak; fiyatlandırma, dağıtım ve yatırım politikaları konusunda karar mekanizması ve kurumsal yapının oluşturulması için gerekli çalışmalar yapılması amaçlanmaktadır.	1999
Üretim birimleri özelleştirilen ancak tüzel kişiliklerini devam ettiren kuruluşların tasfiyesi için gerekli çalışmaların yapılması.	Özelleştirme İdaresi Bşk.	- Özelleştirme İdaresi Bşk. - Devlet Personel Bşk. - KİT'ler	Üretim birimleri özelleştirilmekle birlikte tüzel kişiliği devam eden kuruluşlar idari faaliyetleri ve istihdam yükü nedeniyle zarar etmektedirler. Bu kuruluşların tasfiyesine ilişkin işlemlerin özelleştirme süreci kapsamında değerlendirilerek hızla sonuçlandırılması gerekmektedir.	1999

PROJE ADI: DEVLET İŞLETMECİLİĞİNDE YAPISAL DEĞİŞİM PROJESİ

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDİNASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BİTİŞ YILI
KİT yönetimlerinde özerkliğin sağlanması ve performans değerlendirme sisteminin geliştirilmesi.	Hazine Müst.	-Bakanlıklar -Devlet Planlama Teşkilatı -Kamu İktisadi Teşebbüsleri -Yüksek Denetleme Kurulu	KİT'lerde yönetim özerkliğini ve piyasa şartlarına uygun olarak çalışmayı sağlamak üzere merkezi yönetim ile KİT'lerin ilişkisinin sadece finansal ve ekonomik verimlilik ve etkinlik denetimi ile sınırlı tutulması, mevcut atama sürecinin değiştirilmesi, etkin bir performans değerlendirme sisteminin geliştirilmesi ve karar alma özerkliğinin sağlanması amaçlanmaktadır.	Plan Dönemi

PROJE ADI: BÖLGESEL GELİŞME VE FİZİKİ PLANLAMA

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDİNASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BİTİŞ YILI
2981 sayılı İmar ve Gecekondu mevzuatında değişiklik yapan Kanun, 3194 sayılı İmar Kanunu, 3290 sayılı Kanun ile 3030 sayılı Büyükşehir Belediyeleri hakkındaki Kanun'ların yeniden düzenlenmesi.	Bayınd. ve İskan Bak.	-İçişleri Bak. -Belediyeler	2981 sayılı Kanun'un 9, 10, 12 ve 13; 3290 sayılı Kanun'un 3, 4, 5 ve 6. maddelerinin uygulamadan kaldırılması için gerekli mevzuat değişikliği hazırlana-caktır. 3194 sayılı Kanun'un 7/c maddesi kapsamında mevzii imar planlarının yapım değişikliği işlemleri yeniden düzenlenecektir. 3290 ve 3030 sayılı Kanunların değiştirilmesiyle ilgili çalışmalar tamamlanacaktır.	1999
Organize Sanayi Bölgeleri Kanunu'nun hayata geçirilmesi.	Sanayi ve Ticaret Bak.	-Sanayi ve Ticaret Odaları -Meslek Odaları	Ekim 1998'de TBMM'ne sunulan Organize Sanayi Bölgelerinin Kuruluş ve İşleyiş esaslarını düzenleyen Kanun Tasarısının kanunlaşması beklenmektedir.	1999
Güncelliğini yitirmiş tapulama ve kadaströ paftalarının yenilenmesi ile tespit dışı Hazine arazilerinin yüzölçümü ve sınırlarının kadaströ paftalarına işlenmesi konusunda Tapu ve Kadaströ Genel Müdürlüğünün görevlendirilmesi.	Tapu ve Kadaströ Gn. Md.	Milli Emlak Gn. Md.	Bugüne kadar yapılan tapulama ve kadaströ paftalarından ilk yıllarda yapılanlar güncelliğini yitirmiştir. Taşlık ve verimsiz Hazine arazileri ise kadaströ çalışmaları dışında tutulmuştur. Bu yerler zamanla büyük değer kazanarak gecekondulaşmaya zemin oluşturmaktadır. Bu olumsuzlukları önlemek amacıyla 3402 sayılı Kadaströ Kanununda değişiklik yapılması gerekmektedir. Bununla,daha önce yapılmış olan kadaströ paftalarını güncelleştirmek ve toplu konut arsalarının kolaylıkla temini amaçlanmaktadır. Hazırlanan yasa tasarısı TBMM'ne sunulmuştur.	1999
Konut arz ve talebine yeterli kaynak sağlamak üzere sermaye piyasası içinde faaliyet gösterecek ve yapılacak düzenlemelerle çıkarılacak kıymetli kağıt karşılığı temin edilecek fonlardan uzun vadeli konut kredisi açabilecek kurumların oluşturulması için gerekli çalışmalar yapılacaktır.	-SPK Bşk. -Toplu Konut İdaresi Bşk.	-Maliye Bak. -Bankalar Birliği -T.C. Merkez Bankası	Ülkenin konut sorunu ancak yeterli kaynak yaratılmasıyla çözülebilir. Bunun için batı ülkelerinde kullanılan sistemin ülkemizde de kullanılması kaçınılmaz olduğundan gerekli düzenlemeler yapılmalıdır.	1999

PROJE ADI: BÖLGESEL GELİŞME VE FİZİKİ PLANLAMA (DEVAMI)

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDİNASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BİTİŞ YILI
775 sayılı Gecekondu Kanunu, gecekondulaşmayı caydırıcı ve önleyici tedbirleri etkin olarak içerecek şekilde yeniden düzenlenecektir.	Bayındırlık ve İskan Bak.	Mahalli İdareler	Kanunda değişiklik yapılarak, belediyelere arsa üretme imkanı getirecek, imara aykırı yapılara uygulanan müeyyideleri yeniden ele alacak, yasal olmayan gelişmeleri caydırıcı ve önleyici tedbirleri etraflı bir şekilde ortaya koyacak yeni bir tasarı hazırlanacaktır.	1999
Kat Mülkiyeti Kanunu site yönetimini de içine alacak şekilde yeniden düzenlenecektir.	Maliye Bak.		Mevcut Kanun aynı çatı altında yaşayan kat maliklerini ilgilendirmekte olup, site halinde inşa edilen konut topluluklarındaki idare şeklini ve yükümlülüklerini açıklamaktan uzaktır. Bu tür yapılaşmada kat maliklerinin görev ve sorumluluklarının belirlenmesi gereklidir.	1999
7269 sayılı Umumi Hayata Müessir Afetler delayısı ile alınacak Tedbirler ile Yapılacak Yardımlara Dair Kanun, kamunun yükünü hafifletecek şekilde, hak edişler, faiz oranları, geri ödeme şartları gibi konularda günün şartları dikkate alınarak ve kamu sorumluluğu öncelikle bozulan teknik ve sosyal altyapıyı kapsayacak şekilde ele alınarak yeniden düzenlenecektir.	-Bayındırlık ve İskan Bak. (Afet İşleri Gn. Md.)		Afetler Kanunu'nda gerekli değişiklikleri yapan yeni bir tasarı hazırlanacaktır.	1999
Afet önleyici tedbirlerin geliştirilmesi ve uygulama denetiminde etkinliğin artırılması sağlanacak, konu ile ilgili sigorta sistemi geliştirilecektir.	-Bayındırlık ve İskan Bakanlığı (Afet İşleri Gn. Md.) -Hazine Müst.	-Mahalli İdareler Gn. Md. -Belediyeler -Toplu Konut İdaresi Bşk.	Ülkemizde afetleri önleyici, afetlerin ortaya çıkardığı olumsuz sonuçları azaltıcı etkin tedbirlere ihtiyaç bulunmaktadır. Afetlere karşı sigorta sisteminin geliştirilmesi ile afet sonrası iyileştirme çalışmaları yaygın ve etkin bir şekilde yürütülecek ve kamunun finansman yükünün hafifletilmesi sağlanacaktır.	1999

PROJE ADI: ÇEVRE İLE İLGİLİ KURUMSAL DÜZENLEMELER

HUKUKİ VE KURUMSAL DÜZENLEME	SORUMLU KURULUŞ	KOORDİNASYON VE İŞBİRLİĞİ BAKIMINDAN İLGİLİ KURULUŞ	AÇIKLAMA	BİTİŞ YILI
2872 sayılı Çevre Kanunu'nda değişiklik yapılması.	Çevre Bak.	-Bakanlıklar -DPT Müst. -Meslek Odaları -Gönüllü Kuruluşlar	Çevre yönetiminde merkezi idare ile yerel yönetimler ve kuruluşlar arasındaki yetki ve sorumluluk dağılımının netleştirilmesi amacıyla Kanunun yeniden düzenlenmesi çalışmaları yapılacaktır.	1999
6831 sayılı Orman Kanunu'nun yeniden düzenlenmesi.	Orman Bak.	-Çevre Bak. -Tarım ve Köyşleri Bak. -Bayın. ve Iskan Bak. -Turizm Bak. -İçişleri Bak. -DPT Müst.	Kanun, ormanların tahribatına neden olan hususların giderilmesi, doğal kaynakların korunması ve geliştirilmesi doğrultusunda düzenlenecektir.	1999
Hava Kalitesinin Korunması, Su Kirliliği Kontrol, Gürültü Kontrol ve Çevre Kirliliğini Önleme Fonu Yönetmeliklerinin revize edilmesi.	Çevre Bak.	-İlgili Bakanlıklar -DPT Müst.	Yönetmelikler, değişen ihtiyaçlara göre yeniden düzenlenecektir.	1999
Çevre veri tabanı oluşturulması için gerekli altyapının kurulması.	DİE Başkanlığı	-Çevre Bak. -İlgili Bakanlıklar -DPT Müst.	Hemen her sahada ihtiyaç duyulan çevre veri tabanları oluşturmak üzere DİE bünyesinde kurumsal yapılanma sağlanacaktır.	1999
Ulusal Çevre Stratejisi ve Eylem Planında öngörülen idari ve teknik altyapının oluşturulması.	Çevre Bak.	-İlgili Bakanlıklar -DPT Müst. -Gönüllü Kuruluşlar	Ulusal, yerel ve bölgesel ölçekte çevre önceliklerinin belirlenmesi ve çevre sorunlarının çözümlenmesini sağlamak üzere hazırlanan Ulusal Çevre Stratejisi ve Eylem Planı doğrultusunda öngörülen hukuksal ve kurumsal düzenlemelerin idari ve teknik altyapısı oluşturulacaktır.	1999